

İLÂH

ve

İNSAN

Şükran Karataş

İLÂH

VE

İNSAN

İlah ve insan arasındaki bağ insanın seçerek oluşturduğu enerji dalga sonu davranışına göre belirlenmektedir.

Şükran Karataş

E-mail: Shukran@shukranpublishing.com

Copyright © 2017
Şükran Karataş

Baskı:2017

Her hakkı Şükran Yayıncılık'a aittir
Web adresleri: <https://shukranpublishing.com/>
<http://www.theonlydeity.com/>
E-Mail: shukran@shukranpublishing.com

Tercüme: Şükran Karataş
Editor: Zeliha Gürkan
Kapak: Ufuk Balmumcu

Yazarın yazılı izni olmadan bu kitabın hiç bir bölümü, yazılı, elektronik, fotokopi ve herhangi bir şekilde kaydı yapılamaz ve yeniden üretilip çoğaltılamaz. Böyle bir durum karşısında gerekli kanuni işlem yapılacaktır.

Senin için

İçindekiler

Önsöz	v
Sunum	vii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
Evrenin Yaradılışı	1
1-Kısaca Evrenin Bilimsel Tarihi:	1
İKİNCİ BÖLÜM	22
Yaratıcı ve İlah anlamına ilişkin insani düşünce tarihi	22
1-Antik Dünya’da İnançlar, Mitolojiler ve Felsefe:	22
a) Sümerler:.....	33
b) Masarlar:.....	34
c) Şamanlar:	36
d) Babiller:	38
e) Aryanlar:	41
f) Zerdüşlar: ‘Persler’	44
g) Hititler:	49
h) Samiler:.....	53
2-Orta Doğu ve Doğu Avrupa’da Mitoloji:	59
3- Sokrates Öncesi Dönem: Karanlık Çağ: Mitoloji ve Felsefe:.....	66
a) Milet’li Thales:	69
b) Milet’li Anaximander: (Anaximanros).....	70
c) Samos’lu Pisagor (Pythagoras):.....	72
d) Xenophanes:	74
e) Heraclitus:.....	77
4-Kozmoloji: Tarikatlar, Mezhebler ve Pisikoloji dönemi:	80
a) Protagoras:	82
b) Gorgias:	86
c) Antiphon the Sofist:	89
5- Felsefe, Efsaneler, Sihir, Rüyalarda ve Dinler:	93
6- Helenistler ve Klasik Felsefe Dönemi:	110
a) Lao Tse:	115
b) Kıbrıslı Zenon: (Citium’lu Zeno)	119

d) Cynics, Kinikler:.....	124
e) Şüpheciler, (Sceptics):	127
f) Eflatun (Plato):	129
g) Aristo (Aristotle):	134
7- Vahiyler:	142
a) Musa Peygamber ve Vahiy:.....	148
b) İsa bergamber ve Vahiy:.....	166
c) Muhammed Peygamber ve Vahiy:	186
8- Zamanın Felsefesi:.....	209
a) Al-Kindi:.....	217
b) Al-Farabi:	224
c) İbni Sina: (Evicenna)	234
Al-Gazali:.....	275
İbn Rüşd: (Averroes)	282
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	294
İnsan ve İlah Enerji Bağı İlişkisi.....	294
1-Hürriyet, Eşitlik, Adalet ve İlah İlişkisi:	294
a) Sinapsler:	322
b) Güç, Enerji ve Dalgalar:	337
c) İlah ve İnsan Enerji İlişkisi:	364
d) Kimliğin, kişiliğin, duyguların ve davranışların.....	426
Pisikolojiye ve topluma aksetmesi:.....	426
Kaynakça	449
Birinci Bölüm	449
a) Birinci Bölüm İnternet Kaynakları	450
İkinci Bölüm	450
a) İkinci Bölüm İnternet Kaynakları.....	455
b) İkinci Bölüm İslam Felsefesi Kitapları.....	464
Üçüncü Bölüm	466
a) Üçüncü Bölüm İnternet Kaynakları.....	467
Grafikler.....	470

Önsöz

İlah kelimesinin gerçek anlamı, hürriyet, eşitlik ve adalet kelimeleri ile olan bağları, bu günün din ve bilim dünyasında, ya tamamen unutulmuş ya da lanetli bir konu gibi dokunulmaya korkulan bir mevzu haline gelmiştir. Böylece, ilahın kelime anlamı, kutsal vahiy, klasik felsefe, geleneksel din, bilim ve her an gelişen modern ilim imkanlarına rağmen, araştırılması ve incelenmesi sadece tek taraflı görüşlere; laf olsun adı altında tartışmacı zihniyetlere; konuyu yalnızca kültürel değerlere, zaman, zemin ve mekana sıkıştırmaya çalışan kişilere ve kaynaklara bırakılmıştır.

Sonuç olarak ilahın anlamı da, bireysel inanç, hürriyet, eşitlik ve adaletin anlamları gibi kişisel algı adı altlarına hapsedilmiştir. Bu da, ilah anlamının tarafsız ve geniş anlamda sorgulanmasını bireysel ve evrensel çalışmaların yapılmasını engellemektedir. Dolayısı ile, varlığın ve insanlığın ana temelini oluşturan, ilahi düzene ve berrak bir anlama sahip hayati önem taşıyan bu kelime, insanlık için neredeyse en gereksiz, karmaşık ve içinden çıkılmaz bir konu haline getirilmiş, hatta neredeyse unutulmaya yüz tütmuştür.

Muhakkak ki, Vahiy ve bilim arasında var olan otantik enerji bağı kod ve koordinelerinin, enerji dalga sonu davranışlarının araştırılıp ortaya çıkarılması, bütün bu kelimelerin anlamlarının daha doğru bir şekilde anlaşılmasında çok büyük bir rol oynayacaktır. Çünkü, onlar iç içe örülmüş ayrılmaz bir şekilde beraber var olan ve gelişen konulardır. Aksi takdirde onların ayrışması yaşadığımız boyut için ölüm demektir. Yirmi birinci yüzyılda bu terimlerin anlamlarının bilimsel olarak ispatlanabilir olması, muhakkak ki, insanlığın geleceği için inanç ve bilimi kaynaştıran yepyeni anlayış kapıları açacaktır. Aynı zamanda görülecektir ki, tek ilah olan tek yaratıcıdır ve de insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adalet kelimelerinin gerçek anlamlarını sadece ve sadece kendi İlah'lığı altında garanti altına almıştır.

Şüphesiz her insan hür olarak kendi ilahını kendisi seçme kapasitesi ve imkanları ile donatılmıştır. O halde, her insan hür iradesini kullanabileceği, tüm insanlarla eşit olarak durabileceği ve adaleti tam uygulayabileceği temel bir platform inşa etmekten de kendisi sorumludur. İnsan, inşa edeceği bu platformda yaşayacağı hayat düzenini hür olarak seçme hakkına sahiptir. İşte, bu iradeli seçme hakkı, insanı sadece diğer yaratıklardan ayırt etmekle kalmamakta, yaratıcısına, diğer yaratıklara ve kendi kendisine karşı olan bireysel ve evrensel sorumlulukları da yüklemektedir.

Varlıkların ince ayarlarında vuku bulabilecek en ufak bir fazlalık veya eksiklik, insan ile ilah, insan ile insan ve insan ile diğer varlıklar arasında var olan bütün dengeleri alt üts edecektir. Buna göre, bir varlığın kendi varlığı, hareketi ve sıhhati diğer varlıklarla doğru orantılı ilişki kurmasına bağlıdır. Bu kural her bilinçsiz varlık için olduğu kadar, hür irade ve bilinç sahibi olan insanlar içinde geçerlidir. Kısaca, hür ilah seçimi ile insan, hürriyet, eşitlik ve adaleti tam uygulayabilir veya da zedeleyip yok edilebilir. Ne varki, her iki durumda da sonuç geri kendisine aksedecektir. Buna binaen, konu burada bilimsel olarak incelenmeye alınmış, enerji dalga sonu davranışları örnekleri ile desteklenerek izah edilmeye çalışılmıştır.

Böylece, ben de varlığın bir parçası olarak bireysel ve evrensel görevimi, ilah, hürriyet, eşitlik ve adalet kavramlarına yepyeni bilimsel bir açıdan bakarak, insanlık ve tüm varlıklar için mutlu ve sağlıklı bir gelecek oluşumuna yardımcı olmayı umut etmekteyim. Gayret bizden, muvaffakiyet herşeyin sahibi yaratıcı olandandır.

Şükran Karataş

15/05/2017

Sunum

Burada bilim, tarih, din, sosyal bilimler, psikoloji ve biyoloji konularını tek tek derinlemesine incelenmekten ziyade, gerçek hayatta olduğu gibi, her birine konunun temelini aydınlatacak kadar dokunulmaktadır. Bunun sebebi, ilim ve teknolojinin doruğa eriştiği bu modern çağda, ne yazık ki hayati önem taşıyan ana bilim dallarındaki temellerin neredeyse tamamen ihmal edilmiş, kökünden yıkılmaya mahkum bırakılmış olmasıdır. Bu ihmal edilen temeller artık üzerlerine yüklenen ağır yükü taşıyamaz hale gelmiş, her an yıkılacak bir şekilde titreşime geçmiş ve en ufak bir sarsıntıda yerlebir olmaya hazır durumda beklemektedir.

Herhangi bir şey inşa edilirken en başında üzerine yapılacak ağırlığı taşıyacak güçte temel atılmalıdır. Buna rağmen zaman zaman inşa ile orantılı olarak temel de kontrol edilmelidir. Bilim inşa etmek konusunda da bunu yapmak bilimle uğraşan insanların görevidir. Zamanına uygun gerçekliği isbatlanmış bilim sunmak için, zaman zaman temellere geri dönülmesi ve onların güncelleştirilmesi zorunludur. Onun için bu kitabın ana hedefi, konu ile ilgili temellere, özellikle de ilah ve insan ilişkisine, kısaca değinmek, güncelleyip geliştirmek ve onun üzerinden aynı konuyu bilimsel olarak inşa etmektir.

Tüm yaratılan varlıklar içinde, bütün yaratıklarla ve de yaratıcı ile bilinçli veya bilinçsiz olarak aynı zamanda ilişki kurabilme kapasitesine sahip olan tek varlık insandır. Bilinçsiz ilişkilerde, diğer varlıklarla uyumlu çalışma bağlantıları otomatik olarak ayarlanmıştır fakat bilinçli ilişki kurmadaki uyum bağlantıları, hür seçim hakkı ile birlikte kişisel iradelere bırakılmıştır.

İnsanı oluşturan fiziki ve ruhi yaşayan varlık, bir taraftan etrafındaki diğer bilinçsiz varlıklarla, diğer bir taraftan da bilinçli iradeye uyum sağlamaya kodlanmıştır. Tüm varlığın hem kendi içinde hemde birbirleri ile uyum içerisinde çalışmalarını, planlayan, pratiğe koyan ve devamlılık sağlayan tek 'İlah', O, Tek Yaratıcı olan güçtür. Bilinçli varlık ise, hür seçimini yaparken, ya tüm varlıkların otomatikman itaat ettiği aynı gücü İlah olarak seçer,

böylece diğer varlıklar ile uyum içerisine girer, ya da başka ilah veya ilahlar seçmeye çalışarak halihazırda var olan ahenk ile çalışan sistemle çelişki içerisine girer.

Bu duruma göre, doğru orantılı bağlar ve ilişkiler kurabilmesi için, insanın doğru kodlamaları bilme zarureti vardır. İnsan bu bilgiye ancak var olan bilimi incelemek sonucu ile ulaştığı zaman en doğru uyumu sağlayabilecektir. Bu ince ayarlar bir taraftan kesin bilimsel deneylere, bir taraftan da bireysel ve evrensel tecrübelerle dayanmaktadır. Ne var ki, bir yandan bilimsel sonuçların doğruluğu genelde kabul görürken öte yandan mantıki sonuçların doğruluk veya yanlışlık tartışmaları insanlar arasında aşılması güç problemler oluşturmaktadır.

Bu problemlerin en büyüğü ise, insanların hiçbir zaman tarafsız mantık yürütemeyeceğidir. Buna binaen de insanlar arasında hürriyet, eşitlik ve adaletin tam olarak sağlanamayacak olmasıdır. Çünkü ne kendisine ne de başkalarına baskı yapmadan yani, hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmadan, temel yaşam kuralları koyma imkanı yoktur.

İlah ve İnsan başlıklı bu kitap da bu çekirdek konu etrafında gelişmektedir. Birinci bölümde evrenin tarihi, yaratılış evreleri, otomatik programlanmış olan oluş ve bozulmuş döngüsü ve bunların ilah ile olan enerji bağları incelenmiştir. İlk önce, evrenin başlangıcı ve gelişmesi hakkındaki nazariyeler ele alınmış ve bu evreler incelenirken, varlık ve ilah arasında hayati rol oynayan enerji bağına ve ağına dikkat çekilmiştir.

İkinci bölüm ise insan tarihine buzul çağından başlayarak, insan ve ilah ilişkisini ele almıştır. İnsanın yapısı, bilgisi, gelişme ve gerileme döngüsü, felsefe, mitoloji ve vahiler ışığı altında gözden geçirilerek geçmişten geleceğe yönelmesi mümkün bireysel, kültürel ve sosyal yansımalar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde de ilah seçmenin zarureti ve bu seçimin insan duyguları üzerinde yaptığı etki ve de aralarında oluşan enerji bağının otantik olup olmaması incelenmiştir. Otantik İlah seçiminin mutluluk, sıhhat ve sosyal ilişkilere olan etkisine dikkat

çekilerek duyguların insanları, insanların da duyguları kontrol etme kapasitesine sahip oldukları fakat, ince ayarları ancak otantik ilah seçimi ile elde edebileceklerine bilimsel açıdan bakılmıştır.

Böylece genel olarak bu kitap, otantik ilah seçimine ‘enerji dalga sonu davranışlarını’ örnek göstererek ilah seçiminin neden duyguların kontrolü ile doğru orantılı; duyguların kontrolünün de, hürriyet, eşitlik ve adaletle birlikte, sıhhat, saadet, sosyal ilişkiler ve hatta sonsuz mutluluk ile doğrudan ilişkili olduğunu bilimsel olarak incelemeyi ele almaktadır.

Şükran Karataş

15/05/2017

BİRİNCİ BÖLÜM

Evrenin Yaradılışı

1-Kısaca Evrenin Bilimsel Tarihi:

Şu bir gerçektir ki, insan kendine özgün var oluşundan bu yana bireysel ve evrensel alanlardaki genel uyum, karmaşa ve çelişkileri araştırarak, inceleyerek gelmiş ve gelişmiştir. Bu konuda bilgi edinebilmek için etrafındaki diğer, canlı cansız bütün varlıkları kullanmaktan da çekinmemiştir. Kaynaklar gösteriyor ki daha önce bilim, dünyanın düz olduğunu tartışmaktaydı. Ancak, Helenistik çağı ile birlikte dikkatler yer merkezli ‘*geocentric*’ ve güneş merkezli ‘*heliocentrik*’ bilim modellerine yönelmeye başlamıştır. Bu sefer de evren dünya etrafında mı yoksa güneş etrafında mı dönüyor müzakereleri yapılmaya başlanmıştır. Ne var ki, Rönesans, ondördüncü yüzyılın bilimsel dönüm noktasına kadar bütün bunlar felsefe çapında yapılan müzakerelerden öteye gidememişlerdi.

Sonuç olarak bilim insanları iki geçerli bilimsel teori, ‘Steady-State ve Big Bang’ kuramlarını geliştirmişlerdir. Steady-State kuramı evrenden başka varlığın (matter) olmadığını, onun için bir başlangıç ve son bulma noktalarının olamayacağını savunuyordu ve yirminci yüzyılın ortalarında bu görüş hayli önem kazanmıştı.¹ Ne varki, Alan Guth’un

---

1_ ‘The Origin of the Universe (1994) sayfa; 31-35

2_ ‘A Brief History of Time (1988)’ sayfa;127

3_ ‘The Origin of the Universe (1994)’ sayfa; 32-33

evrenin devamlı genişliyor olduğunu keşfetmesi üzerine 1979 da ‘Devamlı Yaratılma’² kuramı dikkat çekmeye başlamıştı.

Guth, tezini ispatlamak için, bazı hidrojen atomların genişleyen evrende oluşan boşlukları doldurması için devamlı olarak yaratıldığını savunuyordu, fakat buna karşı olanlar ise “...*Steady-State tezinin ortaya koyduğu büyüme oranının çok küçük (on milyar yılda bir atom küp metre kare) olduğunu ve bu kadar yavaş gelişen bir büyümenin gözlem yapılmasının mümkün olmayacağını...*”³ savunmaktaydılar. Bu tez bazı bilim adamlarının dikkatini çekmesine rahmen, ortaya atılan ‘Evrensel Mikrodalga Arkaplan Radyasyonu’ (CMB) tezi, “Big Bang” (Büyük Patlama) teorisi ile geçerliliğini tamamen yitirmiştir. Bunun aksine, Büyük Patlama tezi bilimsel geçerliliğini ortaya koymakta ve yirmi birinci yüzyılda bile bunu korumaya devam etmektedir.⁴

Aslında, Büyük Patlama kuramı yeni ortaya atılmış bir tez değildir, fakat, George Antonovich Gamow (1904-1968), öğrencisi Ralph Asher Alpher (1921-2007) ve Alpher’in arkadaşı Robert Herman (1914-1997)’nin önemli çalışmalarının yanı sıra, Arno Allan Penzias (1933...) ve Robert Woodrow Wilson’nın (1936...) yapmış olduğu bazı buluşlara dayanarak en önemli dönüş noktasını 1950-1960 yıllarında yapmıştır.

Evrensel Makro Dalga Arkaplan Radyasyonu, aynı zamanda da ‘Kara Gövde’ de denilen yapının, NASA’nın COPE uydusu aracılığı ile izlenip ispat edilmesi, Büyük Patlama tezinin diğer tezlere göre daha geçerli olduğu ispatlanmış olur.⁵ Bu teze göre, büyük patlama 13.7 milyar yıl önce meydana gelmiş ve ilk 10.43 saniyesinde ne olduğunu

---

2_ ‘A Brief History of Time (1988)’ sayfa;127

3_ ‘The Origin of the Universe (1994)’ sayfa; 32-33

4_ ‘The Elegant Universe (2000)’ sayfa; 65-6

5_ ‘The Elegant Universe (2000)’ sayfa; 349

şu ana kadar çözmek mümkün olmamıştır. Bu, içinde ne olduğu bilinemeyen 10.43 saniyelik zaman birimine Quantum Kuramının bulucusu olan Max Karl Ernst Ludwig Planck (1858-1947) adına binaen 'Planck Zamanı' adı verilmiştir.⁶

Doğal olarak bilimin temelleri, kültürel, dini, felsefi ve deneysel değerlere dayanmaktadır. O halde, bilimin kökeninde doğu veya batı ayırımı yapılmaması, bir yere veya yöreye mal edilmemesi gerekmektedir. Ne yazık ki, bilimsel deneyimlere dayanan araştırmalar ve yeni buluşlar din, felsefe ve bilim arasında uçurumlar oluşmaya başlamıştır. Böylece insanlar sadece tartışma, sürtüşme ve zıtlasma meydana getirmekle yetinmemiş, birbirlerinin fikirlerini ya görmemezlikten gelmiş, ya inkar etmiş, ya da daha ileri giderek ayrı düşükleri fikirlerin sahiplerini ortadan kaldırmaya başlamışlardır. Aslında, zamanımızdan onların fikirlerine kuş bakışı imkanı ile baktığımızda görüyoruz ki, onlar sadece aynı şeye değişik açılardan bakmaktaydılar. Birbirlerini dinleyip anlamak imkanını kullansaydılar, o zaman görürlerdi ki, bu farklılık ilmi geliştirmekte ve paylaşıldıkca da ilim gelişmektedir.

İnsanların ortak bir evrensel doğru aradıklarını iddia etmelerine rağmen, ortaya çıkan farklılıklar yüzünden karşıt fikirde olanları öldürmeye kadar ileri gittikleri aşıkardır. Halbuki, her varlık aynı Yaratıcı Güç tarafından ince ayarlarla yaratılmış ve konulan kurallara itirazsız itaat etmekle görevlendirilmiştir. Tüm varlıklar arasında ilahını seçme hürriyetini kullanabilen tek varlık insandır. İnsan, tüm sistemle uyumlu bir şekilde çalışmak için onların otomatikman itaat ettiği Yaratıcı Güç'ü, kendisine 'İlah' olarak seçtiği zaman her varlık ile uyumlu çalışacağı için huzur ve mutluluk içerisinde olacaktır. Bunun aksine, tüm sisteme rağmen başka ilah veya ilahlar seçmeye

---

⁶ 'The Elegant Universe (2000)' sayfa; 26

çalışabilir, ki bu da sisteme ters düşeceği için zorluk, korku ve üzüntü oluşturacaktır. Kısacası, tüm çalışmakta olan sisteme uyum sağlamayı veya sağlamamayı seçen insanın kendisidir.

On altıncı yüzyılda bilimsel incelemelerin daha öne çıkmasında, Polonyalı Nicolaus Copernicus (1453-1543), Alman, Johannes (John) Kepler (1571-1630) ve İtalyan Galileo Galilei (1564-1642) adlı bilim insanları önemli roller oynamışlardır. “*Copernicus’un anlayışına göre dünya güneşin etrafında ekliptik çizerek dönüyor, dönerken de hem kendi eksenini etrafında dönüp günlük dönümü yapıyor, hemde sabit bir yöne doğru gidiyordu*”.⁷ Bu 'heliocentric sistem' aslında Abu Rayhan Al-Biruni'nin (973-1048) ve İbni Sina'nın (980-1037) on birinci yüzyılda geliştirdikleri tezlerle çok benzeyen tezlerdi.⁸

Dünyanın evrenin merkezi olmadığı tezi, o zamana kadar kurulmuş inanç değerlerini ve kilise otoritelerini tamamen karşısına almaktaydı. Temeli (Ptolemy 100-170), Batlamyos'a ait olan Ptolemaic, yani Dünya merkezli görüşünü ve gezegenlerin Dünya etrafında dönüyor tezini çürüttüğü için, kutsal sayılan gök varlıkların da değer kaybetmelerine sebep olmaktaydı. Bunun içindir ki, kilise yetkilileri Copernicus'un buluşunu ve tezini açıklamasına müsaade etmemişlerdir.⁹ Bunu engellemek için de onun sosyal alanlarda görünmesini yasaklayarak, hayatının sonuna kadar evinde hapis hayatı yaşamak zorunda bırakmışlardır. Kepler ve Galileo biraz daha şanslıdır, onun için de bilimsel gelişme ve ilerleme kaydedebilmişlerdir. Ne yazık ki, kilisenin bilime karşı olumsuz tutumu, bilim insanlarını sekülerizme doğru itmekteydi.¹⁰ Bu inanç ve inadı ‘ Bilim ‘Kopernik Revolüsyonu’na kadar götürürler. Fakat,

---

7_ ‘A Short History of Astronomy-From earliest times through 19th century (1996)’ s;105

8_ ‘History of Islamic Philosophy (2001)’ s; 96; 941

9_ ‘The Origin of the Universe (1994)’ s; 55-74

10_ ‘The Universe: explained, condensed and exploded (2007)’

sonunda Dünya'nın güneş sisteminin ortasında değil, Güneş'in, Güneş Sistemi'nin ortasında olduğunu kabul etmek zorunda kalırlar.

Kepler'in "*...en büyük başarısı, gezegenlerin hareketleri üzerine bulduğu üç kuraldır.*"¹¹ Birinci kural, gezegenlerin yörüngesi ile ilgilidir. Kepler'e göre Dünya ve diğer gezegenler Güneş'in etrafında, daire şeklinde değil, elips şeklinde döndüğünü, ikinci kural da gezegenlerin hızını içermektedir. Kepler'e göre, gezegenler Güneş'e yakın oldukları zaman hızlı, uzak oldukları zaman da yavaş hareket etmektedirler. Üçüncü kural ise, "*...herhangi iki gezegenin (Dünya da dahil) Güneş etrafında dönüşünün metre karesi, güneşe uzaklığının mesafe ortalaması metre küpüne orantılı...*" olmasındır.¹² Aynı zamanda, "*ışık hızının sonsuz olduğunu açıklamış ve mercekler üzerine yaptığı tezler astronomik teleskopların temelini atmıştır.*"¹³ Galileo onun adımlarını takip ederek teleskop yapmış, İsaac Newton (1643-1727) ise, yer çekimini incelemek için değişen ivme hızını ve gezegenler arasındaki uzaklıkları ölçmek için de ışık ve prizma üzerine yoğunlaşmıştır.

Galileo'nun yeni geliştirdiği teleskopla yaptığı araştırma ve incelemeler Copernicus modeli olan heliocentric (güneş merkezli) solar sistemini güçlü bir şekilde desteklemekteydi. Ayrıca, Venus gezegeninin incelenme imkanının doğması, gezegenlerin güneş etrafında döndüğünün bilimsel olarak ispatlanmasında önemli rol oynamıştır. Galileo'nun, 1610 da dört ayın Jupiter etrafında döndüğünü keşfetmesi ile 'Kepler'in üçüncü Kanunu'¹⁴ olan Dünya'nın evrenin merkezi olmadığı tezi tamamen kesinliğe kavuşmuş olur. Galileo'nun varlıkların çekim güçlerine orantılı değişen hızlar üzerinde yaptığı

---

11. 'History of Western Philosophy (1993)' s; 516

12. 'A Short History of Astronomy-From earliest times through 19th century (1961)' s; 189

13. 'The Universe: explained, condensed and exploded (2007)' s; 65

14. 'Discovering The Universe 6th Edition (2003)' s;52

çalışmalar ise, ‘Orantılı hızlanan hareketler veya orantılı hızlanma’ olarak adlandırılmıştır.¹⁵ Galileo bilimin dine karşı olmadığını kiliseye yazı ile bildirmesine rağmen, buluşları ve fikirleri için devamlı baskı görmekteydi.¹⁶ Galileo düşen maddenin hızı, zamanı ve kütlesi arasındaki orantılar üzerinde çalışmalar yapmış, bu çalışmalar da kendisi göz hapsinde iken 1638 de yayınlanmıştır.

Bulunan kanunları takip eden Newton’nun ‘Hareket Kanunu’ bir adım daha ileri giderek, tüm varlıkların birbirlerine orantılı olan çekimlerini ele almış ve evrensel bir kural bulmaya çalışmıştır. Newton, Kepler’in kuralları üzerine ‘Çekim Gücü’ formülünü kurmuştur. Newton’nun ilk kuralı ‘Eylemsizlik Yasası’ adı ile bilinmektedir. Bu yasaya göre “*Bir varlık olduğu yerde durur veya dışardan belirli bir güçle karşılaşmadığı sürece doğru çizgi üzerinde aynı hızda devamlı olarak gider.*”¹⁷ İkinci kural, “*bir varlığın hızlanmasındaki güç oranı ona uygulanan kuvvet ile orantılıdır. Diğer bir deyişle, bir cisim ne kadar güçlü itilirse o kadar hız oranı artar.*” Üçüncü kural da derki, “*her ne zaman bir varlık diğer bir varlığa eşit fakat aksi yönde güç uygularsa, diğer varlıkta karşısındaki varlığa aynı, eşit ve karşıt güç uygular.*”¹⁸

İşte bu ‘Etki ve Tepki Kanunu’ ile varlıklar, parçacıklardan, gezegenlere hatta galaksilere kadar, kendi olmaları gereken yerlerinde durarak varlıklarını hep birlikte uyum içerisinde sürdürebiliyorlar. Bu kural tez olarak uzun zamandan beri bilinmesine rağmen, bilimsel olarak Newton tarafından tespit edilmiş olur. Bu tez, evrenin büyüklüğünün ve sınırlarının ölçü birimleri kapasitesinin dışında kalmasına rağmen bilimsel kural olarak geçerli bir ispat sayılmıştır. Böylece, insana ait hür seçeneğe dayanan hareketler dışında kalan her

---

15_ ‘A Short History of Astronomy-From earliest times through 19th century (1961)’ p; 175

16_ ‘Philosophy 100 Essential Thinkers (2004)’

17_ ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s;53

18_ ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 53-54

hareketin, otomatik olarak birbirlerine ince ayarlarla bağlanmış bir şekilde hareket ettikleri bilimsel olarak ispat edilmiş olur. Buna dayanarak zerre, madde, mekan ve zaman aralarında bulunan astronomik çekim gücünün varlığına ve araştırılmalarının yapılmasına da yeni kapılar açılmıştır.

Teleskop, mercek ve çekim kurallarında oluşan gelişmeler, gezegenlerin kütesinin ve birbirlerine olan uzaklıklarının, hatta galasilerin uzaklıklarının bile ışık hızı ile ölçülebilme imkanını beraberinde getirir. Tarihe bakıldığında M.Ö. 300 yıllarında bazı optik fenomenleri, ışık kırılmaları ve renkler hakkında fikirlerin ve tezlerin olduğu görülür. Fakat, bu konularda ilk bilimsel çalışmalar batıda ‘Alhazen’ olarak bilinen Abu Hasan İbn Al-Haytam (M.S. 965-1040) tarafından yapılmıştır. Haytam’ın Basra’da, ışığın küresel ve parabolik (çanak) aynalar üzerinde kırılması üzerine yaptığı çalışmalar bu alanda çok önemli bir mihenk taşı oluşturmuştur.¹⁹ Bunun üzerine, Kepler’in ışığın sonsuz devamlılığını, Newton’nun ışığın prizma aracılığı ile renklere ayrılışını sergilemesi, Frederic William Herschel’in (1738-1822) yeni buluşlarına güçlü bir temel oluşturmuştur. İngiliz bir müzisyen olan Herschel, kızıl ötesi ışıklarının varlığına dikkat çekerek, *“Biz evrenin hangi tarafını görüyoruz gibi sorularla, ışığın kendi varlığını (kaynağını) ve kapasitesini sorgulamış ve atmosferdeki yapılan ışık yansıma ölçümünde ki problemleri ele almıştır.”*²⁰ Herschel, 1783 de altı metre uzunluğunda ve kırk beş santimetre çapında bir teleskop yaparak yeni buluşlar ortaya koyunca, zamanın kralı kendisine 12 metre uzunlunda ve 122 santimetre çapında teleskop yapması için yardım ve destek verir. Buda gezegenler hakkında daha çok buluşlara yol açar.²¹ Astronomiden çok madde ve fizik ile ilgilenen Herschel ışığın yanı sıra ısı ile de ilgilenmektedir.

19_ www.geog.ucsb.edu/~al-haytam/ ‘abu Ali Hasan Al-Haitham (Alhazen)’ by Dr. A.Zahoor

20_ ‘The Universe: explained, condensed and exploded (2007)’ s; 65

21_ ‘A Short History of Astronomy-From earliest times through 19th century (1961)’ s;327

*“Termometreyi görünür spektrumun kırmızı ucunun üstünde tuttuğu zaman, termometrede ısının yükseldiğini gözler. Bu da gösteriyordu ki, termometre görünmeyen bir enerji tarafından ısıtılmaktaydı.”*²² Elektromanyetik radyasyon dalgaları daha önce bulunmuştu, onun için radyo ve X-ray dalgaları bilinmekteydi, fakat ‘*elektromanyetik mercek*’ yardımı ile bu dalgaların alanı, radyo dalgalarından, kızıl ötesi ışık dalgalarının bulunmasına kadar uzanmıştır. Buda sistem içinde bir sistem olduğunu göstermekteydi. Kısacası, bu evrensel bir kural içinde görünmeyen bir evrensel kuralın daha var olduğunun ispatıydı.

Bu arada, sabit yıldızlar genelde biliniyor ve yol bulmada kullanılıyordu. Bilimde de onları göstermek için iki boyutlu modeller kullanılmaktaydı. Batı’da Azophi diye bilinen gök bilimci Abd Ar-Rahman As-Sufi (903-986) ilk olarak 964 de, adını ‘Koyun’ koyduğu (Large Magellanic Cloud-LMC) büyükce bir bulut keşfeder ve bütün elde ettiği bilgileri bilimsel olarak kaydeder.²³ Ne var ki, As-Sufi’nin buluta vermiş olduğu ‘koyun’ adı, daha sonra dünya etrafında yıldızları kullanarak yolculuğa çıkan ilk insan olarak bilinen Ferdinand Magellan (1480-1521) onuruna ‘Macellan Bulutu’ olarak değiştirilmiştir. Bu arada ironik bir durum da göze çarpmaktadır. Milattan önce Orta Doğu’da hayali astronomik hikayeler bilimselmişcesine inançları desteklemek için kullanılıyorlardı ve birkaç yüzyıl sonra elde edilen otantik bilimler de yine inançları desteklemek için kullanılmaktaydı. Lakin, her nedense aynı otantik bilim alemi 21. yüzyılda inancı neredeyse tamamen yok saymaya, inançlar da bilimi yokmuş hükmüne koymaya çalışmaktalar. Böylece her biri kendi zamanlarında yaşayan hayat sistemlerini ölüme sürükleyen dönüm noktalarını oluşturmuşlardır.

22_ ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 69

23_ ‘www.eso.org/... ‘Sufi-Abd Al-Rahman Al-Sufi (Azophi) by Dr. A. Zahoor’

Henrietta Swan Leavitt (1868-1921) ilk kadın gök bilimci olarak, “yıldızların parlaklıklarını zaman zaman değiştirdiklerini fark eder. Leavitt’e göre, onların yerleri dünyanın zaman ve mekanına orantılıdır ve bu da onların sabit olmadığını göstermektedir. Leavitt, Dünya’nın dönüş anlarında parlaklıkları değişen bu yıldızlara ‘Cepheid Değişgenleri’ adını vermiştir.”²⁴ Leavitt, aynı zamanda Samanyolu’nun sabit yakın komşusu olduğunu tesbit ettiği, ‘Küçük Macellan Bulutları’ını (SMC) mihenk taşı olarak kullanıp diğer yıldızlar arasındaki uzaklık mesafelerini ölçmeyi başarmıştır. Böylece, 1912’ye kadar, yıldızlar ve onların görünüp kaybolma zamanları hakkında bir çok değerli bilgiler kaydetmiştir. Yıldızların ilk renkli, ‘Hertzsprung-Russell Diyagramları’ (H-R Diagrams) denilen şeması, Ejner Hertzsprung (1873-1967) ve Henry Norris Russel (1877-1957) tarafından yapılmıştır. Böylece, güneş dahil olmak üzere, ana yıldız gruplarını ısılarına, parlaklıklarına, uzaklıklarına ve büyüklüklerine göre belirlemişlerdir.²⁵

Harlow Shapley (1885-1972), 1914 de kadar toplanmış olan bu değerli kaynakları, ‘Mount Wilson Rasathanesi’nde bulunan bilgileri, ve zamanın en güçlü teleskobunu kullanarak, ‘Küçük Macellan bulutları’nın Dünya’ya uzaklığının 169.000 ışık-yılı olduğunu belirlemiştir.²⁶ Aynı zamanda da, uzayda bulunan küresel kümeleri inceleyerek Samanyolu galaksisinin çapını ve içinde bulunan dünyanın pozisyonunu tespit etmiştir. Shapley’e göre Samanyolu’nun galaktik merkezi güneşten ve Dünya’dan 50.000 civarında ışık yılı uzaklıkta ve 325 derece boylamında yer almaktaydı.²⁷ Ne var ki, bilimsel kaynak eksikliği şüphelere ve değişik tahminlere yol açmakta, kesin evrensel bir sonuca varılamamaktaydı. Bu sebepten dolayı da konu güçlü

24. ‘The Universe: explained, condensed and exploded (2007)’ s; 84-5

25. ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 287

26. ‘A Brief History of Science (2002)’ s; 303

27. antwrp.gsfc.nasa.gov/ ‘Great Debate:’ Obituary of Harlow Shapley, ‘Nature Obituary’

tartışmalara maruz kalmaktaydı. Dolayısı ile, 1920 de yer alan Sharply-Curtis Tartışması, ‘Büyük Tartışma’ adı altında tarihte yerini almıştır.

Tartışmalar genellikle, varoluş ve Samanyolu’nda gaz ve toz bulutları halinde görünen sarmal bulutsuların başka galaksilerde olup olmadıkları, galaksilerin birbirlerine benzeyip benzemedikleri ve birbirleri ile ilişkilerinin olup olmadığı konularını içermektedir. Heber Doust Curtus (1872-1942) ise “*Güneş Sistemi’nin Samanyolu galaksisinin merkezinde sayılmasının hata olduğunu söylüyor ve Cepheid ölçü sisteminin kullanılmasını reddediyordu. Aynı zamanda da Shapley’nin iddia ettiği galaksi boyutunun gerçekten çok daha büyük olduğunu ispat etmişti...*”²⁸ Bugün, o bilim insanları bu gibi konularda tartışma yaptıkları ve birbirlerini daha derin araştırma yapmaya zorladıkları için onlara teşekkür borçluyuz.

Edwin Hubble (1889-1953) da o bilim insanlarından birisidir ve 1924 de ışık dalgalarını kullanarak, sadece Samanyolu’nda ki gezegenlerin uzaklıklarını değil, yeni keşfedilen galaksilerin arasındaki uzaklıkları da ölçebilecek bir teknik geliştirir. Bu tekniğe göre tespit edilen “*gezegenlerin ve galaksilerin yörüngesinde birbirlerine oranla meydana gelen yakınlık, uzaklık ve hareketler ‘Hubble Kanunu’ adı altında formüle edilir.*”²⁹ Hubble aynı zamanda evrenin belirli bir oranda genişlemekte olduğuna dikkat çekmiştir. Hubble Kanunu, ‘Durgunluk Hızı’ gezegenlerin yakın hızını ve Hubble Flow, ‘Hubble Akışı’ kanunları da açılış hızını ölçmede evrensel bir kural olarak kabul edilir ve yeni buluşlarda da kullanılmaya başlanır. Böylece, ışığın sadece tek bir kaynaktan geldiği, zaman ve mekana orantılı bir şekilde genişlediği de ispat edilmiş olur.

28_ ‘A Brief History of Science (2002)’ s; 304

29_ ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 403

Bu arada, Max Planck (1858-1947) ve Albert Einstein (1879-1955) da ışığın gizemini ve bilinmeyen yönlerini araştırmaktaydılar. Planck, kuantum üzerine yoğunlaşarak, ‘Kara Gövde Radyasyonu’nu incelemeye başlar ve “...tespit eder ki, ışık enerjisi kesintisiz bir süzme halinde akmamakta ve ışık, ısı ve diğer enerji parçacıkları fotonlar halinde zincirleme hareket etmektedirler. Keşfettiği bu parçacıklara (Latince’de ‘ne kadar’ anlamına gelen) ‘Kuantum’ adını koyar.³⁰ Böylece, Planck, enerjinin bir parçacığını ‘Kuantum’u temel alarak elektromanyetik alanında adına, ‘Planck Constant’, ‘Planck Sabiti’ denilen sürekli birbirlerine zincirleme akan bir enerji ölçü birimi geliştirir. Daha sonra bu formül, her türlü ışığı emdiği için ‘Kara Gövde Radyasyonu’ denilen radyasyonun ölçülmesinde anahtar formül olarak kullanılmıştır. Ne var ki, Planck’ın, kademeli zincirleme enerji akımı tezi, daha sonra ortaya atılan ‘Kuantum Çekimi Tezi’ tarafından sorgulanmaya başlanmıştır.³¹

Einstein ise Kara Gövde Radyasyonunu ölçmek için klasik fizik kullanıp, ışığın bazen parçacık, bazen de dalga olarak hareket ettiğini savunur. Böylece, “ilk defa ışığın ‘Parçacık-Dalga olarak ikili’ hareket ettiği ortaya atılmış olur. Aynı zamanda, bu görüş fizik dünyasında on beş sene kadar çok büyük kargaşa yaratır...Fakat, bu gün Einstein’in ‘1905 de ortaya koymuş olduğu kuantum tezi’ kuantum teorisinin orijinali olarak kabul edilmektedir.”³² Ne yazık ki, Einstein’ın formülü yüksek frekansı ölçmeye yeterli gelmemekteydi. Aynı zamanda, Bengal’li bir matematik ve fizikçi olan Satyendra Bose (1894-1974), klasik fizik kullanmadan Kara Gövde Radyasyonu’nu ölçmek için başka bir formül geliştirmiştir. Einstein kendi formülü ile birlikte, Bose’un bu formülünü kullanarak, ‘Bose-Einstein Statistiki’ adı altında yeni bir ölçü formülü geliştirir.

30_ ‘Einstein, A life (1996)’ s; 28

31_ ‘A Brief History of Science (2002)’ s; 272

32_ ‘A Brief History of Science (2002)’ s; 274

Bu yeni formül, hali hazırda var olan uyumlu yaratılış enerjisi formülünü sarstığı için, önceleri biraz rahatsızlık yaratır. Fakat, Einstein “*onu geliştirip kuantum tezine, evrende var olan bütün enerji türlerini, elektromanyetik dalgaları, gama ışınları ve X ışınlarını da ilave eder.*”³³ Bu da gerçek mana da, enerji dalgalarının değişik frekanslarda, değişik amaçlar için araştırılıp incelenmesinde çok önemli bir dönüm noktası oluşturur.

Bu ana kadar gördük ki, evrenin yaratılışı üzerine iki türlü tez üretilmiştir. Birisi, ‘Steady State’, ‘Durağan Durum’ diğeri ise, ‘Big Bang’, ‘Büyük Patlama’ tezleridir. Ne varki, Steady State tezi yeni gelişmelere açık olamazken, Big Bang tezi tüm varlığı birbirine bağlı ve uyumlu bir şekilde araştırmalara açık bir şekilde formül geliştirmeye devam etmiştir. Varlıkları birbirlerine bağlı bir orantı içerisinde incelediği için, bilim insanları bu eşi ve benzeri olmayan, gözle görünen veya görünmeyen tüm varlıkları kapsayan ‘Ana Kaynağı’ ve enerji terminallerini bilimsel olarak formüle edebilmek için araştırmaya başladılar.

Sonunda, enerji (hareket), zaman ve mekanı tespit edip sınıflandırılar ve birbirleri ile olan orantılı bağlarını da formüle etmeyi başarırlar. Böylece evrende yer alan her varlığın, oluş ve bozuluş gibi, görünmez bir şekilde itiş ve çekişle birbirlerinin varlıklarında, hareket, zaman ve mekanlarında önemli roller oynadıkları hakkında bilimsel karmaşık formüller üretmeye başladılar. On dokuzuncu yüzyıla kadar, sadece Newton’nun evrensel, hareket ve çekim kurallarında varlığı kabul edilen enerji gücü tek güç kaynağı olarak kabul edilmekteydi.

---

33. ‘Einstein, A life (1996)’ s; 29

Bu arada, bilimsel gelişmelerde, ana enerji kaynağı olarak ‘Işık Enerjisi’ çokca ilgi çekmeye başlamıştır. Newton, çıplak gözle görülen ışığın sarı renginin, ışığın asıl ve tek rengi olmadığını, ışığı prizmadan geçirip karşı tarafta gökkuşağının yedi rengini sergileyerek göstermiştir. Bu değişik renklerin değişik açılarda kırıldığına bilimsel ispatı olurken, burada meydana gelen dalga parçacıklarına da ‘Fotonlar’ adı verilmiştir. Böylece enerjinin hem dalga hem de parçacık olarak işlem yaptığı bilimsel bir şekilde sergilenmiş olur. Kırmızı rengin en uzun dalga boyuna, mor rengin de en kısa dalga boyuna sahip olduğu görülür. Gözle görülen ışık enerji dalga tepeleri 400 ile 700 nm (Nanometre) yüksekliğinde ve hızı, boşlukta saniyede 186.282 mil olarak tesbit edilmiştir.

Bu da gösteriyor ki, her ayrı renk değişik enerji gücü ve dalga boyuna sahip olmakla birlikte, boşlukta aynı hız oran ve kuralına tabidirler. Işık gücü, artık ölçülebilmekteydi ve bir varlığa çarpıp geri yansımadağı veya bir varlık tarafından emilmediğı sürece sonsuza kadar gidebilecek kapasiteye sahip olduğu bilimsel olarak ispat edilebilmekteydi. İlk sonsuz ışık ölçümünü yapan ise Ole Romer’dir (1644-1710). Romer, “...Ay’ın Jupiter’in gölgesine girmesi ile orantılı olarak, Dünya ve Jupiter arasındaki uzaklığı ölçen” ilk bilim insanı olmuştur.³⁴ Her iki gezegen de Güneş’in etrafında elips şeklinde bir yörüngede döndüklerinden birbirleri arasındaki uzaklığın 893 ile 964 milyon kilometre arasında değişkenlik gösterdiğini tespit etmiştir.

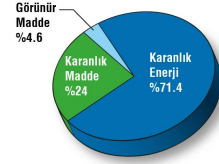
Bu, mekan ve zaman birimlerinin hala gizemini korudukları bir zamanda, varlıkların birbirleri ile olan ilişkileri kullanılarak ilk mesafe ölçme girişimi olmuştur. Aslında, “Big Bang tezine göre, zaman teklikte varlık göstermez,”³⁵ yani, Big Bang’in başlangıcı zamanın sıfır

34. ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 67

35. ‘A Model for the Theory of Everything (2007)’ s; 44

noktasıdır ve “zamanın varlığı bu Büyük Patlama ile başlamıştır.”³⁶ Fakat, “...enerjinin varlığında sınırlanma yoktur. Bu da gösteriyor ki, zaman sıfır noktasında mevcudiyetini yitirdiği halde, enerji varlığının sınırsızlığını koruyabilme kapasitesi mevcuttur.”³⁷ Böylece sınırlı olan bir boyutta, sınırsızlığını koruyan bir boyutun varlığı ortaya çıkmaktadır. O halde bir varlığın, sınırlı olan boyutta mevcudiyetini gösterebilmesi için, sınırlı bir kalıba girebilme karakterine sahip olma zarureti ortaya çıkmaktadır. Fakat, asıl olan enerji varlığının mevcudiyetinde sınır olmadığı gibi asıl varlığını sürdürebilmesi için de ne zamana ne de mekana bağımlı kalma zorunluluğu yoktur.

Bu çalışmalar, mercekler, elektromanyetik alanında yapılan yeni buluşlara, yeni dalgaların keşfedilmesine ve bunların da yeni yeni alanlarda kullanılmasına vesile olmaya başlar. Böylece 21. yüzyılda, bilim insanları, sadece galaksileri keşfedip aralarındaki mesafeleri ölçmekle kalmayıp, tüm galaksileri ve gezegenleri kapsayan ve orantılı bir dengede tutan, her türlü enerji dalgalarını geçirdiği için karanlık bir boşlukmuş gibi görünen alandaki gözle görünmeyen yeni bir evrensel enerji varlığını da keşfederler. Bu da ışık dalgaları ve parçacıklar arasında başka bir boyutun daha olduğunun bulunuşudur. Bu buluş bilim için yeni bir ana dönüm noktası oluşturmuştur. Yeni bulunan elektromanyetik dalgalara ‘Kara Gövde Radyasyonu’ adı verilir. Yukarıdaki şemada ise tüm varlığın enerji oranlarının yüzdeleri görülmektedir.

Şekil 1.1 Evrensel enerjinin yüzde oranları.

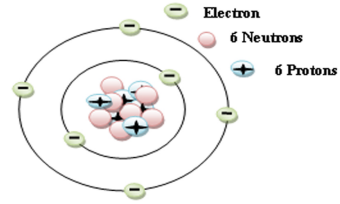
36_ 'A Brief History of Time (1988)' s; 52

37_ 'A Model for the Theory of Everything (2007)' s; 45

On dokuzuncu yüzyıldan önce maddenin ana birimi atom olarak bilinmekteydi. Fakat, yapısı konusunda bir şey bilinmemekteydi. Yirminci yüzyılın başlarında, Ernest Rutherford (1871-1937) atomun radyo aktivitesi üzerinde araştırma yaparken “*hemen hemen bütün parçacıkların altın levhadan geçtiğini...*

*fakat, bazı parçacıkların geçmeyip geri döndüğünü görür. Bu parçacıklar levhanın ortasında bulunan yoğun bir merkeze çarpıp geri dönmekteydiler. Muhakkak ki onlar çok yoğun bir bölgeye çarpıyorlardı...Genelde radyoaktif parçacıklar atomun neredeyse her yerini kaplayan ve boş görünümlü yerlerinden serbestce geçiyor sadece çok azı yoğun merkeze çarpıp geri dönüyordu.”*³⁸

Rutherford’un bu modeline göre yörüngede bulunan negatif yüklü elektronlarda kütle bulunmaktaydı. Merkezde bulunan pozitif yüklü ‘çekirdek kütle’ ise iki türlü parçacıklardan ‘protonlar ve nötronlar’ oluşmaktaydı ve protonların sayısı o atomun ana unsurunu belirliyordu. Buna ilaveten, etraflarında bulunan ve ışık hızında hareket eden elektronlar, çekirdeğin etrafında bulanık bir bölge oluşturmaktaydılar.³⁹ Kütle ve enerjilerini belirlemek için iki çeşit sayı tanımlaması kullanılmaktadır. Bir tanesi ‘Atom Numarası’, ki bu çekirdekteki protonların sayısını dolayısı ile de ne atomu olduğunu; öbürü ise ‘Atom Ağırlığı’dır, ki bu da, protonların ve nötronların toplam sayısıdır ve atomun kütesini ve bu kütle değişikliklerine göre davranışını belirler.⁴⁰

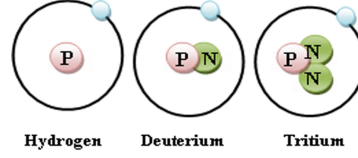
Şekil 1.2 Maddenin ana birimleri.

38_ 'Discovering The Universe 6th Edition (2003)' s; 104

39_ 'Discovering The Universe 6th Edition (2003)' s; 104

40_ 'A Brief History of Science (2002)' s; 229

Genellikle, atom çekirdeğinin etrafındaki yörüngede dönen elektronların sayısı, çekirdekte bulunan protonların sayısına eşittir, ki bu atomu nötr halde tutar. “Bir atomun içindeki elektron ve proton sayılarının değişik olması durumunda atoma

Şekil 1.3 Atom numaralanması.

‘İyon’ denir. İyon durumuna gelene kadar geçen aşamaya da ‘İyonizasyon’ iyonlaşma aşaması denir.”⁴¹ Aynı elementin içinde bulunan nötronların sayısı da değişebilir ve bu değişimlere de ‘İzotoplar’ denir ve de bu değişim elementlerin bir elementen başka bir elemente dönüşmesini sağlar. Her bir radyoaktif izotop bir durumdan diğer duruma geçerken kendisine has entegre (bozuluş) aşamasından geçer ve burada yer alan bozulma ve yeniden oluşma aşamasına da ‘Yarı-Ömür’ adı verilmiştir.

Neil Bohr’da (1885-1962) bir elektronun, bir enerji seviyesinden diğer bir enerji seviyesine geçmesi halinde ‘Spektral Çizgiler’ meydana geldiğini bulur ve günümüzde bu sistem elementlerin yaşlarını tesbit etmede kullanılmaktadır. Yeni bir evrensel kural oluşturan bu buluş, aynı zamanda da ‘Kuantum Mekaniği’ bilimine yeni bir açılım sunmuştur. Bu bilgi alanı, kitabımızın konusunu ve gayesini aşmaktadır, fakat, konuya açıklık getirebilme açısından, kısaca dokunmak yeterli olacaktır.

Yukarıda bahsi geçen yarı-ömür aşamasında oluşan spektral çizgiler varlığın başlangıç zamanını ve yaşını ölçmek için kullanılmıştır. Buna göre, Big Bang, yani Büyük Patlama, ortalama 13.7 milyar yıl önce meydana gelmiştir. Bu patlama, bizim içinde yaşadığımız boyutta birbirine orantılı bağlı varlıkların hareket, zaman ve mekan

41. ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 106

birimlerinin de başlangıcı olmuştur. Bu patlamanın ‘Şişme Dönemi’ olarak bilinen, ilk 10 üzeri 43 saniyesinin, 10 üzeri 32 saniyesinde, atom büyüklüğünden, portakal büyüklüğüne ulaştığı var sayılmaktadır. Aşırı kütle yoğunluğuna ve ısı radyasyonuna maruz kalmasından dolayı en gelişmiş teknoloji bile bu dönemi ölçmekten aciz kalmaktadır. Bu oluşumun en başında, doğada var olan dört güç, yani ‘Güçlü ve Zayıf Nükleer Güçleri, Çekim ve Elektromanyetik Güçleri’ birbirlerinden henüz ayrılmamışlardı. Bütün bunların birbirlerinden daha ayrılmamış tek bir ünite oldukları zamana da ‘Teklik’ adı verilmiştir.

Büyük patlamada, 10 üzeri 6 saniyede soğumanın oluşmasıyla kuarklar ve zerrecikler birleşmeye başlamıştır. Fakat, nükleer gaz halinde olan bu durum berrak olmayan bir görünüm oluşturmaktadır. İçinde madde bulunmayan bu sisli ve radyasyonlu görünüm 3 dakika sonunda maddenin temelini oluşturmaya başlamıştır.⁴² Çekim gücü ve ışık beraber iç içe yer almalarına rağmen, ilk başlarda maddenin oluşumundan önce ışık görülmez durumdadır. Işık ancak Büyük Patlama’dan 300.000 yıl sonra oluşan maddelere çarpıp aksettiğinde görülmeye başlamıştır. Bu da demektir ki, ışığın görülmesi için maddeye, maddenin görünmesi için de ışığa, yani birbirlerinin varlığının anlaşılması için zarureten birbirlerine ihtiyaçları vardır. Anlaşılmaktadır ki, yeni oluşan varlık boyutunda, enerji, ışık dalgalarının geri veya bir şekilde aks etmesi, ancak maddelere çarpması ile mümkün duruma gelmektedir. Kaynak ve hedef arasında bulunan ışık dalgalarının uzunluğu ise ışığın yoğunluğuna, uzaklığına, ısı derecesine ve dalganın oluşum karakterine bağlıdır. Görüyoruz ki hedeflerde kaynak enerjinin çekim gücü ve diğer kuralları gibi kendilerine has kural ve kanunlara sahiptirler.⁴³

42_ ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s; 435-36

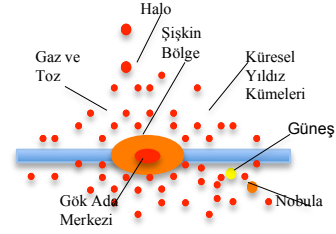
43_ ‘Discovering The Universe 6th Edition (2003)’ s;438

İnsanın biyolojik yapısı madde olduğu için, diğer maddeler gibi bu kural ve kanunlara tamamen uyum göstermektedirler. Varlıklar ise, yoğunluklarına göre ayrı ayrı, çekim ve itim kurallarına uydukları gibi, herbirinin de beraber, birleşerek uydukları kurallara da uyum göstermektedirler. Ne var ki, insan, bütün bu oluşum ve hareketlere sınırlı ve belirli bir seviyede olmak üzere, kişisel bilinç ve iradeyi kullanarak hür seçim sonucu oluşum ve hareketlere müdahale etme ve yönlendirme kapasitesine sahiptir. Bu duruma göre insanda ruh ve madde karışımı sonucu oluşan ve hareket eden bedeninin bazı hareketlerini kontrol etme kapasitesi ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, insanın kendisine ulaşan enerji dalgalarının algılamasında geri kaynağa veya etrafına aksettirmesinde belirli bir oranda irade kullanabildiği için, bunları nasıl yapabileceğini öğrenme zarureti açığa çıkar. Ne var ki, seçilen sistemin tam ve kusursuz çalışabilmesi için, seçimini kaynakla olduğu kadar, halihazırda otomatik olarak ahenkle çalışan sistemlerle de orantılı ve uyumlu bir şekilde yapmak zorundadır. Ancak o zaman dalgaların kaynağı ile ve etrafında bulunan iletişim içinde olduğu her tür varlıkla, insanlar dahil, otantik bağlar kurabilecek kurallara uygun oluşan bir ahenk içerisinde yaşayabilecektir.

İnsana verilmiş olan bu hür seçim hakkı, bir yönden Yaratıcı'sı ve kendi etrafında bulunan tüm varlıklarla olan ilişkilerinde hareketlerini motive ve kontrol etme imkanı sunarken, diğer yönden de kaos oluşturarak otantik düzenin kurulmasına engel oluşturabilir. İnsan hür seçimini yapmaya herşeyden önce 'İLAH' seçimini yaparak başlar. İnsan bu ilk seçimini otantik olarak doğru yapabilmişse, kendi yapısı olan madde ve mananın birleşmesi ve bütünleşmesinde, diğer insanlarla ve diğer, görünen ve görünmeyen bütün varlıklarla doğru orantılı otantik bağ kurabilecek kod ve koordineleri doğru tesbit etmiş demektir. Çünkü, Yaratacı ile yaratılanların ve yaratılanların birbirleri arasında bulunan enerji çekim gücü ve ışık dalgalarını içeren radyoaktif alanın, bireysel ve evrensel kural ve kanunlarla bir ünite

olarak bir arada tutan kod ve koordineleri sadece ve sadece otantik olan İlah bilebilir ve de insanlara sunabilir. İnsanın hür seçimi hariç, herşeyin otomatik bir düzenle uyum içerisinde çalışmasına rağmen, bu hür seçimle otantik ilah seçilmediği takdirde doğru kod ve koordinelere girilemeyeceği için sistem ya hiç çalışmayacak ya da kaos oluşarak, düzensizlik, kopukluk ve zıtlıklar meydana gelecektir. Onun için de sistem eninde sonunda çökmeye mahkum olacaktır.

Şekil: 1.4 Evrensel Düzendeki Kaotik Görünüm.

Evrenin yaratılışına geri dönersek görürüz ki, ilk bilim insanları Samanyolu hariç diğer galaksilerin varlığından haberdar değildiler. Tek galaksi olarak sadece Samanyolu Galaksi'si var sanılıyordu. Abdul Rahman As-Sufi (903-986) çıplak gözle görülebilen ikinci galaksiyi 964 de keşfetmiştir.⁴⁴ Bir Yunan tanrıçasının adı olan 'Andromeda' adı verilen bu galaksinin çapı 220.000 ışık yılı ve Dünya'ya uzaklığı da 2 milyon ışık yılı olarak tesbit edilmiştir. NASA tarafından en son keşfedilen galaksinin oluşumunun ise Büyük Patlama'dan 4.8 milyon sene sonra şekil aldığı, çapının 100.000 ışık yılı ve Dünya'dan da 13.2 milyar sene uzakta olduğu tesbit edilmiştir.

İçinde bulunduğumuz Samanyolu Galaksisinin ise, 23.2 milyar yaşında, çapının 100.000 ışık yılı civarında ve 200 milyar yıldızı olduğu söylenmektedir. Bu galaksi, bir saniyede 370 mil hızla hareket etmekte ve Güneş de buna orantılı olarak her bir saniyede 150 mil hızla hareket etmektedir. Samanyolu'nun etrafında bir kere dönmesi 230 milyon sene almaktadır. Evrende ise daha milyonlarca galaksi

44. 'Discovering The Universe 6th Edition (2003)' s;372

bulunmaktadır. İnsanlar daha keşfedilenlerin sayılarını ve mahiyetlerini bilmekten aciz iken, keşfedilenmeyenleri bilmeleri söz konusu bile olamaz. Keşfedilenlerin karakterleri göstermektedir ki, hiç bir galaksi diğer galasiye benzememektedir. Galaksilerde diğer yaratıklar gibi bir taraftan bir bütün oluştururken diğer taraftan her biri ayrı ayrı kendilerine has özellikler sergilemektedirler. Bilimsel olarak ispatlanmıştır ki, evrenin var olan tüm kütlesi, görünebilenin 20 katı daha büyüktür ve bu evren her an daha da genişlemektedir.⁴⁵ Görünmeyen varlıklarla kıyas etmek şöyle dursun, bütün bu görünen varlıklarla insan varlığını, hele hele de seçim yapma kabiliyetini, kıyas edersek varlıklar içerisinde atomdan daha küçük bir pozisyon aldığı görülmektedir. Bu durumda akla şöyle bir soru gelebilir, evrene oranla neredeyse yok denecek kadar küçük ve değersiz görünen insan varlığını ve de yapılan hür seçimi değerli kılan ne olabilir?

İnsanı diğer varlıklardan açıkça ayıran meziyet, önceden programlanmış maddi hareketlerin yanı sıra bazı hareketlerinde hür seçme hakkının olmasıdır demiştik. Buna binaen insanlar, bir taraftan yaratılmış olan varlıkları, görünen ve görünmeyen maddeleri ve görünmeyen manaları birbirlerine bilimsel ve mantıksal kıyasla idrak etmeye; diğer taraftan da gözle görülemeyen, kıyaslanamayan ve tanımlanamayan Yaratıcı Gücü sadece yaratılmışlarla kıyasla bilime dayalı bir inançla idrak etme kabiliyetine sahiptirler. İnsanlar aynı zamanda, alet kullanıp, deney ve gözlem yaparak da gizli veya görünür bilgileri ve varlıkların içinde keşfedilmeye hazır görünmez bilgileri idrak edebilirler. Varlıklarda gizli veya açık bilgileri bulup çıkarmaları muhakkak ki takdire şayandır. Fakat, asıl değer ve bilgi bütün bu varlıkların arkasındaki kaynağı açığa çıkarmak ve bütün diğer yaratılmışların otomatik olarak İlah bilip itaat ettikleri bu Varlığı bilinçli ve gönüllü, hür olarak İlah seçip O'na itaat etmektedir.

---

45. astro.ucla.edu/... 'Frequently Asked Questions in Cosmology (2011)' by Edward L. Wrig

Muhakkak ki, insanlara diğer varlıklarda olmayan, bu sınırlı ve sınırsız alemleri bir araya koyma, soru sorma, inceleme, cevap arama ve karar verme kapasitesini veren, her varlığında kaynağı olan O tek Yaratıcı kaynaktır.

Konuyu toparlayacak olursak, görüyoruz ki, şu ana kadar bilimsel olarak iki tür yaratılış tezi ortaya atılmıştır. Birisi ‘The Steady State’ Durağan Durum Tezi, ki bu tez evren zaten vardı, varlığı sonsuzdur ve evren orantılı bir şekide genişlemektedir der. Diğeri ise ‘Big Bang’, Büyük Patlama tezidir ki, bu da evrenin başlangıcı bir ışık, yani enerji patlaması ile oluşmaya başlamış ve de başlangıcı olan herşeyin sonunun olduğu gibi bu evrenin de bir sonu olacaktır, fakat halihazırda hala genişlemektedir der.

Ne var ki, bizim konumuz evrenin son bulacağını veya bulmayacağını tartışmak değildir. Bu konuda tartışmayı konunun uzmanlarına bırakıp biz konumuza, yani içinde olduğumuz zaman ve mekanda insanın en mükemmel yaşam koşullarını nasıl elde edebileceği konusuna dönelim. Bu konuyu daha detaylı, sağlam ve temelden anlayabilmek için önce felsefe tarihinin yaratılış, insan ruhu, insan bedeni, insan yaşamı ve İlah ile olan ilişkilerine nasıl baktığına ve ortaya atılan tezleri nasıl ispatlamaya çalıştıklarına kısaca bir göz atalım.

İKİNCİ BÖLÜM

Yaratıcı ve İlah anlamına ilişkin insani düşünce tarihi

1-Antik Dünya’da İnançlar, Mitolojiler ve Felsefe:

Felsefe genelde ya cemaatlerin uyumu, ya müzakerelerin sulhu, ya da savaş alanlarının antlaşma aleti olarak kullanılmıştır. Felsefe incelenen konuların merkezine insanı koyduğu için, insanın fiziki, psikolojik ve ruh dünyalarının araştırmalarında ve birleştirilmelerinde de önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda haberdar olmamız gereken bir konu da, felsefe tarihinin kendi içinde kendisine has bazı önemli zaman, mekan ve tanımlanma problemlerinin varlığıdır. İlk üç önemli problemlerlerden birincisi, konuların başlama noktalarında yer alan karanlık ve belirsiz alanlardır. İkincisi, ilk zamanlarda hemen hemen her türlü alanı içerdığı için ana bölünmelerin tesbit edilmesindeki zorluklardır. Üçüncüsü ise, eski kaynakların asıllarının bulunmamayışı ve tercümelerin otantik asılları temsil ettiklerinin ispat edilemeyeşidir. Bu yüzden, felsefe alanında, özellikle klasik eserler konusunda önemli, hatta felsefe için hayati önem taşıyan boşluklar bulunmaktadır.

Felsefenin kökleri insanın var oluşuna kadar uzanan evrensel bir ilim dalı olmasına rağmen, her dönem sanki yeni başlayan bir alanmış gibi ele alınmış, tarihi birikimler ya tamamen reddedilmiş ya da hiç bahise değer bile görülmemiştir. Buna birde felsefenin ‘Doğru Felsefesi’ ve ‘Batı Felsefesi’ diye ikiye bölünmesi eklenince, felsefe yavaş yavaş ölüme sürüklenmeye başlamıştır. Sonunda, modern zaman diye nitelediğimiz yirmi birinci yüzyılda, Doğru ve Batı birbirlerini görmezlikten gelmeye, insanlığında ikiye bölmeye başlayınca sadece felsefe değil, tüm insanlık ölüme sürüklenmeye başlamıştır. Her iki

tarafda birbirlerini değişik dünyalardan görür olmuş, insan birliğini ve bütünlüğünü kökünden zedelemeye başlanmıştır. Sonunda insanlar üstünde yaşadıkları Dünya'yı Doğu Batı alemleri diye ikiye ayırarak ölüme sürüklemeye kadar ileri gitmeye başlamışlardır. Kısacası insan kendi kendisini ve kendi neslini bölerek zülüme ve ölüme sürükleyen tek varlık niteliğini taşımaktadır.

Aslında insanlığın bir bütün olduğuna örnek verecek olursak, ilk yazı ipuçları 5.500 BC de Pakistan'da; Sumer tabletleri, 3.300 BC de Bağdad'a yakın bir yer olan Uruk'ta bulunmuştur. İlk Mısır medeniyeti MÖ 3.300 de, Batı felsefesinin ana temeli kabul edilen Vedalar ise MÖ 700 veya 800 yılları arasında yazılmıştır.⁴⁶ Kaynakların sözlü olarak ezberlenmesi de yazıdan iki bin yıl öncesine kadar gittiğine bakılırsa, felsefenin insanlık ile başlamış olduğu gerçeği ortaya çıkar. Hatta, tüm varlıkların aynı kaynaktan gelmiş oldukları gibi felsefenin tabanı olan ilmin de aynı kaynaktan gelmiş olma ihtimali büyük olanak taşımaktadır. Herhalükarda, felsefenin başlangıcı bir hayli karmaşıktır.

Klasik felsefi eserlerin orijinal çalışmalarının kaybolmuş olması da felsefeye çok ciddi sekte vuran bir konudur. Sokrat öncesi dönemdeki Milatos dönemi felsefecileri örnek verecek olursak. Thale of Miletus (MÖ 620-540) batı felsefesinin babası olarak kabul edilir, fakat onun hiç bir çalışması günümüze kadar gelmiş değildir. Buna rağmen, felsefenin ana prensipleri onun koyduğu değer üzerine inşa edildiği söylenir. Diğer bir örnek de Aristo'nun 'Dialogue' Diyalogu'dur. Aristo, Platon'un fikir ve görüşlerini kendi anlayışına göre sunmuştur. Gerçekte ise felsefe Platon'nun orijinal çalışmalarından, fikirlerinden yoksundur. Platon sadece ikinci derece olan kaynaktan, yani Aristo'nun aktarılarından tanımlanmaktadır. Biz bugün Aristo'nun orijinal çalışmalarını bile ulaşımdan yoksunuz ve tercümelerin de

---

46. news.bbc.co.uk/... 'Sci/Tech -The Earliest writing found' ed. Dr. David Whitehouse

tercümeleri ile yetinmek zorunda kalmaktayız. Her tercümanın da tercümeleri kendi kişisel ve bilgisel görüş ve bilişleri ile yapmış veya yapıyor olmaları ise problemin başka bir boyutudur.

Bir başka problem ise, felsefenin bir dilden başka dile çevriliş problemidir. Kültür anlayış eksikliği ve taraflı çeviriler felsefenin tarafsızlığını çok derinden zedelemektedir. Çok eski dillerin, günümüzün değişik dillerine tercümesi ise kasıtlı veya kasıtsız zorluklarla karşılaşmakta ve değer kaybına veya da sapmalara maruz kalmaktadırlar. Normal olarak her çeviri zaten dil, kültür ve din problemlerine açıkca maruzdur, ancak, çevirmenler bu problemlerin farkında olup vuku bulabilecek hataları en az seviyeye indirmeye çalışmalıdır.

Ne yazık ki, bazı karşıt görüşlerin sadece laf olsun diye karşı karşıya gelip felsefe tartışmaları yapmaları da bu konunun başka bir boyutudur. Oysaki, herhangi bir konuya değişik açılardan bakıp görüşler paylaşılırsa, hemfikir olunsun veya olmasın muhakkak ki insanların görüş açıları genişleyeceği için daha çok detaylı bilgi sahibi olunacaktır. Aksine, bazı felsefeciler birbirlerinin görüşlerine sadece karşı gelmek uğruna sunulan fikirlere tarafsız bakmamak bir yana, daha bakmadan reddetmektedirler. Buna din, kültür ve coğrafya değişiklikleri de ilave olunca bilim ve ilimde kopmalar, birleşmek yerine bireysel ayrışmalar, senlik benlikler öne çıkmaktadır.

Fizik ve metafizik alanlarının da birbirlerini tamamlaması gerekirken zıtlık oluşturulması veya tamamen koparılması, felsefe dahil, tüm yaşayan ilim ve bilim alanlarının hep beraber gelişmelerini engellemektedir. Böylece bu iki bilim dalının birbirinden ayrı farz edilmesi de her ikisinin dolayısı ile de bilimin ölümü demektir. Çünkü her varlık bu ikisinin birleşimi ile hayat bulur ve onların ayrışımı ile de bu boyuttaki yaşamına son verir. O halde, insanların bu ilimleri red

ettirmeleri, kendi varlıklarını red etmeleri demektir. Birbirlerine savaş açtırmaları ise resmen intihar etmek demektir. Çünkü, her ikisinde ayrı ayrı tek başına gerçekleri içerse dahi, bu evrende bilinçli yaşayan bir bilgi kaynağı oluşturamazlar. Yaşayan insan, ilim ve diğer varlıklar gibi, felsefe de yaşadığımız boyutların yaşam kurallarına uymak zorundadır. Bu duruma göre fizik ve metafizik birleşmediği sürece yaşayan bir ilim de elde edilemez.

Diğer önemli bir konu da, elde olan orijinal kaynakların doğru anlaşılmasındadır. Konular genellikle 'kes yapıştır' yöntemi ile desteklendiklerinden, kaynakların kilit noktalarının doğru anlaşılıp anlaşılmaması söz konusu olmaktadır. Öbür taraftan da, herkesin kendince tercüme ederek, kendince anladığı kaynakların, ikinci, üçüncü, hatta dördüncü elden kaynak olarak geliyor olmalarıdır. Bu da, konun aslına, yani ana kaynak ile gerçek alakasının olup olmadığı tartışmasını ortaya çıkarmaktadır. Bu noktadan yola çıkılırsa, ne istişarelerin, ne tartışmaların, ne de anlaşmaların bir değeri kalmayacaktır. Çünkü, artık bunların hiç biri sağlam bir temele oturmadan boş yere laf kalabalıklığından öteye gidemeyecek, dolayısı ile de gerçek anlamda felsefeyi temsil edemeyecektir. Bu günkü Dünya da yeni hatırı sayılır filozofların çıkmamasının en önemli sebeplerden birisi de bu olabilir.

Her zaman olduğu gibi felsefe bu günde, ekonomiden tutunda, politika, din, psikoloji, sosyoloji her yaşam alanını kapsamaktadır. Onun içindir ki, insan felsefe dalında da, her dalda olduğu gibi, ciddiyeti korumalı ve hataları en aza indirmeyi hedeflemelidir. Aksi takdirde, insanlar felsefe adı altında yapılmış bilgi çüplüklerinde boğulup kaybolmaya mahkum kalacaklardır. Modern dünya denilen, yirmi birinci yüz yılda bu neredeyse gerçek olmuş durumdadır. Umulurki, insan bu uçuruma tamamen düşüp yok olmadan önce, düşünüp kendisini toparlar.

Bu konuya tekrar devap edeceğiz, lakin, tam bu noktada, kirlenen, bireysel ve evrensel bilgilerin zaman zaman viruslerinden tarafsız bir şekilde temizlenebilmesi için, Yaratıcıdan direk güncelleyen bilgi gelmesi zaruretine bir göz atmak gerekmektedir. Yaratıcı'dan gelen bilginin ve de kaynağının otantik olarak Yaratıcıdan direk geliyor olduğunun ispatı da zaruridir. Çünkü, ancak insan üstü bilgi otoritesi ile atılan bireysel ve evrensel yaşam temel değerler insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adalet kavramlarının tam manası ile uygulanmasını sağılayacaktır. Aynı Yaratıcı'nın eseri olan otomatik işleyen doğa bilim kaynağını da ihmal etmemek gerekmektedir. Çünkü, varlık bir bütündür ve bu bütünlüğün ahengini anlamak için gereken, fiziksel ve metafiziksel, her türlü kod ve koordinelerin doğru bilinme zaruretinde aşıkardır.

İnsan içinde bulunduğu değişik madde ve mana birliğini ve bütünlüğünü, belirli bir dereceye kadar, seçerek bilinçli bir şekilde kendi koruması altına alması gereken yegane varlıktır. İnsanlar da ana temelleri diğer varlıklar gibi otomatikman bilip, içgüdüsel uygulasa idiler, diğer varlıklardan farkları olmaz, seçim yapmalarına da gerek kalmazdı. Ayrıca, doğru, yanlış, helal, haram, bireysel veya evrensel mefhumlarının tarif, tespit ve değerlendirilmelerinde, kendilerini hür, eşit ve adaletli bir temele oturtmaları mümkün olamazdı. Özellikle metafizik ana bilim anahtarları insan üstü bir merciden verilme idi, insan bir Yaratıcı Güç'ün varlığının bilimine bir şekilde ulaşabilseydi bile, melek, şeytan, cennet ve cehennem gibi daha birçok temel bilgilere ulaşabilmeleri mümkün olamazdı. İnsan varlığın tüm değerlerinin kendisinde de barındırdığını keşfedemezdi. İnsan kendi bireysel seçimleri ile kendi hayatını, duygu ve hareketleri ile kendi psikolojisi ve biyolojisini zedeleyebileceğini bilemezdi. Otomatik sistemlerle ahenk kurma zaruretini ve bunun için otantik şifrelerin gerekliliğini bilemezdi.

Görüyoruz ki, evrende yer alan her varlık kendince hem bireysel hem de evrensel kanunlara tabi olan bir system üzere çalışmaktadırlar. Her bir varlık sorgusuz sualsiz kendi varlığının bekası için görev yapmakla yükümlüdür. Aynı zamanda, varlığı etrafında bulunan diğer varlıklarla kurduğu otantik bağlarla uyumluluk içinde hep beraber çalışıp çalışmamalarına da bağlıdır. Onun içindir ki, diğerlerinin varlığı ve iyiliği, bir varlığın kendi öz varlığı ve iyiliği kadar önem taşımaktadır. İnsanlığın uyum içerisinde olması için birey hem kendisi, hem etrafı ve hem de Kaynak Güç ile otantik bağlar kurması, karşı taraflarında kendisine karşı aynısını uygulaması gerekmektedir. Bu işlemlerin yapılması hem bütünü hem de bireyin varlığı ve sağlığı için eşit değerde zaruridir.

Daha önce de görmüştük ki, sorgu ve sual ile görev yapan tek varlık olan insanın, sorgulaması ve seçim yapması bilgisi ve biyolojik otomatik çalışma sistemi ile hem orantılı hem de sınırlıdır. İnsanın biyolojik yapısı, bir yandan madde kurallarına otomatik itaat ederken, sınırlı da olsa, diğer yandan da insanın duyguları veya bilerek almış olduğu kararları sonucu yapmış olduğu hareketlere de uyum sağlamakla yükümlüdür. Fakat, bu noktada insanın gönüllü hareketlerinin, biyoloji otomatik sistemin dışına çekerek zorlanmaya maruz bırakıp bırakmaması söz konusudur ve bu konu ilerde daha detaylı incelenecektir.

Şimdi, Vahiy'nin zaruretine kısa bir göz attıktan sonra felsefeye bıraktığımız yerden devam edip, insan bedeni, ruhu ve duygularının, bireysel ve evrensel olarak nasıl beraber çalışmaları hakkında felsefecilerin görüşlerini anlamak için, mevcut olan en eski kaynaklara başvurarak felsefe tarihine kısa bir göz atabiliriz. Felsefi görüşlerin, kıyas ve karşılaştırma yapılarak nasıl otantik kabul edildiklerine, bireysel ve evrensel problemleri nasıl çözmeye çalıştıklarına ve de

nasıl çare sunduklarına bakabiliriz. Elbetteki, konumuza sadık kalabilmek için, Yaratıcı, yaratılanlar ve yaratıkların birbirleri ile olan enerji bağları ilişkilerine yoğunluk vermemiz gerekmektedir. Bu nokta, içinde bulunduğumuz üç boyutu da ayrı ayrı ve hep birlikte içerisine aldığı için genellikle problemlili ve karmaşık bir konu olarak görülmektedir. Halbuki, insanların konuyu tek tek ve bir bütün olarak kavrayamamaları, varlığın karışık olduğu anlamına gelmez. Yine görmüştük ki, her boyut enerjisini ve çalışma sisteminin komutunu aynı kaynaktan alıp uyum ve ahenk içinde çalışan bir bütündür.

Asıl problemlerin en önemlisi, filozofların ana konuların asıl temellerine değinmeden, yan konuları veya da sadece gelişmeleri açıklamaya çalışmalarıdır. Bir konunun tümünü görmek için, ya bütünden parçaya, yada parçadan bütüne gidilir. Ne bütünü bilmeden bir parçayı, ne de parçayı bilmeden bir bütünü doğru anlamak mümkün değildir. Bunların birinden birinin eksikliğinde, konu tam anlaşılamiyacak, tahminler ve zanlar işin içine girecek, bu da gelecek için temeli sağlam bir bilgi platformu oluşturmaktan yoksun olacaktır. Her ne şartta olursa olsun bilim ve bilginin temeli otantik kaynaklara dayanmalıdır, doğru, yanlış, gerçek, safsatadan ancak bilimsel ve sağlam temele dayanan bilgi ile ayırt edilebilir. İnsanın aklı ve kapasitesi sadece fiziksel sınırlara bağlı kalacak olsa idi, fiziksel, metafiziksel dünyaları ve de bunların birleşimi ile meydana gelmiş boyutlardaki varlıkları, kod ve koordineleri nasıl anlayıp kavrayabilirlerdi.

Yirmi birinci yüzyılda, ilim bir taraftan sebep sonuca dayanan bilimsel bulgulara, diğer taraftan da felsefe, din ve kültürel kaynaklara dayanmaktadır. Bazıları birinci derece, bazıları ikinci, üçüncü ve bazıları da karma karışık derleme bilgilerden oluşmaktadır. Bilgi arayan insanlar, dikkatli olmazsa bu kirlenmiş ve karışmış bilgi çöplüğünde kaybolup gidebilirler. Herkesin bildiği körlerin fili tarif

etme hikayesi bu konuyu çok güzel ifade etmektedir. Muhakkak ki, ana konular gibi yan dallarında incelenmesi gereklidir, fakat bu parçaların bir bütüne ait olduğunu anlayıp bildirmek için parçaları tarif edenler önce bütünü bilmeli ve birbirlerini tarafsız bir şekilde dinlemeli, anlamalı ve aralarında hak üzere olacak güven oluşturmalıdır. Biz de burada, yan etkileri en aza indirebilmek için önce bütüne bakıp, sonra gerektiği yerlerde parçalara bakacağız. Bunu yaparken de en eski sembolik veya yazılı kaynaklara başvuracağız ki, bilgilerimizi mümkün olduğu kadar otantik temele oturtabilelim.

Ne yazık ki, bilgi kaynakları arasındaki çelişkiler en başından başlamaktadır. Örneğin, bilime göre evrenin yaşı zamanımızdan 13.5 veya 14 milyar yıl öncesine, vahiy kaynaklarından yapılan tahminlere göre ise sadece 6 veya 7 milyar yıl öncesine dayanmaktadır. Dünya'nın bilimsel yaşı, 4 ile 7 milyar yıl öncesi tahmin edilirken, Vahi'ye dayanan tahminlere göre Milat'dan önce 6.000 ile 11.000 yıl öncesine dayanmaktadır. İnsanın Dünya'da görünmesi bilimsel olarak 4 ile 5 milyon yıl öncesi gösterilirken, Vahiy kaynaklarına dayanan tahminler ancak Milat'dan önce 70.000 ile 60.000 yıl öncesine dayandığı tahmin edilmektedir.⁴⁷ Açıkça görülüyorki, buralarda bir hayli tehlikeli uçurumlar bulunmaktadır. Onun için, bu tarihleme konusundaki tehlikelerden haberdar olarak o çukurların etrafından dolanmaya, fakat gerçeğe de en yakın durmaya gayret etmemiz gerekmektedir.

O halde, konumuza eni, sonu ve büyüklüğü ölçülemeyen, içinde sayısı bilinemeyen galaksiler bulunan, başka insanların olup olmadığını bile bilemeyen evreni gözümüzde canlandırmaya, aklımızla da algılamaya çalışmakla başlayalım. Samanyolu galaksisi evrenin içinde bulunan

---

47_ 'The Essential world History (2011) Vol: 1 to 1800' by William J. Duiker

sayısız galaxilerden biridir. Güneş sistemi de Samanyolu'nda bulunan sayısız sistemlerden birisidir. İnsan ise bu Güneş sistemi içerisinde bulunan gezegenlerden birisi olan Dünya'da yaşamaktadır. İşte biz bu Dünya'nın yaşayan elemanlarından biri olan, evrene kıyasla neredeyse yok denecek kadar olan, insanların oluşturduğu felsefeden bahsedeceğiz.

İnsanlar, vevki gelişerek vevki de Cennet'den inerek bu Dünya üzerinde var oldular, her iki halde de Dünya ve üzerindeki, hatta ve hatta kendi biyolojik yaşayan yapılarını, kendi emirleri altında kullanıma hazır bir şekilde buldular. Sınırlı da olsa bu kullanımı organize edip yönetmek için insanın bilgiye ihtiyacı vardır. Bilgi gerek gözlemlerle, gerek gönüllü çalışmalarla, gerek zamanla oluşan kültürel, dini ve geleneksel değerlerle, gerekse de bilimsel verilerle elde edilmiş olsun sonucu insan duyguları aracılığı ile, yani söz ve hareketleri ile açığa çıkmaktadır. Fakat, insanlar ruh, melek, şeytan, cin, cennet, cehennem gibi gözlemlenemeyen, bilimsel araştırılamayan, deneme ve yanılma yöntemi ile bilgi elde edilemeyen, bireysel ve evrensel değerler hakkında otantik bilgi elde edinebilirlermiydi?

Daha önce, yazılı kil tabletlerin en eskisi, Milat'tan Önce 5.500 tarihlerine ait olarak Pakistan'da bulunmuştur demiştik. Bu bir nevi küp parçasıdır ve içinde ne olduğunu belirlemek için yazılan bir yazıdır.⁴⁸ Bu bize din ve sosyal açılardan bilgi vermese dahi, o zamanlarda idrak sahibi insanların olduğunu ve depoladıkları şeyleri kayda geçirdiklerinin ispatıdır. Burada bir kaç soru akla gelebilir. Şayet gelişme teorisini doğru kabul edersek, 4,5 milyon yıl önce gelişen idrak sahibi insanın yazıyı geliştirmesi neden bu kadar geç kalmıştır? Şayet, Vahiy teorisini doğru kabul edersek, idrak sahibi olan insan Dünya'ya bazı temel bilgilerle donatılmış olarak gelmiş olması

---

48. [news.bbc.co.uk/.../Sci/Tech-The-Earliest-writing-found](https://www.bbc.co.uk/.../Sci/Tech-The-Earliest-writing-found) ed. Dr. David Whitehouse

gerekli değildir? Bazı insanların gelişme yolu ile var oluşu, bazılarında Cennet'ten gelmiş olmaları mümkünmüdür?

Bütün bunlara cevap aramak için felsefeye girmeden önce bir noktadan daha haberdar olmamız gerekmektedir. O da bilim kaynaklarının değişik dallara ayrışmasıdır. Onsekizinci yüzyıla kadar bütün bölümler genelde felsefe altında incelenirken, en azından bize ulaşanlar felsefe bilgileridir. Daha sonra bilim felsefe, din, tarih, tıp, gök bilimleri gibi ayrımlar yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde felsefene gelince, felsefe ayrı ayrı detayların incelenebilmesi için bir çok bölümlere ayrılmıştır. Biz burada bu bölümlerden ziyade konunun, bir yönden evrenselliği diğer bir yönden de bireyselliği açısından, sadece insan ve insanın etrafı ile olan ilişkilerine odaklanacağız. İnsanın, 'Ben kimim? Neredeyim? Ne için varım?' sorularını ne zaman sormaya başladığını bilimsel olarak bilmemiz mümkün değildir. Fakat, sosyal kalınlardan elde edilen bilgilere göre, insanlar daima bilgi edinme peşinde koştu; kendilerine örnek insanlar seçtikleri; bu bilgilere de gerek bireysel, gerekse de kültürel değerler verdikleri; kendilerinden üstün değerler sahibi olanların olduklarına inandıkları ve itaat ettikleri gözlenmektedir.

Şu bir gerçektir ki, insanlar Aloha, Allah, God, Brahman veya Zeus gibi adlar verdikleri fiziksel ve meta-fiziksel varlıkların gözle görünmeyen Yaratıcısı olan tek varlığı ve gücü anlamak ve anlatmak konusunda inanılmaz derecede kargaşa içinde görünmektedirler. Bu Yaratıcıya ait olan İLAH vasfı da ondan daha derin bir karmaşa içindedir, çünkü hem kelime anlamı yozlaştırılmış, neredeyse unutulmuş, hemde içi boşaltarak başka anlamlara kullanılır olmuştur. Yaratıcı herşeyin arkasında var olan Tek Güç'tür. Karmaşıktır O yaratıcının varlığını birliğini, hiç bir bilim ve inanç inkar etmemektedir. Fakat, İlah bireysel ve evrensel hayat düzenini planlayıp koyan ve yürütendir. Her insan da ilahını kendisi seçer. İnsanların, tüm

diğer varlıklarla otantik uyum sağlayabilmesi için seçilen İlah'ın otantik olması zarureti vardır ve hayati önem taşır. Bu nokta daha sonra bilimsel olarak ele alınacaktır.

Geri konumuza dönecek olursak, jeolojik kanıtlar gösteriyorki, güneş sistemi 4.567 milyon sene yaşındadır. Karmaşık tek hücreli yaşam 1600-1800 milyon yıl önce görünmeye başlamış, çok hücreli yaşam ise 488-542 milyon yıl önce ve ilk dik yürüyen insan 23.03 milyon yıl önce görünmeye başlamıştır. En eski taş alet 1.32 milyon yıl önceye dayanmakta ve MÖ 60.000 de modern insanlığın ataları görünmeye başlamıştır. Parantez içinde söyleyecek olursak, buralarda sorulacak çok sorular var fakat konumuz olmadığından giremiyoruz. İnsan kalıntıları üzerinde yapılan radyokarbon incelemelere göre, insanlar, Buzul Çağı'nın bitiminden önce MÖ 50.000 yıllarında sıralarında Kuzey Amerika'da bulunmuşlardır. Bulgular da gösteriyorki, Homo Sapienler da MÖ 60.000 ile 80.000 sıralarında Afrikada görünmüşlerdir.⁴⁹ Biz klasik tarihin bu zaman karmaşası problemini antropologlara bırakıp şu an elimizde olanlarla yetinerek konumuza devam edelim.

Elimizdeki kaynaklara göre, Buzul Çağı aşağı yukarı MÖ 15.000 yıl önce son bulur. Daha sonra MÖ 6.000 ile 5.000 insanlar Dünya'nın her yerine dağılmış duruma gelmiştir. Sümerler Mesopotanya'da (iki nehir arası denen yer), Hindistanlılar Uzak Doğu'da, Akadlar Kuzey Mısır'da, Nil Nehri'nin güneyinde ve Romalılar Orta Doğu'da bulunmaktaydılar. Alp'lerde, MS 1991 yılında bulunan Buzul Çağı'ndan kalan adam 'Otzi'nin MÖ 5.300 yaşadığı tespit edilmiştir.⁵⁰ Daha sonra bulunan aletler ise, bu zamanlarda Kuzey Amerika'da da insanların yaşadığını göstermektedir.

49_ 'The Essential World History (2011)' Vol: 1 to 1800' by William J. Duiker

50_ 'The Man in The Ice (1994)' by Konrad Sipindler.

Dil olarak, Eurasiyan dilinin bir kolu olan ‘Altaik’ dilini kullandıkları, kullanılan birçok aynı kelimelerden anlaşılmaktadır.⁵¹ Bütün bu olanlar bize gösteriyorki, insanlar göç halindeydiler. Buzul Çağından hemen sonra tarıma elverişli yerler arayışına girmişler ve buldukları yerlere yerleşmeye başlamışlardı. Bu arada buldukları yerleri korumak için güç ve otorite sahibi olmak ve bunu da sergilemek gereği ortaya çıkmaktaydı.

Bu günkü gibi milli sınırlar olmadığı için, insanlar serbestçe dolaşıyor ve güçlü olan güçsüzün toprağını, gücünü ve otoritesini elinden alabiliyordu. Aynı zamanda, bazı insanlar gelişmeye meyilli, daha düzenli politika, ekonomik ve eğitim imkanları sağlayan topluluklara, daha iyi yaşam umudu ile katılıyorlardı ki, bu da daha büyük toplulukların oluşmasına ve medeniyetlerin kurulmasına neden oluyordu. Doğal olarak gittikleri yerlere dillerini, kültürlerini ve dinlerini götürüyorlardı. Gittikleri yerler onların değerlerini benimserken, onlarda orada olanların değerlerini benimsiyor, böylece de zamanın var olan değerleri bir güzel harmanlanıyordu. Bu durum doğal olarak, bu şekilde Tunç ve Demir Çağları süresince devam etmiştir. Bugün biz onların yeterli aletleri, araç ve gereçlerinin olmadığını düşünebiliriz fakat, bilgilerinin olmadığını düşünmemeliyiz. Çünkü onlar zamanın gerekli bilgisine sahip olmasaylardı zorlukları aşmayı başaramazlardı.

a) Sümerler:

En son bulunan Sümer tabletleri ‘The Schoyen Collection’ Schoyen Koleksiyonu, Mesopotamya MÖ 3.500 ile 2.000 tarihine aittir ve Bağdat yakınlarındaki İndus Vasisi’nden çıkarılmıştır. Bunların

---

51. [sonsuz.us/...](http://sonsuz.us/) ‘The Forgotten Past’ - ‘The ancient Uyghur (Uighur) Empire’, by Dr. Haluk Berkmen

bazıları Oslo’da, bazıları da Londra’da bulunmaktadır, fakat %90 nı henüz tercüme edilmemiştir.⁵² Tercüme edilen tabletler ise hayatın bir çok yönünü kapsamakta, ağaçların ve kuşların sözlük listelerinden, tıbbi bilgiler, sihir yapma notları, musik anahtarları, aşk şiirleri ve hatta yaradılış hikayeleri yer almaktadır. Örneğin, “*Hoe, (Hu)’nun yarattıkları, mss 2423/1-5, 2120/1 numaralı metinde ve 3293...50-60 kadar olan kaynak da Hoe’nun tanıtımı yer almıştır.*”⁵³ Hou’nun ‘Hu’ anlamı ise, İbranice ve Arapça da erkek için O demektir, fakat burada genel olarak Yaratıcıyı tarif etmek için kullanılmıştır. Hu, aynı zamanda nefes almayı temsil eder ki, bu da yaşam simgesidir. Buna binaen, Enlil, Ellil veya Anu denilen İlah, o zamanda yaşayan Akad’ların Hitit’lerin ve Kenan’ların nefes alma, hava ve enerji İlah’ı idi. Hu, ilahların başı, dünya ve Cennetlerin de kralı sayılıyordu. Bu tür İlah anlamı Yeni Taş Devrinde (Neolithic Age), MÖ 9.500 de yaşayan Şaman inancı tarafında da Pratik edilmekteydi.⁵⁴ Öyleki, bu enerji kanalının asıl kaynak ile daim irtibatta tutulabilinmesi için bazı ibadetler yapılmaktaydı. Bu ibadetlerin yapılmaması halinde bu enerji bağı arasına kötü, şeytani engellerin girebileceğine inanılmaktaydı.

b) Masarlar:

Mısır (Masariyan), Kral Unas (Oenas, Unis, Wenis) Piramidi’nde bulunan MÖ 2375-2345 tarihlerine ait bazı yazı ve grafiklerde de buna benzer ibadet ibareleri bulunmaktadır. Örneğin, en eski bir dua olarak bilinen Doğu Dehlizi’ndeki duvara, ‘Büyük otorite sahibine, gök yüzünün kapısını aç ki Kral unas zorluk bulunan gök aşağı katlarını geçsin ve hedefe ulaşsın.’ yazmaktadır. Aynı zamanda bu yazılarda, şeynani güce ve tehlikelere meydan okuyan, onları uzak tutmak kastı

52- ‘earth-history.com’... ‘Sumerian Tablets’ (2011), ‘Clay Tablets from Sumer, Babylon and Assyria’

53- ‘earth-history.com’... ‘Sumerian Tablets’ (2011)’ under tablet number ‘MS2110/1’ prg: 2

54- ‘sonsuz.us/...’ ‘The Forgotten Past’- ‘The ancient Uygur (Uighur) Empire’, by Dr. Haluk Berkmen

ile yazılmış güç ve onur sergileyen deyimler de bulunmaktadır. Bu yazıların birinde Kral Unas'ın Mısır'a gidiş tarihi, oraya büyük tufan yüzünden gittikleri ve kişisel karakteri yazılıdır. Doğu dehlizi'nde (318-321 sırada) bulunan çok ilginç bir yazıda da “*Kral Unas milletinine İlah Ra'ya gitmesi için liderlik yapacak.*” yazan ibaredir.⁵⁵ Buna göre bu noktada krallık henüz tamamen ilahlık vasfını almamış, sadece O'nun gücünü yeryüzünde temsil eden güçlü bir önder figürü haline gelmiştir. Bu da bize gösteriyor ki, Masariyanlar da bir Yaratıcı varlığın olduğuna, bütün enerji kaynaklarının O'ndan geldiğine ve sonunda da yine O'na döndüğüne inanıyorlardı. Aynı zamanda da Dünya'da O'nu temsil eden bir insanın bulunduğuna inanıyor ve ona itaat ediliyorlardı.

Genelde liderler idare etme, terbiye verme, mutluluk, refah, şifa ve daha bir çok menfaatler sunmada daima O, gözle görünmeyen ve her varlığın yaşam, düzen ve enerji kaynağı olan Güc'ü arkalarına alıp temsil etme pozisyonunu kullanmışlardır. Ne varki, bu noktayı istismar edenlerin sayısı da bir hayli kabardır. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta da Sümerler'in tabletlerinde de Tufan olayından bahsetmesidir. Tabletlerde ‘Amun’ (Amen, Amon) adını taşıyan gözle görünmeyen, kendi kendisini ve tüm varlığı yaratmış bir Baş İlah'tan bahsedilmektedir.⁵⁶ Ne var ki, daha sonra, Mısır Orta Krallık zamanında, (MÖ 2055-1650) Amun isminin sonuna, ‘Ra’ eklenir ve ‘Amun-Ra’ olarak liderlerin görünmeyen İlah'ın Dünya'da gözle görünen temsilcisi oldukları bu şekilde resmileştirilir. Buna göre, gözle görünen ilah liderler, gözle görünmeyen kutsal İlah namına, diğer insanlar üzerine üstün tutularak, kural ve kanun koyma, hüküm ve idare etme hakkını resmen ellerine almış olmaktadır. Böylece, görünüşte insan ilah kendi kurallarını değil, görünmeyen kutsal İlah'ın kurallarının temsilcisi pozisyonunu almaktadır. Fakat, bu nokta da

⁵⁵maat.sofiatopia.org/... 'King Unas Corridors East Wall (3128-321)-(230 -319)' by Wim van den Dugen

⁵⁶maat.sofiatopia.org/... 'King Unas Corridors 313-317 and 3128-321' by Wim van den Dugen

istismar edilmekten kurtulamamıştır. Bazı insanların şahsi emellerine ulaşabilmek için kullandığı nazik, fakat hayati önem taşıyan nokta haline gelmiştir. Dahası, ileride göreceğimiz gibi, gözle görünen objeler veya görünmeyen nesnelerin bile ilahlaştırılmasına başlanılmıştır. Her halükarda şundan eminiz ki, Sümerler’de, Mısırlılar’da varlığın arkasında gözle görünemeyen tek bir güç kaynağının var olduğuna inanıyorlardı. Bu da gösteriyor ki, önceleri hayat kaynağı görünen Güneş’in zamanla ilah haline getirilmesi gibi, zamanın gereksimlerine, kültürel, sosyal ve coğrafi ihtiyaçlara göre ilah anlayışına bilinçli bilinçsiz yön verilebilmektedir.

c) Şamanlar:

Eski Tur Milleti, yani Türk’ler, MÖ 4000 yıllarında Baykal gölü civarından Orta Doğu, Sibiry ve Kuzey Hindista’na kadar yayılmışlardır. O zamanlarda Türkler Şaman inancını tatbik etmekteydiler. Türkler’de görünmeyen hayat veren bir enerji kaynağının olduğuna inanıyor ve O’na Sümer İlah’ı ‘Dingir’i çağrışdıran ‘Tengir veya Tengri’ adı ile hitap ediyorlardı. *“Şamanlar ibadetlerinde ve ilahilerinde ‘Tengri Ulgen’ adını kullanırlardı...Tengri Ulgen’in tüm varlıkların tek yaratıcısı olarak, yaratılanlara ait her türlü bilgiye sahip olduğuna, ve yarattıklarına daima iyilikle muamele ettiğine inanılırdı. Tengri Ulgen’in Güneş’in, Ay’ın ve yıldızların ötesinde yaşadığına, insanlara ateşi ve güzel ruhları verenin de O olduğuna inanıyorlardı.”*⁵⁷

Tengri Ulgen’den hayat veren bir enerjinin geldiğine ve bu enerjinin tüm varlıkları kapsadığına inanıyorlar, onun için de her varlığı kutsal

---

57_ [belgeler.com/...](http://belgeler.com/) ‘Shamanism and the reflection of the Shamanist elements in Can

Goknil’s painting’ by Sema Ozgur, s; 37

kabul ediyorlardı. Fakat, bu enerjinin gökte Güneş'le yerde de ateşle yayıldığına inanmaktaydılar. Güneş, gökte ve ateş de yerde ilah olarak gözle görünmeyen Tangri'yi temsil ediyorlardı. Güneş yani 'Kun-gör, Türkce "Gün ışığını görmek" anlamına geliyordu. Aynı zamanda Sümerler'de ışık, ısı ve enerji kaynağı olan güneşe 'Kengir' demekteydiler. Herhalukarda, ikinci kaynak olan varlıklar, asıl kaynak olan Tengri Ülgen tarafından kontrol edildiğine inanıyorlardı. Varlıkların iyiyi kötüden nasıl ayırt edeceklerini de Tengri'nin öğrettiğine inanıyorlardı. Buna göre, Güneş ışığı, yani aydınlık iyiliği, karanlık da kötülüğü temsil etmekteydi.

Görülüyor ki, önceleri sadece Kutsal Yaratıcı olan İlah'ı temsil eden Sümer Kralları, Mısır Ra'ları, Tur milletinin Güneş ve ateşi daha sonraları onları Yaratıcı'nın temsilcileri olan ikinci derecede ilahlar olarak görüp algılamaya başlamışlardır. Daha sonra da bu temsili ilahlara dereceler verilmeye ve onlara yardımcı olacak ilahlar meydana getirilmeye başlanmıştır. Bazen de, bu ilahlar arasında çatışmalar meydana gelmekte ve birbirlerine savaş açabilmekteydiler. Ne varki, Görünmeyen ve asıl enerji kaynağı olan İlah her zaman bu çatışmanın üstünde tutulmaktaydı.

Demir çağının sonlarına doğru Mesopotamya, Sümerler, Asurlar, Akadlar ve Turlar'la (Turan) dolmuştur. Mesopotamya uygarlığın beşiği haline gelmiş, ticaret alanında geliştikçe, Orta Doğu'dan, Güney Rusya'dan, Avrupa'dan ve Uzak Doğu'dan insanları cezbetmeye başlamıştır. Böylece, Sami milleti Kuzey'den ve İndo-Avrupalı'lar da Güney'den gelmeye başlarlar. Önceleri küçük gruplar halinde gelirler. Fakat daha sonra güçlü olanlar diğerlerini emirleri altına alarak hanedanlıklar kurmaya başlar. Bu dönem, göçebe milletler arasında ki kaynaşma ve karışmada çok önemli rol oynamıştır.

Dünya üzerinde var olan, kültürel, dini, politika kuralları ve kanunları Mesopotamya'da harmanlanmaya başlamış, herbiri birbirine karışmış hale gelmiştir. Her inanç ve kültür diğerlerinden birşeyler alıyor ve birşeyler de veriyorlardı. Yerli halkın inanç ve kültürel değerleri sonradan gelenleri etkilediği gibi, sonradan gelenler de yerli halkı etkileyebiliyordu. Bu yeni oluşan değerler de daha sonra oradan oraya göçen insanlarla yeni gittikleri yerlere taşınmaktaydı. Bu arada, İlk Sami Hanedanlığı Orta Doğu'da MÖ 2500-2300 tarihleri arasında kurulmuştur. Kral Sargon (MÖ 2334-2279) Kiş, Uruk; Ur şehirlerini yavaş yavaş eline geçirip Akkad'ı baş şehir olarak ilan etmiştir. Buna binaen, Kral Sargon da Milletlerin Kralı ünvanını almıştır. Bu hanedanlık, tarihte ilk Sami hanedanlığı olarak bilinir ve 150 yıl devam ettikten sonra Küzey'den gelen bir Turan kabilesi tarafından yıkılmıştır.⁵⁸

d) Babiller:

Hamurabi (MÖ 1810-1750) aralarında Mesopotamya'da Babil Hanedanlığı'nı kurduğunda, Kral Sargon'dan daha güçlü hale gelmişti. Hamurabi'nin MÖ 1792-1750 tarihlerinde yer alan krallığı Tigriz'den Fırat ve Dicle nehrine kadar uzanıyordu.⁵⁹ Hamurabi sadece geniş toprak elde etmekle kalmamış, aynı zamanda, '*Yönetme Kanunları Kodu*' adı altında güçlü bir yönetim ve kontrol sistemi de oluşturmuştur. Hamurabi'nin bu yeni kanunları 282 kuraldan meydana gelmekte ve hayatın her yönünü içermektedir. Aile hayatından, evlilik, din, miras işlerini, toprak sahibi olma ve işletme konularını ve de daha bir çok konuları içermekteydi. Bu detaylar taşa kazılarak veya tabletlerin üzerine yazılmış olan yazılardan anlaşılmaktadır ki, bu

⁵⁸ [58-history-world.org/sargon_the_great...](http://history-world.org/sargon_the_great...) 'The akkadians by Robert A. Guiseppi and F.Roy Williams, Uni. of California'

⁵⁹ [59_hyperhistory.net...](http://hyperhistory.net...) 'Hammurabi 1792-1750 B.C (2010)' by Rit Nosotro

kural ve kanunlar Hamurabi'ye Kutsal 'Anu', Sümerlerin 'Enlil' ilahına benzeyen bir ilah, tarafından verilmiştir. Anu, göklerin en büyük ilahı olarak kabul edilmekteydi ve O'nun 'Medruk' gibi başka ilah yardımcıları ve bu yardımcı ilahların da başka yardımcı ilahları olduğuna inanılmaktaydı. Ne var ki, Medruk daha sonra, efsanelerin, hikayelerin, kültürlerin etkisiyle Babil'de bulunan diğer ilahların baş ilahı olarak kabul görmeye başlanmıştır.⁶⁰

Görülüyor ki, Buzul Çağı'ndan hemen sonra Güneş kutsal bir varlık olarak görülme, daha sonra da yeryüzünün baş ilahı konumuna koyulmaya başlanılmıştır. Bu zaman içerisinde, ilah veya ilahlara göre krallar daha aşağı derecelerde tutulmaktaydılar. Hamurabi, kendi yazılı kurallarını direk Yaratıcı'dan geliyor diye koyan ilk lider konumundadır. Bu durumda kendisi de kutsallık kazanmış, halkın üzerine kural koyup idare etme hakkını elde etmiş olmaktadır.⁶¹ Bu kurallar, bir kaya üzerine kazınarak yazılmış ve şehrin ortasına halkın okuyabileceği bir alana dikilmiştir. Bu yazılı kayalardan biri 1901'de *"...İran'ın dağ şehirlerinin birinde bulunur. Oraya daha sonra gelen bazı kabileler tarafından taşınmış olduğu sanılmaktadır."*⁶²

Kutsal dinlerin geleneklerine göre de otomatik hareket eden varlıkların kod ve kuralları, onları var eden tek Güç tarafından konulmuş ve kontrol edilmektedir. İnsanların da bu varlıklarla uyumlu bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli kod ve koordineler de aynı Güç tarafından vahiy aracılığı ile bildirilmiştir. Aynı zamanda bu Güç, kod ve koordinelerin pratiğe konulmalarını da insanlara hitap edebilsin

---

60_ Britannica.com/... 'Marduk'

61_ encienttext.org/hum.codes ...'The Code of Hammurabi (2500 BC) translated by L.W. King with commentary from Charles F. Horne , Ph.D. (1915)

62-fordham.edu/...'Code of Hammurabi, c 1780 BCE', under 'Charles F. Horne: ...'Introduction' prg; 2

diye insan olan peygamberler seçerek göstermiştir. Herhalükarda da insanı, kendi ilahını seçmesi konusunda hür bırakmıştır. Yukarıdaki sistem bize bu ilahi sistemi çağrıştırmakla birlikte, elimizde Hamurabi'nin kendisi için ilah veya da peygamber dendiğine dair hiç bir delil bulunmamaktadır. Ne yazık ki, o zamandan gelen bilgi kaynaklarında, ilah ve peygamber ilişkisini açıklığa kavuşturacak bir hayli önemli bilgi eksikliği ve karmaşa yer almaktadır. Belki de onlar vahiy ve peygamber anlamlarının ne olduğunu daha önce biliyorlardı. Fakat, zamanla sözlü bilgi iletişimine dayanan sistem ile eklenen efsaneler ve mistik hikayeler vahiy bilgileri içine karışmış olması mümkündür.

Bu durumda, elde olan bilgiler gösteriyor ki, ilk yazılı kuralları koyup halkını belirli bir yazılı düzenle yöneten lider Hamurabi'dir. Aynı zamanda, Hamurabi yönetim üyelerini kendi seçip atmasına rağmen, şehirleri yönetmek için ilk yönetim kurulu kuran lider durumundadır. Halka hizmet için sistemli posta ve temizlik işlemlerini de ilk Hamurabi düzenlemiştir. Sami kökenli olduğu iddia edilen Hamurabi, bu kural ve kanunları yazdırmak için Akad dilini kullanmış olması da ilginç bir konudur. Aynı zamanda, bu yazılarda Sümer, Akad ve Asur'lara ait olan büyük ve küçük ilahlardan da bahsedilmiştir.

Görünüşe göre, Hamurabi adeta vahiy modelini, vahiy hikayeleri ile destekleyerek halkı yönlendirmeye çalışmıştır. Buna binaen, toplumda yer alan insanların sadece kültür ve inançları karışmakla kalmamış, ilahlarının isimleri, liderlere verilen güç ve değerler de birbirlerine karışmıştır. Zamanla ilahlar çoğaldıkça, baş ilah, büyük ilahlar ve küçük ilahlar diye sınıflandırılmaya başlanılmış ve ilahların vasıfları ve konumları hakkında inanılmaz bir kargaşa yaşanmaya başlanılmıştır. Örnek verecek olursak, o çağdaki gruplar arasında Marduk adındaki ilah, elli civarında değişik ad ve vasıflarla bağdaştırılmakta ve değer verilmekteydi.

e) Aryanlar:

Aryan istila teorisine göre, kendilerini ‘Kutsal, soylu olanlar’ diye adlandıran, İndo-Avrupalı Aryan’lardır. MÖ 15.000 lerde Orta-Avrupa’dan ve Güney Rusya’dan çıkıp, Orta Doğu’ya ve Güney Hindistan’a göç etmişlerdir. Ne var ki bu teori çok tartışmalıdır, özellikle de tarih konusu, fakat bu bizim konumuz dışında kalmaktadır. Kanıtlar gösteriyorki bu bölgelerin büyük bir kısmında takip edilen dinler, Zarathushta Spitama’nın öğretilerinden kaynaklanmaktaydı. Bu liderin adı, doğum tarihi konusunda da çok yönlü tartışmalar bulunmaktadır. Her şeye rağmen, biz en çok kabul edilen kaynakları kullanarak Spitama’nın din anlayışının felsefi temellerini anlamaya çalışacağız.

Doğum tarihi, MÖ 13. Yüzyıldan tutunda 10. ve 6. yüzyıllar arasında olduğu tartışılmakta, bazıları daha da geç olduğunu idda etmektedirler. Spitama’nın doğum yeri, Eski İran’ın Kuzey Doğu’su olarak gösterilmektedir. Gatalar ‘Gathas’ adı verilen ‘18 şiir’den meydana gelen öğretileri bulunmaktadır. Şiirlerin Spitama’a ‘Ahura Mazda’ veya ‘Mazda Ahura’ diye bilinen ilah tarafından ilham edildiği söylenmektedir. Bu şiirler Spitama’nın vefatından sonra sözlü yöntemle dilden dile dolaşmış ve ancak MÖ 2000 yıllarında Vedik dili kullanılarak yazılı kaynak haline getirilmiştir.

Bu yazılı öğretilerle Hindistan’lıların Rig-Veda’sı ve Zerdüşlerin Eski-Avesta’sı ile ilişkisinin olup olmadığı konusunda da bir çok tartışmalar yer almaktadır. Onun için bazı ana konular alınıp karşılaştırmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de Aryan’ların o bölgeleri istila tarihidir ki, zaten bu kendi içinde bir muamma oluşturmaktadır. Öğretinin dili, kelimeleri ve vahiy bilgilerinin, Nuh peryamberin tufan hikayesi gibi

olayların bilgileri araştırılmış lakin, ne olumlu ne olumsuz bir sonuç elde edilmeden tartışmalar sürüp gitmektedir. Bütün incelemelere rağmen, Rig-Veda'nın MÖ 1700 ve 1100 yılları arasında, Avestan'ın da 1000 ve 600 yılları arasında yazılmış olabileceği tahmin edilmektedir ve de kaynak olarak MÖ 2200-1600 yılları arasında yaşayan Eski Andronovo (Sintasha-Petrovka) kültürü görülmektedir.⁶³

Vedalar (Bilgiler) 'Rig, Yajus veya Yajur, Saman ve Atharta veya Atarva' diye dört gruba ayrılmıştır. En eski olanların Rig-Vedalar olduğu ve yukarıdaki tarihler arasında yazılmış oldukları söylenmektedir. Rig-Vedalar da 'Mandalas' adı verilen on bölüme ayrılmış, onlarda kendi aralarında 'Ashtakas' denilen sekiz kısma ayrılmışlardır. Vedalar artık kullanılmayan İndo-Arvupa diliyle yazılmış ve bir çok değişik yorumlar yapılarak elden ele geçmişlerdir.

Hinduzim'de ki, 'Brahman, (Eski Farsca da, 'Brazman', Orta Farsca da, 'Brahm') "*...gözle görünmeyen kozmik gücün yüceliğini, O'nun ontolojik varlığın dayanağı ve kaynağı olduğunu, her türlü ve akli bilgilerin kaynağının O olduğunu ve varlığın tek gayesinin de O'na geri dönmek olduğunu ifade temsil eder... 'O' ki sonsuzdur, her şeye gücü yetendir, her şeyi bilendir, her yerde ve her zaman mevcuttur...O mutlak gerçektir, anlamlarını taşır.*"⁶⁴ Aynı zamanda, Brahm 'Ishvara' yani en yüksek control edici ve denetleyici mercidir. İnanılırki, Brahman aynı zamanda 'Atman'ın, yani ölümsüz insan ruhlarının da kaynağıdır. O ne doğar ne de ölür. Brahman aynı zamanda 'Ista-Deva' veya 'Ista-Devata', 'En çok arzu edilen kutsal' ilah veya ruh yani, koruma, gözetme pozisyonunda olan ve ona sığınılması gereken tek vasi olandır.

---

63. 'Zoroastrianism (2010)' by Jenny Rose, s; 9, 10

64. 'Newworldencyclopedia.org/entry/'Brahman' prg; 1

Böylece, Aryan inancı ile Karma inancının karışımı bir inanç meydana çıkmıştır. Atman, ‘Samsara’ diye bilinen yeniden doğma bir inanç meydana gelmiştir.⁶⁵ Böylece, en eski İndus Vali Uygarlığı olan “*Aryan’lar Hindistan’ın bir bölümünü ele geçirerek kast sistemini uygulamaya başlamıştır. Kast sisteminde sadece Aryan’lar lider (Brahman) olabiliyor, aristokrasi (Kshatria) ve iş adamları (Vaisia) olabiliyorlardı. Onların altında bulunanlar ise Sudra’lar vardı ve onlarda iki bölüme ayrılmıştı. Biri, yöresel olan yerli insanlar diğerleri ise Aryan’larla karışmış yerli halk karışımı olan insanlardı.*”⁶⁶ Bu durum Aryan’ların, ‘Dravidiand’ Dravidler denilen yerli ve de karışık ırklara karşı daha üstün sosyal konum edinmelerini sağlamıştır. Buna göre, Brahman Varnas olan birinci sınıf ve dokunulmaması gereken diğer, yani temiz olmayan yerlilerde sonuncu sınıf hiyerarşisi meydana getirilmiştir.

Hinduzim de yer yüzüne inen kutsal ilaha ‘Avatar’ veya ‘Avatara’ ismi verilmiştir. Anlamı ise iniş, yukarıdan aşağıya geçiş veya gelişir. Yer yüzüne geçen veya gelen ilahın da görünmeyen Güç’ün, görünen temsilcisi olduğuna inanılmaktaydı. Görülmektedir ki, ilah konusunda Sümerler ve Mısırlı’larla aynı inancı değil fakat inancı taşıymaktaydılar. Hemen hemen hepsinde lider ve önderler görünmeyen Güç’ün temsilcisi kabul edilmekteydi. Ancak, Hititler bu mevkiyi ilk defa kurumsallaştırarak, lideri aynı zamanda bir yönetim kurumu heyetinin başına oturtmuşlardır. Ne var ki, her iki durumda da liderin konumu aşağı yukarı aynı rolü oynamaktadır, yani, anlam olarak lider düzen koyup control edendir.

Takip ettikleri Rig-Veda, Sama-Veda, Yajur-Veda ve Atharva-Veda olarak dört tane Vedik metinleri bulunmaktadır. “*Bu Veda’lar, İndo-Avrupalı insanların en eski kapsamlı literatürleridir ve Deva’ları*

65_ Newworldencyclopedia.org/entry/Samsara

66-adaniel.tripod.com/Aryans...‘India History’ Aryans and Dravians-A controversial issue, prg; 5’

(Kutsal semboller) memnun edip dualarını almak için Mantra'ları (kutsal sayılan sözleri ve kelimeler) içerir. Bu dört Vedanın en eskisi Rig-Veda'dır ve içinde 33 kutsal sembol içerir, fakat zamanla evrenin sonsuz tezahurunu simgelemek için bu sayı Hinduzim'de 330 milyona kadar çıkmıştır. Bazı kutsal semboller doğanın gücünü simgelerken, bazıları da maneviyatı ve ahlaki simgelerler. En büyük kutsal simge ise savaş ilahı olarak kabul edilen 'İndra'dır.⁶⁷ Aynı zamanda, Rig-Veda ve eski Fars 'Avestan'ın arasında çok güçlü benzerlik bulunmaktadır.

f) Zerdüşlar: 'Persler'

Zerdüşlükteki Avesta ise, Eski Avesta ve Yeni Avesta olarak ikiye ayrılmıştır. Eski Avesta 18 şiirden oluşmaktadır, bunların 5'i 'Eski Gathalar'dan (Şiirlerden) oluşmuştur ve MÖ 1000-600 lere ait olduğu söylenmektedir. Yeni Gathalar (Şiirler) de 17 şiirden oluşmuş ve çok daha sonra yazılmış oldukları söylenmektedir. Her ikisinde ihtiyaca göre gelişmelere uğramış fakat daha sonra yeni Avesta'ya değiştirilemez niteliği kazandırılmıştır. Kaynağı Peygamber sayılan Zerdüş'un (Zarathustra veya zoroaster) gerçek öğretileri olarak bilinir ve Fars Zerdüş'lüğü 'Zoroastianizm' ile arasında çok büyük fark olmasına rağmen aynı kaynaktan geldiğine inanılır, onun için biz burada aynı zamanda peygamber kabul edilen Zerdüş'ün öğretilerine yoğunlaşacağız.⁶⁸

Zerdüşlük'te 'Asura' veya 'Ahura'nın kelime anlamı "*Dokunulmazlığı olan Yaratılmamış fakat herşeyin Yaratıcısı olan*" demektir.⁶⁹ Mazda'nın kelime anlamı ise, irade, güç, bilgi ve zeka sahibi olan, yaratılan her varlığı, tüm evrenleri, birbirine uyumlu bir şekilde

67_ [Newworldencyclopedia.org/entry/Deva...under 'Early Vedic Religion, prg; 1](http://Newworldencyclopedia.org/entry/Deva...under%20Early%20Vedic%20Religion)

68_ Iranologie.com/history/zarathushtra... 'Zarathushtra and His Religion'

69_ [Newworldencyclopedia.org/entry/Ahura_Mazda, ...'prg; 1](http://Newworldencyclopedia.org/entry/Ahura_Mazda,...)

planlayan İlah (Tanrı) demektir. Böylece, ‘Ahura Mazda’ evrendeki ‘Gerçek’in, yani kural ve kanunların sahibidir. Ahura Mazda, günlük işlemleri, Güneş’in doğup, batmasından tutunda yıllık mevsimlerin dönüşümünün ve astronomik oluşumların sahibi ve kontrol edeni pozisyonundadır. O sadece iyinin yaratıcısı görünür, kötülüğün yaratıcısı olarak kabul edilmezdi. Bunun içindir ki, evren kurallarını gözetmek gerekmekte, ‘iyilik’leri ihlal etmek ‘kötülük’ kabul edilmekteydi.

Zerdüş’un ana öğretileri, iyi kelimeleri, iyi düşünceleri ve iyi eylemleri pratik ederek, Şeytanların işleri olan kötülüklerden nasıl kurtulunur konularını içermekteydi. Kıyaslayacak olursak, Gatha’lardaki “...Deva’larda Şeytan anlayışı yerine ‘yanlış ilahlar’ veya ‘sahte ilahlar’ vardı. Onlar yanlış ilahları red etmeye yoğunlaşmışlar ve henüz Şeytan, kötü ruh mefhumu veya anlayışı açıkça görülmemekteydi.”⁷⁰ Eski Avesta’da yanlış ve aldatmacaların kötü olduğu belirtilmekte idi, fakat onlar kötülüğün ‘Angra Mainyu’, yıkıcı, doğru yoldan şaşkırtıcı, Şeytani ruhtan kaynaklandığına inanmaktaydılar. Bu kötü ruhun Ahura Mazda’nın evrene koymuş olduğu kural ve kanunları bozmaya çalıştığına inanıyorlardı. Ana hat olarak, iyilik ve kötülük; doğru ve yanlış tespiti yapılmaya çalışılmış ve sonunda seçim hür sayılan bireylere bırakılmış ve bu seçimin sonu da mukafat olarak Cennet ya da ceza olarak da Cehennem’in varlığı kabul edilmekteydi.

Bazı kaynaklara göre bu İndo-İran inancı MÖ 3000 veya 3500 yıllarında başlamıştır. Bu inancın “...demir çağında, MÖ 1500-1000 yıllarında Afkan-Türkmen-İran sınırlarında görünen Yaz kültürü diye bilinen bir inançtan kaynaklandığı ve gelişerek, Doğu İran da ve Zerdüşlük inancının gelişmesinde büyük rol oynadığı kabul

---

70_ Newworldencyclopedia.org/entry/Angra_Mainyu... under ‘Origins and Context, prg; 3

edilmektedir."⁷¹ Onun içindir ki, 'Zarathustra Spitama' veya Zerdüş Yaratıcı Güç hakkında aynı inancı taşımakta ve takipçileri de bu kişileri peygamber görmektedirler. Eski Avesta'da Zarathustra Spitama'nın Yaratıcı ile konuşması, diyalog kurması açısından peygamber pozisyonu verilmiş, fakat Yeni Avesta'ya temsilen Şeytan veya kötülüklerle güreşiyor resimleri konullup, peygamberi mesajdan daha ziyade bir efsane simgesi haline getirilmiştir. Zarathustra Spitama, Yunan kaynaklarında daha da çok efsanevi bir kişiliğe bürünür ve annesinin hamileyken mucizevi bir ışıkla nurlandığından, onu doğuruken güldüğünden bahsederek daha da çok kutsallık verilmeye çalışılmıştır. Bu arada, onu temsil eden birkaç değişik resim daha eklenmiştir. Böylece, temeli Ahura Mazda, 'Ahura'nın kelime anlamı 'Rab' ve 'Mazda'nın kelime anlamı ise 'Bilgelik' olduğuna göre, 'Bilgin Rab Muhabbeti'ne dayanan inanç, zamanla yapılan ilavelerle efsanevi bir inanç şeklini almıştır.

Gathalar'da da buna benzer bir şekilde ifade edilen zıtlıklar ve çatışmalar görünmektedir. Spenta Mainyu, 'Kutsal Yaratıcı Ruh', Angra Mainyu ise 'Hasım Düşman Ruh'la daima savaş, döğüş, mücadele halinde olan demektir. Evrende, otomatik uyumlu hareket etme düzeni üzere yaratılan düzende böyle bir mücadele söz konusu olmadığına göre, bu mücadele, insanın aklı ile kalbi arasında olan mücadeleyi, yani bir insanın kendi içinde bulunan iyi ve kötü savaşını simgeliyor olabilir. Bu inançlarda olan iyi ve kötü ruhların veya insanın kendi içinde bulunan iyi veya kötü duyguların savaşı konularına bakılınca, positif ve negatif enerji varlığını, bu enerjinin da birbirleri ile çelişkili ilişkileri olduğunu ve onların kendi kaynaklarının olduğuna inanıldığını görmekteyiz.⁷² Ne var ki, önceleri insanın bilinçli bir şekilde vermiş olduğu bu iyi kötü mücadelesi, daha sonra

⁷¹ [Newworldencyclopedia.org/entry/Zoroaster...under 'Archaeological evidence, prg; 2](http://Newworldencyclopedia.org/entry/Zoroaster...under%20'Archaeological%20evidence,%20prg;2)

⁷² [www.duke.edu/~jds17/zoroast.html... 'The Zoroastrian Tradition \(1991\)' Fathan Mehr](http://www.duke.edu/~jds17/zoroast.html...The%20Zoroastrian%20Tradition%20(1991)%20Fathan%20Mehr)

by Element books

efsanevi bilinçsiz varlıkların savaşı haline dönüştürülmüştür. Hatta, iyi ruh ve kötü ruh evreni ve içindekileri idare etmek için savaş edip, evrensel güç olma mücadelesine başlamışlardır. Böylece bir mücadele modeli olan insanı merkezden alıp, kötü ruhu hayatın odak noktasına koyar. Buna göre, insanın kötülükle mücadele etmesi yerine, kötü ruhun iyi ruha meydan okuması merkeze konmuş olur. Bu da insanın ana kaynakğa odaklanma konumunu ikiye bölmüş ve iki güç arasında oluşan bir ikilemde bırakmıştır. Bu, aslında daha önce tek olarak görünen planlayıcı ve yaratıcı Güç'e karşı olan başka bir güç yarattığı için, sadece yönetim ve uyum dengesini bozmakla kalmayıp, ona eşit güçler meydana getirerek çok ilahlılık efsanelerine de kapılar açmıştır. Oysaki, 'İlah' kelime anlamına ve yaratılış theorisine bakıldığında görülüyor ki, planlayıcı ve yaratıcı güce sahip iki eşit ilah gücün olmasının mümkünatı görülmemektedir.

Brahman felsefesiyle kıyaslayacak olursak, Zerdüşlük inancında yüksek mevkiiler elde edebilmek için, bazı sosyal sınıflardan geçme inancı yer almamaktadır. Bu inanca göre, iyi düşünceler, insanları iyi kelimelere, iyi kelimeler de iyi hareketlere bu da insanları kurtuluşa ulaştıracaktır. Bu üç ana değer de bu inancın temel değerleri olarak kabul edilmişlerdir. Bu inançta, ölümden sonra hayatın olduğuna, hesap gününün olacağına, hesaplaşmaya göre insanların Cennet ve Cehenneme gideceğine inanılmaktadır. Ana hat olarak, Zerdüşler görülmeyen Yaratıcı bir Güç'ün varlığına ve Peygamberin O'nun yol göstericisi olduğuna, insanların kötülükten nasıl korunması gerektiğini gösterdiğine inanılmaktaydı. Önceleri peygamber Zerdüşler için fazladan bir güç sergilenmemekteydi.⁷³

Ne var ki, önceleri tek kutsal olan 'Ahura Mazda', daha sonra 'Ahurik Triad' Kutsal üçlü olarak, Ahura Mazda, Mitra ve Apam Nabat veya

---

73-www.duke.edu/~jds17/zoroast.html... 'The Zoroastrian Tradition (1991)' Fathan Mehr
by Element books

Anatiha olarak üç ilahlık ve rablık anlayışı kabul edilmeye başlanmıştır. Bu üç ilah ve rab olan güçlerin hepsinin de evrenin koruyucuları olduklarına inanılıyordu. Daha sonra, üçü erkek, üçü dişi olarak kabul edilen ve ‘Amesha Spentiler’ Cömert Ölümsüzler diye adlandırılan Ahurik kutsalları olarak altı ilah ortaya çıkmaktadır. Bu altı ilahın, Ahura Mazda tarafından, Ahriman ‘Angra Mainya’ ya karşı, yani iyi ruhun, kötü ruhla savaş etmesinde kendisine yardımcı olması için yarattığına inanılmaya başlanmıştır.⁷⁴

Böylece, tek ana kaynak olan Yaratıcı Güç önce çoklu ilah sistemine geçmiş, sonra da yardımcı ilahlar adı altında parçalara bölünmüştür. Efsanevi bir hal alan bu inanış şekilleri, o zamanda gelişmekte olan Yunan inanç felsefesinin ilham kaynağı haline gelmiştir. Bütün bunlara rağmen, Zerdüşlük’den önce de bu bölgede ‘ateş’ kutsallığını korumuş ve ölümsüz alev olarak ebedilik simgesi kabul edilmiştir. Karanlık, cahilliğin ve aydınlık da bilgeliğin simgesi olmaya devam etmiştir. Onun içindir ki ateşin devamlı yanması gerekmekte ve yanan ateşden yeni ateşlerin yakılması da yeni bilge nesillerin devamının simgesi olarak Kabul edilmekteydi.

Aynı zamanda ateş, “...‘Atash-i Vahram’ Muzaffer Ateş, ‘Atash-i Adaran’ Ateşlerin Ateşi ve ‘Atash-i Dadgah’ Muhakeme Ateşi’...”⁷⁵ olarak sınıflandırılmıştır ve bu sıralamalar Eski Avesta da bulunmamaktadır. Aslında daha önce ateşe tapınılmıyor, o ateş aracılığı ile yaradana şükür ve teşekkür sunuluyordu. Fakat daha sonra Güneş’in ilahlaştırıldığı gibi, ateş de odak nokta olmaya ve ilah olarak kabul görmeye başlamıştır. Bu inançların temel kaynaklarına bakılınca görülüyor ki, hepsi varlığın arkasında olan bir Yaratıcı Enerji Güç kaynağın varlığına inanmaktadırlar. O inançların hepsi, bu ana

---

74. britanica.com/.../Zoroastrianism

75-[heritageinstitute.com/zoroastrianism/worship/fire...under the ‘Three Grades of fires Used in Worship’ prg;2](http://heritageinstitute.com/zoroastrianism/worship/fire...under%20the%20Three%20Grades%20of%20fires%20Used%20in%20Worship)

enerjinin varlıklar arasında da paylaşıldığını kabul etmekteydiler. Örneğin, “*Avesta'nın Yasna 17.11 de beş çeşit ateş enerjisinden bahsedilir... 'Barazi-Savangh', (Nihai Amaç),...ki maddede bulunur... 'Vohu-Frayan' (İyi Yayıcı)...ki, insan ve hayvanların vücutunda bulunur... 'Urvazisht' (En Gerekli Olan)...ki, bitkilerde bulunur... 'Vazisht' (En Faydalı Olan)... ki bulutlarda bulunur...ve 'Spenisht' (En mukemmel ve Hayırlı Olan)...ki alevde bulunur...*”⁷⁶ Bu konulara bilimsel bakılması gerekir elbette, fakat açıkça görülüyorki, onlar enerji ve enerji çeşitlerinden haberdardılar fakat tanımını ve yorumunu kendi zaman ve mekan anlayışına göre yorumluyorlardı.

g) Hititler:

Milattan önce üçüncü milenyumun sonlarına doğru, Orta Doğu'da Hitit baş şehri olan Hattuşa harabelerinde bulunan çivi yazısı ile yazılmış tabletlerden öğrenildiğine göre “*Luvi'ler, Pala'lar ve Nesite'ler İndo-Avrupa*”⁷⁷ dillerini konuşuyorlardı. Yine bu yazılı kanıtlara göre, Hitit krallığında ‘*Nesite dili*’ resmi dil olarak kullanılmaktaydı. Bu bölgede daha önceden bulunan Türk olan Hattian'lar ve Ermeni olan Hurrian'lar bulunmuşlar ve kültürleri ile Hitit krallığını şekillendirmede çok büyük rol oynamışlardır. Hitit Krallığını oluşturan vatandaşların çoğu Türk olan Hattian'lardı, onun için en çok onların dinleri, hikayeleri ve gelenekleri Hitit medeniyetini etkilemiştir. Şu an Türkiye'nin merkezinde kalan bölgede bulunan Hatti topraklarında, MÖ 1600 ve 1100 civarlarında Hitit imparatorluğu kurulmuştur.⁷⁸

⁷⁶ [heritageinstitute.com/zoroastrianism/worship/fire...under the 'Five Fires or Energies'](http://heritageinstitute.com/zoroastrianism/worship/fire...under%20the%20'Five%20Fires%20or%20Energies')

⁷⁷ ‘The Kingdom of Hittites (2005)’ s; 11

⁷⁸ ‘The Kingdom of Hittites (2005)’ s;12, 16-17

Hititler Anadolu'ya önce küçük gruplar halinde gelirler fakat daha sonra zamanın en büyük imparatorluğunu kurarlar. Hititlerin orijinal kökenleri ve Anadolu'ya nereden geldikleri hakkında pek bilgi bulunmamaktadır.⁷⁹ Bugün Türkiye'de bulunan ve Boğazköy denilen yere ilk baş şehirleri olan Hattuşa'yı kurarlar. Daha sonra Babil'i ele geçirip Hamurabi hanedanlığına son verip 400 yıl hüküm sürerler. Sümerler'den ve bölgedeki başka gruplardan sonra Babil'lilere geçmiş olan dinleri, kanunları, edebiyatı ve kültürleri benimsemişlerdir. Hattuşa silahlı donanmalarla korunan güçlü bir kale durumuna getirilmiştir. Yüksek bir tepe üzerine inşa edilmiş, içinde kütüphaneleri, ilahlarını koydukları tapınakları, hükümet kararlarının alındığı komite odaları bulunan büyük bir site halinde planlanmış bir şehirdi. Hititler buraları terk ettiğinde, bu koca şehir sebebi bilinmez bir nedenle tahrip edilmiş şekilde geride bırakılmıştır. Herhalükarda, geride kalan ipuçları göstermektedir ki onlar yörede bulunan bütün din ve kültürlerden etkilenmiş, bazıları öylece alınırken bazıları da değişikliklere maruz kalmışlardır. Onun içindir ki Hititler '*Bin İlahlı Hanedanlık*' ünvanı ile bilinmektedirler.

Aynı zamanda, Hititler daha önceki hanedanlıkların kullanmadığı yeni bir yönetim sistemi uygulamışlardır. Yörede bulunan kültürler, siyaset ve dinler adeta birbirleri ile iç içe örülmüştü. Krallık ile idare ediliyor fakat krallar gözle görünmeyen Yaratıcı'nın temsilcisi sayılan ilahlar karşısında rahip, yani din temsilcisi rolünü üstleniyordu. Her ilah kendisine has bir isimle adlandırılmaktaydı. Görünmeyen Yaratıcı Güç'le ilişkisi varsayılan ilahlar ve kralların, insan üstü güçlerinin olduğuna inanılıyor, onun içinde onların koyduğu yasaklar veya uyulması gereken kurallar da kutsal sayılıyordu. Böylece, halkın ilah ve kralları sorgulamaları ortadan kaldırılmış oluyordu. Hitit ilahları karşısında rahip rolünü üstlenen krallar, "...*dini törenleri bizzat*

79_ history-world.org/hittites... c The Hittite occupation of Anatolia (2003)

kendileri yönetiyorlardı.”⁸⁰ Böylece, Hititler ilahlarını krallardan daha üstün tutmaya başlayan ilk medeniyet olurlar. İlahlar ise her iki taraftan, Yaratıcı Güç ve insan arasında odak nokta olmaya başlamıştır. Bir taraftan gözle görünmeyen yaratıcının gücü görünen ilahlar tarafından açığa çıkıyor, öbür taraftan da krallar görünmeyen, fakat kutsal sayılan güç elde etmek için ilahlara yöneliyorlardı. Bundan kaynaklanarak gözle görünen veya da mantık ile algılanabilecek hayal ürünü ilahlar türetmeye başlarlar.

Hitit meteorolojisine göre, ilah ‘Alalus’, gök ilah ‘Anus’un babasıdır, ilk ve en yaşlı ilah olarak bilinir. Cennet’in kralı ve diğer tüm ilahların da babası olarak kabul edilmekteydi. Konumuz olmadığı için burada ilahlar arasındaki hikayelere girmeyeceğiz fakat bilmeliyiz ki, ilahlar arasında bir hayli savaşlar döğüşler yer almaktadır. Bir çok medeniyette olduğu gibi Hitit’lerde de dini kutlamalarda Güneş kutsal sayılmaktaydı, “...herhangi bir dini merasimde ilah ile kralı ayırt etmek için, ilahın yanına kanatlı bir güneş disk konulurdu.”⁸¹ Oysaki, medeniyetin başlangıcında bu disk kralın başının üst kısmına erdem işareti olarak konulmaktaydı. Ne var ki, kralların yanına güç göstergesi olarak başka hayvanlar yer almaya, genelde boynuzlu boğa, çizilmeye başlanılca bu simge gücünden değer kaybetmeye başlamıştır.

Hitit ilahları genelde dört kategoriye ayrılmışlardı, ‘cansız ilahlar’, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, nehirler ve toprak gibi; ‘hayvan ilahlar’, boğa, aslan, keçi, kartal ve yılan gibi; ‘insan ilahlar’, canlı insanlar veya insan şekilleri gibi; ‘Göksel ilahlar’, güneş, yıldızlar, fırtına ve mitolojide çizilen, insan şekilleri dahil, her türlü şekillerdir. Göksel ilahlar bunların en kutsalları sayılmaktaydılar. Anadolu’ya gelmeden önce Hititler göksel, fırtına ilahına ‘Shiu’ adı vermişlerdi. Anadolu’ya gelince Hitit dilinde ki baş ilah ‘Tarhu, Tarhuna veya Tarhun’; Hatti

80_ ‘Hittite Prayers, Writing from the Ancient World’ (2002) s;7

81_ ‘Recent Development in Hittite Archaeology and History’ (2002) s; 50

dilinde ‘Taru’ ve Hurri dilinde ‘Teşup’ diye adlandırılmışlardı. Hemen hemen her konuyu ve her şeyi temsil eden ilahlar mevcuttu, savaş, yağmur, dağlar, topraklar ve mahsul ilahları gibi. Hitit inancında, dişi ilahlara da erkil ilahlar kadar önem verilirdi. Dişi ilahların anası, Hatti dilinde ‘Vurushemu’; Hurri dilinde ‘Hepat’ ve Hitit dilinde önceleri ‘Güneş İlahası Arine’, idi fakat daha sonra ‘Kubala veya Kybele’ adı ile bilinmeye başlanmıştır.⁸² Bu ana ilahe ‘Vurushemu’ başka diller tarafından başka başka adlarla çağrılmasına rağmen aynı vasıflara sahiptir.

İlahlar cinsiyet kazandıktan sonra, sıra onların birbirleri ile evlenmelerine gelmiştir. Örneğin, baş ilah olan Taşup, en önemli olan ilahe Hepat ile evlendirilmiştir. Bulunan taş oyma kalıntılarda eşlerin devamlı beraber oturdukları görülmektedir. *“Hitit yazı kalıntılarında (daha düşük dereceli) ilahlara da rastlanır, bu ilahlar tabii alanların kutsal koruyucuları olarak kabul edilmekteydi.”*⁸³ Böylece, bireysel, bölgesel ve milli alanlarda insanların her türlü fiziksel, meta-fiziksel, coğrafi, politik ve din ihtiyaçlarını kapsayıp giderecek ilahlar meydana getirilmiştir. Sonunda, Hitit medeniyetinde ilah ve ilahelere insani duygular da verimeye başlamıştır. Böylece, ilahlar güç, kırgınlık, mutluluk, kıskançlık gösteriyor, evlenip çocuk ve hatta torun sahibi olabiliyor, buldukları duruma göre vasıflar yükleniyor ve bunlarla anılıyorlardı. Aynı zamanda gün geçtikçe sayıları daha da artmaktaydı.⁸⁴

Hitit krallığında vatandaşlar da üç kategoriye ayrılmaktaydı, işçiler, askerler ve idareciler. Yine kaynaklar gösteriyor ki, idarecilerin her millette olduğu gibi, halktan ayrı bir yaşam sistemleri vardı ve bu üç kategori aynı medeniyet içinde olmalarına rağmen, değişik dünyalarda

82-yunus.hacettepe.edu.tr/...’Anadolu medeniyetleri-Hittitler-Hittites’

83-’Recent Development in Hittite Archaeology and History’ (2002) p:47

84-yunus.hacettepe.edu.tr/...’Anadolu medeniyetleri-Hittitler-Hittites’

yaşamaktaydılar. Birde, bu üç dünya, kendi içlerinde değişik milletlere ve dinlere sahip olanlarla ayrı ayrı dünyalar meydana getirmekteydiler. Bu düzen, Aryan'ların Hindistan'da oluşturdukları kast sisteminden ayrı bir sistemdi ve ileride göreceğiz ki Plato sosyal sistem teorilerini bu düzen üzerine kuracaktır. Böylece, bu sosyal ilişkiler, din, politika ve ekonomi yapıları bireyselliğe bağlı krallık, yani 'Kutsal güç' hegemonyasından, aristokrasiye, yani 'Kutsal tabaka' sistemine dönüş noktası sayılacaktır. Bu tabakada, seçginler, soylular olarak idare eden bir konsey, hanedanlığın başı sayılmaktaydı. Bunlar aynı zamanda, ustaca organize edilmiş müşterek çalışan savaşçılar ve işçi gruplara sahiptiler. Bu da ileride feodal, yani 'derebeyliği' sistemine kapı açacaktır. Öte yandan da tek Yaratıcı ve tek İlah anlayışının, çok karmaşık ilah ve ilahelerle dolu bir anlayışa geçmesinin, bu anlayış karmaşalığını anlatma çabaları sırasında sanat, edebiyet ve konuşma dili gelişmesinde insanlık tarihide adeta doruk yapmıştır.

h) Samiler:

İbranilere ait tarihi ve felsefe bilgileri genellikle Tevrat'tan elde edilmekteydi, fakat Tevrat'ın ilk beş bölümü, arkiyolojik kazılarda bulunan yeni epigrafik (Yazı kanıtları) elde edilene kadar tarihi kanıt olarak kabul edilmemekteydi. Çünkü, ilahın anlamı ve ilah seçimi konusunda tarihi bilgiler ve Tevrat'taki bilgiler arasında çok ciddi farklılıklar bulunmaktaydı. Ne var ki, sosyal, ekonomik ve politik konuları içeren bölümler sadece bu iki kaynak bilgileri birbiri ile kaynaştırmakla yetinilmiyor, diğer yan kültürleride kaynaştırılıp halk kesiminin kontrol edilmesi için kullanılıyordu. Bu adaptasyon konusu Samilerin çok belirgin bir karakteri olarak bilinirdi. Samilerin arih boyunca, her dönemde yaşadıkları kültürlerle rahatca uyum sağladıkları gözlenmekteydi.

Samiler de diğer bütün inançlarda olduğu gibi tek bir Yaratıcının olduğuna inanmaktaydılar. Sami inancının farklılığı, Yaratıcı ve insan arasına girdirilen, yukarıda gördüğümüz ilahlar, ilaheler, krallar ve liderler yerine, görünmeyen ilah ve mesaj verilen peygamberler anlayışı yer almaktaydı. Vahiy, Yaratıcı ve peygamber; peygamber ve insanlar arasında tek bağ kurma mekanizması olarak kullanılıyordu. Peygamberlerin insan oldukları, Vahiy'nin bütün insanlara hitab ettiği kabul ediliyor ve her bireyin kendince Yaratan Güç ile direk irtibat kurabileceğine inanılıyordu. Peygamberler, yaratan tarafından bilgi verilmiş normal insanlar olarak kabul edildiği için ayrıca özel muamele yapılmamaktaydı. Ne var ki, bütün Sami boylarının, bireylerin ve grupların, aynı değerleri yaşayıp yaşamadıkları da ayrı bir soru işareti taşımaktadır.

Peygamberler, liderler ve krallar gibi diğer insanlar üzerine ilahlık pozisyonu alıp güç kazanmıyor, sadece görünmeyen İlah'ın vahiy aracılığı ile gönderdiği bilgileri insanlara aktarmak için görevlendirilmiş konumunda bulunuyorlardı. Öbür inançlarda, Güneş, krallar, kraliçeler, liderler, rahipler daha birçok yaratılmış varlıklar, ya ilah vasıflarının kendilerinde olduğunu iddia edip üstünlük almaya çalışıyor, ya da insanlar başka yaratıklara bu vasıfları vererek kendilerinden üstünmüş gibi pozisyona koyuyorlardı. Bu durumda insanlar Yaratan'a ulaşabilmek için daima, kendileri gibi yaratılmış olan fakat ilah yerine konmuş ara ilahlara itaat etmek konumuna bırakılıyolardı. Aynı zamanda sözlü aktarılan mitolojik hikayelerde insanlar tarafından özel değer verilen kişilere veya şeylere doğru meyillendirilmiş güç de onlara verilmiştir. Bu durumda da yaratıcı ile insanlar arasına sınırsız arabulucu yerleştirilmiş oluyordu. Bu noktada, varlığın varlığa ilah olması konusunda hürriyet, eşitlik ve adalet mefhumlarının geçerliliğinin sorgulanmasının zarureti ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda bahsedilen Sümerler, Babiller ve Asurlar zamanında topraktan yapılan tabletlerde de Sami tarihine ait detaylı bilgi bulunmamasına rağmen, bahsedildiği kadarınca elde edilen bilgilere göre Samilerin genellikle ticaret, kanun ve savaş alanları ile ilgilendikleri anlaşılmaktadır. Bilim insanları bu tabletlerde bulunan kral ve krallık zamanlarının listesine dayanarak, Sami inancına göre Dünya ya gelen ilk insan sayılan Adem'den Nuh peygambere kadar olan zamanı tahmin etmeye ve insanın Dünya'ya ilk geliş zamanını bulmaya çalışmaktadırlar. Sami'lerin ilah anlayışındaki bilgiler daha çok Vahiy kaynaklarından gelmektedir ve daha sonra bu bilgiler bilimsel yaradılış teorisi ışığı altına da yatırılmıştır.

Bütün bunlara rağmen Nuh tufanı hakkında çok açık bilgilere ulaşılamamıştır. Örneğin, aşağıdaki sorular hala cevap beklemektedir. Tufan bölgesel miydi yoksa evrensel mi? Yeryüzünde Nuh peygamberin kavminden başka kavimler var mıydı? Tufan bölgesel idiyse, diğer kavimler ne durumda idiler veya evrensel idiyse, diğer kavimlerde mi cezalandırılmıştı? O zamanda tüm Dünya ne haldeydi? O zamanda ki konuşulan dil ne idi, başka diller var mıydı? Bütün insanlar Adem'den mi geliyordu? Adem geldiğinde Dünya da başka insanlar var mıydı? Adem hangi dili kullanıyordu, değişik diller var mıydı yok idiyse daha sonra nasıl oluştu?

Samiler hakkında daha detaylı bilgiler 1928-9 da Suriye sahillerinde, Ras Shanra'da bulunan Ugarit tabletlerinden elde edilmiştir. Ugarit tabletleri değişik dillerde yazılmışlardı, "*Sumer, Akad, Hurritik, ve Ugarit...edebiyatları incelendiğinde görülmektedir ki, İsrail ve Ugarit edebiyatı aynı kökü paylaşmaktalar.*"⁸⁵ Daha önce anlaşılamayan Ugarit dili Tevrat dili ile karşılaştırılınca anlaşılma başlanmıştır.

85-theology.edu/ugarbib... 'Ugarit and the Bible' under 'The discovery of Ugarit and the Ugaritic texts' prg: 6, 7

Buna binaen, bulunan ip uçları gösteriyor ki, Sami kavminin her bireyi veya grubu peygamberler aracılığı ile gelen Vahiy ile bildirilen İlah'ı ilah olarak seçmeyip, Mesopotamya'dan, Mısırdan Anadoluya kadar yaşadıkları yöresel kültürlere ve dinlere de uyum sağlamış ve onların inançlarını da takip etmişlerdir.

Yaratan Güç, Ugarit dilinde 'El' yani cennetlerin babası olarak, Sami dilinde ise 'Yahweh' diye adlandırılırdı. Aynı zamanda kaynaklar gösteriyorki Samiler 'Baal'a, bereket ilahı, 'Asherah'ada, bazı yörelerde denizlerin anası, bazı yörelerde bereket ve bazı yörelerde de İsrail'in kraliçesi olarak kabul edilmekteydi. Bu felsefe ve mitolojiye dayanan ilahlar bazen 'Yahweh' ile birlikte kullanılmakta, bazen de Yahweh'nin yerine konulmaktaydı. İsa Peygamberin gelişine kadar olan zaman dilimi içerisinde oluşan Kutsal Vahiy, felsefe ve efsanevi bilgileri birleştirilerek varlıklara kutsallıklar verilmesi geleneği, Yunan mitolojisindeki ilahların oluşumunda çok büyük bir rol oynamıştır. Aynı zamanda, İsa peygamberin gelişi de insanlık için başka bir önemli dönüm noktası oluşturmuştur.

Yine Suriye'de 1960-70 yılları arasında 'Ebla Tabletleri' bulunur, MÖ 2300 yıllarına aittir ve Tevrat'tan 1500 sene önce Sami dilinde yazılmıştır. Bugün Tevrat'ı anlamada en önemli bilgi kaynağı kabul edilmektedirler. Ne yazık ki, bulunan bu tabletlerin, yaratılış hikayeleri olan kısımlar hariç, henüz çözümlenip tercüme edilmemiştir, hatta parçaların hepsi de yayınlanmamıştır. "Ebla'daki yaratılış hikayesi şöyle der, '...Cennet yoktu, Lugo oluşturdu. Dünya yoktu, Lugo oluşturdu. Güneş yoktu, Lugo oluşturdu. Ay yoktu, Lugo oluşturdu' (Lugo'nun anlamı 'En büyük olan demektir) diyerek, Genesis Birinci Bölüm'deki yaratılış hikayesini son derece destekleyen bulunmuş ilk kalıntıdır."⁸⁶ Aynı zamanda, Peygamber

⁸⁶christianity-scienc.gr/TheEblaTablets...'Archaeological spotlight', under 'Significance of the Find' prg; 4,5.

İbrahim, (Ab-ra-mu), peygamber Davud (Da-u-dum) ve peygamber İsmail'in (İş-ma-el) isimlerinin geçmesi dini kitapların aynı zamanda tarihi kaynak olarak alınabilmelerinde önemli rol oynamışlardır. Bu aynı zamanda da göstermektedir ki, İbrahim Peygamber ve peygamberli din bilgisi Tevrat yazılmadan önce de mevcut idi. Ne var ki, bu konuda ciddi araştırmalara ihtiyaç vardır, bulunan tabletler değişik tarafsız uzmanlar ve otoriteler tarafından incelenmeli ve çözümlerin genel olarak değişik uzmanlar tarafından doğruluğu onaylanmalıdır.

Mısırlı Samilere göre de, Şem (Shem) Nuh peygamberin oğullarından birisi, ki bu şahıs, yahudi kaynaklarına göre Samilerin babası olarak nitelendirilir, ailesi ile birlikte MÖ 3750 sıralarında Mısır'a gitmiştir. Fakat, Tevrat bilgilerine göre de, yahudilerin Mısır ile ilişkisi Yusuf peygamber ile başlar. Yusuf Peygamberin Mısır'a gelişi ve kardeşleri ile olan ilişkileri zaten çok iyi bilinen bir hikayedir. Buradaki önemli nokta, Yusuf Peygamberin ailesi oraya, önemli bir tarihi olaydan, çok büyük bir kuraklıktan sonra gidip yerleşmiş olmalarıdır. Samilerin en belirgin karakterlerinden birisi de, kendilerini diğer kültürlerin ticaret ve politikalarına açık tuttıkları halde, aile hayatlarını ve sosyal ilişkilerini kapalı tutmalarıdır. Bu tutum onların kendi kişiliklerini muhafaza etmede önemli rol oynarken, içinde buldukları ana kültüre de potansiyel tehlike oluşturmaktaydı. Çünkü, Samiler bir yandan yörel dile, dine ve kutsal değerlere önem verirken, diğer yönden de ekonomik ve yönetim güçlerini ele alabildiklerinden idari güce meydan okuma konumuna gelebiliyorlardı. Sonunda da onların bu meziyetlerinden dolayı, bazı ilişkiler çok güçlü milliyet çekişmelerine dönebilmekteydi.

Firavunlar sadece hanedanlığın kralı değil, aynı zamanda da inaçta baş ilah ve rab rolünü de üstlenmekteydiler. Kendilerini halka doğa üstü gözle görünmeyen Güç'ün evlatları olarak tanıtır ve O'nun gözle görünen temsilcisi oldukları için Dünya da otorite ve güç sahibi olduklarını savunurlardı. Buna göre dokunulamaz kutsal varlık olarak atfedilen firavunlar, halk üzerinde sınırsız hak ve güç sahibi olmaktadır. Fravunların hemen arkasından dini liderler gelmekte ve onlarda ikinci derecedeki hak ve güce sahip sayılmaktaydılar. Bunlardan sonra da sıraya göre sayısı bilinemeyen, günlük hayatta kullanılan ilahlar yer almaktaydı. Bütün bunların yanısıra, insanlar, ilah şekilleri yapıp yardıma ihtiyaçları olduğunda baş vurmak için yanlarında taşımaktaydılar. Buzul Çağı'ndan hemen sonra insanların tek isteği yaşamlarını sürdürebilmektir, fakat daha sonra istekler çoğalmış, otorite, güç sahibi olmak, yönetmek, yönetilmek ve varlıklı olmak gibi değer bulan meziyetler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bütün bunları elde edebilmek için güçlü olanlar kendi menfaatlerini gözetken sosyal, ekonomik, kanuni düzenler uygulamaya ve insanlar üzerine baskı uygulamaya başlamışlardır.

Gücü eline geçiren insanlar, gruplaştıran bir sistemle, almış oldukları pozisyonları ve varlıkları kaybetmemek için kendilerini korumaya almaya başlamışlardır. Böylece, otoriteyi ele geçiren bireyler veya gruplar, kontrolü elde tutup halkı istismar edebilmek için ellerinden gelen herşeyi yapabildikleri gözlenmektedir. Kutsal ve tarihi kaynaklara göre de Musa peygamber böyle bir otorite güç için mücadele veren grup içinde yetişmiştir. Bir tarafta gücü elinde tutmaya çalışan firavunlar, bir tarafta da o güce boyun eğmek istemeyen kabilesi arasında büyümüştür. Onun için Yaratıcıya ait olan İlah olma vasfının insanlar tarafından nasıl kullanılıp istismar edildiğini, onları ilah kabul etmeyen kavminde gücünü nereden aldığını tam merkezinde bulunarak görmüş ve yaşamıştır. Musa peygamber olduğunda yeni bir din, sosyal sistem ve bireysel karakterler ortaya

çıkarmamıştır. Musa peygamber, insanların hayatlarının her alanının değiştirmesini istememiştir. Lakin, insanların direk Yaratıcı Güç'ün enerjisinden beslenmeyi ve etrafındaki bulunan varlıklarla dengeli ilişkiler kurabilmeyi, yani, insanların sadece ve sadece Yaratıcıyı İlah olarak seçip O'nun kurallarını hayatlarının merkezine koymalarını istemiş, bunun zaruretiyi anlatmış, fakat hiç kimseyide bunu yapmaları için zorlamamıştır.

Küçük büyük otomatik sistemlerle hareket eden her varlık Yaratıcı ile doğrudan bağ kurma kapasitesine sahiptir, buna insanın fiziki, ruhi ve ikisinin birleşimi ile yaşam bulan bedeninin çalışmasıda dahildir. İnsanın iradesi ile seçim yapması konusuna gelince görüyoruzki, Dünya üzerinde var olan hiç bir din bütün bu yaratılmışların arkasında olan O tek Yaratıcı Güç'ün olduğunu red etmemektedir. Bu da tek bir Yaratıcı'ya inanmanın evrensel olduğunu göstermektedir. Lakin konu, insanın iradesini kullanarak 'ilah' seçmesi olunca durum değişmektedir. İnsanlar, Yaratıcı'dan tamamen ayrı bir ilah veya bazı vasıfları Yaratıcı'ya verip bazılarını da başka varlıklara verebilmektedirler. Buna binaen, inanç açasından tek Yaratıcı'ya inanmak evrensel bir faktör haline gelmiş, fakat ilah anlamı ve seçilmesi bireylerin, kültürlerin veya milletlerin geleneksel değerlerinin akışına kapılıp gelmiştir. Böylece, bu kültür ve inanç bolluğu, çok yönlü bir platform oluşturarak Orta Doğu'da yaşayan insanların düşünce yapısını şekillendirmede büyük bir rol oynamıştır.

2-Orta Doğu ve Doğu Avrupa'da Mitoloji:

Konu insanın ve insan medeniyetinin gelişmesine gelince, evrenin gelişmesinde ki görünen ahenkli aşamaların aksine, her millet, insan nüfusunu, yayılış şekillerini, coğrafya ve seyahat etme koşullarını göz

ardı ederek kendi milletlerinin medeniyet öncüleri olduklarını savunma yarışına girmektedirler. Örneğin, yukarıda bahsedilen, tarihi temel oluşturması açısından büyük önem taşıyan, Büyük Tufan'ın tarihi ve mekanının, tarih kaynaklarında ayrı, Vahiy kaynaklarının da ayrı tarihlerde yer almaktadır. Umulurki, bu konuların uzmanları bir araya gelir ve bu problemleri çözmek için gerekli gayreti gösterirler.

İnsanlığın ilk görüldüğü mekanların ve yayılma şekillerinin incelenmesi bize gösteriyor ki insanlık medeniyeti, ilk olarak Orta Doğuda başlamış, oradan da bir taraftan uzak Doğuya yayılırken, diğer taraftan da Avrupaya yayılmıştır. Bronz Çağı'nın sonlarına doğru, ÖM 2800 ve 2200 yılları arasında Anadolu'da küçük medeniyetler oluşmaya başlamıştır. Fakat, medeniyetlerin asıl gelişmesi MÖ 2000 ve 1150 aralarında olmuştur. Hitit mantık yapısını simgeleyen ilk şehir de Crete'de, düşmanlardan korunmak için bu zamanda kurulmuştur.⁸⁷ ve göçebe insanların yaşamaya elverişli yerleri buldukca yerleşik yaşantıya geçmeye başlamalarının da simgelerinden biridir. Örneğin, Fırat ve Diçle nehri arasındaki Mesopotanya' da ve Nil nehri etrafında kurulan diğer medeniyetler gibi. İnsanlar artık göçebe hayatından ve alışkanlıklarından vaz geçmeye başlamışlardı. Gruplar halinde yaşayanlar bile artık gerekli ise yer değiştiriyorlar, fakat yerleşmiş olmayı tercih ediyorlardı. Göçebelik ikinci plana düşmüş, birinci plana da ticaret ilişkileri oturmaya, ticaret kervanlarının gidiş gelişlerinin emniyeti konusu oturmaya başlamıştı. Bu arada, Dünya'nın değişik költürlerinden meydana gelen karavanlar ve pazarlar da efendilerle köleleri bir araya getirmekteydi. Bu durum sadece tacirler ve seyyahları en iyi hikaye anlatan insanlar haline getirmekle kalmıyor, effendi ile köleyi bir araya koyarak toplumlardaki sınıf anlayışlarını da alt üst ediyordu. Buralarda söylenen hikayeler aydınlar sınıfından köleler sınıfına kadar herkesi kapsamaktaydı. Onun için, zamanın

---

⁸⁷ancint-greece.org/...History of Minoan Crete'

ticaret ilişkileri anadoludaki medeniyetlerin gelişmesinde çok büyük rol oynamıştır. Bu medeniyetlerde gelişen politika, din, mitoloji ve sanat, Avrupa medeniyetlerinin gelişmesinin ana temeli olmuştur. Crete medeniyeti de Kıbrıs, Anadolu, Suriye, Mısır ve Mesopotamya ile ticaret ilişkileri içindeydi.

Ne var ki, güçlü Crete adasında kurulan Cretan medeniyeti, Tera veya Santorini denilen yanar dağın patlaması sonucu oluşan depremde meydana gelen tsunami tarafından (MÖ 1613, 1625 veya 1700) tarihlerinde yerle bir edilmiştir. Geride neredeyse hiç birşey kalmamış, saraylar, kaleler, devlet binaları ve evler hep harabe olmuşlardır.⁸⁸ Bunların en önemlisi de ‘Knossos Minoan Sarayı’dır ki bu saray 1900-1931 yıllarında Arthur Evans tarafından yapılan kazılarla meydana çıkarılmıştır. Burası efsanevi kral Minos’un güç merkezi olarak kabul edilir ve kaynaklara göre bir kaç kere tahrip görüp yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır. MÖ 1350 lerde olan son tahribattan sonra bir daha inşa edilmemiş ve içinde yaşanılmamıştır. Zamanımızda ise turistik mekan olarak kullanılmaktadır. Ne var ki, bu yörelerin medeniyetleri konusunda MÖ 1000-800 araları hakkında pek bilgi bulunmamakta onun için de bu araya ‘Karanlık Çağ’ denmektedir. İlginçtir ki, Hitit’ler de aşağı yukarı aynı zamanlarda Anadolu’dan esrarengiz bir şekilde çekilip gitmişlerdir.

Orta Doğu edebiyat kaynaklarına bakıldığında, ÖM 7. ve 8. yüz yıllarda yazılmış olan Homerik ve Hesodik ‘Works and Days’ destanları dikkat çekmektedir. Ne yazık ki, bugün elde olan parçaların original parçalar olup olmadıkları tartışma konusudur.⁸⁹ Her halükarda, bu edebiyat parçaları zamanın ve de takip edecek olan nesillerin düşüncelerini şekillendirmede çok önemli rol oynamışlardır. Zamanın İlyada Destanı (İliad) ve Odise Destanı (Odyssey) insanlık tarihinin

---

⁸⁸-ancient-greece.org/... ‘History of Minoan Crete’

⁸⁹- ‘A Concise History of Ancient Greece to the Close of the Classical Era(1984)’

gelişmesinde çok önemli köprü oluşturmuştur. Coğrafya açısından medeniyetlerin gelişmesi doğudan batıya kaymış, zaman açısından geçmişe bağlılıktan ziyade geleceğe bakılmaya başlanmıştır. Kültür ve edebiyat açısından ise felsefeden fantaziye yönelme dönüm noktası olmuştur. Pratik ve mantıksal bilgiler, kodlar ve kanunlar hayal gücü fantazi bilgilere dönüşmüş, sonuç olarak Yunan mitolojisi ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, medeniyetlerin ilk gelişmesi zamanında ki insanların hayatta kalma çabaları, daha çok eğlence ve hoş vakit geçirme çabalarına dönüşmüştür.

Bilindiği gibi, Mesopotamya medeniyeti tarihin ilk bilinen medeniyetidir ve onu takibet gelişen Hitit ve Mısır medeniyetleri otomatikman Mesopotamya kültürü etkisinde kalmışlardır. Böylece Doğu, mitolojisi, efsanevi ve vahiy hikayeleri, edinilmiş olan tecrübesi, öğrenilen teknikleri ve gelişen sanatı ile Anadoluya ve Doğu Avrupa'ya temel oluşturarak, halihazırda elde bulunan çok zengin bir kültür ve bilgi birikimi sunmuştur. Bu birikimin üzerine inşa edilen hayali ve efsanevi hikayeler, yapılan binalara, heykellere ve çizimlere aksetmeye başlamıştır. O kadar ki, insan beyni ve hayal gücü o seviyeye ne daha önce, ne de daha sonra erişebilmiştir. Bu arada, Doğu ve Orta Doğu'nun İlahlar hakkındaki fiziki ve meta-fiziki hikayeleriyle Avrupa'nın yerli hikayeleri birleşince sayısız yeni nesil ilahlar daha ortaya çıkmaya başlamıştır.

Zamanın Anadolu ve Doğu Avrupa'sında yaşayan insanların yaşam savaşı çoktan bitmiş refaha ulaşma aşamasına gelmişlerdir. Sosyal yapılar değişmiş insan kendisi ve etrafındaki diğer varlıklar hakkında daha derin bilgiler edinmeye başlamıştır. Böylece, insan üstü ilahlar oluşturulmuş ve onlara insan duyguları atfedilmiş, insan ve Yaratıcı arasında oluşan açığı bu şekilde kapatmaya çalışılmıştır. Yeni ilahlara öyle sıfatlar ve bilgiler verilmiştir ki, her iki tarafı da, fizik ve meta-fizik, anlasın ve ona göre insanlarla muamele etsin istenmiştir. Hatta,

Crete’de meydana gelen deprem ve tsunamiden sonra bir çok heykel ilahlar meydana getirilmiş, evrensel vasıflar verilerek evrenle ve yer altı güçleriyle ilişki kurmaları umulmuştur. Böylece, yeryüzünde olanlar aydınlık ile, yer altında olanlar da karanlık ile simgelenmeye başlanmış, yine aydınlık iyiliği, karanlık da kötülüğü temsil etmeye başka şekiller ve simgeler aracılığı ile devam ettirilmiş ve bütün bu konularla özel ilgilenecek ilahlar oluşturulmuştur.

Bu dönemde de yaratılmışların arkasında tek ve özgün bir Yaratıcı’nın olduğuna hiç bir zaman itiraz edilmemiştir. Fakat, insanların Doğu medeniyetlerinde vermiş oldukları isim ve karakterler bir şekilde değişikliğe uğramıştır. Bu yöredeki refah seviyesi artmış insanlar ana kucağı rahatlığını *‘Büyük Ana Artemiz’* figüründe bulmaya çalışmıştır. Artemiz kelimesi Türkçe de ‘Namuslu Büyük Ana’ anlamına gelirki bu da daha sonra ‘Meryem Ana’yla hayat bulur. Burada bazı sorular akla gelmektedir, acaba Meryem Ana hikayesi bir şekilde daha önceden Vahiy yoluyla haber verilmiş olabilirdi? Daha önce Musa peygambere gelen Vahiy, sözlü olarak o yörelere gelen tacirler ve seyyahlar tarafından duyulup, Doğu veya Batı nereden gelirse gelsinler geri döndüklerinde bu hikayeleri anlatıyorlardı ve bunlarda yerel inançları etkisi altında bırakabilmekteydi. Bazı medeniyetlere zaman zaman Vahiy yoluyla bilgiler geldiği aşikardır, onun için temele inildiğinde, hikayelerdeki ana konuların aşırı derecede benzerliği Vahiy kökenli bilgilere dayanıyor olması büyük bir ihtimaldir.

Aşikardır ki, Doğu Avrupa ve Anadolu’da da diğer yerlerde olduğu gibi insanlar bir Yaratıcı’nın olup olmadığını sorgulamıyor, bu konuda bir problem de yaşamıyorlardı. Problem, her zaman olduğu gibi İlah seçimi konusunda idi. Zamanın Doğu Avrupa’sı krallıkla idare edilmiyordu, öncü dini liderler veya Vahiy verilmiş peygamberler yoktu. Onun için Yaratıcı ve insanlar arasında büyük bir açık ara bulunmaktaydı. Daha önce gördüğümüz türden idari bir baskı

olmadığından da hareketler ve hayaller sınır tanımadan genişlemekteydi. Böylece, insanların odaklandığı nokta hayali varlıklar olmaya başlamıştı. İnsan hayal gücünün erişebildiği kadar, madden ve manen, şekiller ve varlıklar oluşturulmaktaydı. Bu anlayış sadece insanların hayal gücünün genişlemesi ile kalmayıp, bu hayal ürünlerini görünür yapmaya çalışılması ile de oymalar, boyamalar, bina inşa etmeler, heykeller yapmalar sonucu da bu dönemde sanat doruğa çıkmıştır.

Elde olan bilgiler gösteriyor ki, önceleri ana ilahe olarak Kabul gören 'Artemiz' figürü daha sonra Doğu Avrupa'da 'Gaia' (Gea) adı ile 'Toprak İlah'ı vasfını almıştır. İlk etapda, ilahe Artemiz varlığının evrensel bir kabul görmesine rağmen, daha sonra insanlar değişik medeniyetlere, dinlere ayrıştıkça karmaşa, kaos haline dönüşmektedir ve "bu kaos Eski Yunanlıların kültür ve anlayışlarının doğuşuna sebep olur. Onların anlayışına göre, Erebus (karanlık) ve gece bu kaosdan doğmuş ve onlardan da çocukları hava ve gün doğmuştur. Karanlık gece, aynı zamanda da ölüm, uyku, rüya ve kaderi doğurduğu gibi, Hesperides'i (akşam ve gün batımı ilahesi) ve Eris'i (çekişme ve anlaşmazlık ilahesi) doğurur. Bu durumda, Toprak Ana İlahesi bütün bu yeni ilahların oluşumunda temel ana ilah olarak kullanılmaya devam etmiştir. Bütün varlığı kucakladığı için, Dünya oluşurken ilk başda en büyük ilah ise gökyüzü idi"denmektedir.⁹⁰ Böylece ilk evlendirilen ilahlar gökyüzü ilahı ile yeryüzü (toprak) ilahı olur.

Bugün, bu okuduğumuz hikayelerin arkalarındaki düşünce ve hareketleri onaylayacak veya red edecek bilimsel kanıtlar bulunmamaktadır. Onun için orijinal başladığı gibi, bireysel kişilerin hayal gücüne dayanan bir çok şekilde yorumlara açık durumdadır. Genel olarak öyle görünüyor ki, Vahiy'e dayanan hikayeler, kosmoloji

---

⁹⁰-Greek Mythology (Cadogan Colour Guides) (2001)' s; 10

biliminden alıntılar ve mevcut insan karakterleri meydana getirilen bu mitolojik varlıklara verilerek hayat kazandırılmış ve ilahlık görevleri yüklenmiştir. Sadece bu kadarla da kalmayıp, nesiller ve yeni doğan ihtiyaçlara göre de soy takip eden yeni ilahlar doğdurulmuştur. İlk çiftleşme, gökyüzü ile toprak ana arasında olur ve bu birleşme sonucu, ilk olarak Güneş ilahı (Titans) doğar. Bu alanlarda kaostan kurtulmanın imkanı yoktur, bir başka yerde de derki, “İlk doğan ‘Oceanus’ Okyanus’dur...onunda üç bin kızı olur ve herbirinin tabiatla ilgili görevleri bulunmaktadır. Kimi, nehirlerin, kimi göllerin, kimileri de dağların ilahları haline gelirler. **Hyperion**, (toprağın yeniden can bulma ilahı); **Theia**, (Eutyphaessa, ferah parlak kök ilahı) babası **Helios** (Güneş); **Selene Ay** ve **Eos** (Şafak). **Coeus** (Koios, Zeka) ve **Phoebe** (Erdem, parlak zeka) **Leto**’yu doğuruyor (Astria’nın kız kardeşi, ki ikiz anasıdır. **Apollo** (bozulmuş, kirlilik), **Artemis** (saflık, temizlik) bunların babaları **Zeus**’dur (parlak gün, görünmeyen olan) ve **Astria** (rüya, Leto’nun kız kardeşidir).”⁹¹

Kısacası, diyor ki, herşey önce su idi, sonra hava onun etrafında oluştu, ikisi birleşince, daima kendisini yenileyen, üzerinde nehirler, göller, tabiat ve onlarla ilgili renkler bulunan, okyanus ve kara parçalarından oluşan dünya meydana geldi. Ondan sonra da gün ve gece meydana geldi. Gündüz Güneş ve parlak ışığa sahip, gece aya sahip ve içinde rüyaları saklıyor, gün ve gece birbirlerini şafak aracılığı ile birleştiriyorlar. Daha sonra iradeli varlık (Coaus) görüldü ve onların iradesinde bozukluk, kirlilik ve saflık, temizlik birbirine karışmış durumdaydı. İkiz olanlardan Artemis, saflığın ve Leto da kirliliğin simgesi haline gelmiştir. Bu hikayeye detaylı bakıldığında görülmektedir ki, Evren ve Dünya’nın oluşumunun ve de insan gelişiminin hikayelerini anlatmaktadır. İnsanın iradesini kaosla

---

91-‘Greek Mythology’ (Cadogan Colour Guides) (2001) s;10

başlatmakta daha sonra hür seçme iradesini kullanarak temizi kirliden, iyiyi de kötüden ayır edebildiğini vurgulamaktadır.

Herhalükarda, zıtlık (Polorization) aşaması ve uzlaşma (Neutralization) dan sonra denge, ahenk ve uyum aşamasına ulaşılmaktadır. Büyük Patlamadaki madde ve enerji birbirleri ile ahenkli bir hayat sürmeye başlar. Bu otomatik olan uyum modelini iradeli insanda aramak felsefenin kalbini oluşturmaktadır. Fakat, Yunan mitolojisi içinde uyum ve dengeye yer verilmemekte ve ilahlar daima savaştırılmaktadır. Dikkatle incelendiğinde de bütün bunların vahiylerle dayalı hikayelerin hayal gücü hikayelerine dönüştürülüp, insan hayatında önemli rol oynayan gerçek konuların hikayelerle anlatımını bir şekilde hayal ürünü ilahlar haline getirip hayat ve şekil verilip savaştırdıkları görülmektedir.

3- Sokrates Öncesi Dönem: Karanlık Çağ: Mitoloji ve Felsefe:

Alfabetik şekilde yazılmış tarihi kaynaklar ÖM 6. yüzyılların başlarına kadar dayanmaktadır. Bu kaynaklar genelde vahiy, mitoloji, efsane hikayeleri ve felsefi konularını içermektedir. Yazının gelişmesi kültür, din, ekonomi, politika ve sanat alanlarını etkiler. Bireyler ve bilim insanları görüş ve anlayışlarını açıkca sergileyip daha geniş alana hitap ettiği gibi kendileri de başka fikirlere daha kolay ulaşabilirler. Fikir ve bilgide genişleme, bereberinde fikir birlikleri yanısıra fikir ayrıcalıkları da getirir. Bu ayrışım özellikle felsefi görüşlerde kendisini daha çok göstermektedir. Örneğin, konuları inceleme açılarını oluşturan, ‘Gerçekcilik’ (Realism), ‘İdealleştirmecilik’ (İdealism), ‘Gizemcilik’ (Mysticism) gibi daha bir çok görüşler öne sürülmüştür. İster positif ister negatif olsun, konulara değişik açı ve görüşlerle bakılıyor olması, bir yandan insan zihninin ve aklının gelişmesine imkan sağlarken, bir

yanda da aralarında köprü bile kurulamayacak bölüşmeler meydana getirmekteydi.

Muhakkak ki, fikirlerin dengeli bir şekilde bölünmesi veya savrulması, daha geniş görüş imkanı sağlayacağı için faydalı dahi olabilir, fakat fikir ayrışmalarının arasında oluşan uçurumalar sonucu, fikirlerin tam zıt uçlara takılıp kalmaları halinde ortaya hayati tehlikeler çıkabilmektedir. Ne yazık ki, günümüzde hayatın her alanında oluşmuş bencillik ve bireyciliğinin temelleri tam da bu dönemde atılmaya başlanmıştır. O kadar ki, modern dünya dediğimiz şu zamanda bireyler arasında oluşan 'ben ve sen'in nerede ise bir araya gelme ihtimali kalmamıştır. Ne yazıktır ki, pratiğe konulmayı paylaşılmayan bu bireysel ve ortak değerler sadece birbirlerine yabancılaşmakla kalmayıp neredeyse yok olmaya yüz tutmuştur.

İnsanın kendi varlığı ve diğer varlıklar hakkında orijinal bilimsel, mantıki ve felsefi bilgi arayışlarına tam da bu zamanlarda başlamıştır. Bu araştırmalarda da, Yaratıcı Güç'ün varlığı veya yokluğu tartışılmamaktaydı. İnsanlar görünen bilinçli mantık ile görünmeyen bilinç üstü inanış ve Yaratıcı arasında mantıken anlaşılır bir bağ kurmaya çalışıyorlardı. Önceki nesillerde, ilmin odak noktasına genelde tabiat olayları konulmakta iken, bu zamanda insan kendi benliğini koymuştur. İşte, bu tam da İlah seçimi ve insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adalet ile çok yakından ilgilidir. Sorulara bilimsel ve mantıki cevaplar bulabilme isteği önce felsefenin temelini oluşturan çok önemli felsefi tartışmalara yol açar. Bu tartışmalar önemli olduğu kadar da karışıktır, fakat daha sonraki bölümlerin daha iyi anlaşılabilmesi için de bu konuyu iyi anlamak gerekmektedir.

Temel olarak biliyoruz ki, ilah ile ilgili hikayeler insanlar tarafından Dünya'nın bir ucundan diğer ucuna kadar ulaştırılmış ve yeni kültürlerle uyumlu bir şekilde yerli hikayelere veya tatbik edilen

sistemlere adapte edile gelmiştir. Görülüyor ki, Doğu Avrupa ve Anadolu'da ilahlara şekiller, isimler verilerek insanların ilahlarını daha kolay tanıyıp, anlayıp ve hatırlamaları için yardımcı olmaya çalışılmıştır. Aslında onlarda başka bir yöntemle aynı şeyi, yani insanların ilaha ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır. Bu ilahlar insanlar tarafından, kendilerine yol göstermeleri umudu ile insanların kendilerince meydana getirilen ilahlardı.

Böylece, her bir yaratılanın arkasındaki asıl Güç kaynağı olan, Yaratıcı, yol gösterici olanın 'İlah' seçilmesi konusu ihmale uğrayıp nerede ise unutulmaya yüz tutmuştur. Doğu ve Batı'yı birleştiren Anadolu'da bulunan İyonlar elde olan kaynakları kullanarak kendi alfibesini oluşturan ilk millettir. Onlar Anadolu'ya, MÖ 12. Yüzyılda yerleşmiş ve kısa zamanda da gelişmişlerdir. Merkez noktada olmaları dolayısı ile, İyonlar adeta medeniyetlerin bulunduğu merkez millet haline gelmiştir. Aynı zamanda, insanları baskı altına koyan merkezci bir sistemle yönetilmedikleri için insan düşüncesi bireysel ve ilimsel alanda bir hayli gelişme göstermiştir. Verimli toprakların sunduğu geçim rahatlığında bu konuya yardımcı olan başka önemli bir faktör olmaktadır. İnsanlar düşünmeye, bilimsel ve mantıki cevaplar aramaya başlayınca, bu topraklar 'Felsefe' alanında da verimli olmaya başlamış ve bugün bildiğimiz konuların çekirdekleri o zamandan atılmıştır.⁹²

Felsefe açısından ekilen bilgi çekirdekleri MÖ 6. ve 5. yüz yıllarında meyve vermeye başlamış, alimler maddeyi bilimsel açıdan araştırıp mantıki sonuçlar elde etmeye başlamışlardır. Doğal olarak da, bu mantıki soru ve cevaplar bilimsel araştırmalara da yeni kapılar aralamıştır. Yukarıdaki mitoloji hikayelerinin birikimi göz önünde tutulduğunda görülür ki, felsefenin başlangıcı halihazırda başlamıştı. Vahiy, mitoloji ve diğer efsanevi, hayali, şekil ve tasvir içeren

---

92- 'A Concise History of Ancient Greece to the close of the Classical Era (1984)' s; 96 +

hikayeler istişare temelli felsefeye olumlu bir basamak oluşturmuştur. Kısacası, felsefenin ortaya çıkmasının arkasında, insanın hayatını düzene sokabilmesi, kontrol edebilmesi için meydana çıkarılan bu sınırsız İlah araştırma gayreti, hikayeleri ve bu konularda yapılan önemli tartışmalar yatmaktadır. Felsefeye göre, bu ardı arkası kesilmeyen hayal ve efsanelere dayanan ilah anlayışındaki hengamenin rasyonelleşmesinin zamanının geldiğine işaret etmektedir. Hemen hemen herşeyin kontrolden çıktığı bu dönemde, felsefe rasyonellik kapılarını açmış insanlığa yeni umutlar sunmuştur. Tabiki, bu kendisinin, yani felsefenin de kontrolden çıkmasına kadar devam edecektir.

a) Milet’li Thales:

Milet’li Thales felsefenin, filosofların ve bilimin öncüsü olarak kabul edilir. Mevcut olan doğum ve ölüm tarihleri arasında farklılıklar bulunmaktadır, doğumu hakkında MÖ 620; 624; 635 tarihleri ve ölümü hakkında da 540; 547 ve 585 tarihleri gösterilmektedir. Kendisinin orijinal çalışmalarından hiç biri günümüze ulaşmamıştır. O’nun felsefi doktrinleri kendisinden daha sonra gelen ve kendisini kaynak olarak alan başka filozoflardan bilinmektedir. Örneğin, Proclus Diadochus (MÖ 411-322) ve Aristo (MÖ 384-322) yazılarında Thales ve fikirlerinden bahsederek O’nun hakkında genel bir bilgi edinilmesini sağlamışlardır. Diadochus’a göre, Thales Mısır’a geometri öğrenmek için gitmiş ve geri döndüğünde, ‘yaratılış ve gök bilimleri’ni rasyonel araştırma yöntemlerine yönelmiştir. Onun orijinal fikirleri başkaları tarafından algılandığı gibi aktarıldığı için bu noktada onun adına detaya girmek mümkün değildir. O’nu sadece Aristo’nun şu yazısından anlamaya çalışabiliriz, “*Thales diyor ki, (maddenin ana*

birimi) sudur ve O'nun iddiasına göre Dünya su üstünde bulunmaktadır.”⁹³

Thales'in ikinci önemli iddiası da her varlığın kendisini hareket ettiren bir ruhunun olmasıdır. Bu fikir zamanın yeni bir buluşu değildir, fakat Thales onu yeni bir formülle sunmuştur. Miknatısı hareket ettiren, iten ve çeken gücü örnek olarak vermiştir. Aristotlele kendi tezini de tam bu noktaya yerleştirmiştir, fakat elimizde Thales'in orijinal çalışması olmadığından, ikisini karşılaştırıp inceleme yapmak imkanımız da bulunmamaktadır. Bizim için önemli olan, Thales'in deneyle göstermeye çalışarak, görünen varlıkların ve hareketlerinin arkasında görünmeyen bir enerji kaynağının varlığını isbat etmeye çalışmış olmasıdır. Bu da gösteriyor ki, Thales Yaratıcı Güç'ün varlığını sorgulamamış, fakat varlıkların kendi içlerinde ve etrafları ile olan hareketleri sorgulamıştır.

b) Milet'li Anaximander: (Anaximanros)

Milet'li Anaximandros (MÖ 611-546) Thales'in öğrencisidir ve onun yazıları da günümüze ulaşmamıştır. Onun kendisi ve fikirleri hakkında ki bilgiler de Aristo'nun ve Theophrastus'un (MÖ 371-287) O'nun yazılarından aktardığı alıntılardan bilinmektedir. Ne var ki, Anaximandros maddenin ana varlığının su olduğuna ve nesnelerin farklı yönlerde hareket ettikleri konusunda Thales'le aynı fikirde değildir. “*O (Anaximandros) diyor ki, ... O (Dünya'yı içinde tutan) ne sudur, ne de başka bir varlıktır, ancak sınırları olmayan bir nesnedir ki, O nesneden Dünya ve tüm varlıklar oluşmuştur...ve O'ndan var olan ve de varlığını sürdüren nesnelere, nasıl olması gerekiyorsa o*

---

⁹³-3: Aristotle, Metaphysics 983b20-2-A12'

şekilde yine O'nda yok olacaklardır.”⁹⁴ Anaximandros, evrenin sınırsız Yaratıcısını şöyle tanımlamaktadır, “O, Sınırsız, Sonsuz, nitelikte sınırsız: Kosmoloji hareketi olmadan önce de tanımlanamayan şey, sınırsız genişliği ve zamanda sınırsız varlığı olandır.”⁹⁵

Görülüyorki, Anaximandros burada görünmeyen sınırsız bir Yaratıcı Güç'ün varlığından bahsediyor olmasına rağmen, daha sonra alimler genellikle O'nun madde, 'zaman ve mekan' konularına daha çok yönelmiş ve bahsettiği bu ana konu göz ardı edilmiştir. Thales'in aksine Anaxsmandros maddenin ana maddesinin sadece bir unsur olamayacağını savunarak 'toprak, hava, ateş ve su' olarak dört unsurun birleşmesi tezini sunmuştur. Bu dört unsurunda birleşme ve ayrışma sistemi ile çalıştığını, birinin sonunun diğerinin başlangıcı olduğundan bahsetmekte ve bunun böylece devam edip gittiğini söylemektedir. Anaxsmandros boşluk içinde yüzen Dünya'yı da evrenin ortasına yerleştirir. Ne yazık ki, bu konuda da elimizde orijinal kaynak olmadığından daha fazla sorgulama imkanımız da bulunmamaktadır. Anaximandros hakkında şu ana kadar edindiğimiz intibaya göre insanın balıktan geldiğini söylüyor olması biraz düşündürücü ve derin araştırmayı gerektirmektedir ki, bu konumuz dışında kalmaktadır.

Diğer taraftan, felsefenin yanısıra şiir, mitoloji ve efsanevi hikayeler bilgi aktarma kaynağı olarak önemli bir yöntem oluşturmaya devam etmekteydi. Alimler gibi şairler de bu hikayelerin doğruluğunu bilimsel ispatlamanın yollarını araştırıyorlardı ve kullanılan yöntemler ise tümdengelim ve tümevarım metodları idi. Bu metodlara göre mantık ve sebep beraber çalışmakta olduğu için hala kişisel, kültürel, yöresel ve dinsel değerler tarafsız bilgi elde edilmesini engellemekteydi. Bu metodlar bir yandan alternatif düşünme ve bilgi

⁹⁴- 'Pre Socratic Philosophers' (2000) (13:A9=B)' s;29

⁹⁵- 'Pre Socratic Philosophers (2000)' s;29

edinme yolu olan maktığı kullanma imkanı verirken bir yandan da bilgi kirliliğinin devam etmesine neden olmaktadır.

Bu sebeptendir ki, felsefe alanında birbirine tam zıt noktalar oluşmaya, varlıklar sadece ‘madde’ veya ‘mana’ adı altında, din ve felsefe ayrışımı oluşmaya başlamıştır. Bu ayrışım o zaman ve mekanda öylesine yaşanmıştır ki, ne daha önce ne de daha sonra böyle bir durum yaşanmamıştır. Madde ve mana arasında aşılmaz uçurumlar ve karmaşa içine giren bilgi alanında gerçeği görme adeta imkansız hale gelmiştir. Ortada birlik sağlayacak ne bir bilgi kaynağı ne de metod bulunmaktadır. Bunun için her alanda, ne madde ve manada ne de mantık ve bilim de denge sağlanamamıştır. Böylece, değişik ekoller ve düşünceler hızla ortaya çıkmaya başlamıştır. Felsefe tarihine baktığımızda görürüz ki bu dönem felsefede, evrenin oluşumunda meydana gelen Büyük Patlama’dan sonra oluşan kaos evresini çağrıştırmaktadır. Buna ilaveten de Batı felsefesinin Doğu felsefesinden kopuşu da bu döneme rast gelmektedir.

c) Samos’lu Pisagor (Pythagoras):

Samos’lu Pisagor (MÖ 569-475), Kolofon’lu Xenophanes (MÖ 560-478) ve Herakleitos (Heraclitus) (MÖ 535-475) aynı zamanın felsefecileri idiler. Madde ve insanın idrak algısına değişik açılardan bakmaya yoğunlaşmışlardı. *“Pisagor birşey yazmayacak kadar akıllı idi...Kendisini takip eden ve onun yapamadıklarını yapmaya gönüllü kişiler kendi görüşlerini de atfederek onun adına yazılar yazdılar.”*⁹⁶ Kendisi eser yazmamış olsa da, zamanın kaynaklarına göre çok zeki bir ilim adamı olduğu, politika, matematik ve din alanları ile de yakından ilgilendiği bilinmektedir. Aristo’nun (MÖ 384-322) öğrencisi

---

96-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s;100

Dicaearchus (MÖ 350-285) Pisagor'dan iki yüzyıl sonra, Pisagor'un "*ruhun ölümsüz olduğuna, ve başka yaşayan şeylere seyahat ettiğine, bu böyle devam ederken aynı şeylerin yeniden yaşanabileceğine, hiçbir şeyin yeni olmadığına ve herşeyin birbirine bağlı olduğuna...*"⁹⁷ inanmakta olduğunu yazar. O halde bilinmelidir ki, herşeyin bir şekilde, enerji ile birbirlerine bağlı olduğu fikri hiç de yeni bir fikir değildir. Bu fikir Mısır'da ve Orta Doğu'da yaşayan medeniyetlerin değişik şekillerde de olsa, bir şekilde inançlarının temelini oluşturmaktaydı. Ne var ki, burada Pisagor, öldükten sonra dirilme derken, ölüm sonrası olacak bir dirilmeden mi, yoksa sonsuzluğun meydana geleceği bir dirilme mi, yoksa reenkarnasyon şeklinde tekrar tekrar dirilip geri gelişimden mi söz ettiği açıkça belirtilmemektedir.

Burada şu iki nokta üzerinde durulması gerekmektedir. Birincisi, akıllı bir bilgin Pisagor , Mısır'ı ve başka diyarları ziyaret etmiş birisi olarak herkesin bildiği şeyleri tekrar edicek değildir, onun için yeni fikirlerle karşımıza çıkmaktadır. İkincisi ise, o zamanda zaten gerçeğin bulunması adı altında bilimsel ve mantıksal olarak soruşturulmaya başlanmış olan 'zaman ve mekan' mefhumlarını felsefi yönden anlatıp felsefi anlayışın gelişiminde önemli bir rol almış olmasıdır. O halde, Pisagor'ın öğretilerinde ki fark neydi?

Xenophanes'in jest formunda yazdığı şu hikayeden yola çıkacak olursak "... *deniyor ki, birgün bir köpeği kırbaçlayan bir adamın yanından geçerken, (Pisagor) üzgün bir şekilde şunları söyledi 'Dur. o köpeği dövme, çünkü benim bir arkadaşımın ruhu ona girmiş - ben onu sesinden tanıdım.'*"⁹⁸ Biz bugünün bilgisi ile bu resme baktığımızda, Pisagor ya reenkarnasyon anlayışı ile dalga geçiyordu, ya da insanlarla hayvanların aynı enerji kaynağını bir şekilde paylaştığını her varın birbirinden biraz birşeyler aldığını vurguluyordu. Ne var ki, bizim

97- 'Pre Socratic Philosophers (84:14 A 8a) (2000)' s;102, 103

98- 'Pre Socratic Philosophers (2000)', '87: Diogenes laertius, VIII.36=21 B7' s; 104

elimizde bu varsayımların hiç birini ispatlama veya reddetme kanıtları yok fakat, çok iyi biliniyor ki, bu gün olduğu gibi, o gün de bu iki ilim, fizik ve meta-fizik, arasındaki açıklık her türlü istismari amaçlarda kullanılmaktaydı.

d) Xenophanes:

Doğal olarak alimler felsefe, mitoloji, efsanevi hikayeler kadar da Musa Peygambere (MÖ 1525-1405) Vahiy aracılığı ile bildirilen Yaratıcı ve İlah hakkındaki bilgiler etkisi altında da kalmaktaydı. Bu etki Xenophanes'ın Homer ve Hesiod tarafından kişileştirilmiş olan ilahları eleştirme yönteminde açıkca görülmektedir. Xenophanes da Pisagor gibi jest formu kullanarak kendi fikirlerini vurgulamıştır. Bu tür inançların kültürel görecelik geleneğine dayandığını belirterek, *“Şayet ineklerin ve atların veya arslanların elleri olup insanın çizdiği gibi çizebilselerdi, onlarda kendileri gibi ilahlar çizerlerdi. Atlar, at ve inekler, inek şeklinde kendilerine benzeyen ilahlar çizerlerdi.”*⁹⁹ demiştir.

Xenophanes aynı zaman da, *“ Pisagor'un ruhun bir vardan başka bir varlığa geçiş doktorinini de kritize etmiş, hele hele insan ruhunun başka hayvana geçmesi fikri ile dalga geçmiştir. Xenophanes'in tek ilah algısı çok da açık değildir, onun için, 'ilah ne insan şeklinde ne de insanın düşündüğü gibidir' fakat 'ilah'ın herşeyi iradesi ile var ettiğini.”*¹⁰⁰ savunmaktadır. Genel olarak Thales'in fikrini takip eder fakat Thales'in aksine su yerine balçığı varlığın ana maddesi olarak Kabul etmektedir. İnsana benzetilen ilah fikirlerine karşı olduğu için dalga geçme metodu ile konuya dikkat çekerek mantiki anlamlar

⁹⁹-Pre Socratic Philosophers (2000)', '73: B 15; cf. Aristotle, Pol 1252b24)' s; 92-3

¹⁰⁰-Philosophy 100 Essential Thinkers (2003)' s;13

vermeye çalışmaktadır. Filozofların davranışlarına bakıldığında anlaşılmalıdır ki bu alaycı tutum o zamanın alışagelmış bir davranıştı. Daha sonra göreceğiz ki, Diyojen’de (MÖ 412-323) bu metodu kendi yaşantısına uygulayıp pratik şekilde yaşayarak sergileyecek. Sokrat’ın Cos’lu Epicharmus’a (MÖ 540-450) ‘Komedyenler Prensi’ denmesi ve Homer’e takılan ‘Felaketler Prensi’ lakabı o zamanın davranış uslubunu daha açık anlatmaktadır.¹⁰¹

Xenophanes, şiirleri ve diğer yazıları açısından genellikle “*derin düşünçesi yüzünden dört köşe adam...*”¹⁰² olarak tanımlanmaktadır. Ana çalışmaları ‘Oeuvre’ (Başeser) adı altında toplanan derlemelerdir. Çalışmaları ile sağduyu ve mantık kullanarak saf ve bilimsel bilgi nasıl elde edilir üzerine yoğunlaşmıştır. Xenophanes, herkes gibi tek bir yaratıcının varlığına inanmaktaydı, fakat diğer filozofların aksine, bu tek yaratıcının aynı zamanda da tek İlah olduğunu savunmaktaydı. Teknik ve mantiki olarak Yaratıcı Güç ile İlah’ın belirlenmesini garantiye almaya çalışmaktadır ve bu Jonathan Barnes’in (1942-...) kutsal inanç listesinde şöyle sıralanmaktadır. “1- Yaratıcı hareketsizdir. 2-Yaratıcı nesil oluşturmaz. 3-Yaratıcı tek İlah’tır ve herşeyin üstündedir. 4-Yaratıcı insan şeklinde değildir. 5-Yaratıcı bütünü düşünme ve algılama kapasitesine sahiptir. 6-Yaratıcı herşeyi irade gücü ile yapmaya kadirdir. 7-Yaratıcı manevi kusursuzdur.”¹⁰³ Buraya kadar problem görünmemektedir fakat, bu noktadan sonra karmaşıklık başlamakta ve bu karışıklık tercüme edilen parçalarda bile açıkça gözlenmektedir. Ne yazık ki, orijinal eserlerin olmaması ve bizlerin orijinal dilleri bilmememizden dolayı, burada tikanıp ne deniliyorsa ona tutunup ve yetinmek zorunda kalmaktayız.

101-‘Encyclopaedia of Ancient Greece (2005)’ s; 178-80

102-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s; 82

103-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s; 85

Herhalükarda, kaynaklar gösteriyorki, Xenophanes tek ve görünmeyen bir Yaratıcıya ve aynı yaratıcının da tek İlah olduğuna inanıyor, kişilik verilmiş ilah fikirlerine karşı geliyordu. Zaten insanlar bir Yaratıcı Güç'ün olduğuna itiraz etmiyorlardı. Xenophanes Pseudo-Plutarch'ın bir bölümünde (MS 1. veya 2. yüzyıl) “Şayer birden fazla, iki veya daha fazla yaratıcı olsa, Yaratıcı artık en güçlü ve her varlığın en üstünü olamazdı. İlah için de bu böyledir. Yaratıcı ve İlah olmanın gereği budur, her şeyin üzerinde bir güç ve kapasiteye sahibi olmasıdır, fakat kendi üzerinde başka bir gücün olmaması gerekmektedir...En güçlü olmak bunu gerektirir. Eğer O, güç bu kadar güçlü değilse, O ilah da olamaz. (68:977a24-9=A28)”¹⁰⁴

Bu da gösteriyor ki, İlah'ın en güçlü olma zorunluluğu vardır. Öyleki, O'nun üzerinde başka hüküm veren olmamalı ve O başkalarının hüküm vermesine ihtiyaç duymamalıdır. “İlah - gerçektren ilah ise – (Deitan) hiç bir şeye ihtiyaç duymaz: işte bunlar şairleri perişan eden şeylerdir. (71:1341-6=C1)”¹⁰⁵ Bu da gösteriyorki, Xenophanes tek Yaratıcı'nın aynı zamanda tek İlah olduğuna inanmaktaydı. “İlah bütünü gören, bütünü düşünen ve bütünü işitendir. (74)...hiçbir zorluk çekmeden iradesinin gücü ile herşeyi yerinden oynatabilendir. (75)”¹⁰⁶ Bu anlayış, ‘kızgın ilahlar’ anlayışından “... en güçlü ve en merhametli tek ilah”¹⁰⁷ anlayışına dönüm noktası olmuştur. Buna göre İlah bütün yaratılmış güçlerin üzerinde bir güce sahip olmakla kalmıyor, varlıkları bir güç odak noktasına bağlayan güç durumuna da geliyordu. İlah'a hükmedecek başla üstün bir güç olmamalıydı, kendi kendisini ve ilahı olduğu bütün varlıkları yönetip yönlendirmede başka bir yan güce ihtiyaç duymamalıydı. Bütün bu vasıflar da ancak ve ancak tek Yaratıcı güç'te bulunmaktaydı. Bu duruma göre, yönetmek ve düzene

---

104-Pre Socratic Philosophers (2000) s;90

105-Pre Socratic Philosophers (2000) s; 91

106-Pre Socratic Philosophers (2000) s; 93

107-Pre Socratic Philosophers (2000) s; 94

sokmak zaruri olarak Yaratıcı'nın hakkıdır. O halde, insanlar tarafından tek İlah olarak seçilmekte O'nun hakkı olmalıydı.

Böylece, Xenophanes inançta gerçeğe ulaşmak için bilim ve teknolojinin beraber kullanma fikrinin yollarını açmaktaydı. Ne var ki, gelen nesil bu noktayı anlamaktan yoksun kalmış bilimi göz ardı ederek neredeyde tamamen ruhaniyete, dolayısı ile de 'Stoic life' stoacı, yani maneviyat için acılara katlanma hayat anlayışına yönelmiştir. Ne yazık ki, bugünün Dünya'sında insanlık akademik ve dini birimleri fizik ve meta-fizik kelimelerini bir araya koymak bir yana, ayrı ayrı gerçek anlamlarını bile bilmekten yoksun kalmıştır. Görülüyorki, o gün de bu gün gibi bu konular gereğince anlaşılmamaktaydı ve Xenophanes de bu karmaşanın farkında olduğu için bu konuya bilimsel ve mantıklı bir çözüm getirmeye çalışmıştır.

e) Heraclitus:

Öbür taraftan, Heraclitus'un anlayışına göre, Yaratıcı'nın eylem ve hareketleri insan idrak algısının kapasitesini aşmaktadır. Heraclitus, Yaratıcının varlığa koyduğu eksiksiz düzenin insan mantığı tarafından algılanmasının imkansızlığını savunarak derki, "*Yaratıcı herşeyi çok ince, doğru ve adaletli düzenlediği halde, insanlar bazı şeyleri adaletsizmiş gibi görebiliyorlar.*"¹⁰⁸ Diğer bazı alimler gibi O da Homer ve Hesoid'i kınamakla kalmaz daha önceki İyonya'lı felsefeciler ve kendi zamanında bulunan Pisagor ve Xenophanes'i bazı konularda kınayıp görüşlerini reddeder. Yukarda gördüğümüz gibi, İlk nesil İyonyalı filozoflar genellikle 'Ne?' üzerine yoğunlaşıp, hava nedir, su nedir soruları ile maddenin ne olduğunu araştırarak orijinal varlığa ulaşmaya çalışmışlardır. İkinci nesil olan Miletliler de 'Nasıl'

108-'Pre Socratic Philosophers (2000)' s; 131

üzerine yoğunlaşmışlardır. Onlar da Dünya'nın nasıl var olduğunu sorgulamaktaydılar. Genel ilgi, Dünya üzerine yönelmiştir yerini, konumunu ve bu oluşumlara meydan veren olayların nasıl oluştuğunu sorgulamaktaydılar.

Heraclitus'e gelince, O evrenin bütününe sorgulamaya başlamıştı ve O'nun için temel unsur 'Ateş' (enerji) idi. O da, kutsal bir düzen ve kanunların olduğunu, fakat bu düzen zıtlar arasında devamlı yer değişme ile hem enerji ürettiklerini hem de hareket ettiklerini savunmaktaydı. *"Evren kendi içinde birliktir ve bu birliğin içinde her an bir ayrışma ve birleşme yer almaktadır. Bu bütünün içindeki çekişme ve uzlaşma sonunda arzulanan hedefe ulaşılmaktadır. Dünya'nın cevheri görünmeyen bir ahenkle çalışır ve oluşan ayrışmalar, zıtlaşmalar da bu ahenk içinde hallolmaktadır."*¹⁰⁹ Heraclitus'a göre 'varlık' devamlı 'var oluş'a ve böylece de 'Süreklilik Kanunu'nunda, zıtların yer değişiminin gerekliliği anlayışını ortaya koyarak derki, *"Evrensel düzenin varlığı evrensel düzenleyiciyi elzem kılar: Yıldırım dalgaları (dalgalar) herşeyi kontrol eder. (107:B 64=79M)"*¹¹⁰ Burada açıkça görülmektedir ki, Heraclitus bu gün bizim tanımladığımız bir enerjinin varlığı, dalgalar, polarizasyon, nötrleşme ve bunların devamlı bir akım üzere olması ve yok edilemeyişlerinden bahsetmektedir. Heraclitus'a göre doğrunun elde edilebilmesi için *"...sadece duygular yeterli değildir, onlar hile ve yalan söylerler"*¹¹¹ Gerçek, deneme yapılarak, sebep aranarak ve var olan kutsal kanunları inceleyerek elde edilebilir. Dünya'da herşey zıttı ile bilinir, sıcak, soğukla; ışık, karanlıkla. Buna göre oluş bir sebebe (logos) dayanmaktadır. Bu noktada 'sebep', aslında anahtar kelimedir fakat, genellikle anlaşılmamış, ya da yanlış anlaşılmıştır. Açıkça görülüyor ki, Heraclitus bir Yaratıcı Güç'ün olduğuna ve otomatik kanun ve

---

109-'A History of Philosophers (2006)' s; 50

110-'Pre Socratic Philosophers (2000)' s; 128

111-'A History of Philosophers (2006)' s; 58

kurallarla bir sisitem yarattığına inanmakta ve bu konuları anlamak için otantik bilgi arama çabasına girmiştir. Onun için de, insanların kural ve kanunlarından ziyade Yaratıcı'nın kural ve kanunlarına güvenir. *“Heraclitus'un 133 nolu görüşü, kesinliği belirlenmemiş mecazi bir örneğe dayandığı için biraz karmaşıktı. Anladığıma göre, sonuca varabilmek için insanların ortak irade kullanması gerektiğini ve 144'de de politik kurallara uyulmasının gerekliliğini vurgulanaktaydı. Heraclitus'a göre insan kuralları ve kanunları zaten kutsal kural ve kanunlardan beslenmektedir, onun için insani kuralları ve kanunları takip etmek, kutsal kuralları takip etmek demektir.”*¹¹²

Heraclitus'un görüşlerine genel bir açıdan bakacak olursak görürüz ki, insanın güç ve zayıflıklarından, değişik derecelerdeki idrak algılamalarından ve insan duygularının güvenilirliğinden bahsetmektedir. Onun için de, insanın var olan bilimsel otantik kaynakları kullanmadan gerçek bilgiyi elde edilemeyeceğini savunmaktadır. Heraclitus, Yaratıcı'nın otomatik kural ve kanunlarına bakarak, hayatın her alanında konulacak kural ve kanunların mukayase yolu ile koyulabileceğini tavsiye etmektedir. Böyle yapmak insanlara otantik yol gösterecek, zaman ve mekanlara göre, bireysel ve evrensel konularda doğru kural ve kanunlar yapabilmek için sağlam temeller oluşturacağını savunmaktadır.

Heraclitus'un ikinci sırada kullandığı anahtar kelime ise (nomos) yani 'gelenek, görenek, örf ve adet'tir. Heraclitus'a göre, *“İnsan geleneği, göreneği (kurallar) de temellerini kutsal gelenekten (kuralllar) alır ve ikisi denk geliyorsa veya birşekilde onu aktarıyorsa doğruluğunu isbat eder...”*¹¹³ Bu noktadan sonra anlam biraz karışmaktadır, tercüme hatasını yoksa aslımı bilinmez. Lakin anlaşıldığına göre, *“...şayet, insanın kuralları itaat edilmesi gerektiriyorsa, onlar kutsal kuralların*

112-“Pre Socratic Philosophers (2000) s; 132-133

113-“Pre Socratic Philosophers (2000) s;133

aynası olmalı ve onları hayata aksettirmelidir, buna göre 114 de bahsettiği insan kural ve kanunlarına bu şartlarla itaat edilir.”¹¹⁴ demektedir. Aslında Heraclitus burada çok önemli bir noktaya dokunmuştur. Bu da gösteriyor ki, bireysel, sosyal ve evrensel ihtiyaçlara cevap verebilmesi için, bilginin otantikliği yanısıra, isbat olmuş vahiyin evrensel kurallarının da bilinmesi zarurettir. Ne var ki, çalışmalarının tümüne ve aslına ulaşmak mümkün olmadığından tam manası ile kendi şahsi anlayışını ve görüşlerini tarafsız ve açıkça anlamamız mümkün olmamaktadır.

O zamanda çok değişik ekolleri takip eden filosof ve halklar mevcuttu, varillerin içinde hayvanlarla beraber yaşayan Diogen de (MÖ 412-323) onlardan biri idi, üstüne sadece bir parça kumaş dolayarak, hayvanlarla birlikte gezmekte ve onlar gibi yaşamaya çalışmaktaydı. Bir uçta böyle olurken insan kurallarının diğer ucunda ki insanlar da kuralları kullanarak diğer insanları iligine kadar sömürebilmekteydiler. Bu arada bazı alimlerde tamamen bilim üzerine giderek, tüm ilahi ve insani kuralları reddederek sadece bilimi öne çıkarıp, asıl kontrol eden güçleri tamamen gözardı etmekteydiler. Fakat az da olsa bazıları, bu kopukluğun farkına varıp her ikisinin de beraber gitmesinin gerekliliğini savunmaktaydılar.

4-Kozmoloji: Tarikatlar, Mezhebler ve Psikoloji dönemi:

Bütün bu olanlardan sonraki dönem kozmoloji dönemidir. Bu dönem, evrenin kaynağı, orijinal yapısı ve sofistlerin ezoterik, belli bir gruba hitap eden bilgilerinin öne çıktığı dönemdir. Zıtlık doktrinleri olan ‘*dualizm*’ ikilemciliğın ve ‘*multilateralism*’ de taraftarcılığın

---

¹¹⁴-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s;133

sorgulanmasına yol açmıştır. Bu dönemin felsefecileri sadece geçmişten gelen potansiyel bilgiler ile değil, kendi dönemlerindeki oluşan bilgi kaynakları ile uğraşmakla kalmayıp, gelecek için de bilgi yatırımı yapmışlardır. Onlar daha derin, geniş fizik ve meta-fizik konularını ele almış, bilimsel, mantık, manevi ve sosyal konuları içeren değerlerle uğraşmışlardır.

İnsaların güçlü ve onurlu sayıldıkları değerler, iyi lider, iyi doğuşçu, iyi avcı olmaktan çıkmış, çok bilgili, çok erdemli ve çok iyi öğretici olmalarına verilmeye başlanmıştı. Buna binaen de her bilgin “*geçerli evrensel bir doğrunun olup olmadığını*”¹¹⁵ aratırmaya yönelmekteydi. Daha çok bilgi edinme arzu ve isteği öne çıkmaya başlamıştı. Bu arada, bu da otomatik olarak dilin ve edebiyatın gelişmesine yol açmaktaydı. Gelişme çok yanlı olmakta, günlük konuşmalarda yapılan normal diyaloglardan tutun da en yüksek bilimsel tartışmalara kadar gelişmeler yer almaktaydı. Konular, görüşler ve tartışma stilleri genellikle bilir kişiler tarafından öğretilir, bunları öğrenenlerde şehir veya kasaba meydanlarına çıkararak maharetlerini sergilerlerdi. Aynı zamanda eski ilimlerin doğruluğunu isbat için yeni yöntemler bulmaya çalışmaktaydılar. Çünkü, sahtekarlık ve taklitçilik hem eski bilgi kaynaklarına hem de o günün asıl kaynaklarına yayılmaya başlamıştı.

Bu dönem gezginci alimleri ile bilinen bir dönemdir. Sofistler bu dönemde çok aktif, etkili ve iyi disiplin olmuş gruplar oluşturmuşlardır. Başlarında bu grupları idare eden belirli felsefeciler bulunmaktaydı, bunlardan birisi ise Protagoras’dı (MÖ 480-410); Gorgias (MÖ 485-380), (Antiphon (MÖ 480-411) ise Sofistmi yoksa Rhamnus’lu olarak tanınamalı tartışılmaktadır) Hippias (460-400); Prodicus (MÖ 460-395) ve Thrasymachus (MÖ 459-400) dur. Her birinin Sofist adı şemsiyesi altında toplanmalarına rağmen, birbrinden

---

115-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 68

ayrı ayrı fikir ve tezleri bulunmaktadır. Böylece evrensel ve bilimsel bir bilgi gerçeği etrafında toplanmalarına rağmen birbirleri ile uyum ve denge oluşturmayı başarabiliyorlardı. Sunulan fikirler evrensel gerçekliliği belirlenmiş ölçüler içinde olmadığı için ya kasıtlı ya da kasıtsız istismara uğruyor aşırı derecede fikir kirliliğine mahal veriyordu. İlmın gerçekliliğine önem vermeden, mal veya mevki elde edebilmek için bazan kasıtlı bazan da yanlış anlayıp aktarma yolu ile bilgi kolayca gerçeklikten uzak bir hale gelebiliyordu. Bu dönem, bilgi ve fikir kirliliğinin kolayca bulunabileceği örnek bir dönem olmuştur.

a) Protagoras:

Bu alimlerin orijinal çalışmaları günümüze ulaşamadığı için onlar hakkında adaletli bir çalışma yapmamız mümkün olmamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, biz onları ancak başkalarının gözlerinden, onların anlayışlarından anlayıp aktarabilmekteyiz. Herhalukarda, ilmın ve düşünce alemlerinin gelişmesinde temel taşları oluşturduklarından dolayı onları anlamaya çalışmak muhakkak ki fayda verecektir. Onun için sadece iyi bilinen bazı Sofist alimlerinin fikirlerine göz atacağız. Ne yazık ki, bunu yine başkalarının gözleri ve sözleri ile yapmak zorunda kalacağız. Protagoras, 'Relativizm' Görecelik Doktrini'nin babası olarak kabul edilen bir şahsiyettir. Protagoras direk insan üzerine yoğunlaşmış ve insanı ilmın merkezine yerleştirmiştir. O, insanı, sadece insani değerleri ölçmek için kullanmamış, tüm yaratıkları ve Yaratana da anlamak için de kullanmıştır. İnsanın irade, düşünme ve karar verme mefhumunu kullanarak bireysel ve evrensel doğruya, "... Herşey için değer ölçüsü insandır-onlarda birşey varsa var; onlarda birşey yoksa yoktur...(491:80B 1)."¹¹⁶ diyerek ulaşmaya çalışmıştır. Bu sözler Plato tarafından da yazılmış olmasına rağmen

---

116-'Pre Socratic Philosophers (2000)', '491:80B' s; 541

genel olarak Protagoras'a ait olduğu kabul edilmiştir, fakat anlamının da çok açık olmadığı fikrine varılmıştır. Aslında bu söze bu günün anlayışı ile bakılacak olunursa görülürki Protagoras, insanı bilmek, herşeyi bilmek, yani Yaratanı ve yaratılan herşeyi bilmektir demektir. Onun için önce insanı incelemek zaruretini öne çıkarmaktadır. Doğada bulunan diğer varlıklar zaten oldukları durumlarda araştırılıp incelenebilir. Onlar sadece insanın iradeli sorgulamasını ve araştırmasını beklemektedirler. Bu açıdan bakılınca onun, o zamanki var olan kutsal sayılan, mitolojik ve hayal gücü otorite sistemlerine meydan okuduğu gözlenilebilir. Onun içindir ki kitapları şehrin meydanında yakılmış, kendisi de Atina'dan kovulmuştur.

Açıkça görünüyor ki, Protagoras'ın tezinin özü, ne o zamanda, ne de bugünün dünyasında anlaşılmıştır. Konuyu, o zamanın felsefe çerçevesine ve bu zamanın fikir anlayışı içerisine koyunca, onun tezinden yola çıkarak kayda değer iki nokta bulabiliriz. Herşeyden önce görülüyor ki, genel felsefi tartışmalar öncekilerine göre daha değişik açılardan yapılmaya başlamıştır. Birincisi felsefenin konularının yön değiştirmesi, daha önce ilahlar ve ilahların görevleri üzerine yoğunlaşmış tartışmalar yapılmakta iken, daha sonra varlığın orijinal maddesi ve maddelerin oluşumları konuları tartışılmaya başlanmıştı. Protagoras zamanında ise bu tartışmalar insan üzerine yoğunlaşmış, insan gövdesi, ruhu ve ikisinin birbirleri ile ve de diğer varlıklarla olan ilişkileri araştırılmaya başlanılmıştır. İkincisi ise, insan tarihi içerisinde oluşagelen bilgi edinme konusunda derece atlanmasıdır ki, bu da insanlık için çok önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Yine, bugünün bilgisi ile baktığımızda görürüz ki, Protagoras evrenin ve insanın aynı kaynaktan geldiğinin işaretlerini vermektedir. Madde ve ruh aynı kaynaktan geliyor, aynı enerji ile yaşam sürdürüyor

olmasıdır ki, bugünün bilim alemi ona Büyük Patlama demektedir. Ona göre, insanlar ve diğer yaratıklar arasındaki tek fark insanın irade sahibi olmasıdır ve bu konu hakkında daha çok bilgi edinmek istemesidir. Protagoras, iradeli bireysel algıların tamamen birbirlerinden ayrı olduğunu ve aralarında gönüllü uyumluluk kurulmadığı takdirde evrensel bir anlaşmaya varılamayacağını ifade etmektedir. Bu da bize tam bir hürriyet, eşitlik ve adalet için insanüstü bir bilgi kaynağının kaçınılmaz bir zaruret olduğunu bir kez daha isbat etmektedir.

Protagoras ilk önce insanı, madde ve mana olarak iki bölümde belirler. Ondan sonra bu iki bölümün birbirleri ile olan ilişkilerine ve başka, insan veya insan olmayan varlıklarla olan ilişkilerini analize edip birbirleri üzerlerinde ki etkilerini araştırır ve der ki, *“düşünme ve algılama psikolojik kimliği”*¹¹⁷ iki taraflı çalışmaktadır. Ona göre, beden ve ruh kendisini ve de başkalarını algılamada birbirlerini etkilemektedirler. O zaman, *“iki taraf için de varsayım yapılıyor, algılama sadece dışarda olan hareketin durumuna göre algılanmıyor, varsayım yapılan organda bu hareketten etkilenerek harekete geçiyor. (algı, algılama yaparken kullandığı organları da da harekete geçiriyor demektir.)”*¹¹⁸ Buna ilaveten der ki aile, arkadaş, kültür, sosyal, ekonomik, politik ve eğitim öğeleri de hem bireylerin kendi kimliklerini hem de başkalarının kimliklerini algılamalarında önemli rol oynarlar.

Böylece, Protagoras kendi bilgi teorisini, insanın bedeni, ruhu, görünür görünmez bireysel ve sosyal ilişkileri içeren temel öğeler üzerine kurmuştur. *“Buna göre, her algı sonuç olarak hem doğru hemde yanlış olabilir. Çünkü, algı algılayan için geçerlidir ve hatta bu algı o anki algısı için geçerlidir. Evrensel geçerliliği kesinlikle söz konusu*

---

¹¹⁷-A History of Philosophers (2006) s; 91

¹¹⁸-A History of Philosophers (2006) s; 92

olamaz.”¹¹⁹ Bireysel değerlendirme, bireysel hayat şartlarının gerekçelerini, bu da bireysel varsayımları içermektedir. “Her bir birey algıladığını, alınanın aslının olduğu gibi değil, o anda algıladığı şekilde alır. Bu algı değeri ve kapasitesi sadece o algıyı yapana hastır. O algılama zamanında algıladığı gibi kendisine sunar ve ona kendince anlam verir.”¹²⁰ Algılama açısından bakılırsa bu sadece algılayan bireyin kendisine has bir algıdır. Asıl problem ise ne algılayanda, ne algılananda, ne algılanan olayda ne de onların birbirleri ile olan ilişkilerdedir. Sadece ve sadece bağımsız, insan üstü evrensel ve bireysel otantik ölçü değerlerinin kullanılmamasındadır. Bu ölçü değerleri, bir yandan birey algılarını tarafsız inceleme, motive etme ve değerlemede sonuna kadar serbest olma imkanı sunarken, diğer taraftan da ortak bir değer ile evrensel bir zemine oturtma imkanı sunmaktadır. Böyle bir system de ayrı ayrı her bireye sınırsız hürriyet, eşitlik ve adalet verirken, aynı zamanda da birlik ve bütünlük sağlayabilecektir.

Xenophanes’in sözünü hatırlayacak olursak, o da bu konu da tek carenin otantik kutsal bir yol gösterenin olmasının zaruretinden bahsetmekteydi. Fakat, bu otantik kutsal yol göstermenin nasıl elde edilebileceği konusuna girmemişti. Diğer taraftan Protagoras, Xenophanes’a karşı bu konuda herhangi bir alternative sunmadığı gibi, bilgi ve algı konusunu açık bırakmış ve gerçeğin hiçbir zaman elde edilemeyeceğini savunmuştur. Bu genelde kendi felsefe anlayışına da genel felsefi anlayışlarına da uymamaktadır. Fakat, elimizde onların yazılarının asılları olmadığından herhangi bir konunun doğruluğunun veya aksinin ispatı da mümkün olmamaktadır. Buna binaen, Protagoras’ın otantik bilgi edinmedeki çekimser kalma teorisi daha sonra ortaya çıkan ‘Şüphencilik’ anlayışına temel oluşturduğu iddia edilmektedir. Halbuki, Protagoras’ın psikoloji ve kritik analiz

---

119-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 92, 93

120-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 92

çalışmaları bu alandaki bilime faydalı katkılarda bulunmuştur. Bütün bu çalışmaların içinde, yaratılışın arkasında bir yaratan gücün olduğunu red eden herhangi bir vurguya da rastlanılmamaktadır. Aksine, herşeyin bir güçten kaynaklanarak geldiğini ve O güç tarafından da kontrol edildiğini açıkça ifade etmektedir. Protagoras'a göre, irade sahibi olan 'insan herşeyin ölçüsüdür' ve başka varlıkları iyi bilebilmesi için önce kendisini iyi bilmesinin gerektiğini savunmaktadır.

b) Gorgias:

Felsefedeki gelişme aynı zamanda edebiyatın da paralel bir şekilde gelişmesine neden olmaktadır. Yeni konu tartışma tekniklerinin geliştirilmesi, gösterişli konuşma uslubunun kullanılması popüler bir duruma gelmiş ve hatta bu konu, başlı başına kendi içinde bir bilim alanı oluşturmuştur. Protagoras ile aynı zamanda yaşayan ve Zano'nun öğrencisi olan Gorgias konuşma alanında en iyi edebi ve etkili hatip olarak kabul edilmekte, vurgulu ve mantığa aykırı (paradoxical) konuşması ile tanınmaktaydı. Böylece, zamanın genel olarak kullanılan '*Eliastic Dialect*' (İlyasi Lehce) yerine kendi geliştirdiği '*Attic Dialect*'ini (Atina Lehcesi) kullanmaya başlamıştır. Zamanın felsefi tartışmaları ise genelde zaman, mekan, iyi, kötü, doğru ve yanlış konularını içermekteydi. Özellikle sanatın gerçeği bulmak için mi, yoksa onu saklayıp saptırmak için mi kullanıldığını, şayet kullanılıyorsa, her iki alanda da başarı elde etmek için ne gibi taktiklerin kullanıldığı konuları üzerine yapılmaktaydı. Çünkü, "*Adalet ve adaletsizlik artık konuşulmuyor, şairler şiirlerini artık gerçeği göstermek için değil, insanları memnun etmek için söylüyorlardı. (393:91 A 3-17)*"¹²¹

121-'Pre Socratic Philosophers (2000)' s; 464

Gorgias, “ruhun görme duygusunu kullanarak kendince bir algılama sistemi oluşturduğunun, fakat ruhun algılamasında da, irade algılamasında da...yanıltma oyunlarının ve sihir metodlarının bu algılamaları etkilediğini...” vurgulamaktadır.¹²² Aynı zamanda da “...varsayıma dayanan bu tür algılamaların kaygan ve istikrarsız olmasından dolayı, ona güvenenleri de kaygan ve istikrarsız sonuçların bekliyeceğini.” belirtmektedir.¹²³ Bunun için, Gorgias tartışmalarını her türlü sonuç seçeneklerini bitirene kadar uğraşır artık bir yere gidemeyeceği noktasına ulaştığında “kutsal zorunluk” benim bu konuyu burada bırakmamı gerektiriyor der ve bırakırdı. Gorgias bu noktada anlaşılmanın, sorumluluktan kaçmakla suçlanmıştır. Halbuki, Gorgias ‘Encomium of Helen’ de (Helen Kasidesi) derki, “Çünkü, Yaratacının dileği insan düşüncesi ile engellenemez. Çünkü, güçte üstün olanı altta olanın engellemesi mümkün değildir. Fakat üstün olan altta olanı rahatca kontrol altında tutabilir. - Üstün olan yol gösterir ve altta olan da takip eder. Allah (İlah) insandan üstündür, onun için de güç O’nun elindedir. Gorgias’a göre, şayet bir insan İlah ve kader konularına dokunuyorsa önce Helen’i rezillikten aklamalıdır.”¹²⁴ Bu sözlerinden anlaşıldığına göre Gorgias insanların ölümlü ve sınırlı yetenek sahibi oldukları için eksiksiz algılama ve katıksız bilgi elde etme imkanlarının olmadığını savunmaktadır. Bunun için, insan önce sonuna kadar uğraşmalı fakat son limite ulaştığında da teslim olmayı bilmelidir.

Aynı zamanda bir sofist olan Gorgias, ‘Helen of Troy’ (Truvalı Helen) destanı ile dikkati aşkın gücüne, duygulara, duyguların da insan psikolojisi ve ilişkileri üzerine yapacağı etkilere çekmiştir. Helen ve Paris arasında oluşan aşk yüzünden Eski Yunanlılar ile Truvalılar

122-classicpersuasion.org/...‘Gorgias, Encomium of Helen’ prg: 15, 10

123-classicpersuasion.org/...‘Gorgias, Encomium of Helen’ prg: 11

124-classicpersuasion.org/...‘Gorgias, Encomium of Helen’ prg: 6

arasında on sene süren Truva Savaşı'ndan bahseder. Zamanımızda hala bilinen diğer örneklerde, Leyla ile mecnun, Romio ile Juliyet hikayeleri ile yine aşkın gücünü gösterme açısından yazılmış hikayelerdir ve bu hikayeler genelde de aynı sebepler için kullanılmaktadırlar. Gorgias, aşkın (enerji) varlığı harekete geçiren ilk prensip olduğunu savunur ve der ki, *"Varlığın kaynağı aşktır."*¹²⁵ İşte tam bu nokta, sevgi ve korkunun karşılaştırıldığı ve aşkın kaybedilme korkusunun sorgulandığı noktadır. Bireylerin, duygusal veya manevi değerlere dayanarak hareket etmesi, sevgi veya korku sonucu meydana çıkacak duygu değerine yansır mı? Gorgias'a göre duyguların eğitilmesi zaruridir. Bu eğitim ise insan üstü kutsal güç ile beraber insanların yardımlaşarak yapması gerekmektedir: *"...Böylece, yetkili ve etkili yerden güçlü bilgi gelir ki, onunla en küçük, görünmez varlıklar en kutsal işler yapabilirler; bu da korku ve acıyı yok edip, mutluluk ve merhamet getirir."*¹²⁶

Bu nokta, insanın kendisi, başkaları ve yaratıcısı ile görünür görünmez yollardan kuracağı ilişki için otantik bilgi elde etmenin zarureti ve vereceği huzuru vurgulamaktadır. Gorgias'ın dediği gibi uyumlu ve geçerli bir bağ kurulmak isteniyorsa, duyguların ilk anı, oluşan en güçlü anlarının kontrol ve motive edilmesinin öğrenilmesi zarurettir. Özellikle, aşk ve korku anlarında yapılan anlık hareketlerin sonuçları çok tehlikeli olabilir. Gorgias'a göre, insan, kutsal güçle bağ kurup bu duygu akımını O'nunla nötr hale getirmez ise, bu duyguları kendi kendine kontrol edip dengede tutması adeta imkansız bir hal alabilir. Bu bağ kurma anı, aynı zamanda insana mantıklı düşünme imkanı da sağlayacaktır. Bu da bireylerin kendi biyolojisini, psikolojisini, diğer bireylerle ilişkilerini ve sosyal ilişkilerini zedelenmekten koruyacaktır. Bilindiği gibi, *"...bazı insanlar korktukları zaman akıllarını kaybetmişlerdir: bu da ispat ediyor ki korku mantıklı düşünmeyi"*

125-'Pre Socratic Philosophers (2000)' s; 528

126-classicpersuation.org/...'Gorgias, Encomium of Helen' prg; 8

ortadan kaldırabilir. (46:Ş17)”¹²⁷ Bunun için, gerçeği belirleyen otantik insan üstü kutsal bilginin (Vahiy) varlığı, duyguların geçerli bir şekilde control edilip uygulanmaya koyulabilmesi için zarurettir. Bu, sadece insanlar arasında değil, beden ve ruh arasında da olması gereken şeydir ki, hürriyet, eşitlik ve adaletin tam olarak korunması sağlanabilinsin.

c) Antiphon the Sophist:

Antiphon çalışmalarını gerçek ve adelet üzerine yoğunlaştırmıştır. Nevarki, bu çalışmaların ancak üç bölümü, *“papyrus üzerine yazılmış olanları kurtarılmıştır. Bunlar Oxyrhynchus’da bulunup 1915, 1922’de baskıya alınmışlardır...”¹²⁸ Antiphon, gerçek ve adaletin değişik şekillerde doğrulanma ve kanıtlanmalarının mümkün olabileceğine dikkat çekmek istemiştir. Antiphon der ki, konulan kurallar yasal, faydalı, eşit ve adaletli olmalıdır. *“Çünkü biz hepimiz havayı ağzımız ve burnumuzla soluyoruz...449”¹²⁹ “Doğal olarak bütün insanlar eşittir, onun için de eşit muameleyi hak ederler.”¹³⁰ İnsanlar, kural koymak için genel antlaşmalar yapabilirler ve iki tarafta anlaşılabilir kuralla uymakla yükümlüdürler, onun için, adaleti ve eşitliği korumak her iki tarafında sorumluluğundadır. Aksi takdirde ayrılık, itaatsizlik ve nefret meydana çıkar.**

Ne yazık ki, o zamanda iki ayrı Antiphon yaşamaktaydı denmektedir ve bazıları bu çalışmaların Antiphon Rhammus diye birine, bazıları Antiphone the Sophis’te ait olduğunu savunmaktadırlar. Fakat bir başkaları da bu iki isiminde aynı kişiye ait olduğunu söylemektedirler.

127-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s; 527

128-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s; 509

129-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s; 511

130-‘Pre Socratic Philosophers (2000)’ s; 513

Aslında, bizim için bunların hangisinin doğru olduğu çok da önemli değil. Önemli olan bu şahısın ilk *'logographer'*lerden (tarihi olaylarını sırasına göre yazan kişi) birisi ve usta bir *'orator'* hatip olmasıdır ki, *'On Emir'* kuralları üzerine çok güçlü vaazlar yazmıştır. Bu tür yazılar o zamanda kişilerin sosyal seviyelerini de belirlemekteydi. Antiphon yazılarında Gorgias'ın yeni kullandığı, eski bir Yunan lehçesi olan *'attic dialect'*ini kullanmış, böylece de ilk yüz yılın başlarında *'Atticism'* adı altında yeni bir akım oluşmasının da temellerini atmıştır. Bu lehçe Yunan Helenistik dönemini de aşarak Rönesans dönemine kadar kullanılmıştır.

Buzul çağından sonra insanlar önce iklim şartları ile baş etmeye çalışmış, sonra da kendilerini ilah yerine koyan krallar ve liderlerle uğraşı vermişti. Bu zamanlarda da insanlar kendi hayallerinin icad ettiği hayali 'İlah'larla mücadele vermeye başlamışlardı. Bu ilahlar bazı insanlar tarafından diğer bazılarını baskı ve korku altına alıp sömürmek için alet olarak kullanılmaktaydı. Böylece, insanların bazıları dini ve politik sosyal düzen adı altına gizlenerek, insanların diğer bazılarınınınin maddi, manevi, inanç ve onur içeren değerlerle baskı oluşturmaktaydı. İnsanlar üzerine kanun ve kurallar koymakta, adaletsiz baskılarını hayali ilahlar adına yapay din ve politik kanunlar çıkararak adaletliymiş gibi göstermeye çalışmaktaydılar. Bu arada durmadan büyüyen, kalabalıklaşan, değişik inanç ve yerlerden gelmiş insanlarla dolmaya, uygarlaşmaya başlayan şehir ve kasabalar, kişisel ve taraflı tartışmalara çok müsait zemin hazırlamaktaydı. Onun için bu dönem, Orta Doğu'da bulunan demokratik ve eşitçilikçi görünümlü sistemlerin sonu ve bir kesimin diğer başka bir kesim üzerine din ve politika adı altında güç üstünlüğü kurma sistemlerinin de başı olmuştur.

Antiphon bunu *'Moral Anarchy'*, yani ahlaki görünen anarşi olarak nitelendirmiş ve diğer baskı yöntemlerinin yerini alan yeni bir baskı

yöntemi olduğunu savunmuştur. Antiphon the Sophist derki, “...Bütün araştırmalar gösteriyor ki, insanların kanun olarak adil gördükleri şeyler doğal düzenin tam tersidir: gözler için yapılan kanunlar onlara neyi görüp neyi görmemelerini; kulaklar için yapılan kanunlar onlara neyin duyulup, neyin duyulmamasını; diller için yapılan kanunlar onların neyi söylenip neyi söylememesini; eller için yapılan kanunlar onların ne yapmasını ne yapmamasını; ayaklar için konulan kanunlar onların nerelere gidip nerelere gitmemesini ve düşünce için yapılan kanunlar onun ne isteyip ne istememesini belirlemek içindir. Aslında, insan yapımı kanunlarla yönlendirildiğimiz hedefler bizim için doğal düzenin sunduğu hedeflerden daha faydalı olması mümkün değildir. Çünkü, yaşamak ve ölmek doğal kurallara aittir; faydalı ve gerekli ise yaşar, değilse de ölür. Görülüyor ki, menfaat için insanların koyduğu kanunlar insanları zincire vuruyor; doğanın kanunları ise hür yapıyor. Öyleyse, doğal olarak izdirap çekmek, mutlu olmaktan; izdirap vermek, mutluluk vermekten daha faydalı değildir. O halde, mutlu olmak ve mutluluk vermek gerçek menfaatin kaynağıdır ve kesinlikle zarar değil ancak fayda getirir...”¹³¹

Antiphon burada, hürriyet, eşitlik ve adalet konularının uygulanış sistemini doğal kanunlarla, insan yapımı kanunları karşılaştırarak kıyaslama yapmaktadır. Antiphon’a göre bu insan yapımı kanunlar anlaşılabilir olarak yapılmış bile olsa tarafsız olamayacağını savunur ve yukarıda belirtildiği gibi derki, “... insan yapması kanunlarla yönlendirildiğimiz hedefler bizim için doğal düzenin sunduğu hedeflerden daha faydalı olması mümkün değildir”.¹³² Ayrıca, insanların insan yapımı kanunlar karşısında eşitliği söz konusu olamayacağını savunur, onun için de zayıfın güçlü olanın karşısında daima ezileceğini ve izdirap çekeceğini ifade etmektedir. Haksız gücün sadece baskıcı değil, “”...insanın tabiatına da aykırı kısıtlayıcı olacağı

¹³¹-Pre Socratic Philosophers (2000) s; 510

¹³²-Pre Socratic Philosophers (2000) s; 510

için; insanın az ızdırıp çekeceği yerde daha çok ızdırıp çekmesine, çok mutlu olacağı yerde daha az mutlu olmasına ve iyi muamele görereceği yerde kötü muamele görmesine neden olur,"¹³³ demektir. Bu nedenle, kaybetme ve acı çekme korkusuna kapılan zayıf insan, korku içinde, istemese de hem kendisi için, hem de başkası için adaletsiz olan hareketler yapabilir. Bunun için, her şey adaletsiz olacaktır. Bir yerde kanunlar birilerinin faydasını gözetiyor ise muhakkak birilerine de zarar veriyor demektir.

Kendisi açıkça belirtmese bile yazdıklarından anlaşıldığına göre kendisi (logos) yani 'Vahiy' kanunlarından bahsetmektedir. Diğer taraftan bireysel, kültürel ve sosyal değerler içerisinde gelişen kuralları da (nomos) yani 'normlar' olarak belirtmektedir. Belli ki, Antiphon hem vahiy kanunlarından hem de değişgen ve karmaşık olan bireysel, kültürel, sosyal ve politik kurallarından oldukça iyi haberdardı. Onun için, vahinin yol göstermesi ve rol model, yani model olan bir peygamber olması gerekliliğini gösteren hayat sistemi modeli onun yazılarında açıkça öne çıkmaktadır. Kutsal kanunları insan değerlerinin üzerinde olduğunu böylece, insan üstü olan kanunlarla bireysel ve evrensel değerler insanların hürriyetini, eşitliğini ve adaletini zedelemeyen uygulanmaya konması mümkün hale gelebildiğine değinir. Bu tür görüş ve düşüncelerini açıkça bildirdikten sonra, Antiphon'nun o zamanın devlet gücü tarafından idam edilmiş olması çok da şaşırtıcı olmasa gerek. Bu da bize, İlah kelime anlamının neden bu kadar karmaşaya düşmüş olduğu hakkında çok şeyler söylemektedir. Herhalukarda, anlaşılıyor ki Antiphon insanların mutlu ve ahenk içinde yaşaması için doğal kurallara itaat eden varlıkların uyum içinde olduklarına dikkat çekmekte ve insanların da aynı güce itaat ettiği takdirde de onlar gibi ahenk içinde yaşanabileceklerini vurgulamaktadır.

133-'Pre Socratic Philosophers (2000)' s; 511

5- Felsefe, Efsaneler, Sihir, Rüyalar ve Dinler:

Milattan Önce 500'lerde nüfus bir hayli büyümüş ve insanlar Dünya üzerine daha da çok yayılmıştı. Aşağı yukarı belirli bir yerlere yerleşmiş, hayatı tehdit eden yaşama savaşı verme yerine daha rahat nasıl yaşanır savaşı vermeye başlamışlardır. Bu savaşlar devam ederken, başarılı olanlar 'En güçlü' olarak görülmeye başlanmıştır. Güçlü, kendisini besleyen bir kaynak güç varsa güçlü olabilir ve pozisyonunu koruyabilmesi için de maddi veya manevi desteğinin olması gerekmektedir. Genellikle, bunları elde etmek ve tutmak için de bencillik ve açgözlülük arka planda rol oynar. Fakat, her nedense bunları saklamak için insanlar dinleri ve inanç farklılıklarını öne çıkarmaktadırlar. Din aleti iki uçlu kılıç gibi iki tarafıda kesmekte, hem kendini haklı çıkarmada, hem de başkalarına yapılan muameleleri onaylamada kolaylıkla kullanılabilinmektedir. Aynı zamanda, ben ve sen, bizler ve sizler, gruplar ve kabileler yerine, bu imparatorluk şu hanedanlık adına ayrımlar yapılmaya başlanmıştır.

Demir Çağının sonlarına doğru M.Ö. 585 de Anadolu'da yaşayan Medyan İmparatorluğu ile Lidya Devleti arasında yapılan Medyan Konfederasyonu, o zamanın en önemli sulh antlaşması olmuştur. Babil'in arabuluculuğu ile yapılan bu antlaşma, Medler, Lidyalılar, Babiller ve Mısırlılar arasında bir güç dengesi oluşturmuş ve bu durum M.Ö. 549 lara kadar sürdürülmesi başarılmıştır. Ne var ki, Fars kralı Büyük Cyrus (M.Ö. 590/576-529) zayıflamış olan Medyan Krallığını ele geçirir ve Dünya'nın en büyük imparatorluğu haline gelen Ahameniş İmparatorluğu'nu kurar. Cyrus, Anadolu'da bulunan Lidyan İmparatorluğu'nu M.Ö. 547 de, Orta Anadolu'da bulunan Babil'i M.Ö. 539 da almış ve M.Ö. 529'da da yerini oğlu İkinci Cambyses'e (M.Ö.

558-522) koyarak vefat etmiştir. Cambyses de M.Ö. 530 da Mısır'ı alarak kendisini Mısır Fravunu ilan etmiştir.¹³⁴

Ahameniş'lerin asıl dinlerinin Zerdüş'lük olmasına rağmen, Ahameniş İmparatorluğu'nda her türlü din yaşanmaktaydı. Zerdüş'lükte ateş kutsal sayılır, insan yapımı put şekillerine tapılmazdı. Bunun için, put şekillerine tapınmayıp, Vahiy ile gelen Tevrat'ı ve Musa Peygamberi takip eden İsrail Oğullarına daha çok sempati duyuyorlardı. Diğer Anadolu ve Avrupa dinleri ise aşağı yukarı aynı çizgide gidiyorlardı. Bu dinlerde genellikle efsanevi ve kahramanlık göstermiş var sayılan varlıkların resimleri veya heykelleri yapılıyor İlah olarak onlara tapınılıyordu. Bununla da kalınmıyor yaşayan insan ve hayvanları da ilah yerine koyup korku, umut ve sevinç anlarında onlara yönelip sığınıyor veya teşekkür ediyorlardı. Genelde yaşanan şartlardaki zorluk ve korku onlara doğruyu bulma sorusunu bile unutturmuştur. Bu da Antiphon'nun '*Moral Anarşi*' theorisini doğrular gibi görünmektedir.

Tarihi Vedik dini olan '*Brahmanizm*' de Zerdüş kutsal söylemleri üzerine oturtulmuştur ve Avesta, Spatima'da da tek bir yaratıcı 'Rab' geçer ve bu tek ve sınırsız hikmet sahibi olan Rab'dır. Ahura Mazda'nın (Yaratıcının), (Asa veya Asha) yaratılış gerçekleri ile (Druj) yalan ve hilenin, iyi ve kötünün savaş vermiş olduğu mücadele şekilleri değişik inançlara, değişik mekanlara ve de değişik zamanlara göre değişik şekiller almaktadır. Görülüyor ki, gerçekte "...iyi ve kötü savaşı aynı zamanda da ahenk, uyum ile keşmekeşin savaşıdır."¹³⁵ Kargaşa da genelde yöresel, sosyal ve politik zorlamalardan meydana çıkmaktadır. Zerdüşler zamanla Güneş'i de kutsal saymaya ve şekil olarak ibadetlerinde kullanmaya başlarlar. Diğer taraftan Hintliler

¹³⁴-Byblos Thought the Ages (1971) by Nina Jidejian s; 91, 92

¹³⁵-hinduwebsite.com/zoroastrianism/... 'Asha, The Zoroastrian Concept of Truth and Universal Order' prg; 2

ibadetlerinde bir çok resim ve şekiller kullanmaya başlarlar. Tarih bize gösteriyor ki, dini inançlar en çok bu zamanlarda birbirlerine karışmıştır ve genelde karma dinler haline gelmişlerdir.

Bu arada Zerdüşların lideri olan bilgin insan Siddhartha Gautama'nın (M.Ö. 563-483) öğretileri Buddizm'in temellerini oluşturmaya başlamıştır. Daha önce sadece söylemleri var olan Gautama'nın uydurma resim ve heykelleri M.Ö. 5. yüzyılında ibadetlerde yer almaya başlamıştır. Bu resim ve heykeller peygamberi temsil ediyor görünüyor ve söylemlerde, Ahura Mazda'dan yani yaratıcıdan gelen vahiy olarak kabul ediliyordu. Buzul Çağı'ndan sonra, bir kaynaktan gelen ve sadece Güneşi ve toprağı kutsal kabul eden insanlardan sonra, inançlar kör düğümüne dönen bu karmaşa yumağının sebebini insanların kendileri bile algılamaktan aciz kalmaya başlamıştı. Daha sonra Anadolu'da yaşayan Aryanlar Zerdüş'lüğü ve Uzak Doğuda yaşayanlar da genelde Hinduizm'i kabullenmişlerdi. Zerdüş (Zarathustra) ismi iki isim tamlamasından meydana gelmiştir. 'Zarat' altın anlamına, bazıları da ışık anlamına geldiğı, 'Ustra' da gel, arkadaş veya doruk anlamlarına geldiğı söylenir. İkisi bir araya gelince de 'Işığın Kaynağı' anlamına gelir ki, o zamanlarda halk arasında bilge, önder şahıslar böyle çağrılmaktaydı. Görülüyor ki, Siddhartha Gautama'nın önce felsefesi yol gösterici olarak kullanılmış daha sonra hayali resim ve heykelleri yapılmış ve İlah olarak ibadet edilmeye başlanılmıştır. Bu noktada, yukarıda geçen ve felsefecilerin insan algısı ve bu algının doğruluğunun tastikinde ki geçerlilik derecesinin tartışmalarını göz önüne sermektedir. Herhalükarda, bu yeni yeni dinlerin oluşmasındaki evreler, yavaş yavaş geliştiğinden insanlar içine doğduğı dinlerin, adet, kültür gelenek ve göreneklerini sorgulamıyor, doğruluğunu araştırmak ihtiyacı bile duymuyorlardı.

O zamana ait yazılı kaynaklar sadece tarihçi olan (Herodotus of Halicarnassus) Halikarnaslı Haridot'un (M.Ö. 484-425) yazdıklarıdır.

Haridot Anadolu'da yaşar fakat bütün diğer ülkelere gider gelir ve hatıralarını, gördüklerini yazardı. Anlaşıldığına göre, bu şahıs (Battle of Marathon) Maraton Savaşı M.Ö. 490 ve (Battle of Thermopylae) Thermopylae Savaşı M.Ö. 480 sıralarında büyümüş ve memleket memleket dolaşarak kitaplarını yazmıştır. Onun için 'Hikayelerin Babası' ünvanını almıştır, fakat bazıları da onu 'Yalanların Babası' olarak adlandırmaktadırlar. Bu zaman dilimi dünyanın iki büyük savaş dalgalarının yer aldığı zamandır. Yukarıda bahsedildiği gibi, ilk önce Orta doğuda bulunan Persler Doğu'ya, Batı'ya, Güney'e doğru yayılırlar. Daha sonrada, (Alexander the Great) Büyük İskender (M.Ö. 356-323) komutanlığı altında Makedonlar Batı'dan, Doğu'ya, Güney'e, Kuzey'e Afkanistan'a kadar ulaşırlar. Bu da Helenistik dönemin başlangıcı olur. Savaşların onaylanacak hiçbir yönü yoktur muhakkak, fakat, bu savaşlarda görüyoruz ki aynı türlü kazanında pişen sebzelerin tadların birbirine karışıp lezzet verdiği gibi, bütün milletler birbirine karışmış, nesiller güçleşmiş ve kültürler zenginleşmiştir.

Ne var ki, bu duruma göre bireylerin, kültürlerin kaynaşması sonucu 'ben', 'sen' ve 'o' yerine sadece insanoğlu olarak 'biz' görüşünün gelişmiş olması gerekirken, bencilliğin doruğa çıktığı zaman olmuştur. Hayatta kalma mücadelesinden sonra rahat yaşama mücadelesi verilmiş, şimdi de kişisel duyguların tatmin edilme aşamasına gelinmiştir. Çünkü, artık bireyler ve kültürler evrensel kimlik oluşturma aşamasında kendi duygularını, düşüncelerini başkalarına empose etmeye, olmazsa da zorla kabullendirmeye çalışmaktadırlar. Yukarıda bahsedildiği gibi, Babil M.Ö.539'da Cyrus'un eline geçtiği zaman, Zerdüş olan Cyrus ibadetinde heykel ve resim ilahlar kullanmadığı için kendisi gibi şekil kullanmayan İsrail Oğulları'nın dinine karşı sempati duyuyor fakat öbürlerine de birşey demiyordu. Ne var ki, daha çok memleket ele geçirdiğinde, daha çok ardı arkası gelmeyen şekillerde ilahlar görmekteydi. Bu cansız ilah şekillerinin

akıl sahibi insanlar tarafından nasıl kullanılıp, kendi yaptıklarına nasıl taptıklarını gözlediğinde, ilah olarak heykel yapan ve tapan dinlere karşı gösterdiği toleransı kısıtlamaya başlamıştır.

Dünya felsefesi ilk defa bu dönemde insani duygular ve cinsellik konularına bu kadar yoğun olarak yönelmiştir. Hareketler, duygular üzerinde, duygular da hareketler üzerinde son derece önemli roller oynamaya başlarlar. O kadara kadar ki, bu uygulamalar, imparatorluklar ve gruplar arasında sulh veya savaş yapma sebebi olmaya başlar. Seçilen ilahlara canlı ve bilinçli insan vasıfları ile birlikte, insanlar adına ‘iyi, kötü, doğru veya yanlış’ hareketleri belirleme ve yapılması için yürürlüğe koyma hakkı veriliyordu. Böylece, evrensel, herkese uyacak bir ‘doğru ve yanlış, iyi ve kötü’ tanımı ve kabulünün mevcut olmasının mümkünatı görünmüyordu. Onun için, birisinin iyisi ve doğrusu, diğerinin kötüsü ve yanlışı olabiliyor ve sonuç yıllar süren savaşlar doğurabiliyordu.

Bir taraftan insanlar kendi elleri ile, kendi ihtiyaçlarını gidermek için ilahlar yapıp arkasına saklanıyorlar, kendilerince başkalarının baskılarından korunuyorlardı, diğer taraftan da, kendilerini kendi elleriyle yaptıkları heykel, şekil ve resimlere köle yapıyorlardı. İlah olarak seçilip sorgusuz sualsiz itaat edilen şeyler, heykel, şekil ve resimler gün be gün artmakla kalmıyor, rüyalar, sihir, şans oyunları ve büyücülük de ilah yerini alarak onlardan alınan, veya alındığı sanılan mesajlarla hayat düzenlerini kuruyorlardı. Bu dönem, aynı zamanda insanların her an birbirlerine daha çok ötekileşmesi dönemidir. Bu zamanın ana bilgi kaynakları Dünya’yı dolaşan, başka başka kültür ve inançlarla karşılaşan seyyahlar ve tacirlerdi. Bilginin otantik olup olmadığının sorgulanması olmadığı için, genelde taraflı ‘biz onlardan daha güçlü ve iyiyiz’ veya onlar ‘onlar vahşi biz değiliz’ temeline dayanıyordu. Böylece görülüyorki bu yapılan ve seçilen ilahlar günlük, aşk, sevgi, nefret, hırs, umut veya korku gibi duyguları tatmin ve

kontrol etmek için kullanılmaya başlanılmıştır. Böylece, bilinçli veya bilinçsiz, sadece bireylerin değil, gruplar, milletler hatta ve hatta imparatorluklar bu yapılan ve seçilen ilahların kontrolü altına alınabilmekteydiler. İnsanlar kendi yaptıkları ve ilah olarak seçtikleri bu cansız varlıklara atfettikleri değerlerle kendilerini idare etmeye çalışıyorlardı. İşin aslı ise, insanların kendi fikir ve duygularına kendilerini kul köle yapmaktan başka bir şey değildi.

Güçlü olmak her zaman olduğu gibi, o zamanda çok önemliydi, fakat yer alan güçlerin özü değişiklik göstermese de, kullanım metodları zamana göre değişkenlik göstermekteydi. Bu dönemde de ilah ihtiyacının giderilmesi birinci planda olmakla birlikte, ilah elde edebilmek için mümkün olan her yol ve metod kullanılmaktaydı. İkinci yöntem de, elde edilen gücün geleceğinin emniyete alınmasıydı. Bunun için de aile, sülale veya millet kavramları kullanılmaktaydı. Bu arada ise, gözle görünmeyen ruhsal ve kutsal değerlerle güç desteklenerek, güçsüze ve düşmana korku salınmaktaydı. Hatta ve hatta, bakire kızlar kutsallık adına kullanılıyor, sonunda savaşa veya sulha sebep gösteriliyorlardı. Bu durumda, yavaş yavaş zaten gücü elinde tutan 'erkekler', tamamen güç sembolü olmaya başlamışlardı. Böylece erkekler, güç, doğruluk, güvenilirlik ve sulh sembolü olurken 'kadınlar' zayıflık, yanlışlık, güvensizlik ve savaş sembolü görünmeye başlanır. Kısacası, savasıp dövüştükleri konu, senin yaratıcın şu, benim yaratıcım bu konusu değildir. Konu ilahları kullanarak ortaya attıkları bireysel veya kültürel olarak üretilen ve yine kendileri tarafından var edilen bu ilahlara atfedilen birbirlerine uymayan değişik değerlerdir. Aslında konu insanın şahsi bencil ihtiraslarını tatmine uğraşmasından başka birşey değildir.

Mezopotamya Dünya medeniyetlerinin kaynağı olduğu kadar bu medeniyetlerin dinlerini ve felsefelerini etkileyen efsanelerin de kaynağı olmuştur. Rumca bir kelime olan 'Babylon', İbranice 'Babel'

veya 'Bible' kelimesinden türetilmiştir ve manası ise 'İlah'ın geçit kapısı' dır.¹³⁶ Sümerler zamanında Mesopotamya'da Başkent 'Ur' olmuş, çanak, çömlek, topraktan yapılan eserler gelişmiş, kerpiçten kemerler yapılmaya, toprak levhalar üzerine yazılar yazılmaya ve de balçıktan değişik değişik ilahlar şekillendirilmeye başlanmışlardır. II. Nebukadnessar 'Nebuchadnezzar II' krallığı altında bulunan Keldaniler M.Ö. 612 veya 626 yıllarında Asurları yenerek Babil'i tekrardan Başkent yaparlar. Aynı zamanda peygamber olarak da kabul edilen II. Nebukadnezar, 'Kuduri-Usur',¹³⁷ hükümdarlığını M.Ö. 605 ve 626 yılları arasında sürdürür fakat M.Ö. 539 da Persler bölgeyi ele geçirerek bu hanedanlığa son verirler. Persler Mezopotamya'da M.S. 636-7 yıllarına, Arapların el-Kadisiya savaşı ile o bölgeyi ele geçirmesine kadar kalırlar.¹³⁸

O zamana kadar Babil'in baş ilahı olarak kabul edilen fakat şekil verilmeyen 'Merduk', bu dönemde 'ejderha' şekli ile temsil edilmeye başlanmıştır. Bu daha önce Doğu'dan Orta Anadolu'ya gelen hikayelerin ilaveli geri Doğu'ya dönüşü neticesidir. Mezopotamya'da doğa davranışlarını anlatan şiirler, söylemler ve hikayeler önce Rum mitolojisine 'Odyssey' odesi formunda ulaşır ve daha sonra bu hikayeler ilah heykelleri şekline getirilmiş halde geri dönerler. Anadolu'da oluşturulan heykel ve şekillerin, Mezopotamya'ya ve Uzak Doğu'ya ilah olarak dönüş etkisi en çok bu zamanda yer almıştır. Aynı zamanda efsanevi ilahlara şartsız itaatin yanısıra çokca praktis ediler iki tür önemli inanç daha bulunmaktaydı. Bunlardan birisi 'sihir' ve 'büyücülük' diğeri ise peygamberlerin rol model olduğu 'Vahiy' inançlarıydı.

136-Genesis 11:9, false religion 17:1,2; 18: 4,5,7, 8,23, Tower of Babel: 11:1,11 language destruction

137-King James version, verse 1:1; 24:1; 36:7; 39:1

138-'Prophesy in Ancient Israel (1963)' s; 282

Bazı yörelerde Marduk, 'boğa' şeklinde ilah olarak ortaya çıkmakta ve güç temsili olarak kral ve lider şekillerinin yanlarına çizilmekteydi. Daha sonra, metolojik hikayelerle Marduk, yerin göğün ve mevcut olan tüm ilahların başı haline, yani diğer tüm ilahların da ilahı pozisyonuna getirilmiştir. Çünkü, hikayeye göre Marduk Babil'in ilk ilahının anası olan, 'karmaşa ilahı' olarak bilinen Taimat'ı yenmiştir.¹³⁹ Bu aralarda, değişik ilahlar, değişik gruplarda veya milletlerde değil, aynı grup ve milletler içinde bile görünmeye başlanmıştır. Böylece, önceleri Doğu'da doğaya ve doğa hareketlerine verilen isimler Batı'da metolojik ilahlara verilmiş, daha sonra bu isimler Batı'ya ve Dünya'ya ilah isimleri olarak yeniden dağılmaya başlamıştır.

İsrail Oğulları genel olarak Vahiy ile gelen ve peygamber tarafından pratiği sergilenen hayat sistemini uygulamaya çalışmaktaydılar. Onun için, İsrail Oğullarının ibadet yöntemlerinde resim ve heykel bulunmamaktaydı. Vahiy ana kural olarak kabul ediliyor ve peygamberin gösterdiği pratik hayat sistemi üzere yaşanılıyor ve bunlar yapıldığı takdirde Yaratıcı'nın onları seveceğine inanılıyordu. Ne var ki, bu Yaratıcı'nın kendilerini sevme konusu ve inancı daha sonra milliyetçiliğe dönüşmüş, Yahova (Rab) sadece Yahudileri seviyor, diğer milletleri sevmiyor şeklini almıştır. "*Yahova'nın sevgisi, sadece seçilmiş insan olan İsrail Oğullarınadır.*"¹⁴⁰ diye inanmaya başladılar. Öbür taraftan, Babil'e sürülmüş olan İsrail Oğullarına ait başka kabileler de tam tersini söylemekteydiler. Onlarda diyorlardı ki, kendileri Vahiy ile gelen ve Musa peygamberin gösterdiği ibadet yönteminden ayrıldıkları için Yahova onlara kızdı ve üzerlerine azab indirdi. Ne yazık ki, Bu arada Yaratıcı'yı sadece kendilerinin sayıyor ve diğer varlıkların da aynı yaratıcı tarafından yaratıldığını gözardı ediyorlardı. Doğal olarak bu tür düşünce diğer yaratıklar ile kendi

---

139-Oxforddictionaries.com/... 'chaos'

140-'Prophesy in Ancient Israel (1963)' s; 337

aralarına belirgin sınırlar koymaya ‘sevgi’ ve ‘nefret’i açıkca ortaya çıkarmaya başlamıştır. Sonunda onlar kendilerini diğer yaratıklar, hatta diğer insanlardan daha üstün görmeye kadar gitmişlerdir. Bu da sadece, başka milletler ve İsrail Oğulları arasında değil, İsrail Oğullarının kendi aralarında bile çok ciddi gerginlikler yaratmaktaydı.

Gerçekte, *“peygamber seçilenlerin gerici muhafazakarlıkla ya da hayali romanizmle hiç bir alakaları yoktu.”*¹⁴¹ Yahova, tek Yaratıcı ve tek insanlığa sesleniyordu, *“Ben Yahova’yım, tek İlah’hınız, bilin ki, Ben’den başka İlah yoktur ve Ben’den başka koruyucunuz da yoktur”.*¹⁴² Kudüs’deki Yahudiler İsrail devleti kurma hayali ile yaşarken, Cyrus yardımlarına yetişir. Babil’i aldıktan sonra Cyrus oradaki yahudi halkını Kudüs’e dönüp Süleyman tapınağını yeniden inşa etmeleri için onları teşvik eder. Aynı zamanda onlara ekonomik gerekli yardımıda da sunar. Bunun üzerine Kudüs’te bulunan ve Babil’den gelen İsrail Oğulları birlikte Süleyman Tapınağını inşa etmeye başlarlar ve aynı zamanda da *“...son Mesih’in gelmesini beklemeye başlarlar...inanyorlardı ki, Mesih geldiği zaman bütün milletler putlardan vaz geçip İsrail’in Kutsal Yahova’sına ibadet edecekler.”*¹⁴³

Cyrus yöreyi ele geçirdiği zaman hiç bir milletin ne inançlarını nede yerlerini değiştirmeleri için zor uygulamamıştır. Babil’in Opis savaşında Cyrus’a yenik düşmesini Kral Nabonidus, (M.Ö ...-539) kendilerinin gerçeklerden, doğru yoldan, ayrılışlarına yorumlar. Yani, yenilgilerini Ay ilahi ‘Sin’ne düzgün ibadet etmekten sapmış olmalarına bağlamaktaydı. Aslında bu ayrılma Hamurabi’nin kanunlarını takip eden Marduk Papazları tarafından da hoş karşılanmamaktaydı. Marduk papazları, doğru yollarından ayrılanların tapındığı Madruk’un

---

141-‘Prophesy in Ancient Israel (1963)’ s; 345

142-‘Prophesy in Ancient Israel (1963)’ s; 340 xiii.4

143-‘Prophesy in Ancient Israel (1963)’ s; 402 xvii7f)

Hamurabi kodlarında yazılı Marduk olmadığına inanıyorlar, onun için de bu bölünmeye karşı mücadele veriyorlardı. “...*Marduk bana yörede bulunan insanları doğru olana çağırmam için görev verdiği zaman, Ben, kanun ve adaleti o bölgenin dili ile yazdırdım.*”¹⁴⁴ Bu tür ifadeler ise Hamurabi'nin şahsi sözünden ziyade Vahiy karektarine uygun görünmektedir.

Değişik ilahların ilave edilmesi ve ibadet şekillerinin bölünmesi, eninde sonunda devlet sistemlerinede yansımakta ve bölgede çok ciddi politik ve din çatışmalarına meydana getirebilmektedir. Bu çatışmalar bölgede her an yeni bölünmelere yol açmakla kalmayıp, yeni yeni ilahların meydana çıkmasına neden olumaktaydı. Babil Devleti de bu şekilde yıkıma doğru sürüklenmişti. Bu arada, bazı ilahlar evrenselleşmeye, “...*Shamash, Marduk, Sin, Ninlil ve daha başkaları...*”¹⁴⁵ ana güç kaynağı ile bağdaştırılarak evrensel olaylardan ve kader ile ilgili konulardan, dolayısı ile hem dünya hemde ahiret işlerinden sorumlu gösterilmeye başlanmıştır.

Bu arada Mısır'ı ele geçiren Cyrus önceleri Mısır'lıların ibadet şekillerine karışmamıştı. Yunan ve Babil mitolojisinde olduğu gibi Mısır mitolojisi de bölgesel mitolojiden nasibini almakla kalmayıp, kendi içlerinde de ihtiyaçlara göre yeni yeni ilave ilahlar eklenir. Tarihi resimlerde görüldüğü gibi güneş simgesi bütün kral ve kraliçelerin başlarının üst kısmında kusallığı, oğlak veya boğa figurları da yanlarında gücü temsilen yer almaktadır. Bu onların görünmeyen yaratıcı gücün, görünen yüzü imiş gibi kutsal güç ve üreme simgesi olduklarını ispat etme eğilimidir. “*İlah veya ilahlar için hiç bir zaman dişi temsilci kullanılmazken, erkekler hem erkek hem de dişi ilahları temsil etme yetkisine sahip bulunuyorlardı.*”¹⁴⁶ Bütün boğaların Mısır

---

144-^{Prophesy in Ancient Israel (1963) s; 324}

145-^{Prophesy in Ancient Israel (1963) s; 333}

146-^{History of Herodotus' Vol:1; Euterpe Book 2;35}

kralı ‘Epapus’ Yunan mitolojisinde Zeus’un oğlu ‘Apis’e ait olduğuna inanmaktaydılar. En yetkili papazlardan birisi kurban olacak boğayı seçmek için görevlendirilmekteydi. Kurban edilmek için seçilen boğa kurbanlık yerine götürülür üzerine şarap dökülür ve beddua teraneleri altında kafası gövdesinden ayrılırdı. Gövde pişirilip yenilir fakat bütün kötülüklerin içine girip gittiği düşünülen kafa ise yenmezdi. Onun için, kafa ya Yunan denizcilerine satılır ya da denize atılırdı. Bu festival genelde milli bir festival olarak kutlanır, yöresel festivallerde koyun veya keçiler kutsal hayvanlar olarak kurban edilirdi.¹⁴⁷

Cyrus’un oğlu Cambyses (M.Ö. 600-559), Carchedonia, Ammonia ve Etopya olmak üzere üç kere daha sefer düzenler. Bu seferler yenilgiyle sonuçlanmış ve Mısır’a geri çok üzgün bir şekilde dönmüştü. “*Cambyses Mısır Memphis’e dönüş zamanı Apis’in, Helen’lerin Epophos dedikleri güç ve verimi temsilen ilah kabul edilen boğa görünmüş, onun için halk da en güzel giysilerini giymiş şenliklere hazırlanmışlardır. Bunu gören Cambyses Mısırlıların kendi yenilgisine sevinip, sevinçlerinden kutlama yaptıklarını sanar.*”¹⁴⁸ Çünkü, kültüre ve inanca yabancı olan Cambyses böylesi bir kutlamayı daha önce hiç görmemiştir. Yöneticilere bu kutlamanın sebebini sorar, “*onlarda çok sık görünmeyen bir ilah boğa görüldü ve onun için de bu ilah boğa görüldüğü zaman bütün Mısır halkı sevinir ve kutlama yapar...*”¹⁴⁹ derler.

Cambyses onlara inanmaz ve yalan söyledikleri için onları ölüme mahkum eder. Bunun arkasından din görevlilerini huzuruna çağırır ve bu ilah boğayı, Apis’i ona getirmelerini emreder. “*İlah Apis, ‘Epaphos’ genç bir boğadır ve bu boğanın anasının üstüne göklerden bir ışık süzmesi gelirmiş de boğa o nurla bu boğaya hamile kalırmış.*

¹⁴⁷–‘History of Herodotus’ Vol:1; Euterpe 2;38-9-40

¹⁴⁸–‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:27

¹⁴⁹–‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:2 7

*İlah boğa doğduktan sonra da bu ineğin başka bir boğa daha doğurmasına mücade edilmezmiş. Apis adı verilen bu boğa siyah olmalı ve bazı işaretleri taşımalıydı. Alnında kare beyaz bir işaret olmalı, arkasında kartala benzeyen bir işaret, kılları gür ve dilinde bir çıkıntı olmalıydı.*¹⁵⁰ Yenilgiye uğramış Cambyses canının sıkıntısı ile kamasını çıkarır ve *“boğanın kasığına saplar ve gülerken din adamlarına dönerek ‘Siz böyle kan ve etten yaratılmış aciz yaratıkları mı ilah ediniyorsunuz, üstelik de benim kamama karşı bile koyamadı ve yaralandı,’ Mısırlılar eminim ki böyle ilahlara layıktırlar. Beni alaya alan cezasını çekmekten kurtulamıyacaktır.”* der.¹⁵¹ Boğa aldığı bu yara yüzünden kısa bir zaman sonra tutulduğu tapınakta ölür.

Daha sonra denir ki, yaptığı bu hareketten dolayı Cambyses aklını kaybeder ve kötü işler yapmaya başlar ve *“...ilk yaptığı kötü iş ise ikiside aynı ana ve babadan olmalarına rağmen kardeşi Smerdis’i öldürtmek olur...Cambyses rüyasında Fars ülkesinden bir habercinin geldiğini ve orada bulunan kardeşi Smerdis’in başı göğe değer şekilde tahta oturduğunu söyler”*.¹⁵² Bunu tahtına karşı bir meydan okunacakmış mesajı sayar ve en güvendiği adamı olan Prexaspes’i kardeşini öldürmesi için Fars’a yollar. Kardeşi Smerdis’in ölümünün nasıl olduğun hakkında ise iki tür hikaye bulunmaktadır. Birisi Yunan diğeri ise Mısır versiyonudur, fakat bu bizim ilgi alanımız dışında olduğundan girmeyeceğiz. Herodotus’a göre, Mısır’da bulunan Cambyses daha sonra aklını kaybetmeye başlayınca orada bulunan iki sihirbaz kardeş ona ciddi bir oyun oynamaya kalkıştılar. Cambyses’in yakın adamlarından biri olan bu sihirbaz Cambyses’i kardeşinin ölmediğine ve onu getirip memleketin yönetimine geçirmesini ikna etmeye çalışmıştır. Gerçekte ise *“...sihirbazın bir kardeşi vardır ve Cyrus’ın oğlu Smerdis’e çok benzemektedir, aslında onu yönetime*

---

¹⁵⁰-‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:28

¹⁵¹-‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:29

¹⁵²-‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:30

geçirmeyi amaçlamaktadır.”¹⁵³ Bu durumda, Cambyses Prexaspes’a kardeşinin gerçekten ölüp ölmediğini sorar ve o da gerçekten ölmüş olduğunu bildirir.

İşte o zaman, Cambyses kardeşinin tahta otururken başının göğe değdiği hakkındaki rüyasını hatırlar. Uzun seneler sonra, kardeşi cennette olduğu halde adı tahtını almak için kullanılmaktaydı. O zaman, rüyasını nasıl yanlış tabir ettiğini ve yok yere suçsuz kardeşinin canına kıydığını anlamış olur. Daha sonra, Cambyses Mısır’da neler olup bittiğini Fars yönetimine bildirir ve kardeşine yapmış olduğu yanlışlığı itiraf eder ve derki “*Ben kardeşimi hiç gerek olmadığı halde öldürtüp kardeş katili olmuş bir budalayım. Benim bu yaptığım krallığımızı zayıflatmaktan başka hiç bir işe yaramamıştır; şimdi kutsal güce sahip olan bu sihirbazlar Smerdis’in adını kullanarak bana karşı isyan hareketleri yürütüyorlar...Görünüyor ki, aslında krallığımızın gerçek efendileri sihirbazlardır... Ben bu sihirbazlardan çok izdirap çekiyorum...Cambyses geleceğinden kaygulu bir şekilde ağıtlar yapmaya başlamıştır.*”¹⁵⁴

Cambyses’in aklını kaçırmamasından ve halkın şaşkınlığından faydalanarak sahte Smerdis idareye getirilir ve altı ay kadar memleketi yönetir. Fakat, Cambyses ölür ölmez sihibaz kendisi başa geçer ve Darius gelip ondan idareyi geri alana kadar orada kalır. Bundan sonra Farslılar krallık olan tek kişilik idare sisteminin zayıf yönlerini tartışmaya başlarlar. Bu da gösteriyor ki, insan eseri olan kültürler, rüyalar, arzular, zan’a dayanan korku ve umutlar yavaş yavaş gelişip mantığın yerini alabiliyor ve insanlarda kendi ürettikleri bu değerleri gerçekmiş gibi algılayarak itaat edebiliyorlar. Yöre halkının söylentilerine göre Cambyses kaderini onların boğa ilahını bıçakla öldürdüğünde çizmiş olur “*...çünkü Cambyses atına binerken kılıcının*

153-‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:61

154-‘History of Herodotus’ Vol:1; Thaleia 3:65

kınıfı kayıp düşer ve kılıcı kasığına saplanır. Mısırluların ilahı olan boğa 'Apis' i yaraladığı yerden kendisini yaralamış olur."¹⁵⁵

Aynı zamanda, Herodotus, (M.Ö. 484-425/413) çiğ et yiyen Hint'lilerden de bahseder, "...bu çiğ et yiyenlere Padaian'lar denir ve şu kültürü takip ederler:-Kabilelerinden birisi, kadın veya erkek, hasta olduğunda, onun etinin hastalık tarafından yenilip yok olmaması için, hasta şayet erkekse erkek yakınları tarafından öldürür, şayet kadınsa da kadın yakınları tarafından öldürülür ve yenirdi."¹⁵⁶ Öbür taraftan da, Hindistan da hayvan eti ve sebze bile yemeyip sadece ot yiyen kabilelerde bulunmaktaydı. Onlar da hasta oldukları zaman halktan uzaklaşp çöle gider kendilerini orada ölüme terk ederlerdi. Bazı Hint kabileleri ise hayvanlar gibi herkesin önünde çiftleşmekte bir sakınca görmezlerdi. Kısacası, insan zannı veya hayal gücü ile oluşan ilahlar ve bu değerlerle gelişen kültürler, insanların hayatlarını bir şekilde düzene koymaktaydı. Ne yazık ki, Batı'da da durum bundan çok farklı değildir. İdareciler kendilerini kutsal Zeus'un Dünya'daki kutsal temsilcileri olduklarını ileri sürerek sahip oldukları güç ve idare haklarını kanıtlamaya çalışmaktaydılar ki, bu da '*kutsal ruhban sınıfının*' başlama noktasını oluşturmuştur.

O zamana kadar erkeklerle hemen hemen aynı yaşam mücadelesi veren kadınlar, erkeklerle aynı değeri taşımamaktaydılar.¹⁵⁷ Kadınlar sex ve eğlence aleti olarak kullanılmakta ve de sadece problem çıkaran varlıklar olarak görülmekteydiler. Bazı yörelerde de bir kadın çocuk sahibi olduğu zaman, o çocuğun kime ait olduğuna ancak kime benzediği araştırılarak ona göre karar verilirdi. Aynı zamanda, Herodotus, Libya'da bulunan Tritonis gölü (Marsh) ve Trion nehri kenarında bulunan Auseans ve Machles bakirelerinden bahseder: "*Her*

---

¹⁵⁵-'History of Herodotus' Vol:1; Thaleia 3:64

¹⁵⁶-'History of Herodotus' Vol:1; Thaleia 3:99

¹⁵⁷-'History of Herodotus' Vol:1; Thaleia 3:142-3

sene tekrar edilen bu şenliklerde yörenin bakire kızlar iki bölüme ayrılır taş ve sopalarla birbirleri ile döğüşürülürlerdi. Kendi inanç ve anlayışlarına göre bu döğüşler, (Yunan metolojisinden) kutsal İlah Athena için yapılırdı. Bu atalarından kendilerine ulaşan kutsal geleneği sürdürme amacını taşır ve döğüşde ölen veya yara alıp yarısından dolayı daha sonra ölen bakirelerin, bakireliklerinin yalan olduğuna inanılır ve halka ilan edilirdi."¹⁵⁸ Böylece, bu zavallı kızlar sadece sex aleti olmakla kalmıyor, insan oğlunun hayal gücü tarafından yaratılmış olan ilahlar için yapılan ve kutsal sayılan kutlamalarla kurban ediliyorlardı.

Herodotus'a göre, bugünkü Rusya'nın Güney'inde yaşayan İskitler'ler (Scythian) da edinmiş oldukları savaş ilahına özel kurban adama kutlamaları yapmaktaydılar. İskit'ler kutsal yığın adını verdikleri büyükçe bir odun yığını yaparlar ve üzerinden bir kış geçmesini beklerlerdi. Sonra bu yığının üstüne demirden yapılmış savaş ilahı olan Ares'in heykelini koyar ve onun için koyun, inek veya at kurban ederlerdi. *"Aynı zamanda, savaşta esir aldıkları her yüz esirden birini de orada kurban ediyorlardı, fakat hayvanları kurban ederken yaptıkları merasimden başka bir merasim uygularlardı. Önce esirin başına şarap dökülüyor, sonra boğazı kesiliyor, akan kan bir çanağa toplanıyor ve odun yığının üstüne çıkıp o kan bir kılıç üzerine dökülüyordu...bu arada esirin sağ kolu da kesilip havaya atılıyor, bununlada merasimi bitirip evlere dönüyordu. Esirin kesilen sağ kolu ise vücudundan uzakta düşmüş olduğu yerde bırakılıyordu.*"¹⁵⁹ İskid'ler kestikleri esirin başını yapılan savaştan ganimet almak için bir ispat aleti olarak da kullanırlardı.

İskit (Scythian) kralı da hastalandığı zaman üç hatırı sayılır kutsal adamı yanına çağırır ve kendi adına kimin yalan yere yemin etmiş

¹⁵⁸-History of Herodotus' Vol:1; Melpomene 4:180

¹⁵⁹-History of Herodotus' Vol:1; Melpomene 4:62

olacağını araştırmalarını ister, çünkü inançlarına göre bir vatandaşın kralın adına yalan yere yemin etmesi kral'ın hasta olmasının nedeni görülür. Yalan yere yemin ettiği sanılan veya bilinen o kişi bulunup Kral'ın huzuruna getirilir. Şayet, getirilen şahıs böyle bir şey yapmadığını iddia ederse, başka kutsal adamlar çağrılır ve önceki kutsalların yanılıp yanılmadığını incelemeleri istenir. Şayet, ikinci kutsallar suçlu addedilen şahsı suçlu bulurlarsa, o şahsın başı kesilir ve bütün mal varlığında ilk üç kutsal adam arasında bölüştürülür. Fakat, ikinci kutsallar suçlu addedilen şahsın suçsuzluğuna kanaat getirirlerse o zaman da ilk üç kutsal adam ölümle cezalandırılırlardı. *“Cezaları şu şekilde yapılırdı: Bir öküz arabası odun ile doldurulur ve öküze koşulurdu, adamların elleri, ayakları ve ağızları bağlanmış olarak o odun yığının üstüne bağlanır ve ateşe verilirdi. Ateşten korkan hayvan koşmaya başlar ve sonunda o da oraya bağlanan insanlar gibi yanarak hep birlikte ölürlardı...Bu kutsal insanlar, sahte peygamber diye adlandırılır onun için böyle ağır cezaya caiz görülürdü, hatta onların oğulları dahi öldürülürlerdi...”*¹⁶⁰

Herhalukarda, o zamanda da ‘ölümsüz ruh’ fikri vardı ve bir çok inanç sistemi buna içtenlikle inanıyordu. Genelde insanlar ölülerini merasimlerle gelecek hayat için hazırlamaya çalışıyorlardı. Örneğın, Mısırlılar gövdenin gelecek hayat için hazır tutulması adına mumyalama sistemini geliştirmişlerdir. Herodotus onların ‘ölümsüz ruh’a nasıl inandıklarını da şöyle anlatır. *“Ruh başka bir yaratığın içine girer ve yeniden doğmaya hazırlanır, böylece ruh bütün kara hayvanlarını, hava hayvanlarını dolandır sonunda yine insan bedenine doğum vesitası ile geri gelir. Ruhun insandan çıkıp dolanıp geri gelmesi üçbin yıl aldığına inanılırdı. Bu doktrini Helen’lerden almışlar ve kendi kültürlerine uygulamışlardır. Fakat, bu geçiş yavaş yavaş olmuş, bazıları daha önce, bazıları ise daha sonraları alınmıştır.*

---

¹⁶⁰‘History of Herodotus’ Vol:1; Melpomene 4:68

Adlarını da bildiğim fakat kayda geçirmediğim bazı şahıslar onlardan bahsederken sanki kendi buluşlarıymış gibi söz ediyorlardı.”¹⁶¹ Aslında, tarihe baktığımızda görürüz ki, ruhun başka başka bedenlere giriş çıkış inancı (reincarnation) Uzak Doğu’ya Aryan’ların Afrika’ya yerleşen bir kabilesi tarafından o yöreye getirilmiştir. Aryanlar kendilerini o yörenin en kutsal insanları görmekte ve diğer insanların onların seviyesine ancak bazı reenkarnasyon aşamalarından geçtikten sonra ancak gelebileceklerini vurgularlardı. Dikkatle bakıldığında, bu fikir kendilerinin hüküm koyma hakkını koruyup pekiştirmek ve o topraklarda refah ve felah içerisinde yaşamayı sağlamak umudu ile konulduğu görülmektedir.

İnsan rahatlığı ve ferahı yaşayıp anlamaya, bir de alışmaya başlayınca, bu sefer de ondan ayrılmamak için uğraşı vermeye başlamıştır. Böylece, insanın ölümsüz ve mutlu yaşama hırsı, kendi uydurduğu hikayelere kendisini kurban edecek dereceye kadar gidebilmiştir. Bu tutum, doğal gözle görünen veya doğa üstü gözle görünmeyen veya da batıl, aslı astarı olmayan hikayelerin uydurulmasına ve sorgulamadan din olarak takip edilmesine vesile olmuştur. Bu konuda en ilginç tarihi örnek ise 1974 de, Çin’de Xian’nın Doğusu’nda bulunan ‘Terracotta Askerleri’dir. *“Qin ve Han zamanlarında milli gelirin üçte biri liderlerin ölümünden sonraki hayatlarını emniyete alabilmek için harcanırdı.”¹⁶²* Örneğin, imperator Qin Shi Huang’nın (M.S. 221-207) mezarı önüne onu öldükten sonraki hayatında korumaları için sekiz bin asker heykeli gömülmüştür.

Mısır’da da hanedana ait ölülerin odaları geri geldiklerinde ihtiyaçlarını gidersinler diye dayalı döşeli muhafaza edilirdi. Hatta ki, eski Mısır’da Abydos zamanında öldükten sonra gittiği yerde krala hizmet etsinler diye hizmetçileri de onunla beraber gömülmektedir.

---

¹⁶¹-‘History of Herodotus’ Vol:1; Euterpe 2:123

¹⁶²-‘The Essential World History Vol;1 to 1800 (2011)’ s; 74

Anlaşılan odur ki, insanlar kendilerini rahatlatınsın, yardımcı olsun diye ilahlar yaratıyorlar, sonrada kendilerine zarar veya ceza vermesinler diye ilahlarını rahatlatmak için kendilerini bile kurban etmek durumunda kalıyorlardı. Dünyanın değişik yerlerinde değişik şekillerde yer alan bu davranışların temeli, ortak, evrensel değer olan 'umut' ve 'korku'ya dayanmaktadır. İnsanlar, Dünya'da, öldükten sonraki hayatta ve Dünya'ya geri döndüklerinde, ilahlarının onları mukafatlandırmalarını umuyor, ceza vermelerinden de korkuyorlardı. Bazı arkoloji bulgularında görülmektedir ki bazı insanlar, gittikleri yerlerde de görevlerine devam etsinler diye bazı aletlerle birlikte gömülmüşlerdir. Bütün bunları gördükten sonra, kendimize şu soruyu tekrar tekrar sorabiliriz. İnsanın karmakarışık duygulara bağlı olarak çalışan algı sistemi tek başına, hem kendisi, hemde başkaları namına otantik hayat düzeni kurmak için geçerli otantik kararlar alma yetki ve kapasitesine sahip olabilir mi? İnsan algısı, bireysel ve evrensel bağımsız bir otantik klavuz olmadan, otantik değerlere sahip hürriyet, adalet ve eşitlik sınırlarını belirleme kapasitesine sahip olabilir mi?

6- Helenistler ve Klasik Felsefe Dönemi:

Yukarda da bahsedildiği gibi, bu ana kadar incelediklerimizden anlaşılıyor ki, Buzul Çağı'dan bu gördüğümüz ana kadar geçen zamanda insan sadece hayatta kalma mücadelesi vermiştir. Bir sonraki aşama gruplaşma ve yerleşme dönemi olduğundan, gruplar halinde güvenle yaşamının yollarını ve kurallarını araştırmaya başlamışlardır. Ne var ki, gruplar büyüdükçe kimlik arayışları ve o kimlikler altında toplanabilmek, bir bütünlük sağlayabilmek ve de kontrol altında tutabilmek için liderlik veya yönetici bir gövdenin olması inancı gelişmeye başlamıştır. Ne yazık ki, nerde liderlik varsa orda güç savaşı, nerde güç savaşı varsa orda da zulüm ve baskı otomatikman yer

almaktadır. Bir insanın diğer bir insanı hakkı olmadığı halde hükmü altına alması demek, o ikisi arasındaki hürriyet, adalet ve eşitliğin tamamen ortadan kalkması demektir. Aynı zamanda, grupların hem kendi içlerinde hemde başka gruplarla olan ilişkilerinde belirli düzenlerin kurulması kaçınılmazdır. Onun içindir ki, hem lider veya yönetici, hem de hayatı düzene koyan kuralların olması bir zarurettir. Tam bu noktada da, yönetmek için güç elde etme mücadelesi ile, yönetilmemek için güç elde etme mücadelesi çatışmaktadır. O zaman da şu soru akla gelmektedir. İdare edenlerle idare edilenler arasında görevleri ve pozisyonları, ne olursa olsun, korumakla birlikte hürriyet, eşitlik ve adaleti sağlamak mümkün olabilir mi?

Sonunda, insanlar kendi gruplarının kimliklerini, varlıklarını ve güçlerini korumak için sembolize etmek zorunluluğu duymaya başlamış, bunu isbat için de daha büyük kaleler ve ibadethaneler inşa etmeye koyulmuşlardır. Aynı zamanda da, gücün korunması için de her seferinde bir öncekinden daha güçlü kanun ve kurallar koyarak bireysel ve toplumsal düşünce ve hareketleri sınırlamaya, zayıf güçleri kontrol etmeye yönelmişlerdir. İnsan olarak eşitler arasında oluşan taraflı bir gücü elde tutmak için, irade, bilgi ve ekonomik zenginlik kullanıldığı kadar, insanların çoğunluğun cahil olması da kullanılmaktadır. Bu noktada, aslında insanların azınlığı, çoğunluğu kontrol edip maksimum derecede sömürebilmektedir. Bu sömürme ve baskı uygulama derecesi de çoğunluğun cahillik derecesi ile neredeyse birebir örtüşmektedir.

Bu zamanın tarihi verileri açıkca gösterir ki, bir zamanlar hep beraber yaşam mücadelesi veren çoğunluk, bu sefer de kralların, liderlerin veya da bazı grupların baskıları altında yaşama mücadelesi vermektedir. Gücü ele geçiren onu korumak için baskının her türlüünü uyguluyor ve bunun için de çok hassas olan inanç konusu kullanılıyordu. Günden güne bilinen gerçek sayılan inanç değerleri

birbirine karışıyor fikirler berraklığını kaybediyordu. Kafası karışan çoğunluk halk da bu şekilde azınlığın koyduğu değerlere sorgusuz sualsiz itaat etmek durumunda kalıyorlardı. Ne varki, düşünebilen, araştırmaya meyleden insanlar da oluşmaya ve diğer insanları da düşünceye sevk etmeye çalışan bir grup oluşturmaya başlamıştı ki, bu da 'felsefe'nin temelini oluşturmuştur. Böylece klasik felsefe dönemi, insanların başkalarını, lider, önderler, maddi veya manevi figürler, dinleyip itaat etmelerinden daha ziyade kendi kendilerini dinleyip, kendi şahsi inanış ve fikirlerini takip etmeye yönelmelerinin dönüm noktası olmuştur. Bu da yaşam savaşı verilirken, iyi ve kötü, mutluluk ve üzüntü gibi duygusal konuları öne çıkaran, çare bulmak için de kritik düşünce ve mantık yürütme sisteminin kullanılmasına başlanılan dönem olmuştur. Öte yandan da, sorgusuz sualsiz itaat edilen kültür, gelenek, görenek ve dinlerin de sonu gibi görünmekteydi.

Bu dönem sadece klasik felsefe anlayışının gelişmesi açısından değil, tarih açısından da büyük değişime uğramıştır. Pars İmparatorluğu, Aristo'dan (M.Ö. 384-322) eğitim almış Büyük İskender tarafından (M.Ö. 356-324) ele geçirilir. Otuz üç yaşında olan İskender, M.Ö. 323'de Babil'de vefat eder. İskender'in hayat hikayesi Makedonya da başlar, M.Ö. 332 de Mısır'ı, 327 de Hindistanı alır ve Babil'de biter. Bu da gösteriyor ki, orta doğuda bu günkü Modern Dünya'da olduğu gibi Doğu Batı diye keskin bir ayırım bulunmamaktaydı. Büyük İskender'in bu yöreleri feth etmesine kadar, bu yörede küçük parçalar halinde bulunan milletlerin sosyal ve dini değerleri birbirlerini son derece etkilemekteydiler, fakat fetihten sonra yörede "...dört büyük helenist krallık meydana çıkar...Makedonya, Antigonid hanedanlığı, Suriye ve Doğusu Seleukos'ların, batı Anadolu'da Bergama Attalos krallığı ve Mısır da Ptolemies'lerin egemenliği altına alınır ve sonunda da onların hepsi Romalılar tarafından fethedilir."¹⁶³

163-"The Essential World History Vol;1 to 1800 (2011)' s; 97

Helenistlerin bölgeyi dört büyük krallığa ayırması, bilim ve felsefenin gelişmesinde büyük rol oynadığı görülür. Mısır'ın İskenderiye şehri şairlerin, alimlerin, bilimcilerin ve yazarların bulunduğu önemli bir merkez haline gelmiştir. Onlar, klasik dönemin bilgilerini temel bilgi kullanarak dallarını daha ileri düzeye taşımaya çalışıyorlardı. Sanat ve edebiyat genellikle Yunan, Hindistan ve Çin sanat ve edebiyatından etkilenmekteydi. Thebes yakınlarındaki M.Ö. 3000 yıllarındaki mezarlarda bulunan Terra-Cotta heykellerinde görünen karakter ve şekiller, Milad'tan sonraki birinci yüzyılda Batı'da, Yunan metolojisinde yer alan ilahlarda görülmeye başlamıştır. Böylece “..*Budist Gandharan tarzı ile Hindistan ve Helen kültürü birbirine tamamen karışmıştır...*”¹⁶⁴

Atina felsefe merkezi olarak kalmış, Sokrates (M.Ö. 469-399), Eflatun (M.Ö. 429-347), Aristo (M.Ö. 384-322) ve Epikür (M.Ö. 341-270) gibi alimler de felsefede geleceğin dönüm noktasını oluşturmuşlardır. Ana hedef ise, insanı hata yapmaya sürükleyen “...*karmaşık duygu yumağından kurtarıp...*” hürriyete kavuşmasını sağlamak konusudur.¹⁶⁵ Kısacası, hepsinin ana gayesi acı ve üzüntüyü yok edecek ebedi mutluluğu bulmaktır. Tek farklılıkları o hedefe ulaşmak için giderken kullandıkları yöntemlerdir. Önceleri, doğadan başlayıp insanın benliğine yapılan yolculuk, bu sefer insanın kendi içinden başlıyor dışa doğru, yani evrensel bütünlüğe doğru yola çıkmaktaydı. Bir başka gaye de, bu bütünlük içinde yer alan kişilerin kimliklerini zaman ve mekan içinde daha kolay tespit edilir hale getirmektir. Bir önceki döneme kıyaslarsak, dış etkenler insanın kendisine doğru yönelmiş, insan da korkudan kendisini korumak için adeta kendisini kendi içine saklayıp hapsedmişti. Burdaki ana faktör temel olarak korkudur. Ne var ki, her iki durumda da, özel, bireysel veya da toplu

¹⁶⁴-The Essential World History Vol;1 to 1800 (2011)' s;101

¹⁶⁵-The Essential World History Vol;1 to 1800 (2011)' s;101

menfaatleri, iyi ve kötüyü, ceza ve mükafatı belirlemek ve millete kabul ettirmek için daima korku faktörü kullanılmıştır.

Sonuç ise daima ya teslim olmak ya da baş kaldırmak olmaktaydı. Artık insanlar, kendileri soru sormaya, otantik cevaplar aramaya ve gerçek bilgi edinerek gerçek mutluluğa giden doğru yolu bulmaya çalışma yoluna girmişlerdi. O ana kadar toplanıp yoğunlaşan bilginin kökeni üç kaynağa dayanıyordu. Birincisi, bunların en belirgin olanı insanlık tarihi ile süregelen Vahiy bilgisiydi. Bu zamanın en son vahiy'si ise Tevrat'tı. İkincisi, tarihi bilgi birikimi, bütün tarihsel, din, moral, kültür, adet ve alışkanlık geleneklerinin birikimiydi. Üçüncüsü ise, bazı insanların, özel ve kişisel gayretleri ile mantık yürüterek ulaştıkları teoriler ve doktorinlerlerdi. Ne var ki, bütün kaynaklar birbiriyle içiçe girmiş her biri diğerini bir şekilde etkisi altına almış durumdaydı.

Bu durumda her birinin ayrı ayrı bilimsel olarak otantik olup olmadığını araştırılmaları gerekmektedir. Bütün bunlara rağmen, alimlerin değişik yolları izleselerde aynı hedefe yönelmiş olmaları umut verici görünmekteydi. Fakat, sonunda aynı konu üzerinde çok değişik ekoller, düşünceler, fikirler ve çözümler öne atılmaya başlanmıştır. Bu da bir taraftan konulara çok yönlü yaklaşımın kapısını açmakta, diğer yünden de ana konuyu gölgelemekte ve en tehlikelisi de insanlar sadece fikir yürütmek adına konuya dahil olmaya çalışmaktaydılar. Üzülerek vurgulamak gerekiyor ki, tam da bu noktada, bu dönem hakkında orijinal kaynak sıkıntısı kendisini açıkça göstermektedir. Günümüzün birçok fikirlerinin ana kaynakları buralarda yatmaktadır fakat, orijinal kaynaklar olmadığından adaletli bir kıyaslama yapmak mümkün olmamaktadır. Bu da tarafsız ve adil bir araştırma yapmak isteyen her araştırmacının önünde bulunan en büyük engellerden biridir. Elbetteki, tercüme için yapılan emekler göz ardı edilemez fakat her ne kadar adil tercüme edilmeye çalışılırsa

çalışılsın kesinlikle orijinal eserin aynı anlamının verilmesi mümkün olmayacaktır.

Şu ana kadar öğrendiklerimizden anlıyoruz ki, felsefe tarihi insanın var oluşu ile başlamış, kendini ve yaratıcısını araştırıp anlamaya çalışan insan 'İlk İlke'den yola çıkarak evreni, evren ile yaratıcısı arasındaki ve evrendeki yaratılmış varlıkların birbirleri ile olan ilişkilerini sorgulamaya ve cevap aramaya başladığı zamana kadar dayanır. İnsanlar her zaman Yaratıcı ve yaratılmışlar arasında uyum aramış ve her varlığın mutluluğunun bu uyumlu davranış içinde olacağını savunmuşlardır. Daha önce de bahsedildiği gibi, iradesiz kutsal sistem zaten birbirleri ile uyum içerisinde çalışmaktadırlar, fakat irade sahibi olan insan bu ahenge uyup uymamayı seçmekte serbet bırakılmıştır. İnsan, aynı zamanda, gerekli uyumu sağlayabilecek kod ve koordineleri de arayıp bulma kapasitesi ve de yükümlülüğü taşımaktadır. Onun içindir ki, herşeyden önce insanın Yaratıcı'ını iyi bilmesi için kendisini ve tüm yaratılanları çok iyi bilmesi gerekmektedir.

a) Lao Tse:

Otomatik, önceden programlanmış evrensel kurallar kadar insanın bireysel seçim hürriyeti de Doğu Batı gözetmeksizin evrenseldir. Doğu'lu felsefeci Lao Tse veya Tzu (M.Ö. 604-531), kelime anlamı 'yol' olan *"Tao or Deo'nun anlamına yoğunlaşarak, her varlığın kaynak Yaratıcısı olan, İlah'a, Rab'ba ulaşmanın yollarını araştırmıştır. Tse der ki, O yüce Teo heryere nüfus eder, saga da, sola da, ileriye de, binlerce varlık ona muhtaçtır ve O, onların ihtiyacını gidermek için hiçbir şeyi esirgemez. Yaptığını sessizce, karşılık beklemeden yapar. (34) Görür fakat kendisi görünmez, şekil addedilemez. Duyar, fakat kendisi duyulmaz, O'na ses addedilemez.*

*Kapsar, fakat kensdisi kapsanamaz, soyuttur. Bu üç tanımlanamaz değer Zatında toplanmıştır. (14)*¹⁶⁶ Aynı zamanda, Batıda bulunan filozof Thales of Miletus'de (M.Ö. 620-540) aynı konu üzerine yoğunlaşır ve derki, "...Dünya'nın şuuru yaratıcısındadır, (Yaratıcı ilah) ki o Yaratıcı her yaratılmışı nüfus eder haldedir..."¹⁶⁷ Miletus İlah kelimesinin de anlamını araştırır ve eşsiz tek bir yaratıcı olduğunu vurgular. O'nun kendi varlığının 'İlk İlke' olduğunu ve herşeyin kaynağı, planlıyanı, yaratıcı, koruyup gözeteni ve de düzende tutanı olan tek var ve tek Güç olduğunu savunur. Miletus'a göre bütün yaratılmışlar O tek kaynaktan bütünleşmektedirler. Ne acıdır ki, Lao Tse, bu erdemli insan böyle birşey iddia etmediği halde, daha sonra Çin mitolojisinde kendisi ilah yerine konmuştur. Oysa, Tse yazmış olduğu 'Tao Teh Ching' kitabında açıkça ifade etmiştir ki, tek İlah, tek olan Yaratıcıdır.

Aynı şeyin Siddhartha Gautama'ya da yapıldığını görüyoruz. Gautama'nın da sadece tek bir Yaratıcı'nın olduğuna inanan ve de etrafındaki insanlara ahlak değerleri öğretmeye çalışan bilge bir insan olduğu bilinmektedir. Ne yazık ki, sonunda o da kendisi ilah pozisyonuna konulmaktan kurtulamamıştır. O'nun olduğu iddia edilen ve hiçbirini birbirine benzemeyen heykeller yapılmış, o heykellere ilah diye ibadet edilmeye başlanmıştır. Bunun yanısıra, yanına ilaveten değişik ilah heykelleri ilave edilip başka yeni mezhepler ve inançlar türetilmiş ve de hala türemektedirler. Zerduş (Zoroaster) de orta doğuda bulunmuş ve tek yaratıcı ve tek İlah olan 'Ahura Mazda'ya ibadet, itaat etmeyi öğreten başka bilge bir insandır. O'nun da peygamber olduğu ilan edilmiş ve sözleri yazılıp kutsal addedilerek, din rehberi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Mesopotamya ve Mısır edebiyatında insan duygularını ve doğa olaylarını rasyonelleştirmek

---

¹⁶⁶-[ging.com/laotse/...](http://ging.com/laotse/) 'Laotse', Tao te King, capters: 34; 14' Trns. by Gia Fu Feng, ed. by Dan Baruth

¹⁶⁷-'Philosophy 100 Essential Thinkers (2003)' s; 9

için kullanılan şekiller, deyim, normal yazı, şiir, ve nesir gibi formlarda kullanılmış fakat sonunda onlardan da sınırsız sayıda ilahlar türetilmiş ve de onlara itaat ve ibadet edilmeye başlanmıştır. İnsanlar kendi ilahlarını kendileri yaratıyor ve dönüp onları kendi efendileri yapıp itaat etmede kusur etmemeye çalışıyorlardı. Kısacası, bu yeni felsefe açılımı ile bu seferde insanlar, kendi elleriyle, fikirleriyle, hayali güç ve gelenekleri ile yarattıkları ilahlardan, benliğine dönmeye ve de kendilerini ilahlaştırmaya başlamışlardır.

Bu duruma göre, insanın kendisine yönelip hayatının odak noktasına kendisini koyması da olumlu sonuç vermemiştir. Bu ana kadar anladıklarımızdan yola çıkarak görüyoruz ki aslında tek bir kaynaktan gelen bir enerji gücü vardır. Bu kaynak her varlığı kendisinde toplayan, kapsayan, idare ederek bütünleştiren, bütün bir enerji güç sahibidir. Bu kaynak, *'gözle görünmeyen tek Yaratıcı'*, Thales'in bahsettiği *'İlk İlke'*dir. Bilgi ne kadar kirlenir veya da kirletilirse kirletilsin, bu kirlilik ve şaşkınlık hiç bir zaman bütün bu yaratıkların arkasında bir asıl ve sonsuz gücün var olduğu bilgisini bulandırmaya veya da kirletmeye gücü yetmemiştir. Gözle görünür veya görünmez türünden olsun bu varlıkların arkasında olan O gücün varlığı şüphe götürmez bir gerçek olmuştur. Fakat, O varlığın kişiliği, karakteri, isimleri ve hareketleri O'nun fizik, metafizik ve ruh alemleri ile iç içe giren bir bağı olmasından dolayı çok önemli ve karmaşık tartışma konularına neden olabilmektedir. Onun içindir ki, çok açık cevaplar bulunamamakta ve zaman zaman da bu konu önemli problemler oluşmaktadır.

Fiziksel varlıklar bilimsel yöntemlerle çalışılmakta ve sonuç bilimsellik taşımaktadır. Ruh ve görünmeyen varlıklar sipekulasyonlara açık çalışılmakta, sonuç kabul veya red edilmeyi getirmektedir. Her ikisinin iç içe girmiş alanının araştırılmasında ise insanların bireysel hayal güçleri ve buluşları söz konusu olmaktadır.

Otantik bir bilgi kaynağı ve onu uygulamayı gösterecek otantik öğretici olmadan insanların bireysel veya evrensel düşüncelerinin doğruluğunu ölçmek ve de korumak mümkün değildir. Aksi takdirde, hür ve eşit olan insanların sayısınca fikir ve düşünce üretilecek, hiç bir insan diğer insanın fikrini ve düşüncesini ne otantike edebilecek ne de red edebilecek pozisyonda olacaktır. Dolayısı ile, insanlar birbirini yoracak karışıklık, dağınıklık ve çatışmalar yer alacaktır. Aynı felsefede, efsanelerde, hikayelerde ve değiştirilen vahiy yazılarında olduğu gibi. Bu duruma göre görülüyor ki, en çok karışıklığa ve karmaşıklığa uğrayan konu 'İlah'ın kelime anlamı, hürriyet, eşitlik ve adalet kelimeleri ile oluşan zaruri bağı ve hayat düzenine otantik olarak uygulanma metodları olmuştur.

Onun içindir ki, zamanın felsefesi genel olarak insanın fiziksel, psikolojik ve mantık yapısına yoğunlaşmıştır. En azından, insanın gözle görünen gövdesi, soru soran aklı, mantığı ve karar verecek iradesi bulunmaktaydı. Fakat, ne yazık ki, alınan bu kararları birbirlerini baskı altına koymadan hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmadan tüm bireysel ve evrensel fikirlerin otantik olup olmadığını değerlendirecek bilgi ve bu bilgiyi tatbik edecek otantik örnekler yoktu. Buna dayanarak Sokret bile, "*Tek bildiğim şey, hiçbir şey bilmediğimdir.*"¹⁶⁸ diyerek tek bilgi kaynağı olan Yaratıcısına teslim olmuştur. O biliyordu ki, bir bilinen binlerce bilinmeyene kapı açmaktadır. Vahiy vesilesi ile bilgi kaynağı yardımı olmasa insan kendisine gerekli kod ve koordineleri dahi bilemez değilki bir başkalarınınkini bilebilsin.

Vahiy'i bilgi kaynağı kabul etmeyen doktorinler de insanın kendisini bilgi kaynağı olarak merkeze koymuş ve hürriyetin, eşitliğin ve adaletin anlamlarını kendisinde bulmak için sorular sormaya ve

---

168-'Philosophy 100 Essential Thinkers (2003)' s; 21

cevaplar bulmaya zorlamıştır. “Stoikler, Epikürler ve Şüpheciler, ‘Dünya’nın O varlığa (ilahlara) bağlı olmadığı’ düşüncesini olumlu karşılıyorlar, bunu da akıllı ve erdemli insanların saygı değer bir karakteri olarak algılıyorlardı: O akıllı ve erdemli insan hürdü, kendisinin efendisi, kendisinin ilahı olarak görülüyor, ona ne olursa olsun, onun bilgisini, erdemini ve mutluluğunu hiçbirşey etkisi altına alıp gölgeleyemez deniliyordu; bu erdemlilik onun kendi içinde bulunduğundan dünyevi olaylar onu tedirgin etmez...ve o mutluluğu kendi içinde bulur.”¹⁶⁹ demekteydiler. Bu durumda, hayatı düzene koyan güç başkalarından alınmış insanın kendisine, kendi benliğine verilmiş olmaktadır. Diyorlardı ki, “...insan kendi üzerine uygulanan etkinliklerin efendisi olmalıdır.”¹⁷⁰ Dışardan gelen güç ve baskı ile hayatı düzene sokan değerler ve etkenler bu sefer insanın kendi içinden, kendi iradesinden gelmeye ve bununla soru ve sorunlara kişisel cevaplarla yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Bunlar ise Tse’nin yukardaki ilah tanımına tam ters düşmektedir. Hiç bir yaratılmışın herşeyi kaplayamayacağı için gerçek otantik İlah olamayacağı aşikardır. Bu durumda her varlığı kaplayan tek bir ilahta birlik sağlanamazsa bireysel, grupsal, toplumsal ve evrensel bütünlük ve harmoninin nasıl başarılabilineceği sorusu ortaya çıkmaktadır.

b) Kıbrıslı Zenon: (Citium’lu Zeno)

Kıbrıslı Zenon (M.Ö.335-263) ‘Stoa Poikili’ yani ders verdiği ‘Boyalı Sundurma’nın adı ile bilinen Stoik doktorininin fikir babası olmuştur. Onların inanışlarına göre Zeus herşeyin yaratıcısı ve kontrol edicisiydi. Kosmik yaratıkların kaderleri, ve yaşam düzenleri otomatik olarak ‘logos’, evrensel akıl sebebine bağlanmış ve bu düzen de varlıkların

---

¹⁶⁹-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 165

¹⁷⁰-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 165

kendi içlerine sabitlenmiştir. Fakat, insan 'logic', mantığını kullanarak yaşam düzenini seçme ve kaderine etki etme hürriyetine sahiptir, onun için aklını ve fikrini kullanarak kendi düzenini kurabilir. Almış olduğu kararlar ve hareketlerinin yönü de kendisine mutluluk veya üzüntü verme sebebi olacaktır. Onun için, Stoiklere göre, harekete geçmeden önce olayları sorgulamak ve anlamak hayati bir öneme sahiptir.

Bu duruma göre, Stoik doktorininde 'sebepe' ilah konumuna konmaktadır. Aynı zamanda sebebe itaat Yaratıcı'ya ve O'nun kutsal kurallarına, doğanın ahengine ve kader kurallarına da itaat demektir.¹⁷¹ Açıkça görülüyorki, Stoikler bir Yaratıcı'nın olduğunu inkar etmiyor fakat ilahın rolunu ve sorumluluğunu insanların kendilerine yükleyerek, kendi hayatlarının kurallarını kendilerinin koymasını ön görüyor ve diyorlardı ki, "...şayet biz yaparsak, olur; şayet biz yapmazsak, olmaz - o halde şayet biz bir şeyin olmasını istemiyorsak, o şeyi yapmamalıyız."¹⁷² Burada ki en büyük problem değişik bireysel algılama ve uygulama konusudur. Çünkü, herkes aynı konuyu değişik algılayacağından büyük oranda yanlış anlamalara ve de yanlış yönlendirilmelere mahal verecektir.

Bu takdirde, her bir insan kalbinin bütün dürüstlüğünü kullanarak hareket etse bile diğerleri ile aralarında bütünlük ve ahenk yaratabilecek ortak alan bulmak mümkün olamayacaktır. Birisinin seçimi diğerlerine üstün kılındığı takdirde ise insanlar, ya baskı altına alan ya da baskı altına alınan pozisyonunda olmak zorunda kalacaklardır. Biliyoruz ki, bir insanın kendisini her yönü ile tatmin etmesi kesinlikle mümkün değildir. Sonuç olarak, insan hayatını düzene koyarken sadece kendi aklına, iradesine veya herhangi bir sebebe dayatması, onlara hayatını düzene koyan güç konumuna koyduğu için ilah konumuna koyuyor demektir. Bu da açıkça,

---

¹⁷¹-A History of Philosophers (2006) s; 172

¹⁷²-West Philosophy and Ontology (2008) s; 311

kendisini, doğruluğu tesbit edilmemiş bireysel algısına, duygularına ve de kanıtlanmamış varsayımlara köle ediyor demektir.

Bu durumda insan başkalarından önce kendisini mahvedecek, hürriyet, eşitlik ve adaletten söz etmek mümkün bile olamayacaktır. Daha önceki ilah sayılarına bakınca bu daha net görülebilir, fakat aslına bakıldığında ikisi arasında çok da fark olmadığı anlaşılacaktır. Çünkü, her ikisinin de insanlık için aynı eşitlikte tehlike arzettiği görülmektedir. Aynı zamanda bu doktorinin kendi içinde çelişkinin olduğu gözlenmektedir. Bir yandan her bir bireye her hakkı, hatta intihar etme, kendi canına kıyma hakkını verirken diğer yandan da herkesin bütünleşmesini gerektiren sosyal ahengin oluşturulmasından bahsetmektedir. Temelde bireysel ve evrenselliği dengede tutacak objektif bir ana hattan hiç bir şekilde bahsedilmemektedir.

Herhalukarda, fizik ve metafizik konularında yeni sorulara kapı açmakta ve sonuca ulaşmak için bilimsel metodları ve kutsal sebepleri, yani 'doğanın bedeni ve doğanın akli' kullanılarak belirli prensiplere ulaşma yollarını açılmıştır. *"İlah, her an üreten ve düzenleyen güçtür... temel prensibe göre de olayların kendi içinde akıl almayan özellikleri ve onları biçimlendirici katmanları bulunmaktadır."*¹⁷³ Kısıtlaması olmakla birlikte bu doktorin rasyonel ve ahlaki değerleri araştırmada doğal ve bilimsel prensipleri birleştirmeyi öne sürmektedir.

c) Epikuroşular:

Epicurus ise yeni bir ekolün bulucusudur. Etrafındaki kişilerle birlikte kendi bahçesinde toplanırlar. Kendisi aristokrat bir felsefeci olmasına rağmen *" onların yiyecekleri sadece su ve ekmektir. Epicurus derki, 'Ben beden olarak mutluluğa ermiş biriyim, su ve ekmekle beslenerek*

173-'A History of Philosophers (2006)' s; 180, 181

lüks ile elde edilen mutluluğa ve onun arkasından gelenlere tükürüyorum.’ Bu onların sadece lüksle mutluluk elde etmenin arkasından geleceklerden korunma sistemiydi.”¹⁷⁴ Bir kaç mektubu hariç Epicurus’un hiç bir eseri günümüze ulaşmamıştır. Yukarıdaki cümleler de onun doktorinin ana prensipini vurgulamaktadır. Her konuda olduğu gibi, burada da otantik kaynak problemi karşımıza çıkmaktadır. O’nun doktorini de ‘mutluluk’ üzerine yoğunlaşmış, ”’Mutluluk’...hayatın hem başını hem de sonunu kapsar...denilmiştir. ‘Erdem’ kelimesi, sağduyu ile mutluluk aramak için kullanılmıyorsa, sadece boş bir kelime demektir.”¹⁷⁵ Onlar için felsefe ise mantık, matematik ve özel eğitim yapmadan, insanın sağduyusunu kullanarak mutluluğu bulması için sadece bir araçtır.

Seks ilişkisi bir tutku eylemi olduğundan yasaklamışlar ve “...bizim gövdemiz kutsaldır”¹⁷⁶ diyerek kendilerini kutsamışlardır. Epicurus, kutsallık ve insani duyguların varlığından muhakak ki haberdardı fakat onları içeren otantik bireysel ve evrensel bilgi olmadığından insanın kendi sağduyu motivasyonunu doğru olarak kabul ederek takip etme yolunu seçmiştir. “Hazımsızlık korkusu ile az ye, yarın korkusu ile az su iç, politikadan, aşktan ve tutkudan uzak dur, evlenerek, çocuk sahibi olarak kendini ve geleceğini onlara köle etme; kendi kafanda acıyı üzüntüyü değil mutluluğu tasarla.”¹⁷⁷ Onlar için iki korku vardı, birisi dini kanunların baskısı ve ölüm korkusu. Epicurus’da teorisinde bu iki korkuyuda bertaraf ederek mutluluğu bulmayı amaçlamaktaydı. Görünen odur ki Epicurus da yaratılan varlıkların arkasında olan tek bir yaratıcının olduğunu inkar etmemektedir. Fakat, Leo Tse için Dünya’nın şuuru yaratıcıdır, Kıbrılı Zenon için sebebin gücü ile yaratıcı güç ortak çalışır ve Epikuroscular için de yaratıcı insanların

---

174-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 250

175-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 252

176-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 254

177-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 254

hareketlerine ve kararlarına kesinlikle karışmadığını savunmaktadırlar. Çünkü, onlara göre “...ruh ve gövde yok olmaktadır...”¹⁷⁸ nefes ve ısı madde gibi kabul edilerek gövde ile bu anlamda ilişkilendiriliyordu. Korku duygulardan kaynaklanmaktaydı, o halde gövde ruh gibi duygulardan da arındırılmalıydı ki, korku oluşmak için yer ve imkan bulmasın.

Epicuroscular aynı zamanda atomun ‘*par excellence*’ (Super Mükemmel) kabul eden ekolün kurucusuydu. Tanımına göre, “*Atomlar görünmez, kesilmez, bülünmez, madde alemi oluşturur fakat incelenemiyen bir şeydir...ve ilk atom da Elea’dan (Yaratıcı) gelmiştir, varlığın yoktan var olamayacağına, evrenin ebedi var ve sınırsız olduğuna inanılırdı.*”¹⁷⁹ Apicurosculara göre varoluş, atomlara ve aralarındaki bulunan boşlukla oluşan karşılıklı ilişkilerine göre şekil alır vuku buluyordu. Democritus’un (M.Ö. 460-370) savunmasının aksine Epicurus, atomun tamamen doğa tarafından kontrol edildiğine inanmaz, bazen kendi yolundan çıkıp (swerves) başka bir atomla çarpıştığını savunur ve bunu da insanın sınırlı hür seçme hakkına benzetir.

Herhalukarda ana hedef acı ve üzüntüyü yok ederek en yüksek mutluluğa ulaşmaktı. Onlar kendilerince belki de o zamana kadar din ve ilah adı altında korku ve ceza düşüncesi ile ezilen insanları rahatlatmaya çalışıyorlardı. O zamanın insanları bu baskıdan kurtarmak için, Stoiklerin öne sürdüğü ‘sebepler dünyası’ yerine, ‘mutluluk dünyası’ sunuyorlardı. Aynı zamanda buna ‘düşünce dünyası’ da diyorlardı. Çünkü inanıyorlardı ki, insan dıştan ve kendi içinden gelen kurkuyu, ölümsüzlüğü, yani ölüm ve dünya malı kaybetmenin korkularını önce düşüncesinde bitirmeliydi. Onun için,

---

178-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 254

179-‘The Pre-Socratic Philosophers (2000)’ s; 346

idraki acı çekmek, fiziksel acı çekmekten daha kötü sayılıyor, ikisininde herşeyden önce beyinde yer aldığına inanılıyordu.

Acı, ızdırıp ne kadar azaltılabilirse o kadar mutluluk artırılacaktır ve ne kadar mutlu olunursa düşünce de o kadar huzur bulacaktır. Epicurus o zamanki dinin kullanımını, kurallarını ve anlayışını benimsemiyor olabilir, fakat insanların mutluluğu yakalamak için bir şekilde bir sistemi takip etmelerine hiç bir zaman karşı gelmemiştir. Biz bunu onun kendisinin de mutluluğu elde edebilmek için belirli bir sistem sunduğundan da anlayabiliyoruz. Bilimin varlığı daha iyi anlatacağını savunuyor, efsanevi ilahlara karşı çıkıyorlardı. Fakat, bunu yapmakla birlikte bilim henüz tam gelişmediği için, bu sefer de kendilerince bilime dayalı yeni bir mitoloji ortaya çıkartmışlardır.

Bu da gösteriyor ki, Epicuros dini inkar eden değil, fakat dinde reform yapmaya çalışan bir alimdir. İnsanları başkalarına kul köle olmaktan kurtarmaya uğraşan, fakat öbür taraftan da otantik bilgi eksikliğinden dolayı, başka tuzığa doğru yol almaya başlamışlardır. Bu sefer de kendisi başkalarına kural ve kanunlar koymaya başlamıştır. Bu nokta bile başlı başına kendisi ile başkaları arasında hürriyet, adalet ve eşitliği ortadan kaldırmaya yetmektedir. Bu durumda, daha önce efsanevi ilahların baskısı yerine kendisi kural koyarak diğer insanlara baskı uygular pozisyonuna gelmektedir. İnsanlar onun kurallarını ezberleyip yüz yıllarca onları kutsal addederek takip etmişlerdir. Böylece bu anlayış, hristiyanlıkta ki, manastır hayatının ve papalık anlayışın temelini oluşturmuştur.

d) Cynics, Kinikler:

Kıbrıslı Zenon ve Atina'lı Antisthenes (M.Ö. 445-365) Sokrates'in öğrencileriydi. Zeno, araştırma ve bilimsel inceleme yolu ile bilgiye

ulaşmak için, madde ve sebebin arkasındaki maddesel dinamikleri araştırmaya yoğunlaşmıştır. Antithenes ise önce Zeno'yu takip etmiş fakat daha sonra insanın 'düşüncesi ve seçimi' alanına yönelmiş ve hayatının sonuna doğru da 'doğal' kuralları olduğu gibi kabul etme yolunu seçmiştir. Sinop'lu Diyojen de (M.Ö. 400-325) hayatı ciddiye almayan, 'the school of cynics' (kunikus) 'köpek gibi', 'beyaz köpek' veya 'hızlı köpek' anlamlarına gelen çok tartışmalı bir ekol başlatmıştır. Onlar toplumun daha önce çok önem verdiği değerlere, yani zenginlik, güç, sağlık ve ünvan gibi geleneksel adet ve politik değerlerle şekillendirilen her türlü yaşam sistemine isyan etmekteydiler.

Aynı zamanda bu konularda aşırılıklar da görünmeye başlamıştır, "hükümet kurulmasına, özel mal sahibi olunmasına, evlenilmesine ve din kuralları konulmasına karşı çıkan doktorinler oluşmaya başlamışlardır."¹⁸⁰ Bu felsefecilerin hiç birinin orijinal yazılı eseri günümüze ulaşmamıştır, fakat Diyojen Laertius'ın (M.S. 222-250) yazmış olduğu 'Felsefecilerin Hayatları ve Görüşlerinin Özeti' (Compendium of the Lives and Opinions of Philosophers) adlı kitabından onların görüşleri ve kendileri hakkında bilgiye ulaşılmıştır. Ne varki, bu bilgilerin otantik olup olmadığı yine soru işaretleri ile doludur. Çünkü, bu yazar hakkında da çok bir bilgi sahibi değiliz, kimdi neydi, yaşadığı zaman nasıldı. Bu kitap bir başkası tarafından yazılıp bu şahsa atfedilmiş de olabilir. Öbür taraftan, Sokrat ekolunu takiple oluşan doktorinler de inanç ve akıl yoluyla ulaşılan bilgilere karşı çıkmaya başlamaktaydılar.

Kiniklerle birlikte Cyrenailer (Kirene Okulu) da "insan bireysel hayat değerlerini evrenselleştirebilmesi için doğal iç güdüsünün yeterli olduğunu savunuyorlardı. Onlara göre gerçek mutluluk, insanın kendi

---

180-'History of Western Philosophy (1993)' s; 241

oluşumunu ve mutluluğu elde etmek için nasıl emin olarak hareket etmeyi bilmesini içermektedir. Her doktorine göre de erdem, akıl yürütme veya fikir geliştirme sayesinde mutluluk kazanılırdı...bizim dış dünyamız üzerine hükmümüz yoktur fakat kendi iç dünyamız, arzularımız üzerine hükmümüz vardır...erdem de insanın kendisini arzularından kurtarıp hürriyete kavuşturmasıdır...” demektedirler.¹⁸¹

Halihazırda var olan teorileri ve pratik yaşanan hayat düzenlerini red edip, tabiatın doğal kurallarını ideal ve otantik hayat örneği olarak almış ve günlük hayata uygulamayı benimsemişlerdir. Evren kendi yaşamını idame edebilmek için otomatik kural ve düzenlerle donatılmıştır. O halde her birey de aynısını yapmalı ve doğayı taklid ederek yaşamını sürdürmelidir, demektedirler. Denirki, Diyojen “*sadece insanlarla değil hayvanlarla bile kardeşlik sistemi kurmuştur.*”¹⁸² Bu sebepten dolayıdır ki etrafında insanlardan çok hayvanlar bulunmaktadır. Çünkü, Diyojen onları insanlardan daha dürüst ve onurlu olduğunu söylemekteydi. Onun içindir ki Eflatun ona “*Delirmiş Sokrates*”,¹⁸³ kendisine de “*kozmpolit*”¹⁸⁴ derdi. Kinikler medeniyetlerin çok ilahlar tarafında kontrol edilmesini reddeder, doğa gibi sadece bir İlahı teslim olarak doğa ile uyum içerisinde yaşanılmasını savunurlardı. Nevarki, “*Sadece bir yaratıcının varlığına inandıklarını söyledikleri halde Kinik doktorine bakıldığında onların, savundukları tek tanrıcılık hakkında gerçek bir fikre ve derin anlayışa sahip olmadıkları gözlenmektedir.*”¹⁸⁵

181-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 82, 83

182-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 241

183-‘Philosophy 100 Essential Thinkers (2003)’ s; 31

184-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 85

185-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 85

e) Şüpheciler, (Sceptics):

Elis’li Pyrrho (M.Ö. 365-270) “*Asya yolculuğunda İskender’e eşlik eder, kendisi şüpheciler ekolünün bulucusu olarak kabul edilen Demokritos’un (M.Ö. 460-370) dolayısı ile Anaxarchus’un (M.Ö. 380-320) takipçisiydi.*”¹⁸⁶ Önceleri ‘Pyrrhonism’ diye kendi ismi ile bilinen ekol daha sonra ‘Şüpheciler’ adını almıştır. Pyrrho yola çıkmadan önce Demokritos’un çalışmalarını incelemiş benimsemiş olsa da, genelde kendisi ile beraber yola çıkan Anaxarchus’un görüşlerine doğru yönelmiştir. Milattan önce üçüncü yüzyıl bibliyografcısı olan Diyojen Laertius’a göre, Demokritos Fars kralı Xerxes, Sparta ve Athen’i alıp Asya’ya giderken ona eşlik edip hizmet ettiği için bir Fars din adamı tarafından kendisine mukafat olarak astronomi ve ilahiyat bilgileri verilmiştir. Sparta ve Athen arasında M.Ö. 431 de başlayan ‘*Peleponnesian Savaşı*’ 27 sene sürmüştü, sonunda Athen yenilmiş ve ‘*Maritime İmparatorluğu*’ sona ermiştir. Felsefeci olan Demokritos, bir taraftan bazı bilgileri, aynı zamanda sihirbaz olan, Fars din adamından aldığı için ‘komedyen’ olarak nitelendiriliyor, diğer taraftan da bilimsel bir dal olan atomun yapısını inceliyordu. Demokritos insan ruhunun evrensel atomik ısıdan oluştuğunu savunmaktaydı. Kendisinin hiçbir orijinal çalışması günümüze ulaşmamıştır fakat, çalışmalarının ilimde, bilimsel ve mekanik araştırmalara ve de kosmik dünyaya açılışında önder olduğu kabul edilmektedir.¹⁸⁷

Pyrrho da gittiği yolculuktan ‘gerçek bilginin kesinlikle elde edilemeyeceği’ teorisi ile geri döner. Herşeye şüpheli bir bakış uyguluyor ve mantıklı bir sonuca ulaşabilmek için de her tartışmanın sonunu açık bırakıyordu. Bu duruma göre, kesin bir son yoksa

---

¹⁸⁶-A History of Philosophers (2006) s;163

¹⁸⁷-A History of Philosophers (2006) s;101-2

endişede olmayacaktı, çünkü hayat ancak endişeden kurtulmuş bir akışla devam edebilecekti. *“Bu görüşe göre, mantık temeline dayanan hiçbir sonuç veya hareket, diğer bir mantık temeline dayanan sonuca karşı üstün addedilemezdi. Pratikteki anlamına göre, fethedilen memleketle değişik olan gelenek ve göreneklerin uyum sağlayabilmesi için imkan veriyordu...Herşeye şüphe ile yaklaşmak bir şeyin doğru veya yanlış olduğu konusunu ortadan kaldırıyor ve sonunda neyin doğru olduğuna sağduyu ile ulaşılabilir deniliniyordu.”*¹⁸⁸ Ne var ki, Epicuros (M.Ö. 341-270) buna karşı çıkar ve onları bilgiyi uyuşturup bilinmezliğe sürüklemekle suçlar. Epicuros, bilginin havada kalması, kesin doğru ve yanlış kararının alınamaması insanı kesinlikle mutluluğa götürmeyeceği görüşünü savunmaktadır. Zamanın tarihine bakıldığında görülmektedir ki, aslında bu içinde buldukları toplumsal problemlerden kolay kurtulma yollarının arayışıdır. Fars askerleri, halihazırda değişik milletlerden meydana gelen orta doğuyu kuşatmıştı. Zaten Doğu’dan Batı’ya, Batı’dan Doğu’ya yapılan akınlar ve ülkelerin zaptı, bir taraftan Dünya kazanında milliyet, din ve kültür türüsü yapmakta bir yandan da kafalarda karışıklık, cevabı verilemeyen sorular yaratmaktaydı. İnsanlık iyice şaşırmış, en pratik hayat düzeninin hangisi olduğunu ve gerçeğin nerede durduğunu bilemez olmuştu. Gerçekten, o karmaşada gerçeğin ne ve nerede olduğunu bilmek mümkün görünmüyordu. Muhakkak ki, bu insanların birbirlerini sorgulaması ve ortak nokta bulmaya çalışmaları, farklılıkları için birbirleri ile döğüşüp öldürmelerinden daha hayırlı bir durumdu.

Burda da görüyoruz ki, Şüpheçiler de tek bir yaratıcının olduğunu inkar etmiyorlar ve diyorlar ki, *“Allah’ı kolayca ulaşacağımız, göreceğiniz veya da ellerinizle tutacağımız bir yerde olması mümkün değildir, O ancak geniş anlamda akıl ve kalple algılanabilir*

---

¹⁸⁸-History of Western Philosophy (1993) s; 243

(Empedocles, ÖK 133).¹⁸⁹ Yaratıcı her gerçeği bilir fakat insanoğlu herşeyi bilemez. Onun için, inanaç insanın göremediği ve dokunamadığı konularda ortaya çıkar, görüp dokunamaz ama varlığına kesinlikle inanılır. Onun için insan görmediği, bilmediği şeyler hakkında son karar verici olamaz. İnsan sadece gerçek doğruya doğru kesin kararlar almadan sadece algısal bir yolculuk yapmaktadır. Bu gevşeklik felsefecileri daha geniş araştırma yapmaya zorlamış, ucu havada açık kalmış bilgiyi düzenli bir yere oturtmaya uğraşmışlardır. Bunların hepsi aslında Yaratıcı ve yaratılan insanlar arasındaki diyalog kopukluğundan meydana gelmekteydi. Bu da zaten Vahiy sisteminin olmasının gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. İnsanlar bilimsel bilgileri doğadan elde edebilirler fakat konu insan ruhuna, psikolojisine, sosyolojideki hürriyet, eşitlik ve adalete gelince kim, kime kural koyabilirdi ki.

f) Eflatun (Plato):

Şüphencilik alanındaki bilgi edinme konusuna gelince, her ikisinde Sokrates'in öğrencisi olmalarına rağmen, Aristo deneysel ve araştırma, Eflatun ise idealci ve teorici yöntemlere yönelirler. Sokrates'in idamından sonra Eflatun Magara'ya, Cyrene'ne ve Mısır'a gider. Atina'ya döndüğünde 'Akademi'sini M.Ö. 387 de kurar. Burada, toplumun ihtiyacı olan dürüst ve adaletli felsefeciler yani, ileride devlet politikasında başa geçecek liderler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Öğretme metodu olarak, ilk önce Sokrates'in etik prensiplerini diyalog metodu ile öğretmekteydi, fakat daha sonra didaktik metod kullanmaya başlar. Kabul ediyordu ki, "...varlıklar görmek ve anlamak açısından iki forma sahiptir."¹⁹⁰ Buna binaen bilgiyi ikiye ayırır, görünen, yani

---

¹⁸⁹-abu.nb.ca/courses/...: Empodokes of Acragas: fragments, (133) as arranged by Herman Diels

¹⁹⁰-Plato The Republic (2000) s; 216

‘sebepe’le bilinen bilgi ve kapsanan, yani ‘görüŖ’ tahmin üretilerek elde edinilen bilgi. Ŗübheciler gibi, gerçekte bilgi ve karar noktasını açık bırakmak yerine, görüŖ ve sebebi birbirine kıyaslayarak ‘izafiyet’le sonuca varma metodunu kullanmıştır. Böylece, sebepe ve görüŖe dayanan bilgileri birbirleri ile kıyaslıyarak gerçekte bilgiye ulaşmayı hedeflemektedir.

Eflatuna göre, bütün gerçekte bilgilerin sahibi ‘İlk Prensipte Sahibi’, herşeyi yaratan tek olan Yaratıcı idi. O’na göre ‘görünmeyen ve değişmeyen’ varlıklar vardır ki, bunlara ‘kutsal sebepler’ denir, ve de ‘Görünen ve değişen’ varlıklar vardır ki bunlarada ‘zaruri sebepler’ denir diye nitelenmekteydi. Bu duruma göre, değişmeyen ve görünmeyen yaratıklar kutsal düzene, değişen ve görünen yaratıklar da zaruri düzene sahiptiler. Bunların arasında bulunan düzensizlik bile yine onların arasında uyum sağlamak içindi. Eflatun derki, “...İlk İlke hariç, varsayımlara dayanan konuların gerçekte ‘temel’e – tartışmaya giriş noktası - dayandırılıp rasyonel bir şekilde yapılan tartışmalarda sebebin özel bir yeri, gücü ve fonksiyonu bulunmaktadır. Bu tartışmalar varsayımdan kurtulup orijinal bilimsel gerçeğe, hatta herşeyi kapsayan İlk İlke prensiplerine gidene kadar devam edecektir.”¹⁹¹ Eflatun bu yöntemin ‘saf form’ olduğunu ve bu yöntemle bilginin adım adım incelenerek, kıyas ve karşılaştırma yapılarak her iki ucuna, (görünmeyen, değişmeyenler - görünen, değişenler) sonuca giderken “İlk Prensipler’de birleşeceklerini ve son noktaya beraber ulaşacaklarını”¹⁹² savunur. Eflatun, aynı zamanda insan ruhunun İlk İlke Prensibine doğru yaptığı yolculuğunda, varsayımlardan hürriyete kavuşmadığı sürece başarının mümkün olmayacağını savunmaktadır. Yani, fiziksel kurallar hakkında deneme ve örnekler aracılığı ile bilimsel bilgi elde edilebilir. Fakat, ruhla ilgili, fiziksel olmayan kurallar ise hiçbir zaman varsayımdan

---

191-‘Plato The Republic (2000)’ s; 218

192-‘Plato The Republic (2000)’ s; 218

soyutlanamayacaktır. Çok değişik yollardan bir sonuca ulaşmak mümkün olabilecektir. Fakat, hiçbir yöntemin ve kişinin fiziki gövdesi ile ruhi gövdesinin birleştirip uyum sağlayacak geçerli kod ve koordineleri tahmin yolu ile bilmesi kesinlikle mümkün olamayacaktır. Eflatun'nun bu doktorinleri Vahiy'nin kaçınılmazlığını bir kez daha göz önüne sermektedir.

Bu arada Eflatun görünen ve görünmeyen varlıklar arasında üçüncü bir maddeden bahseder ve buna da 'öz' (essence) der. Beden ve ruhun bu öz sayesinde birleşip bu evrende görüntü elde ettiğini savunur. Görünmeyen varlığın görünen varlığın içinde saklı olduğunu fakat hala orada kendi işlevini yaptığını vurgular. *"O halde...yaşam nedir? Yaşama ruhun hareket etmesidir diyebilirmiyiz? ...muhakkak ki...ruhun mükemmelliği adalet uygulandığında elde edilir, sıkışma ve zorlanması da adaletsizlik sonucu meydana gelir."*¹⁹³ Onun için de Eflatun 'öz'ü *"...kaynağa bağlayan ışık olduğundan, bu ışıktan da doğrunun görülmesi için aydınlık yapan nokta olarak ifade eder. Eflatun, hayatı iki yanına üç kürek, madde, mana ve öz, bağlanmış savaş kayığına benzetir ve bu küreklerin uyum içinde çalışmalarının, hem kayığın kendisine, hemde etrafındakilerle tam bir uyum içinde gidebilmesi için zaruri olduğundan bahseder. Bazıları rapt edilmiş (kürekleri sabit tutan halkalar gibi), bazıları hareket eden (kürekler ve kayık gibi) nesnelere zorunluluk milinin zaruri son noktalarına kadar rotasyonunu genişlettiği ve her bir nesnenin de uyum içerisinde kendisine ait bir hareket ve dönüş ortaya çıkarttığı görüşündedir."*¹⁹⁴ *"Adalet işte buna benzer, (kürekler, halkalar, kayık her biri kendisine düşen görevi sonuna kadar uyum içerisinde yapmasıdır) ve bu adalet sadece otantik eylemler ile elde edilebilir. Gerçek, insanın kendi dış hareketleri ile değil iç hareketleri ile ilgilidir, ancak insanın gerçek kişisel hareketleri böyle ortaya çıkar. Her nesnenin kendine düşen görevi*

193-'Plato The Republic (2000)' s; 35-6

194-'Plato The Republic (2000)' s; 339

tam anlamıyla yapması, başkasının görevlerine karışmaması ve başkalarının da kendi görevine müdahale etmelerine müsaade etmemesi gerekmektedir...Kendisi olmak demek, kendi kendisinin yöneticisi, akıl hocası ve dostu olmak demektir. Bu aynı notalarda bulunan üç sabit, 'üst, orta ve alt' müzikal ölçğine benzer"¹⁹⁵

Bütün bunlara baktığımızda Eflatun'un tek bir yaratıcı olduğundan şüphesi olmadığını görürüz. Ne yazık ki, ilahın anlamı, tanımı, ilah ve insan ilişkisi hakkında Tek Yaratıcı konusunda olduğu kadar açık ve net olmadığını da görürüz. Yazılı eserlerin çevirilerindeki yarar ve engellerin farkında olmakla birlikte, Eflatun'nun eserinin çevirisindeki ton değişikliklerine de dikkat etmek gerekir. Herhangi bir kişi bile okuduğunda, eserdeki bazı bariz ton değişikliklerini kolayca algılayabilir. Her iki eserde de, diğer kısımlara kıyaslandığında eski mitoloji kitaplarını çağrıştıran bölümler bulunmaktadır. İlah, ilahlar, tanrı ve tanrılarla ilgili bölümler en karışık bölümlerdir. Anlaşıyorki, bu noktalar ya orijinal esere monte edildi, ya da gerçekten eseri çeviren tarafından konu pek de anlaşılmadı.

Eflatun, eski yöntemle inanılan ilah veya ilahlara ve insanların bu tür ilahlara yaklaşımlarına kesinlikle karşı çıkmıştır. Eflatun bu konu hakkında bir hayli soru da sorar, "*İkinçi kanunmu yoksa lakırtımı, ne diyorsunuz? Tanrı'nın (İlah'ın) sihirbaz olduğunu mu sanıyorsunuz? Siz sanıyormusunuz ki, İlah, kasıtlı olarak değişik zamanlarda değişik şekillerde ortaya çıkıyor? Gerçekten değişik zamanlarda değişik şekil ve formlara girerek bazan bizi aldatıyor, bazan da bizi merakta mı bırakıyor? Veya da tek bir formda (bilinebilecek bir formdan kast ediyor olmalı) olduğunu mu sanıyorsunuz ve siz görüyorsunuz ki var olan varlıklar bile kendi formlarını korumaktadır. (Kendi sorularına yine kendisi cevap verir,) ...İlah her haliyle kusursuzdur...O halde,*

195-'Plato The Republic (2000)' s; 141

İlah'ın değişik şekillere girmesi düşünülemez, özellikle dış etkenlerden dolayı."¹⁹⁶ Elbette ki, Eflatun'nun eserleri bir çok yönden daha derin incelenilebilir fakat, bu noktada onun tek bir yaratıcının olduğunu ve fiziken yapılmış veya hayal ürünü olarak meydana getirilen ilahları reddediyor olmasını bilmek bizim için yeterlidir. İlginç tarafı ise herşeye rağmen tek Yaratıcı'nın aynı zamanda tek İlah olduğunu açıkca vurgulamamış olmasıdır. Onun yerine, insanı öne çıkartmış ve insanı kendi kuralını kendi koyan ve kendi hayatını kendisi düzene sokan konumuna koymuştur.

Eflatun da bazı felsefeciler gibi evrensel modellerin gerçeği bulmada kullanılabilineceğini savunmuştur. İyi ve kötü ile donatılmış insanı kusuruzluğa götüren yolda yürüyen insan için hedefe ulaşmasındaki değerleri belgelemeye ve erdemle hareket etmeyi anlatmaya çalışmıştır. İnsanın bu yolculuğunu dört aşamaya koymuştur, *"...anlamak, düşünmek...inanmak... ve hüküm yürütmek..."*¹⁹⁷ Her zaman olduğu gibi, problem açıklanmakta fakat çare sunulmamaktadır. Otantik ortak değerler olmadan, insan kendi varsayımlarının doğruluğunu kendisi için bile ispat edemezken, başkaları için veya da evrensel değerleri nasıl tespit edip doğruluğunu ispat edebilsin. Hürriyet, eşitlik ve adaleti zedelemeyen nasıl bir insan diğer bir insan için bu iyidir veya bu kötüdür hükmünü verebilir ki? İnsan, kendisi, başkası ve de evrensel gerçek kod ve koordineleri nasıl bilebilir? Eflatun'nun olumlu çalışmalarına rağmen, insanlığa yol gösterecek, bireysel ve evrensel otantik, ana noktaları gösteren bir çözüm sunmadığı görülmektedir.

---

¹⁹⁶-Plato The Republic (2000) s; 66-7

¹⁹⁷-Plato The Republic (2000) s; 219

g) Aristo (Aristotle):

Aristo (M.Ö. 384-322) Makedonya doğumludur. On altı yaşındayken Atina'ya, okuması için Eflatun'nun akademisine gönderilir ve orada yirmi sene eğitim görür. Aristo, Eflatun'nun en iyi talebilerinden birisi olur ve Eflatun'nun vefatından sonra geri memleketine döner ve geleceğin kralı İskender'e hocalık yapar. Daha sonra M.Ö. 335'lerde geri Atina'ya gider fakat, Makedonya ve Atina arasında görüş ayrılıkları başlamış olduğundan Aristo çok iyi karşılanmaz. O zaman, Atina'da 'Lyceum' Halk Salonu adı altında kendi enstitüsünü açar. Orada akademik bilimsel araştırmalar yapılıyor, İskender'in gittiği yerlerden toplayıp gönderdiği bitki ve maden gibi nesnelere inceleniyordu.

Aristo'nun tüm çalışmaları 200 sene kadar kaybolmuş ve daha sonra Crete'de bulunmuş ve M.S. 500'lerde de Latinceye tercüme edilmiştir. Sadece bu olanlar bile zamanımızda Aristo'nun olduğu söylenen çevirmelerin ne kadar otantik olabileceğinin kanıtı olmaya yeter de artar. Önceleri göz ardı edilen Aristo M.S. 13. yüzyılda ünlü olmaya başlamıştır. *"Kendisi ampirik (deneysel) bilim ve bilimsel yöntem araştırmalarının babası sayılmaktadır. Eflatun'nun aksine Aristo araştırmalarında konulara hem akademik, hem de genel halk açısından baktıktan sonra kendi argümanını ortaya atar, böylece her açıdan bakılınca gerçeğe daha yakın sonuca varılabileceğini savunmaktadır."*¹⁹⁸ Bu Aristokrat olan Eflatuna karşın, kendisinin halkın içinden gelmiş olmasına bağlı olabilir.

Eflatun ruh ve maddenin birleşip, araştırmalar için görünür hale gelmesi konusuna konsantre olmuştur. Fizik ve metafiziği birleştirip oluşan nesnelere kıyas ve karşılaştırma yöntemi ile otantik bilgiye

---

198-'Philosophy 100 Essential Thinker (2003)' s; 25

ulaşmaya çalışmıştır. Aristo ise mantığın doğasını incelemeye yönelmiştir. Gerçek bilgiye ulaşmak için ‘*syllogism*’ (kıyas) metodunu kullanıp, konuları en dar ve en geniş açılardan araştırarak ortayı bulup en doğru sonuca ulaşmayı hedeflemiştir. “*Sylligism genel olarak tartışmayı içerir, önceden ortaya konulan araştırılacak konu (ngr-premise)  bölümde incelenir, arguman olacak konunun tümü, arguman da konsantre olunacak yan dalların konuları ve bulgulardan çıkarılan sonuç. Syllogism de bazı alimler kendi oluşturdukları ve kendi adlarını taşıyan metodlar geliştirmişlerdir. Bunların en iyi bilineni ‘Barbara’ adını taşır ve şöyle başlar: Her insan ölümlüdür. Sokrates insandır. O halde, Sokrates de ölümlüdür.*”¹⁹⁹ Aristo’ya göre doğru bilgiye ulaşmak sadece mantık yolu ile olabilmektedir. Bu durumda anlaşılmaktadır ki, Eflatun nesnelere birbirleri ile ‘*kıyas ve karşılaştırma*’ yaparken, Aristo ise mantık yolu ile ‘*tümdengelim ve tikele varım*’ metodu kullanmaktadır.

Aristo aynı zamanda felsefecilerin her gücü kendisinde toplayan Yaratıcı’nın gücünü, yaratıkların arkasına sakladıklarını idda ederek, O gücün yapay ilahlar hakkındaki efsanevi hikayeler ve teologik argumanlarla kapatılmaya çalışıldığını savunur. Onun için de, felsefecilerin hiç bir olaya mantıklı bir çözüm üretmediğini vurgular. Bir insan kendisini aydınlatmaya ancak bilim, tecrübe, keşif ve öğrenme ışığı altında, kendi analitik mantığını kullanarak ulaşabilir görüşündedir. İşte bu noktada ‘*syllogism*’i anahtar olarak, mantıklı sorular sormak ve mantıklı cevaplar almak için kullanıma sunar. Ne yazık ki, bu metod sınırlarındaki geniş gri alan, özellikle fiziksel olmayan konularda ve de çok geniş kapsamlı sorularda, her bir kişinin bir formül üretmesine meydan verebilecektir. Herkes, kendi sonucuna gidecek şekilde taraflı sorularla kendi hedeflerine rahatlıkla ulaşma

---

199-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 206

imkanı bulacaklardır. Bu durumda da sonuç, sonu gelmeyen, kendi kendini çürütebilecek argümanlara mahal verecektir.

Bu noktada büyük bir problem vardır, fakat bu noktanın Aristo'nun kendi orijinal çalışmalarından mı, tercümelelerdeki anlama kısırlığından mı, yoksa oluşan geniş gri alandan mı kaynaklanmaktadır kolayca anlamak mümkün değildir. Bu metodu kullananlar sonuç olarak bütün yaratıkların arkasında bir Yaratıcı'nın varlığı veya da yokluğu sonucuna ulaşılabilirler. Çünkü, sonuç hiç bir zaman otantik bilgiye dayanmayacaktır. Bu şekilde çalışma yapanların bu çok önemli noktaya dikkat etmeleri, çalışmaya başlamadan önce Aristo'nun bu metodunu genişlemesine ve derinlemesine incelemeleri gerekmektedir. Aristo hakkında adaletli bir sonuca varmak için önce onun felsefesindeki yazı karakterini ve kullandığı genel mantık yürütüşünü iyice anlamak gerekmektedir. Bu konuda kendisinin metodunu kullanabilir ve diyebiliriz ki, Aristo'nun eserlerinin temeli ahlaki ve mantıki değerlere dayanır. Şayet, onun denilen bir eser ahlaki ve mantıki değilse onun eseri değildir. Ondan sonra, yine sorabiliriz ki, biz mantık denince ne anlıyoruz, Aristo ile aynı değerlerimi anlıyoruz ve bu anlaşılın mantık ve ahlaki değerler aslında kimin değerleridir ve kimin için kullanılacaktır, kullananın onları kullanmaya hakkı varmıdır.

Genel olarak görünüyor ki, Aristo Eflatun'nun arkasında açık bıraktığı alanı doldurmaya çalışmıştır. Eflatun *'İlk İlke Prensipleri'*, evrenin ve insanın oluşumunu kabul ediyor, madde ve mananın birleşip deneysel araştırmalar yapılabilmesi için görünüm kazanmasının gerekliliğini savunuyordu. Aristo ise sadece fikir yürüterek insan için zaruri olan bilgilere ulaşabileceği konusunda tatmin olmuyor, varsayım ile elde edilen bilgilerin mitolojiden bir farkı olmadığını savunuyordu. Eflatun'nun hareket teorisini Aristo bir adım daha ileri götürerek *'zaman ve mekan'ı* ekler *"...şekil ve maddenin birbirine ilişkisi...ile*

olağan üstü varlık görünüş kazanır veya bir şeyin oluş bulması özün meydana çıkmasıdır...’’²⁰⁰ ve olgunluğun son hali ‘entelechy’ maddeye son halini veren enerji diye adlandırır. “Aristoteles gözlemlerine göre, ‘her şey olağan üstü dünyanın üzerinde oluşmuş gözümüzün önümüzde yatmaktadır ve bizde bunu gözlemliyoruz.’ Aristo için maddenin aslı kendi içinde belirsizdir, ne tam bir nesnedir ne de bir uzay boşluğudur, sadece ana cevheri oluşturur; bu aşamadaki oluşumun matamatiksel bir limiti yoktur, ancak onun şeklini ruhun (enerjinin) özü ne ise o tesbit edebilecektir.’’²⁰¹ Aristo bu durumdaki cevheri ve özü kısaca ‘Sınırın, sınırsız sonudur’ diye tanımlar. Yani, ne madde ne de mana ayrı ayrı kendi taraflarından incelendiğinde yaşam (canlı, hayat) konusunda tam otantik bilgisi elde edilemez kanısındadır.

Aristo’ya göre her oluş kendisini yönlendiren bir içeriğe sahiptir ve bu da şu dört prensipe dayanır; İlk etki, madde ve özün birleşimi, şeklin oluşumu ve yaşanan evrende varlığın alacağı son hal. Bu son hal de yeni bir başka oluş için ilk etki başlangıcıdır. Böylece oluş ve bozuluş zincirlemesi sonsuzluğa yelken açarmaktadır. Ne var ki, bu sonsuz oluş ve bozuluşun devam edebilmesi için de sınırsız bir enerji desteğine ihtiyacı vardır. “...Aristo’nun sistemine göre varlıktan önce saf, katıksız bir formun bulunuyor olması zaruridir, ki bu tüm oluşların sebep ve enerji kaynağı olsun, aksi taktirde cevherin kendisini oluşturacak, hareket ettirecek ve de oluşumu döngüleştirerek imkana ve potensiyel güce sahip olaması mümkün olamazdı.’’²⁰² Aristo bu saf forma ‘İlk harekete geçiren gü’ der. Bu başı ve sonu olmayan Yatatıcı Gücün ‘Saf Bilgi’ ile sonsuzluğu kontrol ettiğini böylece de kendi varlığını vurguladığını savunur. Aristo aynı zamanda da iki çeşit hareket olduğundan bahseder. Bunlardan birincisi evrensel, ikincisi ise bireysel hareketlerdir. Bu hareketler her bir varlığın kendilerine

---

200-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 139

201-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 140

202-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 144

özgü şekillerini meydana getirmeleri ve başka oluşlarla beraber uyumlu hareket etmeleri için her bir oluşun içine otomatik bilgi olarak kodlanmıştır. Böylece bireysel ve evrensel hareketler gerekli oluşumları ahenkle meydana getirirler. Her iki tür hareketin kaynağı da oluş hareketini ‘İlk Başlatan Güç’ tür.

Aristo derki, bu evrensel ve bireysel hareketler, “...varlıklar bireysel oldukları kadar birbirine bağlı olarak da hareket ettikleri için bir bütün olarak gözlenirler, halbuki nesnelere ayrı ayrı bir formdan başka bir forma geçme geçme gelişim yaparlar, çoğalırlar ve son şekillerini alırlar. Bunu yaparken de hareket etmeyen İlah’tan başlayan hareketi kendi içlerine sindirip taklit ede ede yine O İlah’a dönerler...Aristo’ya göre ilah anlamı ise, O öyle bir varlıktır ki, her varlık O’nda birleşir, O kendi kendine yeterlidir ve form değiştirmez ruh da madde de O’nda var ve yok olular.”²⁰³ Tam da bu nokta birçok değişik yorumlamalara maruz kalmıştır.

Burdaki ana vurgu birlerin bütünlüğüdür. Aristo derki, şayet bütün varlıklar kaynaklarına doğru geriye götürülse, her bir varlık geri döner ve O tek olan kaynak güçte birleşirler. İkinci nokta ise form gelişmesidir, tek hareket etmeyen fakat hareketi başlatan kaynak güç, oluşan hareketlerin oluşup gelişmeleri için kaynak güç ile devamlı enerji bağının var olmasıdır. Şayet devamlı enerji akımı olmasa hareket olmayacak, hareket olmayınca da geçmiş, şimdiki, gelecek zaman ve mekan da olmayacaktır. “Zaman yoktu harekette yoktu ve hiç bir zaman olmayacak ki hareket olmasın.”²⁰⁴ Demek oluyorki, hareket sonsuzdur fakat madde alemine ait olan zaman ise sonlu.

Aristo, hareketin bir ucunun sonsuz var olan Güç’e sabit olduğunu, diğer taraftanda bu gücün hareketsiz maddeyi hareket ettirmekte

---

203-‘A History of Philosophers (2006)’ s; 146

204- Aristotle ‘Psychics’ (252b 6-8)

olduğunu savunur, bu sonsuz ruh ve madde birleşiminde ortaya çıkan harekete de yaşam der. Üçüncü nokta ise ‘İlk Hareket Ettiren’in birliği, Tek Yaratıcı, Tek İlah oluşudur. Tek ve hareket etmeyen fakat, hareket ettirenin olmasının zarureti aynı zamanda da O’nun Tek İlah olmasını zaruri kılmaktadır. Bir İlah ki, sınırsız bilgiye, kıyas götürmez kusursuz kural ve kanunlarla, sonsuz güç ve kabiliyetle her varlığı kontrol etmeye kadirdir. Bireysel ve evrensel hareketlerin kusursuz meydana gelebilmesi ve sonuca ulaşacak gerekli hareketleri yapabilmesi için, lazım olan otantik kod ve koordineleri ancak bir kusursuz, varlığını başka varlığa borçlu olmayan saf, sınırsız bilgiye sahip olan bir varlık bilebilir ve tatbikata koyabilirdi. Onun için, her varlığın planını yapan, kural ve kanunlar koyan, kusursuz bir ahenkle çalıştıran ‘Tek İlah’ da bu ‘İlk Hareket’ ettiren Güç olmalıdır.

Son nokta ise, bütün ruhların görünmeyen metafiziksel alemde hareketli oldukları, aynı zamanda da madde ile birleşip fiziksel, mantık yolu ile anlaşılan ve görünen hareketler sergileyebildikleri üzerinedir. Böylece, ruhlar hem kendi varlıkları ile, hemde ‘İlk Hareket Ettiren’ kaynak ile bilinebilirler. Ruhlar bireysel varlıklar olmakla birlikte evrensel olarak bir bütündürler, “çünkü hiçbirşey özünden başka birşey değildir ve de olmayacaktır.”²⁰⁵ Her bir atom ve enerjisi, görünen görünmeyen yönleri ile, aynı kaynaktan gelmektedirler. Her bir varlığın kendisini devam ettirebilmesi için devamlı olarak *İlk Hareket Ettirene* bağlı olması ve devamlı bir enerji alış veriş içerisinde olmaları zaruridir.

Ne var ki, bütün varlıklar için otomatik olarak sağlanmış bu bağ, sorgulayıp karar verme mekanizmesine sahip olan insanın bunu, bilinçli bir şekilde kendisinin oluşturması gerekmektedir. Çünkü, sadece insanın hem kendi bireysel varlığındaki otomatik sistemle, hem

---

205-“The Pre-Socratic Philosophers (2000)”, (36b-37a), s; 206

etrafındaki otomatik sistemlerle, hem de İlk Hareket Ettiren, Yaratıcı ile bilinçli bir şekilde bağlanmayı veya bağlanmamayı seçmek hürriyetine sahiptir. Buna göre, insanın diğer varlıklarla uyum sağlayabilmesi için var olan kod ve koordineleri öğrenip hareketlerini ona göre gönüllü bir şekilde uygulama zarureti ortaya çıkmaktadır.

Aristo için, ruhlar madde ile birleşince mekanik forma girer ve onlarda bütün evren gibi evrelerden geçerek oluşagelirler. Lakin, ruh formu kontrol eden özdür ve fiziğe göre de, bitkiler ve hayvanlar, ki bu insanları da kapsar, olarak ikiye ayırır. Aristo, ruhu da, bedeni de kapsamakla birlikte bilinçli yaşayan insanın, varlığının içinde apayrı bir yeri olduğunu savunur. Fizik aleminin dört nesneden su, toprak, hava ve ısı kaynaşmasından oluştuğunu, bunların miktar ve kalite değişikliklerine göre formların karakterlerinin belirlendiğini savunur, buna insan gövdesi de dahildir.

Aristo, sadece insanın içsel ve bireysel kemali evvel, (entelechie) erdem melikeleri ile değil, dış formu olan bedeni ve de her ikisinin birbirleri ile olan ilişkileri ile de ilgilenmiştir. Aristo'ya göre, *“Mantıkçılar bilirlerki kalite değerleri fiziksel oluşum ve iletişim analizlerinden elde edilemezler, fakat (belirli duygu organları ile belirli) kalite analizi yapılabilir ve bu analiz değerlerin ölçümü esnasında vücudu bir bütün olarak görmekle birlikte miktar değerini öne çıkarır.”*²⁰⁶ Aristo'nun araştırmalarından görülür ki, fiziksel ve mantıki analizler genellikle el ele beraber gitmektedirler fakat, herşeye rağmen birbirlerine koşulsuz bağlı değillerdir. Herhalükarda, Aristo, gerçek bilgiyi ne tamamen fiziksel, bedensel hareketlere, ne de tamamen ferazi fikirlere dayandırmıştır. Her ikisini de birbirine bağlamaya çalışmış fakat, yine de mantıki olarak hala bilinmeyen yönlerin olabilme ihtimalini göz önünde bulundurarak daima gelecek

---

206-'A History of Philosophers (2006)' s; 148

için açık bir kapı bırakmıştır. Açık bırakılan kapı aralığından bakıldığında görülür ki, bu açıklık hem bilgi gelişmesi açısından, hem de tam, eksiksiz gerçek bir bilgiye ulaşmanın mümkün alamayacağına vurgulanması açısından da zaruridir. O halde, insana düşen, yapabileceğinin azamisini yapması ve sonun da tüm bilgilerin kaynağı olan Yaratıcı'ya teslim olması gerekmektedir.

Sonuç olarak görülür ki, Aristo genellikle bilginin tüm mahiyetine, yani ruhuna ve de fiziğine birlikte yönelerek yaşayan bilginin ana yapısına yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda, evrensel bilginin daha iyi kavranabilmesi için bireysel olayların önceden iyice anlaşılması gereklidir. Aristo varlığı "*madde, kalite, miktar, şekil, mekan, zaman, konum, kapsam, etken ve edilgen*"²⁰⁷ olarak on bölüme ayırır ve der ki, bu değerler hakkında doğru ve yanlış bilgiye, kalitenin miktar ile olan ilişkilerini sorgulayıp elde edilen verileri kullanarak ulaşılabılır.

Aristo, canlı ve cansızların evrensel hareketlerine yoğunlaşmış ve tüm varlıkların, hem bireysel hemde evrensel olarak son bir hedefe doğru yol almaya devam ettiklerini vurgulamaktadır. Varlıklar, 'hareket etmeden hareket ettiren' kaynağa yani, kendisini var eden kaynağa geri ulaşmak için hareket etmek ve nihayet orada durmak meyline sahiptirler. Böylece, her iki, evrensel ve bireysel, harekette başlamış oldukları yerde son bulup duracaklardır. Her bir yaratık kendince bir davranışa sahiptir. Aristo, erdemli bakışla beraber sebebi de kullanarak, en mantıklı ve en doğru cevabın bulunabileceğini ve ancak bu cevapla ana hedefe ulaşılabileceğini savunur. Ne var ki, bu hareketleri otantik olarak yapmak için zaruri bilgi kaynağını ve rol model zarureti gözden geçirir ve hiç bunlardan bahsetmez. İnsanın kendi vücudunun ruhu ile, insan olarak başkaları ile, yaratık olarak Yaratan İlah ile nasıl otantik ilişki kurulabileceğinden de bahsetmez.

207-"The History of Western Philosophy (2003)" s; 151

Otomatik varlıkların kendi çalışan sistemlerini bilmemeleri veya insanların onları bilmemeleri, onların çalışmalarını engelleyemez. Halbuki, insanın bilinçli olarak doğru yöntemi seçmesi zaruridir. Çünkü, yapılan hareketin otantik olup olmaması, sadece kendisini değil tüm varlıkları etkileyecektir. Tecrübe ile bilinmektedir ki hiçbir şey tesadüfen çalışmamaktadır. Manüel sistemin çalışması için doğru programın seçilmesi ve geçerli kod ve koordinelerin kullanılması zaruridir. Sistemde hiçbir var tesadüfen hareket etmezken, insanın bedeni, ruhu, psikolojisi, sosyolojisi, dini, inancı ve seçerek yapması gereken hareketleri; varsayımlarla, öngörülerle, tahminlerle ve tesadüflerle otantik işlev yapabilirimi.

7- Vahiylar:

Yukarıda Buzul Çağı'ndan Milattan Öncesine kadar olan zamanda '*insan ve İlah*' ilişkisinin tarihine ve felsefesine kısaca bir göz attık. Geçen bu zaman içinde insanların görünen nesnelere arkasında görünmeyen bir Yaratıcı Güç'ün, melek, şeytan, Cennet, Cehennem, iyi ve kötü güçlerin varlığına daima inandıklarını gördük. İnsanın bu görünmeyen güç ve varlıklar hakkındaki bilgilere nasıl ulaşmış olabileceği konusunu da aşağıda inceliyeceğiz. İnsan tarihi gösteriyor ki, hiç bir millet, lider, alim, din, ekol ve mezhep yaratılmış olanların arkasında bulunan Kaynak bir Güç olduğunu ve bu Kaynak Güç'ün aynı zamanda da bütün bireysel ve evrensel varlıkları otomatik düzene koyacak, planlayıp yürütecek kusursuz bir ahenk ile çalıştıracak sınırsız ve eksiksiz bilgi kaynağı olduğunu da reddetmemektedir. İnsanın kendisi de diğer varlıklar gibi otomatik çalışan bir varlığa sahip olmasına rağmen, kendisini diğer otomatik varlıklardan ayıran bir meziyete daha sahiptir. Bu da insanların bireysel irade sahibi olması, hayatlarını düzene koyacak sistemleri hür

ve bilinçli olarak seçme yeteneklerinin bulunmasıdır. Ne var ki, iradenin bilinçli bir şekilde kullanılması için zaruri bilginin elde edilmesi zarurettir. İnsan, ancak bu bilgi aracılığı ile kendisini ve başkalarını bilir böylece gerçeği yanlıştan, iyiyi kötünden ayırt edecek bireysel ve evrensel doğrulara bu bilgi sayesinde ulaşabilir.

Ne yazıktır ki insanın, saf ve otantik bilgi edinmesi ve kendi yaşam sistemini hür olarak seçmesi konusu en karışık ve problemlili olan konulardan biridir, belki de en büyüğüdür. İnsanın varlığı, fizik ve metafizikle olan bağları birbirine örülmüş bir şekilde iç içedir. Yaşayan insan artık ne onların aynıdır ne de onlardan ayrıdır. İnsan hem bireysel, hem de evrensel seçimler yapa yapa yaşadığı hayat yolunda bu iç içeciliğin sona ereceği güne kadar devam ederek gider. O halde insan hayatına öyle bir sistem uygulamalıdır ki, seçilen bu değer ve hareketler, insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adalet ilkelerini zedelemesin ve var olan otomatik sisteme de aykırı düşmesin. Yaşayan insanın, ne kendisi gibi yaratık olan başka bir insanın ne de başka varlıkların hükmü ve otoritesi altına girmesine müsaade etmesin. Çünkü, insanlar eşittir ve diğer varlıkların da hiç birinin insan üzerine hükmü yoktur. O halde, ne eşitlerin birbirlerine üstünlükleri, varlıkların da ne insanlara ne de birbirlerine bilinçli etki etme kapasiteleri vardır.

Yukarıda da gördüğümüz gibi, liderlik, krallık, kraliçelik, bazı hayvanlar, hatta bazı tabiat olayları, hadiseler, kültürlere mal edilmiş hikayeler, değer olarak alınmış ve bu değerler üzerine hayat sistemleri inşa edilmiştir. İnsanlar kendilerini onların yönlendirmesine göre bireysel ve toplumsal hayat düzenleri kurmuşlardır. Bu durumda, insan mantıklı veya mantıksız sonu gelmeyen değişik hayat yöntemleri ve sistemleri ortaya atmıştır. Fakat, bu sistemler daima baskı, korku, işkence, adaletsizlik ve zulüm ile son bulmuştur. Aslında felsefe, bu karmaşaya düşmüş, düşünmeden gelen her bireysel ve toplumsal

akıntıya kapılıp gitmeye ve de onu doğal gibi görmeye başlamış insanlar için tam zamanında yardıma ulaşmıştır. Felsefe, en azından insanları doğru veya yanlış sorgulamaya yöneltmiştir. Önceleri felsefeciler de bütün iyi niyetleri ile yol gösterici olarak görülmüş, sözlerine çok rağbet edilmiştir. Ne yazık ki, daha sonraları felsefe alanı da bu akıntıya dayanamayıp karmaşa içine girmiştir. Bazı durumlarda, insanların geçmişteki hikayelerinin felsefeye eklenmesinden dolayı insanlığı daha da büyük çıkmazlara sokmaya başlamıştır. İnsanlık, bu sefer de felsefe değerleri eklenmiş uçsuz bucaksız hikayeler ve efsaneler arasında kalmış adeta boğulmaya başlamıştır.

Ne yazıktır ki, bu sadece felsefenin çöküşü değil ‘umut’un da yok oluşu anlamına gelmekteydi. Halbuki, felsefe ilk önceleri, insanlığın arayış içinde olduğu ‘*ebedi mutluluk*’ için gereken otantik bilgi edinilmesi, gerçeğin yanıltan ayırt edilebilmesi ve böylece de insanlığın katıksız ve tarafsız bilgiye ulaşabilmesi için bir umut ışığı olmuştu. Bu tehlikeli hayati çöküş, bilgi kaynağına iki türlü yanlış yaklaşımdan olmuştur. Birincisi, felsefe aslında bilgi kaynağı olarak Vahiy’i kullanıyor fakat bunu itiraf edip gerçeği belirtmiyordu. İkincisi ise, bilgiyi dolaylı olarak Vahiy’den faydalanıp katıksız saf ve tarafsız olarak ulaşmayı hedeflemesine rağmen, saf ve tarafsız addedilen bilgi, Vahiy veya otantik bilim ölçüsü ile değerlendirilmiyordu. Her felsefeci kendi özel fikirlerini ve varsayımlarını üretip kendi takipçilerine yol gösteren bir hayat sistemi sunuyor ve onu doğru olarak kabul ediyorlardı. O zaman değişen ne idi? Bu varsayımlar biraz daha mantığa dayansalar bile, hala kişisel varsayım değillermiydi? Böylece, sunulan bu sistemlerin hiç biri ne pratik açılarından ne de bilim açısından doğruluğu tesbit edilmiş sistemler değillerdi.

Zaten felsefeciler hiçbir zaman, felsefenin bilginin saf kaynağı olduğu iddasında bulunmamışlardır. Onlar gerçek bilgi kaynağının ne

olduğunu gayet iyi biliyorlardı. Fakat, Vahiy'nin ana konularını alıp etrafını kendi teorileri ile donatmaları gerekirken, Vahiy'i alıp kendi teorilerinin etrafını donatarak saf bilgiye ulaşmaya çalışmaktaydılar. Böylece, birleşecekleri bir noktaya doğru gidecekleri yerde, her biri bir noktadan ayrı ayrı yönler gitmeye ve de birbirlerini reddedip karşı koymaya başlamışlardır. Halbuki, aynı noktadan ayrılacakları yerde, aynı noktaya ayrı açılardan gelip değişik yönlerden anlayış ve bilgi elde edebilirler, sonunda da aynı noktada daha büyük bir güçle bir bütün olarak birleşebilirlerdi. Muhakkak ki, bu yanlış uygulama insanlığın birçok insan, zaman ve enerji kaybetmesine vesile olmuştur.

Doğruyu araştırmayı amaçlayan insan onu bulmak için her imkanı kullanmak zorundadır. Tabiatın otomatik sisteminde yapılan buluşlar doğayı daha anlaşılır hale getirmekle birlikte insanı gizli ve doğa üstü gerçek bilimlerde de daha güçlü bir şevkle araştırmaya sevk etmektedir. Ne var ki, insan algısı, bilinci ve mantığı, tabiat kurallarındaki gibi düzenli matematiksel bir düzenle değil, kişilerin karakter, genetik, biyolojik, psikolojik ve toplumsal değerler ile kaynaşmış karışık bir düzene sahiptir. Bu durumda, saf bilgiye ihtiyaç olduğu kadar, yol gösterici tarafsız ve otantik bir insan örneğinin olmasının (Rol Model) zarureti de ortaya çıkar. Sadece bu şekilde her birey, hem kendi kişiliğini koruyabilecek, hem başkaları ile ilişki bağları kurabilecek, hem de devamlılık gösteren evrensel bütünlük sağlayabilecektir. Çünkü, sadece otantik kodların bilinmesi yetmemekte, sistemlerin pratikte çalışmaları için de doğru kullanımlarının görsel olarak öğrenilmesi gerekmektedir. Gördük ki, felsefenin bilgi araştırmasında insanlar için başlangıçta kalkış, sonunda da konuş yapacağı sağlam ve otantik birleştirici bir platformunun olmayışı, insanlığın başaşağı sert bir şekilde düşüşe geçişine sebep olmuştur. Bilgi kaynağı ve pratik yapılması gereken örnekler otantik bir temele oturtulamadığı için iyilik, kötülük, doğru, yanlış, korku,

umut, mutluluk ve üzüntü gibi değerlerin de alt ve üst sınırları, ne bireysel ne de evrensel olarak belirlenememiştir.

Bu nokta ise problemin kaynak noktasıdır. Merkeze değişik fikirler koyup, etrafını yine fikir olan diğer değerlerle donatan her felsefeci, sadece kendi teorisini gerçek görmeye başlamıştır. Buna binaen, Epikürcüler, insanın korku ve acıdan kurtulup hürriyete ve sonsuz mutluluğa ancak bilgi yolu ile ulaşacağını sandılar. Kinikler, bilginin ve akıllılığın, Dünya varlıklarını ve mevkilerini reddederek Dünya'da hürriyeti ve mutluluğu elde edebileceklerini savundular. Skeptikler ise, ana bilgi noktasını ikiye ayırdılar. Eflatun, bilgiye ulaşmak için insan mantığını ve sebebi merkeze koyarken, Aristo gerçek bilgiye ulaşabilmek için bilim ve sebebi koymuştur. Onlara Vahiy ışığı altında baktığımız da görüyoruz ki aslında onlar mantık, sebep ve bilim üçgeni ile birbirlerini tamamlıyor. Fakat, bu açıdan bakılmadığından, onlar birbirlerini tamamen reddediyor gibi algılanmaktadırlar. Böylece, bilgi edinme sisteminde birleşememe sorunu bu alanda yapılabilecek atılım ve katılımları ciddi ölçüde engellemiştir.

Felsefeciler saf bilgiye ulaşılması konusunda kendi fikirlerini sunmaya o kadar konsantre olmuşlardır ki, bilginin tarafsız olmasının gerekliliğini adeta unutmuşlardır. Şu bir gerçektir ki, sadece insan kaynaklı bilginin hiçbir zaman bireysel taraflı katkılardan kurtulmuş olması mümkün değildir. Bilginin temelinde taraflı insan katkısı olduğu sürece ne bu bilgi, ne de bu bilgiyi takip eden insanların hür, eşit ve adalet üzere olmaları mümkün olmayacaktır. Her halükarda, genel olarak vahiy bilgi kaynağı olarak kullanıldığı halde onu kaynak olarak bildirmekten çekinmişlerdir. Ne yazık ki, sadece onlar değil gelecek yüzyıllarca da bu böylece süregelmektedir. Bu kasıtlı mı yapıyordu yoksa farkına varılmadan mı bilinmez fakat, bildiğimiz gerçek birşey var ki, vahiy hala ana bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır ve hala kaynak kullanıldıkları halde kaynağın vahiy

bilgisi olduğu belirtilmemektedir. O halde, Şimdi de vahiy konusunu inceleyelim ve vahiy otantik bilgi kaynağı olabilir mi görelim. Aynı zamanda da, vahyin tek Yaratıcı Gcn varlığına ve de tek ‘İlah’ anlamının tanımına ve insanlar tarafından nasıl algılanıp nasıl tatbik edildiğine yaklaşımlarını anlamaya çalışalım. Şüphesiz, ilham üzere yazıldığı savunulunan çok eski kitap ve metinler bulunmaktadır, fakat bu nokta ana konumuz olmadığı için biz burada sadece peygamberlere vahiy yolu ile verildiği ngrnen kitaplar, Tevrat, Zabur, İncil ve Kur’an üzerine yoğunlaşacağız.

İnsan tarihinde sayısı bilinmeyen vahiy vuku bulduğu söylenir fakat vahiy olarak yukarıda adları zikredilenler, orijinal olup olmadıkları sorgulansa bile, dört kitap adı altında toplanıp yazılmıştır. Ne var ki, vahiy eden aynı Kaynak, vahiy edilen de aynı insan nesli olmasına rağmen biri diğerini reddetmektedir, hatta kendi aralarında bile ayrılıklara düşmektedirler. Bazı durumlarda, vahyin tamamen reddi, bazı durumlarda ise, vahiy kabul edildiği halde, elde bulunan kitabın orijinal olmadığı söz konusu olmaktadır. Örneğin, Bu günkü yazılı Tevrat’a inananlara göre Davud, peygamber değil Kraldır ve O’nun yazdıkları da vahiy değil ‘zimra’ sadece Őiirdir. Onlar aynı zamanda da ne İsa’yı peygamber nede İncil’i vahiy; ne Muhammed’i peygamber ne de Kur’an’ı vahiy olarak kabul ederler. Bugnki yazılı İncil’e inananlar Musa’yı peygamber, Tevrat’ı vahiy kabul etmelerine rağmen bazı problemlili yaklaşımlarda bulunmakta ve Tevrat’ın öğretilerine ters hareketler uygulamaktadırlar. Örneğin, domuz Tevrat’ta haramdır yenilmez, fakat İncil takipçileri bunu böyle kabul etmeyip helal kabul ederler. Aynı zamanda Tevrat ve İncil takipçileri de Muhammed’i peygamber ve Kur’an’ı vahiy olarak kabul etmezler. Bu gnki yazılı Kur’an’a inananlar ise, Musa’yı, Davud’u ve İsa’yı peygamber kabul eder ve onlara gelen vahiy kitaplarına, Tevrat, Zabur ve İncil’in orijinallerinin vahiy olduklarına inanırlar. Fakat bugün onların

ellerinde bulunan kitapların orijinal kitaplar olmadığını, onun için de geçerliklerinin olmadığını savunurlar.

a) Musa Peygamber ve Vahiy:

Musa Peygamber ile ilgili tarihi problem O'nun otantik doğum tarihi ile başlamakta, Mısır'dan göç ediliş tarihi ve On Emir'i alış tarihi ile devam etmektedir. Bazı kaynaklara göre Musa Peygamber M.Ö. 1392 ve 1272 tarihleri arasında doğmuş ve vefat etmiştir. Fakat, diğer bazı kaynaklar da O'nun M.Ö. 1593/1570/1566/1520 lerde doğduğunu vurgulamaktadırlar. Her halükarda, çoğu kaynaklar Musa Peygamber'in 120 yaşında vefat ettiği konusunda hemfikirdirler. Gerçek şu ki, aynı zamanda yaşamış olan Firavun hakkında da çok açık ve net otantik bir bilgiye sahip olmak mümkün değildir. Tarih alimleri İsrail Oğulları'nın Musa Peygamber liderliğinde Mısır'dan M.Ö. 1280 le 1270 arası, Rameses II (M.Ö.1303-1213) zamanında ayrıldıklarını savunurlar. Fakat, yeni bulunan arkeolojik ipuçları onların Mısır'ı terk etmesini 200 yıl geriye, yani Firavun Amenhotep II zamanına götürüyor, bu olayın M.Ö. 1460 yıllarında yer bulduğunu söylemektedirler. Başka kaynaklar ise, Amenhotep II zamanı için M.Ö. 1453/1427-1419/1400 yıllarını göstermektedir. Biz en iyisi, Musa Peygamber'in birden fazla, başka başka Firavunlarla muhatap olmuş olabileceğini göz önünde tutup, konunun otantik tarihini bulmayı uzmanlarına bırakarak konumuza devam edelim.

Musa Peygamber halkını Mısır'dan çıkardıktan sonra Sina Dağı vadisine yerleştirip Sina dağına çıktığında Vahiy olarak '*On Emir*'i aldığı bilinmektedir. Dağda bir süre kaldıktan sonra bu Vahiy ile geri döner. Bu On Emir'in ilk emri 'Allah'tan başka İlah'ın olmayışı hakkındadır. Bu, açıkça 'Yaratıcı'dan başka ilah yoktur' diyordu. "*Ben sizin yaratıcınızım, sizi Mısır'dan, esirler diyarından çıkaran*

Rab'binizim. O halde, Ben'den başka İlah edinmeyin." idi.²⁰⁸ Ne yazık ki, Musa Peygamber dağdan döndüğünde halktan bazıları halihazırda başka ilah edinmiş ve ona itaat etmeye, ihtiyaçlarını gidersin diye dualar etmeye, ona teşekkür için yönelmeye, umduklarını vermesi ve korkularını gidermesi için tapınmaya başlamışlardı bile.

Tarihin hemen hemen her zamanında olduğu gibi, o zamanda Yaratıcı Güç, Rab ve İlah kelime anlamları ve de pratik şekilleri hakkında akıl almaz derecede karışıklıklar yaşıyordu. Fakat, Musa Peygamber'in takipçileri olarak gerçekte ve genelde onlar bu kelimelerin ne anlama geldiğini ve ne yapmaları gerektiğini biliyorlardı. Üstelik, başka ilahlara itaat edenler, Tek Bir Yaratıcı Güç'ün olduğunu inkar etmiyorlar, fakat gerçek İlah olarak Yaratıcı'ya ait olan vasıfları başka ilah seçtikleri şeylere yöneltmeye uğraşıyorlardı. Gerçek İlah için gerekli bütün vasıfları Yaratıcı'dan başka bir varlığın kendisinde toplayamayacağı için sadece bu vasıfların bazılarını seçtikleri ilahlara veriyor bazılarını da mecburen Yaratıcı Güç'e yönelterek paylaşıyorlardı. Dinde bu tür uygulamaya 'şirk' bölüştürmek, yani, hakkı olandan bazı hakları alıp hakkı olmayanlara vermek demektir. Bu konuya daha sonra detaylı bakacağımız için kısaca geçip diyebiliriz ki, Tek yaratıcı olan O Güç aynı zamanda yarattığını koruyan gözeten Tek Rab ve onların kusursuz çalışması için düzenleyip kural koyan Tek İlah'tır.

Sınırsız güç ve bilgi sahibi olan Yaratıcı, her yarattığını öylesine bir düzene koymuştur ki, zaman, mekan ve enerji ahenk içinde birbirleri ile kusursuz bir şekilde çalışmaktadırlar. Yukarıda bahsedilen Exodus 20:1 de bu anlamları vurgulamaktadır. Yaratıcı'nın isim ve sıfatlarındaki karışıklıklar genelde ilgili orijinal eserlerin tahrifi, dikkatsiz, taraflı ve kasıtlı yanlış tercüme edilmelerinden, ekleme veya

---

208-"The Holy Bible" The New International Version (1987) Exodus 20:1, s; 77, 78

da çıkarma yapılmalarından meydana gelmektedir. Aynı zamanda tarih boyunca kültürel, coğrafik ve bireysel değişik algılamalardan oluşan, dolayısı ile de değişime uğrayan gerçek anlamlar, orijinal anlam kaybına uğramış başka anlamlara yönlendirilmişlerdir. Özellikle de İlah kelimesinin asıl anlamı, en çok anlam değişikliğine ve kaybına uğrayan kelimelerin başında gelmektedir.

İbranice’de Tek Yaratıcı genel olarak ‘El, Aloha, Yahveh veya Judah’ adları ile bilinir ve bazı özel, ‘Al Ecad’ Tek Yaratıcı olan, ‘Al Tasaddık’ Tek kusursuz olan ve ‘Al Cabbar’ Tek sonsuz güçlü olan gibi isimlerle de ifade edilmektedir. İlah’ın söylenişi aynı ‘İlah’ veya ‘ilahe’ olarak bilinir ve Aloha’dan başka İlah olmadığı onun için İlah olarak Aloha’ya yönelmesi görüşüne inanılır. Musa Peygambere gelen Vahiy açıkca ‘*Tek olan Yaratıcı’dan başka İlah yoktur*’ mesajı vermekte, seçme hürriyeti bulunan tek varlık olan insanın da diğer yaratıklarla uyum kurabilmesi için, onlar gibi tek Yaratıcı olan Güç’ü İlah olarak seçmelerinin zaruretini kendilerine bildirmektedir. Bütün diğer varlıkların İlah olarak otomatik itaat ettikleri kaynağı İlah seçmek en akıllı ve otantik seçim görünmektedir. Unutulmamalıdır ki, ilah seçimi tüm sistemlerin genel uyum ve ahenk ile çalışabilmesi için hayati bir önem taşımaktadır.

‘On Emir’in hikayesi tüm Vahiy ve peygamberlere inanan, ‘kitap sahibi insanlar’ diye adlandırılan insanlar tarafından çok iyi bilinmekte ve de kabul edilmektedir. Ne var ki, bu gün Tevrat olarak bilinen kutsal kitabın otantik Vahiy olup olmadığı, yazılış sistemi ve yapılmış olan reformların otantikliği Tevrat’ın kendi takipçileri arasında bile tartışma ve çekişme konusu olmaktadır. Günümüzde Musa Peygambere direk vahiy edilen ve olduğu gibi de yazılan bir Tevrat mevcut değildir. “*Musevilik tarihinde görülür ki dini konularda karar merci ‘Sanhedrin’ olarak bilinen ve 71 dini üyeden meydana gelen meclisdir. Milattan Sonra ilk bin yılın başlarında hüküm sürmüşler ve*

dini konuları değişen durumlara göre ayarlamakla yükümlü tutulmuşlardır...Bu meclis Musevilikte o derece reform yapmıştır ki, ortaya çıkan eser artık 'Kutsal Musevi Kitabı' olarak kabul edilemediği için 'Hahamların Musevi Kitabı' adını almıştır.”²⁰⁹ İbrance Yazılan ilk Tevrat M.S. 1469-73 de Roma'da ve Hahamların reform ettiği ilk Tevrat da M.S. 1517 de Viyana'da basılmıştır.

Muhafazakarlar, hahamlar ile reformculara kıyasla daha orta yolu izlemeye çalışmışlardır. *“Muhafazakar kanadın iki ana fikir babası Zacharian Frankel ve Solomon Schecher'dir. Frankel kendi inancını 'Pozitif Tarihsel Musevilik' adı altında toplarken, Schechter ise görüşünü 'Katolik İsrail' diye tanımlar.”²¹⁰ Fakat her ikiside Halaga'yı (Halakhah) toplumu birleştiren kanun olarak kabul etmişlerdir. Halaga'nın kuralları ise Hahamlar Meclisi tarafından Tevrat kuralları ve tarih boyunca gelişmiş kültürel etik değerlerinden faydalanılarak düzenlenmiştir. *“İncil Kitabının kritikleri derlerki, Musevilik kurumunda bulunan Sabbath ve Diyet 'Sabbath ve Dietary' kanunları, ilkel tabu kaynaklarından alınarak meydana getirilmiştir. Burada kaynak öneme alınmamış, sadece Yahudilerin Allah'ın emirlerinin ne olduğunun ortaya çıkmasına önem verilmiştir.”²¹¹ Bu durumda, Vahiy uygulama hakkının Yaratıcı'dan alınıp Hahamlara, otantik kanun koyma hakkının da Yaratıcı İlah'tan alınıp kültürel değerlere, yani tabulara verildiği vurgulanmıştır. Bütün bu tartışmalara rağmen, Hahamların yazageldiği 'Musevi Masoterik Tex' adı ile bilinen 'Masorah' MS 1534-44 arası Paris'te yeniden basılmıştır. Daha sonra tekrardan düzenlenerek 'Elias Hutter İbrani İncili Kutsal Kitabı'**

209-bbc.co.uk/religion... 'Reform Judaism' under 'The road to reform' prg; 1

210-myjewishlearning.com/history, 'Conservative Judaism,' under 'The Theoretical Origins of under Conservative Judaism' prg; 1

211-myjewishlearning.com/history, 'Conservative Judaism', under 'The Theoretical Origins of under Conservative Judaism' prg; 4

adı altında 1587 de yeniden basılmış ve genellikle İbrani dilini öğretmek için kullanılmıştır.

Reformculara göre Tevrat otantik Vahiy kaynağı değil, zamanla toplanılan kültürel kaynaklara dayanan bilgiler ve insanlar tarafından yazıya alınmış bir derlemedir. Reformcular Halaga'yı 'Halakhah' da red ederek derler ki, Halaga Yahudileri birleştiren kuralları içeremez çünkü, tüm Yahudiler aynı kültür ve dine sahip değiller ve hayatlarına aynı değerleri uygulamıyorlar. Onun için Reformcular klasik kültürel Yahudiliği, modern mantıki kültürü ve ruhsal yapıyı birbirine kaynaştırarak temel oluşturmaya çalışırlar. Bu sistem önce Almanya'da ortaya çıkmış fakat Amerika'da gelişmeye başlamıştır. *"Hahamlık Museviliğinin, Musevi geleneği ve kültüründen ayrıldığını iddia eden Reformcu Museviler bir şekilde eski usul Mosaism'e dönmeyi hedeflemişlerdir."*²¹² Muzafakar Museviliğin aksine Reformcular kendilerini 'Gelecekte Mesihî İsrail' oluşturma doktrinine bağlı tutmamışlardır. Çünkü, *"Amerika'da, Fransa'da, Almanya'da ve de İtalya'da yaşayan modern Yahudiler artık yaşadıkları yerleri kendi memleketleri değilmiş gibi görmüyorlar, kendilerini yabancı hissetmiyorlardı."*²¹³ Bu durumda Reformcular, Hahamların koyduğu, sözde gerçek İlah koymuş gibi kabul edilen kanunları reddediyor, kendilerine ait seküler dogmalar ve ibadet şekilleri oluşturuyorlardı. Böylece, ilk Seküler Havra 1820 de Almanya'da açılmıştır.

Daha sonra 1920 sıralarında da 'Reconstructionism' anlayışı ortaya çıkmaya başlar. Bu anlayış klasik İlah kanunlarını ve Hahamların koyduğu Musevilik kural ve kanunlarını tamamen kaldırır, yerine günümüzün sivil, dini, politik ve genel günlük pratik edilen hayat kural

---

212-jewishencyclopedia.com/... 'Reform Judaism from the Point of the view the Reform

Jew (2012)' under "Reform" a Misnomer' prg; 1

213-jewishencyclopedia.com/... 'Reform Judaism from the Point of the view the Reform

Jew (2012)' under 'Its Negations' prg; 1

ve kanunlarını getirir. “*Reconstructionism genelde doğa üstü elementleri inancın dışına çıkararak bilimsel bir manevi açılım yapmak isteyen insanların ihtiyaçlarını gidermeye yeni bir yol sunar...Onlar Kutsal Vahyi reddettikleri gibi Yahudiler Allah’ın ‘Seçkin Kullarıdır’ tezini de kabul etmezler.*”²¹⁴ Bağlayıcı, bütüncü kültürün var olmasının önemini algılamak fakat bu kuralların Yaratıcı tarafından konulmuş olmasının zaruri görmezler. Bütün bunlara rağmen Humanistler gibi Vahyin mümküniyetini de tamamen reddetmemektedirler. Onlara göre, din değerleri günlük kültürel değerler ile birlikte beraber gelişmelidir.

Hümanist Yahudilik ise 1963 yılında ortaya çıkmıştır. ‘Dinci Humanizm’ ve ‘Seküler Hümanizm’ olmak üzere iki kısım oluşmuştur. Dini tören adetlerine bakıldığında ikisinin de birbirlerine çok yakın olmalarına rağmen, Seküler, laik Hümanizm, Yaratıcıyı ilah olarak almaz. Seküler Hümanistler hayat sistemini kültürel Yahudi kişiliği değerleri üstüne kurar ve tüm hayat sisteminin doğa üstü sistem olmadan da başarılabilirliğini savunurlar. Onlar kendi doktrinlerini insanın kendine saygısını merkeze koyarak hayat sistemi oluşturmaya çalışmış, ilahi ve otoriteci gördükleri kanunlara bağlı kalmamayı yeğlemişlerdir. Önceleri varlığını gayri resmi olarak, “*Zionizm, Yidiş, Milliyetçi veya Budizm Yahudi ekolleri, Yahudi mezhepleri, kültürel kuruluşlar ve Yahudi toplum dernekleri içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ancak daha sonra Hümanist Yahudilik hareketi olarak şekillenmiştir.*”²¹⁵

Bütün bu fikir ve kavramları, inansalar da inanmasalar da Tevrat’ı temel olarak almışlar ya kabul etmişler ya da red etmişlerdir. Bu noktada da Tevrat’ın kendi gelişmesinin tarihine bakmanın tam zamanıdır. Tevrat kelimesi İbrani dilinde ‘*ok atıp tam hedefi vurmak*’

214-bbc.co.uk/religion/...‘Reform Judaism’ Under ‘Reconstructionist Judaism’ prg; 2

215-home.teleport.com /...‘Humanistic Judaism’ prg; 1

anlamına gelmektedir. Genel olarak, ‘doğru, yol gösteren, açıklayan, eğiten ve öğreten’ demektir ve temel olarak da ‘Kanunlar’ diye bilinen anlamlar taşımaktadır. Tevrat’ın Peygamber Musa’ya M.Ö. 1321 veya 1280 yılları arasında indirildiği savunulur. Ne var ki, ancak M.S. 1089-1164 yılları arasında Haham Abraham Ben Meir Ezra tarafından kodlanmış format halinde ilk defa kitap formunda yazılmıştır.

Bu kitap üç bölümden ibarettir, ilk bölüm aynı zamanda Tanakh’da denilen Tevrat’tır ki, beş bölümden meydana gelir ve Musa Peygambere Sina Dağında verilen Vahiy olduğu söylenir. Bunlar ‘Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers ve Deuteronomy’ bölümlerinden oluşmaktadır. İkinci bölüm ise, peygamberlerin geleneklerini içerir. Bu bölüm önce sözlü olarak gelen geleneklerin ‘The Nev’im’ Peygamberler adı altında yazılmasıdır. Son bölümde ise, ‘Zebur’, ‘The Ketuvim’, diye bilinen, Kral (Peygamber) Davud’un (M.Ö. 1005-965) şiirleri yer almıştır. Kral Davud Yahudilerce büyük bir Kral olmakla birlikte Müslümanlar tarafından Peygamber olarak kabul edilip, Zebur’un Vahiy olarak kendisine verildiğine inanılmaktadır.

Bu arada Orta Doğu’da iki ayrı Yahudi kabilesinin yaşamakta olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Judah Kabilesi, o zamanın başşehri olan Kudüs’ün Kuzeyinde yaşıyorlardı. Başşehirleri Samaria olan İsrail kabilesi ise Kuzey’de, Babil’ler tarafından son verilene kadar hüküm süren Asur İmparatorluğu altında yaşamışlardır.²¹⁶ Babil işgalinden sonra Judah kabilesi de işgal edilmiş ve bir çok Yahudi Babil’e sürgün edilmiştir. Bu işgalde Kral Süleyman’ın Tapınağı içinde bulunan Tevrat’ın yazılı parçaları ile birlikte yerle bir edilmiştir.²¹⁷ Bundan sonra yazılan Tevrat ise dört ana versiyon şeklinde gelişmiştir.

---

²¹⁶-ancientworlds.net... ‘Mesopotamia’s Region of Israel and Judah (2012)’

²¹⁷-jewishvirtuallibrary.org... ‘The Two kingdoms (920-597 BC) (2012)’

Bunların birisi Yemen versiyonudur. Yemen'e gidip orada yaşamını sürdüren Yahudi topluluğu hakkında da iki türlü hikaye bulunmaktadır. Onlardan birisi, Kral Süleyman'ın hükümdarlığı zamanında M.Ö. 985-932 yıllarında bazı Yahudi tacirler tapınağı inşa etmek için malzeme göndersinler diye Yemen'e gönderilmişlerdir. Daha sonra oraya gidenlerin bazıları orada kalıp kendi Yahudi gruplarını oluşturmuşlardır. Diğer hikaye ise, Kral Süleyman ve Kraliçe Belkıs'ın evliliğinden sonra bazı Yahudi grupları Yemen'e gitmiş ve orada mesken kurmuşlardır. Burada vurgulanmak istenen önemli nokta, Yahudi'lerin Babil'e sürüldükten sonra geride kalan yazılı Tevrat parçalarının yok edilmesi, fakat daha önce Yemen'e giden Yahudilerin elinde yazılı Tevrat parçalarının bulunuyor olmasıdır.²¹⁸

Bu nedenden dolayı, Yemenli Yahudiler kendilerinde bulunan Tevrat'ın ve sözlü kültürel söylemlerin en hatasız Tevrat ve sözler olduğunu savunurlar. Kendilerinin, onları Orta Doğu'nun karmaşasından, karışık yönetim baskısından ve karışık kültürel etkilenmelerinden uzak olarak koruduklarını söylerler. Gerçekten de, Tevrat'ın Yemen versiyonu değişik telaffuzla yazılmıştır ve Şair Haham Shalon Shabazi'nin yazdığı kitapta da orijinal Yahudi kültürü olarak Yemenli Yahudi kültürünü aksettirir. Tevrat, 'Pentateuch San', en son Tevrat'tır M.S.1206 yıllarında basılmış ve o zamandan sonra başka değişikliğe uğramadan muhafaza edilmiştir ve JTS New York (MSSS L64 and L64a) da saklanmaktadır.²¹⁹

Samaritan versiyonu ise ikinci en eski Tevrat sayılmaktadır. Samaritan'lar İsrail'in başşehri olan Samaria'dan sürgün edilen Yahudilerdir. Samaritan'lar 'Yehova'nın Musa Peygambere Sina

²¹⁸-enotes.com/topic/... 'Pentateuch of Yemenite Jews'

²¹⁹-enotes.com/topic/... 'Pentateuch of Yemenite Jews'

Dağında değil, şu an Yunanistan'da bulunan Gerizim 'Argarizum' Dağında Vahiy verildiğini savunmaktadırlar. Tevrat'ın ilk bölümünün 'Pentateuch'un, M.Ö. 1339 da Abraham ben Jacop ben Tabya ben Sa'ad ben, Pijma ailesinden olan Abraham tarafından yazılmış bir nüshanın ellerinde olduğunu ve bu nüshanın da İngiliz Kütüphanesinde muhafaza edildiğini savunmaktadırlar. Samaritan'lar, hahamların sözlü derlemelerini toplayarak yazmış oldukları 'Mişnah'ı ve Mişnah'ı açıklamak için yazılan Babil Talmud'unu kabul etmemektedirler. Onların iddialarına göre, tarih boyunca her ikisine de hem eklemeler, hem de çıkarmalar yapılmıştır. Aynı zamanda, değişik kurumlar tarafından değişik, İbranice ve Aramaik gibi, dillerde yazılmış olduğu için otantik kabul edilemez demektedirler.²²⁰

Aramice yazılan Suriye versiyonu, 'Peshitta' ise 'kolay' veya 'net' anlamına gelmektedir. İlk olarak Roma ve Parthia imparatorlukları arasında kalan 'Osroene' eyaletinde yazılmıştır. Eski Suriye versiyonu ile Origen'nin gözden geçirdiği 'Septuagint'u, Grek versiyonu ile analiz edip yorum yapsın diye Moshe, 'Moses' Bar Kepha'ya (M.S. 813-903) gönderilmiştir. Kepha aynı zamanda, kader ve insanın hür seçimi konusunda analiz ve yorum yapmak için eski Tevrat'ı ve yeni İncil'i de incelemiştir. Kepha'nın çalışmaları British Müzesinde (Add.14.731) de korunmaktadır. Kepha aynı zamanda Aristo'nun Diyaloglar'ı 'Dialectics' üzerine de yorum yazmıştır.²²¹

Grek versiyonu 'Septuagint' en eski tercüme olarak kabul edildiği için daha değişik dillere tercüme edilmede kaynak olarak kullanılmıştır. Bu versiyon aynı zamanda 'LXX' diye de bilinir, çünkü bu tercüme M.S. 3. yüzyılda yetmiş kişilik bir heyet tarafından yapılmıştır. Ne var ki, yapılan bu tercüme beraberinde büyük tartışmalar getirmiştir. "*Mısır kralı Ptolemy II Philadelphus (M.Ö. 287-247) İskenderiye'de bir*

²²⁰-cojs.org/cojswiki/... 'Center for Online Judaic Studies', 'Samaritan Pentateuch'

²²¹-newadvent.org/... 'Moses Bar-Kepha (2009)'

kütüphane oluşturmuş...ve Kudüs'te bulunan Elezar, Baş Haham'a bir delege kitabın kopyasını göndererek Tevrat'ı Grekçe'ye çevirmesin ve dil bilenlerin giden delegeye tercüme için yardımcı olunması istemiştir. Bu delegeler arasında Aristeas da vardır."²²²

Yunan Şairi olan Aristeas kardeşi Philocrates'e M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında yazdığı mektuba göre, baş haham her kabileden altı kişi seçerek yetmiş iki kişilik heyet oluşturur ve Mısır'a gönderir, yetmiş iki soruya cevap bulurlar ve tercümeyi de yetmiş iki günde tamamlarlar ve haham da bunu onaylar. Ne var ki, bu kaynak ciddi şekilde kritik edilmekte ve bu mektubun açıkça uydurma olduğu savunulmaktadır. Kritikler mektubun tarihinin M.Ö. 2. yüzyılı gösterdiğini, fakat tercümenin M.Ö. 3. yüzyılda yapıldığını savunmaktadırlar. Yine mektuptan anlaşıldığına göre yazarı ateist bir Yunan'dır ve Yahudi dini ile bir ilişkisi yoktur. Onun için, Aristeas'ın mektubu da tercüme hikayesi de ciddi şekilde sorgulanmalıdır derler. Tevrat'ın tercümesini gözden geçiren St. Jerome (M.S. 340-420) de bu ilk tercüme hikayesini tamamen reddetmektedir.²²³ Genelde kabul gören hikaye ise, o zamanlarda Mısır'da yaşayan çok Yahudi olduğu ve resmi dilin Grekçe olduğu kendi dillerini ve dinlerini unutmaya maruz kaldıkları, onun için de ellerinde bulunan Tevrat'ı M.Ö. 3. Yüzyılda resmi dil olan Grekçe'ye çevirdikleri hikayesidir. Böylece, kendi inançlarını ve kanunlarını korumaya çalışmışlardır denilmektedir.²²⁴

Tercüme edilen Tevrat sayfaları 'Septuagint', daha sonra felsefeciler tarafından bilgi kaynağı olarak da kullanılmıştır. Örneğin, İskenderiyeli Philo (M.Ö. 25- MS47), Origen (M.S. 185-232) ve St.

222-newadvent.org/... 'Septuagint Version' under 'Origin of Septuagint- According to Tradition' prg: 1

223-newadvent.org/... 'Septuagint Version'

224-newadvent.org/... 'Septuagint Version'

Jerome (M.S. 340-420) gibi felsefecilerin hem felsefelerinde hem de yorumlarında Tevrat'ın etkileri gözlenmektedir. Fakat, bu felsefecilere atfedilen bazı eserlerin onlara ait olup olmadığı da sorgulanmaktadır. Bu karmaşa, o zamanki akademik alanda kolayca yapılabilen ve bazen de kaotik sonuçlar doğurabilmekteydi. Genelde sözlü kaynaklara dayanan bilgiler zamanın geleneği üzere yöresel, iklim, sosyal değerler ve dini etkiler altında kalıyor, kolayca şekil ve içerik değiştirebiliyordu. *“Antik çağa ait hiçbir eser değişmeden zamanımıza ulaşmamıştır, çünkü yazarın elinden çıkar çıkmaz diğer tarafta değişikliğe uğrayabilmekteydi.”*²²⁵ Bu da gösteriyordu ki, Musa Peygambere verilen orijinal Vahiy'nin daha o zamanda tamamen yok olmuş olması büyük ihtimaldir. İster bu sonuç kasıtlı veya kasıtsız olsun sonuç açıkça ortadaydı, dillerde kültürlerde bulunan değişik anlayışlar, hatalar ve taraflı vurgular her zaman yazıların içine sızmayı başarmaktaydı. Böylece, başka dil ve kültürler için sadeleştirme ve açıklık getirme adına sonu gelmeyen, eklemeler, çıkarmalar yapılabilmekteydi. Bu konularla ilgilenen resmi bir yapı olmadığı için, kimse ne orijinal yazıların ne de tercümelemlerin otantik olup olmadığını bilemiyor, birkaç kopya olduğu zaman hangisinin orijinal olduğunu anlamak mümkün olamayabiliyordu.

Tevrat'ın Latince sadeleştirilmiş versiyonu olan 'The Vulgate'in kelime anlamı ise 'İlave'dir. O'nun böyle sadeleştirilmesindeki asıl gaye halk tabakası tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak içindir. Bu sadeleştirme üç dil bilen St. Jerome (M.S. 347-420) tarafından yapılmıştır. Jerome, Dalmata 'Croatia' Stridon da doğmuş, Roma ve Aquileia'da yaşamıştır. Daha sonra bir süre Suriye Antioch'da din adamı olarak kalmış, oradan Konstantinapol'a, oradan da Bethlehem'e geçmiş ve de orada vefat etmiştir. Böylece, hayatı Avrupa ve Orta

---

225-newadvent.org/... 'The new Testament', 'Transmission of the text' prg; 1

doğu arasında seyahat ederek geçmiştir. Jerome'nin hayatı, ilmin evrensel olduğunu sadece Avrupa'ya veya Asya'ya ait olmadığını gösteren güzel bir örnektir. Jerome'nin ilk önce İbranice yazılı 'Tanak' yerine Grekçe'ye tercüme edilmiş 'The Septuagint'ı Latince'ye çevirmesi çok ilginç bir nokta oluşturmaktadır. Daha ilginç bir nokta ise, Jerome'nin 'İncil'in yeni bir Vahiy olarak İsa Peygambere gelmiş olmasına rağmen, bu yeni gelen Vahiye gereken ilgiyi göstermemesidir. En ilgini ise bir muamma, Jerome'nin Hristiyan olarak vaftiz edilmiş bir şahıs olması, yeni gelen orijinal Vahiy, İncil yerine Latin Vulgate zerine çalışması ve de O'nun bu çalışmasının Yeni İncil için kaynak olarak kullanılmasıdır.

Aslında Jerome bu tercümeyi derece derece yapar. İlk nce Grek versiyonu olan 'Septuagint' tercümeye başlamasına rağmen, bazı engellerle karşılaşınca, bu seferde tercüme için İbranice versiyon olan Tanak'ı kullanmaya başlar. Burada dikkate değecek bir nokta daha vardır, ki o da İbranice versiyonu olan 'Tanak'ın yazılışıdır. Yahudi Havrasının yıkılıp tüm İbranice yazıların tahrip edilmesinden sonra elde kalanların otantik olup olamayacağı sorgulanmaktaydı. Buna binaen, Yahudiler de kendi Tanak'larını düzeltmek için var olan Grek versiyonunu kullanmaktaydılar. Açıkça görülmektedir ki, Tevrat orijinalliğini dolayısı ile de otantik oluşunu çoktan kaybetmiş bulunmaktaydı. Alimler, karmaşa içinde boğuluyorlar, orijinal olması bir yana, önlerine gelen mantıklı olan herşeye tutunmaya çalışmaktaydılar. Bu durumda, hayatının sonuna doğru Jerome herşeyden vaz geçip *"bir manastıra kapanır...orada sufi hayatı yaşar ve maneviyat üzerine çalışır; fakat bu karmaşa ve zıtlıklar onu hala çok üzmektedir..."*²²⁶ Jerome aynı zamanda Zebur'u 'Psalter' Grek, Latin ve İbranice yazmaya çalışır fakat bitiremez ve daha sonra onun yerine bunları başkaları yazar. Sonunda 'The Vulgate' o zamana kadar

---

226-newadvent.org/... under 'St. Jerome', prg; 1

olan tercümelerden, hatta İbranice olan Tanak'tan da daha değişik, kiliselerin daha önem gösterdiği bir tercüme olmuştur.

Bu arada M.S. 70. yüzyılda Yahudiler Roma'ya karşı başarısız bir başkaldırma yapmışlar bu yüzden birinci defa yıkıldığı için yeniden tamir ettikleri Havraları tekrar yıkılıp, yeniden yerlerinden çıkartılarak başka yerlere sürgün edilmişler, böylece de tüm Dünya'ya dağılmışlardır. O zamanlar Yahudi alimlerine 'Tanna'im' bilge adamlar veya eğitimciler denmekteydi. Bu bilge insanlar elde olan yazıları analiz ediyor ve ezberlenmiş konuları da yazıya döküyorlardı. Böylece 'Mişnah' yani ezber yapılmış Tevrat kanunlarının yazıya alınma sistemi başlamış olur. Mişnah'ın kelime anlamı ise 'çalışma ve analiz etme' (Şanah) kökünden gelen tekrar etme anlamını taşımaktadır. Bu çalışmalar Rabbanik Yahudiliğin ana uğraşları olmuş, böylece düzeltmeler yapılmış Tevrat'ın parçaları ilk defa yazılı form halinde M.S. 70 ve 200 yılları arasında ortaya çıkmaya başlamıştır. Mişnah konuların kolayca bulunabilmesi için özel konulara göre sıralanıp, kodlanmış bir kitap haline getirilmiştir.²²⁷

Diğer bir ana çalışma da 'Amora'im', yani 'tercümanlar' denilen alimler tarafından M.S. 3. ve 6. yüzyılda yapılmıştır. Birinci dönemde alimler sadece otantik farzedilen yazılı ve sözlü kaynakları tarihi, etik, gelenek ve dini bilgilere kıyaslayarak doğru bilgi toplamaya çalışmışlardır. İkinci dönemde ise, tüm bu yapılan tercümelerin son bir gözden geçirme safhası olmuştur. Bu dönemde konunun otantik olmasının sorgulaması bir yana, anlaşılamayan konularda gerekli bulunan yerlere eklemeler veya açıklamalar ilave edilir.

Alimler veya Hahamlar tarafından sözlü gelip yazıya dökülen kanun içeren konular üzerine yapılan açıklamalara da 'Gemara' yani

---

227-jewishvirtuallibrary.org/... 'Jewish Oral Law: Talmud, Mishna, Gemara'

‘tamamlama’ adını vermişlerdir. Bu işlemler, iki ana merkez olan Filistin ve Babil merkezlerinde de yapılmıştır. Daha sonra, Gemara ve Mişnah bir araya getirilip 63 ciltlik set haline konulmuş, ‘Talmud’ yani ‘Açıklama’ adı altında hepsi bir araya toplanmıştır. Her iki merkezde kendi derlemelerini yaptırmışlardır. Milattan Sonra 4. yüzyılda yazılmış olan derlemeye ‘Kudüs Talmud’u veya ‘Talmud Yerusalmi’ adını, M.S. 5. yüzyılda derlenip yazılmış olana da ‘Babil Talmud’u veya ‘Talmud Bavli’ adını vermişlerdir. *“Babil Talmud’u Mişnah hakkındaki yorumlardan oluşur. Tamamlanması 3. yüzyılın başından başlayarak 6. yüzyıla kadar devam ederek birkaç nesil almıştır. Açıklama olduğu için Mişnah’a değişik açılardan bakarak yorum yapılır, fakat bu bazen de saf açıklamanın çok ötesine geçer...Bu tartışmaların bazıları tercümanlar tarafından da dile getirilmiştir...Talmud’da, Mişnah’ta birbirleri ile zıt düşen, dini alimlerin ‘Tanna’ ve tercüman alimlerin ‘Amora’ görüşlerini hem tanımlamak hem de bütünlüklerini ispat etmek için uğraşılır.”*²²⁸

İsa Peygamber’in doğumu zamanında Musa peygambere verilen Vahiy’i takip ediyoruz diyenler birçok mezhebe ayrılmıştı. *“İsa’nın günlerinde Yahudilik, Phariseiler, Scribeler, Sadduceler ve Herodisler olarak ayrılmışlardı. Sadece bunlar değil, tarih çok daha ayrılmalardan bahseder. Bunlardan bazıları, Esseniler, Qumran Mezhebi,...ve diğerleri, Bu günün tarihçileri, apocalyptic, yani sayısız, kıyamet gibi ayrılmalar diye nilendirmektedirler.”*²²⁹ Anlaşılmaktadır ki, İsa Peygamber’e Vahiy geldiğinde Yahudiler bir çok mezheplere ayrılmış bulunmaktaydılar. Buna rağmen, birinci ve ikinci yüzyılda yapılan standartlaştırmadan sonra en belirgin olarak iki mezheb öne çıkmıştır. Bunlar, Yahudi Masoretik (Masorah) metinlerine dayanan, ‘Pharisaik’, yani dininin sadece görünüş kısmını yapanların ve

²²⁸people.ucalgary.ca/... ‘Gemara (Talmud)’, under ‘Talmudic Debate and Dialectic’, prg: 1

²²⁹hope-of-israel.org/... ‘Is Judaism the Religion of Moses?’, under ‘The division of Judaism’, prg: 2, 4

‘Samaritan’, yani dini samimi yaşamaya çalışanların takip ettiği mezheplerdir.

Filistin ve Babil merkezlerinde yazılan ‘Midraş’ ve ‘Talmud’, M.S. 6. ve 10. yüzyıl arasında İbranice, noktası virgülü ile yazılıp kodlanmış ve adına da ‘Masoretik Metinler’ denilmiştir. Masora’nın kelime anlamı İbranice ‘MSR’ harflerinden meydana gelir ve ‘teslim etmek’ demektir. *“Kutsal Kitabın, ‘Tevrat’ ve yorumların düzgün bir okunuş kazanması, yazılı ve sözlü kopyaların eksiksiz kopyalanarak devam etmesi ve yazılı metinlerin oturaklaşıp kalıcı hale gelmesi nesiller boyu sürmüştür...aynı zamanda da sözlü ve yazılı olan Masorah’ların farklarının bilinmesinde fayda vardır. Sözlü Masorah sınırsız sayıda oldukları için onlar hakkında kesin tanım yapmak, doğruluklarını ispatlamak mümkün olmamaktadır. Yazılı Masorah ise Tevrat’ın yazısının etrafına kodlu şekilde yazılmış olduğundan daha sınırlı ve güvenilir sayılmıştır.”*²³⁰

İsa Peygamber zamanında, daha sonra Karay Yahudileri diye bilinen Esseniler ile ‘Doğrucular’ ve ‘Rabbaniler’ diye bilinen Phariseiler, birbirlerine muhalif iki mezhepdiler. *“Sonunda, Rabbaniler, yörel Babil etkisinden kurtulup politik bir görüşe dönüşmüş ve tüm Orta Doğuya yayılmışlardır. Babil’li Rabbaniler 3. ve 5. Yüzyılları arasında dini kanunları Babil Talmud’u adı altına toplayıp Yahudi hegemonyası altında olan her yahudiyi onlara uymaya zorlamışlardır.”*²³¹ Böylece toplum içinde ‘Exilarch’ diye bilinen sosyal bir grup oluşturmuşlardır. Bunlar kendilerini Davut Peygamberin soyundan, ‘Anan ben Davud’, geldiklerini savunur, tüm Yahudileri temsil edecek hak ve güçleri olduğuna inanır ve hak iddia etmeye başlarlar. Talmud’u kanun kitabı olarak kullanıyor ve onları tüm Yahudiler üzerine uygulamaya

²³⁰ jewishvirtuallibrary.org/.../Masorah-1.3. Oral transmission, prg; 1

²³¹ karaite-korner.org/.../Histori of karaism, under ‘Middle Ages-The Ananites and the Karaites’ prg; 1

çalışıyorlardı. Ne var ki, 13. yüzyıl sıralarında güçlerini kaybederlerken, akademik alanında olanlar öne çıkmaya başlar. Böylece soy ağacını sürerek otorite kazanmaya çalışan ekol, yerini bilgi ağacını öne sürerek ilerlemeye çalışan ekole kaptırmaya başlar.

Musa Peygambere gelen Vahiy genelde Dünya üzerinde yaşam düzenini sağlayacak kural ve kanunları kapsamakla birlikte, On Emir'in İlk Emr'i '*La İlahe İlla Aloha veya Yahweh*' idi ve bu emir cinsiyet, ırk ve milliyet gözetmeden tüm insanlığa ve hayatın her alanına hitap etmekteydi. Bireysel, toplumsal ve evrensel her konu, her zaman bu ilk Emir etrafında gelişmektedir. Fakat, her nasılsa bu evrensel din ve inanç daha sonraları sadece milliyetçilik ve vatancılık fikirleri ile, beslenerek 'seçilmiş millet ve vadedilmiş topraklar' ideolojisine dönüştürülmüştür. Bu ideale ulaşmak içinde diğer insanlar üzerine otorite kurmak ve her türlü harekette bulunmak mubah görülmeye başlanmıştır. Bu da, Yahudi toplumunun ve inancının diğer insan ve toplumlardan gün be gün daha çok izole olmasına sebep olmuştur.

Musa Peygambere gelen otantik Vahiy, geldikten bin yıl sonra bile tamamlanmış ve doğruluğu otorize edilmiş bir Tevrat değildir. Yazılanların çoğu sözlü ezberlenmiş parçalardan alınmıştır. Daha sonra bu parçalar toplanıp bir araya konup bu günkü hayat sistemini oluşturan kural ve kanunlar meydana getirilmiştir. Tarihe baktığımız zaman son halini almış bu gün kullanılan dini kitapların çoğu, benzer yollarla bir araya konmuşlardır ki, doğruluklarının ispatı konusunda yığınla soru oluşturmaktadırlar. Delillerle ortadadır ki, Doğu ve Batı'yı kaplayan ve tamamen otantik kabul edilen bugünkü Tevrat ve İncil kesinlikle Peygamberlere Vahiy geldiği zamanda yazılmamıştır. Her ikisinde İsa 'Yeşua' Peygamber'den sonra başkaları tarafından yazılmıştır. Bu arada eklenen ve çıkarılan konularla orijinal ve evrensel olan asıl hedefler başka yönere yönlendirilmiş yapay ve

tarafli hedefler oluşturulmuştur. Zamanla, bu değişik hedefler değişik dinlere donuşmüş ve her fırsatta yeni bir din ve yeni bir meznep oluşmaya başlamıştır. Boyece insanlar, Yaratıcı İlah adı altında yine insanlar için din kitapları yazmaya başlamıştır. Boyece bazı insanlar diğer bazı insanları kendi fikir ve ideallerine itaat ve ibadet etmeye zorlamaya başlamışlardır. Bunlar gozle gorünmeyen Yaratıcı gerçek İlah'ı yazılı kitapların arkasına saklarken, gozle gorünen ilahlar ortaya çıkarmaya ve bunların arkasına kendileri sığınarak diğer bazı insanları kontrol etmeye başlarlar. Bu durum çok zararsız bir olay gibi gorünse de yavaş yavaş gelişip gelenek ve din haline gelince insanlar arasındaki hürriyeti, eşitliği ve adaleti yok etmek için kullanılan en büyük alet haline gelebilmektedir.

Bu konudaki ana problemlerin birisi de, insan gorünmeyen İlah'ı unutunca, gorünmeyen değerleri de hafife almaya başlamış, onun için bu sefer tüm dikkatini ilah gibi gorünen değerlere yoneltip, hem bireysel hem de evrensel olan, fakat varlığın tümünü kapsamayan madde alemine sıkışıp kalmıştır. O zaman, toprak, altın, gümüş, gorkemli binalar ve ibadet haneler ve de devasa askeri guler edinmeye başlamışlardır. O zamanda, sadece bu kaynaklar onlara gu ve başkaları üzerine otorite verecek zannına kapılmaktadırlar. Örneğin, Musa Peygamber sadece Tek Yaratıcı olan İlah'a inanıp güveniyordu, çünkü O gorünen ve gorünmeyen varlıkların tek kaynağı ve sahibiydi. O bunu yaşayarak gormüştü. Çünkü İlah'ı onları her türlü maddi gue sahip olan Firavuna karşı Kızıl denizden geçirmiştir. Bu durumda, az madde guü olan, çok madde guü olana üstün kılınmıştır. Boyece de gozle gorünen fiziki kanunlar, gozle gorünmeyen kanunlarla alt üst edilmiştir.

Ne yazık ki, İsa Peygamberin doğduğu zamana gelindiğinde, kendilerini Musa Peygamberin takipçileri olarak nitelendiren bazı insanlar gerçekte Firavun gibi hareket etmeye başlamışlardır. Bazıları

da tam bir vurdumduymazlık deryasına dalmış, gerçek nedir aramak bilmek yerine, daha önce atalarının yaşadığı adet ve gelenekleri takip etmiş ve otantik olup olmadığını sorgulamak akıllarına bile gelmemiştir. Diğer bazıları da yarı baygınlık halinde, bazen sorgulayıp bazen de sorgulamaktan vaz geçip akıntıya kapılıp gitmektedir. Bir başkaları da, farkına vardıkları yanlışlıkları görüp panikle düzeltilmesi için feryad etmekte fakat bu feryad diğerlerinin büyüklüğü karşısında kendi içlerinde boğulup kaybolmaktadır.

Aynı zamanda cinsiyet problemi doruğa ulaşmış durumdaydı. Geriye baktığımızda görürüz ki, tarihin başlangıcında cinsiyet çatışması problemi yoktu. Gökyüzü erilse, yeryüzü dişi idi ve bunlar daima birbirini tamamlayan unsurlardı. Genelde, krallar her zaman güç ve verimlilik sembolü olarak kraliçeleri ile bir bütünlük içinde görülür ve de saygı ile karşılanırlardı. Dişilik, genellikle erliği, güç ve verimlilikle tamamlayan olarak görülüyordu, birbirleri ile zıtlaşmak için değil. Ne yazık ki, daha sonra bir çok din ve kültürlerde kadın, dişi olarak ikinci, hatta üçüncü sınıf insan muamelesi görmeye başlamıştır. Daha da ileri giderek kadını Şeytan'ın aleti olarak görmeye, onların cadı olduğunu iddia ederek onları yakarak öldürmeye kadar gidilmiştir. Bu durumda kadın sadece dişi kişiliğini değil, insan olma kişiliğini bile kaybetmiştir. Verimlilik gücü kadından alınmış tamamen erkeğe verilmiş, kadın ise sadece seks aleti olarak görülmeye başlanmıştır. Kadınlar o kadar suistimal edilip, erkekler tarafından taciz edilmişlerdir ki, toplum içinde bakire kalmaları neredeyse mümkün değildir. Onun içindir ki, o zamanlar bakire olabilmek ve öyle kalabilmek çok büyük bir olay olarak tanımlanmaktaydı. Ne değme kadın bakire kalabiliyor, ne de değme erkekler evlenmek için bakire kadın bulabiliyorlardı. İsa Peygamberin doğumu bu zamanda vuku bulmuş, O'nun bu mucizevi doğumu güçlerin arkasındaki gerçek gücü göstererek, görünen, görünmeyen her gücün, hatta üretgenlik

güçlerinin dahi asıl sahibinin insan değil Yaratıcı'nın olduğunu ispatlamıştır.

b) İsa Peygamber ve Vahiy:

İsa Peygamberin, 'Messiah, Maşıach Yeşua', mucizevi gelişi üç güçlü ana nokta etrafında gelişmektedir. Birinci nokta, sadece otantik İlah'ın sınırsız yaratma ve üretme gücüne sahip olmasıdır. Zamanın erkekleri o hale gelmişlerdi ki, üretme konusunda bütün gücün ve kudretin sadece kendilerinde olduğunu zannetmekte, kendilerini üremenin ana kaynağı olarak görmekteydiler. Erkekler olmadan kadının doğurgan olamayacağını, dolayısı ile de gelecek nesillerin üreyemeyeceğini savunarak kendilerine insan üstü bir güç, önem ve kutsallık vermeye başlamışlardı. Bunun üzerine, Bakire olan Meryem, 'Miryam İbranice ve Mariam Latince' babasız, yani erkek eli değmeden, çocuk sahibi olması için seçilmiş, böylece gelecek nesiller için kadının üremedeki özel yerinin ve her ne şartlar altında olursa olsun, Yaratıcı'nın erkeksiz de kadınsız da insan yaratabileceğinin ve insan üstü gücün sadece kendisine ait olduğunun ispatıdır.

İkinci nokta, sadece otantik İlah'ın sınırsız güç sahibi olmasıdır. Böylece, gerçek İlah'ın mevcut bulunan fiziksel veya metafiziksel kural ve kanunları sebep ve mantık gözetmeksizin iptal etme, anlık geçersiz kılma veya yerine yeni hüküm getirme bilgisine ve gücüne sahip olmasının gerekliliğini sergiler. Böylece, her var olan boyutun sahibi olan O tek Yaratıcı 'Rab', aynı zamanda da tüm boyutlara her türlü kural ve kanun koyan 'İlah'tır. Dilediğinde kendi yarattığı ve koyduğu fiziksel veya metafiziksel her türlü kuralı ve kanunu değiştirmeye, hatta silip yeniden yazmaya gücü yeten Tek Güç'tür. Böylece, İsa Peygamber varlığı, gözle görünmeyip sonucu görünen bir güçle desteklenmiş, ölüleri diriltirek, körlerin görmesini sağlamıştır.

Görünmeyen alemin kanun ve kurallarının, görünen alemlerin kanun ve kuralları üzerine çıkabildiğinin ve her ikisinin sahibinin de onları Yaratan'ın olduğunun ispatıdır.

Üçüncü nokta ise, sadece otantik İlah'ın sınırsız ve gerçek bilgiye sahip olmasıdır. Efsanevi hikayeler, hayali görüşler, rüyalar ve göksel varlıklar sayılan mitolojik şekiller gün be gün hükümlerini yitirmekte idiler. Fakat, bu sefer de insan kendi aklını merkeze koymakta ve sadece mantık yürütme, inanma ve kişisel karar verme ile doğruya ulaşacağı kanısına kapılmaktaydı. Bütün bu görüşler, insan '*Düşünüyorum o halde varım*', '*Görürsem inanırım*', '*Gerçek sadece pratik deneylerle bilinir*' diyene kadar masumane görünmekteydi. Fakat, sonunda bilginin tek anahtarı insan aklıdır ve gerçeğe sadece paratik bilgi ile ulaşılır mantığı oluşmaya başlamıştır. Ne var ki, akılların alamayacağı olayların olması, insan aklının ve bilgisinin sınırlı olduğunun, sınırsız ve doğru bilginin tek sahibinin Yaratıcı Güç olduğunun ispatı görülmektedir.

İsa Peygamber geldiğinde çok az takipçisi vardı ve Vahiy O'nun yaşadığı zamanda kaleme alınmamıştır. "*Hristiyan dininin temel kitabı olan incil 'Bible' Latince 'biblia' kelimesinden gelmektedir ve manası ise sadece 'Kitap'dır. Yazılıp son haline gelmesi neredeyse bin yılı bulmuş (Tevrat dahil), ana metinler İbranice ve Yunanca olmasına rağmen birçok değişik dillere, kültürlere ve geleneklere maruz kala kala M.S. 397 de son haline gelmiştir.*"²³² İki bölümden oluşmaktadır, Eski İncil'in %90 daha önce bahsettiğimiz Yunanca ve İbranice'den tercüme edilen Tevrat'tan ve Latin Vulgate'den, kalan %10 ise Yeni İncil adı altında 27 kitapçıktan oluşmaktadır.

232-'World Religions (2003)' by Debbie Gill, s; 54

Roman Katolik Kilisesi, Latin ‘Vulgate’ versiyonunu kullanarak ‘Apocrypha’ yani ‘gizli veya otantik olmayan şey’ adı altında kendi versiyonlarını oluştururlar, “*Vulgate’de (II Esdras) hariç Eski Tevrat’ın 14 kitabı vardı, çünkü ‘II Esdras’ Doğu Hristiyan kiliselerinin Yahudi ve Protestan versiyonlarında da yoktu. Sadece Koptik Kilisesi bütün kitapları ve kuralları kutsal kanunlar olarak kabul ediyordu. Rusya’nın Ortodoks Kilisesi de bütün kitapçıkları kabul ediyor fakat Koptik Kilisesi kadar önem vermiyordu.*”²³³ Ruslar, kendi versiyonlarını oluşturarak Latin Vulgate’i Tevrat’a sadece ek bölüm olarak koymuşlardı, fakat bu Yahudi ve Protestan versiyonları ile aynı olmadığı için uyum ve birlik sağlamaktan yoksundu. Ortodoks Kilisesi de Grek versiyonunu kullanarak kendi Tevrat’larını oluşturmuşlardı. Onaltıncı yüzyılda da Martin Luter Tevrat ve Yeni İncil’den oluşan ‘Bible’ Kitabını ilk Almancaya çeviren kişidir. Günümüzde ise hemen hemen dünyanın her diline çevrilmiş durumdadır. Hristiyanlar, 1. yüzyılda, M.S. 67 lerde yaşayan ve İsa Peygamberin havarilerinden olan ST. Simon Peter’i ilk Kilise Başkanı olarak kabul etmektedirler.

İsa Peygamberin doğum yeri ve tarihi kadar, bugünkü İncil’in Vahiy olarak gelmesi, korunması ve yazılması da tartışmalıdır. Tarihçilere göre İsa Peygamber (M.Ö. 7/2 veya M.S. 30/36) yılları arasında ‘Asurların ilahı olan Lakhmu’nun evi, arapça ‘Beyt Lahm’ yani ‘et evi’ anlamına gelen Bethlehem’de dünya ya gelmiştir. Tevrat’ta yazılana göre de Davud’un şehri olarak bilinen Nazareth ‘Natzrat’, Arapça ‘Nasıra’ olarak bilinen şehirde doğmuştur. İsa Peygamber, Yahudi dininin ve Roma politikasının tam bir kargaşa içinde olduğu zamanda, Judea denilen ve M.Ö. 63 de Roma’nın hükmü altına alınan yörede bir Yahudi ailesine doğmuştur denilmektedir. Doğar doğmaz bir hengamenin içine düşmekle kalmamış, daha sonra bölgede arka

---

233-Audioenglish.net /... ‘Apocrypha’

arkaya gelen üç önemli ayaklanma dönemi daha yaşamıştır. Birincisi, Yahudiler ve Romalılar M.S. 66 ve 73 yılları arasında olan savaştır. İkincisi, M.S. 115 ve 117 de olan Kitos Savaşı ve üçüncüsü de M.S. 132 ve 135 yılları arasında yapılan Bar Kokhba ayaklanmasıdır. Bölgenin Romalıların işgali altında olmasından dolayı, yöreye Romalıların geldiği gibi, Yahudilerde Avrupaya, Orta Doğu'ya ve de Uzak Doğu'ya gitmekteydiler. Böylece, İsa Peygamberin mesajı Roma'dan tutunda Mısır'a, Anadolu'ya ve Afrika'ya kadar çok kısa bir zamanda ulaşma imkanı bulmuştur.²³⁴

Bu kültür ve inanç karmaşası, Musa peygambere gelen Vahiy'nin sözlü kaynaklarının yazılmasını da erteleyen en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Bu yüzdendir ki, Tevrat, İsa Peygamber doğduğu zaman da yazılı bir formda değildi. Daha önce bahsedildiği gibi, yazılı orijinal hiç bir metin yoktu. Onun için yöresel grupların her biri kendi sözlü kaynaklarının gerçek vahiy olduğunu iddia ediyor, diğerlerinin doğru olmadığını savunuyorlardı. Bu sebepten dolayıdır ki, İsa Peygambere yeni vahiy geldiği zamanda Musevi dinine inanma ve tatbik etme konusunda bir bütünlük kesinlikle söz konusu olmamıştır. İnanılan ve tatbik edilen sistemlerin, sözlü geleneklerden başka, gerçekten Musa Peygambere gelen orijinal Vahiy olduğunu ispat eden hiç bir geçerli kanıt bulunmamaktaydı. İsa peygambere gelen bu yeni Vahiy mantıki olarak bakıldığında anlaşılıyor ki, hemen hemen her konuda kişisel, kültürel ve yöresel sebeplere dayanarak son derece parçalanmış ve ayrılığa düşmüş perişanlık çeken insanlığı yeniden düzenleyip güncelleyerek birlik ve bütünlük sağlamak için gelmiştir.

Her halukarda, yeni Vahiy'nin ana mesajı Yahudi halkı için yeni değildi. Yahudi halkı Peygamberler silsilesi görmeye ve gelen mesajlara aşina bir halktı. Gelen mesajların açıkça anlaşılıyor olduğu,

---

²³⁴-heritagehistory.com /.../ 'Jewish-Roman Wars 66 to 135 A.D. Rome-Versus-Jewish Rebels'

bazı insanların onları anlayıp kabul etmesinden, bazılarının da anlayıp reddetmesinden belli olmaktadır. Vahiyler genelde bireysel ve evrensel zaruri temel değerlerde köklü değişim istemektedir. Bunların içinde en önemlileri bireysel yaşam sistemi, eğitim, sosyal ve ekonomik sistemleridir. Bu durumlarda alışılmış kişilikleri, konumları ve varlıkları olanlar, bunları kaybetme korkusu ile bu yeni düzeni kabullenmekte diğer insanlardan daha çok zorlanmaktadırlar. Yerleşmiş bir anlayışı, sosyal sistemi ve ekonomik konumu aniden değiştirmek zaten doğal olarak kolay olmayan bir şeydir. İnsan önce konuyu mantıken çok iyi anlamalı, kalben tasdik edip inanmalı ki anlayışını ve inancını yaşamına aktarması da mümkün olsun. Ne var ki, inanmadan önce anlamak için gerçek denilen şeyin gerçekliğinin ispatı gerekir ve gerçekler de hikayeler üzerine asla kurulamaz.

Bu durumda, yeni Vahiy daha önce gelmiş olan vahiyleri referans göstererek, ‘On Emir’deki ilk mesajı vermekle işe başlar. Exodus 20: 1-3. İsa Peygambere gelen Vahiy’de On Emir’in birinci mesajı ile giriş yapar ve der ki, Matthew 4:10, “*Sadece Rab’bin olan Yaraticısına ibadet et.*”²³⁵ Bu Tanak’ta olan ‘*Rab’bin olan Allah’dan başka İlah yoktur.*’ ile aynı anlamı taşımaktadır. Yahudi olsun veya olmasın ‘Bir Yaraticı’nın olduğunu herkes biliyor, başka başka isimlerle çağırırlar da varlığını kabul ediyorlardı. Fakat, O’nu İlah olarak seçmede sıkıntı oluyor başka ilahlar edinme yoluna gidebiliyorlardı. Onun için İsa Peygambere gelen Vahiy’de fizik ve metafizik alemlerinin birliği ve bütünlüğü, insanların arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaletin uygulanabilmesi için her varlığın üzerinde güce sahip olan Allah’ın İlah olarak seçilmesinin zaruri olduğunu söylüyordu. Ne yazık ki, halihazırda din, milliyet, kültür ve cinsiyet konusunda aşırı derecede ayırımlara düşmüş olan insanlar yeni gelen Vahiy’nin ne kadar faydalı bir sistem sunduğunu görüp anlamaktan aciz kalmaktaydılar.

235-‘The Holy Bible New International Version (1987)’, Matthew 4:10

Bertrad Russell'ın (1872-1970) dediğine göre, Yeni Vahiy sadece “...Yahudilerden, Yahudilere reform edilmiş Musevilik telkinydi.”²³⁶ Bu görüş bir bakımdan doğru olmakla birlikte bir bakımdan da yanıltıcıdır. Evet, Joshua, İsa Peygamber Musevi soyundan idi, Vahiy'nin içeriği daha önce gelmiş olan Tevrat'ı güncelliyordu ve öncelikle Yahudi toplumuna sesleniliyordu, fakat bu Vahiy'nin sadece Yahudilere geldiği anlamına gelmemektedir. Vahiy gelişinin geleneksel gelişmesine bakıldığında görülür ki yeni Vahiy sadece Yahudiliği reform yapmakla kalmaz tüm insanlığa da seslenir. Yaraticı'nın gönderdiği evrensel Vahiy evrensel bir din anlayışıdır milliyet tanımlamak veya sadece Yahudileri reform yapmak için değildir. Bir çok peygamberlerin Yahudi milletinden gelmiş olması, her milletin Yaraticısı olan Güç'ten gelen bu evrensel dinin veya da Vahyin sahibi olma hakkını onlara vermez. Sonuç olarak, Vahiy'nin ana hat üzerinde kendisini evrensel olarak güncellemesinin bir millete mal edilmesi, hem Yahudi milleti için hemde diğer milletler için başlı başına bir problem oluşturmuştur. Bu konuda uzman olmaya bile gerek kalmadan görürüz ki konu ile ilgili problem günümüze kadar süregelmiştir.

Diğer bir problem ise, İsa Peygambere gelen bu yeni Vahiy'nin orijinalliğinin otantike edilmesi konusudur. Yeni Vahiy'i yazıya alan yazarların meşruluğu, yazıya alınma, yazılma süresi ve bitme zamanı bir çok cevap bulunamayan sorularla doludur. Yeni Vahiy İsa Peygamberin şahsına inmesine rağmen aynı zamanda yazıya alınmamıştır. ‘Yeni İncil’ adını alan bu kitap ne İsa Peygamber ne de Havarileri tarafından yazılmıştır. Hatta, Yeni İncil'in yazılı formunun resmen kabulü ancak 4. yüzyılda olmuştur. Son halini alması 400 sene

---

²³⁶-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 325

almış, bu süre zarfında da Tevrat gibi birçok versiyonu meydana çıkmıştır.

Bu arada unutmamak gerekir ki, Yeni İncil konusunda sadece Yeni Vahiy'le değil, Yeni İncil'in ilk bölümünü meydana getiren Musa ve Davut Peygamberlere gelen Vahiyle de ilgilenmemiz gerekmektedir. Bu ana kadar Tevrat ve İncil'in yazılış evrelerine bir göz attık. Şimdi ise ölü atı kırbaçladığımızı ve de gerçeğe hiçbir zaman ulaşamayacağımızı bile bile bu kitapları bir analizden geçirelim. Tarih boyunca tekrar tekrar yazılıp değişen gelen kitapların sayılarını göz önünde bulundurursak, otantik sonuca neden ulaşamayacağımız da ortaya çıkar. Üstelik o zamana kadar Peygamberler tarafından yazdırılmış ve değişmemiş hiç bir yazı veya kitap mevcut değildi.

Analize başlamadan önce, cevap alamayacağımızı bilsek bile bazı önemli soruları sormak zorundayız. Neden havarilerin, alimlerin, kralların, kraliçelerin ve de normal insanların ismi değişmezken, İsa Peygamberin adı 'Jeshua veya Yehosua' olarak geçtiği halde 'Jesus', 'Iesous' olarak tam bir değişikliğe uğramıştır? İsa Peygamber, neden Yunanca'da 'Christ, Christos' yani 'kutsanmış, mübarek kılınmış' denilerek 'nesne' yerine konulmuş, İbranice'de 'Messiah' yani 'kurtarıcı, emaneti teslim edici' denilerek 'özne' yerine konulmuştur? Bu anlayış değişikliği, bir peygamber anlayışını, Yaratıcı'ya ortak olma anlayışına sürükleyen nokta olabilir mi? Yaratıcı'nın adı da neden tamamen bir değişikliğe maruz kalmıştır? Daha önce hiçbir inanışta 'God' ismi yer almazken, bu isim değişikliği neden ve nereden meydana gelmiştir?

Halbuki, 6. yüzyıla kadar böyle bir isim kesinlikle mevcut değildi. Daha sonra eski bir Alman kelimesi olan 'ghuto' dan geldiği söylenmektedir bu kelimenin anlamı ise 'dua etmek, çağırmak' anlamına gelir ve isim değil 'fiil'dir. Üstelik 'God, god' isminin,

İbranice YHWH, Arapça ALLAH olan Yaratıcı için mi, yoksa ‘İlah’ için mi kullanılmış olduğu anlaşılmalıyıp kesinlikle ciddi bir karmaşaya mahal vermektedir. Yaratıcı’nın genel ismi ile Yaratıcı’nın İlah olmasının aynı isimle tanımlanması günümüzde ilah kelime manasını kavrama ve anlamada büyük bir problem oluşturmaktadır.

Konumuza geri dönersek, “İsa Peygamber hakkında hiç bir şey bilmediğimizi görürüz. Hayatı hakkında ilk yazı St. Mark’ın İncil’inde görünür ki bu da M.S. 70 lerde yani, İsa Peygamber’in vefatından tam 40 sene sonradır. Bu zaman zarfında tarihi gerçekler yerini hayali hikayelere bırakmaya başlamıştı bile...”²³⁷ Orijinal hiç bir kaynak olmadan otantik gerçeğe ulaşmak da mümkün değildi. Alimler genel olarak hemfikirlerdir ki, on iki havariler’in bazıları yahudi idi bazıları da başka milletlerdendi. Bu nokta daha sonra sadece yahudi ve yahudi olmayanlar arasında bölünme vesilesi olmakla kalmamış, aynı zamanda da Doğu, Batı ayırımına temel oluşturmuştur.

Örneğin, ‘St. Mark veya Marcus’ diye bilinen John Mark Yahudi değildi, şahsı ve kişiliği hakkında hiç bir kaynak olmadığı halde Mark İncil’inin yazarı olarak kabul ediliyordu. Mark İncil’i Yunanca yazılmış ve Kutsal kanunları özetleyen ilk dört kitaptan biri sayılmaktadır. Yazılı kaynaklara geçiş, yukarıda da gördüğümüz gibi, M.S. 1. yüzyılın ikinci son yarısında başlamıştı. Mark, İsa Peygamberin havarisi olmadığı gibi, kendisini görmemiş ve duymamıştı bile. Mark sadece St. Peter’in öğrencisi idi ve O’nun ağzından sözlü olarak duyduğu, İsa Peygamber ile yaşanan konuları yazıya almıştı. Bu doğru olsa bile, St Peter’in İsa Peygamber ile yaşananları anı olarak anlatması birinci aşama, Mark’ın bunları kişisel algılaması ikinci aşama ve kaleme alması ise üçüncü aşama bir kaynak

---

237-‘The History of God (1999)’ s: 98

oluşturmuştur. Hatta, bazı kaynaklara göre Mark, St Paul ve Barnabas ile de beraber zaman geçirmiştir ki, bu iki Havarî Helenist Yunanca konuşan Yahudilerdi ve St. Peter ile çok konuda aynı fikirde değillerdi. Fakat Mark'ın St. Peter kadar onlarında etkisi altında kalmış olacağı düşünülmektedir.

Sadece Mark'ın kimlere eşlik ettiği konusu değil, gerçekten böyle bir şahsiyetin olup olmadığı, hatta cinsiyeti bile tartışma konusudur. *“Alimlerin çoğunluğu ‘Mark’ isminin yazarı bilinmeyen yazılar için kullanıldığını savunmaktadırlar. Onlara göre İncil’deki bu bölümün yazarının adı ve cinsiyeti bilinmemektedir...”*²³⁸ Zamanın kadın yazarlarının varlığı ve konumları gözönünde bulundurulduğunda yazarın kadın olması ihtimal dışı gibi bir şeydir, fakat kışkırtıcı tartışmalar oluşturmak için bu da kullanılmaktadır. Bu duruma göre görünüyor ki, Mark İncili’ne, her ne acıdan bakılırsa bakılsın, otantik oluşu ciddi bir şekilde sorgulanmaktadır.

Mark İncili’nin yazılış yeri ve tarihine gelince, Roma’da, İskenderiye’de veya Suriye’de, büyük bir ihtimalle de M.S. 70 lerde Kudüs’de ki Yahudi havrasının ikinci defa yıkılması zamanlarında yazılmış olacağıdır. Mark’ın kendi kişiliği gibi, St. Peter adı altında sunulan kaynak bilgilerin doğruluğu da tartışma konusudur. Bazı kaynaklar Mark’ın aslında kaynak olarak Yahudi ‘Tanak’ını kullanmış olduğunu iddia ederler. Fakat, M.S. 70 lerde Tanak daha tam olarak yazılmamıştı, yazılı parçalar olsa bile zaten onların otantik olup olmadıkları sorgulama altındaydı. Mark’ın İncili 5:1-20 de Yahudi ayaklanmasından bahseder ki bu ayaklanma M.S. 135 lerde olmuştur. Bu da kanıt olarak alınıp ve deniliyor ki, Mark İncili yazıldığı iddia edildiği zamandan çok daha sonra yazılmıştır. Mark 4:1-20 ye dayanan

---

238-foryourfaith.wordpress.com ...‘The Gospel of Mark’, under ‘Origin of the Gospel’, prg; 2

yazı karakteri incelendiğinde de M.S. 70 lerden daha sonra ki zamanlarda yazıldığını göstermektedir.

Hatta kelime yapısının bile daha sonraki zamanlara ait olduğunu kanıtlanmaktadır. Vahiy geldiği zamanlarda ne 'Hristiyanlık' diye din adı, ne Jesus (Joshua) diye peygamber adı, ne de Kilise adı altında ibadet binaları bulunmaktaydı. Yeni orijinal Vahiy Eski Vahiilerin güncellenmesi idi. Mark İncili'nde şüpheler uyandıran daha başka noktalarda bulunmaktadır, örneğin St. Peter'in Roma'da şehit edilmesi, yeni Vahiy ve takipçilerine karşı 'Eski Yahudi Ayaklanması' adı altında yapılan ayaklanmadır. Bazı kritikler Mark İncili'nin diğer kitapların en kısası olmasına rağmen İbranice, Aramaik ve Latinleşmiş Yunanca dillerini ve Doğu Helenistik kültür ve geleneklerini daha iyi yansıttığını savunmaktadırlar.²³⁹ Buna rağmen, Mark ne Havarilerle buluşmuş ne Yahudileri ve kültürlerini görmüş ne de kendi dilinden başka bir dil bilmekteydi. Çevirmesi için sadece eski Yunanca Tevratı kaynak olarak kullanmıştır. Bunun için de özellikle yahudiler hakkında birçok dil ve kültür hataları yapmıştır. Daha sonra başka versiyonları çıkmış onlar da kendi aralarında değişiklikler oluşturmuşlardır. Sonuç olarak, Mark İncili'ne yapılan son eklemeler de yine bilinmeyen bir çok yazarların katkısı ile yapılmıştır.

Alpheus'un oğlu olan Matthew'nun da Roma'da Judea bölgesine bağlı Gallilee, Capernaum da doğduğu tahmin edilmektedir. Doğum tarihi tam bilinmemekle birlikte, İsa Peygamber'den bir sene sonra doğduğu sanılmaktadır.²⁴⁰ Aynı zamanda da 'Levi' yani 'üye olmak, birleşmek' ismin ile de bilinmekte ve bu ismi ona, kendisine katıldığı zaman İsa peygamber tarafından verildiği söylenmektedir.²⁴¹ Kendisi görev

---

239-easyenglish.info/bible-commentary/mark... 'Mark's Good News (2006)' by Hilda Bright

240-'The Holy Bible New International Version (1987)' Mark 2:14

241-'The Holy Bible New International Version (1987)' Matthew 9:9

olarak vergi toplayıcılığı yapmakta ve Matthew Evangelist olarak da tanındığı söylene de her iki ismin aynı şahsa mı yoksa ayrı ayrı şahıslara mı ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Matthew'nun İsa Peygamber'in 12 havarisinden biri olduğu ve İsa peygamberin yeniden dirilişine ve göğe yükselişine şahit olduğu söylenir. Talmud'da onun adından bahsedilir. Matthew önceleri Yahudilere tebliğ yapmaktayken, daha sonra tebliğ için Doğu'ya gitmiştir. Doğum tarihi kesinlikle bilinmemekle birlikte, M.S. 60 larda Etopya bölgesinde Naddabar'da boynu vurularak öldürüldüğü söylenmektedir.

Matthew'nun dil olarak Aramice, Yunanca ve İbranice dillerini iyi bildiği sanılmaktadır. Ne var ki, bu iddiaların doğruluğunu destekleyecek bir kanıt bulunmamaktadır. Aynı zamanda, Matthew İncili'nin yazarı da kendisi değildir. Matthew İncil'i M.S. 150 lerde yazılmış ve Matthew adına atfedilmiştir.²⁴² İlk yazılan kitabın dili de uzmanlar arasında tartışma konusudur. Bazıları Yunanca yazılmış olduğunu savunurken, diğer bazıları da İbranice yazılmış olduğunu iddia etmektedirler. Her halukarda, uzmanlar birinci yüzyılın sonlarında ya da ikinci yüzyılın başlarında yazılmış olduğuna hemfikirdirler. Bu da Matthew İncili'nin yazarı hakkında soru ve tartışma alanlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu İncil Milattan sonra ikinci yüzyılın ilk başlarında yazılmış bile olsa, İsa Peygamber'den bir yaş küçük olan birinin, o zamana kadar yaşadığını farz edersek bile, bu kitabı yazmak için çok yaşlı olacaktır. Bir de yazılan yer ile Havari Matthew'un bulunduğu yerler de zıtlık göstermektedir. Bir insanın aynı zamanda iki ayrı yerde bulunmasının imkansızlığı ortaya çıkmaktadır. Bazıları İncil'in Matthew'nin olduğu yerde, Galilee'de yazıldığını savunurken bazıları da Suriye, Antioch'da yazıldığını savunurlar. Onun içindir ki, büyük bir ihtimalle bu İncil'i yazan

---

²⁴²-online-bible.org.uk/... 'The Apostle-Matthew (2012)'

Matthew, Havarî Metthew değildir. Böylece, bu nokta da başka başka sorulara kapılar açmaktadır.

Mark ve Matthew İncilleri'nin içerikleri, bazı uzmanlara göre %45, bazılarına göre %90 veya %92 aynıdır, sadece az bir değişiklik vardır. Elde kesin kanıt olmamakla beraber bazı uzmanlar Matthew'nun Mark'ı kopya ettiğini savunmaktadırlar. Mantık sınırlarını zorlayan bu nokta, İncillerin otantikliği konusunda daha da çok sorular oluşturmaktadır. Şayet, Matthew İncili'nin yazarı İsa Peygamberin Havarisi Matthew ise, İsa Peygamberi bizzat gören zeki, birkaç dil bilen ve Yahudi inanç ve kütüründen haberi olan bu zat, neden İsa Peygamberi görmemiş, Yahudi olmayan, inanç ve kültür hakkında hiç bir fikri olmayan Mark'ın İncili'ni kopya etsin? Vahiy geleneğinde peygamberlerin bile Vahiy'e müdahale edip, ekleme çıkarma hakları yoktur. İsa Peygamber bunu kendisi yapmadığı gibi onu tanımış Havarisi de bunun yapılmaması gerektiğini çok iyi biliyor olmalı değil miydi? Vahiyde yapılacak herhangi bir değişikliğin sahtekarlık olacağını bunun da insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaleti yok edeceğini Matthew çok iyi biliyor olmalıydı.

Bu durumda Matthew sadece yanlış yazmakla değil birde İsa Peygamberi görmemiş birinden kopya etmiş olmakla suçlanmış olmuyor mu? Görülüyor ki bu nokta sadece tarihi kanıt yokluğu ile kalmamakta, mantıken de olur kabul edilmesi mümkün görülmemektedir. İsa peygamberin Havarisini bu derece basit ve adaletli olmayan bir şekilde suçlamak çok da adaletli görünmemektedir. Metthew Havarilerin en zekilerindendi ve yeni mesajı deniz ötesi memleketlere götürmüş ve onun için de başını vermiş bir şahıs olarak, söylenen bu karektere uymamaktadır. Şüphesiz ki, Matthew, Mark'tan daha katıksız ve doğru bilgi sahibi olmalıydı. Üstelik Hristiyan alemi Matthew'ye melek aracılığı ile ilham

verildiğine inanmaktadır. Bu karakter ve kalite sahibi gerçekten Mark İncili ile neredeyse aynı olan Matthew İncili'nin yazarı olabilir mi?

İçinin düzeni, içerik sistemi ve Metthew İncili'nin bölüm düzeni de son derece tartışma konusudur. Bu sistemler yazarın olayları kendi gözleri ile gören birinin aktarması gibi aktarmamaktadır. Konular üçüncü şahıs formunda yazılmış ve *"kendi içinde kendisi ile zıtlık göstermektedir ve yahudi konularına dokunduğu yerlerde ...görünüyor ki, onun yazarı Yahudi idi... Havari Matthew vergi toplayan bir insan olduğu için Matthew İncili'nin yazarı olamayacağı aşikardır, denir."*²⁴³ Metthew İncili'nin içeriği İsa Peygamberi ve kutsallığını Tanak, Tevrat ve Yahudi gizemli kutsal hikayelerine dayanarak anlatmaktadır. Metthew, İsa Peygamberin hurafelerle karıştırılmış dini temizleyip ve güncelleyerek orijinal formuna koymak için gönderildiğini söyleyerek bakire Meryem hakkında incelenmek için üç teori oluşturur. Bu konuda da Hierapolis (Pamukkale) Papazı olan Papias'ın yazı koleksiyonunu kullandığı söylenir ki, Papias'ın koleksiyonu İsa Peygamberin deyimleri ve kendisinin onları yorumlamasından oluşmaktaydı.

Bu arada, İsa Peygamber'in annesi 'ilaha'leştirilmeye başlanmıştı, *"...yer ilahesi olan ve dişi ilahlar arasında çok kutsal görünen 'İştâr' gibi. Bütün Asya memleketlerinde değişik isimler altında bir ilah 'Kutsal Ana' bulunmaktaydı. Yunanlar Orta doğuya gittiklerinde bu amaçla kullanılan tapınaklar bulurlar ve burada bulunan ana ilaha'ye 'Artemis' adı verilir ve de mevcut olan tapınma sistemi öylece alınır. Bu da 'Diana of the Ephesians' yani 'Efes'in Dianası'nın oluşmasında ana fikir kaynağı olmuştur. Hatta bazı kaynaklarda 'Artemis of the Ephesians' olarak da geçmektedir. Hristiyanlık da 'Bakire Meryem' kişiliği de bu anlama taşınıp sonunda Efes konseyi tarafından resmi*

243-grandcentralchurch.com/... 'The Authorship of the Book of Matthew' prg; 9

*olarak 'Bizim Meryem'imize Tanrının Anası' ünvanı verilmiştir."*²⁴⁴ Tam bu noktada çok doğallaşmış hale gelen bu olay aslında son derece önemli olan bir problemin kaynağı olmuştur. Gerçekten İsa Peygamberi doğuran bakire Meryem ile ilahe haline getirilmiş "Tanrı Anası" kabul edilen kutsal Meryem arasındaki fark zamanla karışıklığa düşerek aslından saptırılmıştır. Bu arada ikinci önemli bir problem daha oluşmuştur. Bu da İlah olan 'god' (Tanrı-İlah) ve Yaratıcı olan 'God' (Allah) arasındaki anlam karışıklığıdır. Daha önce İlah 'Deity' Yaratıcı 'God' iken, 'Mother of god' (İlahın annesi) anlamında çok karışıklık yaratmış ve böylece zamanla her iki kelimedede değer kaybına uğramıştır.

Vahiy'nin yeni geldiği zamanlarda, Bakire Meryem'e hiç bir kutsallık verilmediği gibi 'Tanrının anası' da kesinlikle denilmemiştir. İlk zamanlarda İsa Peygamber 'Meryem'in oğlu' veya 'Adem oğlu' diye çağrılmış fakat hiçbir zaman 'Allah'ın oğlu' denmemiştir. Bu noktada 'İlah' ve 'Rab' isimleri karışıklık içinde kalmış, ayrı ayrı anlamları ve Yaratıcı 'Allah' ile olan anlam ilişkileri anlaşılmaz manaları ayırt edilemez duruma gelmiştir. İsa Peygambere gelen Vahiy'den önceki Vahiylerde ve daha sonra Muhammed Peygambere gelen Vahiy'de de sadece Meryem'in İsa Peygambere hamile kaldığı zaman bakire olduğu açıklanır. O'nu hiçbir zaman kutsayıp ilaheleştirmemişlerdir. İsa Peygamber'in Allah'ın oğlu olduğu, kendisinin 'tanrı' İlah olduğu veya da Meryem'in 'Tanrının Anası' olduğu konuları önceki sözlü ve yazılı kaynaklarda kesinlikle bulunmamaktadır. Daha sonra İsa Peygamber'e atfedilen 'Kutsal Üçlük', 'Baba, Oğul ve Kutsal Ruh' tanımı bu Vahiylerin orijinallerinde yer aldığını gösterir hiç bir delil yoktur, fakat öyle olmadığına bir çok deliller vardır. Onun için, ne İsa Peygamberin ne de Havari Matthew'ün bu gibi fikirleri ne söylemelerinde ne de yazılarında savunmuş olmaları mümkün değildir,

---

²⁴⁴-'History of Western Philosophy (1993)' s; 26-7

(John 12:34, 1:41). İsa Peygamber'in, anası Meryem'in vahiylerle dayanan kişiliği hakkında yer alan ilk anlaşmazlıklar ve bölünmeler daha birinci yüzyılda Marcionlar, Tertullianlar ve Arianlar arasında başlamış ve artarak günümüze kadar devam etmiştir.

Sinop'lu Marcion (M.S. 85-160) Tarsus'lu St. Paul'un (M.S. 5-67) takipçisi idi ve M.S. 140 larda Roma'ya gitmiş, orada kendi adına 'Marconism' ekolünü oluşturmak için uğraşmaya başlamıştır. Marcion, ilk Markion İncil'ini, orijinal adı 'Isu Chrestos' olan kitabını yazar. Bu kitap, M.S. 144'lerde Roma'nın Hristiyan resmi yetkilileri tarafından reddedilmiş fakat daha sonra kabul edilmiştir. Marcion'nun iddiasına göre, Yahudiler eski kutsal kitaplarda bulunan 'Yaratıcı' tanımını insanlar tarafından değiştirilmeye maruz bırakmışlardır, (Luke 6:43-45, 5:36-38). Yahudiler Yaratıcı'yı 'kıskanç bir kabile Yaratıcısı' formuna koymuş ve sadece Yahudi'lere ait meteryalist bir Yaratıcı kişiliği vermeye başlamışlardır. Marcion, Mark ve Matthew (Matthew 15:3) İncil'lerinin otantik olduğunu reddediyor ve kendi argümanlarının, M.S. 60'larda yazıldığı öne sürülen Luke İncil'i kaynaklarına dayandığını savunuyordu. Bu tartışmalar, din kitapları ve tartışmalarına, Felsefe ve teori yaklaşımı ile katılabilme kapılarını açmıştır.²⁴⁵

Marcion, Yeni Vahiy'nin orijinal öğretilerini yeniden elde etmeye uğraşiyor, değişiklik yapılan Tevrat'ta bildirilenin aksine Yaratıcı'nın ve İsa Peygamber'in kendilerince, fiziksel, metafiziksel evrensel bir kimlik tanımlarının olduğuna inanıyordu. Yaratıcı olanın muhakkak ki kendi yarattığı bütün yaratıklarla bağı vardı ve hepsine merhamet ediyor ve seviyordu, buna Yahudiler de dahildi. İsa Peygamber'e inananlara yardımcı olması için özel bir güç verilmişti fakat kendisi şahsen bir kurtarıcı değildi, çünkü kendisi "*insan olarak yaratılmıştı*,

---

²⁴⁵-newworldencyclopedia.org/... 'Marcionism'

*fakat çarmıha gerilerek ölen insan O değildi... Marcion'a göre kurtuluş ancak insanların kendi çabası ile bu doktorini öğrenip, uygulayan kişiler tarafından başarılacaktır; çünkü İsa Peygamber Dünya'dan alındığı için kurtuluş çabasına bizzat yardımcı olamayacaktır.*²⁴⁶

Diğer taraftan, Tertuliyen de Marcion'nun görüşlerine karşı çıkmaktadır. Quintus Septimus Florens Tertullianus (M.S. 155/160-220) Tunus, Kartaca'da doğmuş, Montanizm'i savunan Tertuliyen Batı teolojisinin babası kabul edilmekte ve Hristiyanlıkta 'üçlük' fikrinin ilk sahibi olarak bilinmektedir. Tertuliyen, Marcion'nun ruhani doktorinlerini kabul etmiyor, O'un eski Tevratı, Mark ve Metthew İncilleri'ni yeni Vahiy için kaynak olarak kullanmamasına karşı çıkıyordu. Tertuliyen, aslında Marcion'nun kendisinin Eski Vahiy ve Yeni Vahiy arasında çok büyük doktrin ayırmacılığı çıkarttığını savunmaktadır. Tertuliyenler Eski Tevratı ve Yeni incillerin hepsini kabul ediyorlar, fakat kendi teorilerini kendileri yapıyorlardı, bu da yine bir ayırmacılık meydana getiriyordu. *"İnançlarının ilk prensibi onları şirkten korumak içindi...Sh'ema'da, (Ey İsrail dinle, sizin Rab'bınız Allah'ınızdır ve O Rab tektir.) ve de İsa Peygamberin öğretilerinde tek bir Yaratıcı'nın varlığını kabul eden ifadeler bulunmaktaydı. Bu da, o zamana kadar putperest olan ve ulusal putlara tapmış, onları ilah edinmiş insanları doğal olarak şaşkına çevirmişti. Yaratıcı gerçekten bu üçlüden biri mi idi? Hristiyan Yaratıcısı 'God' ile Mısır Yaratıcısı 'Ra' arasında ne fark vardı ki, O da 'üçlü'nün biri' olarak biliniyor du, veya da Hindistan 'Vishnu'su, O da 'üçlü'nün biri' olarak bilinmekteydi."*²⁴⁷

Marcionlar Yeni Vahiy'nin bilgisini eski Vahiy bilgisinden ayırmakta, Tertuliyenler de alimlerin Dünya ilmini, kutsal Vahiy bilgilerinden

²⁴⁶newworldencyclopedia.org/... 'Marcionism', under 'Criticism' prg; 2, 3

²⁴⁷pentecostalblogger.com/... under 'Tertullian-a-sketch', prg; 5

ayırırmaktaydılar. Tertuliyenler, Marcionları birliği bozan düşman olarak görmekte ve Agnostikleri de İsa Peygambere inanmalarına rağmen, O'nun öğretilerinden sadece kutsal olan ruhani kısmını almakla ve diğer kısımları ihmal etmekle suçlanmaktadırlar. Agnostiklik ise yeni oluşan bir sistem değildir, bütün Vahiylere zamanında mevcut bulunmaktaydı. Fakat, Tertuliyenler kendilerini sadece Hristiyan Ortodoks Agnostikleri olarak tanımlamakta, kutsal yazıların direk İsa Peygamberin Havarilerinden alındığını, onun için de en otantik bilgiye sahip olduklarını iddia etmektedirler.

Tertuliyenler sadece geleneksel (heretic), dogmacı (pragmatic) bilgi kaynaklarını reddetmekle kalmaz, batını (esoteric) bilgileri de reddederler. Öbür taraftan Tertuliyen "... 'kutsal üçlülük'te 'kişilik' fikrini kabul eder ve der ki, baba, oğul ve kutsal ruh özde birdir - kişilikte değildir.'"²⁴⁸ Tertuliyen doktrinine göre, İsa Peygamber'in insanlığın kurtarıcısı olabilmesi için insan üstü meziyetlere sahip olması gerekli idi (Methew 1:23). Onun için de, O'na ilahi kutsal bir kişilik verdi fakat bu iddia diğer taraftan da Yaratıcı'nın birliğini zedelemeye başladığı için başka tartışmalara ve bölünmelere mahal vermeye başlar. Böylece sadece Tertuliyenler'le Arianlar arasında değil tüm Dünyada bölünmeler oluşmaya başlamıştır.

Libya'lı olan Arius (M.S. 250-336) İskenderiye'de yaşıyordu ve kurucusu olmasada Arianizm'in babası kabul ediliyordu. Arius 'kutsal üçlü' fikrine karşı mücadele eder ve der ki, İsa Peygamber yaratılmış bir varlıktı ve yaratılan hiç bir zaman Yaratıcı ile eşit olamaz. İsa Peygamber Yaratıcı ve kurtarılması gereken kullar arasında sadece bir aracı olabilir. Bu tartışma 4. yüzyılda Arius ve İskenderiye piskoposu arasında doruğa ulaşmıştı. Sonunda da M.S. 325 de 'Ecumenical council of Nicaea', İznik Ekümenik Konseyi'nin ana konusu haline

---

248-religionfact.com/Christianity/...'The Doctrine of the Trinity', under 'History of doctrine of trinity', prg; 3

gelir. Her iki tarafta, madde olmayan varlıkların madde olan varlıklarla ilişkisini anlamaya ve en güzel şekilde anlatmaya çalışıyordu. Tam bu zamanda ‘Düalizm’ yani ikicilik fikri her alanda baş göstermeye başlar. “*Din adamları ve halk; Latinler ve Cermenler (Teutons), Tanrı’nın krallığı ve dünya krallığı, ruh ve beden derken ikilik her konuda görünmeye başlamıştı. Yönetim sistemi de bundan nasibini alarak piskopos yani ‘ruh düzeni başkanı’ ve hükümdar yani ‘dünya düzeni başkanı’ olarak ayrılmıştı.*”²⁴⁹ Aynı zamanda, bütün bunlara ilaveten, konumuz olan ‘ilah’ kelimesinin anlamına baktığımızda görürüz ki ‘Kutsal Güç’ ile ‘Kilise Gücü’ ikilemi de bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Arianlar, herşeyin yoktan var edildiğini onun içinde Yaratıcı’dan önce hiç bir varlığın olmadığını savunuyor ve diyorlardı ki, bütün plana koyma ve yaratma işlemi sadece herşeyin sahibi olan O Tek Yaratıcı’ya aittir.²⁵⁰ Ne var ki İznik Konseyi’i Arianların görüşlerini reddederek, Tertuliyenlerin ‘kutsal üçlük’ doktrinini kabul ederler. Buna rağmen, Kutsal Meryem ve İsa Pergamber’in bu üçlü kutsallık içindeki mahiyetlerinin tartışmaları, M.S. 451’de yapılan Khalkedon 4. Ekümenik Konseyi zamanına kadar devam etmiştir. Sonunda, Hristiyanlıkta bütünlüğü sağlayabilmek için kiliseleri bir doktrin ve papalık altında toplamaya karar verirler. Meryem ananın ‘Mother of God’, İsa Peygamber’in de ‘Son of God’ olarak anılmalarını kanunileştirirler. Buna binaen de ‘Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’ tanımını da resmileşmiş olur (Mathew 28:9).

Böylece Meryem ana ve İsa Peygamber bunu hiçbir zaman iddia etmedikleri halde kutsanmış olurlar. Sonunda da insanlar tarafından tanımlanan bu yeni İsa’nın doğum tarihi de 6 Şubat’tan 25 Aralık’a değiştirilir, Pazar olan o gün de ibadet günü olarak kabul edilir. Ne var

---

²⁴⁹–History of Western Philosophy (1993) s; 304

²⁵⁰–History of Western Philosophy (1993) s; 338

ki, bu karar da başka bir ikilem meydana getirir ve kiliseleri ayırır. Kiliseler, Doğu ve Batı kiliseleri adı altında kendi doktrinlerini uygulamaya koymaya başlarlar. Her bir kilise diğerini şirk yapan günahkar olarak görmeye ve düşman ilan etmeye başlar. Sonuç olarak da Hristiyanlık tarihi zaman zaman kendi aralarında meydana gelen çok kanlı çatışmalara şahit olur.

Luke İncili de, Yeni İncil'de üçüncü bölümü meydana getirir ve yirmi dört bölümden oluşur. Luke hakkında Yunan olmasından başka da bir bilgi yoktur. Sadece kutsal kitapları ve Havarilerin davranışlarını yazan bir yazardır ve aynı zamanda hekim ve ressam olduğu ve de Paul'un yakın arkadaşı olduğu söylenmektedir. İsa Peygamberi ne görmüş ne de kendisini dinlemiştir. Yazdığı kutsal yazılar aşağı yukarı M.S. 60'lara dayanmaktadır. İçeriği ise %40'dan fazlasını Mark incili, %20'den fazlasını da Matthew incili oluşturmaktadır. Sadece %35 civarındaki yazı kendisinin sayılmaktadır. İçerdiği konular ise İsa'nın doğumu, çocukluğu ve İsa peygamberin Yahudi milletini yüksek sayan doktrinler yüzünden toplum dışına atılmış kişileri nasıl hürmetle karşıladığını gösteren kıssaları içeren konulardır. Kanun 16:10ff; 20:5ff; 27-28 de bu gibi kültürel yüksek sınıf aristokrasi davranışlarının başka toplumlardaki örnekleri de verilmiştir.²⁵¹

Luke, kişisel, yöresel, kültürel olaylara ve onların uygulanmalarına ve de onlar arasında ki çatışmalara genişçe eğilerek günün üst düzey tehlikeli çatışmalarından uzak durmayı başarmıştır. Luke İncil'i genelde İsa Peygamberi bir taraftan aciz insan tanımlı yaparken diğer taraftan da kutsallık atfetmektedir. İncil, (Luke 1:35 son...) der ki, İsa Peygamber'in son sözü "... *'Ben ruhumu senin ellerine teslim ediyorum'. Ya Baba*". Luke İncili'nde bu son kelime '*...Ya Rab*' diye geçer. Mark ve Matthew İncilinde ise '*...Neden beni yalnız bıraktın,*

---

²⁵¹-catholic.org/saints/... 'St. Luke'

başarıya ulaştırmadın?’ dır. ve John’da ‘Bitti’..” dir.²⁵² Otantik olmadıklarını göz önünde bulundurarak bunlara baktığımız da bile görürüzki, İsa Peygamber kendisini hiçbir zaman kutsal görmediği gibi, hiçbir ilahlık iddiasında da bulunmamıştır.

Kanunlar açısından Luke İncil’i de diğerleri ile aynı tonu taşır. Bir taraftan “...*düşmanlarını sev...sana kötülük yapana iyilik yap...bir yanağına tokat atarlarsa öbürünü çevir...*”²⁵³ der ki açıkça hiçlik manipülasyonu yapılmaktadır. Diğer taraftan da “*Kim eşini boşar ve başkası ile evlenirse zina yapmış olur. Herhangi bir adam boşanmış bir kadınla evlenirse zina yapmış olur*”²⁵⁴ der. Burda da açıkça büyük bir zulüm ve esirlik uygulanmaktadır. Bu söylemlerin kutsallığı ve geçerliliği, insanın bireysel ve evrensel değerlerine, mantıki tatbik edilmelerinin gerçeklik ve geçerliliklerini insan fitratına, toplum değerlerine, fiziksel veya ruhsal değerlere vurulsa bile doğru veya yanlışlığı denenebilecek şeylerdir.

Luke İncil’i, okuyucu olarak genelde İsa Peygamber’i takip eden Yahudi okurlara hitap etmektedir. Bu arada, Yahudi olmayan okurlar için konuları daha iyi anlatmak amacı ile Yunan ve Roman efsanevi hikayeler kullanılmıştır. Ne yazık ki, anlaşılması için benimsenip aktarılan Helenistik ve kültürel tarihi veya efsanevi hikayeler insanları sadece Vahiy ekseninden ayırmakla kalmayıp, bilerek veya bilmeyerek orijinal Vahiy eksenine dışardan otantik olmayan kişisel veya toplumsal bilgiler de enjekte etmektedir. Hürriyet, eşitlik ve adaletin cevaplanamayan sorular karadeliğine düşmüş olduğu bu durumda biz seçme hürriyetinden nasıl bahsedebiliriz ki.

252-“The History of Western Philosophy (2003)’ s; 242

253-“The Holy Bible New International Version (1987)’ Luke: 6:27-29

254-“The Holy Bible New International Version (1987)’ Luke: 16:18

Dördüncü İncil 'Havary John' adına atfedilmiştir. John ise İsa Peygamber'in "...en çok sevdiği havari..." olarak bilinir.²⁵⁵ ve Galile'li balıkçı olan "...Zebedee'nin oğlu idi ve M.S. 44 lerde Agrippa tarafından başı kesilerek öldürüldüğü"²⁵⁶ sanılmaktadır. Ne var ki, adına yazılmış olan İncil M.S. 90 veya 100. yıllarda ele alınmıştır. Bu da gösteriyor ki, Havari John'un da John İncili'nin yazarı olması mümkün değildir. Onun yazarı da bilinmeyen yazarlar listesine eklenmektedir. John İncili'nin içeriği ve yazı stili diğer incillerden daha değişiktir. John İncil'i İsa Peygamberin toplum ilişkilerini, Yahudi kültürel ibadet sistemini ve milli davranışları hakkındaki bilgileri içermektedir. Luke ve Mathew İncillerinin kısaca içeriklerinin aksine John İncili genelde kanuni konuları ele almıştır. Denir ki, Havari John'nun geriye kalan üç risalesini 'three surviving epistles of John'u ana konu olarak alır ve onların konuları etrafında döner.

c) Muhammed Peygamber ve Vahiy:

Buzul Çağı'ndan bu yana yaptığımız yolculukta gördük ki insan, Yaratıcı ve yaratılanlar hakkında genel bir bilgiye sahiptir. Yaratıcı'yı ilah olarak seçip seçmediklerini tam bilemesekte, Güneş, toprak, kartal, koç ve boğa gibi varlıkları ilah olarak almayı, sadece kutsal addetmekte olduklarını biliyoruz. Ne var ki, insan sayısındaki artış daha organize bir hayat ve önderlik mefhumunu zaruri kılmaya başladığında, önceleri liderler Yaratıcı gücün altında bir güç ve otorite sahibi olarak önderlik yaparlar. Çok geçmeden liderler kendi güçlerini ve otoritelerini kendi ellerine almaya ve kendi şahsiyetlerini güç ve otorite kaynağı görmeye başlarlar. Bu durumda kendilerinin hesap vereceği kendinden üstün bir merci varlığı ortadan kalkmakta, kendisi

²⁵⁵-The Holy Bible New International Version (1987)' John: 21:20

²⁵⁶-The History of Western Philosophy (2003)' s; 242

tek hesap verilecek merci haline gelmektedir. O zaman da liderler kendilerini diğer insanlardan üstün görmeye ve diğer insanlar üzerine kural ve kanun koyma haklarının olduğuna inanmaya başladılar.

Yaratıcı'nın Vahiy aracılığı ile insanlara bu konuda uyarmalar yapmasına rağmen, tarih boyunca büyük lider kimliği krizleri yaşanmış, hemen hemen her toplum ve her inanç grupları bu badirelerden nasibini alarak tarifi mümkün olmayan acılar çekmişlerdir. Oysaki, yaratılmışların bir başka yaratılmışı, buna peygamberler de dahil, ilah olarak alması sorgulu sorgusuz körü körüne itaat etmesi veya buna zorlanması, insanlar arasındaki 'hürriyet, eşitlik ve adalet'i tamamen ortadan kaldırmaktadır. Muhammed Peygambere Vahiy geldiği zamanda, sadece 'İlah'ın gerçek anlamı unutulmakla kalmamış, tüm yaratılanların Yaratıcı'sı olarak bilinen Yaratıcı Güç de belirli milletler, dinler veya gruplar tarafından sahiplenilmiş, diğerleri sanki ayrı yaratıcı tarafından yaratılmışlarcasına dışlanıp düşman ilan edilmişlerdi. Aynı Yaratıcı tarafından gönderildiğine inanılan peygamberler ve Vahiy'ler bile, bilinçli bilinçsiz veya kasıtlı kasıtsız takipçileri tarafından çarpıtılan bilgilerle birini diğerinden üstünmüş gibi göstermeye çalışıyor ve bunu kanıtlamak için de bencil ve taraflı nedenler ortaya atıyor bu nedenleri kullanarak birbirlerine savaş açıyorlardı.

İnsanın inanç sistemi kendi biyolojik ve ruhi yapısı içine inşa edilmiştir ve seçilen ilahın öngördüğü değerlere inanmakla faaliyete geçer. İnsanın bu seçimi tam bir hürriyet, adalet ve eşitlik içinde yapabilmesi için doğruluğu kanıtlanmış otantik ve tarafsız insan üstü bir bilgiye sahip olması zaruridir. vahiylerin ana gayelerinden birisi de budur. Bütün vahilerden de açıkça anlaşıldığına göre, Yaratıcı hiçbir insanı şuna veya buna inanması için zorlamamış, otantik ilah seçimi hakkında bilgi vermiş, insanın kendi seçimini kendisi yapması konusunda serbest bırakmıştır.

Yaratıcı'nın Vahiy sistemine göre her insan kendi ilahını kendisinin seçmesi hakkına sahiptir fakat, bir insan başka bir insanın aynı hakkı kullanmasına engel olma hakkına sahip değildir. Yani, bir insanın başka bir insanın İlah seçme hakkını sabotaj etme veya kısıtlama hakkı yoktur. Bu noktada yapılacak herhangi en ufak bir müdahale insanlar arasında olması gereken hürriyet, eşitlik ve adaleti alt üst edecektir. İnsanlar arasındaki olması gereken hürriyet, eşitlik ve adalet konusu otantik Vahiy otoritesinin ve otantik insani rol model olmasının zarureti açıktır ortaya koymaktadır. Ancak ve ancak bu durumda insanlık kendisi gibi yaratık olan varlıklara boyun eğmekten ve de boyun eğdirilmeye çalışılmaktan kurtulup tam bir hürriyete, eşitliğe ve de adalete kavuşabilecektir.

Muhammad Peygamber'e gelen Vahiy, daha önceki vahilerin kendi zamanlarında yaptıkları gibi, otantikliği bozulmuş ve insan zihninde çarpıklığa meydan vermeye başlayan bilgi kaynağını temizlemek, güncelleyerek tekrar otantik kaynağa oturtmak için gelmiştir. Vahy'in Muhammed Peygambere gelmesi, Yahudi soyundan gelen peygamberler silsilesi ile birlikte, birikerek gelen dine karışmış kültürel ve batıl değerler de yıkmıştır, fakat diğer taraftan da kırılan bu Vahiy silsilesi evrensel bir bütünlüğe kavuşmuştur. Detaya baktığımızda, Musa Peygambere gelen Vahiy zamanın değer verilen otorite ve maddi varlık güçlerinin değerlerini, İsa Peygambere gelen Vahyin de zamanın değer verilen erkil otorite ve manevi varlık gücünün değerlerini alt üst etmiş olduğunu görürüz.

Muhammed Peygambere gelen Vahiy ise gelenek haline gelen ve yanlış kullanılan her tür değerleri aynı zamanda alt üst etmektedir. Örneğin, Muhammed Peygamber yetimdi, daima başkalarının bakımı altında büyümüştü, okuma yazma bilmiyordu, fakat çok başarılı bir tacir olmuştu ve de daha önceki peygamberler silsilesine direk olarak

bağlı değildi. Toplumda saygın olmakla birlikte ailesi ne krallık ne de kutsallık sahibi idi. Peygamberliğinin ilk zamanlarında Kadınların hakir görülmesinin doruk noktada olduğu bir zamanda hanımı Hatice, bir kadın, O'na maddi ve manevi en büyük desteği vermişti ve O buna zerre kadar alınmamıştı. Sonunda bu dünyaya gözlerini kapattığında da aynı diğer peygamberler gibi geriye madde içeren kuruş bile bırakmamıştı.

Yeni Vahiy, birçok isimle çağrılmasına rağmen en çok bilinen ve kullanılan ismi Kur'an'dır. Arapça 'g-r-a' kökündendir ve 'Okunan', okunmasında ve anlamında sınır olmayan anlamına gelmektedir ve yirmi üç senede tamamlanmıştır. Vahiy'nin bazı bölümleri Peygamberin on üç sene geçirdiği Mekke'de, geri kalan kısmı da on senesini geçirdiği Medine'de indirilmiştir. Vahiy Peygambere geldiği zamanlarda ne bulunmuşsa onun üzerine yazılmış ve ezberlenmiştir, fakat derlenip kitap haline getirilmesi Vahiy'nin bitmesine kadar ertelenmiş, yeni gelen Vahiy ayetleri deste halinde olan sayfaların arasına Cebrail'in gösterdiği gerekli yerlere konulmuştur. Kur'an'a aynı zamanda 'Al-zikir' de denmektedir anlamı ise 'hatırlatmak, hatırlamak, tekrar etmek' demektir. Vahiy, Yaratıcı'dan gelen potansiyel bilgi kaynağı demektir. Vahiy, bilinen veya henüz bilinmeyen, fiziksel ve metafiziksel tüm bilgileri kendisinde toplayarak, her alana, her uzmana, her bireye ve tüm evrene hitap etme kapasitesine sahip olmalıdır. Yeni Vahiy temel olarak İslamın kabul edilen şu beş şartını, şahadet, zekat, namaz, oruç ve Hac'cı kapsarken, insan ve İlah ilişkisine odaklıdır. Kendisinden önce gelen vahiylerde yer alan olaylardan örnekler verir, insanlar tarafından uygulanan kanunları anlatır, tasdik veya reddeder, günceller ve tekrar kullanıma sunar. İşte bu beş şarttan ilki, her peygambere gelen vahy'in temelini oluşturan, iki bölümden meydana gelmiş, bir deklarasyondur.

Birinci bölüm, diğer vahiylerde de olduğu gibi ‘Eşhedü enne La İlah İlla Allah’tır, yani ‘Şahit olun ki Yaratıcı’dan başka İlah yoktur ve ben de O’nu İlah olarak seçiyorum’ demektir. İkinci bölüm ise ‘Eşhedü enna Muhammed Al-Rasul Allah’, yani ‘Şahit olun ki Muhammed Allah’ın elçisidir ve ben de O’nu rol model olarak kabul ediyorum’ demektir. Hatırlarsak, On Emir’de, İncil’de aynı deklarasyon ile başlıyordu. İlk Bölüm, Aloha’dan başka ilah yok diyordu ve büyük bir ihtimalle ikinci bölümde de ‘Musa Aloha’nin elçisidir’ diyor olmalıdır. Aynı şey İsa peygamber içinde geçerlidir. Vahiy ve elçilerin geliş biçimlerine bakılırsa, büyük bir ihtimalle diğer peygamberler için de aynı deklarasyon geçerliydi. Birinci bölüm aynı devam ederken ikinci bölüm Vahiy gelen peygamberin elçiliğini kabul ediyor olmalıydı.

Vahiy kesinlikle otantik olmalıdır, en ufak bir insan müdahalesi otomatikman Vahy’in otantikliğini bozacak, böylece de insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaleti yok edecektir. İnsanın seçimini hür, eşit, adaletli ve bilinçli yapabilmesi için önce Vahy’in otantik olduğunu tasdik etmesi, anlamını bilmesi ve O’nu neden kabul ettiğinin farkında olması gerekmektedir. Çünkü, bir hayat sistemini kabul etmek demek, bu sistemin tüm ana temelleri oluşturan kural ve kanunlarını kabul etmek demektir. Vahiy’e inanıp takip etmeyi amaçlayan insanlar da O’nun ana temellerini kullanarak her zaman otantik anlam güncellemesi yapmalıdır. Gelişen ve değişen hayat sistemlerinin zaman, mekan ve durumlarına göre ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap vermesi için yapılan güncellemeler Vahiy kod ve koordinasyon temel değerlerine otantik uyum bulunduğu anda ahenk de otomatikman ortaya çıkacak ve sistem kusursuz çalışacaktır.

Kur’an’ın gelişi M.S. 610’da başlar ve Muhammed Peygamber’in vefatından tam dokuz gün önce sona erer. Başından sonuna, yani 610 dan 632 ye kadar hem ezberlenmiş hemde yazılmıştır. Bu yazılış yöredeki şiveleri içeren yedi harf uslubu üzerine olmuş fakat önceleri

kolaylık sunan bu uslup daha sonra Vahiy'nin otantikitesi hakkında ayırimcılık yapmakta kullanılmıştır. İlk bölüm Mekke'de Peygamberin ait olduğu Kureyş kabilesinin lehçesi ile yazılmış ve ezberlenmiştir. İlk on üç seneden sonra yeni Vahiy'e inananlar Mekke'yi terk etmek zorunda kalmışlardır. Madine'ye gittiklerinde dahi aynı lehçe ile yazıp ezberlemeye devam ediyorlardı. Ne varki, Medine'nin etrafında bulunan ve başka lehçe kullanan kabileler, kullanageldikleri bazı kelimeleri telaffuz şekillerini değiştirmekte, özellikle de yaşlı olanlar çok zorluk çekmekteydiler.

Böylece, Kur'an'ın farklı lehçelerle okunması birinci derecede eleştiri noktası olmuştur. Oysaki Muhammed Peygamber tarafından bizzat müsaade ile uygulanmıştır.

“Ubayy İbn Ka'b (M.S. 642-3, M.S. 22) derki, Cebrail Benu Ghifar (Banu Ghifar) havzasında Allah'ın elçisine gelerek derki, 'Allah, senden Kur'anı insanlara bir lehçe olarak okumanı diliyor.' Bunun üzerine peygamber derki, 'benim özürümü ve af dilememi götür ve der ki, insanlar bunu yapmakta aciz kalıyorlar.' Cebrail ikinci sefer geldiğinde der ki, 'Allah, senden Kur'an'ı insanlara iki lehçe üzerine okumanı diliyor. Bunun üzerine Peygamber yine özür dileyerek insanların bunu yapamayacağını söyler. Cebrail üçüncü zaman geldiğinde üç lehçeye müsaade ile gelir ve Peygamber yine özür dileyerek yeterli olmadığını söyler.' Cebrail dördüncü gelmesinde der ki: Allah senden insanlara Kur'an'ı yedi lehçe üzere okumanı diliyor, onlar hangisini okurlarsa o doğru kabul edilir.”²⁵⁷

257-iiium.edu.my/deed/hatith/... 'Sahih Muslim Book 4, Hadith 1789'

Bu olay, Peygamber Medine’de ‘Banu Gaffar’ isimli kabilenin yanında iken vuku bulur. Bu da gösteriyor ki, yedi usul üzere okumak Medine’ye gittikten sonra ihtiyaç durumuna gelmiştir. Tarihe bakıldığında görülecektir ki, o zamanlarda okuma ve yazma çok yaygın bir şey değildir, özellikle de Arab Yarım adasındaki çöllerde sıkışmış insanlar arasında. Ubey bin Ka’a ise Medine’de bulunan, okuma yazma bilen nadir insanlardan biridir, tüm Kur’anı yazmakla kalmamış, aynı zamanda da ezberlemiştir.

Yedi usulde okumak konusu Sahih Buhari’de de geçmektedir, “*Abdullah bin Abbas derki, Allah’ın elçisi dediki, ‘Cebrail Kur’anı bana bir usul üzere okudu. Fakat ben O’ndan başka usulde okumasını istedim ve yedi değişik usulde okuyana kadar bunu yapması için tekrar ve ısrar ettim.*”²⁵⁸ Al-Kawthari (d: 137) bildiriyor ki, Mekke’nin feth edilmesine kadar Vahiy bir usul üzere gelmişti ve diğer usullere ihtiyacın giderilmesi için daha sonra müsaade edildi. Az-Zerkeshi de Kur’an’ın yedi harf üzere okuma konusunu Kabul eder fakat, Peygamberin zamanında iptal edildiğini savunur. Ne var ki, bu iddia diğer alimler tarafından kabul edilmez. Bu günümüzde bile çok tartışmalara neden olan bir konudur ve bizim konumuzun dışında kaldığı için detayı uzmanlara bırakarak kısaca Kur’an’ı yedi usul üzere okumanın etkilerine bakalım.

Kuran’ın yedi harf usulü ile okumanın iptal edilişi başlayışından daha çok tartışmalıdır. Doğal olarak daha önceki Vahiy’lerde olduğu gibi yeni Vahiy’i de ezbere okumak yazıdan daha çok kullanılmaktaydı. Kur’an’ın yedi harf üzere okunuşunun nedeni ana dili Arapça olmayan yeni müslümanlar tarafından doğal olarak anlaşılmamaktaydı. Arapça dilini bilmeyen yeni müslümanlar, değişik okuma tarzlarından haberdar olmadıkları için birbirlerini Kur’an’ı yanlış okumakla itham

---

258-hadithcollection.com...’Sahih Al-Bukhari Vol.6, Book 61, Hadith 513’

etmeye başlamışlardı. Kısacası, bütünlüğü sağlamak için uygulanan değişik okuma sistemi bu sefer Arap olmayan müslümanlar arasında bölünmelere sebep olmaya başlamıştı.

Anas bin Malik der ki, “*Huzeyfa bin Al-Yemen yöresel toplanmış askerlerle Ermenistan ve Azerbeycan üzerine giderken (25/646) Şamlı askerlerle Iraklı askerlerin arasındaki Kur’anı değişik okuma farkının ciddi ihtilaf yarattığına şahit olur.*”²⁵⁹ Bu konudan tedirgin olan Huzeyfa bin Al-Yemen durumu 644 den 656 yılları arasında Müslüman devletinin halifesi olan Osman ibn Affan’a iletir. Halife Osman, Halife Abu Bekir zamanında tamamlanıp Halifeye teslim edilen daha sonra Halife Ömer’in korumasına giren ve O’nun vefatından sonra da kızı Hafsa’nın korumasına geçen, Kureyş lehçesi ile yazılmış olan Kur’an’ı alır ve daha önce bu Vahiy’leri yazan dört, yazıcıyı Zeyd bin Sabit, Abdullah ibnu Zübeyr, Said ibnu As, Abdurrahman ibnu Haris’i Kur’anın otantikesinin tekrar gözden geçirilmesi için görevlendirir. Bu heyet, “*..tek kureyşli olmayan Zeyd ibnu Sabit (612/665) başkanlığında toplanır, Abdullah ibnu Zübeyr (624/692), Said ibnu As (593-4/673) ve Abdullah ibnu Haris (580/653) Kureyşli idiler.*”²⁶⁰

Bu heyet Kur’an’ın ana nüshasını, kendi ezberlerini ve halktan topladıkları tüm parçalar ile kontrolden geçirerek tüm otantike etme kurallarından tekrar geçirirler. Yeni yazılan nüshalarda lehce olarak sadece Kureyş Lehçesi kullanılmış ve yabancı dil okurları için gerekli harekelendirmeler de yapılmıştır. Ne var ki, bu gün kullanılan ve harflerin okunmasına yarayan (diacritical) noktalar ve işaretle bulunmamaktaydı. Böylece, yazılmış sayfalar, deste kitap halinde tutulan Kur’an sonunda M.S. 653 de Halife Osman zamanında cilt kitap haline konulmuş ve birçok kopyaları yazılmıştır. Bu orijinal

259-hadithcollection.com...’Sahih Al-Bukhari Volume 6, Book 61, Hadith 510’

260-eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/...’Osman Kaya, s; 221

kopyaların üç nüshasının hala mevcut olduğu bilinmektedir. Bunlardan birisi Taşkent'te, birisi İstanbul Topkapı müzesinde ve diğeri ise Mısırda bulunmaktadır. Kur'an daki tüm hareke ve noktalar Umayyad Hanedanlığı'nın beşinci üyesi olan Abd al-Malik ibnu Marvan'ın (646-705) zamanında, 685 ve 705 arasında son durumunu almıştır. Ne var ki, Yedi lehçe, yedi harf meseleleri İslam aleminde bile hala gereken aydınlığa kavuşturulmuş değildir.

İkinci ana nokta ise, Vahiy geldiği zaman içerisinde daha önce inen bazı ayetlerin, daha sonra inen ayetlerle feshedilmesidir. Bu fesih işlemi Vahiy gelirken ve Peygamber hayatta iken vuku bulmuştur. Kur'an bu fesihleri kendi içinde izah ederek derki, *"Biz herhangi bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur (ya da ertelersek), yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz. Allah'ın gücünün her şeye hakkıyla yettiğini bilmez misin? (Bakara:106)"*²⁶¹ Bu ayet gösteriyor ki nesih daha önceki Vahiylere de yer almıştır. Bu nesih sadece bazı konuları içerir ve bunlar sayılı konulardır. Genellikle kanunların uygulanmasında insanı yavaş yavaş hazırlayıp, kısıtlamadan yasağa doğru giden kanunlardır. Bütün bunlara rağmen bu nesih konularının arkasındaki nedenler ve karşı görüşler gözönünde tutularak daha geniş, derin ve tarafsız bir açıdan incelenmesi gerekmektedir.

Her halükarda, örnek olarak en çok tartışmalara sebep olan konuya, yani alkol içiminin ve kumar oynamanın yasaklanmasının tedricen kanunlaşmalarına kısaca bir göz atalım. Arap yarım adasında olduğu gibi içki içmek ve kumar oynamak tüm dünyada çokça yapılan eylemlerdi. Gelenek ve alışkanlık haline gelmiş bir şeyi aniden değiştirmek gerçekçi olmayacağı gibi pratik olarak da mümkün olan birşey değildir. Bilindiği gibi bu nokta çok ciddi psikolojik, biyolojik

---

²⁶¹-The Holy Qur'an, 2:106 Yusuf Ali Translation, s; 46

ve sosyolojik konuları kapsamaktadır. Şüphe yok ki, tüm yaratılanların Yaratıcısı bunları muhakkak en iyi bilendir. onun içindir ki, Vahiy’lerde ilk önce herhangi negatif bir olaya pozitif yaklaşım metodu kullanılmış yavaş yavaş alıştıırılarak hedefe ulaşılmıştır. *“Onlar alkol almak ve kumar oynamak hakkında sana soruyorlar. De ki, ‘Onlarda size çok zarar ve biraz da fayda vardır, fakat zararı faydasından çok daha büyüktür.’ Onlar soruyorlarki, ne kadar harcamahılar (fakire vermeliler) De ki, ‘ihtiyacınızdan fazlasını verin’ Böylece, Allah size Ayetlerini açıklıyor, olur ki göz önünde tutarsınız.”*²⁶² İnsanları uyardıktan, konuya ve sonuca dikkati çektikten sonra ikinci adım atılıyor. *“Ey inananlar! Namaza kafanız ayık değilken yaklaşmayın ve doğru dürüst anlayana kadar namazdan uzak durun...”*²⁶³

Bundan sonra bireysel olarak, mantıki ve psikolojik olarak hazırlanan insan için üçüncü adımla da sosyal ilişkilere hazırlanır. *“Ey inananlar! Sarhoş olmak, kumar oynamak, taş tahsis etmek ve ok çekmek Şeytan’ın sizi rezil ve zelil etmesi kandırmasıdır: Feraha ermeniz için bundan sakının. İçki ve kumarla Şeytan birbiriniz arasına düşmanlık ve nefret yaymayı planlar ve böylece sizi Allah’ı anmaktan alı koymaya çalışır. Siz ondan uzak durmayacaksınız?”*²⁶⁴ Bütün bunlara rağmen bazı uzmanlar ikna olmayıp, Yaratıcı ne istediğini baştan bilmiyor muydu sorusunu ortaya atmaktadırlar. Şüphesiz, herkesin soru sormaya hakkı vardır ve her ayette rasyonel, mantıki, sebebe dayanan, teknik ve bilim kaynaklarını kullanarak otantikliğini isbat etmesi gerekmektedir. Soru sorma hakkı her bireyin doğumla beraber gelen hakkı olduğu kadar bulunan cevaba inanıp inanmamak

---

262-The Holy Qur’an 2:219 Yusuf Ali Translation s; 86

263-The Holy Qur’an 4:43 Yusuf Ali Translation s; 193

264-The Holy Qur’an 5:90-91 Yusuf Ali Translation s; 270-1

da şahsi hakkıdır. Bu insanlar arasındaki olması gereken hürriyetin, adaletin ve eşitliğin olmazsa olmazıdır.²⁶⁵

Bu arada, 610 tarihi bize gösteriyor ki, yeni Vahiy gelmeye başladığında Orta Doğu Sasani Hanedanlığı (M.S. 570 - 630) egemenliği altındaydı. Son zamanlarını yaşayan Sasani Hanedanlığı'nın zayıflığından oldukça büyük bir güç ve kontrol boşluğu bulunmaktaydı. Neredeyse biraz güce sahip her bir millet, kendisinden biraz daha zayıf olan diğer milletlere askeri atak yapmayı planlıyorlardı. Pers, Slav ve Avar güçleri Bizans'ı 626 da ele geçirmek için kuşattığında kendileri de Kuzey Doğu'dan gelen Ermeniler, Gürcüler ve Türkler tarafından baskı altındaydılar. Sonunda, 627 de Ninova Savaşı başlar ve Heraklius Persleri Anadolu'dan uzaklaştırır ve Pers Kralı II. Khosrau (II. Khosraw veya Chosroes) 628 de suikast düzenlenip öldürülmüştür.

Pers generali Şahrbaraz (Shahrbaraz Ö.630) 613-4 de Şam ve Kudüs'ün yönetimini Bizans'lılardan almıştı. Bu zamanlardaki savaşlar, artık sadece iki millet arasında yaşanan milli güç savaşı değil, din ve inanç güçlerini öne çıkaran savaşlardı. Bizanslılar Hristiyan, Persler Zerdüş ve Doğu'dan gelen Türkler ise Şamanist'tiler. Şamanizm ise çok eskilere dayanan, Buzul Çağı'nda ki değerleri koruyan ve hala güneşi kutsal varlık atfeden bir inanış şekli idi. Bu arada, Arap Yarım Adasında hiç beklenmeyen bir güç, yepyeni bir Vahiy gücü, oluşup gelişmeye başlamıştır. Bu güç, Peygamber Muhammed Mekke'de kaldığı sürece inananların kişisel psikolojik geliştirme yöntemlerine yoğunluk vermiştir. Medine'ye gidildiğinde ise, bu yoğunluk sosyal gelişim ve iletişim metodlarına yöneltmiştir. Eğitim, ekonomi, politik ve askeri sistemlerin temellerinin hepsi, devlet olmaya doğru giden bir bütün olarak atılmaya başlanmıştır.

---

²⁶⁵-Al-Azami, Muhammad Mustafa (2003)

Muhammed Peygamber'in vefatından sonra Vahy'in yaşama, hayata uygulama mücadelesi, aniden Vahy'in otantikliğini koruma mücadelesine dönmüştür. Abu Bekir As-Sıddık (632-634); Ömer ibnu Kattab (634-644); Osman ibnu Affan (644-656) ve Ali ibnu Talib (656-661) Vahiy'inin otantikesini, kutsal fakat bir o kadarda tehlikeli olan görevi yüklenen ilk dört liderdirler.

Aynı zamanda, kurulan bu yeni hayat düzeni çok çabuk bir şekilde diğer ülkelere yayılmaya başlamıştır. Milattan Sonra 750 lerde, İspanya, Akdeniz kıyılarından tutun da Çin'nin Doğu'sundan uzak Doğu'ya kadar ulaşmıştır. Dünya üzerinde, insanlık tarihinde örneğine hiç rastlanmadık bir şekilde kısa bir zamanda güç el değiştirmiştir . O ana kadar varlığı dahi bilinmeyen bir güç yüz sene içinde diğer evrensel güçlere sahip yapıların güçlerini ellerinden almıştır. Birçok millet bu yeni hayat düzenini benimsemeye ve Vahy'in otantik olduğuna inanmaya başlamışlardır. Persler, Türkler ve daha birçok diğer milletler yeni Vahiy'nin otantik oluşuna inanıp milletçe İslam'ı kabul etmişlerdir.

Ne yazık ki, bu kontrolsüz büyüme nedeniyle, yukarıda bahsi geçen dört liderden sonra, Vahiy'nin asıl gayesi ve anlamının korunmasına verilen gayret azalmaya ve zamanla da değerler hedef değiştirmeye başlamıştır. Böylece, yeni kültürlerde bu yeni hayat düzeninde olması gereken ana değer, yani Yaratıcı'nın tek İlah olmasının önemi tam manası ile anlaşılıp yaşanmamaktadır. Anlam ve değer kaybına uğrayan İlah'ın asıl anlamı sonunda neredeyse hayata uygulanmaz hale getirilmiştir. Daha önceki Peygamberlere gelen Vahiy'lerin otantikliğinin korunmasında gösterilen zaafiyet, bu sefer yeni Vahiy otantikliğini koruduğu halde, onların tefsir ve açıklamalarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Tam da bu noktada, açıkça anlaşılamayan, hemfikir olunamayan değişik tefsirler, bazı gruplar tarafından kontrol veya güç elde etmek için kullanılmaya başlanmıştır.

Çok sürmeden, insanlık tarihinin hiç de yabancı olmadığı gibi, bu yeni Vahiy bazı şahıslar tarafından kendi hanedanlıklarını yasallaştırmak için kullanılmaya başlanmıştır. Otantikliği onaylanmış tek bir Vahiy kitabı olmasına rağmen, tefsir ve yorumlardaki anlaşmazlıklar bir çok bölümelere mahal vermiştir. Bu sefer Vahy'in otantik olup olmadığı konusu yerine, her bir grup kendi tefsirini doğru, başkalarınınkini yanlış olarak atfetmeye başlamışlardır. Bu konu üzerine birbirleri ile savaşlar yapmaya ve birbirlerini öldürmeye başlamışlardır. Günümüzde bilinen Sunni ve Şia diye bilinen iki ana gruba ayrılmış, dahası onlarda kendi aralarında birçok gruplara ayrılmışlardır. Oysaki, Vahiylere değişik tefsirler yapılmasına müsaade vardır, fakat bunu kontrol edip bir çatı altında tutacak bütün bir gövde olmayınca ipin ucu elden kaçıp herkes kendi tarafına çekmektedir. Halbuki bunlar peygamberlerin otantik söylem ve eylemleri ile desteklenip yapılması zaruri olan şeylerdir. Gerçeği söylemek gerekirse, Peygamber ve dört liderlerden sonra yeni otantik Vahiy'i otantik bir devlet düzeni yapacak hiç bir devlet düzeni kurulmamıştır.

Bu konuda model olması için peygamberlerin söylem ve eylemleri de iki bölümde incelenebilir, kendilerine has kişisel söylem ve eylemler ve de rol model olarak yaptıkları söylem ve eylemlerdir. Muhammed Peygamber zamanında sahabe tarafından yazılan bu tür söylem ve eylemlere 'Hadisler' denilmektedir. Bu söylem ve eylemlerin otantik olabilmesi için muhakkak ki yeni Vahiy tarafından desteklenir olması, mantığa uyması ve tatbik edilir olması zaruridir. Dört lider zamanında yeni Vahiy'nin otantikliği emniyete alınmıştır fakat hadislerin yazılışında henüz bu yapılamamıştır. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de, kasıtlı veya kasıtsız, hadislerde değişiklik yapıp kendi emel, gaye ve hedeflerine ulaşmak için çalışan insanlar bulunmaktadır.

Yedinci yüzyılın sonlarına doğru neredeyse hadis adı altında sonu gelmeyen söylemler ortaya atılmıştır.

Aynı zamanda da hukuk sistemi geliştirilmiş, Vahiy temel bilgileri altında değişik zaman ve mekanlara göre uygulamalar başlamıştır. Zamanın dört büyük alimi hukuk sistemini geliştirirken hadislerinde otantiklerini arayıp bulmakla meşguldüler. Her biri bu büyük problemi çözmek için kendilerince metodlar oluşturmuş hadisleri çok sıkı elemelere tabi tutmuşlardır. Bunlar, Abu Hanife en-Numan ibn sabit ibn Zuta (699-767/ Hicretten sonra 80-150), Malik ibn Anas ibn Malik ibn Abi el-Asbahi (711-795 HS 93-179), Muhammed ibn İdris el-Şafii (767-821/HS 150-204) ve Ahmed bin Muhammed Abu Abdullah Aybani 8780-855/ HS 164-241) dir. Bu alimler Vahiy’i ana kaynak olarak hadislerin geldiği şahıs zincirleri oluşturmakla birlikte, iyi kötü, doğru yanlış, helal haram konularını da koruyarak gerçeğe ulaşmaya çalışmışlardır.

Son olarak, daha fazla kaynak bulamazlarsa, sahabenin hayat değerlerini gözden geçirerek kıyas yapmışlardır. Her yöntemi deneyip gerçeğe ulaşamazlarsa o zamanda kurulan bir komite araya girip konuyu daha da detaylı incelemekteydi. Fakat, her ne olursa olsun, sonuçta yine vahiy ışığı altında doğru yanlış, iyi kötü, helal haram değerlerine uygun olup olmadığına bakılmaktaydı. Her alim, son aşamayı değişik kültür ve coğrafya değerlerine değişik açılardan bakarak incelemişlerdir. Her birinin değişik bakış açılarından bakmaları kanun ve kuralların uygulanma alanlarını genişletmiştir. Mezheb farkları oluşturan bu görüşler onları benimseyen insanlar tarafından seçilip takip edilirdi ve bu günümüze kadar devam etmiştir. Ne var ki, çok iyi bilinen ve kabul gören alimler ilk dört haricinde İslam adı altında sayısız bölünmeler ve mezhebler oluşmuştur.

Bu dört alimden biri olan Abu Hanife en-Numan ibn Sabit Kufa'da doğmuştur. Aynı zamanda da 'İmam-ı Azam' diye bilinmektedir. Kendisi küçük yaşta gelen Vahy'in tümünü ezberlemiştir. Daha sonra da kendisini hadislerin gerçeklerini sahtelerden arındırmaya adanmıştır. Abu Hanife bilimsel ve mantık tekniği ile elinde bulunan hadis denilen yazıları veya sözleri söyleyenleri zincirlemesine geri takip ederek asıl kaynağa ulaşmaya çalışmıştır. Otantikliğini isbat ettiği her hadisi de ezberlemiştir. Kendisi, Tabiin (Sahabeden sonraki ikinci nesil) olan hocası Hammâd bin Ebû Süleyman'ın (ö: 737 (H. 120) derslerine uzun seneler katılmıştır. Hocasının vefatı zamanında kendisi 40 yaşındaydı. Ellibeş defa hacca gitmişti ki, Hayatının 55 senesini Emevi ve 18 senesini de Abbasi Hanedanlığı zamanında geçirmiştir. Abu Jafar Abdallah ibn Muhammed el-Mansur'un (714-775/ H. 95-158) zamanında hapisanede vefat etmiştir. El-Mansur, 754 den 775 e (Hicri 136 dan 158) kadar hüküm sürmüştür. El-Mansur, Abu Hanife'ye hanedanlıkta başbakan ve baş savcı olarak çalışmasını teklif eder fakat O reddeder.

Abu Hanife der ki; *"Ben Vahiy kanunlarını kabul ederim. Şayet, konuya göre oradan karara ulaşamazsam, Peygamberden bize ulaşan otantik hadislere göre karar veririm. Şayet, oradanda karara ulaşamazsam, komiteden çıkan çoğunluk kararına göre karar veririm. Şayet, İbrahim en-Nehai eş-Şa'bi, el-Hasanu'l Basri ve Ata bir konuda karar vermişlerse onları olduğu gibi kabul ederim. (el-Mekki, Menakib, I, 74-78; ez-Zehebi, Menakib p; 20-21)"*²⁶⁶ Gürülüyor ki, onlar için, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan, kanuni olanı kanunsuzluktan ayırt etmek ve de tarafsız ayırt edebilmek hayati bir noktadır.

---

²⁶⁶-islamveakide.tr/gg/Samil-islam-Enctlopedia «Hanifi School», under 'about Affan, Ibn'l Medini' prg; 9

- 1) Vahiy'e göre karar, şayet orada yoksa,
- 2) Peygamberin sahih hadislerine göre, fakat *“tam sahih olmayan, ‘Mutevattır’ veya ‘Meşhur’ olanlar taşıdıkları otantiklik derecesine göre muamele edilerek bakılır...”*²⁶⁷ orada da yoksa,
- 3) ‘Rey’ kullanılır, yani sahabenin bu konularda almış olduğu kararlara bakılır. Orada da yoksa,
- 4) Zamanın kanun komitesinin çoğunluğunun birlikte verdiği karar ‘İcma’ ya göre. Orada da yoksa,
- 5) Aynı konuya benzeyen daha önce verilmiş kararlara göre, ‘kıyas’, (seçim yaparak karar) ‘istihsan’, (yararlı olana karar) ‘istisna’ (kendine özel karar) ve ‘istishab’ (beraber götürme kararı) Bu noktaları ana hat kullanarak kendi görüşlerini sunar sonunda hemfikir olur veya olmazlardı. Her bir konu tek tek kendi ipuçlarına, zamana ve mekana göre incelenmek zorundaydı. Her halukarda, son karar Vahiy, hadis ve de sahabenin uyguladığı değerlere ters düşmemeliydi. Bu şekilde, değişik görüşlere imkan verirken bir güven alanı da oluşturulmuş oluyordu.

Malik ibn Anas veya Anas ibn Malik ibn Abi Amir el-Asbahi (713-795 (H ‘95-98’-179) Medine’de doğmuş ve ölmüştür. O zamanlar Medine bilginin menşei ve Peygamber hadislerinin tam yaşandığı yerd. Sülalesi Yemen’den el-Asbani (Bani Esbah) kabilesindendi. Yeni Vahiy’yi kabul eden dedeleri Medine’ye göç etmişlerdi. Dedesi Malik bin Abu-Amr Tabiin’di, kendisi Peygamberi görmemiş fakat O’nunla yakinen ilişkileri olan sahabelerden Ömer, Osman, Abu Bekir’in kızı

267-islamveakide.tr/gg/Samil-islam-Enctlopedia «Hanifi School», under ‘about Affan, Ibn’l Medini’ prg: 9

Ayşe'den direk hadisler dinlemiştir. Malik İbn Anas her zaman Rabiabib Abd el-Rahman, 'Rabia'tu er-Rai (d: 753-4/H. 136)²⁶⁸ diye bilinen zattan ve 5. yüzyılda halife olan Ali ibn Abu Talib'in (599-600/H.40-41-100) manevi oğlu olan Jaffar bin Muhammed as-Sadık (700-765 /H.83-148) ve daha başkalarından dersler almış, sohbetlere katılmıştır.

Malik ibn Anas, 754 ten 775 e kadar Abbasi Hükümdarı Abu Jaffar ibn Muhammed el-Mansur'un (714-775 (H.95-158) kuzeni idi, Umayyed zamanında ve de Abbasi zamanında da yaşamış, '*Vahiy'nin yaratıkmı değilmi*' tartışmalarına şahit olmuştur. Abu Malik aynı zamanda Muhammed ibn İdris eş-Şafi'nin (767-820 (H. 150-204) de hocası idi. 'Muvatta' diye bilinen hadis kitabının yazarıdır. Mezarı birçok sahabenin yattığı Medine'deki 'Cennet al-baki'dedir.

Malik ibn Anas da, karara varma konusunda, Abu Hanife gibi, Vahiy ve Sahih Hadislere yönelmiş başka kaynak kullanmayı reddetmiştir. Malik ibn Anas'a göre 'İcma' ile verilen karar son noktadır, fakat karar Vahiy, Hadis ve Medine'nin kültürel değerleri ile desteklenmelidir. Diğer alimlere kıyasla Sahabe görüşlerine daha çok ağırlık vermiştir, çünkü onları Hadisler için ana kaynak olarak görmektedir. Malik ibn Anas sahabelerin hayatından örnekler alarak kıyas ederdi, fakat kıyasta birinci dereceyi Vahiy, sahih hadisler, komitenin görüşleri ve daha sonra sahabe hayatlarından örnekler ile kıyas etme sırasını gözetirdi.

1) Vahiy ana kaynak '*El-Kitab*'

2) Vahiy'nin ışığı altında sahih hadisler ve sahabeden hayat örnekleri '*El-Sunneh*'.

268-Ibn Khallikan's Biographical Dictionary Vol.1, s; 517,518

- 3) Sahabenin çoğunluğunun hemfikir olması '*İcma el-Sahaba*'.
- 4) Karar komitesinin, Medine değerlerine göre çoğunluğun hemfikir olması, '*icma el-Ulama-Ummet*'.
- 5) Daha önce Medinede vuku bulmuş kararların örnek alınması '*Kıyas*'.
- 6) Vahiy, hadis ve genellikle Medine'de geçen yaşanmış benzeri olay örnekler ile paralel, '*pozitif kıyas*' yapma yöntemi.
- 7) '*İstihsan*' Olay merkezli kanıt, sadece ilgili konu incelenip mantık ile en iyi olana karar vermek.
- 8) '*İstihsab*' olay için kanıt, yararına veya zararına, olduğu gibi duracak. Ne doğruluğuna ne de yanlışlığına karar verilecek.
- 9) Tam doğrunun, en iyinin, daha az doğrunun ve iyinin bilinmediği hallerde, en kötüye, en yanlış kıyasla daha az kötü ve yanlış kabulüdür ki, buna '*Misalh-i Mürsele*' denilmektedir.
- 10) Yanlışın, kötünün, tehlikenin kaynağının yok edilmesi kararıdır ki, buna da, '*Sedd-i Zera'I*' denilmektedir.
- 11) Sadece insanların genel uygulamaları '*inanç ve kültür*' kurallarına odaklanarak alınan kararlar. Bu nokta diğerlerine kıyasla en çok tartışılan içeriğe sahiptir. Örneğin, inanç ve kültürler vahiy ve sünnetler ile aynı doğrultuda değilse ne olacak? İnançlar arasındaki farklılıklar nasıl ele alınacak? Malik ibn Anas'ın tüm dünyadan gelen öğrencileri vardı ve kendisi her zamana ve mekana uyabilecek bir teknik geliştirmişti. Ne yazık ki, bu arada yeni yeni mezhepler ve onlarında yeni yeni dalları

oluşmaktaydı ve bu durum zaten zor olan konuları daha da çok zorlaştırmaktaydı.²⁶⁹

Abu Abdullah Muhammed ibn İdris ‘el-Quraişi el-Haşimi el-Muttalibi ibn Abbas eş-Şafi’i’de (767-820/H.150-204) Filistin Gazzede, Abu Hanife’nin vefat ettiği yıl doğmuştur. Soyu Muhammed Peygambere dayanmaktadır ve babasının vefatından sonra annesi onu geri Mekke’ye götürmüştür. Saharada yaşayan katıksız, edebi derecesi çok yüksek olan ve şiirlerde kullanılan Arapçayı kullanan Huzeyl kabilesi arasında büyür. Onbeş yaşına gelene kadar, yeni Vahiy’i ve Malik ibn Anas’ın Muvatta’sını ezberlemiştir. Yemen ve Bağdad’a gider ve orada Abu Hanifenin öğrencisi olan Muhammed bin Hasan el-Şabanis’in (749-805 /H 796-...) grubuna katılır. Aynı zamanda Medine’de Malik ibn Anas’da hadis toplama ve analizi etme dersleri almıştır. Eş-Şafi Ahmen ibn Hanbal ile iki defa karşılaşmıştır 805/H.187 de Mekke’de ve 811/H.195 de Bağdad’da. Al-Hujja adlı kitabını Bağdad’da yazar, 816/H.200 de Mısır’a gider ve orada bulunduğu sırada vefat eder. Bu arada iki kitap daha yazmıştır, ‘er-Risala’ ile Bağdad’ın görüşlerini, ‘el-Umm’ ile de Mısır’ın görüşlerini yansıtır.²⁷⁰

Eş-Şafi’nin içtihatı Mekke ve Bağdad içtihadlarının kendisine has bir teknikle birleştirilmesinden oluşmaktadır. Vahiy’i alır ‘*el-Kitab*’, sonra hadisleri ‘*el-Sunnah*’, sonra sahabeyi ‘*kıyas*’ı diğer alimler gibi ana bilgi kaynağı olarak almıştır, fakat Abu Hanife ve Malik ibn Anas’ın ‘*istihsan*’, ‘*istihsab*’ ve ‘*mesalih’i-Mursele*’ sistemlerini kabul etmemiştir. Eş-Şafi’i derki “Otantik (sahih) hadis benim mezhebimdir” Şayet benim dediklerimden otantik hadislere ters düşen birşey var ise onları atın gitsin. (Ez-Zuhayli, a.g.e.1,37; Muhammed Ebu Zehra,

²⁶⁹islamveakide.tr...’Samil-islam-Encyclopedia’, ‘Malik Bin Enes-Anas’

²⁷⁰islamveakide.tr...Samil-islam Encyclopaedia, ‘Shafi’i school’

Kitabu'sh-Shafii, 149vd.)²⁷¹ Aş-Şafi'i gerçek kanıt bilgi konusunda çok sıkı bir yol izleyerek vahiy ve sahih hadisten şaşmayıp kendi veya başkalarının görüşlerini bile katmak istememiştir. Aş-Şafi'i kendi geliştirdiği teknik ile kendi kitabını '*ar-Risalah*' yazan ilk alimdir. İnsanın tarafsız duygu elde edip edemeyeceğini sorguluyor, sadece mantık ve sağduyu ile tarafsız mutlak hürriyet, eşitlik ve adalet elde edilebilir mi sorusunu araştırıyordu.

1) Vahiy, '*El-Kitab*'

2) Sahih olduğu tesbit edilmiş hadisler. '*Es-Sunnah El-Muekkede*'.

3) '*İcma*' Vahiy ve sahih hadislerdeki örneklerden bilgi edinme. (Resmi atanmış komitenin çoğunluk oyu ile almış olduğu karar.)

4) Fakat karar vermeden önce sahabe görüşlerine baş vurulması gerekmektedir.

5) '*Kıyas*' daha önce olmuş örneklerin Vahiy ve hadis ışığı altında örnek olarak alınması.²⁷²

Aş-Şafi'i sahih hadis konusunda çok titiz davranmış ve onların otantikliklerini tesbit etmek için kendi sistemini oluşturmuştur. Bu nokta çok geniş bir konu ve yine bizim alanımızın dışında kalmaktadır. Kısaca, onun gerçek ve doğru bilgi edinmede en titiz olduğu yerler, bireysel hemfikirlik, kişisel zaruretlere, bireysel adetler ve kültürlerdir. Onun için de 'istihsan'ı reddeder çünkü, O'na göre bu bilgi kaynakları hiçbir zaman tarafsız olmaktan kurtulamazlar. Aş-Şafi'i 'istihsan' hakkında neden Abu Hanife ve Malik ibn Anas'la hemfikir olmadığını açıklayan '*İbtalu'l-İstihsan*' adında bir kitap yazmıştır. Hatta,

²⁷¹-islamveakide.tr./samil-islam-encyclopedia, 'Shafi'i school' prg; 2

²⁷²-islamveakide.tr./samil-islam-encyclopedia 'Shafi'i school'

‘istihsan’ konusuna vurgu yaparak, onu kullananların, Yaratıcı’nın dini ile değil kendi dinleri ile karar verdiklerini vurgular ve bilgi kaynağını iki bölüme ayırır.²⁷³

- 1) Otantikliği tesbit edilmiş kesin bilgi.
- 2) Otantikliği tesbit edilmemiş kesin olmayan bilgi.

Bilginin kesin olmadığı sorgulandığı zaman Aş-Şafi’i daima başka alternatifler sunmuş fakat hiçbir zaman kesin olmayan bilgi üzerinden kesin karar vermemiştir.

Abu Abdullah Ahmed ibn Muhammed ibn Hanbel Aş-Şeybani de Bağdad’da doğmuş, Peygamber Muhammed soyundan olan Banu Şeyban kabilesine aittir. Dedesi Serah’ın valisi ve babası da askeri komutandı. Abu Hanbal’in doğumundan hemen önce Bağdad’a yerleşmişlerdi. Kur’anı ezberledikten sonra Abu Hanbal da hadis çalışmalarına başlar, Sahabe hayatlarını ve onlardan sonra gelen neslin olan Tabiin’in, yani hayatlarında yaşarken sahabeleri görenlerin hayatlarını çalışmıştır.

Ahmed ibn Hanbel zengin olmadığı için hem okumak hem de çalışmak zorundaydı, bu arada Basra, Kufa, Medine ve Şam eğitim merkezlerinde bulunmuştur. İslam kanunları için Aş-Şafi’i’ye öğrenci olmuştur. Bağdad’dan giderken Aş-Şafi’i derki, “*Ben Bağdad’ı terk ederken arkamda, Ahmed ibn Hanbal’dan fıkıh konusunda daha bilgili, kunun sistemini anlayan daha uzman, takva üzerinde de daha takva bir kimseyi bırakmıyorum. (Al-Tarihu’t-Tesrii’l-İslami, terc. Haydar Hatipoğlu p; 260-261).*”²⁷⁴ Aynı zamanda, Hakim başı olan Abu Hanife’nin öğrencisi olan Abu Yusuf’tan da (d: 798 /H. 182) ders

²⁷³-islamveakide.tr./samil-islam enctlopedia ‘Shafi’i school’

²⁷⁴-islamveakide.tr./ ‘samil-islam enctlopedia’, ‘Hanbeli School’ prg; 2

almıştır. Hayat ve ruh konularını felsefi ve pratik açıdan ele alan ve 30.000 hadis içeren Al-Musnad adında kitap yazmıştır.

Ahmed ibn Hanbel da Abbasi hanedanlığı zamanında, '*Vahiy yaratık mı değil mi*' tartışmaları sırasında yaşamıştır. Zamanın halifesi Ma'mun alimlerden Vahy'in yaratık olduğu fikrinin kabullenmesini istiyordu fakat genelde alimler Vahiy'nin yaratılmış varlık değil Yaratıcı'nın kendi kelamı olduğunu savunuyorlardı. Ahmed ibn Hanbel da bunlardan biriydi ve Halifenin fikrine kesinlikle katılmıyordu, onun için 28 ay hapiste yatmış ve çıktıktan sonra da hocalık yapması yasaklanmıştır. Daha sonra, halife el-Mutavakkil (d: 861 /H. 247) zamanında bu tartışma sona ermiş ve Ahmed ibn Hanbel da tekrar öğretmeye başlamıştır. En önemli kitabı 'el-Musnad' ve bazı çalışmaları hocalarının adına talebeleri tarafından derlenmiş yazılıp yayınlanmıştır. Bağdad'da vefat etmesine rağmen mezarının nerede olduğu bilinmemektedir.

Kendi fikrini ve görüşlerini yazmayı istemeyen bir alimdi. Ana hattı ile Vahiy, sahih hadisler ve sahabelerin açıklamaları geçerli idi onun için. Ahmed ibn Hanbel de Vahiy'i listesinin başına koyar:

- 1) '*El-Kitab*' Vahiy.
- 2) '*El-Sünnet*' Peygamber hadisleri.
- 3) '*İcma*' Ahmed ibn Hanbal zamanın komite çoğunluğunun görüşünü almakla birlikte, sahabe zamanında ki çoğunluk kararlarını da göz önünde tutmaktadır ve tüm çoğunluğun kararına göre iyi ve adaletli olarak karar verilirdi.
- 4) '*Kıyas*' adalete, doğruya ulaşmak için konunun başka örnek konularla kıyaslanması ve son kararın çoğunluğun yararına alınması.

5) ‘İstihsan’ başka alternatif olmayan durumlarda Ahmed ibn Hanbal ‘İcma’ veya ‘şahitlerle’ desteklenen kanıtları kabul etmektedir.

6) ‘İstishab’ bu konuyu Abu Hanife ve Malik ibn Anas gibi kabul eder fakat biraz daha detaylı method kullanır. Bir konunun aksi kanıtlanmadığı sürece, aksi kanıtlanana kadar olduğu gibi kabul görür olması. O zamana kadar ki, konu üzerinde hiç bir şüphe ve açıklık kalmamış. Bu noktada uzmanlık gerektiren derin bir nokta ve biz yine bunuda uzmanlarına bırakalım.

7) ‘Sedd-i Zera’i’ Malik ibn Anas’dan daha titizlikle ele almıştır. İbn el-Kayyum el-Jazviyye “Bir hedefe ulaşmak için yollara ve de yolda gidecek araca ihtiyaç vardır deyimini şöyle izah eder. Şayet hedef tehlikeli ise, yolda araçta tehlikeyi gidermek için birbirlerini destekleyen alet olurlar. Şayet Allah herhangi bir şeyi yasaklamışsa, o yasağa ulaşmak için kullanılacak olan her yol, araç ve alet de yasak demektir. Başka şekilde yasak olmanın bir anlamı kalmaz. Örneğin, doktorlar bir hastalığa sebep olan şeyi en başından yasaklarlar, aksi takdirde hasta daha kötüye gider. (İbn el-Kayyum, a.g.e.I,119)”²⁷⁵

Bu dört alim hadis çalışmalarının kaynak alınan öncüleri olarak kabul edilir ve hala yeni çalışmalarda onların eserleri kaynak olarak kullanılır. Fakat, Muhammed ibn İsmail el-Buhari’den (810-870 /H.194-256) bahsetmeden geçmek de adaletli olmaz. El-Buhari fıkıhla ilgili hadisleri derleyip ‘El-Jami es-Sahia, el-Musnad, el-Mulk, el-Muhtesar min Umur er-Rasul Allah ve Sunanihi ve Ayyamihi’ adında, kısaca ‘es-Sahih Buhari’ olarak bilinen kitabı derlemiştir ve bu derleme hala fıkıh konusunda kullanılmaktadır.²⁷⁶ El-Buhari’yi diğer alimlerden ayıran önemli nokta ise hukuk bilimi uygulamadan sadece

²⁷⁵-islamveakide.tr./ ‘samil-islam enctlopedia’, ‘Hanbeli School’ prg; 5

²⁷⁶-islamveakide.tr./ ‘samil-islam enctlopedia’, ‘Hanbeli School’

otantikliği kesin ispatlanan hadisleri kullanmasıdır. Bu alimler otantik bilgi kaynağı olarak ilk önce Vahiy'i sonra da Sahih Hadisleri almışlardır. Sonra sahabe hayatından örnekler eklemişlerdir. Hepsi bu ana konuda hemfikir olmalarına rağmen, bu kaynakları günlük hayata yorumlarken her biri kendi görüşünü, kıyas anlayışını ve değerlendirmesini yapmış bu da insanlar için mümkün olması gereken pratik çemberini daha da genişletmiştir. Ne var ki, medeniyetlerin gelişmesi, karşılıklı tartışmaların ve bölünmelerin oluşmasına meydan verir, bu da İslam Felsefesinin gelişmesine yol açar.

8- Zamanın Felsefesi:

Felsefecilerde alimler gibi, yaratıcı, yaratılanlar ve her ikisi arasındaki ilişki ile ilgili 'mutlak hakikat'ı araştırma gayesindedirler. Herhangi bir şey bulduklarında onu başkaları ile paylaşmaları genellikle geçmiş ile gelecek arasında bir bağ oluşmasına sebep olmaktadır. Onun içindir ki, bu dünyada sadece bir insan nesli olduğunu ve bu neslin de birinin bittiği yerden diğerinin başlaması ile devam ettiğini aklımızın bir köşesinde tutmalıyız. Böylece, tarihi ve felsefeyi gereksiz yere ayrıştırma hatasına düşmeyiz. Felsefecileri tanımak ve bilmek için isimlerini belirtmekle yükümlüyüz, onları birbirleri ile kıyas etmek, hemfikir veya karşıt görüşleri belirtmek durumundayız. Fakat, her ne olursa olsun gayemiz onların arasında bir felsefe savaşı çıkarmak değildir. Aklımızda tutmalıyız ki, bu felsefeciler kendilerinden öncekilerin bıraktığı görevi teslim alıp, daha ileri gitmesi için bir sonrakilere verilecek şekilde bırakmışlardır.

Yaratılmışların hepsinin içinde sadece insan bilinçli olarak her iki uçta, algılama ve uygulamada da rol almıştır. İnsan bilginin kaynağını

kendisi arayıp bulmak zorundadır, ki kendisi ve diğer varlıklar hakkında bilgi sahibi olsun. Araştırma önce ‘Ben kimim ve neyim?’ sorusu ile başlayıp, sonrada ‘Onlar kim ve ne?’ sorusuna yönelmektedir. İnsan nereden ve niçin geldi? Burada bulunmanın sebebi nedir? Buradan sonra nereye gidiliyor? Başka varlıklar nelerdir ve ne için yaratılmışlardır? Edinilen bilgilere göre, her insan bu soruları doğal olarak sormaktadır. Fakat, nedense çok az insan bu sorulara verilen cevapların ‘*mutlak gerçek*’ olmasına itina göstermektedir. Her insanın ayağını sağlam bir temele basması için, önce kendisini bilmesi zorunluluğu vardır. İşte ancak o zaman, sarsılmadan durabilecek ve hem kendisi hemde başkaları hakkında her açıdan sorulması mümkün soruları sorabilecek ve de doğru cevaplar arayabilecektir. Bu zamanda da felsefeciler önce insanın kendisini tanımasına yardımcı olmaya çalışmışlardır. Abu Yusuf Ya’kub el-Kindi (801-966) Muhammed ibn Muhammed ibn Tarkan, el-Farabi ‘Abu Nasr’ (872-950), Abu Ali el-Hussain ibn Abd-Allah ibn Sina, ‘Avencinia’ (980-1037) ve Abu el- Valid Muhammed ibn Ahmed ibn Muhammed ibn Ruşdi (1126-1198) gibi alimler İslam’ın en erken yetişen ve de önde gelen felsefecilerindendir. Bu felsefecilerde diğer alimler gibi Vahiy’i ve hadisleri bilgi kaynağı olarak alırlar, böylece din, teoloji, matematik, fizik ve metafizik bilimlerini onların ışığı altında birbirlerine bağlamaya çalışırlar. Bu nokta otantik ilim edinme gelişmesinde sağlam temele dayanan ikinci aşamayı oluşturmuştur.

Daha önce bahsettiğimiz gibi, Musa peygambere Vahiy geldiği zaman, insanların materyal güçleri ilahlaştırarak, tüm güçlerin sahibi olan Yaratıcı İlah’ın önüne geçirmelerine meydan okumaktaydı. İsa peygamber zamanında gelen Vahiy’de erkeklerin kendi sınırlı güçlerini, sınırsız güce sahip olan Yaratıcı İlah’ın önüne geçirmelerine meydan okuyordu. Çünkü, yaratıcı ilah kuralları yerine erkeklerin kendi kuralları uygulanıyordu. Davut peygamberin (M.Ö. 1040-970)

zamanına baktığımızda da görürüz ki Vahiy, ilahlaştırılan edebiyata meydan okumuştur.

Her nedense, insanlar taraflı zayıf güç, mevki, varlık ve edebiyatı, tarafsız otantik Vahiy'nin sunduğu temel kural, kanun ve değerlerin önüne çıkarmaya çalışıyorlardı. Bu aslında, gerçek, hürriyet, eşitlik ve adaleti kökünden yok ediyordu. Muhammed Peygamber zamanında da edebiyat doruk noktasını yaşamaktaydı. Bazılarının sandığı gibi bu sadece Arab aleminde değil, tüm dünyada durum böyleydi. Bilgi, özellikle de vahiy, zaten hiç bir millet tarafından sahiplenilemez. Vahiyle bir bölgeye veya mekana da mal edilemez, çünkü vahiy Yaratıcı güç ile yaratılan tüm insanlar arasındaki haberleşme sistemidir. Başka bir Yaratıcı olmadığına, olamayacağına, Dünya'da da başka yaratılmış bir insan nesli daha olmadığına göre bu ebedi böyle kalacaktır.

O zamana kadar dini yazılar genelde şiir veya düz yazı halinde yazılıyordu. Bu yazılar genellikle ezberlenir fakat zaman zaman da yazılı olarak Dünya'nın bir ucundan diğer ucuna aktarılırlardı. Atina, Kudüs, İskenderiye ve Bağdad'da akademi merkezleri bulunmaktaydı.²⁷⁷ Felsefi yazılar, efsanevi hikayeler ve Yunan mitolojisi yeni bir form almaya başlamış, vahiyle gelen hikayeler ışığında hepsi birbirlerine karışmaya ve yeni yeni uydurulan hikayeler çıkmaya başlamıştı. Felsefeciler ellerinden gelenin en iyisini yapmaya, düşüncelerini de yazıya koymaya çalışıyorlardı. Arap'lar da bu durumda kendi yerlerini alıyorlar ve kendilerini duygularını en güzel şiirlerle, yazılı veya sözlü, ifade ediyorlardı.

Onun içindir ki, o zamanın edebiyatı değişmiş, uydurulmuş, alt üst edilmiş de olsa, unutulmaya yüz tutmuş ve neredeyse otantikliğini

---

²⁷⁷-“The History of The Arab People (2002)’ by Albert Hourani

kaybeden vahiy yerine geçer olmuştur. Çünkü, artık Yaratıcı'nın tek İlah olarak gönderdiği vahiy değişmiş saflığını ve otantikliğini kaybetmiştir. Edebiyat aslında hala bilgi olarak vahiy kaynağından beslenmekteydi fakat kaynağı referans göstermiyor, ekleme ve çıkarmalarla insanların beyinlerini yıkıyor ve hayatları da insanların sabote etmiş olduğu sistemlere göre yaşamaya sevk ediyordu. Hatta ve hatta, bazı kişiler tarafından özellikle insanları kontrol edip yönetmek için kullanılıyordu. Bu açık açık görünmesede gizli kölelik ortaya çıkarıyor hürriyet, eşitlik ve adaleti yok ediyordu. Böylece, yeni Vahiy'de bu kendisinin yerine oturmaya çalışan, İlah'mışçasına insanların hayatlarını yönlendirmeye başlayan edebiyata ve onun sunduğu insan hayal gücüne dayanan bilgiye meydan okumaktaydı.

Bu zaman, bilgi kirliliğinin en yüksek olduğu ve bilgi kirliliği açısından insanlık tarihinde çok önemli bir yer alan zamandır. Tarih, felsefecileri bilgiyi bu kirlilikten kurtarmak için uğraşan en önemli insanlardır diye tanımlayabilir. Fakat, Peygamberler aracılığı ile bilgiyi temizleyen gerçek İlah olan O Yaratıcı'dır. İslam Felsefesi zamanına kadar otantik olmayan düz yazı ve şiirler, Tevrat ve İncil dahil, formunda yazılmış destelerce yığılmış kirli bilgi kaynakları bulunmaktaydı ve Yeni Vahiy bütün bunların karşısında hepsine meydan okumaktaydı. Bu dönemin Felsefecileri bütün bu kirli bilgiyi bir araya koyarak Vahiy ışığı altında çözümlenmeye gitmek isterler. Böylece işe, yabancı dillerde yazılmış önemli dini ve felsefi kitapları Arabça'ya çevirmeye ve Yeni Vahiy ve hadis bilgisinin ışığı altında kritize etmeye başlarlar.

Vahiy öncesi felsefesi, Vahiy'lerde bulunan aynı konulara yer vermişlerdir. Fakat Yeni Vahiy, bu konulara daha değişik açılardan değişik metodlarla yönelmekteydi. Dolayısıyla ikiside aynı konuya baksa da, daha değişik açılardan ele alıyor yine aynı yere geliyorlardı. Önce her yönü ile ruh ve bedeni bir bütün olarak ele alıyor, daha sonra

dallara ayırarak detaylı incelenmeye başlıyorlardı. Her varlık ruhi veya fiziki olarak ayrılmadan önce Yaratıcı güce bağlanıyor sonra da kendi içinde incelemeye alınıyordu. Bunu yapabilmek için felsefecilerde Vahy'i her konu için ilk bilgi kaynağı olarak görmekteydiler. O zamanlar akademi dalında alanlar şimdiki gibi ince dallara ayrılmadığı için, her felsefeci hemen hemen her dalla ilgileniyor ve bilgi sahibi olabiliyordu.

Ne yazık ki, bu zamanda olduğu gibi o zamanda, ilmin baş problemi olan, birbirlerini dikkatle dinleyip anlamamaktan doğan yanlış algılamalar olmaktaydı. Bu, her çağda akademi alanının başlı başına büyük bir problemidir. Tarih bundan kurtulur mu bilinmez, geçmişte olmadı, şimdi de olmuyor, lakin umut her zaman gelecektedir. Batı, Helenistik zamanında felsefe ile ilgilenen alimlerin çoğu sadece dini konularla ilgileniyor, diğer bilimsel konularla ilgilenmeyi reddediyorlardı. Bazıları bilerek seçerek, bazıları da sadece belli konulara takıldıklarından dolayı böyle davranmaktaydılar. Diğer bazıları da konulara sadece bilimsel açıdan bakıyor dini ve ruhi açıdan bakmayı reddediyorlardı. Öbür taraftan doğu felsefesi de sadece ruhaniyet ve mistisizme yönelmiş madde dünyası ile uğraşmayı reddediyordu. Böylece sadece maneviyat ile uğraşan ve bu Dünya'ya ait değilmiş gibi yarı uyur yarı uyanık hareket eden takipçiler oluşmaktaydı. Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Uzak Doğu'da durum bundan ibaretti, Arap'larda dahil.

Bu zamanın felsefecilerinin bir konuyu her yönden araştırma metodu, ilim edinme alanının gelişmesinde üçüncü sağlam ve önemli bir platform oluşturur. İnsanları bir konuya her açıdan bakma yeteneği vermekteydi, hadis ve hukuk sistemlerinin uygulanma metodları ise insanlarda sorgulama kabiliyetini geliştirmekteydi. Ne var ki, her vahyin kaderi olduğu gibi, Yeni Vahiy'i takip edenlerdeki değişik algılamalar takipçileri arasında bölünmeler meydana getirmekteydi.

Herkesin aynı Vahiy'i ve aynı Peygamberi takip etmelerine rağmen, bir sebepten değilse başka bir sebepten dolayı tartışmalar çıkmaktaydı. İlk önemli bölünme Halife Ali ibn Talib (599-661) zamanında olmuştur. Hariciler Halife ile aynı fikri taşımadıkları için, ayrılıp giderler. Harici kelimesi h-r-c kökünden delen ve dışarı çıkıp giden, ayrılan anlamına gelmektedir.

Hariciler ne Vahiy'i ne de sünneti reddediyorlardı, sadece Halife Ali ibn Talib ve Halife Osman'nın yeğeni olan Kumandan Mu'aviye arasında yapılan antlaşmayı doğru bulmamış ve Halife'yi terk etmiş kendi başlarına yaşamaya başlamışlardı. Halife Osman Kureyş lehçesi ile yeni yazdırdığı Kur'an nushalarını valiliklere yollamış ve diğer değişik lehçeli olan nushaların yakılmasını istemişti. Bunu bahane eden bir grup Halife Osman'ı Kur'an'a ihanetle suçlayıp öldürmüştü. Bu grubun cezalandırılmasında geç kaldı diye Komutan Mu'aviye de Halife Ali ibn Talib'e karşı savaş açar. Savaşmak için karşılaştıklarında bile Halife Ali, Müslümanlar arasında savaş olmasın diye antlaşma yolları aramaktadır. Halife döğüşmekten ziyade anlaşmayı seçince Hariciler onu terk ederler ve kendi gruplarını oluştururlar. İşin acı tarafı ise, her oluşan grup verdikleri kararı Vahy'e göre verdiklerini savunmaktadırlar. Onların böyle hareket etmelerinin arkasındaki gerçek niyetlerini bilemeyiz elbette fakat görülüyor ki, aynı şeyin değişik algılanıp yorumlanması Vahy'in değerinden çok kişisel yorumların değerlerini öne çıkarıyor ve vahiy şemsiyesi altında birleşilmesi gerekirken kişisel görüşler altında arada aşılması mümkün olmayan uçurumlar oluşuyordu. Bu şekilde ortaya çıkan çatışmalar, din adına yapılan kişilik savaşlarından başka bir şey değildir. Böylece insanlar, Vahiy takipçisi değil kendi veya bir başkasının verdiği kararların takipçisi olmaya başlarlar.

İkinci önemli bölünme ise 'Mu'tazilah adı altında olur. Bu görüş, Vasil ibn Ata (699-749 /H. 81-131) tarafından uygulanmış ve Bağdad'da

Abbasi Hanedanlığının mezhebi haline gelmiştir. Mu'tazila'nın kelime anlamı a-z-l- kökü bir olan ana kaynaktan ayrılmış, izole edilmiş, kökten kopmuş anlamına gelir. Daha sonra Mu'tazile ekolü de kendi içinde başka başka bölünmelere maruz kalmıştır. Mu'tazile takipçileri Vahyi ana bilgi kaynağı olarak kabul ediyorlardı. Fakat, Kur'an'ın diğer yaratıklar gibi bir varlık olduğunu savunuyorlardı ki, geleneksel değerlere bağlı alimler bunu kesinlikle kabul etmiyor, Vahyin Yaratıcı'nın kendi kelamı olduğunu savunuyorlardı. Bu konu bizim alanımız dışına çıkmaktadır muhakkak ki fakat insan şu soruyu sormadan da geçemiyor. 'Bu tartışmalar kelam halinde indirilen Vahiy hakkında mı, yoksa bu Vahy'in yazı haline geçirildiği kitap hakkında mı idi?' O zaman belki kitap yaratık fakat Vahy'in kendisi Yaratıcı'nın vasfı, niteliği denmesi gerekmez miydi? Aynı zamanda da 'Kötülük yaratılmış mıdır yoksa yaratılmamış mıdır?', 'Her yaratılmış kader ile bağlı mıdır yoksa hür seçimi var mıdır?' soruları ortaya atılmıştır.

Buraya kadar kesinlikle gördük ki, hiç ama hiç biri 'Yaratıcı' var mı ya da yok mu tartışması yapmamıştır. Kesinlikle ve kesinlikle her yaratılanların arkasında tek bir Yaratıcı Güç'ün olduğuna hemfikirdirler. Ne var ki, bu Yaratıcı ile yaratılanların arasındaki karşılıklı münasebeti açıklamaktan yoksun ve aciz kalmışlardır. Onun için de tartışmalar ilk önce bilgi kaynağını belirleme konusunda meydana çıkmaktadır.

Bu duruma göre, bilgi kaynağı vahiy mi yoksa sebep mi olmalıydı? Yunan ve Helenistik felsefenin takıldığı ve düştüğü nokta burada olmuştur. Bilgi kaynağı hakkında ya birinin ya da öbürünün olması gerektiğini düşünerek onları birbirinden ayırarak ilmi adeta ölüme mahkum etmişlerdir. Yeni Vahiy, diğer vahiyler gibi insanlara gerçek ve otantik bilgiye sahip olana kadar doğruların aranmasını tavsiye etmekteydi. Batılı alimlerin bir çoğu vahiylerin sunduğu potensiyel bilgiyi dolu dolu kullanmalarına rağmen, bilerek veya bilmeyerek,

kasıtlı veya kasıtsız kullandıkları kaynağın kökünün ne olduğunu itiraf etmiyorlar veya da itiraf etmeye çekiniyorlardı. Lakin, bugün bile okunduğunda açıkça gözlenmesi mümkündür ki, kullanılan bilgi kaynağı genellikle vahiy kaynakları idi, zaten başka türlü de mümkün olamazdı.

Onlar itiraf etsin veya etmesin vahiyler aracılığı ile metafiziksel ve fiziksel bilgi kaynağı insanların kullanımına sunulmuş, başka bir yolla bilemeyecekleri bilgilerle donatılmışlardır. Ne var ki, insanlar bunları ayırmaya, fiziksel konuları vahiylerden uzak tutmaya, sadece bilimsel kaynak sınırı koyarak sistemi tabiata, sonuçları da kendi beyinlerine veya kabiliyetlerine mal etmeye başlamışlardır. O zamanda, sadece tabiat kaynaklı bilgi edinme sistemleri çok yeni idi ve birçok alim bu dalı nereye koyacaklarını dahi bilememekteydiler. Yeni Vahiy'den sonra ilk felsefecilerden olan '*...El-Kindi Vahy'i otantik ana bilgi kaynağı olarak kabul ediyor ve O'nun gerçeği mecazi olarak fakat dosdoğru vurguladığını savunuyordu. El-Kindi Vahy'in otantikliğini hiçbir zaman sorgulamadı, hatta Peygamberin açıklamalarının doğruluğunu kanıtlamak için risale oluşturdu.*'²⁷⁸ Buna göre Vahiy ve sebebin birbirlerine kaynaklanmasının, örülmesinin ve bütünleşmesinin temeli atılmaya başlanmıştır. Artık metafizik ve fizik ilim kaynağı birbirleriyle örülmeye bütünleşmeye, dolayısı ile yeniden hayat bulmaya başlamıştır.

Bu durumda, Plotinus'un 'The One', Tek Bir'i, Aristo'nun 'The Unmoved Mover' Hareket Etmeden Hareket Ettiren'i Yeni Vahiy'den sonra gelen felsefeciler için tüm yaratılmışların maddi ve manevi, cevheri, hakikati olan Tek Kaynak, asıl bilgi kaynağı olarak da kabul edilmeye başlanmıştır. Yüzeysel görünümün arkasına bakıldığında hepsi aynı şeyi yapmaktaydılar fakat bu sefer, 'Mutlak Bilgi'

278-'A History of Islamic Philosophy (2004)' s;70

kaynağının tek olan Yaratıcı olduğu açıkça ilan edilmektedir. Tek Yaratıcı'nın sınırsız otorite hakkına sahip olması, tüm varlığı organize etme gücünün olması, her şeyi tek başına uygulamaya koyma kapasitesinin olması ve her gelen Vahy'in tek kaynağı olması, sorgusuz sualsiz kabul görüyor ve deklere ediliyordu. Bütün bunlar incelenip anlaşılınca bu Tek Güç'ün, Tek İlah olma hakkına sahip olmasının gerekliliği, hatta zarureti de ortaya çıkıyordu. Bu, bir kere daha gözler önüne seriyordu ki, Yaratıcı Güç aynı zamanda otantik bilgi kaynağıdır, çünkü tüm var olan boyutlardaki ve o boyutlarda bulunan alanlardaki gerçek bilgi sahibi ancak ve ancak onları organize eden, yaratan ve yürüten Güç olabilecektir.

a) Al-Kindi:

El-Kindi Eflatun'un (Plato) bıraktığı yerden, O'nun çalışmalarını tercüme etmekle başlar. El-Kindi (801-873) Kufa'da doğmuş, *"...dokuzuncu yüzyılda, İslam devletinin başşehri ve ilim kaynağı olan Bağdad'a yerleşmiştir. Bağdad'da zamanın Abbasi halifeleri olan, el-Ma'mun (813-833, el-Mu'tasim (833-842) ve el-Vatik'in da (842-847) desteklerini almıştır. Halifeler felsefenin değişik dallarla ilgilenmesini ilgi ile karşılıyor ve bu çalışmaların yaygınlaşması için destek oluyorlardı, özellikle de Mu'tazile'nin yayılması için..."*²⁷⁹ Her halükarda, gelmiş geçmiş her alim gibi el-Kindi de mutlak doğru olarak otantik bilgi peşinde idi. 'Felsefe Çalışmasına Teşvik' kitabında derki, *"...gerçeği arayan birisi için gerçekten daha değerli başka birşey olmamalıdır...Söz söylerken uzun ve karmaşık konuşmaktan kaçınılmalı ki, gerçeği bile bile din adına yanlış yere kullanmayı amaçlayanlar bunu fırsat bilerek boş olan kısımları kendi şahıslarına ve emellerine ulaşmak için doldurmakta tereddüt etmezler. Her kim,*

---

²⁷⁹-A History of Islamic Philosophy (2004) s; 68

*gerçeği aramayı inkar edip onu küfür kabul ederse, kendisi küfür içindedir demektir. Çünkü, mutlak doğru tek bir bilgi kaynağı olan Yaratıcı'ya aittir ve O'nda birleşir, bilgi ne kadar erdemli ve faydalı olursa olsun, ya da bunun tersi, gizli veya açık, sonuçta her biri O'ndan gelmektedir (ve ilaveten) der ki, bütün peygamberlerde bu düşünce vardır. ibid p;104)*²⁸⁰

El-Kindi, insanı gerçeğe ulaştıracak fiziksel veya metafiziksel bilgi arama metodlarının hiçbirine karşı değildir. Gerçek bilgi arkasında olan önceki alimleri övgüyle anar fakat bilginin bilerek kasıtlı sömürülmesinin daha sonra gelen gerçek arayıcıların gerçeğe ulaşmasını zorlaştırdığını vurgular. “*El-Kindi, Aristo'nun çalışmalarından aktarırken der ki, 'Ne kadar küçük olursa olsun bize gerçeği sunanlara çok şey borçluyuz, hele bize gerçeği öğretenlere daha da çok şey borçluyuz, çünkü onlar, gerçeğin yapısında bulunan zor ve karmaşık soruların cevaplarını kolaylaştırarak bizimle paylaşmışlardır. Şayet onlar bize gerçeğe giden yolda öncü olup ana maddeleri sunmasalardı, tüm hayatımız boyunca ne kadar gayretli olursak olalım bu ana olan temellere kolayca ulaşamazdık. Karmaşık konuların açıklığa kavuşması nesiller boyu uğraşı gerektirmiştir. (ibid p; 202)*”²⁸¹ Burada, akademik veya diğer insanların dünyasını parçalara ayırmak isteyenler için çok önemli bir vurgu yatar, çünkü bilgi kaynağı olan bir Yaratıcı ve birde yaratılanlar vardır ki, hepsi bir bütündür, birine gelen fayda ve zarar aslında hepsini kapsar ve etkisi altına alır.

El-Kindi, zamanın felsefecileri alimleri gibi Mu'tezila ekolünün konularını inceleyip tartışmıştır, bazı konularda hemfikir olması, bazı konuları kabul etmemesinden anlıyoruz ki kendisi Mu'tazile ekolünün takipçisi değildir. Ne var ki, konuya olan ilgisi yüzünden kendisinin

²⁸⁰-A History of Islamic Philosophy (2004) p; 72 (ibid., s; 104)

²⁸¹-A History of Islamic Philosophy (2004) p; 71 (ibid., s; 202)

Mu'tazile ekolünün takipçisi olup olmadığı hala tartışma konusudur. Bilgi konusuna geri dönersek görürüz ki Eflatun bilgiyi üç kategoriye koymuştur, “fizik en altta, matematik ortada ve metafizik ise en üstte yer alır. Eflatun’un gayesi, insanı sınırlı duylara bağlı algı verilerinden kurtarmak ve sınırsız duyu üstü bir bilgi edinme kapasitesine ulaşmasını sağlamaktır.”²⁸² Buna karşın, El-Kindi bilgi kaynağını ikiye ayırmıştır, birincisi Vahiy, ‘el-İlm el-İlahi’, ikincisi de sebeplere dayanan, ‘el-İlm el-İnsani’ dir. İkinci bilgi kaynağını da tekrardan ‘direk ve dolaylı bilgi’ diye ikiye ayırmıştır.

1) Direk bilgi edinmek için iki tür değişik metod gerekmektedir.

a) Teori metodu, fizik, psikoloji (ilm en-nefs) ve matematik alanını kapsar. El-Kindi derki, “...psikoloji bir taraftan fiziğe diğer taraftan da metafiziğe bağlıdır. Onun için, Allah psikoyu ‘nefs’ öyle bir yere yerleştirmiştir ki, bir taraftan öbür tarafa geçit versin, aksi takdirde (insan) sonlu olan bilgi ile sonsuz olan bilgiyi ayır edmezdi.”²⁸³

b) Pratik metod ise sosyal ve politika alanlarını kapsar.

2) Dolaylı bilgi edinmenin kendisine has iki tür metodu vardır, pratik, duyu, akıl ve teori alanlarını kapsar.

a) Mantık metodu, tahlili ve tahmini inceleme.

b) Matematik metodu, aritmetik, geometri, astronomi ve müzik.

El-Kindi, Platinus’un (M.S. 205-270) ‘First Agent-İlk Faktör’ dediği Yaratıcı’ya, el-Kindi ‘The First Cause’, İlk Sebep’ demiştir.

282-‘Kindi, Felsefi Risaleler (2002)’ by Mahmut Kaya, s; 17

283-‘Kindi, Felsefi Risaleler (2002)’ by Mahmut Kaya s;17-8

El-Kindi, “*Ruh dokunulmamış saf özdür fakat madde, zaman ve mekan sonludur, onlar ölümlü yaratılmışlardır...bütün bunlar ‘Ana Sebep’ olan iradenin oluşa yansımalarından kaynaklanıp gelişir ve oluşur.*”²⁸⁴ ‘İlk İrade’ aynı zamanda ‘Zaruri Olan’dır, der. O’nun her varlığı yaratmış ve oluşlarını kendisinden var edip devamla yaydığı enerji, yani ‘feyz’le sürdürmekte olduğunu savunur. Aynı zamanda, O’nun için Yaratıcı olan Güç, ‘Rab’ vasfı ile plan yapan, düzene koyan, yaratan, yarattıklarının tüm sorumluluğunu alarak onları koruyup gözetendir. Yaratıcı olan Güç, ‘İlah’ vasfı düzene koyan ve o düzeni koruyandır. Sınırsız ilmi ve iradesi ile yarattıklarının düzenini kontrol eder ve verdiği enerji ile koyduğu sistemin kusursuz çalışmasını devamlı yürütendir. Sonlu olan varlık ilminde nasıl atom çekirdek kabul ediliyorsa, Vahiy bilgileri de ölümsüz ruhların çekirdeği olarak kabul edilir. “*Bu anlayış da fiziğin, meta-fizikle, bilimin de teoloji ile kaynaşmasına yol açmaktadır.*”²⁸⁵

El-Kindi ve Mu’tazile ekolü ‘Tevhid’in birliğinde, yani Yaratıcı’nın tek İlah olduğunda hemfikir idiler, belki de bunun için O’na Mu’tazile ekolünün takipçisidir dediler. Ne var ki, konu maddenin yapılanmasına gelince orada onlardan ayrılmaktaydı. “*Mu’tazilelilerin çoğu maddenin en küçük varlığı gözle görünmeyen varlıklardır, yani atomlardır, diyor, yaratılan her şeyin mekansal ve zamansal uzantılı fakat sonlu olduğu görüşünü taşıyorlardı. O zaman, maddenin bölünebilirliği de sonlu olmalıydı...El-Kindi ise maddenin sadece atomik yapıya sahip olduğunu reddediyor...Aristo’nun da fikri olan maddenin devamlı oluş üzere olduğunu kabul ediyordu.*”²⁸⁶ Her yaratık sisteminde devamlılık sağlayan bir harekete sahipti ve bu sistem sayesinde bir aşamadan diğer aşamaya geçebiliyordu ve de her değişim zamana bağlı idi. Buna göre, hareket ile zaman birbirine bağlı idiler ve

---

284-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s;167-8

285-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s;170

286-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s;169

birisi son bulursa diğeri de son bulurdu. Al-Kindi derki, devamlı hareket halinde olan evrende zaman vardır ve zaman olan yerde de bir başlangıç olduğu gibi birde son olacaktır.

O halde, bir şey hiçbir şeyden başlamayacağına göre, başı ve sonu olmayan bir varlığın bu hareketi başlatması zaruridir. El-Kindi'nin 'İlk Sebeb'i kendisini yarattıklarından ayırmaz, hareket eden varlıklara devamlı enerji sağlayan kaynak olur ve onların yapmaları gereken hareketlerini gerektiği biçimde yapmalarını sağlar. Evrenin yapısını, çalışma sistemini, dünya'nın Ay, Güneş ve yıldızlarla olan alakasını, bütün varlıkların hem kendi aralarında hem de Enerji Kaynağı, Tek Yaratıcı ile olan enerji ilişki ağını anlatır. El-Kindi daha detaya girerek hareketlerin çeşitlerini, maddenin niteliklerini ve değişim metodlarını anlatır ki, bu da yine bizim konumuzun dışında kalmaktadır.

El-Kindi aynı zamanda, matematiği anlamadan felsefenin anlayamayacağını savunmaktadır ve Yaratıcı'nın birliğini 'Bir' numarası ile anlatmaya çalışmış ve Bir numarasının nasıl hiçbir zaman çift olamayacağını açıklamıştır. Sonunda, el-Kindi yaradılışı iki bölüme ayırır. Birincisi, akıl sahibi olanlar, gezegenler ve insan gövdesidir. İkincisi ise, insanlarda olan algılama ve bilinç yapısıdır ki bu diğer varlıkların hiçbirisinde bulunmamaktadır.²⁸⁷ Bu konuda Aristo'nun algılama kategorisini kabul eder. "*Aristoya göre de algılama dört kategoridir. Birincisi aktif akıl, ikincisi potansiyel akıl, üçüncüsü harekete geçirilen akıl ve dördüncüsü ise gözlenebilir akıl ki bu potansiyel akıl uygulamaya geçtiğinde ortaya çıkar.*"²⁸⁸ El-Kindi İlk Akıl, insan aklının ruhu olarak kabul eder, İlk Akıl veren insan ise alan pozisyonundadır. İnsan duyularını alet olarak kullanıp, vahiy

---

287-'Kindi, Felsefi Risaleler (2002)' by Mahmut Kaya, s; 236

288-'Kindi, Felsefi Risaleler (2002)' by Mahmut Kaya, s; 259

aracılığı ile *‘İlk Akıl’* dan aldığı otantik bilgi ile kendisini ve başkalarını en iyi şekilde anlama imkanını elde edebilecektir.

El-Kindi mutluluk yerine üzüntü üzerine yoğunlaşmıştır, çünkü üzüntüyü bir hastalık olarak kabul eder ve bu hastalığın sevilenlerin kaybı veya istediğini elde edememenin sonucu olduğunu savunur. Bunlarda olmaması imkansız iki şeydir, çünkü insanın sevdiğini kaybetmemesi ve ya da her isteğinin oluyor olması mümkün değildir. Der ki, *“Yaşadığımız alemde hayat, daim olan ‘oluş ve bozuluş’ zinciri üzerine devam eder gider. Onun için değişmeyen ve sona ermeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki, akıl aleminde ise değişkenliğin olmaması fakat devamlılığın olması bizim için bir zarurettir ve incelendiğinde görülür ki...akıl aleminde hiçbir kimse bizim sevdiğimizi bizden alamaz ve biz ne istersek onu elde edebiliriz. Hiç kimse bunları yapmamıza da engel olamaz...”*²⁸⁹ Fakat, yine der ki, duygular ise sebeplere dayanan değişkenlik gösterirler. Onun için sebep değişince duygularda değişecektir. Bu yüzden duyular güvenilir değildir ve fizik kurallarına da uymayacaklardır. Onun içindir ki, üzgün olmayıp mutlu olabilmek için kendi kendimize destek olmakla yükümlüyüz. Bunu yapabilecek kabiliyet insanın kendi kapasitesi içerisinde bulunmaktadır. Biliyoruz ki, *“Mutluluk ve üzüntü iki zıt olgudur ve ikisinin de aynı anda insan ruhaniyetinde bulunması mümkün değildir.”*²⁹⁰ Onun için seçim insanın kendi elindedir ve kendisini mutlu etmek için eğitimden geçirebilir. Aşağıdaki liste ile de insanın kendisini nasıl üzüntüden koruması gerektiğine ışık tutar:

1) Sebebe ulaş ve elindeyse sebebi ortadan kaldır. İnsanın kişisel karakterini incele ve ona göre üzüntüyü en aza indir. Çünkü, her insanda mutlu olmayı isteme kapasitesi vardır.

289-‘Kindi, Felsefi Risaleler (2002)’ by Mahmut Kaya, s; 288

290-‘Kindi, Felsefi Risaleler (2002)’ by Mahmut Kaya, s; 289

- 2) Daha önce olan örneklere bak ki aynı durumda olanlar daha sonra mutlu olmayı nasıl başarmışlar.
- 3) Farkında ol ki, üzüntüyü yaşamamış hiçkimse yoktur hayatta. Üzüntünün değeri de yoktur. Değeri olmayan şeye değer verende çok akıllı sayılmaz.
- 4) Hiç üzüntü olmamasını istemek gerçekçi değildir; Dünya alemi oluş ve bozuluştan ibaret olduğu için bu istek tabiat kanunlarına aykırı olacaktır.
- 5) Kıskançlık üzüntünün ana kaynaklarından biridir ve insan onun için de tedavi edilmelidir.
- 6) İnanç ise mutluluğun ana kaynaklarından birisidir. Yaratıcı'nın gerçek sahip olduğuna ve O'nun gerçekten sevip koruduğuna ve de herkese adaletli davrandığına inanmak mutluluk verecektir.
- 7) Herhangi bir şeyin kaybolduğu zaman artık sen onun için hiçbirşey yapamazsın. O zamanda onun seninle ilişkisi kalmamış demektir.
- 8) Ölüm, aslında kötü birşey değildir. Fakat, insanı üzen ölüm korkusudur. O halde, gerçekten kötü olan ile, hayal edilen kötü arasını ayır etmek gerekmektedir.
- 9) Neyi kaybettiğinden ziyade elinde olanın farkına varmak muhakka ki, insanda olumlu etki yapacaktır.
- 10) Unutmamalı ki, ruhun hastalığı, beden hastalığından çok daha tehlikelidir. Kim ki, kızgınlığını ve arzularını kontrol etme

pozisyonuna gelir, o duygularını da kontrol edebilecek durumdadır demektir. Aksi takdirde, duygular onu kontrol edecektir.²⁹¹

b) Al-Farabi:

El-Farabi ‘Abu Nasr’ “*Semerkant Farab’da (872-950) da doğmuştur, babası Fars’da komutandır ve aslında Türk kökenli olduğu söylenmektedir.*”²⁹² Kudüs’te büyümüş, daha sonra okumak için özellikle mantık çalışmalarının merkezi olan Bağdat’a gitmiştir. Daha sonra da eğitimin merkezi olan İskenderiye’ye gider oradan da Haleb’e döner ve orada seksen yaşında iken vefat eder. Kendisinin ana çalışma konusu mantık ve politika olmasına rağmen, bunun yanısıra ahlak, fizik, metafizik, psikoloji ve müzik de çalışmıştır. Aristo’dan sonra ‘*İkinci Usta*’ olarak da bilinmektedir. El-Farabi Aristo’nun çalışmalarını sistemli bir şekilde karşılaştırma ve kıyaslama yaparak bazılarını kendisi eleştirmiş bazılarını da okuyucuların kendi görüşlerini kullanıp eleştiri yapmaları için açık şekilde bırakmıştır. Bu arada da kendi yazılarını yazmaktadır. Onlardan birisi ‘*Akılın İncisi*’, diğerleri ‘*Ruhun Gücü*’ ve ‘*Evren’in Hareketleri*’dir.

El-Kindi ile başlayan Yeni Vahiy’nin felsefe ile buluşması, Arabça’dan başka dillere ve başka dillerden Arapça’ya çevrilen kitaplar Arapça dilinin gelişmesine ve korunmasına neden olmuştur. Ne var ki, gelecekteki gelişmelere ilk kapı açan el-Farabi olmuştur ki bu, Orta Doğu’nun aydınlanmasında ön ayak olur. “*Abbasi Halifesi Hint Okyanusu’ndan Akdeniz’e kadar ticaret alanı oluşturmuştu, dolayısı ile Yunan, İran ve Hint kültürleri bir araya gelmişti ve denir ki, tarihte ilk defa bilim bu kadar geniş olarak milletler arası*

---

²⁹¹-‘Kindi, Felsefi Risaleler (2002)’ by Mahmut Kaya, s; 291-302

²⁹²-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s; 111

yayılmıştır.”²⁹³ Böylece, el-Farabi bir taraftan Helenist felsefeden gelen bilgileri İslam ‘kelam’ı ile buluşturmuş, aynı zamanda da gelecek gelişmeler için platform hazırlamıştır.

Dünya’nın her yerinden, özellikle Aristo’nun bilim ve felsefe çalışmaları Arapça’ya çevrilmiştir. Kimyanın atası kabul edilen Abu Musa Jebir ibn Hayyan Cebir’in (721-815) simya ile ilgili çok önemli çalışmaları; el-Kindi’nin (796-866) çalışmaları; matematikçi Abu Abdullah Muhammed ibn Musa el-Havarizmi’nin (780-850) çalışmaları; astronomiçi olan Abu Abdullah el-Battani’nin (858-924) çalışmaları ve Abu Bekir Muhammed ibn Zekeriya er-Razi’nin (865-925) bilimsel çalışmaları, el-Farabi, ibn Sina ‘Avicenna’ ve ibn Ruşd’e ve daha birçok alimlere yardımcı olarak geleceğe yatırım yapan çok güçlü ve geniş bir temel oluşturmuşlardır.

Her alanda sürekli olarak gelişen insan bilgisi dikkatleri insan bilgisinin sınırlılığına, gücüne ve zaafiyetine çekmeye, bilginin nereden ve nasıl elde edildiğinin belirtilmesi önem kazanmaya başlamıştı. Felsefeciler, din bilimciler, matematikçiler, gök bilimciler, kimyacılar neredeyse her bir bilim adamı maddi görünen fiziksel ve bilimsel prensipleri kullanarak fiziğin, ve meta-fiziğin görünmeyen manevi prensiperine ulaşmaya çalışıyorlardı. El-Farabi’nin deyimine göre ‘gerçek felsefe’ye ulaşmaya çalışıyorlardı. Zaman zaman hemfikir oluyorlar veya tamamen birbirlerini reddediyorlardı fakat hala araştırıyorlardı.

“Felsefenin bakışına göre, eğer sebep doğru kullanılırsa sonuç insana evren hakkında güvenilir bilgi verebilir. Fakat, Müslümanlar gerekli ana bilginin Yaraticı’dan Vahiy yolu ve peygamberler aracılığı ile geldiğine inanır...Kur’an, Yaraticı

293-“The History of the Arab People (2002) s; 77

evreni yaratırken sadece ‘Ol’ dedi ve oda oldu der. Bu görüş Aristo’nun teorisi ile nasıl bağdaşacak? Çünkü Ona göre madde sonsuzdur ve sadece maddenin formu yaratılmıştır...Yaratıcı’nın dünya’yı yarattığını ve onu Kendisi’nden kaynaklanan aşamalı arabulucu bir akıl sistemi ile muhafaza ettiğini savunur. Böyle bir görüş, tüm güçlerin sahibi tek ‘İlah’ olan Yaratıcı’dır anlayışını ve O’nun insan alemine doğrudan müdahale edişini nasıl kavrasın?’²⁹⁴

Bilginin gerçek kaynağının anlaşılması ve kabullenilmesinde olduğu gibi, gücün gerçek kaynağının kimde olduğu, güç paylaşımı ve sınırlarının belirlenmesi konusu da başka bir problemdi. Bilgi veya bilgili olan mı gücü kontrol etmeliydi, yoksa güçlü olan mı bilgiyi kontrol edip sahiplenmeliydi? Platon felsefesi prensiplerine göre güç ve ilim sahibi olanlar liderlerdir denir, Vahiy prensiplerine göre ise asıl güç ve ilim sahibi Yaratıcı’dır ve peygamberler sadece örnek insan olarak tahsis edilmişlerdir denir. Böylece birbirlerine tam zıt bir anlayış sergilerler. Ne var ki, her iki prensipde kendi içlerinde zıtlaşmalarla karşı karşıya kalmışlardır, fakat hiçbiri Tek Bir Yaratıcı’nın olduğunu reddetmemişlerdir. Genel olarak, el-Farabi, yaratılmışların varlığı üzerine argümanlarını geliştirmek için üç çeşit bilimsel kanıt üzerinde durmaktadır.

1) *Sebeb*, ‘sebeplerin sebebi’, maddenin var olması için sebebe ihtiyacı vardır. Sebepler zincirine geri geri gidersek sonunda bir yerde tükenecektir. Hiçbir şey hiçbir şeyden sebepsiz meydana gelmeyeceğine göre, sebebe ihtiyacı olmayan bir sebep kaynağı olması zarureti ortaya çıkar. El-Farabi’ye göre de her varlık var oluşunu bu ‘*Zaruri Sebeb*’e borçludur.

294-‘The History of the Arab People (2002)’ s; 77, 78

2) *Hareket*, Aristo'nun 'Hareket etmeden Hareket Ettiren'in görüşüne göre, özellikle de maddenin var olması için hareket etmesi zaruridir. Her hareketin bir başlangıcı ve de bir sonu vardır. Şayet, Yaratıcı'nın başlangıcı olsaydı bir de sonu olması gerekirdi. Aynı zamanda da, başlangıcı olmayan var olamaz öyleyse bu başlangıcı tetikleyen, varlığı için başlangıca ve son bulmaya ihtiyacı olmayan bir gücün ilk sebebi başlatmasına ihtiyaç vardır. El-Farabi bu güce her varlığın, madde ve mana, var olmasının kaynağı olarak '*Zaruri Var*' der.

3) *Zaruri Var*, 'Vacip el-Vücut'un var olması için ne sebebe ve ne de hareket etmeye ihtiyacı vardır. Fakat, her varlığın mevcudiyeti, 'mümkün el-vücut', bu *Zaruri Var*'a bağlıdır. El-Farabi bunun için Güneş ve Güneş ışığı örneğini vererek, Güneş olmayan yerde ışık da olmaz der.

Bunun içindir ki, el-Farabi her varlığın, güç ve bilgi dahil, ana kaynağının Yaratıcı olduğunu savunur. El-Farabi Vahy'in potansiyel bilgisi ile birlikte insanın, mantık ve sebep kullanarak güç ve bilgi edinmesine karşı değildir. El-Farabi, genellikle Aristo'nun kategorilerini tekrar ederek, bilgiyi dokuz kategoriye koyar fakat Vahiy'i de en başa ilave eder. El-Farabi, Eflatun ve Aristo'nun tek bir Yaratıcı'nın var olduğuna inandıklarını fakat hala 'felsefe'nin ilk ve en mükemmel bilgi üretme sanatı olduğu fikrinde ısrar ettiklerini söyler. Onlar diyorlar ki, "*Zaruri bilgi, bizim eskiden bildiğimiz ve kusursuz sandığımız bilgilerin kusursuz olmadığını anlamak ve gelişmeye, mükemmelliğe doğru ulaşmasını sağlamak için gereklidir.*"²⁹⁵

El-Farabi, yaratıklardan sadece insanın, bilginin hem nesnesi hem de öznesi olduğuna dikkat çeker. İnsanın 'gerçek mutluluğu' sadece otantik gerçek bilgi ile elde edebileceğini, gerçek bilginin de ancak

---

295-'Alfarabi's Philosophy of Plato and Aristotle (1962)' s; 130

gerçek felsefe ile muhafaza edilebileceğini savunur. Aynı zamanda, bilgi teori ve pratik yolu ile de muhafaza edilebilir. Bilimsel teorik yaklaşımına göre “bilgi edinme üç şekilde vuku bulur; (1) duyular aracılığı ile elde edilen bilgi, (2) duyuların ötesinde bulunan bilinci kullanarak elde edilen bilgi, (3) araştırma ve değerlendirme sonucu elde edilen bilgidir. Öğrenim, idrak etmek, araştırma ve üzerinde düşünme sonunda ortaya çıkar, bütün orijinal bilgiler ise ana kaynağa dayanır ki, orada bilgi, ne hakkında olursa olsun, araştırma ve düşünme sonucu oluşan bilgi değildir.”²⁹⁶

Madde ve manayı doğru algılamak, el-Farabi için otantik bilgi edinmek kadar önemlidir. El-Farabi'nin ana ilgi noktası, bilgi algılama kapasitesinin geçerli olması için bedenın sıhhatli, duyuların da kusursuz olmasının ve elde edilen bilgilerin varlıklarını sürdürülebilmesi için de enerji bağlarının kesintisiz ve kusursuz olmasının gerekliliğidir. Görüyoruz ki, Yaratıcı'nın kendi yarattıkları ile bir şekilde bağı vardır, yani yaratıklar başı boş değildirler. Tüm Vahiy'lerde olduğu gibi yeni Vahiy de bireysel ve sosyal hayatı başka yaratıklar, yani bireyler, krallar veya felsefeciler, tarafından kategorize edilip kontrol edilmesinden kurtarmıştır. Peygamberler dahil, herkesi tek İlah olan Yaratıcı, gerçek felsefe sahibi'nin düzeni, kural ve kanunları altında toplamıştır. Farabi, Yaratıcı ve birey bağı kurarken her bir insanın nasıl hem bireysel hem de evrensel bilgilere ihtiyaç duyduğunu anlatır. Aynı zamanda da der ki, vahiy ve doğa bilgilerine, kanun ve kurallarına uyma yükümlülüğünün olması için, bilgiyi ve enerjiyi algılayan tarafda kusursuz olmalıdır.

Aristo'nun çalışmalarını incelemenin yanısıra, insan gövdesini ve ruhunu ayrı ayrı analiz etmeye başlar ve maddenin yapısının dört unsurdan, ateş, hava, su ve topraktan oluştuğunu belirterek, onlarıda

---

²⁹⁶-Alfarabi's Philosophy of Plato and Aristotle (1962) s; 74-5

birbirlerine benzerlikler ve zıtlıklar altında iki kısımda inceler. El-Farabi “...benzerliklerin bir cevherden nail oluştuğunu; unsurların birbirleri ile nasıl ilişkilendiğini ve bu birleşim ve ilişkide hangi unsurun cevher görevini yaptığını; unsurların hangi kısmının maddeyi nasıl meydana getirdiğini ve hangi karakterlerin onları tekrar oluşuma yönlendirdiğini araştırır ve de maddenin bozuluşu hakkında bazı fikirler vererek konuyu tamamlar.”²⁹⁷ Bozuluşa mahkum olan varlık, insan nasıl kusursuzluğa ulaşabilir? Sorusunun ışığı altında, insanda bozuluşu ve kusursuzluğu incelemeye başlar.

İkinci soruyu ruhu anlamak için yöneltir ve ruhun mahiyeti nedir diye sorar. Ruha bakışta üç ana görüş olduğunu kabul etmektedir. Fakat kontrol edici ana unsurunu bulmak ve hatta iki varlığı da kontrol eden ana unsuru bilmek istemekteydi.

“...Aristo, maddeyi bilmek istediği kadar da, maddenin gücünü, ruhtan kaynaklanan ve maddeyi hareket ettiren gücün ne olduğunu bilmeliydi...ve madde gibi ruh hakkında da üç ana görüş vardı: Ruh, özü oluşturan formu ve sonu oluşturan unsur idi. Madde için denen unsurlar şunlardı, ruhun kontrolüne havele edilen cisim...ruh bu cisimle görünüm kazanır....ki o hakikat sayesinde varlık ilk defa fark edildi ve ruhun hareketi ortaya çıktı...ruh kontrol edici varlık olarak maddeyi ya yardımcı öge olarak ya da bir alet olarak kullanmaktadır...ruh maddeyi hareket etmek için kullanır. Doğal varlıklar iki türdür: bir türü doğal olarak kendi kendine çalışma kuralı vardır, bir türü de ruha bağımlı alet olarak çalışır...ruhun maddeye müdahale etmesini kabul eden cisim ruhun maddesidir...”²⁹⁸

297-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 112

298-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 116-7

Anlaşılabacağına göre, vücut ruh tarafından kullanılan bir alettir, fakat aslında her ikisinde hareket eden yaşayan varlıklardır. Yaşayan varlıkların şekli ve hareketleri ruhi enejiyen kaynaklanmaktadır. Peki, ruh nereden kaynaklanmaktadır?

El-Farabi varlığın ve ruhun bir çok yönlerini araştırdıktan sonra görür ki, insanların beden ve ruh açısından bazı hayvan türleri ile birçok ortak yönleri vardır ve anlar ki “...*ruh yalnız başına oluşu meydana getirmek için yeterli değildir.*”²⁹⁹ Görülüyor ki, insanlar beden hareket etmek için programlanmışlardır ve bu ruhun hareketinden daha güçlüdür, onun içindir ki, “...*ana sebep ve ilkeler, ne ruh ne de hareket eden güçler, ne doğa ne de doğa güçleri olabilir. İnsanın kendisinde bulunan doğa ve doğa güçlerini incelediğinde el-Farabi görür ki, insanlar doğanın ve ruhun hareketlerinden daha yüksek bir şekilde hareket etmeye düzenlenmişlerdir.*”³⁰⁰ Bu değişik hareket etme prensibi ‘idrak’ tır, ki o anlama melekelerini kullanmaya ve kontrol etmeye de sahiptir. Örneğin, beynin idrak gücü insana kendisini geliştirme, konuşma ve hareketlerini düzenleme kabiliyeti vermektedir.

Bir sonraki adımda da insanın anlayış ve idrakini inceler ve der ki, aklın (algılama ve idrakini) hem cisimde, hem de ruhta nitelikleri vardır. “*O halde bunlar insanın özünde bulunan; insanı temsil ve tesbit eden niteliklerdir; doğa gibi sebep ve prensip üzere çalışır; aklın kendisi (irade, şuur, dimağ vs.) ve algılama güçleri (duyular) ruha ne ise, hareket ettiren güçler (duyu organları ve sebepler) de ruha odur; hareket ettiren güçler maddeye ne ise, madde de hareket ettiren güçlere odur. (Birbirlerini doğrudan ve dönüşümlü etkilerler.)*”³⁰¹ El-Farabi hareket ettiren güçlerin özünüde, madde olan kısım ve maddeye alet olan kısım diye ikiye ayırır. Ruhun hareket

299-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 122

300-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 122

301-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 122

ettiren kısmını da ikiye ayırır, “birincisi, ruhun kendi varlığı ve hareketi içinde vuku bulur, ikincisi ise, ruhun madde veya alet olarak kullandığı akıl ve algılama güçleridir...işte o zaman, akıl ile birlikte ortaya çıkan erdem (virtue), aklın ilk mükemmelliği olur. Bu ilk mükemmellikte potansiyel olan birşey daha vardır, ki bu potansiyel güç de kendi hareketini oluşturur; fakat, işte tam da bu noktada öz, hareket ile aynı değildir.”³⁰²

İnsan ulaştığı ilk mükemmellikte irade, ile karşılaştırma, zıtlştırma ve seçim yapma kabiliyeti elde edeceği için kendisini ‘erdemde de mükemmelliğe’ ulaştırabilir. Bu son noktadaki mükemmellik algılanır algılanmaz akıl harekete geçer. Bu noktada akıl ve hareket aynı olur ve bu noktadan öte başka bir mükemmellik olmaz. İşte, tam burası gerçeğin harekete dönüştüğü nokta demektir. Bu da teorinin sonunu gerçeğin başlangıcını oluşturacaktır. Öyleyse, gerçeğin aslı nedir ve kime göre gerçek, gerçektir? Doğal olarak gerçeğin bilgi olmadığı ortada, fakat gerçek bilgi sonucu akıl ile ulaşılan son noktadır. Bu nokta ancak bireysel akıl melekeleri bilinç ve ısrarla kullanıldığı zaman harekete akseder. Böylece, gerçekte teorik aklın yaşadığımız boyuttaki pratik akla dönüşmesi ile açığa çıkar, “...ruh ve madde aklın bu bölümünü anlaması için programlanmıştır. Önce potansiyel olarak, bilahare son mükemmelliğe, ve kusursuzluğa ulaşacaktır.”³⁰³ El-Farabi yine der ki, akıl olmadan ne madde, ne de ruh tek başına mükemmelliğe ulaşamaz, fakat mükemmelliğin ortaya çıkması için, her ikisinde kendilerine düşen görevleri kusursuz bir şekilde yapıyor olmalıdırlar.

Bu açıkça gösteriyor ki, ilk mükemmelliğe ulaşabilen maddenin, ruhun ve aklın çalışması için gerekli olan enerji, ‘İlk Kaynak’, ‘İlk Sebep’, ‘İlk Hareket Ettiren’, ‘Öz’, Yaratıcı olan tek İlah tarafından

302-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 122-3

303-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ s; 125

garantilenmiştir. İnsanın gücü, akıl mükemmelliğine giden yolda bilgi edinme zamanına, süresine, gayretine ve öğrendiği teorik potansiyel akıllı pratik akla dönüştürmeye yeterlidir. Fakat, el-Farabi bu noktada öz gibi hareket eden bir başka gücün de var sayılmasından bahsederek der ki, bu güç ilk mükemmelliğe giden aklın, ilk algılamasını ve algının uygulanmaya konmasını, böylece de potansiyel bilgiye doğru konulan algıların tümünü tehlikeye sokar. Asıl öz ile idrak edilebilenler potansiyel aklın temelini oluşturur ve kendi içinde idrak edilebilirleri almak ve anlamak için “*donanımlıdır (potansiyel akıl)...el-Farabi buna ‘faal akıl’ der...ki işte bu bilinçtir*”.³⁰⁴

Bu ‘faal akıl’, yani bilinç de öbürleri gibi üç ilkeye sahiptir fakat sonları değişiktir. İlk ilke bağlantı kurma işlevini yapar; ikincisi, sonucu olandır; üçüncüsünün bozulmuşu olmayan mükemmelliği vardır. Faal akıl girdi olarak potansiyel akıla yönelmediği sürece tamamen kendine has bir varlıktır. Aktif akıl ve insanın kendi kişiliği birleşince ‘nefs’ meydana çıkar ve o kişinin karakterini ortaya koyar. Doğal olarak burada sadece kişisel karakterler değil, kültür, eğitim, din ve diğer dışardan etki eden faktörlerde kişilerin bireysel karakter oluşumunda büyük rol oynar.³⁰⁵

El-Farabi derki, Aristo aktif akıl konusuna daha sonra geri döner ve aktif aklın görünmeyen varlıklarla (kutsal), tabiatla ve ruhla olan ilişkisini inceler. Şu bir gerçektir ki, “*maddeyi ve diğer varlıkları hareket ettiren kutsal güçlerdir...(ne var ki,) aktif akıl olmadan kutsal güçlerin bu hareketleri yapması mümkün değildir. (İnsanın hareketi)...madde hareketi, ruh hareketi ve kutsal enerji gücü hareketin bir araya gelişidir.*”³⁰⁶ El-Farabi, Aristo’nun potansiyel akıl, mükemmel akıl ve aktif akıl görüşleri ile hem fikirdir, fakat aktif aklın

³⁰⁴-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’ p; 127

³⁰⁵-‘Islamic Philosophy, Theology and Mysticism (2000)’ p; 73

³⁰⁶-‘Alfarabi’s Philosophy of Plato and Aristotle (1962)’s; 128

Yaratıcı'ya direk diğer varlıkların bağlandığı gibi bağlı olduğu fikrine katılmaz.

O halde görüyoruz ki, insan otomatik çalışan varlıklarla aynı elementlerin hepsine sahiptir, fakat fazladan onlara benzemeyen başka bir yapıya sahip olan 'aktif akıl'a da sahiptir. O halde aktif akıl hariç, insan da diğer her canlı gibi fiziksel ve meta-fiziksel varlıkların birleşimi, eşsiz (tek cevher), kişisel ve evrensel yönleri olan bir bütündür. İnsanın tek kontrol sahibi olduğu nokta bilginin algılandığı noktadır. Bilgi insanda mükemmelliğe erişince insan seçimini yapacak ve hareketlerini de seçerek kontrol edebilecektir. İnsanın kendisine ait karakteri, sıhhati, kültürü, sosyal ilişkileri, ekonomi, politika ve daha bir çok konu bu nokta ile ilgilidir, fakat bu yine konumuz dışında kalmaktadır. Şu anda bizim konumuz insanın üç seçeneğinin, bilgi girdi seçimi, karar verme seçeneği ve bu seçenek sonucu ortaya çıkacak olan hareketlerdir. Seçme hürriyeti ile ortaya çıkan hareketlerle, otomatik meydana gelen hareketleri bu durumda karşılaştırmanın hiç bir anlamı olmayacaktır. Çünkü, evrenle kıyaslanınca bu karşılaştırma yok denecek kadar küçüktür ve önemsiz görünebilir, fakat tam aksine sonsuz bir önem taşımaktadır.

El-Farabiye göre bedende sıkışıp kalmış ruh her zaman için kendi kaynağına gitme meyli üzeredir ve eninde sonunda ayrılacak gidecektir. Ne var ki, diğer felsefecilere kıyasla el-Farabi der ki mükemmelliğe erişip kusursuz bir ayrılış yapmak felsefe ile değil ancak vahiy bilgisi ile elde edilebilir. Bu da gösteriyor ki, ruhun varlığı sadece bedenle beraber yaşadıkları boyutta varlığını ve görünümünü sürdürmeyecek, bedenden ayrıldıktan sonra da varlığına devam edecektir. Felsefeciler ruh ve beden ayrışımı hakkında hem fikirler, ayrı düşükleri nokta ise onların beraber buldukları sürece mükemmelliğe ulaşmanın bilgi kaynağı hakkında her bir beden ve ruh dolayısı ile de insan eşit değerlere sahip olduğundan kimin değeri

alınacak kimin için uygulanıp nasıl mükemmelliğe ulaşılabileceği konusudur. Bir kere daha el-Farabi'nin vurguladığı gibi hürriyet, eşitlik ve adaletin tam uygulanabilmesi için vahy'in elzemliği ortaya çıkmaktadır.

c) İbni Sina: (Avicenna)

Abu Ali-Hüseyin ibn Abd-Allah ibn Sina (Avicenna) (980-1037) 'Usta Alim', 'Şeyhlerin Reisi' diye de bilinir. Afsana'da (Özbekistan) doğmuş, Buhara'da eğitim almıştır. Soyunun ya Perslere veya da Türklere dayandığı söylenir. Daha sonra Jurjan'a gider ve orada zamanın en iyi matematik ve astronomi alimi olan Abu Raihan el-Biruni (973-1048) ile buluşur, oradan Ray'e, oradan da Hamdan'a gider ve 1037 de Hamdan'da vefat eder. Aynı zamanda felsefe, tıp, mantık ve müzik ile de uğraşmıştır. İbni Sina, fizik, matematik ve metafizik konularını içeren bilgiyi 'teorik bilgi', etik ve politik konuları içeren bilgiyi de 'pratik bilgi' olarak ikiye ayırmıştır. Aynı zamanda, tıbbi da 'ilaçla' ve 'ameliyatla' tedavi diye iki alana yerleştirmiştir.

İbni Sina, el-Kindi ve el-Farabi gibi Eflatun'un ve Aristo'nun mevcut olan kaynaklarını, el-Kindi'nin, el-Farabi'nin ve daha zamanın mevcut bulunan bütün kaynaklarını kullanmıştır. Aynı zamanda, zamanın geleneği olarak iyi bilinen bilgi merkezlerini ziyaret ediyor ve ilmini arttırmaya çalışıyordu. İbn Sina yörenin ve zamanın alimleri gibi felsefeyi, altı yaşındayken ezberlemiş olduğu, vahyin ışığı altında değerlendirmekteydi. Sonuç olarak da İbni Sina zamanın en çok bilinen felsefecisi, matematikçisi, gök bilimcisi ve ansiklopedi düzenleyicisi haline gelmiştir. Hala orijinalleri mevcut olan bir çok eseri bulunmaktadır. İbni Sina'nın Tıp Kanunları '*Kanun fi al-Tıbb*' kitabı en iyi bilinenlerden birisidir. Ne var ki, konumuz gereği biz

kendisinin felsefi, sosyal ve fizik bilimini içeren Şifa Kitabı olan, 'Kitab ash-Şifa'a' sına yoğunlaşacağız. Bu arada da, el-Gazali (1058-1111), Fahraddin Razi (1149-1209) ve Taymiyyah (1263-1328) İbni Sina'yı yabancı bilgi kaynaklarını kullandığı için kınamış ve eleştirmişlerdir.

İbni Sina'nın zamanında politika daha sakin bir dönem yaşıyordu. Doğu kökenli Arab hanedanlıklarından sonra, 819 dan 999'a Orta Doğu Sunni Samanid Hanedanlığı hüküm sürmüştü, Buhara başşehir olmuş, Semerkand kültür merezi haline gelmiştir. Hanedanlığın kurucusu Zerdüştlükten İslama dönmüş olan Saman Huda sanat ve bilime çok önem verdiği için bilim ve edebiyat dallarında bir çok gelişmeler olmuştur. İlk Fars alfabesini yazan şair Abu Abd-Allah Jafar ibn Mohammad Rudaki (858-941) klasik Pers edebiyatının bulucusu kabul edilmektedir. Abbasi'lerden kontrolü alan Ali ibn Buyah, Batı Şia Buyid Hükümdarlığını (934-1055) da kurar. Bu zamanlar, değişik milletlerin sınırları milli liderler kontrolü altına girmeye başladığı zamanlardır. Yavaş yavaş 'amir el-umara'a devlet yönetim sistemi ile Müslüman devletler eski kültürel alışkanlıklarına geri dönmeye, kendi gruplarını kendi geleneksel kuralları ile yönetmeye yöneliyorlardı.

Yeni Vahy'in politika felsefesi çok da iyi anlaşılmiş ve tatbikata konulmuş değildi. Onun için sadece milletler arasında değil alimler arasında da çok anlaşmazlıklar çıkmaktaydı. Bu zaman dilimi, Arab kökenli Abbasiler'in kontrolü kaybetmesi ile Selçuk Türklerinin kontrolü alması arasına düşer. Bu ara, yeni Vahy'e sanat, bilim, teoloji, doktorin üretme, felsefe, din ve politika alanlarında daha derin ve geniş incelenme imkanı sunmuştur. Bütün o zamana kadar alimler tarafından yazılmış tüm veriler Belh, Harezm, Rey, İsfahan ve Hamadan'da bulunan kütüphanelerde İbni Sina'nın hizmetine sunulmuş bir şekilde beklemekteydi. Aynı zamanda kendisinin eğitim dağarcığı

da bütün bunları anlaması için güçlü bir potansiyel oluşturmaktaydı. “...Kardeş mektupları (*the epistles of the Brethren*) ve İsmailizm’i babasından,...fikhî ve on iki imam anlayışına dayanan Şia’lığı de Sunni olan hocası İsmail al-Zaid’den,...mantık, geometri ve astronomiyi de el-Nahili’den öğrenmiştir. Kendisi ise öğrenmiş olduğu çeşitli ayrışma ve bölünmelere bağımsızlığını açıklar...ve daha sonra bu hocalarından ayrılır kendi kendine eğitime ve araştırmasına devam eder.”³⁰⁷ Böylece kendisi o zamanın ayrılmış ve bölünmüş hiç bir ekol ve mezheplerine bağlı kalmadan kendi bağımsız metodlarını oluşturur.

İbni Sina’da yeni Vahiy’i ve Muhammed Peygamberin sünnetlerini ana temel bilgi kaynağı olarak alır ve her alanda edindiği bilgisini onların üstüne inşa etmeye çalışır. Aynı zamanda da var olan hiç bir kaynağı reddetmez, bu bilgileri kabul eder veya etmez, fakat onları bilmeden reddetmeye kesinlikle yönelmez. Her kaynağı iyice inceledikten sonra kendi bağımsız fikrini ortaya koyar. Metafizik, felsefe alanı içerisinde en çok ‘mantık’ üzerine çalışma yapmıştır. İbni Sina’ya göre bilinmeyen bilgiler, mantık kullanılarak bilinenler üzerinden gidildiğinde mutluluğun otantik anahtarı olan ‘Gerçek bilgi’ye ulaşmak mümkündür. Onun için der ki, mantıkta da geçerli kurallar olmalıdır ki, iyi kötüden, doğru yanlıştan ayırt edilebilinsin. “Çünkü, meşruluk huzura emniyete, gayri-meşruluk ise huzursuzluk ve güvensizliğe götürür. Bilgi mantık kullanılarak elde edilir, sadece bazı durumlar hariç, Yaratıcı’nın insanlara hazır sunduğu bilgi gibi,”³⁰⁸ ki O, Vahiy’dir. Bütün bunlara bakınca görürüz ki, İbni Sina’nın ikinci önem verdiği nokta, bilgi elde etmek için gayret göstermenin şart olduğudur. Özellikle, otantik bilgi edinmenin çok gayret gerektirdiğini düşünür. İbni Sina yaratıkların, bilinsin veya bilinmesin, görünsün veya görünmesin bir şekilde birbirlerine bağlı olduğunu savunur ve der

³⁰⁷-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s; 232

³⁰⁸-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s; 235

ki, insan bilinen ve görünen bilgi üzerine mantık yürüterek bilinmeyen ve görünmeyen bilgiye ulaşabilecek tek varlıktır. Bu noktada en bağımsız ve tarafsız mantık değerleri ise ancak ve ancak vahiy ve peygamberlerin yol göstermesi temel alınarak elde edilebilir.

Doğal olarak insan bilgisinin sınırları vardır, güçlü veya da zayıf olduğu yerler bulunacaktır. Elde edilen bilginin otantikliğini isbat edebilmek için pratik ve teorik delillerle desteklenmeleri gerekmektedir. İbni Sina en güvenilir delillerin kıyas yolu ile elde edilebileceğini savunur ve bunları üç kısma ayırır; “*Bağlayıcı* (biribine eklenebilen), *Koşullara bağlı* (şart ve sınırları olan) ve *kural dışı olan* (alışlagelmiş kurallara uyum sağlamayan).”³⁰⁹ Bu ispatlar varlıkları içerir, vevki madde vevki imkan (araz) olsun. “*Özün varlığını da dört bölüme ayırır: (1) özün şekli olması, ruhun gövdede olduğu gibi; (2a) şekli olmayan öz varlık, bunun gerçekte varlığı yoktur sadece tasavvurda bulunur; (2b) Öz ve şeklin birleşimi olan varlık, insan gibi beden ve ruh birleşimi; (2c) maddeden ayrı forma sahip olması, Yaratıcı veya akıl gibi, ne maddedir ne de maddeye dokunur.*”³¹⁰ Öbür taraftan, arazi varlıkları da dokuz bölüme ayırır: ‘kalite, miktar, ilişki, zaman, yer, konum, koşul, aksiyon ve reaksiyondur’, ki bunlar evrensel olaylara bağlıdır.³¹¹ Böylece, varlığın karakterini tespit edebilmek için mantıki hesaplama ile kıyas karşılaştırması yapılır. Örneğin, ‘her yaşayan ölümlüdür, insan yaşayandır onun için de insan ölümlüdür’. Bu konu da çok geniş bir alanı kapsamakta ve bizim konumuzun dışında kalmaktadır.

Aristo’nun tek Yaratıcı olduğunu vurgulamasına rağmen, O’na sadece metafiziğin kontrolünü verdiği için madde ve mana bütünlüğünü kuramamış, fizik ve metafiziği birbirine bağlayıp beraber hareket

309-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s; 235

310-‘History of Islamic Philosophy’(2003) ‘ s; 240

311-‘History of Islamic Philosophy (2003)’ s; 240

ettirememiştir. Sonunda teori öyle bir duruma gelir ki, fizik ve metafizik arasında ne rasyonel ne de mantık bağı kurmak mümkün olmaz. İbni Sina da el-Farabi gibi teorisini sebep ve hareket üzerine inşa eder, fakat değişik bakış açısı kullanır. Belirtir ki, madde ve mana tüm varlığı düzenleyip kurula koyan ‘Rab’bın’, ‘İlah’ın yani ‘Zaruri Varlığın’ tek olması bir zarurettir. Şayet, madde ve mana idaresi için ‘Bir’den fazla otorite sahibi olsa idi, herbirinin kendi ‘zaruri varlığı’ olması zorunlu olurdu ki, bu hem Yaratılış kanunlarına hem de insan mantığına aykırıdır. Onun için, Zaruri Varlığın birden fazla olması kesinlikle mümkün değildir. Ayrıca, bu Tek olan Zaruri Varlığın başlangıcı hiçbir sebep ve etkiye dayanmamalıdır. O’nun başlangıcı olmadığı gibi, hiçbir sebep ve etki de O’na son verememelidir. O’nun yegane kontrol eden olması için de O’na eş değerde veya O’na benzer başka hiçbir varlığın olmaması kesinlikle zarurettir.

O halde, ‘Zaruri Varlığın’ aynı zamanda da zaruri özelliklere sahip olması gerekmektedir. “...Şayet, zorunlu varlık olmak bir varlığın özelliği ise, bu nitelik söz konusu varlığa ait olma zorunluluğunu ortaya çıkarır ve bu onu sadece bağlı olduğu varlığa ait yapar...o zaman da o niteliği Zaruri Varlıktan ‘Vacib al-Vucud’ başka bir şeye vermek mümkün olamaz.”³¹² Bu da görünen görünmeyen tüm alemleri içine almaktadır. İbni Sina der ki, o halde Zaruri Varlığa ait nitelikler ‘Zaruri Nitelikler’dir ve O ‘Tek’ olan Yaratıcıdan başkasına ait olamaz. “O halde, Zaruri Varlık ‘Tek’ ve ‘Bütün’ olunca herhangi başka bir kategori, numara veya cinsiyet, altına konulamaz, sadece ve sadece İsmi ile bilinir. Çünkü, O’nun gibi bir var daha mevcut değildir.”³¹³ Her var O’nun tarafından var edilmiştir. “...Onun için, Zaruri Varlığın kendi içinde sonsuz iyilik bulundurması da zaruridir, ne var ki varlığı mümkün olan varlıkların iyiliği başkalarına iyi

312-İbn Sina, Kitabü’shifâ’i Vol: I, Mak. 1, Faslı: 7. s; 44, number; 101

313-İbn Sina, Kitabü’shifâ’i Vol: I, Mak.1,Faslı: 7. s; 45, number; 103

olabilir fakat bu iyilik kendilerine kötülük oluşturabilir.”³¹⁴ İbni Sina için Yaratıcı ile yaratılanlar arasında kopmayan bir bağın var olduğu kesindir ve bunu isbat için uğraşmaktadır.

İbni Sina metafiziğin ‘Cevher’ ve ‘Mevcud’ olmak üzere iki yönü vardır der. “...Teori ‘Dabba’-savunmak felsefenin ana prensiplerinden birisidir ve felsefecilerin görevi de onu isbat etmektir; ispat ‘burhan’ da ispat edilmenin prensiplerinden birisidir, erdem, bilgi gücünü ve sınırlarını temsil eder... cevher bilgisi sınırlanmıştır, onun için teorilemek ilk adımdır. Ondan sonra felsefeciler gelir ki, rasyonel sebepler kullanarak ispata çalışırlar, bu da metafiziğe her iki metotta da analiz olma şansı verir...fakat şayet felsefeciler sadece teori metodunu ele alacak olsalardı, tanımlar üzerindeki tartışmalar sınırlı kalacak ve bilginin sadece bir bölümünü içerecekti. Fakat, teori ispat edilirse tartışmalar otantik bilgi üzerine oturacak ve de o zaman hem cevheri hem de mevcudu kapsayacaktır.”³¹⁵ Bu da açıkça gösteriyor ki, İbni Sina, Yaratıcı ve yaratılanların arasındaki bağı mantık ve sebep bulgularını pratik ispatla birleştirerek, bunları birleştiren bir Yaratıcı’nın olduğunu ispat etmeye yönelmektedir. İbni Sina’nın bu metodu kendisini diğer, sadece ‘Atomik’, fiziki temele, ya da sadece ‘inanç’ ruhi temele bağlı kalan alimlerden ayırmaktadır. İbni Sina fiziği metafiziğe açılan kapı olarak görür ve her ikisine de eşit değer verir.

İbni Sina’ya göre, bütün varlık ‘İlk Akıl’ın ürünüdür, ki bu İlk Akıl, düşüncenin, düzenlemenin ve kontrol etme kapasitesinin ‘Zaruri Efendisi’dir. Onun için de, akıl, öz ve araz arasında kesintisiz bir bağ vardır. Bunun dışı vuran etkisi ise onların hepsinin birleşmesini sağlayan otantik bilgi gücüne bağlıdır ve bunun kaynağı da ‘Zaruri Bilgi’dir, “gerçeğin kaynağı, kural ve kanunların sınırlarını bildiren

³¹⁴-İbn Sina, Kitabü'shifâ'i Vol: I, Mak. 1, Faslı: 8. s; 46, number; 106

³¹⁵-İbn Sina, Kitabü'shifâ'i Vol: I, Mak. 1, Faslı: 8. s; 51, number; 121-122

kaynak ve aslın, gerçeğin kaynağı...’’³¹⁶ tek İlah’tır ki, O yarattıkları ile tam kusursuz bir siyasi birlik ve ahenk içerisindedir. Bu birleşim ise evrenselidir. Fizik ve metafizik alemlerinde bulunan her varlığı her yönüyle kapsamaktadır. Ancak, insana ait olan hayatını düzene koymak için kendisine ‘ilah’ seçme hürriyeti bu otantik otomatik birleşme ve ahengin dışında kalmaktadır.

İbni Sina maddenin oluş ve bozuluş zincirlemesinin de evrensel olduğunu savunur ve bu evrenselliği iki bölüme ayırır. Bu ayırımı girmeden önce, ‘evrensel’ ve ‘bütün’ kelimelerinin buradaki anlamlarını karşılaştırarak konuyu daha iyi anlamaya çalışmalıyız. İbni Sina der ki, “...bütünlük maddeden ‘mevcut’ kaynaklanır, fakat evrensellik özden ‘cevher’den kaynaklanır. Bütünün parçaları sayılabilir ve bütünün kendisine aittir, fakat evrensellik sayılamaz ve kendisi kendisine ait değildir...”³¹⁷ ve devamla der ki, “...bütünün prensibine göre, sahip olduğu parçaları kendisi yapmaz...hatta, kendi bütünlüğü o parçaların var olmasına bağlıdır....Bütün kendi parçasının parçası da olamaz. Fakat, evrensellik kendi parçasının bireysel olarak parçası olabilir, ayrıldığı takdirde de değişik karektere sahip olabilir, çünkü onlar ortak özellikleri olan aynı cins grubuna aittirler (aynı karakterleri taşırlar). Evrensellik, doğanın evrenselliğinde ve maddenin gereksiz doğasında da mevcut olabilir...her bir bireyde hüküm sürmek için bulunur...evrenselliğin bireyselliğinde son yoktur...ve var olması için de bu bireyselliğin varlığına ihtiyacı yoktur...”³¹⁸

İbni Sina’ya göre ilk evrensel varlık ‘Vacib al-Vucud’dur ve “Zaruri Varlık evrensel şekilde düşünür. Fakat, göklerde ve yerde bulunan evrenselliğin herhangi bir bireyselliği, bütünün herhangi bir parçası O

³¹⁶-İbn Sina, Kitabü’shifâ’i Vol: II, Mak. 8, Faslı: 4. s; 90, number; 707

³¹⁷-İbn Sina, Kitabü’shifâ’i Vol: I, Mak.5, Faslı:2. s; 186, number; 460

³¹⁸-İbn Sina, Kitabü’shifâ’i Vol: I, Mak.5, Faslı:2. s; 186-7, number; 460

*‘Zaruri Varlığın’ bilgisinden gizli kalamaz ve kontrolünden çıkamaz, çünkü O herşeyi kapsayan tek Varlıktır.’*³¹⁹ Her varlık hem bireysel hem de evrensel karakterleri içerirler. Her ikisinde aynı kaynak tarafından kontrol edilmektedirler. Göklerde bulunanlar sadece hayalde mevcut olanlardır, örneğin Cennet, Cehennem ve melekler gibi. Onun için bütün evrensel demek değildir; ancak, bütün parçalardan oluşmakta fakat evrensellik parçaları bütün yapmaktadır ve hepsinin sahibi de O, *‘Tek Zaruri Varlık’*tır.

İbni Sina der ki, madde, cevher ve maddenin birleşimi ile oluşmuştur ve su, hava, toprak ve ısı (enerji) içerir. Cevher Zaruri güç, *‘bil-guvvah’* maddenin şeklini alması ve hareket, *‘bil-Fiil’* etmesi, dolayısı ile de var olması için gereklidir. Görünen bir şekil ancak madde ile birleşince oluşabilir, madde de ancak cevher ile birleşince hareket edebilir. Madde hareket etme konusunda seçme *‘ihtiyar’* hürriyetine sahip değildir. Onların hareketleri otomatik *‘takdir’* dir ki, bu hem kendi varlığı için hem de başkaları ile oluşan ilişkileri için zaruridir. İbni Sina’da Aristo ve al-Farabi gibi derki, tabiat otomatikman *‘aktiv akıl’* ile donatılmıştır. Her bir varlığın kendi içine otomatik akıl yerleştirilmiştir. Bu şekilde madde ve öz birbirleri ile uyum içerisinde olduğu gibi etrafındakilerle de uyum içerisinde ahenkle çalışarak varlıklarını sürdürürler. Mıknatıs örnek vererek der ki, mıknatıs aktif akılla donatılmıştır, bazı varlıkları kendisine çeker bazılarını çekmez, bazılarını da iter. *“Bu o varlığın kendi içinde bulunan aktif akıl gereği yerine, durumuna ve tabiatına göre o varlığın hareket etmesini sağlar. Bu karaktere sahip olan varlık, dışardan görünen şekli ve durumuna bakıp boş ve yeteneksiz sayılamaz.”*³²⁰ Bu hareketi meydana getiren güç görünmemesine rağmen, varlığın kendisi gözlenmekte ve gücün varlığı da hareketin durumuna göre otantikliği ölçülebilmektedir.

319-Ibn Sina,Kitabu’shifa’i Vol: II, Mak.8, Fasl: 6. s:105, number; 739

320-Ibn Sina, Kitabu’shifa’i Vol: I, Mak.3, Fasl: 8. s:127, number; 314

İbni Sina, varlık bazen tabiat mevcudiyetine bazen de öz 'ruh' mevcudiyetine dayanır diyen teorilere kesinlikle karşı çıkmaktadır. Bu demektir ki, bazı zaman özün maddeye ihtiyacı, bazı zamanda maddenin öze ihtiyacı yoktur. İbni Sina, aktif '*faal*' akılın ve onun vasıflarının mevcudun kendi tabiatında '*nefs*'inde var olduğunu, fakat o mevcudun kendi tabiatının bir parçası olmadığını savunur.³²¹ İbni Sina aynı zamanda 'öz'ü bir varlık ve 'mevcud'u bir varlık olarak kabul eder ve varlığın sadece mevcudun şeklinin 'form' bir varlık kabul edilmesini reddeder. Ve der ki, mevcudun şekli bir varlık olarak sadece 'tür' tanımında kullanılır. Bu durumda, kendisine ait belirli bir şekil sahibi olan o tür varlık, kendisine ait olan bu özellik ve karakterler ile akla aksedecek ve artık 'herhangi bir varlık' değil, 'özel kendine has bir varlık' olacaktır. Bu duruma göre, İbni Sina "*bir, birdir*" konumunu savunur, *Sayım ancak bir sayısının üzerine eklenme ile elde edilebilir...iki ise, 'iki bir'in birleşmesidir ...*"³²² ve şayet bu birleşme ilk 'birlik' ise, artık o rakam sayılmaz fakat ayrı da sayılmaz, çünkü bir'in birbirine eklenmesi sayıda ve miktarda çokluk gösterir "*...fakat, zıd ise hiçbir zaman beraberinde aynı kendi zıddının var olmasına müsaade etmez. Zıdlar birbirlerini yok ederler, onun için de zıtlar arasında hiç bir birleşme ve de birleşme sonucu bir varlık meydana gelmez.*"³²³ Buna göre, mevcudun var olabilmesi Yaratıcı ve diğer varlıklarla ahenkli bir ilişki kurabilmesi için birleşme vasfının olması zarurettir. Rab ve İlah olan Allah ise bu vasıflar ve ahengin enerji kaynağıdır ki, madde, mana ve can kendilerini aktif kılan ve kesintisiz aktif tutan tüm enerjiyi O'ndan alırlar.

İbni Sina'ya göre 'faal akıl' her varlıkta aynıdır buna insanın vücudu da dahildir, sadece insanın bilinci ve bilerek hür bir şekilde hareketlerini seçme kısmı hariçtir. İşaret eder ki, "*... insan bilinç ve*

321-Ibn Sina, Kitabü'shifa'î Vol: I, Mak.8, Faslı: 8. s;128, number; 315

322-Ibn Sina, Kitabü'shifa'î Vol: I, Mak.3, Faslı: 5. s;108, number; 268

323-Ibn Sina, Kitabü'shifa'î Vol: I, Mak.3, Faslı: 6. s;112-3, number; 278-280

akıl ile değerlendirme yapmak sonucunda karar verir, seçme yaparak da anlam verir ve sonuca ulaşır. Diğerleri için (insan vücudu, ruhu ve ikisinin birleşimi olan can da dahil) anlam, sebep ve sonuç her şey otomatik olarak içlerine yerleştirilmiş olduğundan ona göre çalışırlar ve dışa vuran sonuç da onların bu kurallara uyarak yaptıkları hareketlerin sonucudur. Onların hayatlarını sürdürmeleri için sadece otomatik faal akıla ihtiyaçları vardır.”³²⁴ Diğer taraftan insan hem doğal hem de matematiksel şekillerden etkilenerek hayatın anlamını ve hayat düzenlerini algılar. Bu algılamada bireyler, kendi bireysel algılamalarının akıllarına aksettiği şekilde anlam verirler ve bu onların kendi akli dağarcıklarına depo edilir ve bundan sonra buna göre olan tutum ve resimleme sadece o bireye ait olur. Bireysel algılamının sonucu her türlü varlıkta, doğa, matematik ve tüm diğer otomatik var olan ve hareket eden formlara hiçbir etki ve tesir yapamaz.

El-Kindi'nin aklın biyolojik parçalarını tesbit etmesi, El-Farabi'nin saf bilgi ile mümkün bilgi arasını aktif akıl ile birleştirmesi çok önemli bir noktadır. İbni Sina da 'zaruri akıl' ile 'aktif akıl'ı birbirleri ile birleştirdiği gibi ruh ve bedeni de birleştirir. Böylece, evrensel bilgi temelini atar ve her bir varlığın kendi içinde otomatik hareketini sağlayan aklın ve de insan aklının bilgi edinme yol ve yöntemlerini, bu edinilen bilginin hem kendisine hem de diğer varlıklara nasıl aksettiğini tanımlar.

Başından beri biliyoruz ki, felsefe insanı hem Dünya'da hem de ahirette mutluluğun doruğuna çıkarabilmek için en gerekli ve en güzel bilgi edinme metodlarını araştırmaktadır. Eflatun ve Aristo da bu konu ile çok yakından ilgilenmişlerdir, fakat onların odak noktası kişisel ruhları eğitmeyi ve böylece hedefe ulaşmayı amaçlamaktır. Ruh eğitimi ile birlikte bireysel ve sosyal ilişkileri almadıkları için bu tür

---

³²⁴-İbn Sina, Kitabü'shifâ'î Vol: I, Mak.3, Fasıl: 8. s:129, number; 319

felsefe bilgisi Diojen ve Sinope gibi mutluluğu sadece ruhta arayan ve yaşadığı toplumu ve doğayı hiçe sayan kişilikler üretmiştir. Bir Yunan kelimesi olan *'eudaimonia'* müslüman felsefeciler tarafından *'es-Sa'ade veya es-Sa'adetu'l-Kusra'*, mağlup mutluluk ya da *'es-Sa'adettu'l-Uzma'*, ele geçirilen mutluluk olarak tercüme edilmiştir. Görüyoruz ki, insanı ruh, beden ve toplumsal değerler konusunda en yüksek pozisyona koymak için genel olarak *'el-Kemalu'l-Aksa'*, En yüksek zeka ve *'el-Kemalu'l-Ahir'*, sonsuz zeka gibi terimleri kullanmayı tercih etmektedirler. Her bir bireyin, zaruri bilgi ile mümkün bilgi arasında kendine has özel bireysel bağı vardır ve hayatın her yönünü kapsadığı için, yine her bir bireyin kendi görevini ve bu hayata nasıl tatbik edileceğini öğrenip uygulaması da kendi sorumluluğudur.

Bilgi kaynağı ile insan aklı arasındaki bağı *'aktif akıl'* teorisini ilk oluşturan filozof el-Farabi olarak bilinmektedir. Böylece Yaratıcı ile insan arasında ilk iradeli bağ kurma noktasına dikkat çekmektedir. İbn Sina görüşünü el-Farabi'nin bu teorisi üzerine inşa ederek der ki *"...ilk gerçek şudur, varlıklara hayat veren pozitif güç 'Yaratan Güç'den kaynaklanır ve tüm varlığı kapsar. O halde, varlığın sahibinin, hayat verenin ve kusursuz çalışmasını sağlayan Güç'ün bilinme hakkı ilk sırada olmalıdır...o halde insanın ilk görevi bu 'Asıl Kaynağı' bilmek için yaratılmış güzelliklerin çalışma sistemlerini analiz ederek anlamaya öğrenmeye çalışmak olmalıdır...bunu yapabilmesi için 'Gasd' niyet, 'haraka' hareket etmesi ve 'irada' istek olması gerekmektedir...ki, herşeyin arkasındaki gerçeği bulabilsin..."*³²⁵ Bunu yapmayı başarabilen insan da sonsuz mutluluğun kapısını açmış demektir. Bu noktada, İbn Sina'nın uyum içerisinde birleşme ahenk yaratır ve zıtlıklar da zıtlarını yok eder teorisi çok büyük rol oynar. Böylece, Yaratıcı ile yaratılanlar arasındaki bağ, yaratılanlara ahenk

---

325-Ibn Sina, Kitabü'shifâ'i Vol: II, Mak. 9, Fasl: 4. s;147, number; 832

içerisinde birbirleri ile çakışıp zıtlasmadan çalışma imkanı sunar. Ne var ki, otomatik sistemde insana yıkıcı ve tahribat edici görünen kısımlar gerçekte hayati önem taşıyan ahenkli yaşamının zaruri bir parçası olabilir. Öbür taraftan, insanın hür ve bilinçli olarak yıkıp, tahrip ettiği şeyler ise tamamen değişik bir konudur.

Açıkça görüyoruz ki, insan hariç, hiçbir yaratılmış varlığın kendisine potansiyel olarak yüklenmiş yaşam düzenine itiraz etme kabiliyeti yoktur. Bu da gösteriyor ki insan, Yaratan ve diğer yaratıklarla ne kadar çok oranda ahenk içerisinde yaşamayı başarır o kadar çok mutlu olacaktır. Aksi takdirde, ne kadar çok otomatik olarak ahenkle çalışan sistemin zıddına hareket ederse o kadar da mutsuz olacaktır. Zıdların birbirlerini yok etmesi gibi, bu da insanın kendisini rahatsız edecek, yıpratıp ve sonunda da çöküşüne yani kendi kendisini tahrip etmeye sürükleyecektir. *'Kün'* yapabilme ve *'fesad'* yıkabilme teorisine göre, insan, hür irade ve taraflı güç sahibi olması nedeniyle hem kendisini hem de başkalarını yapabilecek ya da tahrip edebilecek güce sahip tek yaratıktır.³²⁶ İbn Sina derki, "...İlk, *'El-Evvel-İnaye'* öyle bir güce sahiptir ki sistemlerdeki, ruh ve maddeyi birbirine birleştirir,"³²⁷ böylece güzellik ve mutluluk varlığın ahenkle çalışmasına bağlı olur. Ahenkle çalışan sisteme karşı sistemle ona katılmamak için savaş veren de kötülük, mutsuzluk ve değersizlik durumu yaşar, çünkü bunu yapmakla sistemi besleyen enerji kaynağının sisteme gelen frekansını, akış gücünü saptırıyor veya da bloke etmeye çalışıyordur. Yani, sisteme rağmen veya sistemin zıddına çalışma sergiliyor olmasıdır. Bu noktada, İbn Sina'nın mutsuzluğa neden olan şeyleri detaylı bir şekilde sıralamış olmasına rağmen, biz bize gereken noktayı, yani insanı mutsuz ederek çöküşüne neden olan kötü davranışları kısaca gözden geçireceğiz.

³²⁶-İbn Sina, Kitabu'shifa'ı Vol: II, Mak.9, Faslı: 6. s;166, number; 866

³²⁷-İbn Sina, Kitabu'shifa'ı Vol: II, Mak.9, Faslı: 6. s;160, number; 853

Kötülük ve mutsuzluk insanın sisteme zıd çalışmasından kaynaklanmaktadır, seçilen hedeflere ulaşmak için kullanılan değerler de çok önemli rol oynar, “...Örneğin, ‘zulüm’ güçlü olma isteğinden kaynaklanır...buna göre, ortaya çıkan zulümdür ve bu meşru olmayan yollarla başarılmış olur... sonuç zalim için başarı olursa, iyilik başarısız olduğu için kötülük olur.”³²⁸ “Görünüyor ki, aktif ve pasif, ruhi veya bedeni; otomatik veya iradeli, nasıl olursa olsun zıt değerlerde evrensel kurallara göre çalışıyor...şayet olan kurallara uyum sağlanamaz ise denge de sağlanamamaktadır....”³²⁹ Onun için insan, her varlığın varlık değerini bilmesi ve onlara göre hareket etmesi zarureti ile karşı karşıyadır. “Görünmeyen alemlerin bilgisi de ancak ve ancak Vahiylar ‘Şeri’ah’ ve peygamberlerin hayat örnekleri ile elde edilebilir. İşte o zaman gövde ruhla birleşince yaşar duruma gelir...”³³⁰ Bu demektir ki, gövdenin bilinçsiz otomatik yaptığı, kendisi ve etrafı ile uyum sağladığı hareketlere uyum sağlamayı insanın bilinçli olarak seçmesi gerekmektedir. Bu hayat düzeni için seçilen kural ve kanunların sahibi de seçen için ‘İlah’ demektir. İnsan da otomatik sistemin sahibini seçerse diğer varlıklarla aynı İlah’ı seçtiğinden dolayı ahenk meydana gelecektir, ki bu mutluluğun ana kaynağıdır.

Onun için, birinci adım, öğrenmek, inanıp kabul etmek ve teslim olmaktır. İkinci adım ise buna göre hareket etmektir ki, mutluluk elde edilsin, mutsuzluk veren şeylerden uzak durulsun, “... Vahiy der ki, mutluluğun kaynağı tek İlah olan tek Yaratıcı’dandır fakat mutsuzluğun kaynağı insanın kendisindedir ve önce akla tesir eder sonra da gövdesine akseder...”³³¹ İbni Sina der ki, mutluluk ve mutsuzluk, iyilik ve kötülük sistemlerinin ana kaynak değerleri

328-Ibn Sina, Kitabu’shifa’i Vol: II, Mak.9, Fasl: 6. s:165, number; 864

329-Ibn Sina, Kitabu’shifa’i Vol: II, Mak.9, Fasl: 6. s:168, number; 869

330-Ibn Sina, Kitabu’shifa’i Vol: II, Mak.9, Fasl: 7. s:169, number; 872

331-Ibn Sina,Kitabu’shifa’i Vol: II, Mak.9, Fasl: 7. s:169, number; 872

evrenselidir ve karşılaştırmak için değer ölçüsü olması gerekir. İnsanın iradesini kullanarak mutluluğunu motive etme ve dengede tutma kabiliyeti vardır. İradedeki mutluluk ne kadar çoksa beden de o kadar sağlıklı ve mutlu olacaktır. Eflatun ve Aristo buna '*pleasure*' yani 'haz' adını vermişlerdir. İbni Sina insanın neden haz peşinde koştuğu veya koşmadığını dört başlık altında kategorize etmiştir. Birincisi, sadece haz duymak. İkincisi, daha çok haz duymak. Üçüncüsü, bilinçli haz duymak, karşılaştırma kabiliyeti ile haz almak veya reddetmek. Dördüncüsü, psikolojik veya biyolojik arızalardan dolayı hazza karşı durmak.

İnsana ait algı, irade ve bilincin çalışma sistemi her insan için aynı işi yaptığından evrenselidir, "*...insanın, bu vasıfları kullanarak temelinden başlayıp bilgi ve hayal gücü ile metafizik varlıklara kadar ulaşma kabiliyeti vardır...o zaman, insan sadece iyilik ve kötülüğü bilmekle kalmaz, varlığın tümünü bilme ve anlama 'tasavvur' kapasitesini elde eder...işte o zaman iki alemin bilgileri insanın algı aleminde birleşir buradaki anlama kapasitesi ruhun bedene üstünlüğü ile kıyaslanır, çünkü madde olan beden bilgi edinme aşamasında ruha engeldir.*"³³² Ruhun gücü bedenin gücünden üstün olmalıdır. Fakat, ruhun bu alemde görünür olması için bedene ihtiyacı olduğundan insanın profesyonel eğitimle iki gücü de kontrollü bir şekilde dengede tutmayı öğrenmesi gerekmektedir. İbni Sina der ki, ruhun kaynağına yaklaşma derecesine göre "*haz ve mutluluk artınca aşka döner, onun için bağımlılık derecesi de artar, zaten ruhun yapısında bu olduğu için kaynağa ne kadar çok yaklaşırsa haz ve mutluluk da o kadar artacağından artık oradan geri dönmek istemeyecektir.*"³³³ O zaman, daha önce çok zor gelen ve kendisine kötülükmiş, zormuş gibi görünen şeyler kolay gelmeye haz ve mutluluk vermeye başlayacaktır.

332-Ibn Sina,Kitabu'shifa'i Vol: II, Mak.9, Faslı: 7. s.;172, number; 878

333-Ibn Sina,Kitabu'shifa'i Vol: II, Mak.9, Faslı: 7. s.;176, number; 887

Böylece, ruhun kaynağını hedef alarak yoluna devam etmesi artık gerekli ve anlamlı görünmeye başlayacaktır.

İbn Sina bu yolculukta otantik bir şekilde en doğru ahenk ve uyum ancak Vahiilerin ışığı altında, peygamberlerin rol model alınmasıyla ve konularda profesyonel olan önderlerin katkılarıyla uyum içerisinde sağlanabilir der. İbn Sina'ya göre, "...en iyi insan 'gerçek' bilgiye en çok yaklaşan ve onu da hareketlerine aksettiren insandır, bu insanların en iyileri de peygamberlerdir, (en mutlu insanlar olarak) onun için, onlar Yaraticı'nın kelamını duyar ve melekleri görürler...onlar Vahiy ile direk muhatab olan insanlardır."³³⁴ Peygamberler de Dünya'nın 'aktif akıl'dırlar, gökleri ve yeri birleştiren odak noktalarıdır ve bu konuda el-Kindi derki, insanın Yaraticı'sı ile bağ kurmasını sağlayan nokta 'aktif akıl'dır. Peygamberler bu konuda en iyi modeli oluştururlar çünkü, onların bilinçlerini artı olarak maksimuma, kendi kişiliklerini 'nefs' de eksi olarak minimuma getirme kabiliyetleri vardır. Onun için de peygamberler insanlara en katkısız, tarafsız otantik olan bireysel ve evrensel örnekleri sunabilirler. Onlar sadece iyiyi yapmayı ve kötüden korunmayı göstererek değil, aynı zamanda 'umut' ve 'korku' ile hayatı dengede tutmak için de örnekler sergilerler.

İbni Sina Yaraticı'nın vahiilerin ve onu hayata uygulamayı gösteren rol model insanların olmasının zaruretine değinir ve insanlığın ancak doğru kurallarla doğru Yaraticı olan İlah'a yönelebileceklerini savunur. "...O, ilahi Kaynak, mutluluk ve üzüntü, umut ve korku kaynağıdır. O kaynak her varlığın başlangıç noktası olduğu, devamlı irtibat kurduğu ve sonunda da yine O'na dönerek birleşeceği bir kaynaktır. Varlığın bağlı olduğu kaynağa geri dönme meyli vardır. Otomatik sistem dışında kalan insan, 'İlah'ın koyduğu kurallara

---

334-İbn Sina, Kitabü'shifâ'i Vol: II, Mak.10, Faslı: 1. s;181, number; 895

uyarak geri dönmesi mümkün olacaktır ve bunun örnekleri Vahiy aracılığı ile kendisine verilmiştir. Peygamberler insanları hikmet kaynağı olan Yaratıcı'dan 'Allah-u Ta'ala' uzaklaştırmaz yakınlaştırırlar. Yaratıcı'nın hikmeti üzerinde hikmet yoktur. Sadece Yaratıcı olan tek varlık sahibi, İlah olarak bu hikmetleri plana koyup tatbik etmeye gücü yetendir. Bu Yaratıcı, Planlayıcı ve Tatbikata koyucu İlah'ın ne aynısı ne de eşiti bulunmaz."³³⁵ İbn Sina, Vahiy'de bulunan gizli ve gizemli anlamları araştırmak için felsefe ve pratik bilgi araştırmalarının bir sakıncası olmadığını savunur.

Bu arada, Abu Hamid Muhammad ibn Muhammad el-Gazali (1058-1111 /H. 450-505) ve İbn Ruşdu'nun (1126-1198 / h. 520-595) eserlerine girmeden önce, konuları daha iyi kavrayabilmek için, zamanın inanç pratiklerine bir göz atmak gerekir. Bu tarih dilimi dinlerin ve insanların daha çok ruhaniyete yöneldikleri dönemdir. Dünya ve doğadan daha çok ahiret ve ruh alemlerine yönelmişler ve aşırı değer vermeye başlamışlardır. Bu da her zamanın problemi olan denge probleminde ruhaniyet değerlerinin madde değerlerine, metafiziğin fiziki dünyaya ağır bastığı ve yine dengenin bozuk olduğu bir zamandır. Bir başka hayati önem taşıyan problem de, çoğu zaman olduğu gibi Yaratıcı ile insan arasındaki ilişki kopukluğudur. Kaynak ile bağ kurmak, o bağı dengede tutarken madde ve manayı da dengeye oturtmak ana hedef olmalıdır, aksi takdirde bir taraf daima ağır gelecek ve o tarafa meyil olacaktır. Onun için, bağ kurarken her iki, seçen ve seçilen, her iki tarafta olan uçların sabit *'Fixed ends'* olması zarureti ortaya çıkmaktadır. Ancak ve ancak bu durumda ruh alemi ile madde aleminin hareketliliği dengede tutulabilecektir. Bu bağ kurma sistemindeki ilişkileri ana denge içerisinde sınırda tutmak için tek bir güç tarafından kontrol edilmelidir ve diğer yan güçlerinde aynı Ana Güç'e itaat etmeleri yine bir zaruret konusudur. Bu noktada insanın

---

335-İbn Sina, Kitabu'shifa'i Vol: II, Mak.10, Faslı: 2. s;189, number; 910

dengeyi oluşturabilmesi için kaynağa gönüllü ve isteyerek ‘*kalp*’ten yönelmesi gerekmektedir.

Bu konuda insan üstü ve otantik bir yol gösterme olmaz ise insanlar kolayca kendi bireysel güçlerinin veya da kendileri gibi yaratık olan başka varlıkların güçlerinin etkisi altında kalabilecek ve böylece de insanlar arasında olması gereken hürriyet, eşitlik ve adalet tamamen ortadan kalkacaktır. O zaman insan ya kendisine ya da başkalarına itaat ederek boyun eğmeye, yani kölesi olmaya başlayacaktır. Ne yazık ki, yapılan yanlış hareketler bile Yaratıcı ve O’nun dini, yani koyduğu kural ve kanunlar adına yapılmaktadır. Görünüyor ki, Yaratıcı ile otantik bağ kurmak, ruh, beden ve onlarla ilişkisi olan her şeyin ahenk içinde çalışabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Otantik bağ kurma sadece otantik link ile mevcut olur, o da sadece Yaratıcı olan her şeyi yaratıp sorumluluğunu alan ‘Rab’ ve her şeyi bir düzene koyarak devamlılığını sağlayan ‘İlah’ ile otantik bağ kurulursa elde edilebilecektir.

Ne yazık ki, ‘İlah’ kelimesinin anlamı açıkça bilinmez anlaşılmaz hale gelmiş, Allah ve İlah kelimelerinin anlamları birbirlerine karıştırılmıştır. Aslına bakarsak, mitoloji ilah kelimesinin anlamını tamamen çarpıtmış, bambaşka bir yöne çekmiştir. İlah kelimesindeki bu sapma, kendisiyle doğrudan orantılı olan ve insanlar arasında olması gereken hürriyet, eşitlik ve adalet kelimelerin anlamlarını ve pratik edilişlerini de sekteye uğratmıştır. Tarihi verilere baktığımız zaman görüyoruz ki, insanlar Yaratıcı’nın, yaratılanların, gücün ve bilginin ana kaynağı, herşeyin planlayıcısı ve harekete geçiricisi olduğunu sorgulamıyorlar. Fakat, herşeyin ahenk içinde birlik ‘Tevhid’ oluşturabilmesi için aynı otoriteye itaat etmesi konusuna gelince, insanlar burada diğer varlıkların otomatik olarak itaat ettikleri İlah’ı seçmekte zaafa düştüğü için otantik bir ahenk kuramamaktadırlar. Bunun için de enerji akımında büyük zıtlık, çakışma, çarpışma,

yetersiz veya aşırı dozaj sebepleri yüzünden konuya has problemler alevi olmaktadır.

Açıkça bilinmektedir ki, yazılı din kitaplarının hepsi, havra, mabed, kilise hatta camilerde bile ata erkil, geleneksel, töresel etkiler altında kalınarak tercüme edilip, taraflı yorumlar yapılıyor. Böylece, otantik olan yazılar zamanla tarafsız menfaatlere uydurulmaya çalışılmıştır. Bu durumda da gurur, hırs, üstünlük ve gücü elinde tutma konuları yüzünden ana değerler paramparça edilmiş ve hala edilmektedir. Bu durum daha da çok şaşkınlık yaratmakta ve yine bu şaşkınlık ta taraflı hareket edenlerin işine yaradığı için daha çok parçalamalar meydana gelebilmektedir. Örneğin, Yahudilerin ellerinde peygamber Musa'nın takipçileri olarak Tevrat ve Zebur'un birçok değişik versiyonları bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı, sadece diğer ilahi dinlerle değil kendi aralarında bile çok bölünmeler oluşmuştur.

Bu ayrışmalarla ortaya çıkan gruplar, Sadduceler 'Zadokitler' Boethusianlar, Ananitler ve Karaylar 10. yüzyılda gelişmeye başlamışlardı, fakat, onların asıl temelleri milattan önce 1. yüzyıla uzanmaktadır. *"Suddeceler Tevratı yazılı olduğu gibi takip etmeye gayret ederken, Phariseiler yazılı Tevrat'a ek olarak sözlü gelişen 'İkinci Tevrat' denilen değerlere de inanıp takip ediyorlardı. Bu durumda, ikinci Tapınak zamanında daha birçok mezhepler meydana gelmiştir, (sic) 'Boethusianlar' sadece yazılı Tevratı takip etmeye çalışırken, yeni yeni mezhepler meydana çıkarak (sic) Tevrat'a yeni kısımlar eklemiş ve buna da 'Essenlerin Tevrat'ı, mezheblere de (Ölü Deniz Mezhepleri) denmiştir."*³³⁶

Ananitler ve Karaylar da daha sonra, Tevrat'ın açıklaması sayılan ilahi Talmud'u reddederler ve Tevrat'ın anlamının açıklama yapılmadan

---

336-karaite-korner.org/history/...His. of Karaism', 'The Sudducees and the Boethusians' prg;1

alınmasının gerektiğini söylerler. *“İnanıyorlardı ki, hahamların yaptıkları kanunlar Allah’ın sözlü olarak dilden dile gelen kanunları değildir, onlara Allah tarafından Vahiy edilmemiştir, onlar sihibazların uydurdukları şeylerden başka birşey de değildirler.”*³³⁷ Onun için de hahamları takip eden ‘Rabbaniyin’ler ile Talmud’u takip eden Talmudiyin’ler arasındaki çatışmalardan dolayı birçok mezhebler ortaya çıkıyordu. Onuncu yüzyılda çok yaygın hale gelen bu ayrışmalar, yahudi toplumunu hem içten gelen ayrışmalarla hemde diğer dıştan gelen inançlar arasında mücadele vermeye zorlamaktaydı. Her biri kendi kimliklerini, kanunlarını ve kurallarını oluşturmaya çalışıyorlardı ve bu da din adına toplum içinde çok karmaşık bir durum yaratmaktaydı. Doğal olarak Tevrat’ın her konusunu değiştiremezlerdi. Ne var ki, otantik olması için tüm kitabın tahrif edilmemiş olması gerekmektedir, az bir kısmı bile değişse artık o kitap otantik sayılamaz. Yahudi toplumu kendi kitaplarını tahrif etmekle, birbirlerinin kitaplarını, dolayısı ile de kendi kitaplarını geçersiz duruma getirmekteydiler. Aynı zamanda birbirlerine aynı dinin bir parçası değilmiş, ayrı dinlerdenmiş gibi muamele etmeye başlamışlardı. Bu durum, 6. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar ‘Gaonim’, yani gurur, muhteşem ve şahane zaman dilimi olarak bilinmesine rağmen toplumda yer alıyordu. Bu zaman dilimi *“Ganon isminin Babil’in iki akademi merkezi olan Sura and Pumbedia’nın başkanının onuru adına verilmiş olduğu sanılmaktadır.”*³³⁸

Öbür taraftan, Avrupa’da da kiliselere ait hareketler kendilerini tamamen dine adıyor görünüyorlardı. Hayat düzenini içeren kanun ve kurallar rahipler ve rabbilerin önderliğinin altında yaşıyordu. Bu hareket, *“Fayum da bulunan Heracleopolis Magna yakınında bulunan Coma’da 3. yüzyılın ortalarında doğan...”*³³⁹ St. Antoni ile başlayan

³³⁷-jewishvirtuallibrary.org/... ‘Karaites’ prg; 2

³³⁸-encyclopedia.thefreedictionary.com/... ‘ Gaonim’

³³⁹-newadvent.org/... ‘St. Anthony’, ‘Second Temple period-The Sudducees and the

bir harekettir. St. Antoni İsa Peygamberin havarilerini taklit etmeye çalışır, Dünya hayatını tamamen bırakarak sadece ahiret için çalışmaya başlar. St. Anthoni'nin kendisinin nasıl yaşadığını gösterir otantik bir kaynak yoktur fakat Dünya'yı hiçe sayarak ahireti kazanma fikri ve yaşantısı sonradan bu yolu seçenler için temel oluşturmuştur. İnsanın kendi nefisini hiçe sayması temel ilke olarak alındığından, onlar evlenmez ve Dünya hazları için birşey istemezlerdi, oruç tutar, ibadet eder toplumdan uzak gruplar halinde yaşamayı seçerlerdi. Bu tür insanlar kendilerini diri diri, Dünya'da ölü muamelesi yapan yaşayanlardı ve bu durumda da din adı altında sömürülmeye çok müsait hale gelirlerdi, özellikle de fakirlik konusunda.

Bu arada, İsa Peygamberin mucizevi doğuşu ve O'nun kutsal Ruh'la güçlendirilişi, Yaratıcı ve Kutsal Ruh'la olan ilişki çeşitlerine inanışlarda ayrıcalıklar meydana geliyordu, bu da İsa Peygambere verilen Vahy'in otantikliğine zarar veriyordu. Peygamber olarak, Vahy'i aynı kaynaktan aldığına göre İsa Peygamber Vahy'in ana temellerini reddetmiyordu, çünkü o da '*La ilahe İlla Allah*' temel prensibine dayanıyordu. Aslına bakılırsa, daha öncede bahsettiğimiz gibi, İsa Peygamberin doğumu kendilerini adeta ilahlaştırmış erkeklere meydan okumaktaydı. Yaratıcı'nın tek güç ve tek İlah olduğunu açıkça ortaya koyuyordu. O, '*Ol*' dediği zaman her şey olur, babasız çocuk bile yaratabilirdi ve İsa Peygamber bunun ispatı idi. Yaratıcı'nın insan yaratması için erkeğe de, fiziki kanun ve kurallara uymaya da ihtiyacı yoktu. Ne var ki, bu nokta birçok şekillere yorumlanmıştır. Vahy'in gelişi üzerinden çok geçmeden de takipçileri ayrı ayrı gruplar oluşturmaya başlar ve her biri diğerinin inancının yanlış olduğunu iddia ederek kendilerinin doğru olduğunu savunurlardı. Oysa böyle yapmakla kendi görüşlerini de çürütmekteydiler. Onuncu yüzyıla

gelene kadar bir çok, neredeyse her köşede bir ekol oluşmaya başlamış ve tüm günlük ve akademik yoğunluk da bu konulara verilmiştir.

Zamanın Hristiyanları Roma İmparatoru Nero Clausus Germanicus'dan (MS 15-68) bir hayli zulüm görüyorlardı. Çarmıha geriliyorlar, hayvanlara atılıyorlar veya diri diri yakılıyorlardı. *"Nero'nun bu hareketleri onu Hristiyan Kilisesi camiasında anarşi ilan ettirmişti."*³⁴⁰ Sonunda Nero da MS 68 de intihar eder ve onun yerine Titus Flavius Vespasianus (MS 09-79) imparator olarak geçer. Bu arada MS 63 de Kudüs'te Roma'lılara karşı ayaklanma vardır. Titus MS 70 de Kudüs'e gider ve Yahudi isyanını bastırarak zafer kazanır. Yahudilerin tek İlah'lı ve Vahiy kaynaklı inançlarının tersine Roma'lılar çok ilahlı dinlere inanıyorlardı. Onun için de çatışmalar gündün güne daha çok büyüyor ve de vahşice haller alabiliyordu. Ne var ki, Romalılar arasında yeni gelen Vahiy inancını kabul edenler oluşmaya başlamıştı. Bazı insanlar, hatta Titus'un ailesinden bile bu yeni inancı seçenler bulunmaktaydı. İmparator Domitian diye bilinen (MS 51-96), Latin ismi Caesar Domitianus Augustus olan fakat orijinal adı Titus Domitianus başa geçer ve (MS 81-96) arasında hüküm sürer. İmparator Domitian, *"alimlere gerek görmez ve tüm felsefecileri sürgün eder...devletin dinini kabul etmiyorlar diye Hristiyanlara da zulüm eder ki bunu politika için de gerekli görerek yapar...Zalim bir kişiliğinin bulunduğu söylenir..."*³⁴¹ ve de sonunda MS 97 de Girit'in papazı St Timoty idam edilir ve bu idamlar serisinin bir başlangıcı olmuştur. Sonunda, Marcus Ulpius Trajanus'un (52-117), 98 den 117 ye kadar olan hükümdarlığı zamanında, Genç Pliny diye bilinen Gaius Plinius, (61-112) tarafından kendisine yazılan ve Hristiyanlara nazik davranılmasını istediği mektup üzerine Hristiyanlara daha iyi davranmaya başlarlar.

---

³⁴⁰-roman-empire.net/emperors/... 'Nero Claudius Drusus Germanius' prg; 28

³⁴¹-'History of Western Philosophy (1993)' p; 267-8

Aynı zamanda tartışmalar müzakereler hala devam etmekteydi, bu arada İskenderiye'nin St Clement'i diye bilinen Titus Flavius Clemens (150-215) Atina'da doğmuş Kudüs'te ölmüştür. St. Clement Origen'in hocası idi ve Kiliselerin doktrinlerinin tersine Tek İlah'a inanıyordu. Bilginin önemini vurguluyor ve felsefenin yeni Vahiy'i ve Eflatun'nun felsefesini anlamada kullanılmasını savunuyordu, fakat, ortadoks kilisesi tarafından dini yozlaştırmak ve pagan değerleri dine katmakla suçlanıyordu. Origen de (185-233) İskenderiye'de yaşayan Yahudi bir felsefeci idi. Origen Vahiy'nin otantik kaynak olduğunu savunuyor ve gerçek bilgi kaynağı olduğunu söylüyordu fakat Vahy'in üç aşamada anlaşılabilceği görüşündeydi. Birincisi, Vahiy tarihi bilgi veriyor, ikincisi bilmek isteyenler için ruh hakkında bilgi veriyor, Üçüncüsü de gizemli bilgileri bünyesinde bulunduruyordu ki ona ancak araştıranlar ulaşabilirdi. Aynı zamanda, *“Origen ve Yunan Papazların çoğunluğu paganlara ‘heretics’...zulüm yapılması taraftarı değillerdi, çünkü bilinçli insanın kendi inancını kendi hür isteği ile seçmesi gerektiğini savunuyorlardı.”*³⁴²

Çok geçmeden, otantik bilgi edinme tartışmaları yerini İsa peygamberin kişiliği ve pozisyonu hakkında kıran kırana yapılan tartışmalarına bırakır. O zamanda Linyalı teolojist olan ve İskenderiye'de yaşayan Papaz Arius (256-336) bulunmaktadır ve *“O'nun en önemli çalışmalarından birisi ‘Thalia’dır (The Bouquet 323) bu çalışma normal yazı ve şiir içeriyor ve kendi inançlarını savunuyordu. Bu çalışma Trinitarianlar tarafından yok edildiği için bu gün elde etmek mümkün değildir. Arius'un yazıları hakkında edinilen bilgiler genellikle kritikleri üzerinden elde edilebilmektedir. Bu kritikler onu halka hak etmediği bilgiyi vermekle suçlamaktadırlar, bilginin bazılarının halk kesiminden saklanması gerektiğini savunmaktadırlar.”*³⁴³ Aynı zamanda İsa Peygamberin İlah olarak

³⁴²“The Medieval World Europe 1100-1350 (1998) s; 113

³⁴³-arian-catholic.org... ‘who was Arius?’

alınmasına da karşıdır. Bunun için üç noktaya dikkat çekerler, “...*Oğul baba ile eşit değildir, çünkü biri Yaratacı diğeri yaratıktır.*” der.³⁴⁴ Yaratacı İsa’dan önce de vardı ve İsa’nın olmadığına da varlığına devam edecek. Her ikiside değişik öz yapıya sahiptirler. Papaz Arius İsa Peygamberin tamamen kutsallaştırılmasına da karşıdır. Onun için kilise Papaz Arius’un doktrinine karşı gelir ve uzun zaman onunla mücadele eder.

Sonunda (Nicaea) İznik Konseyi kurulur, baba oğulun aynı öze, yapıya sahip olduğu ilan edilerek Papaz Arius sürgün edilir. Ne var ki, Kostantin saltanatı bitmeden biraz önce bazı kiliseler Papaz Arius’un doktrinini benimsemeye başlar ve konu tekrardan tartışmaya açılır. Bu arada I. Kostantin de İsa Peygambere gelen Vahy’in takipçisi olmuştur. Bu da gösteriyor ki, ilk yüzyıllarda çıkan karışıklıklar genelde, güç ve mevkilerine tutunmak isteyenler tarafından kasıtlı olarak çıkarılmıştır. İmparatorlar, din adamları, hatta alimler, Yaratacı ve peygamberler hakkında gerçek bilgi aramak yerine dini kendi menfaatleri için kullanmaktan çekinmemekteydiler. Ne var ki, MS 380 lerde Nicaea Konseyi tarafından kabul edilen ‘Nicaean Mezhebi’nden biraz daha değişik olan ‘Nicene Mezhebi’ni takip eden yeni imparator Theodosius I (347-395) zamanında Arianism’e, ‘Papaz Arius doktorini’ne, karşı yeni bir atak başlar. Böylece tüm Orta Doğuda Arianlar, Niceneler, Ortodoxlar, Katolikler ve Paganlar arasında ve de toplumun her kesimini içeren amansız bir mücadele başlamış olur.

Bu arada, Quintus Septimus Tertullianus (155-220) tarafından tohumu ekilen ‘Trinity’ (Teslis) Üçleme anlayışı ise çok değişik meyveler vermeye başlar. Bu, baba, oğul ve kutsal ruh’un aynı yapıya ‘Homo Ousion’ sahip ‘Üçleme’ formülünü ilk olarak Nicene (İznik) Konseyi (325) meydana çıkarıp kabul etmiştir. Hristiyanlık Roma

---

³⁴⁴-‘History of Western Philosophy (1993)’ s; 333

İmparatorluğu'nun resmi dini olarak kabul edildiğinde, İznik Konseyi tarafından formüle edilen doktrinin tek doğru inanç olduğu kabul edildiğinden, bu 'Üçleme' inancı resmi din olarak ilan edilir. Theodosius bunu ilk defa tüm din adamlarının da katılmış olduğu Kostantinapolis Konseyi'nde açıklar ve der ki, bu resmi inanç Doğu Batı nerede olursa olsun tüm Hristiyanları kapsar. Tüm din adamlarına, yeni Vahiy'den alındığı iddia edilen ve resmileştirilen yeni 'Nicene Mezhebi'ni takip etmeleri emredilir. Aslında, bu inanç Konseyin Nicene mezhebini taşıyan fikirlerini, prensiplerini, sanki Yeni Vahy'in prensipleri imiş gibi koyarak ikisinin birleşmesinden meydana gelen ve emellerine uyan bir inanç çıkartmışlardır. Böylece, yarı kutsallartırılmış ilahlar yaratılıp, Yunan Mitolojisine aşına olan Avrupa insanların hizmetine sunulmaya çalışılmıştır.

Bütün bunlara kutsallık vererek daha çok halk desteği umulmaktaydı. Olanların arkasındaki gerçeğe bakılırsa da, aslında onlar kendilerini ilahlar yerine koyuyorlardı çünkü, insanların takip etmelerini istedikleri kanun ve kuralları kendileri yazıp yürürlüğe koymuşlardı. Bütün bu kanun ve kurallar tüm din, ekonomi, politika, eğitim ile ilgili her sosyal alanı kapsamaktaydı. Bu tutum, konsey elemanları dahil, otomatikman tüm insanların hürriyetini, eşitliğini ve adaleti tamamen yok etmekteydi. Onlar böylece Tek İlah olan Yaratıcı'nın rolünü oynamaya çalışıyor fakat sadece hem kendilerini kendilerine köle, hem de başkalarını kendilerine köle yapıyorlardı ve her halükarda hep birlikte yaratığı yaratığa köle ediyorlardı. Çünkü, onlar ya kendi emirlerini yada kendileri gibi yaratık olan başkalarının emirlerini sorgusuzca takip ediyorlardı.

Sonunda Makedonya'da bulunan Thessalonica (Selanik) halkı ayaklanır ve oradaki hakimleri taşla tutar, çünkü bu inanış altında verilen kararlara tamamen karşıdırlar. Sonuç olarak, 419-420 lerde isyan çıkar bunu duyan imparator Theodosius askerlerine intikam

alınmasını emreder ve bunun üzerine, sadece bu sebep yüzünden 7000 civarında suçsuz insan katledilir. Bütün bu olaylardan sonra, St Ambrose diye bilinen Piskopos Milan Aurelius Ambrosius (339-397) bu katliamı kınamak için imparator Theodosius'un da bulunduğu ibadet seremonisine liderlik yapmayı reddetmiştir. Bunun üzerine işin ciddiyetini anlayan imparator pişman olur ve kiliseye, kurumu ve yönetimi içeren sınırları çok geniş yetkiler verir. Bundan sonra kiliseler ve kilise liderleri imparatorluklara baş kaldıracak güce sahip olmaya başlarlar. Fakat, aynı zamanda da kiliseler ve liderleri politika ve ekonomi alanlarına kolayca alet edilmeye de başlanır. Böylece, tek İlah'a inanan Athanasian mezhebi de Nicene Mezhebi içine karışır ve kaybolur gider.

Ancak, Athanasian mezhebi devamlı yeniden geri gelen bir inanıştı ve St. Athanasius'un (296-373) inancı olarak isim yapmıştı, ki onun yazıları derlenmiş ve Yeni İncil'in yeniden yazılmasında kullanılmıştır. Bu yeni İncil Hippo Konseyi tarafından 393 de kabul edilmiş fakat Carthage Konseyi tarafından 397 de tekrardan kabul edilmiştir. Çünkü, İmparator Gainus Valerius Diocletianus'un (240-311) emri ile bazı kiliseler yıkılmış ve 393 de Hippo Konseyi tarafından kabul edilen İncil'in bazı kısımları kaybolmuştu. Ne eklendi, ne çıkarıldı bilinmez fakat bu yeni kabul edilen İncil artık Resmi İncil olarak kabul edilmiştir.³⁴⁵ Aslında bu konuda başka bir söylem de derki, St. Athanasius'sun yazısı kaybolmuştu fakat 450-670 arasında onun adına yazılar yazılmıştır. Bu durumda Athanasius'un, Origenism'in ve Arius'un doktrinleri Yaratıcı ve yaratılan arasında açıklama getirdiği için birbirlerine benzetilmişlerdir. Fakat, İsa Peygamber eğer Yaratıcı ile aynı özü taşıyorsa neden zaruri bilgiden habersiz olduğunun tartışma konusu Athanianlar ve Arianlar arasında süre gitmiştir.

---

³⁴⁵-The History of Western Philosophy (2003)' s; 238-239

Bu arada da, manastırlar arasındaki Hıristiyan inanış ve ibadet ayırıcılığı oluşmaktaydı. Modalistik Monarşizm “...bağımsızlık doktrinini reddeder, varoluş işaretleri ve sebepleri ‘logos’ Yaraticı ilah’ın baba (bağının) olduğunu gösterdiğini kabul ederdi.”³⁴⁶ Dinamik Monarchianism de İsa’nın sadece bir insan olduğunu fakat O’na kutsal bilgi ve güç verilmiş olduğunu savunuyordu. İkinci yüzyılın Roma’sında, İmparator Theodotus başa geçene kadar durum böyle idi. Monarchianism, Roman katolik Papa Viktor I (?-198) tarafından resmi olarak itibarsız sayılır. O zamanlarda genel olarak çoğunluk tarafından konuşulan Yunanca dili Latince konuşulmaya dönüşüyordu. Bu arada Suriye de 260 dan 272 ye kadar Antioch Piskopatu olan Samosata’lı Paul İsa peygamberin sadece bir insan olduğunu ‘logos’ şekil ve sözlerin de sadece Yaraticı’nın kelimesi olarak alındığını O’nun özünü ifade etmediğini savunur. Onlarda Monarchianların uzantıları durumuna gelirler, Dinamik (uyum sağlayanlar), Modalistik (Sabellianlar) olarak ayırım devam etmekteydi. Ne var ki, onlarda kendilerini uyum sağlamaktan ve değişmekten kurtaramamışlardır.

Laodicea’nın piskoposu olan Genç Appolinaris, Latince’de Apollinarius (310-390) İsa Peygamberin tabiatı hakkında Apollinarianism adlı yeni bir doktrin türetmişti. Appolinaris ve babası, Roma İmparatorunun klasik İncil’in öğretilmesini yasaklamasına karşın, yeniden şiir ve düz yazı formunda İncil yazmışlardı. Baba oğul “İsa’nın normal insan ruhuna ve mantığına sahip olduğunu söyleyen Arianisme karşı tam savaş açarlar...bunun üzerine Laodicea’da yapılan Nicene toplantısında (361) Appolinaris piskopos seçilir. Mantık ve İbranice de eğitim almış belegat öğretmenliği yapan,”³⁴⁷

³⁴⁶-britanica.com/...:Monarchianism’, ‘Christian Heresy’ prg; 1

³⁴⁷-britanica.com/...:Apollinaris The Younger’ prg; 2

Appolinaris ve babası günahın sadece bedene ait olduğunu, İsa'nın ise özünden dolayı günahsız olduğu inancını savunmaktaydılar.

Üçüncü yüzyılın bir başka papazı olan Sabellius (217-220) da bu çok hararetli tartışma ve ayrışmaların ortasında orta bir fikir sunmaya çalışır, Vahiy ve İsa Peygamberin tabiatı, Yaratıcı ile İsa ve kutsal ruh arasındaki ilişkiyi tanımlamaya çalışır. Sabellianlar İsa Peygamberin insan olduğunu savunup “...Yaratıcı'nın tek olduğuna inanır ve Trinitarianların, Yaratıcıya Üç Kişiden Biri fakat üçüde değişik modlara sahip, tıpkı güneşin, parlak, sıcak ve yuvarlak olduğu gibi fikirlerine karşı çıkarlar.”³⁴⁸ Sabellianlar, Arianlarla da, Kostantinopol Konseyinde Nicene (İznik) Mezhebinin resmi din olarak kabulüne kadar birbirlerine karşı aşırı derecede savaş vermekteydiler. Ne var ki, Hristiyanlık daima islah edilmeye çalışılmakta idi, daha sonra İspanyol Teolojist Michael Servetus (1511-1553) ve felsefeci Emanuel Swedenborg (1688-1772) ise 18. yüzyılda Yeni kilise kabul edilen inacin kurucuları olarak temellerini atan iki alim kabul edilmektedirler.

Priscillianism de Priscillian (340-385) adı ile bilinen zengin bir halk adamı olan ve Gaul'da ölen bu zatın adına atfedilmiştir. Priscillian kafir ilan edilerek idam edilen ilk insan olmuştur. Kendisinin doktrini sadece iyi ve kötü temel prensiplerine dayanıyordu. “Priscillian inancına göre, melek ve insan ruhları Yaratıcı'dan geliyordu fakat bedenler Şeytan tarafından yaratılmıştı ve insan ruhu ile günahları yüzünden ceza olarak birleştirildi. Onların inancı insanları İsa'nın gerçek insan oluşunu reddetmeye yönelikti.”³⁴⁹ Priscillianlar hem gizlilik gözetirler, hem de kendilerini evlenmekten, et yemekten ve de şarap içmekten men ederek daha yüksek mutluluk bulmayı umarlardı. Sonunda Priscilli 384 de mahkemeye verilir, büyücülük ve ahlaksızlık suçundan yargılanarak 385 de idam edilir. Priscillianism'in bazı

³⁴⁸-Dictionary of Philosophy ed. by Thomas Mautner, s; 497

³⁴⁹-britanica.com/...Priscillian', 'Spanish bishop' prg; 2

doktrinleri 400 ve 447 de Toledo Konseyi tarafından kınanır ve bu kınama daha sonra 1563 de yapılan Braga Konseyinde tekrarlanır ve artık bu doktrinin geçerli olmadığı resmi olarak ilan edilir.

Bu arada Arian Mezhebini benimseyen ve 353 ve 361 yılları arasında İmparator olan II. Constantius (317-361) diğer mezheb takipçilerine ve paganlara (putperestlere) cezalar vererek imparatorluğun bütünlüğünü sağlamak için herkesi Arianism Mezhebi altında toplamak ister. İncil'in 381 yılında Yunanca'dan Gotik diline çevrilmesinden önce, Piskopos Ulfilas-Wulfila (311-382) yeni gotik alfabesi oluşturarak. *İncil'i Alman diline çevirir ve hala kullanılmakta olan Alman Hristiyan terminolojisini oluşturur.*³⁵⁰ Ulfilas önceleri Arianism'i takip ederken daha sonra Üçleme 'Trinity' inancını kabul eden 'Homoean' formülünü takip etmeye başlar. Theodosius I, 379 da yeni imparator olarak başa geçer ve 381 de Arianism mezhebinin yerine Nicean Mezhebini resmi din olarak ilan eder. Theodosius bu konuları görüşmek üzere Ulfilas'ı Konstantinapol'a çağırır ve Ulfilas ziyareti sırasında Konstantinapol'da ölür.

Bu noktada şunu iyi anlamak gerek ki, mezhebler içinde gruplaşmalar çoğaldıkça kilise yönetimi adı altında manastır da yaşama sistemi oluşmaya başlamıştır. Manastır sisteminin oluşmasının bir çok nedenleri vardır fakat, en önemlisi bir mezhebin resmileştirilmesi ve diğerlerinin küfür addedilmesidir. Küfür addedilen mezheplere ait olan önder ve kişiler buralara sığınıyorlardı. Çünkü, mevcut kiliseler kendilerine sığınan alimlere ve halka sessiz ve emin bir mekan sunmaktaydı. Aynı zamanda İmparatorluğun zülmünden kaçan değişik halk da bu kilise ve manastırlara sığınıyorlardı. Böylece, Manastır hayatı sistemi oluşması ile Hristiyanlığın gelişmesinde yepyeni bir dönem oluşmaya başlamıştır.

---

³⁵⁰-britannica.com/...:Ulfilas', 'Bishop of the Goths' prg; 4

Saint Anthony ‘Eremitik’ (çöl) Monasticism hareketinin babası olarak görülür ve Mısır’daki keşişler için ilk keşiş kanun ve kuralları kitabı yazan Saint Pachomius (290-346) da ‘Cenobitik’ (halka ait) Monasticism’i meydana getirmiştir. St. Pachomius “...7000 keşiş ve rahibeden oluşan 11 manastır oluşturmuştur.”³⁵¹ St. Pachomius’un etkisi altında kalan St. Benedict (480-547) de Batı’da kendi manastırlarını oluşturmuş, 535 ve 540 arasında ‘Benedictine Kuralları’ diye bilinen kendi kanun ve kurallarını yazmıştır. Bu Benedictine kuralları 6., 7. ve 8. yüzyıllarında manastırlarda kullanılan kurallar olmuştur. Daha sonra, “...bu kuralları genişletmek ve yeni reformlar yapmak için Aquitaine kralı ... Louis (the Pious (778-840)) kanunları bir program halinde tüm krallık sınırları içerisinde bulunan her dini yapıya uygulamak için iki defa meclis kurar. Bu Ağustos 816 ve Temmuz 817 de toplanan meclislerin ana hedefi bir çok grup olan dini grupları iki belirgin grup altında toplamaktır.”³⁵²

Sonunda Saint Odo (878-942), Papa XI John’u Fransa ve İtalya’da problem yaratmaya başlayan manastırları kontrol edebilmek için, hem idari hem de üye olunması hakkında reform yapması için görevlendirmiştir. Cluny Abbey manastırının 910 da kurucusu olan Akitanyalı (İspanya) William (875-918) zamanına kadar, bu Cluny Hareketi Avrupa’da 950 ve 1130 yılları arasında manastır ve kiliselerde en çok güç sahibi olan dini kuruluş olmuştur. Cluny mensupları ‘Allah’ın selamı’nı slogan edinmiş, altın kaplardan yiyor, narin kumaşlar giyiyor, renkli bardaklardan içiyor ve kiliselerde koro halinde toplu ayin yapıyorlardı.

351-britanica.com/...‘Saint Pachomius’, prg; 3

352-itpres.org/...‘Benedict of Aniane, the Emperor’s Monk’, ‘The Second Benedict’ p;11,

prg;1

Böylece, Dünya hayatından uzaklaşmak için başlayan manastırlarda yaşama hareketi Dünya zenginliğini ve gücünü gösterme hareketine dönüşmüştür. O kadar ki, Haçlı Hristiyanlar adı altında Hritiyanlara da ve diğer dinlere de meydan okumaya başladılar. İlk Haçlı seferleri 1096 da Kudüs'e yapılmış ve 637 yılından beri Müslümanların elinde bulunan Kudüs şehri 1099 da Haçlılar tarafından alınmıştır. Sonunda, Yaratıcı, İlah, peygamber ve Vahiy kelimelerinin gerçek kelime anlamları bir yana atılmış, din adına krallıklar ve kiliselerin gücü öne çıkıp her alanı kuşatmıştır. Ortada ne otantik İlah anlamı, ne otantik Vahiy, ne de Peygamberin otantik sözleri ve hareketleri kalmıştı, dolayısı ile de ne hürriyet, ne eşitlik ne de adalet bulunmaktaydı.

Uzak Doğu dinlerindeki felsefe ve tarihi gelişmelerde ise vahiy geldiğinin herhangi bir ispatı olmamakla birlikte, Batı dinleri ile son derece birbirine benzeyen bireysel ve evrensel değerler bulunmaktadır. Fakat, iş ilah seçimine gelince son derece drastik değişiklikler görülmektedir. Mahavira ve Vardhamana (kahraman) (MÖ 599-527 veya 480-408) adları ile bilinen dini liderin sade ve öz tavsiyeleri MÖ 430 yıllarına doğru Jainizm'in ve Şamanizm'in temellerini oluşturur. Siddhartha Guatama 'Buda'nın (MÖ 6. yüzyıl) da sade ve öz tavsiyeleri de Budizm'in, Hinduizm'in ve Sikhizm'in temelleri haline gelir ve zamanla da sayısı bilinmeyen ilahlar ve rablar eklenir. Kutsal kitap Rig-Veda da tek bir varlık olan Kutsal Brahma, Buda'ya dönüştürülür. Budisim de iki ana kola ayrılır birisi Mahayana'dır, Buda'yı ilahi kurtarıcı olarak görür diğeri ise Theravada or Hinayana olarak bilinir. Fakat, bunlar Buda'yı sadece evliya yani ruhi lider olarak görür. Mahayana'nın kelime anlamı 'Büyük araç', Theravada'nın kelime anlamı ise 'küçük araç'tır. Büyük Araçta Buda ölümsüzdür ve zaman ötesidir, O'nun için de ne geçmiş ne de gelecekte vardır. *"Theravada Buda'sında ki önemli fark, Buda'nın tarihsel bir kişi oluşu ve örneklerle 'nirvana' mutluluğun yolunu göstermesidir. Bu grubun özelliği, ilah arayışına girmeden önce*

insanın kendi kendisini disipline etmesine yönelmesidir. Daha sonra oluşan ve daha çok üyeleri olan bu inanışta ilah figürüne rastlanmaz fakat bir çok doğa üstü varlıklar yer alır.”³⁵³ Diğer taraftan Küçük Araç inancına göre Buda hala tarihi figür olarak kalır, açıkça ilah olarak alınmaz fakat dolaylı yoldan ilahlaştırılır, “...saçı veya dişleri ibadet hanelerinin önemli simgeleri haline gelir.”³⁵⁴

Budizm MS 2. yüzyılında Çin’de görülmeye başlamış ve daha sonra Taoizm ve Konfüçyüsçülük içerisine kaynaştırılmıştır. Daha sonra da MS 538 ve 552 yılları arasında Kore ve Japonya’ya kadar ulaşır ve MS 6. yüzyılda Muhammed Peygambere gelen yeni Vahiy’e kadar gelişmeye devam eder. Yeni Vahiy inanç sistemi, Budizm’in bu bölgelere daha çok yayılmasını engellemiştir. Öylesine ki, sonunda 6. ve 8. yüzyılları arasında mağara ve tapınaklara çekilmek zorunda kalmış ve manastır hayatı yaşamaya başlamışlardır. “*Dunhuag da Bin Buda mağaraları diye bilinen 500 kadar mağarada toplu halde yaşamışlardır. Budist murals (duvar resimleri) zamanı 5. yüzyıldan 8. yüzyıla kadar üç yüzyıl devam etmiştir.*”³⁵⁵ Bu arada Japonya, temeli MÖ 6. yüzyıla, Şaman adetlerine dayanan ‘Şinto’ (savaş ilahları) dedikleri dine inanmaktaydılar. “*Şintaizm’in mitolojisinde Japonya’nın ve Japonların çok özel olarak yaratıldıklarını ve onların İmparatorlarının da Güneş İlahesinin soyundan geldiği savunulmaktaydı.*”³⁵⁶

Şintoizm’in anayasası yoktu, bir insan Budist veya Konfüçyüsçü olabilir isterse de Şinto inancına sahip olabilirdi. Eski olayları içeren ‘Kojiki’ (Ogura/Kokura) adı verilen kitapları çok önem taşımaktaydı.

353-historyworld.net/...‘history of Buddhisim-Mahayana and Theravana’ prg: 2

354-historyworld.net/...‘history of Buddhisim-Mahayana and Theravana’ prg: 4

355-historyworld.net/...‘history of Buddhisim-Budist murals: 5th-8th century AD’ prg: 5

356-urantiabook.org/archive...‘Shinto’, ‘An Introduction to Shinto’, ‘The religion of nature worship, emperor worship, and purity’ prg:1

İki ana ilahları vardı erkek olan 'İzanaki', dişi olan da 'İzanami' adı ile bilinmekteydi. Bu iki ilah diğer ilahları üretmekteydiler. Neredeyse her bir grup kendisine has 'kamiler' yani ilahlara sahiptiler, bu ilahlar doğanın güçlerini temsil ediyorlardı fakat henüz onlara şekiller verilmemişti. Japonya'ya ilk şekil MS 609 da 2.75 metre yüksekliğinde Buda heykeli ile girmiştir. İmparator Şomu'nun (Shoumu) hükümdarlığı zamanında Nara'nın (şehir) başşehir olduğunda 710 ve 794 yılları arası Budizm ülkenin resmi dini ilan edilmiştir. *"Japonya'nın Liderleri Budizm'i, sosyal asayiş ve politik kontrolü elde etmek, aynı zamanda da yörede bulunan daha büyük ve daha sofistike görünen kültürün bir parçası olabilmek için kabul etmişlerdir,"*³⁵⁷ böylece dini pratikte Şinto ve Budizm birbirine karıştırılmıştır. Bu durumda Buda, Güneş'ten gelen 'Yegane Işık Saçan' ilah olan 'Birushana Buda' ya dönüşür. Daha sonra, 8 ve 12. yüzyıllar arası Ezoterik Budizm doktrini revaç bulmaya başlar ve Buda artık 'Kozmik Buda' konumuna gelmiştir. Çin'deki Buda da 6. yüzyılda 'Zen-absorption', yani Zeni-içine sindirme aracı olarak rabita yapmada kullanılmış ve daha sonra kendince başka bir mezhep haline gelmiş, Çin ve Kore'de Budizm'in yanısıra tatbik edilmeye başlanmıştır.

Dokuzuncu yüzyıla, başşehir olan 'Heian-Kyo' adına atfedilen 'Heian Dönemi' (794-1185) denilmiştir. Her halükarda, bu döneme kadar Japonya'da Budizm içinde 6 mezhep oluşmuş ve bu mezhepler bir zamanlar başşehir olan Nara'ya atfen 'Nara'nın Altı Mezhebi' olarak tanınmıştır. Mezheplerden Sanron, Hosso ve Kagon Mahayana'yı ana prensip olarak takip ederken, Jojisu ve Kusha Theravada'yı takip eder, Ritsu Mezhebi ise her ikisini birden takip etmektedir. Bu mezhepler aynı inancın değişik noktalarına konsantre olduklarından her zaman yeni bir doktrin ortaya atılmaktaydı. Akademi merkezlerine hizmeti

---

357-onmarkproduction.com/... 'Why did Japan absorb then assimilate Buddhism?' prg; 1

hedefleyen bu mezhepler genelde liderler ve aristokratlar tarafından kontrol edilmekteydiler. Tang Hanedanından olan Çin İmparatoru Wuzong (814-846) Budist manastır ve tapınaklarının yıkılmasını emretmişti, çünkü halk ağır vergilerden kurtulmak için oralara sığınyordu.

Öte yandan, Aryan'lar İndus vadisini aldıktan sonra *“toplumu üç sosyo-ekonomik temele bölmeyi başarmışlardı, Rahipler, Brahminler ve birinci idareciler bölümü. Kabile başkanları, savaşçılar veya Kshatriaslar (Şitriaslar) ikinci bölümü, halk ve tüccarlar veya Vaishyalarda üçüncü bölümü oluşturmaktaydılar. Zamanla bu sistem dini kast sistemi haline gelmiştir.”*³⁵⁸ Bu arada Brahma kişiliği olmayan ilah haline gelir, çünkü Dünya zevkleri hariç yaratılan her şey O'nu temsil etmektedir. Her varlık bir hayalden 'maya' ibarettir ve ölümsüz olması için önce bu hayal halinden kurtulması gerekmektedir. Onun için yeniden, yeniden doğarak temizlenmesi saf haline kavuşması gerekmektedir. Sonunda Brahma üç figür 'triumvirate' haline gelir, bu da MS 1. yüzyılda Hinduizm'de meydana gelen 'Üçlü' ilah anlayışıdır. Brahma, Yaratıcı, her şeyi dengede tutan İlah, Vishnu (Erkek) koruyan gözetken ilah ve Shiva (dişi) tahrip eden, yıkan, yok eden ilahdır. Bu görüş Yaratıcı'nın varlığı dengede tutması, oluş ve bozuluş zinciri ile devamlılık vermesi doktrinine benzeyen bir formül ortaya koyarak, dengeyi iyi ve kötü ile yürütmeye çalışmaktadır. Ne var ki, her zaman olduğu gibi zamanla bu ilahlar başka mezheplerin doğmasına ve daha az mevkilere sahip ilahların oluşmasına neden olur, bu ilahlarda lider ilahlar olarak başa çıkarlar. Yunan mitolojisinde de durum değişik değildir. Önceleri doğa hareketlerini tanımlamak için bir figür uydurulur daha sonra da bu figürün kişiliği ya resimle ya da heykelle ilah durumuna getirilirdi.³⁵⁹

358-[urantinabook.org/...](http://urantinabook.org/) 'Hinduism by Dr. Meredith Sprunger' prg: 2

359-bbc.co.uk/religion... 'Religions-Hinduism-History (2009)' by Prf.Gavin Flood

Şu bir gerçektir ki, daha önce yaşanmış kültür, din, politika, ekonomi ve coğrafya faktörleri, değişik mezheplerin, doktrinlerin, vahiylerle dayansın veya dayanmasın, dinlerin gelişip şekil almasında çok büyük rol oynamışlardır. Muhammed Peygambere gelen Vahiy de buna dahildir. Ancak, iki önemli nokta hariç; birincisi, Otantik Vahiy'in yazılı olarak korunmuş olması, ikincisi ise, Muhammed Peygamberin söz ve davranışlarının en mümkün derecede otantik olması ve yine yazılı korunmuş olmasıdır. Bunlara rağmen, O'nu takip eden toplumlarda da daha önceki kültür değerlerini gözlemek mümkündür. Örneğin, sosyal sınıflandırmada insanların hür ve köle olarak vasıflandırılması gibi. Savaşta edinilen köleler marketlerden alınıp veya satılabilir. Onlar tüm varlıkları ile alınıp satılırdı, hür bir insan köle durumuna düştüğü zaman köle olduğu için ona borçlu olan şahıs ona olan borcunu vermek zorunda değildi. Bütün bunlar milliyetçilik anlayışı ile adalet uygulamaktı. Onun için, doğru yanlış değil, kabile ve aile menfaatleri ilk sırayı alıyordu. Kabile ve aile fertleri, haklı veya haksız, ne pahasına olursa olsun muhafaza edilmekteydiler. Vahiy'den önce toplumda ne bireysel seviyede ne de evrensel seviyede bağlayıcı sınırlar yoktu. Onun içindir ki, moral değerler insanların kabilesini ve ailesini korumada sergilediği cesaret örnekleri ile belirlenmekteydi.

Diğer milletler gibi Araplarda da hayatlarını düzene sokmakta kullanılan sayısız ilahlar mevcuttu. *“Putperest olan Araplar sayısız ilahlara ibadet ediyorlardı...Bu ilahlar değişik kategorilere hizmet eden değişik tabiatlara sahiptiler. Bazıları soyut fikirlerin kişileştirilmesi ile oluşmuştur, örneğin, jadd (şans), sa'd (şans ve uğur), rida' (iyi niyet ve gözetme), wad (arkadaşlık ve şevkat) ve manaf (yüksek ve yukarda olmak). Bu ilahlar aslında soyut karakterler olmalarına rağmen, algılamada ve hareketlerde insanların hayatlarını son derece somut şekilde etkilemişler. Bazı ilahlarda kutsal sayılıp değer verilen beldelerin isimlerini taşımaktadır. Dhu al-Khasah ve*

Dhu al-Shara bunlara birer örnek temsil etmektedirler.”³⁶⁰ İnsanın otomatik olarak karakterine yerleştirilmiş içgüdüsel ibadet etme duygusu ve bunun içinde ilah edinme ihtiyacı her bireyde mevcuttur. Buna binaen iyi, kötü, helal ve haram alt ve üst sınırı ayarlamak için otantik yol gösterme verilerine kesinlikle ihtiyaç vardır. Fakat, aynı zamanda bu noktada insan kendi ilahını kendi yaratma meyline de açık olduğu için velevki kasıtlı, velevki cahillikle kasıtsız kendince yapay ilahlar yaratmaktadır. Aslında Araplar’da bir tek Yaratıcı Güç’ün olduğunu inkar etmiyorlardı, fakat O’nu ilah olarak almıyor, kendi kendilerine ilah yaratıp sonra da yine kendileri onlara itaat ediyorlardı. Her zaman olduğu gibi, ana problem insanın ilah’ını doğru tesbit edebilmesi veya edememesinden kaynaklanmaktaydı.

Aile yapısı her kültürde olduğu gibi araplarda da çok önemli olduğundan Vahy’in pratik edilmesinde de çok önemli rol oynamıştır ve hala da oynamaktadır. Asalet ve soyluluk aile isimleri ile temsil edilip, sosyal sınıflarda ona göre belirlenmektedir. Evliliklerde aile soylarına ve soyluluklarına göre yapılmaktadır. Örneğin, evlenen bir kadın, evlendiği aileye bir çocuk doğurana kadar o aileden sayılmamaktaydı. Bazı durumlarda, kadın eğer toplumun alt kesiminden ise birden fazla ilişki kurabilir, fakat erkekler toplumun her sınıfından istediği kadar kadınla ilişki kurabilirlerdi. Bu dönem, Dünya’nın her yerinde her dönemde olduğu gibi kadınlara hiç önem verilmezdi, hele de onlar toplumun alt sınıfından iseler.

Uzak doğuda kadın kocasına ibadet eder hale getirilmişti, kocası öldükten sonra kadının kendisini yakması moral değeri olan bir hareket olarak algılanmaktaydı. Anadolu’da ve Doğu Avrupa’da kadınlar önce babaları tarafından sahip olunurlar evlendikten sonra da kocaları tarafından sahiplenilirlerdi. Kadın çocuklarına bile sahip çıkacak

---

360-muslimphilosophy.com.... 'pre Islamic Arabian thought, V:1, part; 2, cpt; 6, prg; 6,7

kişiliğe sahip değildi. Kadınlar kötülük sembolü olarak kullanılır, yaratılışları hayvanların yaratılışı ile kıyas edilirdi. Hatta, kadının erkekler gibi dini görevlerinin olup olmayacağı veya hayvanlar gibi bu tür görevlerden muhaf olup olmayacakları tartışma konusu oluyordu. Arap kültürü diğerlerinden çok da değişik değildi. Onlarda kadını erkekten aşağı sınıfta görmekteydiler ve doğan kız çocuklarını diri diri gömmekteydiler. Bir kadın kocasını kaybettiğinde, adamın başka kadından olan en büyük oğlu bu kadının üstüne bir bez parçası atarak onun sahibi olduğunu simgelediğini etrafındakilere duyurmaktaydı. Doğal olarak, kadının sosyal sınıfına göre kendisi ile muamele edilmesi çok olağan görülmekteydi. Genelde ise kadın kendi hayatını yaşamada bile seçimi olmazken dini seçimi nasıl yapacaktı. Açıkça görülüyor ki, kültürel değerler Vahiy ile gelen dini değerleri zamanla arka plana bırakabilmekte, hatta ve hatta yok edilme konumuna bile getirebilmektedir.³⁶¹

Dahası, değişik felsefe teolojileri ve doktrinler, kişisel fikirler sanki vahiy imiş gibi insanların şahsi güçlerini ve mülklerini korumak için kullanılmaktaydı. İnsan ve kadın sömürme fikirlerine eğilimli insanlar bunu rahatlıkla yapıp arkasına saklanmışlardır. Geri kalan insanlar da, doğruluk adı altına sığınan bu insanları takip etmesi için zorlanmışlardır. Yeni Vahiy içinde aynı şey söz konusu idi, Vahy'in kendisi şahsi çıkarlar için kullanılmaya çalışılmaktaydı. Arapça bir kelime olan 'Mezhep', 'Ze-he-be' kökünden gelmektedir ve 'takip etmek, kabullenmek, kucaklamak' anlamlarına gelir. Fakat, ne yazık ki bu masum kelime dinleri bölmek için kullanılmaya başlanmıştır. Aslında, çoğu alim ve düşünürler yeni Vahiy değerlerini, Peygamberin liderliğini ve rol model oluşunu kabul etmekteydiler. Fakat, bazı konularda bireysel fikirlerin ayrılığı, her zaman olduğu gibi, bazen kasıtlı bazen de

---

³⁶¹-womeninancientworld.com... 'Women in the ancient World (2010)' by James C.Thomson

kasıtsız cahilane anlayış ve hareketlerle insanları çelişkilere düşüren ayrılıklara sebep olmaktadır ve hala da olmaktadır.

Örneğin, yeni Vahiy'e inananlar arasında 657 de vuku bulan 'Siffin Savaşı', Vahy'in takipçileri için ilk ve en önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu savaş, Halife olan Ali ibn Abu Talip (548-661 / H:40) ve Kudüs Valisi olan Kumandan Muaviye ibn Abi Sufyan (602-680) arasında vuku bulmuştur. Bu savaş Halife Osman ibn Affan'nın (579-656) öldürülmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Halife Osman yeni Vahy'i değiştirdi ve Kur'an'ı yaktırdı suçlamalarından dolayı öldürülmüştür. Onun yerine halife olan Ali İbni Abu Talib için katilleri bulup cezalandırması zaman alınca, Halife Osman'nın akrabası olan Muaviye yeni Halife olan Ali'yi adaleti koruyamamakla suçlar. Muaviye Mekke'ye gidip kontrolü kendi eline almayı planlar fakat bundan haberdar olan Halife Ali askerleri ile yola çıkar ve Suriye yakınlarında bulunan Siffin'de Muaviye'yi karşılar. Halife Ali Muaviye'yi kolayca yenebileceği halde savaş istemediği için Muaviye'nin antlaşma teklifini kabul eder fakat sonunda yine savaş çıkar ve iki tarafda çok büyük kayıplar verirler. Bu arada ise, Halife Ali tarafında savaşan bir grup Halife Ali'nin antlaşmayı kabul etmesine karşı çıkarak gruptan ayrılırlar. Böylece, İslami değerleri savunan fakat kendilerini diğer gruplardan tamamen ayıran 'Hariciler' olarak tanınan ilk grubu oluştururlar. Sonunda 661 de Halife Ali de öldürülür.³⁶²

Aynı zamanda, Siffin savaşı insanın süregelen ve değişmeyen zaafiyetinin üç ana karakterini ortaya koyar. Birincisi, dini değerlerden önce, soyluluğunu ve soyunu daha değerli görüp onları korumak için döğüşmeyi birinci derecede mubah görmek, Muaviye'nin yaptığı gibi. İkincisi, Başkaları üzerinde güç ve otorite sahibi olmak istemek.

---

³⁶²-İslam, Past Present & Future (2007)' s; 184 to186

Üçüncüsü ise tarafsız ve bağımsız bir diyalog kurmaktan yoksun olmak, yani benlik, hırs ve duygularla hareket etmektir. Bu zaafiyetler de yine İlah kelimesini tam anlamamaktan meydana çıkmaktadır. Çünkü, sadece Yaratıcı İlah seçildiğinde ve insan önce O'nun değerlerini herşeyin önüne koyduğunda tam bir hürriyete, eşitliğe ve de adalete ulaşacaktır. Bu noktada yapılacak otantik İlah seçimi insanı içten ve dıştan gelen baskılara karşı koruyacak, harekete geçmeden önce bağımsız ve tarafsız düşünme imkanı sağlayacaktır.

Şi'a mezhebi'nin oluşup ayrışmasında da aynı faktörler rol oynamaktadır. Hasan ibn Ali (625-699) Halife Ali'nin ölümünden sonra oğlu Hasan halife yapılmak istenmiş, fakat O kabul etmeyip, daha fazla kişi ölmesin diye savaşa hazır bekleyen muaviye'ye vermiştir. Böylece Hasan ibn Ali bireysel duygularından feragat ederek aynı inanca sahip insanlar arasında savaş yapılmasını önlemiştir. Fakat, Muaviye ile yeni Vahiy'i takip edeceği üzerine antlaşma yapmıştı. Böylece Muaviye ilk 'Ummayyad' halifesi olur ve hükümdanlığı 661 den 680 ye kadar sürer.

Ne var ki, antlaşma yaptığı halde Muaviye halkın halife seçmesine başvurmadan, kültürel değerleri kullanarak oğlu Yezid'i (645-683) kendi yerine halife olarak atar. Bu durum sadece Hasan ibn Ali ile antlaşmanın dışında kalmayıp, aynı zamanda yeni Vahiy değerlerine ve Muhammed Peygamber'in sünnetlerine de aykırı düşmekteydi. Böylece ilk doğan çocuğun babasının yerine geçme formülü halka kabul ettirilmiş Yezid seçilmeden Halife olmuştu. Fakat Hüseyin ibn Ali ve Abdullah ibn Zubeyr bunu kabul etmezler ve sonuç 'Kerbela' savaşıdır (680 / H 61) ve bu savaş da Muhammed Peygamberin torunu olan Hüseyin ibn Ali'nin katli ile sonuçlanır.

Bu hareket de, arka planda sessizce sürüklenip gelen bir grubun öne çıkmasına neden olur. Bazı insanlar kendilerini Halife Ali'ye yakın

hisseder ve onu takip ederlerdi onun içinde Peygamberin vefatından sonra, yine kültürel bir değer üzerine Peygamber ailesinden olduğu için Halifeliğin Ali'nin olmasının gerekliliği düşüncesindeydiler. Yine Arap kültürü vahiy değerini arka planda bırakır. Buna göre de, birinci halifenin seçiminin otantik olup olmadığı soruları ortaya çıkmaya başlar. Peygamberden sonra Ali Halife olmalıydı diyenler, Ali'nin takipçileri manasına gelen 'Şi'a' adı altında bir grub oluşturmaya başlarlar. Böylece Şi'alar, Vahiy'i takip eden ve Halifenin soy ile değil seçim ile göreve gelmesini savunan ana gruptan sonra ikinci bir büyük grubu oluştururlar. Her halükarda, bu ayrışım hariç, her iki grup da yeni Vahiy'i ve Muhammed Peygamberin sünnetini ve ana prensipleri aynen kabul ederler. Onlar da sadece ikinci seviyede, içtihat, bazı kanun uygulamalarında, bazı tefsir anlamlarında ve bazı tarihi ve politika olayların otantik sayılıp sayılmayacağına ayrılığa düşmektedirler.

Daha sonra, Şi'a grubu 'on iki imam' fikri etrafında toplanır, fakat, diğer taraftan da William Montgomery Watt (1909-2006) bu fikrin orijinal Şi'a doctrini olmadığını savunur. Watt, on iki imam fikrinin Şi'a doktrinine 9. yüzyılda ilave edildiğini söyler. Açıkça görülüyor ki bu on iki imam fikri yeni Vahiy'den gelmemekte, eski kültürlerin yeniden faaliyete geçirilmesinden kaynaklanmaktaydı. Watt aynı zamanda on iki imam fikrini, insanların Vahiy öncesi aşına olduğu fikirleri beslemek ve destek kazanmak için 'karizmatik lider' fikri kullanılmıştır ki, yeni Vahiy bunlara son vermek için gelmiştir. *"Watt'a göre karizma lider fikri al-Hussan ile başladı fakat daha sonra adım adım inancın içine girdi".*³⁶³ Bu karizma ve gizemi korumak için de Şi'a kültürü on ikinci imama imam Mehdi 'Yol gösterilen' der ve gizli tutar. Ana grup da Mehdi varlığını kabul eder fakat sadece bir inanan olarak gelecekte ortaya çıkacağını savunur.

363-belgeler.com/...mezheblerin dogusu: 'W. Montgomy Watt as a scholar of Islamic heresiography' by Fatma Ciftci p; 22

Şi'a ise O mahdi on ikinci imamdır der. Muhammed ibn al-Hasan al-Askari (d: 868 /H:255) der ki, on ikinci imam hala yaşamaktadır, fakat kendisini gizli tutmaktadır ve İsa Peygamberin döndüğü vakit O da dönecektir.³⁶⁴

Diğer taraftan ana grup ise, Hanifi, Hanbeli, Şafi ve Maliki mezhepleri altına toplanmışlardır. Bu dört alim, bazı tartışma konusu olan kanuni ve sosyal konulara dört değişik yönden bakarak inceler ve teknik açıklamalarını ve kendi fikirlerini konunun daha iyi anlaşılması umudu ile halka sunarlar. Bu inancın takipçileri değişiklikleri daha anlaşılır bir şekilde algırlar. Ne var ki, Abu Hassan al-Aş'ari (d: 935-6 / H: 324), 'Makalatu al-İslamiyyin'deki 'al-Kelam fi al-Jelil' bölümünde yeni Vahiy takipçilerinin on kısım olduğundan bahseder, 1-Şi'i, 2-Harici, 3-Mürctie, 4-Mu'tazile, 5-Jehmiye, 6-Dirariyye, 7-Huseniyye, 8-Bekriyye, 9-Aşhadu al-Hadis ve 10-Kulabiyye.

El-Aş'ari bunlarında daha başka gruplara ayrıldığından bahseder. Örneğin, Şi'a grubu daha sonra kendi arasında 45, Hariciler 19 ve Murcielere de 12 bölüme ayrılmışlardır. Bütün bu bölünen gruplar 'Akaid' doğma da ayrılıyor fakat aynı kutsal kitaba inanıyor ve rol model olarak da aynı peygamberi alıyorlardı. Bu konuda daha derine gitmek bizim konumuzun dışında kalmaktadır, fakat bu konuda genel bir bilgi edindikten sonra o zamanın alim ve felsefecileri olan el-Gazali, ibn Ruşd ve ibn Arabi görüşlerine de kısaca bir bakmamız gerekir ki zamanı daha iyi algılayabilelim.

Felsefeye bakınca görüyoruz ki, Eflatun ve Aristo felsefeyi fizik ve metafizik olarak iki bölüme ayırmıştır. Metafizik alemi genellikle bireyler ve Yaratıcı arasına sıkıştırılmıştır. Fizik alemide ayrıca iki

---

364-montazar.net/... 'Occultation (Ghaibat) of Imam Mahdi', 'Counter 124'-'what is the benefit of having the Imam in Occultation?'

bölüme ayrılır; birincisi doğal alem, bu aleme Yaratıcı ve yaratılan, insanın beden yapısı dahil, arasında otomatikman işlev yapan varlıklar dahildir. İkincisi ise insanın irade yapısıdır ki burada bireysel, sosyal, ekonomik ve politika konularını içerir ve de insan bu konularla doğrudan kendisi sorumlu tutulmaktadır. Ne var ki, Muhammed Peygambere Vahiy geldikten sonraki alim ve felsefeciler, mesela el-Farabi gibi, her iki alanın kontrolünü de Yaratıcı'nın güvenli ellerine bırakmanın doğru olduğunu savunmuş ve insanın bunu otantik bir şekilde nasıl yapabileceğini yeni Vahiy'i bilgi kaynağı olarak almasını, peygamberi de rol model olarak takip etmesinin gerekliliğini vurgularlar. Ancak bu durumda insanların hürriyet, eşitlik ve adalete ulaşabileceklerini savunurlar.

Görülmektedir ki el-Kindi daha ileri gidip insan iradesine dokunur ve insan gözle görünmeyen iradeyi kullanarak Yaratıcı'sı ve etrafındaki diğer varlıklarla temasa geçip ilişki kurduğunu söyler. İbn Sina ise dikkatleri insanın biyolojik yapısının önemine çeker ve insanın Yaratıcısı ve diğer varlıklarla sağlıklı temasa geçebilmesi için biyolojisinin de sağlıklı olması gerektiğini vurgular. Şimdi de, el-Gazali ve İbn Ruşd'ün geri dönüp fizik ve metafiziği bir araya nasıl koyduklarına ve bunu da inanca nasıl bağladıklarına bir bakalım. Bütün alim ve felsefeciler bazı konular hakkında hem fikir olsunar veya olmasınlar, bir konuda herbiri kesinlikle hem fikirdiler. O da, yeri gelince Yaratıcıya İlah olarak teslim olmanın sonsuz mutluluğun tek anahtarı olması konusudur. Aksi takdirde, insan ne fizikte ne de metafizikte otantik sınırları tarafsız kesin bir şekilde belirleyemez sadece önu, sonu, altı ve üstü belli olmayan daima taraflı bir malumat toplamaktan başka birşey yapamazdı.

El-Gazali'den önceki alimler genelde insan iradesi ve Vahiy arasında ki ilişkiye konsantre olmuş, Eflatun ve Aristo'nun temel bilgilerine dayanarak oluşan bilgiyi de yine Vahiy ışığı altında

değerlendirmişlerdi ki bu ‘Islamic Neo-Plotanism’ olarak nitelendirilmiştir. El-Gazali’nin ise felsefeyi doğrudan Vahiy bilgisine bağlayan ilk alimlerden olduğu göze çarpmaktadır. El-Gazali, insan iradesi ve vahiy bilgisi arasında ilişkiyi araştırırken, insan kalbini de dahil ederek asıl değerlendirme ve karar vermenin, iradede değil kalpte vuku bulduğunu savunur.

Al-Gazali:

Abu Hamid el-Gazali at-Tus’da doğmuştur. El-Gazali tasavvufi yapıya sahip bir insan olarak, hem teoloji, hem hukuk, hem de felsefe ile uğraşmaktaydı. Kendisi ‘Dinin Doğrulayıcısı’ veya ‘Dinin cevheri’ diye tanımlanmaktadır. El-Gazali’nin tasavvuf hocası Abu Ali el-Farmadi (1042-1085) idi, hukuk hocası Ali Ahmed bin Muhammed er-Razkani (Razekani) ve Abu Nasr el-İsmaili idi. Daha sonra da el-Juveyni’den (1028-1085) ders almak için Nişabur’a gider, daha sonra 1085 de Nizamiye Medresesine dekan olarak Bağdad’a gider ve orada dört sene eğitim verir.

El-Gazali 1095 yılında her şeyden elini eteğini çeker ve o ana kadar edinmiş olduğu bilgi ve tecrübelerini yeni Vahiy ışığı altında tekrar gözden geçirerek tefekkür etmeye başlar. İki sene sonra, 1097 de Hac’ca gider ve oradan da Tus’a döner. Tus’da ‘Khanikah’ (Khanaqah, Ribat, Zaviye, Tekke) adı verilen kendi tasavvuf merkezini oluşturur ve orada sufi hayatı yaşamaya başlar. Ne var ki, öğretime geri dönmesi ısrarları karşısında 1105 de öğretmeye dönüş yapar. El-Gazali 1109 a kadar Bağdad’da kalır ve geri Tus’a döner ve orada 18 Aralık 1111 de vefat eder ve kendi tekkesinde gömülür. Kendisine ait yetmiş civarında kitabı vardır, fakat neredeyse yarısı hakkında soru işaretleri bulunmaktadır. Bu kitapların başkasının müdahalesi olmadan kendisi

tarafından yazılıp yazılmadığı, yani tamamen otantik olup olmadığı araştırma konusudur.

El-Gazali, el-Farabi ve ibn Sina'yı İslami argümanlarda sadece Eflatun ve Aristo'nun, özellikle de Neo-Platonik sebepleri 'syllogism'i kullanmalarını sorgulamakla kalmaz, kendi görüşlerini de sorgular. Sadece mantıki sebeplere götüren akıl ve mantıkla değer biçen insan, mantık ve mantık dışı vasıflara sahip olan İlah'ı tam olarak nasıl algılayabileceğini araştırır. Bunun sadece akıl, bilgi ve irade ile mümkün olmayacağını anlar anlamaz hedefinin yönünü değiştirir ve sonuç olarakta bu konuyu en son eseri olan 'El-Munqidh min ad-Dalal', 'Yanlıştan Kurtulmak' kitabında ele alır.

Mantığın sınırlı sorgu ve sebep sahibi olması ve el-Gazali'nin sorularına cevap verememesi O'nu tasavvufa yöneltmiştir. Onun için kendisini dış alemlerden kopartarak iç alemlere, özellikle de kendi iç alemine yolculuk yapmaya başlar. O zaman anlar ki, bu yolculuk ancak, mantıki sınırları olmayan kalp ile yapılabilir, fakat bunun için de insan her iki alemi içine alan özel bir eğitimden geçmelidir. O zaman, el-Gazali bilgi kaynağı olarak sadece Vahiy'i ve Peygamber hayatını alır ve ilk önce Vahiy ile kendi iç sınırlarını, Vahiy ve sünnetlede dış sınırlarını belirler. Böylece fizik ve metafizik en son uçları birbirlerine bağlanmış kendi yaşam dairesini oluşturmuş ve de sonsuzluğa ulaşmış olur. Bu noktadaki sağlam dengeye oturan yaşam sistemi insanı hem sınırsız mutluluk verebilecek hem de sıhhatli bir yaşam temin edebilecektir.

El-Gazali, madde ve mana, kendisi ve İla'ı, arasında oluşan iki ucu sabitler, fakat arada kalan değişken değerler için de bir sınır olması gerekmektedir der ve bu seferde onu aramaya başlar. Bu değişken değerler yaşam alanında bulunan her bir faktörü içermektedir. O'nun araştırdığı alan, bireysel duygulardan başlayarak, sosyal, ekonomik,

politik ilişkilere kadar her konuyu içermekte ve bütün bunların sınır konmadan uygulamaya konulup konulamayacağını sorgulamaktaydı. Bu alan, sadece Vahy'i ve sünneti değil, sebeplere bakmayı, erdemi, mantığı, inancı tüm imkanları kullanmayı gerektirmekteydi. İnsan nereden başlayacağını, nerede duracağını, nereden bilecekti?

El-Gazali de diğer felsefeciler ve alimler gibi önceliği Yaratıcı ve yaratılan arasında olan ilişkiye verir, Noe-Platonizm'in Yaratıcı ve yaratılan arasında ilişkiyi aklın kurduğunu savunmasının aksine, el-Gazali bu ilişkiyi asıl kalbin yaptığını ve bunu yaparken de aklın sadece aracı olarak kullanıldığını savunur. Der ki *"..zaruri varlıklar, madde ve sonsuzluk, arasında bulunan ilişkiyi zihin ve kalp kıyaslama yoluyla algılayamayacağı için ikna olması da mümkün değildir. Gerçek ancak kutsal ilham yolu ile algılanabilir. El-Gazali der ki...Allah kalbi koruduğu zaman...Göğüs aydınlanır ve ruhlar aleminin gerçekleri, gizemli ve gizli sırlar açığa çıkar, kötülükler kaybolur ve kutsal şeyler kalpte parlar ... (el-Gazali 1985, 3:2 1) O zaman kalp gerçeğe ulaşır, akıl da tatmin olur."*³⁶⁵

Görmek insanın en güçlü algı organı olmasına rağmen el-Gazali der ki, zaruri gerçek söz konusu olunca görmenin de yanıltıcı olması kaçınılmazdır. *"...güneş saatinin gölgesine baktığında (sc. güneş saatinin ibresi) hareket ettiği görünmez ve onun hareket etmediği kanısına varılır. Daha sonra, bir saat sonra bakıldığında, deneyim ve gözlem aracılığı ile görünürki gölge hareket ediyor...göğe bakıldığında (güneşe) o çok küçük görünür, bir lira kadardır, halbuki geometri hesaplama onun Dünya'dan daha büyük olduğunu gösterir...duyu algısı insanın kararını etkiler (sic) fakat akıl kararı da onun genellikle yanlış olduğunu ispat eder ve yanlışlık delillerle reddedilir."*³⁶⁶ Onun

³⁶⁵montazar.net/... 'Occultation (Ghaibat) of Imam Mahdi', 'Counter 124'-'what is the benefit of having the Imam in Occultation?'

³⁶⁶'The Faith and Practice of Al-Ghazali (1994)' p; 21-22

için insan duyu algılaması güvenilirliğini kaybeder ve mantiki sebebe yönelir. “...örneğin, on sayısının üç sayısından büyük olduğunu iddia etmek gibi, bazı şeyler hem doğru hem de yanlış olamaz, bir şey de hem zamana bağlı hem de ölümsüz olamaz. Birşeyin hem var hem yok olamayacağı gibi veya da hem zaruri hem de mümkün olmayan şeyler gibi.”³⁶⁷

El-Gazali, hayatta tecrübeyle alınan duyu algısının sonucunu, anlamayı, bilmeyi görünen rüya ile kıyaslar. İnsan onun rüya olduğunu ancak uyandığı zaman anlayabilir. Şayet Dünya’da ki hayat bir rüya gibi ise ve ölüm de bu rüyadan uyanmak gibi ise, bir insan bir şeyin saf, katkısız ve gerçek doğruluğundan nasıl emin olabilir. O zaman, el-Gazali insanın yaşadığı üç boyutlu gerçeğin arkasında başka bir gerçek olabilir mi diye tekrar sorgulamaya başlar. İşte bu nokta, el-Gazali’yi zaruri gerçeğe ‘hakikat’a ulaşmak için tasavvufa, yani ‘tarikât’a’ yöneltilir. Çünkü, maddi kanun ve kuralların yani ‘Şeriat’ın ötesinde olan alemler ve hakikat buradaydı. Bu, hakikat görmenin ötesinde, gözle görünmeyen ve zamana tabi olmayan bir gerçek idi ve insan onu ancak kendi içine, ruhuna yapacağı bir yolculukla elde edilebilirdi. Bu ise ölüm ile uyanmadan önce gönüllü uyanmayı öğrenmekle elde edilebilirdi. Ne var ki, hala Dünya’da yaşandığı için ‘şeriat’ evren ve toplum kanunlarına bağlı kalmakta bir zaruretti. Bu yöntem, şeriat, tarikât ve hakikatın birbirleri ile iç içe örülmüş zaruri bir köprü vazifesi görmektedir.

El-Gazaliye göre, duyu algılaması ve akıl sınırları azim ve sebat ile aşılmaya çalışılmalıdır, “...aranılan şeyi anlamadığını (duyu ve zihin anlamıyor diye) bahane etme ve aramaya devam et.”³⁶⁸ Aynı zamanda da gerçek arayıcılarını dört kategoriye koyar, 1-Teologistler, 2-Batini, İdeolojistler, 3- Felsefeciler ve 4-Sofiler veya tasavvufcular.

³⁶⁷-“The Faith and Practice of Al-Ghazali (1994)’ s; 22

³⁶⁸-“The Faith and Practice of Al-Ghazali (1994)’ s; 25

El-Gazali bunların iyi ve kötü yanlarını inceleyip kritize ederken, gerçeği aramayanların da kalplerinde kendilerini ebedi mahvedecek hastalık olduğunu savunur. El-Gazali der ki, “*Gördüm ki, Yarattıcı’dan gaflette olmak yok edici bir zehirdir, arzulara uyup O’na itaat etmemek kalpteki hastalığı üretiyor. Yarattıcı’yı hayat veren yüce var olarak görmek de antidot üretiyor. O’na itaat edip arzulara karşı gelmek de kalpteki her hastalığı tedavi eden ilaçtır...Bedeni tedavi etmenin, hastalığı bitirip sağlığa kavuşmanın tek yolu ise önce kalbi tedavi etmekten geçer.*”³⁶⁹

El-Gazali, Muhammed Peygamberden sonra Vahiy ve Peygamberlerin hayatlarını direk bilgi kaynağı olarak alan ilk alim ve felsefecilerdendir. Onun için kendisine ‘Dinin İspatı’ adı da takılmıştır. Ayrıca, insanların inanç konusunda neden zayıfladıklarını araştırır ve sonunda bunun tek taraflı felsefe ve tasavvuf çalışmaları; eğitimde baskı sisteminin kullanılması; talim ve eğitimcilerin sadece saygı görmek için eğitim veren insanlar olmasından kaynaklandığını öngörür. El-Gazali bu tür davranışların insanları pratik ve mantıkta birleştirip ahenk sunacağı yerde, ayırarak daha çok zarar verdiğine işaret eder. Sadece onlar değil, el-Farabi ve İbn Sina’da el-Gazali’nin eleştirisinden nasibini alırlar. Onların inancı açık ve net bilgilerle, yani halkın anlayacağı dilden sunmadıklarını vurgular. Kendi düşüncesini de şu ifadelerle açıklar, “*...hastalık yaygın bir hale gelmiş, hatta doktorlarda hastalanmış, bu nedenle insanlar yok olmanın eşiğine gelmişlerdir.*”³⁷⁰

Bu ana kadar gördük ki, el-Gazali genellikle insan en katıksız saf bilgiyi nasıl elde edebilir ve ne şekilde aynı saflıkla koruyup tatbikata geçirebilir konusuna odaklanmıştır. Ve der ki, en doğru bilgi Vahiy’den (Kur’an) yani Yarattıcı’nın kendi sözlerinden elde

³⁶⁹“The Faith and Practice of Al-Ghazali (1994)’ s;74

³⁷⁰“The Faith and Practice of Al-Ghazali (1994)’ s;80

edilebilir. Yaratıcı Kur'an da der ki, *“Allah kendi İlah'lığına ‘La İlahe İlla Allah’ şehadet eder. Melekler ve adalette sağlam ve sadık alimlerde Allah’tan başka ilah olmadığına bilim ve tecrübe ile şehadet ederler. O güçte, bilgide ve erdemde sınırı olmayandır.”*³⁷¹ Ayrıca Vahiy’de insanların bilgi sahibi olmada Yaratıcı ve meleklerden sonra üçüncü sırada olduğundan bahseder. Onun için der ki, insan ve gerçek bilgi bir araya geldiğinde *“melekler o insanlar yürürken kanatlarını üzerine açarlar ve o insan koşarken denizdeki tüm varlıklar onun için dua eder, Allah’tan affını dilerler. Bütün bunların üstünde anlamalısın ki, insanı kendi iç alemine ve dış alemlere götüren bilgi meyvesinin de bir başlangıcı ve sonu vardır. Hiç kimse başından başlamasa sonuna eremez; iç alemlerini keşfetmeyen insan da dış meseleleri öğrenemez.”*³⁷²

Böylece, el-Gazali insanın temelini bilgiye, bilginin temelini de herşeyden önce İlah'ını otantik olarak bilmesine bağlar. Bilginin genelde mükemmelliğe ulaşması için, her şeyden önce vahiy kaynaklarının ve Peygamberlerin hayat örneklerinin temel alınmasına ve bilgide bireysel mükemmelliğe ulaşmak ise kişilerin kendi hür seçeneklerine ve gayretlerine bağlıdır der. Buna göre görülüyor ki, insanın sonsuz mutluluğu kendi elindedir, onun için ilk önce işe kendi kendisini bilmekle başlamak zarureti ortaya çıkar. O'nun için duygular bilgi edinme aleti değildir, sadece duyguları algılamaya yönelten besleme kanallarıdır der ve iki kısma ayırır, 1-‘muharrikah’ (uyandıran, başlatan ve harekete geçiren), 2-‘mudrikah’, (akıl kullanma, mantığaurma, sebebini bulma), kısacası harekete geçiren ve idrak ettirendir.

El-Gazali yine der ki, varlık kendisini dört aşamada gösterir, *“1-gözde var olmak, 2-akılda var olmak, 3-dilde var olmak ve 4-yazıda var*

³⁷¹-‘The Holy Qur’an’ (1983) -Ali İmran 3:18- Trns by A. Yusuf Ali s; 126

³⁷²-‘The Faith and Practice of Al-Ghazali (1994)’ s; 95-6

olmak,³⁷³ her durumda da iki pozisyon alır ya ‘özne’ (bilen ve tesbit eden) ya da ‘nesne’dir (bilinen, tesbit edilen). Varlıklar hakkında potansiyel bilgiyi de ‘faydalı’ ve ‘zararlı’ bilgi diye iki kategoriye koyar. El-Gazali’ye göre, duyularla algılanan her iki kategorideki bilgi, faydalı veya zararlı, insanı ruhen, bedensel ve sosyal açılardan etkiler. Bu duruma göre el-Gazali iyi ve kötüyü önce bilgi temeline oturtturur ve oradan da hareketlere aksettirir. Her insanın kendi duygu organlarının kontrolünü kendisinin bireysel gayreti ile disipline etmesi gerekmektedir. Fakat, bu konuda sosyal yönetimlerde önemli rol oynarlar, onun için her ikisinin de uyum ve ahenk içinde çalışmaları, sonsuz bütünlüğü yakalamada hayati önem taşıyan kilit noktayı oluşturur.

Onun için insanlar, gerçek erdemi elde etmek için kendilerine sarsılmayan platform oluşturmak zorundadırlar, el-Gazali’ye göre bu da ‘tasavvuftur’ ki insan ancak bu yolda, içe yolculukla mükemmele erişebilir der. Gerçek erdemi de el-Gazali üç kısma koyar, ‘Bilgelik’, ‘Cesaret’ ve ‘Ölçülülük’. *“Bilgelik, takdir etmeyi, muhakemede mükemmelliği, düşüncede feraseti ve görüşte doğruluğu içerir. Cesaret ise ihtişamı, korkusuz ruha sahip olmayı, dayanıklılığı, yumuşaklığı, metaneti, öfke bastırılmasını, kendini doğru değerlendirmeyi, iyi huyluluğu, asaleti, mertliği içerir.”*³⁷⁴ Ölçülü olmak da, tevazuyu, utangaçlığı, affediciliği, sabırlılığı, cömertliği, iyi analiz etmeyi, kanaati, sevinci, hassasiyeti, disiplinliliği, iyi görünümlülüğü, huzurluluğu, dürüstlüğü ve zekâyı kullanmayı gerektirir demektir.

373-belgeler.com/...‘The relation between the faith and knowledge according to al-Ghazali’
by Fatih Ibis s; 34

374-‘Hand Book of Emotions (2010)’, ‘The moral context of emotional experience in
Islamic thought’ Chp: 25, p;423

İbn Rüşd: (Averroes)

Görünen odur ki, el-Gazali felsefecileri ve felsefi yaklaşımları kesinlikle son çözüm noktası olarak ele almamıştır. Saf ve ana bilgi kaynağı olarak daima vahiy değerlerini ele almıştır. El-Gazali, karar mercii olarak akıl yerine kalbe yönelir, onun için kalp algılanan şeye inanarak ana karar verme mercii ve Yaradan'la bağ kurma merkezi olur. Ondan sonra, bu inancın tatbikata konulabilmesi için peygamberlerin hayat sistemindeki uygulamalarına döner, her alemde gerçek mutluluğun peygamberi örneklerle elde edilebileceğini savunur. Abu el-Valid Muhammad ibn Rüşd'de 'Averroes' (H: 520-595/ M: 1126-1198) Vahy'i ana bilgi kaynağı olarak alır fakat, aynı zamanda eski felsefe öğretilerine de geri döner. Gerçek arayışında ve öğretisinde, bilgiyi dengelemek için her ikisini de kullanır. İbn Rüşd, el-Farabi, ibn Sina ve el-Gazali gibi pratik bilgi edinilmesine çok önem vermiş fakat sonuçlarını sadece genel değer elde etmek için kullanmakla kalmamış alt ve üst sınırlarını da vahiy değerlerine göre belirlemeyi öngörmüştür. Doğal olarak, ibn Rüşd Yaraticı'nın varlığı ve yarattıkları ile olan ilişki yöntemleri hakkında bilginin zamana ve mekana göre gelişmesine bağlı görüş değişikliği göstermektedir.

İbn Rüşd'ün bilginin gelişmesindeki bu geçiş aşamasında 'Bilgi Köprüsü' olduğu kabul edilmektedir. Çünkü, daha önce Doğu ve Batı sanki farklı dünyalarmışcasına ayrılmış olan Dünya'da ibn Rüşd Doğu dinini, felsefesini teolojisini, kelim ve bilimini bu köprüden Batı'ya taşıyanlar arasında çok önemli bir yer almıştır. İbn Rüşd aynı zamanda felsefe ve din arasında da köprü olarak görülmektedir. Çünkü O, din, felsefe ve bilimin gerçek ilmi elde etmek için hep birlikte el ele çalıştıklarını açıkça vurguluyan ve savunan alimlerdenidir. Vahiy bilgilerin, felsefe ve fizik bilimlerinin arkasında tutulan bu zamanda ibn Rüşd bu üç kaynağıda eşit kullanmayı hedeflemiş, zaman zaman onları birbirlerine dokuyarak üçünü bir bilgi kaynağı olarak

kullanmıştır. Vahy'in bilgi kaynağı olarak kullanılmaması, ya sırf inancın saf bir şekilde tutulması gerektiğine inanmaktan, ya da kasıtlı olarak inancı, yani vahiy bilgisini dışarda bırakıp inanç gücünü kırarak kişisel veya kurumsal güç elde etmek içindi. *"İbn Rüşd bu konudaki başarısını kendi öğrenme azmine ve de el-Mohads hanedanlığı (1145-1269) zamanında yaşayan iki aydın halifeye, Halife Abu Ya'kup Yusuf (1163-1184) ve Halife Abu Ya'kup al-Mansur'a (1184-1199) borçludur. El Mohads hanedanlığı zamanında, el-Movarids Hanedanlığı (1056-1145) ve Maliki Mezhebinin geçerli olduğu zamana kıyasla, felsefeye karşı bir düşmanlık yoktu aksine, içinde ibn Rüşd'ünde bulunduğu alim ve felsefeciler hoşgörü ve dostça muamele görmekteydiler."*³⁷⁵

Bu noktada ibn Rüşd'ün yaşadığı zaman ve mekana kısa bir göz atmamız konuyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Tarihin bu bölümü kontrol güçlerinin, bir milletten diğerine, bir hanedanlıktan diğerine, bir kabileden diğerine, hatta bir gruptan diğerine geçiş dalgalanmaları ile çok iyi bilinen bir bölümdür. Onların tek ortak yönleri bu güç savaşlarını yaparken dini kullanmaları idi ve aynı din mensupları bu seferde değişik mezhep ve ekolleri kullanarak yaptıklarını doğru göstermeye çalışmaktaydılar. İber Yarım adasında da (Batı Avrupa bu günkü İspanya civarı) durum değişik değildi, özellikle de verimli topraklara sahip olmasından dolayı coğrafyanın bu yöresi Buzul Çağı'ndan beri bu tür baskılar altında kalmıştır. Bir sürü ele geçirilme dalgalanmalarından sonra, yöre 4. yüzyıldan den 7. yüzyıla kadar Vizigot Krallığı'nın eline geçer. Bu bölge genelde hükümdanlık, din, mezhep, krallık ve rablıklar adı altında her zaman bir karışıklık içinde bulunmuştur. Güney kıyıları da 560'larda Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmiş, Fas'dan (Morocco) gelen Müslüman askerler tarafından alınana kadar da onların hükmü altında kalmıştır.

375-alhawar.com/habib_saloom_averroes ... 'the great Muslim Philosopher' by Habeeb Salloum, prg; 5

Bu bölgeye gelen ilk Müslüman askeri bölük, Tarık ibn Ziyad (670-720) tarafından kumanda edilmiştir. Tarık ibn Ziyad yörenin insanı idi ve yöreyi çok iyi biliyordu onun için askerlerini daha sonra kendi adı verilen Cebeli Tarık kayalıklarından geçirir. Bu aynı zamanda Umayyad hükümdarlığına bağlı olan Mağribli (Moorish) Emirliklerinde başlangıcı olur. Abd er-Rahman I (731-788) Kordoba'nın ilk Emir'i olur ve 756 da 788'e kadar hüküm sürer ve Abdullah ibn Muhammad el-Umavi de 888 den 912'ye kadar hüküm süren son emir olur. El-Umavi'den sonra gelen emir ise, Emir III. Abd er-Rahman'dır. O da 912 den 929'a kadar hüküm sürer ve kendisini, Bağdat'ta bulunan ve 721 den 1258'e kadar hüküm süren Abbasi Halifeliğine ve de Mısır'da bulunan, 909 dan 1171'e kadar hüküm süren Fatimi Halifeliğine karşı Kordoba halifesi ilan eder. Aynı zamanda üç halifenin ilan edilmiş olması, dinin politika adına sömürülmesinin açık bir göstergesidir. Müslümanların eline geçen İber yarım adası 'el-Endülüs' diye bilinmeye başlanmıştı fakat bu Nasrid Hükümdarlığı ile (1238-1492) sona ermiştir.

Bu günün İspanya sınırları içinde kalan, Müslümanlar zamanında el-Endülüs denilen yerde bulunan Kordoba'da 1126'da doğan İbn Rüşd, 1198 de Fas'ta vefat eder. İbn Rüşd önceleri hadis, edebiyat, kanun ve akademik teoloji çalışır. Daha sonra 1153 sıralarında astronomy ve "*...1159 sıralarında da Marakeş'de ilk felsefe çalışmalarına başlar. Böylece, fizik, Cennet, Dünya, oluş, bozuluş, meteoroloji ve metafizik bölümlerini içeren 'Konuların Felsefe Özeti'ni (Kitab el-Jawami' el-Sigar fi el-Felsefe) yazar ve hayatının sonuna kadar da bu konularla ilgilenir.*"³⁷⁶ Endülüs'te doğan ve Fas'ta vefat eden İbn Bajja, Abu Bakr Muhammed ibn Yahya (Avempace) (1095-1138) İbn Rüşd'ün en değerli ve tesirli hocalarının hocalarıydı.

376-saudiaramcoword.com/... 'Doctor, Philosopher Renaissance Man' by Caroline Stone, prg: 9

İbn Rüşd 1169 da Endülüs'ün başşehri olan Seville'ye kadı olarak tayin edilmişti fakat kısa bir zaman sonra Kordoba'ya geri döner ve Aristo'nun 'Metafizik' ve 'Eflatun'un 'Devlet Politikası'sı üzerine çalışmaya başlar. Daha sonra, Seville'ya ikinci defa kadı tayin edilir ve 1179 da Kordoba'ya başkadı olarak atanır. Bu arada ibn Tufayl (1106-1186) ve Aristo üzerine yaptığı yorumları yazmasını isteyen Abu Ya'kub Yusuf (1135-1184) ile tanışır ve dostluğunu kazanır. Üçüncü el-Mohad halifesi olan Abu Yusuf el-Mansur (1160-1199), 1184 de Halife olur ve babası gibi ibn Rüşd'e ile iyi muamele eder. Ancak ne zaman milletin çoğu ibn Rüşd'ün teorilerini ve bazı dini liderler hakkında yaptığı eleştirileri beğenmemeye başlarlar, al-Mansur da ibn Rüşd'ün küfürde olduğunu söyler ve bazı ayaklanmaları durdurmak için onun kitaplarının yakılması emrini verir.³⁷⁷ En büyük alim ünvanı ibn Rüşd'den geri alınır ve *"bütün bu aşağılamaların üstüne birde Kordoba'nın Güneyinde küçük bir kasaba olan Lucena'ya sürgüne yollanır...Herşeye rağmen Seville'de kendisini seven ve sayan insanları hayal kırıklığına uğratmamak için çalışmalarına devam eder. İki veya üç sene sonra Sultan O'nun Marakeş'e gitmesine izin verir ve ibn Rüşd oraya gittikten birkaç ay sonra vefat eder, bu arada birkaç ay ara ile Sultan da vefat eder."*³⁷⁸

İbn Rüşd genel olarak felsefe ve dinin birbirleri ile uyum içinde olduğu ve tarafsız çalışıldığında da bunun kolayca anlaşılabilceğini savunur. Her ikisi de birbirlerini tamamlamak için var olmuşlardır ve her ikisinin ana hedefi de 'sadece ve sadece O tek olan gerçeğe' ulaşmaktır. Bu arada Batının Onun 'çift gerçeğ'i savunduğu iddiasının aksine ibn Rüşd değişik bilgi kaynakları var olabilir fakat bunların herbiri tek bir gerçeğe ulaşmak içindir diye savunmaktadır. İbn Rüşd insanları üç kategoriye koyar. a) kişisel zekalı, açık ispat arayanlar, b) başkaları

377-'History of Islamic Philosophy (2003)' s; 332

378-'History of Islamic Philosophy (2003)' s; 333

tarafından sebep gösterilerek ikna edilenler ve c) sorup sorgulamadan kendilerine mantıki görünen herşeyi kabul edenler. İbn Rüşd toplumda kadın hakkında çalışmaları ile de bir hayli saygı görmektedir. Çalışmalarının bazılarının kaybolmasına rağmen mevcut olan çalışmaları Barselona Üniversitesinde ders kitapları olarak kullanılmıştır ve böylece de İbn Rüşd'ün Avrupa da başlayacak olan Rönesans atağının çekirdeğinin oluşmasında yer aldığı öngörülür.³⁷⁹

İbn Rüşd felsefenin bireysel dini fikirler ve kelam diye iki bölüme ayrılmasını büyük bir problem olarak görmekteydi. Birincisi felsefenin teknik olarak dine yanlış uygulanması, ikincisi de felsefenin dinden soyutlanarak din prensiplerine karşı gösterilmesidir der. İbn Rüşd'e göre, filozoflar felsefeyi destekliyorlardı fakat zannediyorlardı ki sadece kendi felsefelerini desteklemekle sorumludurlar. Onun için de onlar sadece kendi fikirleri üzerine derinlemesine çalışıyorlar. Yaratıcı ve yaratıklar hakkında kendi düşünce ve kavramlarını üretip konuları kendi kendilerine çözmeye uğraşıyorlar. Bundan dolayı Yaratıcısı'nın felsefesine daima tek taraftan bakıp bütünü anlayamıyorlardı. Böylece de onlar Vahy'i tek taraflı bilim sanıp öneme almadıklarını ve göz ardı ettiklerini vurgulamaktadır. Bu sebepten dolayı felsefecilerin çoğu, din ve hayat arasındaki gerçek ve pratik bağı bulamayıp çok önemli bir noktayı gözden kaçırmışlardır der. Onun içindir ki bunlar, salt felsefe bulgularını, analizlerini gerçeğe ve tabiata saf vahiy bilgilerinden daha doğru bakar sanmaktadırlar der. Bu da insanı beden ve ruh diye ikiye ayırmak ve ruhu reddetmek gibi birşeydir. Bu durumda zaten insan hayat bulamazdı. İbn Rüşd aynı zamanda der ki, Yaratıcı'nın varlığını anlama ve ispat etmede iki ana problem mevcuttur.

379-jis.oxfordjournals.org/... 'Some consideration on Averroes' view regarding women and their role in society by Catarina Belo'

Birincisi, Yaratıcı'nın isim ve sıfatlarının tam anlaşılabilmesi, Yaratıcı'nın isim ve sıfatlarının gereği kadar açık, seçik ve net bir şekilde izah edilmemesidir. İkincisi de, isim ve sıfatların kelime anlamlarındaki kargaşa, özellikle de 'İlah' kelime anlamının bilinmemesidir. Bu kelimenin günlük hayat pratiğinde nasıl kullanılacağına açıkça ve doğrudan anlatılıp ifade edilmemesidir. İbn Rüşd'e göre Yaratıcı'ya verilen ilk isim olan 'Allah' başka hiçbir şeyden türetilmemiştir ve başka bir şeye de verilmemiştir. Ondan başka isim ve sıfatlar başka varlıklara da verilebilir der. Örneğin, İlah kelimesi Allah kelimesi kökünden türetilmiştir ve kendisinden başka formlar türetililebilir, İbranice'deki Elohim veya Eloha gibi.

İlah kelimesinin anlamı bilinmediği için insanlar ilah anlamını adaletsiz bir şekilde de olsa başka varlıklara yöneltebiliyorlar. Halbuki, gerçek anlamı bilindiği takdirde Tek Yaratıcı olan 'Allah'dan başka hiç bir varlığa yöneltilemez bir anlam taşıdığı anlaşılacaktır. Çünkü, hiç bir yaratık onun tüm anlamının hepsini kendisinde toplamaya muktedir değildir. İbn Rüşd yeni Vahiy'den "*Şayet yerlerde ve göklerde 'Allah'tan başka ilah(lar) olsaydı muhakkakki, her ikisi arasında bir düzensizlik ve kargaşa olurdu. Fakat tüm güç ve azamet Allah'a aittir ki O alemlerin Rab'bıdır.*"³⁸⁰ Örneğini vererek der ki, sadece Yaratıcı ilah olma değerlerinin tümünü taşımaktadır. Bu da gösteriyor ki tek 'İlah' ancak ve ancak Yaratıcı olabilir. O bitmeyen, tükenmeyen ve devamlı var olup gelen güç ve bilgi kaynağıdır. Her varlığı devamlı bir şekilde kontrol etmekte, korumakta varlıkların varlıklarını sürdürebilmesi için gereken herşeyi devamlı üretmektedir.

İbn Rüşd'ün söyledikleri bunlardı fakat, görünüyor ki kendisi bu konuda çok iyi anlaşılabilmiştir. Otantik İlah tüm varlığın sahibi, her şeyi planlayan, kontrol eden, düzenleyen ve koruyandır der. Onun için,

---

380-*The Holy Qur'an (1983)*, 'The Prophets 21:22', Trms; Yusuf Ali, s, 826

gerçek ve tek olan İlah'a itaat etmemek insanın kendi fitratına ters hareket etmek, böylece de kendi kendini yok etmek demektir der. İnsan bilinci hariç diğer yaratıklara itaatsizlik seçeneği verilmemiştir. İnsan ilahını hür olarak kendi seçerken evrendeki her varlık İlah olarak otomatikman Yaratıcı'sına itaat etmektedir. İnsanlar konusuna gelince ibn Rüşd der ki, her halükarda, yöneten ve yönetilen arasında bir antlaşma olmalıdır. Buna göre, ilah bu antlaşmada yer alan her bir maddeyi yerine getirme hakkına ve kapasitesine, karşılığını da alma hakkına sahip olmalıdır. İlah, hayat için de gerekli en mükemmel düzeni, alt ve üst sınırlarını çizerek, belirleyip sunmalı ve de insanın kendi seçimini yapması için hür bırakmalıdır. Seçimin doğru yapılabilmesi için de insan ilah kelimesinin anlamını çok iyi bilmekle sorumludur. İnsan da yaptığı antlaşmada nelere evet nelere hayır deyebileceğini çok iyi bilmek zorundadır. Yani, ilah ile kendisi arasında yapılmış bir antlaşmanın içeriğini bilmeden hareket etmesi ne kanunen ne mantıken ne de tesadüfen doğru olmayacaktır. Yöneten ve yönetilen ilişkilerini hatırlarsak, görürüz ki, Tek İlah olan Yaratıcı, kanun koyucu olarak, uyulup uyulmamasında son derece hür, eşit ve adaletle insanları serbests bırakmıştır.³⁸¹

İbn Rüşd'e göre, Yaratıcı, Zaruri Varlıktır ve beş katagori ile bilinebilir; 1-'Vücut-Zat', varlığı kendi kimliğidir. 2-'Selbi-Sıfat', varlığı ve özü kendi varlığının ispatıdır. 3-'Subuti-Sıfat', kendisinde var olan sıfatların varlıklara aksetmesidir. Örneğin hayat, bilgi, irade gibi fakat, bu sıfatlar kendisinden dışarı aksetmekle birlikte kendisiylede münasebetleri kesilmez. 4-'Haber-Sıfat', vahiy ile bildirilen sıfatlar, örneğin, yüz, el, konuşmak gibi. 5-'Fiili-Sıfat', hareket belli eden sıfatlar, hareket O'ndan çıkar fakat başkasına akseder, örneğin, yaratmak, desteklemek, beslemek gibi.³⁸² Bu arada açıkça gözleniyor ki, "Bu konuda el-Farabi, ibn Sina, el-Gazali ve ibn

³⁸¹-Avarroes on Plato's Republic (2005)' trns by Ralph Lerner

³⁸²-The Philosophy of Ibn Rush (2003)' by Huseyin Sarioglu s; 231-238

Rüşd Zaruri Varlığın Bir'liğine zarar vermemek için son derece özen göstermişlerdir. Aslında bütün felsefeciler de aynı hedefe değişik yollardan ulaşmaya çalışmışlardır.”³⁸³

Örneğin, el-Gazali der ki, varlık ve öz arasındaki ilişki Zaruri Varlığın kendisinde ve mümkün varlıkta aynıdır, “*her ikisinde de hem öz vardır hem de varlık ve birbirlerine bağlıdırlar. İbn Rüşd ise mümkün varlıktaki öz ve varlık konusunda el-Farabi ve İbn Sina ile aynı fikri taşımaz. İbn Sina'nın Zaruri Varlık dışındaki varlıkların özünün aynı olmayıp eklenmiş varlıklar oluşu fikrini yetersiz ve eksik bulur. Bu duruma göre mümkün varlığın öze ek bir bağlantı haline geldiğini savunur. Bu teori aslında el-Gazali'ye aittir...ve İbn Rüşd de bundan esinlenmiştir...fakat, el-Gazali'nin felsefeciler evrenin özünü reddediyor...*”³⁸⁴ iddiasına katılmamaktadır. Bu tartışmalar açıkça göstermektedir ki, felsefeciler ve alimler bir taraftan tartışmalara giriyor, birbirlerine zıt fikirler üretiyorlar, diğer bir taraftan da kırılmaz ve bölünmez devamlı süre gelen gizli bir zincirleme bağ ile hepsi aynı Yaratan ve yaratılan ilişkisi üzerinde duruyorlardı.

İbn Rüşd akli ana bağlayıcı faktör görür, Yarattıcı ve yaratılan insan arasındaki diyalogun sonsuz olduğunu savunur. Daha sonra İbn Rüşd seçeneği olmayan varlıklardan ve irade sahibi olarak seçenek verilen insanlardan bahseder. Her varlıkta var olan, “*...ruha ait olan aktif akıl ve bedene ait olan madde aklın her ikisinde ölümsüzdür, der. (1489,1-6) Muhakkak ki, İbn Rüşd onları akıl üretmek ve algılamak açısından bir gerçeğin iki yüzü olarak görür ve...ondan sonra ikisi arasındaki farkı inceler, birisi saf, bozulmayan öz akıldır ki, onun hareketi, bedeni akıl ile harekete dönüşür, diğer akıl ise oluş ve bozulmuş zincirine tabi*

³⁸³-belgeler.com/... 'possibility, impossibility and necessity in Gazali and İbn Rusd' by Omer Bozkurt s; 186

³⁸⁴-belgeler.com/... 'possibility, impossibility and necessity in Gazali and İbn Rusd' by Omer Bozkurt s; 187

varlığa dayanır. Hareketler birbirlerinin sonucu olarak meydana gelir ve yeni bir hareket ortaya çıkınca eskisi yok olur."³⁸⁵

Böylece açıklamış olur ki, madde var olduğu gibi yok olmaya da mahkumdur, fakat kazanılan bilgi ölümsüzdür ve daima artmaya meyillidir. Her halükarda, ruh akli her ne kadar ölümsüz olsa da, zamana bağlı boyuttaki hareketlerinin açığa çıkması için maddeye ihtiyacı olduğunu savunur. Böylece İbn Rüşd akla hem ontoloji hem de epistemoloji yönünden bakar. Ontoloji kısmı, insan gövdesi de dahil otomatik işleyecek şekilde kodlanmıştır, sorgulama ve itaatsizlik yapma şansı verilmemiştir. Epistemoloji içinde ise birçok konulara yer verir. İbn Rüşd eğiten bilgi kaynağını iki bölüme ayırır, birincisi 'hayal edilebilir varlıklar', ikincisi de 'algılanabilir varlıklar'dır der ve onları da kendi aralarında daha detaylı kategorilere ayırır. Sonunda da bilginin duyguları nasıl etkileyebileceğini açıklar.³⁸⁶

İbn Rüşd, bilginin duyguları motive ettiğini, duyguların da hareketleri motive ettiklerini savunur. Bu sistem zaten hem evrensel hem de bireyseldir ve insanın varlığındaki her alemleri kapsar. Ne var ki, bireysel değerlerin çok değişken olarak açığa çıkmasında, kişilerin fiziksel ve algısal alt yapısının çok önemli rolü vardır. Dolayısıyla duygular ve hareketler bireylerin bu kapasite ve birikimleri doğrultusunda son karar vermesi sonucu ortaya çıkar. Tam bu noktada İbn Rüşd bilgi ve bilgeliği birbirinden ayırır. Bilgi deneysel veya istatistiksel olarak elde edilebilir, doğru ve yanlış olduğu bazı metodlar kullanılarak ispatlanır. Bilgelik ve bilgin olmayı elde etme konusu ise, Aristo'nun 'erdem' konusu gibi, her zaman için çok kişisel ve çok tartışmalı bir konu olmuştur. Onun içindir ki, Yaratan, insan bilgisinin insan hayali, kapasitesi ve fiziksel kurallar ile sınırlı kalmaması için, vahiy yardımı ile ekstra bilgi desteği sunmuştur.

³⁸⁵-muslimphilosophy.com/... 'Ibn Rushed's Metaphysics' (1986) Trns: by Charles Genequand s; 49-50

³⁸⁶- 'The Philosophy of Ibn Rush (2003)' by Huseyin Sarioglu s; 113,114

Vahiy insanın bedenini, ruhunu ve canını birleştirip sınırlı koşullar içindeki sınırsızlığı sunmaktadır. Buradan yola çıkarak “*İbn Rüşd, Kutsal Kitab’ın içerdiği ‘Takdiri İlahi’ lütfu (inayet) argumanını ortaya koyar ve Vahiy’den hukuk (ikhtira) kurallarının çıkarılabileceğini savunur. Birinci ispat olarak, Dünyada var olan her bir varlığın insanın ihtiyacını gidermesi ve yaşamını sürdürmesi için elverişli bir şekilde yaratılmış olması; ikinci ispat ise, Yaratıcı’nın her bir varlığı var eden ve varlığını sürdüren ‘orijinal icad eden, yaratan’ olmasıdır.*”³⁸⁷

İbn Rüşd’e göre, “...herhangi bir insan, insan üstü ‘Aktif Akıl’ (el-aklü’l-fa’al) varlığına inanıyor ve yaşlandığında toplumdan soyutlanarak O’nunla bağ kuracağını zannediyorsa, hata yapıyor demektir...İnsanlar erdemi ve sonsuz mutluluğu gözlemleme, düşünme ve deneysel öğrenimden geçerek ancak O gerçek kaynağa ulaşma imkanı bulabilirler.”³⁸⁸ Ne var ki, bu Ana Kaynağa ulaşmak çok da kolay değildir, bireysel farklılıklar, kabiliyetler, karakterler ve alt yapı dağarcığındaki geçmişte algılanmış veriler için içine girdiğinde sonu gelmeyen değişken veriler ortaya çıkmaktadır. Buradan gerçeğe ulaşmak, gerçeği otantike etmek, gerçeğin kendisine hakaret gibi bir şey olur. İşte tam bu noktada Vahy’in zaruretini, dolayısı ile de onun kodlarını çözüp pratiğe koyacak rol modellerin zaruretini ortaya koymaktadır. İnsan özlemini çektiği ahengi ve huzuru, hem kendisi, hem etrafı ve hemde Yaratıcı ile otantik bağı ancak bu yoldan kurabilecektir.

Ana Kaynağın tabiatının nasıl olduğu konusu da felsefe içinde sınırsız tartışmalara neden olmaktadır ve O’nun Ana Enerji Kaynağı oluşu dışındaki konular yine bizim konumuz dışında kalmaktadır. Konumuza ve şu ana kadar gördüklerimize göre, Yaratan bir Güç’ün (enerji)

³⁸⁷-‘Islamic Philosophy, Theology and Mysticism (2000)’ s; 99

³⁸⁸-‘The Philosophy of Ibn Rush (2003)’ s; 130, 131

olduğu tartışma konusu değildir. Fakat, O'nun tabiatı, doğası ve eylemleri felsefenin ana tartışma konusu olmuştur. İbn Rüşd ve diğerleri son derece hem fikirlidir ki, 'Ana Güç' sınırsız ve sonsuz saf, potansiyel olarak eksiksiz, devamlı aktif ve sonsuz olmalıdır ki bütün varlıkların kontrolünü ve ihtiyacını görebilsin ve giderebilsin. O, "...Her şeyin bir var olarak ortaya çıktığı ve her şeyin son hedef olarak kendisine yöneldiği kaynaktır."³⁸⁹ Fakat, O'nun güçlülük ve güncellik sıralaması konusunda aynı fikirde değillerdir. İbn Rüşd, "...güncelliği kesinlikle güçlülüğün önüne koyar. Şayet, bunun tersi gerçek olsaydı, varlıklar ya kendiliğinden durmadan hareket ederdi ya da hiç hareket etmeden dururlardı, der."³⁹⁰

Felsefeciler fizik ve meta-fizik varlıkların hareket ettiklerinde ve bu hareketin 'Ana Güç' tarafından başlatıldığında da hemfikirler, fakat hareketin tabiatı, dairesel olduğu hariç diğer konular hala tartışma konusudur. "...Sonsuz semavi hareketler ancak Ana Güç'e benzeyen sonsuz dairesel hareketlerle mümkün olur, hareket ise maddenin var olmasının en güncel faktörüdür..."³⁹¹ İbn Rüşd sonsuzluğu da iki kısma ayırır, a) kendine özgü sonsuzluk ve b) sayısal sonsuzluk, ve (b) de (a) tarafından meydana getirilir. Onun için sayısal sonsuzluk geri kendi Ana kaynağına dönmekle yükümlüdür. Bu geri bağlanma konusu da bir çok araştırma tartışma ve aşamalardan geçmektedir.

Örneğin, bu ilişki sevilenin seven tarafından motive edilmesi gibi, daha sonra efendi ve köle ilişkisine ve daha sonra da kral ve halkı ilişkisine benzetilmiştir. Gerçek ise orada her an, her aşamada Yaratan ve yaratılanı bağlayan gizli görünmeyen bir enerji bağının daima var ve aktif oluşudur. "Bu da bizi geri, ilk hareket ettiren fakat kendisi hareket etmeyen doktrinine götürüyor. Alexander (Aphrodisiaslı MS

389-muslimphilosophy.com/... 'Ibn Rushd's Metaphysics (1986)' s; 33

390-muslimphilosophy.com/... 'Ibn Rushd's Metaphysics (1986)' s; 33

391-muslimphilosophy.com/... 'Ibn Rushd's Metaphysics (1986)' s; 39

150-210) fiziksel tartışmaları açıklamak için atıfta bulunduğu...şayet hydromel (ör. Su) bileşenlerinden birisi dışarda mevcut bulunsa; bileşim, birleşme olmadan da var olması mümkün olur. Buna benzer şekilde görürüz ki, bir kere hareket eden hareketli (ör. ruh) ve hareket etmiş olan (cansız varlıklar), kendi kendilerini hareket ettirmeden var olabilirler. Bu tartışma eleştirmen ve yorumcular arasında standard bir duruma gelmiştir, cf. *Simpl. in Phys.* 1227,21-24 ve *Them., Phys.* 223,3-4³⁹² İbn Rüşd de bunlara dahildir.

Ne var ki, İbn Rüşd, göksel varlıkların sonsuz olduğu konusuna katılmamaktadır, onun için “İbn Rüşd varlıkların, oluş ve bozuluşa tabi olmasa bile, ‘her varlıkta bulunan güç sonludur’ prensibini yeniden gözden geçirir. Göklerin sonsuz hareketi görünmeyen bir varlığı işaret etmektedir. Bu nokta Sabaeen’ların hata yaptığı noktadır. Yıldızların kendileri ilah değil sadece İlah’ın varlığını işaret eden varlıklardır. Kur’an ayeti VI,75aqq: İşte böylece İbrahim’e göklerdeki ve yerdeki hükümranlılığı ve nizamı gösteriyorduk ki kesin ilme erenlerden olsun. (1633,11-1534,6”³⁹³ açıklamasını yapar. Anlaşıyor ki, Ana Kaynak’tan gelen bir Güç, sonlu sonsuz, görünür görünmez her varlıkta ana çizgiyi oluşturmakta ve varlıklar bunun etrafında yer alıp dönmektedir, ruh, beden ve can gibi.

Konumuz için bu temeli kurduktan sonra şimdi sıra ‘Üçüncü Bölüm’de fakat, bu sefer konuya felsefi açıdan değil bilimsel açıdan bakacağız, yani bilimsel vahiy penceresinden.

392-muslimphilosophy.com/.../Ibn Rushd's Metaphysics (1986)' s; 35

393-muslimphilosophy.com/.../Ibn Rushd's Metaphysics (1986)' s; 46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İnsan ve İlah Enerji Bağı İlişkisi

1-Hürriyet, Eşitlik, Adalet ve İlah İlişkisi:

Şu ana kadar her şeyin kaynağı olan Yaratıcı'ya fizik, felsefe ve vahiy açısından genel bir bakış yaptık. Böylece, evrenin fiziki var oluşunun, var oluşun arkasındaki var eden Güç'ün, Yaratıcı'nın yaratılanlar ile kendi aralarında oluşan otomatik ilişkilerinin ve insanın da her ikisi ile ilişki kurmada bilinçli hür bir seçime sahip olduğunun hakkında temel bir fikir edindik. Var eden Kaynak ile var olanlar arasındaki ilişki hakkında otantik bilgi sahibi olmanın zaruretini algılamaya ve anlamaya çalıştık. Şimdi insan ve Yaratıcısı arasındaki özel ilişkiyi araştırıp incelemenin zamanıdır. Anladık ki, hayatını düzene koymada hür seçeneğe sahip olan tek yaratık insandır. İnsan hayatını nasıl düzenleyeceğini ve kimin tarafından düzenlenmesini istediğini seçmekte serbesttir. İnsan kendi hayat kurallarının temel kod ve koordine değerlerini belirlemesi, programlaması, pratiğe koyması ve bunların geçerliliğini koruması için seçtiği her 'ne' veya 'kim' ise 'ilah' olarak onu seçmiş demektir. Daha önce gördük ki, insanın fiziki bedeni, ruhi düzeni ve ikisini birleştirme sistemi olan yaşayan varlık (can) da dahil, tüm yaratılanları yaratan koruyup gözetken tek Rab, yarattıklarının hayatlarını düzene koyan ve bu düzeni devam ettiren tek İlah, her şeyi var eden O, tek Güç'tür. Buradaki tek konu, hür bir şekilde seçme kabiliyeti ve müsaadesi olan insan, otomatik hareket üzere yaratılanlar gibi, Yaratıcı İlah olarak seçip halihazırda otantik olarak var olan ahenge uyum sağlayabilecekler mi, yoksa O'nu seçmeyip zıtlasma, sürtüşme veya çarpışma oluşturacak, yoksa ilah diye başka şeylere mi yönelerek.

Fizikte de metafizikte de gördük ki, her ikisinde arkasında tek bir ‘Sonsuz Güç’ var ve bu güç her yarattığı var ettiği gibi harekete de geçirmiş ve geçirmeye de devam etmektedir. Bu varlığın özü sonsuz motivasyon potensiyaline sahiptir. Her varlığın özü de bu cevher varlıktan kaynaklanmaktadır. Bu sonsuz ve sınırsız cevherin oluşturup yaydığı enerji akımı ile maddeye hayat ve hareket veren, duruma, zamana ve mekana göre hareket eden ‘akıl’ da kaynağı ve yönetendir. Cevherin kaynaktan kesintisiz yayılması sadece varlığın kendi içinde var olmasını, nasıl hareket etmesini sağlamakla kalmamakta, her bir varlığı diğer bir varlığa bağlayarak bireysel varlıkların tek uniteler ve bir bütün haline gelmesini de sağlamaktadır. Unitelerin her bir parçası Cevher’den eşit muamele görmektedir. Aldıkları enerji ile de eş değil fakat eşit hareket etme kapasitesine de sahiptirler. Her biri aynı ana temel üzerine kurulmuştur ve hiç biri birlik ve bütünlüğün korunması açısından diğerinden daha az veya daha fazla değer taşımamaktadır.

Her bir varlık bu kaynak Cevher’den tamtamına kendilerine gerekli, doğru hareket etmesini sağlayacak doğru orantılı enerjiyi almakla ve ona göre de hareket etmekle yükümlüdür, ne bir fazla ne bir eksik. Aynı zamanda, her bir varlık ince ayarlarla orantılı bir şekilde birbirlerinden enerji alış verişi yapmaktadırlar. Çünkü, varlıklar arasında gereken harmoni ve bütünlük, otantik enerji alış verişi diyalogu ile sağlanmaktadır. Bu da gösteriyorki, varlıkların mekanları, hareketleri, birbirleri arasındaki ilişkileri ve bütün bunların başı ve sonu ‘Ana Cevher Kaynak’ tarafından belirlenip tesbit edilmiş, yürürlüğe konulmuş ve yürütülmektedir. Tüm yaratıkların birliği, bütünlüğü ve ahenk içinde varlıklarını sürdürmeleri, herşeyi kaplayan O, Yaratıcı Kaynağın ‘İlah’ vasfı altında yürütülmekte ve muhafaza edilmektedir.

Bu sonsuz, zamansız ve mekansız ‘Aktif Güç’ sahibi varlığın aynı zamanda da sonsuz devamlı ‘Aktif Akıl’ sahibi olduğu genel olarak

tüm inançlar karafından kabul edilmektedir. Fizik ve metafizik alemlerini planlamak, faaliyete geçirmek, idare ve kontrol etmek ancak öyle bir Yaratıcı Rab, Güç ve Akıl sahibi tarafından mümkün hale getirilebilir ve devamlılıkları sürdürülebilirirdi. Bu durumda insan, kendisini diğer varlıklar ve Yaratan ile harmoni içine koyabilmesi için otantik bilgiye, insanüstü Vahiy'e ve ilim ile desteklenmiş otantik bilgiye ihtiyacı vardır. İnsan sadece Yaratan ile kendisi arasında olan kod ve koordineleri değil, diğer tüm yaratıklar ile kendisi arasında olan kod ve koordineleri de çok iyi bilmek zorundadır ki, kendisini her var ile otantik bir şekilde senkronize ederek ahenk kurabilsin ve huzuru elde edip mutluluğa erişebilsin.

İnsanın bütün bunları hür, eşit ve adaletli yapabilmesi için bağımsız insanüstü otantik temel bilgi 'Vahiy' kaynağının olması beş sebep için hayati önem taşımaktadır.

- 1- Vahiy, insanlığın bilmesi mümkün olmayan geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları içeren, görünen ve de görünmeyen tüm varlıklar hakkında öze dayanan tarafsız bilgi verir.
- 2- Vahiy, fiziksel ve metafiziksel bilim dallarındaki bilgi gelişmesinin temelini muhafaza ederek, bilgi kirliliğinden, kasıtlı, kasıtsız ve gereksiz sahte abartmalardan veya kaybolmalardan koruyarak sınırlı alemlerin kapılarını sınırsız alemlere açar.
- 3- Vahiy, her zaman ve mekana uyacak fiziksel ve metafiziksel bilim dalları konularında yeni araştırmalara ve buluşlara yönlendirecek tarafsız ön görüler sunup yol gösterir.
- 4- Vahiy, insanlara, bireysel, bölgesel ve evrensel değerleri göz önünde tutarak tarafsız örnekler sunar. İnsan ile ilgili her alan ve konuya, kendi içindeki değerlerin gelişmesine yer vererek her bireye,

bölgeye ve evrene uyum sağlanmasına ve ahenk oluşturmaya imkan verir.

5- Vahiy, insan olan peygamberleri rol model olarak sunar. Böylece tarafsız ve insanca mümkün pratik örneklerle insana kendi öz derinliklerinden başlayarak, kişisel, grupsal, toplumsal ve evrensel birleşme ve bütünleşme imkanı sunar.

Böylece, insanlar tarafsız hayat değerlerini ve bağımsız bir rol modeli takip ediyor olacaklarından dolayı hayatın kişisel, yöresel, kültürel ve evrensel insani hareketleri pratik ederken meydana gelebilecek kirlenmelerden, şaşmalardan, bir kişinin veya kesimin başkalarına baskı yapmasından veya başkaları tarafından baskıya uğramasından koruyacaktır. Aslında, zaten varlığı var eden, sonsuz ve sınırsız güç, bilgi ve bilinç sahibi olduğuna göre, sonsuz, sınırsız ve bilinçli bir şekilde de yarattıkları ile otantik muamele etmesi en doğal hakkıdır.

Tek, eşi ve benzeri olmayan, sınırsız güce, bilgiye, adalete ve otoriteye sahip olan Yaratıcı, yarattıklarını idare ve kontrol etmesi açısından da ‘Tek İlah’tır. İnsana ilahını seçmesi için verilmiş hürriyet hariç, bütün varlıklar kendi içlerine yüklenmiş otomatik bilgi kodları ile kendi kendilerine hareket ederler. Yaratıcı’nın kendilerine koymuş olduğu kodlara ve kurallara otomatikman uyduklarından dolayı Yaratıcı onlar için otomatikman İlah konumundadır. İnsan ise kendi ilahını seçmekte ve hareketlerini de seçtiği ilahın istediği doğrultuda yapmakta serbesttir. Gönüllü yapılan seçim otomatik kısımla oranı ne kadar az olursa olsun, onunla ahenk içinde çalışması yönünde yapılırsa olumlu ve otantik sonuç verecektir. Yaratıcı’yı ilah olarak seçen insan, ilah vasıflarına tam ve tüm olarak sahip olan bir İlah seçmiş olacaktır. Aksi takdirde, her ne seçilirse seçilsin, seçilen kesinlikle bir yaratık olacak ve ilah vasıflarının hepsini kendisinde noksansız toplayıp taşıyamacaktır. Yaratık üstü olan Yaratıcı’nın İlah seçilmesi

durumunda, sadece insanlar arasında tam bir hürriyet, eşitlik ve adalet sağlanmakla kalınmayacak, insan İlah ve diğer varlıklarla ahenk içinde çalışan bir bütün olma imkanı da kazanılacaktır.

Bu da gösteriyor ki, insanın otantik seçimi yapabilmesi için bir yandan kendisini, diğer yandan da seçeceği ilahını çok iyi bilmesi gerekmektedir. Çünkü, kendi biyolojisi, ruhaniyeti, psikolojisi ve sosyal ilişkileri seçtiği İlah ile doğrudan ilişkilidir. Bu noktada insan kendisine şu soruları sorabilir. İlah'ın kelime anlamı nedir? İnsan kimdir, nedir, nasıldır ve ne için yaratılmıştır? İlah seçmek neden her insan için bir zaruretlik taşır? Neden her insanın muhakkak seçtiği bir veya birden fazla ilahları vardır? İnsan Yaratıcı'sını ilah olarak seçerse veya seçmezse ne olur?

İnsan Yaratıcı'sını İlah seçmez ise ne olur? sorusu ile başlayarak insan ve diğer varlıklar arasındaki farka genel bir karşılaştırma yapabilir, insanın kim ve ne olduğunu tespit edebiliriz. Lakin, her şeyden önce biliyoruz ki, bilinçli bilgi sahibi olabilme, soru sorup, cevap arayıp karar verebilme ve verdiği kararları kendi isteği ile tatbikata koyabilme kapasitesi zaten insanı diğer varlıklardan kolayca ayırmaktadır.

Diğer varlıkların tabiatı:

1) Fiziksel gövde, tabiatına nakşedilmiş akıl, otomatik hareket modeli ile yani, oluş ve bozuluş tekrarı ile nesilden nesile geçerek varlığını devam ettirir.

2) Ruhi gövdenin varlığı ancak zaman, mekan ve hareket alanında görünen fiziksel gövde ile birleşince bu üç boyutlu alemde görünüp algılanır.

3) Yaşayan, hareket eden gövde, zaman içinde irade dışı hareketlerle elektrik ve kimyasal sinapslar oluşturarak, gelen aksiyon potansiyeli alıp axon aracılığı ile taşıyarak kendisinden sonraki nörona iletir. Bu hareketlerin yapılması anında sorgulamak, karar vermek, iradeli hareket etmek ve kontrollü yönlendirmek yer almaz, tüm hareketler iç güdüsel yapılmaktadır. Buna rağmen, ezber ve eğitimle dış müdahale ile bu hareketlere az da olsa belirli bir derece etki mümkün olabilir.

İnsanın tabiatı:

1) Fiziksel gövde, zaman mekan ve harekete bağlı, tabiatına nakşedilmiş akıl ile otomatik hareket eder. Varlığını oluş ve bozuluşun tekrarı ile nesilden nesile geçerek devam ettirir.

2) Ruhi gövde, varlığı zaman, mekan ve hareket aleminde görünen fiziksel gövde ile birleşince bu alemde görülüp algılanır.

3) Yaşayan, hareket eden gövde, zaman içinde irade dışı hareketlerle elektrik ve kimyasal sinapslar oluşturarak, gelen aksiyon potansiyeli alıp axon aracılığı ile taşıyarak kendisinden sonraki nörona iletir. Burada iç güdüsel hareket olmakla birlikte bilinç ve eğitimle harekete mudahale etmek de mümkündür.

4) Duyguları, fiziki ve ruhi algıları, kullanarak bilinçli ve hür olarak hareketlerini seçip yönlendirebilir.

5) Gözlemlemek, idrak etmek, özümsemek, inanmak ya da reddetmek, tahminle, bilinçle ve bilimle yaşam olaylarını değerlendirerek buna göre davranmayı seçmek için kullanacağı bilgi ve irade sahibi olma kabiliyatine sahiptir.

Görülüyor ki bu beş şıktan ikisi, gönüllü ve iradeli bilgi sahibi olmak ve yine bunları kullanarak hareketini hür olarak seçebilmek kısmı insanları diğer yaratıklardan ayırmaktadır. Gövde, yani fiziki yapıya baktığımızda görüyoruz ki, var olan tüm organlar araç olarak kullanılmaktadır, bilinç, duyu reseptörleri ve bütün diğer organlar otomatik programlanmış olarak kusursuz bir şekilde çalışmaktadır. Ne var ki, bazı organların kullanımına emniyet açısından sınırlandırma konulmuştur. Bu biraz da bilgi sayarların donanım ve yazılım ilişkilerine benzemektedir. Fakat, her ikisinin de telif hakkı Yaratıcı'ya aittir. Sadece kullanım hakkı belirli bir süre için insanlara verilmiş telif hakkını ihlal etmemek şartı ile istediği gibi kullanmakta serbest bırakılmış ve sonuçtan da tamamen kullanıcı sorumlu tutulmuştur. Bilgi algılama, depolama ve kullanıma hazır hale getirmede kullanılan araçlar ve kabiliyet Yaratıcı'ya ait, neyi, nereden ve nasıl alıp, neyi nereye ve nasıl vermek seçeneği de insanın kendisine aittir.

Bu durumda, görüyoruz ki, aslında bu beş şıktan sadece birisi insanın kendi kontroluna verilmiştir. Bu tek noktanın bile, din ve felsefe alanlarında kader ve hür irade başlıkları altında, hayatın ne kadarı kader, ne kadarı hür irade ile olduğu tartışma konusudur ki, bu bizim konumuzun dışında kalmaktadır. Aslında, düşüncelerin oluşmasında ki tarihsel, kültürel, grupsal ve aile etkilerini göz önünde tutarsak bir insanın ne kadar bağımsız seçim yapıp yapamayacağı, buna da insanın kendi bireysel karakterini eklersek ne kadar tarafsız seçim yapıp yapamayacağı çok önemli bir tartışma konusudur. Bütün bunlar araştırılıp anlaşıldığında görülür ki, Yaratıcı'dan gelen Vahiy yardımı olmadan insanın tam bir hürriyet, eşitlik ve adalet içerisince otantik bir seçim yapmasının mümkünatı yoktur. Vahy'in tek gayesi, sorular sorarak bilgi sahibi olmak isteyen, sorularına cevap arayan, gönüllü ve bilinçli eylem kapasitesi olan her birey için her açıdan, ruhun dolayısı ile de bedebin yükünü hafifletmektir. Vahiy insana verilen ücretsiz

hayat uygulama rehberidir ve hayatın her alanında kullanılacak gerekli temel kod ve koordineleri sunmaktır.

İnsan kendi kendisi ile, diğer varlıklarla ve Yaratıcı'sı ile ahenkli bir bağ oluşturmaya veya da oluşturmamaya, edinmiş olduğu bilgisini kullanarak yapacağı 'ilah' seçimi ile başlar. Seçilen ilahın otantik olup olmadığına da bu bilgi doğrultusunda karar verir. Yapılan incelemelerden de anlaşılıyor ki, tüm görünen ve görünmeyen yaratıklar aynı enerji ve bilgi kaynağından beslenerek varlıklarını belli bir düzen üzere sürdürmektedirler. Yaşadığımız çağdaki araştırmalar gösteriyor ki tüm varoluş, bilinçli veya bilinçsiz, aynı enerji ve bilgi kaynağını paylaşmakta ve O'ndan tüm ihtiyaçlarını karşılayacak, uygun oranlarda enerji alıp, uygun oranda verebilen bir bağ ve ağ oluşturmaktadırlar. Bu durumda, ince hesaplarla örülmüş mükemmel bir ağın hem içinde hem de dışında olan insan, Vahiy yardımı almadan bu mükemmel uyumla ahenk kuracak gerekli kodları ve koordineleri bir başka yöntemle bulması ve bilmesi mümkün değildir.

Şüphe yok ki, insan farkında olsun veya olmasın bu sistemin çok önemli, belki de en önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. İnsan tüm diğer varlıklar gibi hayat veren enerjiyi aynı kaynaktan almaktadır. Aynı kaynaktan aldığı enerjiyi her bir varın yaptığı gibi hem kendi içinde hem de etrafındaki başka yaratıklarla da paylaşmaktadır. Asıl konu ise, insanın duygularını oluşturan enerji sistemini gönüllü olarak kendisinin ayarlamasının gerekliliği konusudur. İnsan öyle bir ilah seçilmelidir ki, ondan gelen enerji ve bilgi insanın ruhunun, bedeninin ve yaşantısının her noktasına kusursuz nüfus edebilsin, bireyden bütüne ve evrene ahenkli bir hayat sistemi sunabilsin. Bu kaynak zaten her varlığın varlığını ve düzenini borçlu olduğu kaynak olmalıdır ki bireyin, bütünün ve evrenin ihtiyaçlarını da aynı anda gözetebilip giderebilsin.

İşte bu kaynak, her varlığa şeklini verip, var eden, çalıştıran ve hayatı idame ettiren enerji kaynağı olmalı ve insanın ruhunu, bedenini, psikolojisini, sosyal yönlerini hatta ve hatta ölümsüzlüğünü de içine almalıdır. İnsan ancak böyle insanüstü bir 'Ana Kaynak' altında tam ve eksiksiz hürriyet, eşitlik ve adalet elde edebilir ve kendisi gibi yaratık olan, kendisi dahil, diğer tüm yaratıkların baskısından ancak bu şekilde kurtulabilir. Anlaşıyor ki, ilahını aramak, bulmak ve seçmek için karar vermeden önce insanın bağımsız, tarafsız ve otantik bilgi kaynağından beslenmesi hayati önem taşımaktadır. Bu da hem otantik Vahiy bilgilerine hem de bilimsel otantik verilere dayanmalıdır. Ancak, insan bu bilgi kaynaklarını kabul edip etmemekte, bu bilgilere dayanarak otantik ilah seçip seçmemekte ve hareketlerini seçilen ilahın değerlerine göre yapıp yapmamakta seçenek sahibidir.

Ne var ki, insan Yaratıcı'yı İlah olarak seçtiği zaman ancak otantik Vahiy'e ulaşabilir ve onu temel alarak gönüllü bilgi edinme araştırmalarında anahtar olarak kullanıp bir çok bilgi kapılarını aralayabilir. Bu duruma göre bilgi edinme aşamalarını yedi başlıkta inceleyebiliriz fakat bu başka başlıklara da konulabilir.

Bilgi elde etmedeki yedi kategori:

1-Vahiy yoluyla elde edilen bilgi; sadece görünen ve görünmeyen tüm varlıklar hakkında temel bilgi vermekle kalmaz, geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları da içeren bilgiler aktarır.

2-Tarihi ve kültürel bilgi birikimi ile meydana gelen bilgiler.

3-Duyular yoluyla elde edilen bilgi dağıncığı.

4-Deney ve tecrübe ile elde edilen bilgi.

5-Sezgi ile elde edilen bilgi.

6-Hata ve yanılma ile elde edilen bilgi.

7-Hayal yoluyla elde edilen bilgi.

Böylece, bilgi edinmenin çeşitlerini gereği üzere bir arada kullanarak bireysel ve evrensel mutluluğun maksimum sınırlarına ulaşmak mümkün olabilecektir. Çünkü, otantik insan üstü bilgi kaynağı ile otantik insan bilgi kaynağının örtüşmesi, bilgi alanını dengede tutarak ahenk oluşturacak, bu da varlıklar arasında olması gereken hürriyet, eşitlik ve adaleti sağlayacaktır.

Ne yazık ki, doğru bilgi ispatı her zaman problemlidir. Bu akademik bilimsel alanlarda bile büyük problemler oluştururken dini, hele hele İlah konusunu içeren alanlarda konular problemler kara deliğine doğru hızla ilerlemektedir. Yukarıda gördük ki, Vahiy yolu ile gelen bilgi kaynakları kasıtlı veya kasıtsız genelde değişime uğramıştır ya da kasıtlı veya kasıtsız anlamı dışında anlam taşıyan çevirilere maruz kalmıştır. Bu da, alanda eğitilmiş insanlara bile büyük engeller çıkarmaktayken, eğitim almamış insanlar ya şaşkın kalmayı, ya elinde olanlarla yetinmeyi, ya da tamamen hepsini birden inkar etmeyi seçmek durumunda kalmışlardır. Bu yüzden zamanımızın akademik ve halk kitleleri büyük bir karmaşa içine girmiş ve çoğu insan evrensel gerçeği bulma umudunu yitirmekte ve '*cehalet mutluluktur*' diyerek hem kendilerini hem de etrafındakileri kandırmaktadırlar. Bu problemlerin en büyüklerinden biriside orijinal Vahiy kaynaklarının akademik alanlarda bilgi kaynağı olarak kabul edilmemesidir. Oysa, Vahiy ilminden vaz geçmek sadece hürriyet, eşitlik ve adaletten vaz geçmek değil, aynı zamanda birlik ve beraberliği gerektiren huzur, sulh ve barış ahenginden de vaz geçmek demektir.

Ne yazık ki, gövdesi bulunmayan bu ana problemin kökleri insan tarihinin çok derinliklerine kadar uzanmaktadır. Böylece, bilgide birlik, insanlıkta birlik kurulamamış, her biri de paramparça olmuştur. Her kök gövde olmadan kendi dallarını oluşturmaya çalışmış, daima bilinçsizce budandığı için de bilgi bir türlü meyve verecek konuma gelememiştir. Ağaca benzeyen bilginin köklerinin daima doğru ve devamlı beslenme yapılması, her kökü birleştiren sağlam bir gövdenin olması, gövdeden sonra dalların ayrılması gerekir ki sağlıklı meyvalar versin. Aksi takdirde bilgi gövdesiz bir çalılıktan öteye gidemeyecek birlik ve bütünlükte verim alınamayacaktır. Bilde bütünlük ve birlik olmadığı için ne Yaratıcı, ne yaratılanları, ne tek tek, ne de bir bütün olarak anlamak mümkün olmayacaktır.

Biliyoruz ki, bilgi alanında bir sürü cevap arayan sorular, çözülecek problemler, keşfedilecek bilinmeyenler vardır. Fakat Yaratıcı ve yaratılanlar arasındaki ilişki çok sağlam, güçlü ve son derece sade ve nettir. İnsan önce kendisini ve kendi niteliklerini bilmelidir ki buradan yola çıkarak Yaratıcı'sını bulabilsin ve Yaratıcı'yı İlah olarak seçmeyi bilinçli otantik bir şekilde pratiğe koyabilsin. İnsan Yaratıcı'yı ilah seçtiğinde ve de niteliklerini otantik olarak bilip anladığında O'na güveni artarken kendisine de güveni artacaktır. Çünkü, İlah olarak seçtiği Güç, var olan her güç ve her tür bilginin sahibi ve kaynağıdır. Bu seçilen İlah'ın insana verdiği imkanı ve yardımını hiç bir başka varlığın vermesinin mümkünatı yoktur. Her şeyin kontrolü insanın kendi İlah'ının elindedir, o halde kendisine kendisi gibi yaratık olan hiç bir şey, ne fayda ne de zarar verebilir. Kendisini böyle bir yüce güce dayayan insanın sınırlı gücü muhakkakki her alanda sınırsızlığa ulaşacaktır. Her insan da bunu aynen böyle yapabilirse, hürriyet, eşitlik ve adaletin gücü de ona göre doruk noktaya ulaşarak insanlık bir bütün olarak mutluluğu elde edecektir. Bu şartlarda seçilen İlah, yukarıda bahsedildiği gibi, her bir varlığı eşit şartlar altında bir birlik ve bütünlük altında toplanmasını sağlayacaktır. Bir insan, Yaratıcı gücü

İlah seçerse her türlü fayda ve zarar O'nun müsadese olmadan kendisine ulaşamayacağını bilir. O zaman, diğer insanlar aracılığı ile, yani sebeplerle kendisine ulaşan fayda için onlara minnet duygusu altında ezilmez ve zarar ulaştığında onlara kin duygusu altında yanıp kavrulmaz. Bu durumda insan, önce kaynağı düşündükten sonra sebeplere bakacaktır ki, bu da zaten ona maktıklı düşünme zamanı sunmak için yeterli zaman verecektir. Sadece bu bile Yaradıcı'nın İlah olarak seçilmesinin zaruretini otomatikman ortaya koymaktadır.

Bütün bunları göz önünde tutarsak, alimler, bilhassa zamanın alimleri doğal olarak Yaradıcı'nın varlığını ve doğasını son derece itina ile araştırırken, neden aynı Yaradıcı'nın İlah olarak seçilip seçilmediğinde insanlara ne olabileceği konusuna son derece kayıtsız kalmaktadırlar bilinmez. Oysa bu konu gerçekten hayatın her alanını içine almakla kalmayıp, ebedi hayatı da ilgilendiren bir konudur. Böylece, insanlığın dayandığı en önemli konuyu kapsayan bu alan ne yazık ki en çok ihmal edilen ve en çok karmaşa içine düşen bir alan haline gelmiştir. Tarihe baktığımızda da görüyoruz ki bu konu daima en çok menfaat için kullanılan ve karmaşaya düşen veya düşürülen bir konu olmuştur. Yaratan'ın gerçek İlah olması ve O'nun tek İlah olarak seçilmesinin önemi kaybolmuş, bu keşmekeş içinde İlah kelimesi de anlam berraklığını yitirmiştir. Böylece İlah ile Allah kelimeleri arasında ki fark, fark edilemez duruma gelmiştir. Bu kitapta konu olarak alınmamıştır fakat, 'Rab' kelimesi de 'İlah' kelimesi ile hemen hemen aynı akibeti paylaşmaktadır. Ne acıdır ki, bu kelimeler bir karmaşa içinde sadece inançlara bağlı, geleneksel bir din terminolojisi olarak kullanılmaktan öteye gidilmemiştir. Halbuki insanın kendi içinde, diğer yaratıklarla ve Yaradıcısı ile olan ilişkilerinde devir açacak bilgiler tam da bu kelimelerin içinde yatmaktadır. Oysaki seçilen İlah insanın mutluluk ve üzüntü, umut ve korku duygusal dalga yumağı ile donatılmış olan hayatını, yaşam sistemini yönlendirecek, denetleyip kontrol edecektir. Bu özel seçim insan psikolojisini, biyolojisini ve

sosyal ilişkilerini tamamen etkiliyecektir. İlah'ın kelime anlamının insan hayatının her alanını kapsadığını görmüştük, fakat aslında insan varlığının her alanını kapsamaktadır. Buna göre, İlah seçimi ile insan kendi sonlu aleminde kendi sonsuzluk aleminin seçimini yapıyor demektir. Onun için de bu seçim, aslında hayati değerlerin ötesinde değere sahip bir seçimdir.

Her insanın bir hedefi vardır ve insan sadece bu hedefe doğru yol alan bir yolcudur. Bu yolculuğu sırasında edindiği bilgiler ışığı altında yoluna devam eder. Bu değerler her bir insanın bireysel içini dışını, her zerresini kapsadığı gibi sonsuzluğu da kapsar. Çünkü insan sadece doğum ve ölüm arasında gözle görünen bir yolculuk yapmakla kalmaz, aynı zamanda da gözle izlenemeyen duygusal ve psikolojik bir yolculuk da yapar. Bir de yaptığı ruhi yolculuk vardır ki bunun ne zaman ve nasıl başladığını ve ne zaman nasıl biteceğini, hatta bitip bitmeyeceğini dahi bilmez. Her birey kendi kapsülüne binmiş, kendi kanalı ile bir hedefe doğru yol alırken ana refakatecileri duygularıdır, ana hattı ile mutluluk ve üzüntü; korku ve umuttur ki birbiri ile iç içe örülmüş bir şekilde devam ederek hedefe doğru insanla beraber giderler. Bu yolculukta insanı hedefe doğru iten güç, insanın kendi hür iradesi ile inananıp seçtiği ve yaptığı hareketlerinin gücüdür. İnsanın bazen kolay, bazen zor, meşakketli ve karmaşık, bazen de esrarengiz ve gizemli olaylarla örülmüş bu hayat tünelinden gitmeme gibi bir seçeneği de yoktur.

Duygular ise insanın yapısında bulunan, ruhi, bedeni, psikoloji ve sosyal alanlar gibi her alanı bir şekilde, dolaylı veya doğrudan etkileyip insanın hareketlerini kontrol altına alabilmektedir. Aynı zamanda, yine ispat edilmiştir ki her insan kendi algısını ve bilgisini kullanarak bilinçli bir şekilde bu duygularını kontrol etme kabiliyetine sahiptir. Onun için, kontrol edilmeyen güçlü duygular çok tehlikeli olabilir ve insanı ciddi bir şekilde hasta edebilir veya önemli

problemler yaratabilir. Hatta ani duygu şokları insanın kendisinin ölümüne, öldürülmesine veya başkaları tarafından öldürmesine bile sebep olabilir, hatta ve hatta insanın kendi kendisini öldürmesine, yani intihar etmesine de neden olabilir.

Bu alanda insanların sıhhatini korumak için milyarlar harcanmaktadır. Günümüzde, sadece psikolojik danışmanlarına milyarlar verilmekle kalınmamakta, intiharlar dolayısı ile insanlık milyonlarca insan kaybı ile değer biçilemez maddi ve manevi kayıplar vermektedir. Her nasılsa, duygu alanı Dünya alanında en çok araştırılan konulardan birisi olmasına rağmen, nedense dipsiz bir kuyu gibi bulgular hiç bir zaman sağlam bir temele oturtulamamaktadır. Aynı dipsiz kuyuya düşmemek ve ana hatta kalmak uğruna biz burada 'mutluluk ve üzüntü' ve de 'umut ve korku' duygularını temel olarak alıp onların ilah ile ilişkisine bakacağız. Çünkü, aslında diğer duygular da genelde bu temel duygulardan kaynaklanmaktadır ve bütün bu duyguları kontrol eden ise seçilen ilahın koyduğu değerlerdir.

Burada görünüyor ki, ilahın anlamı iki yüzlü bir madalyon gibidir. Bir yüzü sadece ilahın niteliklerini gösterirken diğer yüzü ile de kendisini ilah olarak seçen insanların hayatlarını kendi kontrolüne alış şeklini tanımlar. Fakat, burada önemli olan nokta seçilen ilahın otantik olup olmaması konusudur. Onun için ilah seçilmeden önce otantike edilme zarureti vardır. Bu duruma göre ilahın, otantik ilah olabilmesi için bazı özel niteliklere sahip olması gerekmektedir. Her şeyden önce ilah olabilmek için kendisi gibi bir başka varlığın olmaması, yani eşi benzeri, kendisine etki edecek, sorgulayacak veya karşı gelecek başka bir varlığın bulunmaması gerekmektedir. Bu otantik İlah'ın daim aktif olmalı ve bu aktivitesinin de başlangıcı ve sonunun olmamalıdır. Otantik İlah'ın her hangi bir varlıkla veya yaratıkla kendisini güçlendirecek veya zayıflatacak genetik veya duygusal bir bağı bulunmamalıdır. Sınırsız güç ve bilgi potansiyeline sahip olması

yanısıra, daim ‘Aktif Güç ve Bilgi’ kapasitesine de sahip olmalıdır. Aynı zamanda sınırsız ‘görme’, ‘duyma’ ve ihtiyaç anında zaman ve mekansız ‘yardıma ulaşma’ kapasitesine de sahip olmalıdır. Her varlığın hem bireysel hem de evrensel ihtiyaçlarını kusursuz bir şekilde zaman ve mekan sınırı gözetmeksizin duruma göre giderme kapasitesine sahip olmalıdır. Otantik İlah, varlıkların her birisine aynı mesafede durmalı ve her birine eşit ve adaletle koruyup gözetmelidir. Otantik İlah sınırsız sevgi ve güven vermeli ve bu konuda kendisini zaafiyete düşürebilecek başka hiç bir varlık olmamalıdır. Otantik İlah, yaratılmış olmamalı ve hiç bir yaratılmışı da ihtiyaç duymamalıdır, fakat kendisi her yaratılmışı yardım sunarak tüm ihtiyaçlarını gidermelidir. Otantik İlah, yaratıklar arasında taraf tutmamalı tüm varlıklara adelet üzere hareket etmelidir. Otantik İlah, insana en iyi hayat düzenini içeren kod ve koordineleri sunarak, insanı kendi bilinci ile seçim yapmasına imkan vermelidir. Çünkü, ilah seçiminde insan kendi sorumluluğunu alması için bu seçiminde hür olması gerekmektedir. Otantik İlah, otomatik, bilinçsiz veya hür, bilinçli varlıklar olsun her biri ile bir bir karşılıklı antlaşma yapmış olmalıdır ve bu antlaşmanın gereklerinin yerine getirilip getirmediğini görmeye hakkı olduğu kadar otantike etmeye, geçerliliklerini de ölçmeye hakkı olmalıdır.

Öbür taraftan bütün bu varlıkların içinde bilinç ve irade sahibi olan insan, hür ilah seçme antlaşmasını da bilinçli bir şekilde yapmış olması gerekmektedir. Bu antlaşmanın şartları arasında zaman ve mekan da kararlaştırılmış olmalıdır. İnsan bu zaman ve mekan içerisinde insan rolünü iyi öğrenmek doğru, düzgün ve hatasız oynamak zorundadır ki, hem kendisi, hem etrafı, hem de ilahı ile ahenkli bir uyum ortaya çıkartabilsin. İnsanın biyolojik genlerinin rolü, edindiği genel ve bilinçli bilgisi, ailevi, kültürel, sosyal ve evrensel değerlerle birleşince kişinin bireysel karakterini ve kimliğini açığa çıkarmaktadır. Kısaca diyebiliriz ki, insanın kişiliği ve kimliği oluşana kadar insan her

açıdan otantik veya otantik olmayan bilgiler yağmuruna tutulmaktadır ve sonunda bu çok yönlü verilerden etkilenecek ortaya çıkan kişiliğe insan 'ben' demektir. Aslında buradaki 'ben' kimdir, genlerin, ailenin, kültürün, inancın veya toplumun dediği 'ben' midir. İnsanın bu karmaşaya düşmekten kurtulması için, tarafsızlığı otantik olarak isbat edilmiş temel evrensel kişilik ve kimlik bilgilerine ihtiyacı vardır. İkinci aşamada bu evrensel değerleri uygulamaya koyabilmesi için role modele ihtiyacı vardır. Ancak bundan sonra insanlarda oluşan farklılıklar o zaman 'ben'i ifade edecektir. İnsanın birinci görevi zaten bu 'ben'i bulmak ve onu en saf ve temiz haline getirmektir. Bunu yapabilmesi için de önce otantik İlah'ı ilah seçmiş olmalıdır ki, bu konuda gerekli olan her şey de otantik olsun. Aksi takdirde otantik 'ben'i bulmak da mümkün olmayacaktır.

Yukarıda bahsetmiştik ki, insan yapısının ana temeli bilgili, bilinçli ve duyguları ile hareket edebilen bir varlık olmasıdır. İnsan duyguları bu hayat yolculuğunda giderken, mutluluk ve üzüntü, umut ve korku, hayat eksenini üzerinde artı ve eksi dalgalardan oluşan bir enerji akımı oluşturmaktadırlar. Şayet insan, bu akımın bir ucunu kendisine, diğer ucunu da ilah olarak seçtiği hedefe kesin olarak sabitleyemez ise duygularda denge kurulması mümkün olmayacaktır. Bir insan Vahiy'den ve de başka otantik bilgi kaynaklarından ne kadar çok öğrenirse o kadar daha çok kendisini, ilahını ve aralarındaki ilişkiyi doğru kuracak, bir o kadar da her alanda denge oluşturabilecektir. Çünkü, Dünya'da üzüntü bilinmeden mutluluğun, korku bilinmeden umudun anlaşılmayacağını ve bu zıtlar aleminde zıtlar olmadan hayatın ileriye doğru yol alamayacağını bilecektir. İşte o zaman insan mutluluğun ve üzüntünün, umudun ve korkunun nasıl eş değer taşıdığını görecektir ve anlayacaktır.

Böylece, duyguların bir sebep üzere kendisine verilmiş olduğunu anlayacak ve otantik İlah seçimi ile de onları nasıl eğitip kontrol

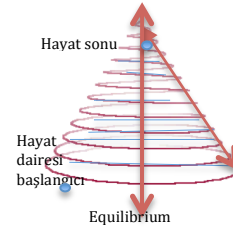
edeceğinin, dengeli ve emin bir şekilde doğru hedefe doğru yöntemle nasıl ulaşacağıının verilerini ve yöntemini elde etmiş olacaktır. Bu yolculukta insan hiç bir zaman yalnız olmayacağı için, seçtiği otantik İlah'ın göstermiş olduğu kod ve koordineleri hem kendi şahsına, hem etrafına, hem de İlah'ına karşı olan görevlerini tam bir dürüstlük, samimiyet ve teslimiyetle uygulamaya koyması gerekmektedir. Çünkü, hak ve hukukun, hürriyet, eşitlik adaletin, bozulması dengenin bozulması demektir. Bu denge bir kere bozuldumu, önce bozanın kendisine sonra da etrafına zarar verecektir.

Duyguların eğitilmesi ve kontrolü aşamasında otantik İlah'ı seçen insan bilir ki otantik İlah, Dünya gözü ile görülemez ve kulağıyla duyulamaz, çünkü bu vasıflar sadece bu üç boyutlu alemde bulunan sınırlı vasıflardır ve otantik İlah bu kapsamın dışındadır. Otantik İlah her yaratığın kendi algısına ve ihtiyacına göre cevap verecek varlık üstü niteliktedir, kendi yarattıklarını zaman ve mekansız görür ve duyar. Bu durumda otantik İlah'ı seçen ve bu O'nun bu vasfını iyi bilen insan, kendisini kimsenin görmediği yerde dahi haksızlık ve adaletsizlik yapamaktan, kimsenin duymadığı yerde de kalbinden ve aklından bile kötülük geçirmemekten çekinir. Bütün bunları göz önünde tuttuğumuz zaman görüyoruz ki, otantik 'İlah' vasıflarını taşıyan tek bir 'Var' vardır, oda Yaratıcı'dır. O halde, gerçekte Yaratıcı'dan (Allah) başka İlah yoktur, olması da mümkün değildir.

İlah seçimine tekrar insan açısından baktığımızda, insanın kendi yolunu, rehberini, kendisi, ailesi, arkadaşları, eşi ve dostları ile aralarındaki ilişkilerinde kullanacağı tüm hareketlerini seçmekte hür olduğunu görüyoruz. Ancak, aslında her yaratığın otomatikman itaat ettiği otantik İlah'ı İlah olarak seçtiğinde hür olabilecektir. İnsan 'Ben ne istiyorsam onu yaparım' demekte ve istediğini rol model olarak almakta hürdür. Ancak, aslında otantik Vahiy'i ve onun seçtiği rol modeli örnek alırsa hür olacaktır. Çünkü, ancak bu şartlar altında

insanlar kendi kabiliyetini ve karakterini ekliyerek hareketlerini hürriyet, eşitlik ve adalet şemsiyesi altında sağlayabilecektir. Daha iyi anlamak için otantik hayat sistemini bir tiyatro oyunu ile kıyas edebiliriz.

Bir oyun düşünelim ki yazılmış çizilmiş, oyuncular hazırlanmış herkese rolleri verilmiş kelimeler, hareketler ezberlenmiş ve sahneye çıkılmış, ve bir oyuncu düşünelim ki bütün bunlara rağmen kendi kafasınca plan dışı uyumsuzca hareket etmektedir. Muhakkak ki, o oyuncunun kabiliyeti ne kadar güçlü olursa olsun kendisine sahnenin delisi olarak bakılacak, ne kadar değerli söz derse desin öneme alınmayacağı gibi diğer oyuncuları ve seyircileri de etkileyecek ve de tüm oyun her yönüyle büyük bir kayıp ve yıkım yaşayacaktır. İşte otantik İlah'ta birleşmeyen insanın kendisi, ruhu, bedeni, psikolojisi, ailesi, eşi, dostu ve etrafında her kim varsa, yanlış yapanın hareketinden muhakkak ki etkilenecektir. Bu insan hem kendisine hem de etrafına zarar vermektan başka bir şey yapıyor olmayacaktır. Görünüyor ki, insan hareketlerini seçmekte serbesttir, lakin sonuç iyi veya kötü olsun etrafındakilerine vura vura, bumerang gibi geri dönecek ve en güçlü hali ile kendisini vuracaktır. Onun içindir ki, bireysel hareketler hiç bir zaman tam manası ile bireysel değildir ve insanlığın bütünü bir şekilde etkilemektedir. Kim ne ederse kendine eder sözü de buraya tam oturmaktadır.

Figür 3.1 Madden ve manen yol alınan hayat dairesi

Bireyselliği bütünden tamamen ayırmak hiç bir zaman mümkün olmamıştır. Bunu yapmaya çalışan birey kendisini bütünlüğün çekiminden zorla uzaklaşmaya uğraşdığı için, enerji akımının zıddına çalıştığından ancak ve ancak kendisine ve etrafındakilere zorluk vermektan başka

birşey yapmamış olur. Sonuç olarak sadece birey değil etrafı dolayısı ile de tüm insanlık ve system acı çekip zarar göreceklerdir. İnatla buna devam etmek, bu sefer karşı tarafın onu reddetmesi, sistemin dışına atmaya çalışmasına mahal verecek, bu da her iki tarafın birbirlerini itme de kullandığı enerji kaybına ve daha büyük acılara mahal verecektir. Bu da gerçekte oluş ve bozulmuş dairesinde süren yaşamı daima bozulmuş dönüşüne getirerek ve daim olan acılara meydan verecektir. Ne yazık ki, nedense insan, hiç bir yaratığın kendisine vermediği zararı inatla kendisine vermektedir. Bunun içindir ki, her insanın tek tek tutunabileceği bir ekseni ve birey olarak kendilerince manevra yapabilecekleri bir alanı oluşturması açısından otantik İlah seçimi yapmaları bir zarurettir. Bu durumda İlah, daire halinde devam edip giden hayat dairesinin ortasındaki görünmeyen fakat var sayılan noktalar zinciri olan 'equilibrium' çizgisi gibidir ki, O'na sınımsız tutunan ancak dengede kalır ve sonunda ikisi birleşip hayat son bulana kadar onun etrafında döner durur da başka yerlere savrulmaz.

İşte bu görünmeyen merkez, Ana Kaynak'tan gelen bireysel çekim merkezidir, her varlığı gereği kadar kendisine çeker ve gereği kadar da iter. Böylece, Yaratan ve yaratılanlar arasında olan otomatik düzen antlaşması, ki buna insanın otomatik kısımları da dahil faaliyete geçmiş olur. Fakat, bunun ötesinde insanın bilinçli yaşayacağı hayat düzenini ve bu düzeni koyacak ilahını seçme çerçevesinde yapılacak enerji alış veriş antlaşması da vardır, ki insan burada bu merkeze otomatik düzen ile paralel, daha önce yakına gitme veya da daha uzaklaşma kabiliyeti ve seçeneğine sahiptir. İnsan bu merkeze ne kadar yakın olursa çekim de o kadar güçlü, ne kadar uzak olursa da çekim o kadar azalır. Sonunda insan için kaynağın özüne karışma imkanı kadar, çekim alanının dışına çıkma imkanı da mümkündür. İnsanın bu merkezle bağı zayıfladıkça, yörüngeden çıkan gök taşı gibi kaostaki birlikte sürtünme ısı derecesine göre şaşkına gönecektir. Fiziken, bedenen ne olacağı bilinmekle birlikte manen ne olacağı, nerede son

bulacağı bilinmeyen bir yolculuğa başlayacaktır. Burada çok önemli bir nokta bulunmaktadır. İnsan merkeze yöneldiği an da çekim uzaklık oranına göre tekrar oluşacak ve yaklaştıkça da artacaktır, işte buradaki umut kapısı daim açıktır, fakat bunun için ilk önce insanın merkeze yönelmesi şarttır.

O halde, insan savrulmayı engellemek için, bedensel hayatının iki ucunun sabitlenmiş olduğu gibi, manevi hayatının iki ucunda sabitlemek zorundadır. Bunu yapabilmesi için de duygu enerji bağının bir ucunu kendi kalbine, diğer ucunda seçtiği İlah'a gönüllü ve bilinçli bir şekilde bağlamalıdır. Böylece insan seçeneği bulunmayan fiziksel hayat yolculuğunun yanısıra, seçenekli manevi hedefini ve hedefe gitme metodunu da kendisi gönüllü seçecektir. Yaşayan insan için bu yolculuk önlenebilir değildir, fakat ne kadar zor olursa olsun yönetilebilir durumdadır. İnsan bir kere hayat rollercoasterına bindimi ne kadar bağırsada, çağırsada, yeri yerinden oynatsada son durağa gelmeden inmek yoktur. O halde, hayatı bilmek, aklını kullanmak, tecrübeler edinmek, tecrübe edinenlerden öğrenmek şartı ile en iyi ve kolay yolculuğa kendisini hazırlayabilir ve sonunda da bu kaçınılmaz yolculuğun tadını azamiye çıkartabilir. Bu da ancak herşeyden önce otantik İlah seçimi ile olur.

İnsanın duyguları her zaman için aksiyon potansiyel ile yüklüdür, her an artı veya eksi, iyi veya kötü, harekete gebedir, kontrol edilmez, bu hareketler eğitilmez ise de sonucun ne olacağını tahmin etmek mümkün değildir. İnsanın sınırlı bilgi ve irade sisyemi temel bireysel ve evrensel iyi ve kötü mefhumlarını genel olarak bilmesi, geleceği tahmin etmesi hiç mi hiç mümkün değildir. Hayattın her alanında mutlulukların üzüntülerle, üzüntülerin de mutluluklara ve umutların korkularla, korkular da umutlarla birbirine örülü bir şekilde devam edip gittiğini görüyoruz. Burada ortaya çıkabilecek belirsizlik ve karmaşıklık ancak otantik İlah seçimi ile ahenk kurabilecektir. Çünkü,

biliyoruz ki, var olan her yaratık İlah olarak tek Yaratıcı'ya itaat etmektedirler. Varlıkları kendisi planlayıp yarattığı için onlarda var olan gizli değerleride ancak O bilebilecektir. Aynı zamanda, O görünür görünmez şekillerde mucizevi yardımlar sunabilecek güce de sahiptir.

Genel olarak diyebiliriz ki, İlah seçimi aşağıdaki varlıkları ve halleri doğrudan ilgilendirir:

- 1- Ruhi ve Biyoloji sağlığı.
- 2- Moral ve Psikoloji dengesini.
- 3- Aile, akraba ve arkadaş bağlarını.
- 4- Sosyal ilişkiler, eğitim, iş ve cinsiyet alanlarını.
- 5- Politika, Ekonomi, sağlık, kanun koyma alanlarını.
- 6- Demokrasi, hürriyet, eşitlik ve adalet konularını.
- 7- Din, inanç, para ve güç kullanımını.

İnsan hayatını kapsayan her alanın temeli tarafsız bir şekilde diğer varlıklarında otomatikman itaat ettiği temele yerleştirilmesi zarureti vardır. Bu temel üzerine ne tür bir bina inşa edilirse edilsin, binayı tutacak sütunların, direklerin, duvarların ve çatısının olması da zarurettir. Ortak ve otantik bir temel atıldıktan sonra bina tabiatın gerekçelerine, insanların ihtiyaçlarına, hatta zevklerine göre tamamlanıp dekore edilebilir. Doğal olarak insana Vahiy yardımı olmasa idi, insanın bu kadar gereksimlerin altından kalkması mümkün olamazdı ve bu da insana zulüm olurdu. İnsanın kendi biyolojik yapısında bu bina işine benzer, otantik sistem hazır bir temel olarak

insana sunulmuştur ve insan gerisini istediği gibi inşa edip gerekeni yapması için serbest bırakılmıştır.

O halde şimdi bu temele kısaca bir göz atıp, bilinçli olarak Yaratan'ı İlah seçmek veya seçmemek, otomatik sisteme ne gibi etki oluşturmaktadır bakalım. Görelim ki, sinir sisteminde zincirleme reaksiyon sistemi ile çalışan kimyasal ve elektriksel sinapsler nasıl çalışıyor, dolayısı ile ortaya çıkan sonuç bireye ve etrafına nasıl yansıyor. Yukarıda gördük ki, insalık bir yandan, bilinçli veya bilinçaltı, sınırsız bir umutla ebedi mutluluk arayışı içinde iken, diğer yandan da sınırsız bir korku ile onu bulamama endişesi taşımaktadır. Üzüntü içinde aynı, bir yandan sınırsız bir umutla başına gelmemesini istediği şeylerin, diğer yandan da başına gelme ihtimaline karşın sınırsız bir korku duyulmaktadır. Bu pozitif ve negatif duygusal dalgalanmalar insan hayatının bir denge üzere devam etmesi için zaruri gereksinimlerdir.

Ne var ki, birinden birinin gereğinden çok değerinde olması, ruhi, bedeni, sosyal ve diğer her türlü ilişkilerin dengesinin bozulması ve tüm ilişki kod ve koordinelerinin dumura uğraması ile de sistemin alt üst olması demektir. Bütün bunların ilk baş gösterdiği yer her insanın bireysel olarak kullanma kapasitesi olan bireysel algı değerleridir. İlk etki gösterdiği ve açığa çıktığı yer de insanın bireysel olan kendi varlığıdır. Bu algı, etki ve veri işlemleri insanın tüm ruhi, psikoloji ve biyoloji varlığının her birini hem tek tek, hem de bir bütün olarak ilgilendirir. Algı, psikolojiyi, biyolojiyi, ruhu ve bedeni, bunlar hareketleri, hareketler de toplum ilişkilerini zincirleme etki altına alarak devam eder gider. Bu da yine insan tarihinde süre gelen kısır döngülerden birisidir. Nöronal iletişim de, umud ve korku da olduğu gibi, 'oluş ve bozuluş' sistemi üzere çalışır. Bu döngü sistemi, her bir varlıkta kendi yapısına göre yer almakta, zaman ve mekana bağlı kendi içinde bir hayat sistemi oluşturmaktadır. Böylece, her varlık gibi

nöronlarda bu haberleşme bağı olan ‘oluş ve bozuluş’ ile zincirleme çalışan bir sistem oluşturarak var olmayı ve varlıklarını idame ettirmeyi başarmaktadırlar.

İnsanın tüm sinir sistemi, otomatik veya ihtiyari sistemlerle çalışır ve çok karmaşık bir konudur. Bu durumda, konunun detaylarını uzmanlarına bırakarak, hedefimize ulaşmak için bize gerekli temel ve genel olan kısmına bakalım. Çünkü, bizim buradaki ana gayemiz seçilen İlah’ın oluşturduğu temel değerlere göre harekete geçen duyuvar aracılığı ile alınan algıların sinir sisteminde oluşan sinapsleri nasıl harekete geçirdiği ve onlarında insanın ruhu, psikolojisi ve bedeni üzerinde yapacağı etkidir. Biyolojik yaşayan beden içerisinde yer bulan kimyasal ve elektriksel sinapslerde oluşan akım gücü miktarı doğal olarak hep birlikte bir ünite olan insanın biyolojisini etkilemekle kalmayacak psikolojisini, ruhunu hatta sosyal ilişkilerini de etkileyecektir. İlk algılamada, beyin ve zihini tetikleyen sinyaller, duyuvar aracılığı ile şahsın bireysel algı anlayışı ve şahsa ait özel yorumu ile harekete geçerler ve bu sistem potansiyel kişisel bilgilerle desteklenerek hareket eder ve hedeflerine ulaşırlar.

Örneğin, insanın duyu organları “...değişik enerjilere değişik yanıt veren reseptörler içerir, gözler ışık enerjisine, kulaklar ise ses enerjisine. Dışardan vücuda giren enerji vücut tarafından elektrik enerjisine dönüştürülerek sinir sistemi aracılığı ile gerekli işlevi yaparlar. Algılanan enerji gücüne karşın uyumlu yanıt verebilmek, ya algının ilk ulaştığı hücrelerinin, ya da sinir sistemi dışında kalan dokuların hareketlerin kontrolü ile olabilir. Bu hücreler etkileyiciler olarak bilinir ve hücreli...”³⁹⁴ yaşayan varlıklarda 10 milyon ile 30 milyon çeşit hücre olduğu tahmin edilmektedir. Canlılar bu alanda iki kategoriye ayrılır, birincisi ‘omurgasızlar’, diğeri ise ‘omurgalılar’ ki

---

394-Open University, Science level 2, Book 1, s; 43

insanlar bu ikinci gruba dahildirler. “Nöronlar, insanlarda dahil, hemen hemen tüm çok hücreli canlılarda bulunur...”³⁹⁵ Nöronlar, omurgasızlarda ‘sinir sistemi ağı’, omurgalılarda ise ‘merkezi bir sinir sistemi’ üzerinden iletişim kurarlar.

Omurgasız türlerin omurgalıların mevcut türleri ile kıyaslandığında onda birdir, bu da adeta insanda meydana gelen gönüllü hareketler ile otomatikman olan hareketler oranı gibidir. Çok azı insanın gönüllü hareketidir ve geri kalan ise tek İlah olan Yaratıcı tarafından otomatikman yönetilen hareketlerdir. Şayet, bu omurgasızlarda bulunan sinir ağı sistemi veya omurgalılarda bulunan merkezi bir sinir sisteminde bulunan fiziksel, biyolojik sistemde hasar oluşursa bu sistemler normal işlevlerini yapamazlar, ya da hiç işlev yapamayacak duruma gelebilirler. Şayet dışardan algıyla gelen bilgi giriş noktalarında her hangi bir problem olursa, sistemin doğru çalışması için gerekli dengeli egerji akım bozulacak, problemin durumuna göre sisteme ya aşırı yükleme yapılacak, ya da sistemin çalışması için gerekli olan güç miktarının altında bir akımının geçmesine izin verilecektir. Bu durumda beyin normal çalışmayacak, bu zihine aksedecek, dolayısı ile de vücuda ve vücudun yaptığı işlevlere. Bu nedendendir ki, hayati organlar özellikle otomatik sistemle konunmuştur.

İnsan vücudunun sinir sistemi de iki ana bölüme ayrılmıştır. *Birincisi ‘Merkezi Sinir Sistemi’ ve ikinci bir periferik sinir sistemidir.* Merkezi sinir sistemi beyin ve omuriliğin direk birbiri ile ilişkisi sonucu çalışan “bölümlere ayrılmıştır, her bölümüm kendine has özel düzenlemesi vardır...Her bölge kendi otomatik algısını, otomatik veriye göre algılar ve ona göre harekete geçer.”³⁹⁶ Merkezi sinir sistemini taşıyan omurilik ise korunması için spinal disklerin içine yerleştirilmiştir.

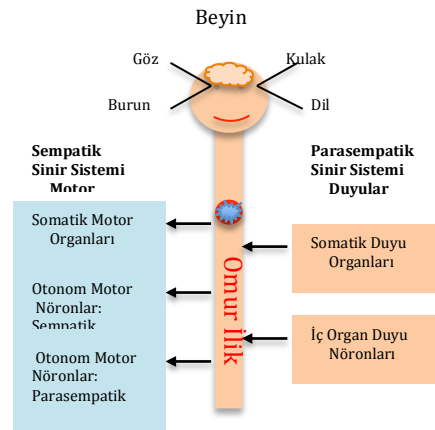

395-Open University, Science level 2, Book 1, s; 44

396-Open University, Science level 2, Book 1, s;133

Omuriliğe beyin ve vücudun geri kalan kısmı arasında bağlantı kurma görevi verilmiştir. Bu durumda bütün istemsiz ve istemli eylemlerin entegrasyonu veya da ayrı ayrı hareket etme fanksiyonları omurilikte yer alır.

Periferik sinir sistemi vücudun diğer yerlerini merkezi sinir sisteme bağlayan kısmıdır. Fakat merkezi sinir sistemi gibi sert bir koruyucu kaplama ile korunmamıştır. Bu da iki ana bölüme ayrılmıştır, 'otonomik' (viseral organlar, solunum, sindirim, kardiyovasküler, endokrin, üriner ve üreme organları gibi) ve 'gönüllü' sinir sistemi. Gönüllü sistem de somatik sistem ve bedensel duyumlar yoluyla istemsiz sinirsel sistemlerini kullanarak çalışan bir sistemdir. Otonomik sinir sistemi de, 'sempatik' ve 'parasempatik' sinir sistemi olarak iki bölüme ayrılmıştır. Sempatik sistem otomotikman vücudu tehlikelerden korumak için insanı 'ya savaş ya kaç' pozisyonuna hazırlar. Parasempatik sistem de vücudun geçirdiği stres ve tehlikeden sonra insanı 'dur ve dinlen' pozisyonuna getirir. Üzüntü ve mutluluk gibi bu iki sinir sistemi de birbirlerini takip ederler, böylece dışdan veya kendi içinden gelen algı değerlerini ayarlayarak bedeni ve ruhu bu algı kapasitesine göre korumaya alırlar.

Şekil: 3.2 Merkezi Sinir Sistemi (CNS)

Yaşayan insanın sağlığı için sempatik ve parasempatik sinir sistemleri arasında istikrarlı bir denge gereklidir. "Sempatik sinir sistemi genel tehlikeye karşı uyarıcı, kendini koruma ya da meydan okuma refleksleri

ile donatılmıştır. Vücudu anında otomatikman en yüksek koruma sistemine odaklar. Bu işlem sinir kavşaklarında, sinapslerde, zincirleme salgılanan enerji değeri oranınca uyarıcı bir sinir sistemi çalışması ortaya çıkarır. Bu salgılamalar adrenal medulla tarafından epinefrin ile birlikte kana karışır ve çok hızlı bir şekilde kasların harekete geçmesine yardımcı olur. Karaciğerden açığa çıkan gulikoz kana karışarak güçlü bir enerji kaynağı meydana getirir böylece kaslar dolayısı ile de tüm vücut hızlı bir şekilde hareket etmeye hazır duruma getirilir. Kalp ve akciğer hızlı eylem yapmaya geçer, sindirim sistemi yavaşlar, kan damarlarını daraltır ve stress altındaki vücudu serin tutmak için terleme başlar. Böylece vücut olağanüstü bir çaba için hazırlanmıştır.” Öte yandan, parasempatik sinir sistemi de “...kalp atışını ve akciğerin çalışmasını yavaşlatır, sindirim sistemi normale getirir ve kan damarlarının daralması sınırlar.”³⁹⁷

Somatik sinir sisteminde ‘*afferent*’ (içeri sisteme doğru getiren) duyu sinirleri vardır ve bunlar algı sinyallerini merkezi sinir sistemine doğru taşır. Aynı zamanda ‘*efferent*’ (sistemden dışarı doğru götüren) motor sinirleri vardır ki, alınan sinyalleri merkezi sinir sistemden uzağa taşır. Böylece, duyuşal nöronlar aksiyon potansiyelleri merkezi sinir sistemi ile beyne doğru ve motor nöronlar da beyinden gönderilen mesajları beyinden ve merkezi sinir sistemden uzağa, gerekli uzuvlara doğru taşırlar. Böylece, sinyaller aşamalardan geçerek beyne ulaşır, ‘somatik duyuşal yollar ile alınan sinyaller önce merkezi sinir sistemine gider, oradan da beyin sapına taşınır, beyin sapı da sinyali beynin o duyu ile ilgili bölümüne iletilir. Sinyali alan beyin de yanıt sinyalini gereken organlara gereken şekilde gönderir.

Ancak, her insan kendisine has bireysel özelliklere sahip olduğundan algılanan duyu görünüşte aynı olsada, bireysel biyolojik, psikolojik,

---

397-medical-dictionary.freeditonary.com/...‘ nervous excitation’, ‘nervous system’ prg; 6,7

kültürel ve bilgi kapasitesi açısından algılamada, yorumlamada ve değerlendirmede tamamen bireye özel işlev yapacaktır. İşte tam bu noktada, duyuşal sinir sistemini kontrol etmeyi bilmeyen, o anda seçilmiş otantik İlah'a yönelmeyi bilmeyen, birey otomatikman kendi yapısına uygun 'sempatik mod'a doğru meyl edecektir. Dolayısı ile bilinçli bir şekilde otantik olarak dengeye oturtulmayan sinyaller bir şekilde baskı altında kalarak panik, heyecan, korku gibi duygularla kan basıncını etkileyecektir. Bu da yüksek tansiyon ve kalp sorunlarına yol açabilecektir. Öbür taraftan, 'Parasempatik mod'a meyl ederek her sisitemi akışına bırakanlar da, gerekli tedbirleri almadıklarından dolayı yine denge bozukluğu yaşayacaklar, hem kendilerini hem de etrafındakileri tehlikeye atabileceklerdir. Bu sistemde yer alabilecek ani yüksek dozda değişim, algılanan gücün değerine göre, sistemi ya önemli bir şekilde zedeleyebilir, ya da bloke edebilir, duruma göre de sonuç, ya felç ya da ölüm olabilir.

Görünüyor ki, istemsiz otonomik sinir sistemi nötrdür ve kendi otomatik dengesi içinde çalışır, fakat bu sistem istemli duyuşal sinir sistemi tarafından bir dereceye kadar etki altına alınabilmektedir. Bu da gösteriyor ki, insanın yaşamını idame etme sistemi, sistem içinde sistemlerle oluşturulmuştur. Bunlar iç içe geçmiş bir şekilde işlev yapmaktadırlar ve buna asıl hayat kaynağı olan ve gözle görünmeyen enerji de dahildir. İnsanda bulunan otomatik sisteme kıyasla gönüllü eylem kapasitesinin son derece az olması ve bu azın çok üzerinde hatta varlığın tümü üzerine hayati etki yapabilmesi hayret verici bir şeydir. Bu kapasite sadece insanın kendini, beden, ruh ve canını değil, aynı zamanda tüm çevresinde bulunanları da etkisi altına alabilmektedir.

Bu da gösteriyor ki insan, kendisi ve etrafı ile ahenk kurabilmesi için gönüllü hareketlerini otomatik hareketlerle ahenk içine koymasını sağlayacak otantik kontrol sistemini öğrenmek zorundadır. Bu ahengin tam elde edilebilmesi için insan, bilinçli olarak hem ana enerji kaynağı

ile, hem de diğ er varlıklarla olan enerji diyalog hattını tam bir şekilde nasıl açık tutacağıının yollarınıda bilmesi gerekmektedir. Ayrıca, istemsiz otomatik yapılan hareketleri en ince detaylarına kadar incelemek, anlamak ve işlev talimatını bilip onlarla ahenk sağlayıp uyum içerisine girmek zorunluğ u da vardır ve bunu da gönüllü yapmakla yükümlüdür. Dahası, bu gönüllü hareketlerin kaynağı da aynı kaynak olması zorunluluğ u vardır. O halde, insanın aynı kaynaktan gelen bir başka enerji kanalına ihtiyacı vardır ki, diğ er otomatik işlevler dışında seçerek gönüllü bir işlev yapabilsin, hem kaynakla hem de diğ er varlıklarla gereken ahengi bilinçli bir şekilde kurabilsin.

Sonunda, insanın hür olarak seçim yaptığı hareketler, otomatik çalışan varlıklarla, ruhuyla, canıyla ve kendisine hayat veren kaynakla otantik bir şekilde birlikte beraber çalışmaya başladıklarında ahengin doruk noktasına ulaşılır ki buna sulh yani '*İslam*' denmektedir. İnsan ancak bu durumda, vücudunu var eden varlıkları birbirinin baskısı altına koymadan, hem ayrı ayrı hemde bir bütün olarak çalışabilen bir ahenk oluşturabilecektir. Bu da zaten, insanın kendi içinde hürriyet, eşitlik ve adaleti sağlamış olması demektir. Sempatik ve parasempatik işlevlerin dengede tutulabilmesi ancak bu şekilde mümkün olabilecektir. Şu ana kadar gördüklerimizden anlıyoruz ki, varlıkların yaşam ihtiyacını gideren, istemli, istemsiz hareket ettiren tek enerji kaynağı, bütün varlıkları 'Yaratan Ana Kaynak'tır.

O halde, insan hayatını düzenlerken otomatik varlıkların İlah olarak itaat ettikleri İlah'ın değerlerini gönüllü olarak alıp hayat düzenine uygularsa ancak ahenk oluşturabilecektir. Aynı İlah'ı İlah seçmekle ancak varlıklar arasında hürriyet, eşitlik ve adalet kurulabilir demektir bu da ahenk oluşturabilecek tek yoldur. Bu noktada, insanlar diğ er varlıklarla aynı İlah'ı seçse, seçmese veya başka ilah veya da ilahlar seçse insana, ruhuna, bedenine ve yaşam düzenine ne olur sorusunu

sorabiliriz. Bu noktalar çok geniş kapsamlı olsada, birbirlerinden ayırmak mümkün olmasada, şimdilik insanın kendi, beden, ruh ve can, varlığı ile sınırlamak zorundayız. Şimdi, aynı kaynağı İlah olarak seçmenin, seçmemenin veya başka şeylere ilah olarak yönelmenin nöron ve sinapslerin çalışma sistemine ne gibi etkilerinin olacağına kısaca bir göz atalım. Yukarda bahsettiğimiz gibi sinapslar iki tür hareketle, kimyasal ve elektrik, enerjisi akımı halinde açığa çıkarlar ve vücudun her noktasına mesaj taşırlar. Her ikiside hemen hemen aynı sistemle çalışırlar sadece, kimyasal sinapslar mesajı sadece bir yöne iletirken, elektirik sinapslar her iki yöne de mesaj iletebilirler. Kimyasal sinapslerin aralarında daha geniş açıklık bulunur ve reseptörler elektirik sinapslerine göre daha yavaş çalışırlar.

a) Sinapsler:

Ortalama insan beyni 1.3 veya 1.4 kilogram gelmektedir ve 100 milyar civarında sinir hücreleri (nöronlar) ve trilyonlarca da bunları destekleyen hücreler vardır. İnsanın *“sinir sistemi an az 300 milyar hücreden oluşmaktadır. Sinir sistemi hücreleri, şekillerine, hareketlerine ve pozisyonlarına göre kendi aralarında binlerce değişik sınıflara ayrılabilir, fakat hepsi genelde, nöronlar, glial hücreleri ve endotel hücreleri olarak üç ana kısma ayrılmışlardır.”*³⁹⁸ Glial hücreleri ise nöron olmayan hücrelerdir ve sinir dokularını bir arada tutmaya yararlar, nöronların ve sinapslerin etrafında bulunan sıvıyı korurlar. Endotel hücreleride kan damarlarının içini ince tabakalar halinde sararak güçlendirir ve *“...sinir sistemine oksijen ve besin kaynağı sağlar.”*³⁹⁹ Açıkça görünüyor ki, ‘aksiyon potansiyel’ ile mesaj taşıyan hücreler nöronlardır. Ne var ki, hiç biri kendi başına

---

398-Open University, Science level 2, Book 1, s;65

399-Open University, Science level 2, Book 1, s; 65

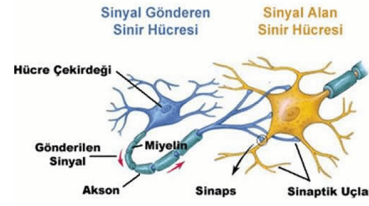
çalışmaz. Birbirleri ile koordine halinde çalışır ve birbirlerine etki ederler. Herhangi birisinde bulunan, fiziksel veya metafiziksel arıza muhakkak ki diğerinin çalışmasını da etkileyecektir. Her biri ayrı ayrı farklı görevler yapmakla birlikte aynı sistem ağı üzerinde bu ağın selameti için birbirleri ile uyum sağlayıp ahenk içinde, programlanmış ve sistemin dışına milim çıkmadan çalışmaktadırlar. Bilinçli olmasa da, sanki her biri diğer birine gelen zararın hepsine gelmiş demek olduğunu bilmektedirler.

Böylece, aynı ağ üzerinde, farklı görevleri, ahenk içinde aynı kaynaktan gelen emir ile aynı hedefe ulaşmak için otomatikman yapmaktadırlar. Nöronlar genellikle yaptıkları işlevlere göre sınıflandırılırlar, “...*(a) hareketlerine göre, (b) diğer nöronlara verdikleri yanıt şekline göre; (c) buldukları pozisyona göre ve (d) morfoloji,*”⁴⁰⁰ yani şekil özelliklerine göre. İhtiyacı gidermek için her türlü ebat ve şekilde bulunurlar, beyinde bir milimetre boyunda olan nöronun tutunda kollarda ve bacaklarda bir metreye varacak kadar uzun nöronlar yer alır. İki kutuplu, bipolar ‘inter-nöronlar’ beyin ve omurilikte başka nöronlarla birleşirler, tek kutuplu unipolar ‘sensory-nöronlar’ ise duylardan merkezi sinir sistemine sinyal taşırlar ve çok kutuplu ‘motor-nöronlar’da merkezi sinir sisteminden geri duyu noktasına sinyal taşırlar. Nöronların temel parçası hücre gövdesidir, gerisinde ise akson ve dentritleri yani sinir uçları bulunmaktadır. Bu ana kısım olan hücre gövdesi ‘DNA’yi bulduran kısımdır ki, protein üretir ve sinyal taşıma potansiyeli olan enerjiyi idare eder.

400-Open University, Science level 2, Book 1, s; 75

Aksonlar nöronların uzun kollarıdır ki, kendilerine ulaşan mesajları birbirlerine bu kollar aracılığı ile taşır ve ulaştırırlar. Vücutta ki pozisyonuna göre aksonlar kılıflı ‘myelinated’ veya da kılıfsız aksonlar olarak yer alırlar. Beyin ve omurilikte sert yapı arasından korunan nöronlar genellikle kılıfsız, periferik duyu ve motor nöronlarında kılıflı olarak bulunurlar. Bu tip nöronlar zincirleme şeklinde miyelinlerle kaplıdır ve bunlara ‘miyelin kılıfları’ denir. Bu miyelinler sinyalleri ileten izole edilmiş nabız atışı akımını güçlendirme istasyonları görevi yaparlar. Bu sistem sadece omurgalılarda bulunur ve miyelin zinciri yoluyla bir nörondan diğer bir nörona aktarılan sinyallerin gücünü, dengesi ve hızını kontrol etmede çok önemli rol oynarlar. Bu miyelin zincirleri arasında küçük boğumlar vardır, bu boğumlara işgalci düğümler ‘Ranviers nodes’ denir. Bu bölümlerde sinyaller polarize ve depolarize edilerek taşınan enerjinin güç ve hız kaybına uğramadan hedefine ulaşması sağlamaktadır.

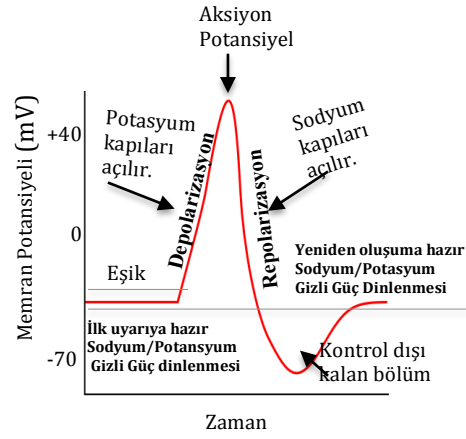

Şekil 3.3 Nöronlar ve sinapsler.

Buraya kadar nöronların ‘morfolojisine’ yani şekil ve fonksiyonel yapısını gördük. Ne var ki, konuyu daha iyi anlayabilmek için, onların taşıdıkları enerji akımı ve enerji gücüne girmeden önce, sinapslerin genel yapısına bir göz atmakta fayda vardır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, bu öyle bir sistemdir ki birbiri içine girerek çalışmakta ve birbirlerini etkilemeleri sonucunda bütün bir vücudu ve etrafındakileri de etkileyebilmektedirler. Sinapslar da otomatik sistemlerdir ve algılanan sinyalin girdi kapasitesi ve gücüne göre harekete geçerler, yani ‘aksiyon potansiyel’ denilen sisteme göre çalışırlar. Örneğin, çıkan güç giren güce orantılıdır. “Nöronda meydana gelen her şey önce hücre gövdesinde başlar ve dış yapılanmadan ayırır, bu dış yapıya da ‘extacellular bölge’, yani hücrenin dışında kalan alan denir. Hücrenin içinde, çekirdekte

'nucleus' oksiribonükleik asit (DNA) bulunur, bu nükleik asit ise kalıtsal ve genetik materyali oluşturan kısımdır. Çekirdek, nucleus, sitoplazma olarak adlandırılan hücreler arası bir madde ile çevrilidir. Sitoplazmanın içinde organeller de bulunur ve bunlar hücrenel yaşamın biyolojik işlevlerini görebilmesi için zaruridir, proteini veya başka besin maddelerini işlevin yer alması için gerekli enerji kaynağı haline dönüştürürler."⁴⁰¹ Bu da bize gösteriyor ki, sistem yine 'etki ve tepki' oranısı temeline oturmaktadır.

Algılanıp aksiyon potansiyelle harekete geçen enerji ve güç, insanın beyni, akli ve bilinçi ile organları ve de nihai davranışları arasındaki enerji diyaloğunun derecesini belirlerler. Bu da yine zincirleme bir 'etki ve tepki' oranı temeline oturmaktadır. Algılama sonucu meydana çıkan ilk davranış, nöronların kimyasal salgı seviyesini etkileyecek ve (nörotransmitter) salgılanan kimyasal enerjinin oranı da yine nihai sonucu etkileyecektir. Böylece, başlangıçtaki davranış bütün nörobiyolojik sistemi ve ortaya çıkan davranışları belirleyecektir. Bu etki ve tepki döngüsü hür davranış seçimi değişene kadar devam edecektir. Gönüllü yapılan hareket değiştiği zaman nöronların sergilediği davranışlar da değişecektir. İşte sadece bu noktada hür seçim, yani ilah seçimi ve seçilen ilahın değerlerine göre

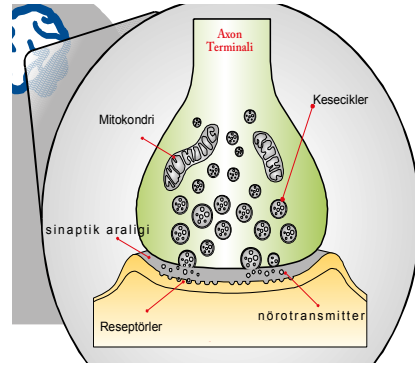
Şekil 3.4 Aksiyon Potansiyel Grafiği

401-Open University, Science level 2, Book 1, s; 58, 59

hareket etmek, söz konusu olmaktadır. Seçilen otantik İlah'ın algıyı daha ilk etepta dengeye koymada çok büyük rolü vardır.

Diğer otomatik çalışan sistemlere göre hür irade ile çalışma orantısı neredeyse yok denecek kadar az olmasına rağmen sistemde önemli kilit noktalar oluştururlar. Konumuzla yakından ilgili olduğu için hareketlerin oluşturduğu 'uyarı' (stimuli) konusuna geri geleceğiz, fakat konuyu daha iyi anlamak için önce nöronların fiziki çalışma sistemlerine kısaca bir göz atmak gerekmektedir. Hücre gövdesinde meydana gelen ateşlemenin gücü; sinapstik öncesi ve sinapstik boşluğuna

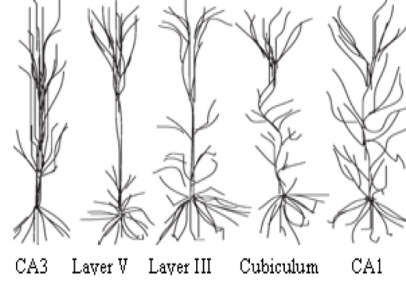
birakılan nörotransmitterlerin güç ve sayı seviyesi, sinapstik sonrası reseptörlerin bunları algılama ve geçişlerini yapmadaki kapasitesi ve de bir sonraki hedef hücrelerin algılama ve ateşleme kapasiteleri ile olan zincirleme ilişkilerin genel olarak bilinmesi gereklidir. Böylece, ilgili nöronlar arasındaki orantılı zincirleme güç dengesi seviyesinin otantik ve tutarlı olmasının çok önemli, hatta hayatı bir nokta olduğunu çok daha iyi anlayabiliriz.

Şekil: 3. 5 Sinapslerin çalışması

Nöron, bir kez negatif elektrik potansiyel gücü ile tetiklendiği zaman positife dönüşerek dalga ile itme 'impuls' pozisyonu oluşturmaya başlar. Bu durumda "depolarize olmaya başlayan reseptör potansiyel membranin özel bir bölümü olan, tetiklenen-tetikleyen, zona ulaşınca kadar devam eder. Tam bu zonda reseptör potansiyeli, aksiyon potansiyeline dönüşür, bu durumda ise aksiyon potansiyelinin sayısı ve frekansı reseptör potansiyelinin şiddeti ve süresi ile doğrudan

ilişkilidir. Böylece, duyu nöronlarının akson terminaline boşaltılan nörotransmitterler aksiyon potansiyelin taşıdığı miktarı ve frekansı, aksiyon potansiyelini oluşturur. Dopamin veya serotonin nörotransmitterler salan nöronlar (duyguları, tetikte olmayı, mutlu olmayı) tetiklerler ve aksiyon potansiyeli devamlı ve zamanında harekete geçirirler (saniyede 1 le 20 arası), böylece, düzenli bir nörotransmitter akımı (tonic release) oluştururlar. Diğer nöronların... tetiklenme noktalarına gelmeleri için de uyarıcı sinaptik girdilere ihtiyaçları vardır.”⁴⁰²

Şekil 3.6 Piramidal nöron örnekleri.

Periferik otonomik sinir sisteminde bulunan ‘inhibitör nöronlar’ ise devamlı tekrarlanan atış, eylem sistemi ile çalışırlar. Bu nöronlar düzgün ve akıcı dalga ve impulslara sahiptirler, genelde beyinde ve omurilikte bulunurlar. Periferik sinir sistemi içinde bulunan nöronların ateşleme aşamasına ulaşmaları için uyarılmalarına ihtiyaç vardır. Bunlara ‘excitatory neurons’ yani uyarıcı nöronlar denir. Enerji seviyesi istemli hareketle tetiklenecek ve meydana gelecek gücün seviyesi de aksiyon potansiyelde meydana çıkacak hız ve gücü belirleyecektir. Ne var ki, “nöronal ağda kusursuz dinamik, dengeli ve akıcı bir enerji sistemi ancak uyarıcı güçlerin karşısında onları dengeleyip nötrelleştirebilecek aynı güce sahip inhibitör güçlerin olması ile gerçekleşebilecektir.”⁴⁰³ Şayet, algılanan oran control edilmeden güçlü bir şekilde snaptik boşluğuna reseptörlerin

402-Open University, Science level 2, Book 4, s; 28, 29

403-scholarpedia.org/...‘inhibition- neural inhibition’ prg; 1

alabileceğinden fazla nörotransmitter dökerse, boşlukta kalan fazla nörotransmitterler gidip vücuttaki en zayıf noktayı vuracaklardır. Onun için ilk algı anında insan ile otantik İlah arasında kurulacak Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı Metodu ilişkisi insan için can simidi rolü oynayacaktır. En başından otantik İlah'a bilinçli olarak yöneltilen aşırı yüklü enerji Sabit son olan otantik İlah'tan nötr edilmiş veya dengelenmiş döneceği için, snaptik boşluğa fazla nörotransmitter de dökülmeyecektir.

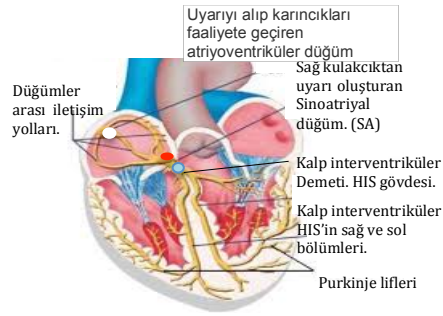
Diğer bütün var olan sistemlerdeki gibi, ahengin, huzurun, mutluluğun ve bütünlüğün sağlanabilmesi için burada da otantik sistemle birlikte hareket edilmesi zarureti vardır. Bu konu, kendi alanında uzman olanlar için dahi karmaşık bir konudur. Bu nedenle, bizim bu konunun detaylarını uzmanlarına bırakmamız en akıllıca iş olacaktır. Lakin, konumuzun daha iyi anlaşılabilmesi için 'otomatik' sinir sistemi ile, control edilebilir 'excitatory' uyarıcı duyuşal sinir sistemi arasındaki farkın bilinmesi gerekmektedir. Çünkü, Yaratıcı olan İlah'ın tek olması konusu kadar, yaratılanlarında birlik ve bütünlük oluşturabilmesi için gerekli otantik kod ve koordinelerin kullanımı, aynı hedefin ve aynı yönün seçimi aralarında oluşması gereken ahenk çok önemlidir. Ancak bu durumda, vücudun her bir bölümü diğerine baskı yapmadan özgür, eşit ve adaletli olarak çalışma imkanı bulacaktır. Aksi takdirde üstün gelen bölüm veya bölümler diğerlerini sıkıştırıp stress altına koyacağı için sistem doğru düzgün çalışamayacak ve uzun sürede de çökme ihtimali ortaya çıkacaktır.

Her halükarda, acil durumlar için bazı önemli noktalar ekstra hassas ve esnek sistemlerle desteklenmiştir. Örneğin, beynin ön kısmında bulunan 'piramidal nöronlar' ve potansiyel kalp atışlarını ayarlayan 'sinoatriyal düğüm, (nod)' gibi. Beynin ön kısmında, sayısız miktarda bulunan 'pyramidal nöronlar', beynin başka kısımlarında, striatumda, orta ve arka beyinde veya da omurilikte bulunmamaktadırlar. Bunlar,

algı yoluyla gelen değişik sinyalleri doğru ve gerekli yerlerde devreye sokmak gibi çok önemli görevler yapan uyarıcı hücrelerdir. Gelen sinyalleri polarize veya depolarize ederek sisteme entegre ederler. Sinyallere kondüktör görevi yaparak gidecekleri hedefe, beyinde veya beyin dışındaki bölümlere, doğru yöneltirler.

Böylece, algı gücü bölünüp değişik yönlere, gereken hedeflere doğru iletilir, yani algı etkisi gerekli bölgelere yayılarak tesiri dengelenir, böylece sistemin algıya uyum sağlaması için zaman kazanılır. Bu da insanı dışardan gelebilecek herhangi ani bir mesaj etkisinden kurumada hayati önem taşır. “Algı sinyalleri, aynı

zamanda, piramidal nöronların sayısız saçakları arasında yer alan snapslerin gücü ve mekansal konumlarından, elektirik yüklü iyon kanalları tesirinde bulunan dendritik, dağıtıcı ağ entegrasyonlardan etkilenerek geçer ve hedefe doğru yol alırlar. (Johnston et al. 1996) Piramidal nöron saçaklarında bulunan enerji yüklü, N^+ , Ca^{2+} , K^+ kapıları, enerji sisteminde bulunan değişik kavşaklardaki gerekli değişik uyarılarını aktive ederler. Doğrusal, zincirleme olmayan, karışık integrasyon kapasitelere sahip olan bu nöronlar değişik durumlarda meydana gelebilen değişik ‘dendrik aksiyon potensiyel’ler oluşturabilmektedirler...Diğer enerji yüklü kanallar ise...A-tipi K^+ ve hyperpolarisation-aktive ile çalışan kapıları içerir, (bunlar HCN kanalları olarakta bilinirler.)”⁴⁰⁴ Bilim adamları, her iki sinir sistemi,

Şekil 3.7 Kalbin Enerji Çalışma Sistemi.

404-scholarpedia.org/...pyramidal neurons', 'Dendritic excitability' prg; 1, 3

istemli, istemsiz, içerisinde nörotransmitterler tarafından yüz civarında değişik kimyasal enerjinin üretilip iletilmekte olduğunu söylemektedirler.

Ortaya çıkan kimyasal enerji akımının tipi, hızı ve miktarı, akıl aracılığı ile bilinçli bir şekilde kullanılan duyu organlarının birlikte ortaklaşarak yaptıkları algıma sonucu ortaya çıkacaktır. Bunun içindir ki, ortaya çıkan enerji akımı bu iki faktörün, otomatik ve excitatory sistemlerin sıhhat durumuna göre enerji akımının ya normalden hızlı veya da yavaş hareket etmesini etkileyebilir. Bu işlev, bireysel genetik ve kabiliyetlerle, inhibitor motor nöronlarının ahenk içinde, evrensel bir sistemle çalışmasıyla da bireysel sonuca ulaşır, şayet o bireyde fiziksel ve psikolojik engeller bulunmuyorsa.

En önemli kimyasal maddeler ise dopamin (DA veya DOPA); serotonin; asetilkolin (ACh), noradrenalin; glutamat; endorfin ve enkephalindir. Bir vücutta 'dopamin' seviyesinin gerekenden düşük seviyede olması Parkinson hastalığına, yüksek düzeyde olması ise şizofreni hastalığına yakalanmasına ve halüsinasyon görülmesine neden olabilmelidir. 'Serotonin' (5-hydroxytryptamine, 5-HT), huzur ve mutluluk hissi veren kimyasaldır, vücutta gereğinden düşük seviyede bulunduğu ağır veya hafif depresyona, panik veya korkuya neden olabilir. Gereğinden yüksek seviyede olursa da yapay sukunet ve aşırı iyimserlik hissi vereceğinden tehlikeleri algılaması mümkün olmayacağı için hayati riske yol açabilecektir. 'Asetilkolin' (ACh) hem merkezi hem de periferik sinir sistemleri üzerinde nöromodülatör olarak görev yapar. "Asetilkolin, nöromusküler (neuromuscular) kavşaklarda nöronlar ve kaslar arasındaki meydana gelen iletişim için çok önemlidir, çünkü otonomik ganglionda oluşan nörotransmisyon ile doğrudan ilgilidir. Alginun idrakında, beynin

uyarılmasında ve dikkatin çekilmesinde önemli rol oynar.”⁴⁰⁵ Beyinde meydana gelecek asetilkolin (Ach) eksikliği hafızayı etkiler ve ciddi vakalarda Alzheimer hastalığına neden olabilir. Beyin dışında ise kas hareketlerini aktive eder ve sisteme koyar, örneğin, kalp atış ritmini, sindirim sistemini, tükürük salgısını ve mesane fonksiyonunu düzenler.

Noradrenalin adlı kimyasal ise ‘lucus seruleusun’ da üretilir, ki burası beyin ‘zevk merkezi’ olarak bilinen bölümüdür. Bu uyarıcı bir kimyasaldır ve *“işlevlerine bakılırsa, dikkat ve zihinsel odaklanmayı kapsamaktadır.”*⁴⁰⁶ Ayrıca, ‘savaş ya da kaç’ anlarında refleks hareketlerini düzenler. Bu durumdaki kalp hızı, kan basıncı ve gastrointestinal fonksiyonları da düzene sokar. Böylece, mucizevi bir şekilde hesaplanarak vücutta otantik denge oluşturulan dozlar, kodlar ve koordineler sayesinde, vücutta meydana gelebilecek dengesiz bir iletişim engellenmiş olmaktadır.

Diğer bir kimyasal olan *“...glutamat, memelilerin merkezi sinir sisteminde en etkin uyarıcı rol oynayan nörotransmitterdir...”*⁴⁰⁷ ve beyin birçok işlevini kapsar, buna öğrenme, anlama ve hafızaya alma da dahildir. Glutamatın nörotransmisyonu otantik seviyede ve zamanda olması çok önem taşımaktadır. Sistemde yüksek düzeyde glutamat, genellikle fast food ya da diğer yollarla alınan toksinlerin ‘glutamat eksitotoksinite’ (glutamat excitotoxicity) oluşturmasıyla meydana gelir. Böylece, nörotransmitterin salgısı ve reseptörün algısı arasındaki doğal dengeyi değiştirir ve bağlantı alanında biriken glutamat etrafında bulunan nöronları öldürür. Doğal olarak ta, nöronların ölmesi ile işlev yapılamayan bölgelerde veya ölen nöronların bağ kurdukları yerlerde arızalar ortaya çıkmaya başlar.

405-scribd.com/...‘Neurotransmitters and Signal Transduction’, ‘acetylcholine pdf’, ‘Summary’ s; 11

406-brainexplorer.org/...‘glossary- locus coeruleus’

407-‘Biopsychology (1990)’ by John P.J. Pinel, s; 114

Enkephalin ve endorfin de vücudun doğal ağrı kesicisi olarak bilinen diğer iki önemli kimyasallardır. “Vücudun bu doğal ağrı kesicileri ile stres ve bağışıklık sistemi arasında bir bağ olduğu düşünülmektedir. 1975 yılında anlaşılmıştır ki vücut morfine benzeyen kendi ağrı kesicilerini, endorfin ve enkephalin, üretmektedir...Endorfinler hipofiz bezinde bulunmuş fakat onların stres üzerine kesin rolünün olup olmadığı hala tam tesbit edilememiştir. Çeşitli bilimsel çalışmalar gösteriyor ki bunlar stress yüklü uyarılara karşı vücudun tepkisini ayarlayarak denge oluşturmaya yardımcı olmaktadır.”⁴⁰⁸ Aynı zamanda bunlar meditasyon ve bazı spor aktiviteleri yapılarak da üretilebilirler. Enkephalin ve endorfin vücut içinde doğal olarak üretildiklerinde alışkanlık problemi olmadığı halde, dışardan alındığında çok ciddi alışkanlık, yani bağımlılık problemi oluşturmaktadırlar.

Deniyorki, “İnsan vücudu 20 farklı endorfin üretiyor ve bilim hala bunların mümkün faydalarını araştırmaktadır. Beta-endorfin ise egzersiz sırasında meydana çıkan ve en çok beyin ve vücut üzerinde etkisi olan endorfin olarak biliniyor. Endorfinler vücut ve zihin üzerinde dört temel etki yaratmaları ile bilinirler: bağışıklık sistemini güçlendirmek, ağrı kesici görevi yapmak, stresi azaltmak ve yaşlanma sürecini ertelemek...Son yıllarda yapılan çalışmalar da gösteriyor ki, irade ve karakter eksikliğinden ziyade, beslenme ve biyokimyasal dengesizlik madde bağımlılığı için potansiyel neden oluşturabilir. Özellikle, alkol ve uyuşturucu, azalmış olan endorfin seviyesini yükselteceği için geçici bir rahatlama sağlar ve bu da bağımlılığın nedenlerinden biri olabilir.”⁴⁰⁹ Doğal olarak üretilen endorfin sağlık için çok iyi geliyor görünebilir fakat, kısa zamanda çok miktarda üretilen endorphin, genellikle meditation alanlarında görülür ve

---

408-‘Psychology (1996)’ Richard Gross, s; 145

409-road-to-health.com/... ‘What are Endorphins?’, ‘More about Endorphins’ by Bonnie

O’Sullivan, prg; 3,5,19

kontROLSUZ yapıldığı zaman insanın günlük hayata ayak uydurmasında sorunlar oluşturabilir. Vücut bu devamlı artan miktara alışması için eğitim ve zaman gerekmektedir.

Kalp kan dolaşımını sistemini pompalama merkezdir. Bütün kalp hücreleri otomatik olarak çalıştığı halde, kalbin genel çalışma sistemi duyuşal sinaptik sinyallerin de tesiri altında kalarak etkilenmektedirler. *“Kalp çalışma sistemi, vücuttaki her bir hücrenin kesintisiz oksijen ve gerekli beslenmeyi almasını ve diğer temel gerekli besinleri sağlar. Kalp basıncı o kadar güçlüdür ki, vücutta mevcut olan (8.8 litre) 5 litre kanı bir dakikada tüm vücutta dolaşmasını sağlar... Ortalama, vücut sakin halinde iken dakikada 70 defa çarpar, bu vücutun hareket halinde olması ile daha da artar. Yaş durumuna göre de 70 yaşına kadar 2.5 milyar defa, yorulmadan, itiraz etmeden, durup dinlenmeden çalışır...”*⁴¹⁰

Kalp atış ritmi bir döngü halinde çalışır, atışın ilk başladığı yer ‘sinoatriyal (SA) nodudur ve doğal kalp atışını uyum içinde ayarlayan noktadır. Kalp ritimlerinin başka bölümlerden hariç, sadece kendisine has elektirik sinyal döngüsü mevcuttur. Elektrik sinyaller sinoatriyal (SA) nodundan başlar ve *“atriyoventriküler (AV) noduna kadar gider, ki bu nod atria ve ventriküllerin birleştiği yerde küçük özel hücrelerin oluşturduğu bir noktadır. SA nodu ve AV nodundan başlayıp gelen aksiyon potansiyelin ventriküllere yayıldığı tek noktadır. SA nodundan çıkan iki sinyal yolu, ‘interatriyal pathway’ ve ‘internodal pathway’, vardır. İnteratriyal pathway, SA nodundan sol atriyuma, odacığa giderek döngü halinde gelen sinyali depolarize eder.”*⁴¹¹

410-dxnmalasia.com/healthinfo... ‘health info source DXN life, Vol:17’ ‘Genoderma and Heart’ by Dr.S Ranjan, prg; 1

411-zaf.biol.pmf.unizg.hr/... ‘Av node Bundle of His interatriyal pathway Internodal pathway...’

İnternodal pathway ise, SA nodu ile VA nodu arasındaki direk aksiyon potansiyel bağı kurar, fakat VA nodu, 'His' denilen hücre düğümüne sinyalleri depolarizasyon yapması için gerekli olan çok kısa bir zamanı verdikten sonra iletir. Sonra, 'His' aksiyon potansiyeli ventrikülün septumdan aşağı 'the Purkinje fibbers' denilen kendisinden uzanan sinirlere gönderir. Sonunda, SA nodundan gönderilen aksiyon potansiyel AV nodundan kalbin alt kısmına geçerken ventrikül miyokard boyunca depolarise olur ve bir sonraki döngü için hazır duruma gelir.

Her bir hücre, kalbin görev olarak yaptığı kan dolaşımı sayesinde kendisine ulaşan besin, oksijen ve kendisini temizlemek için alınan karbon dioksit nedeni ile yaşamını sürdürmesi başlı başına mucizevi bir işlemdir. Sistemde olabilecek en ufak bir dengesizlik ve uyumsuzluk çok ciddi sorunlara neden olabileceği aşikardır. Ancak, kalp sadece bir pompa görevi yapan uzuv değildir, aynı zamanda vücudun duygusal olarak en çok etkilenen bir parçasıdır. İnsanlar duygusal olarak incindiklerinde hiç bir zaman 'zihnim ya da beynim kırıldı, incindi' demez, lakin hep kırılan kalpten, kalpten sevmekten veya da kalpten nefret etmekten bahsederler. Bu da gösteriyor ki, insanlar fikirlerini kontrol edebilirler fakat kalpte olan bir nokta varki o, nokta insanı kontrol etmektedir, yani onun üzerine insanın kontrol etme kapasitesi ve yetkisi yoktur. İşte bu nokta otantik seçilen İlah'ın insana zamansız ve mekansız ulaşıp bağlandığı noktadır. Bu son derece önemli nokta ne yazıkki çok gözardı edilmekte, araştırmalar yapılması için gerekli önem verilmemektedir. Her halukarda, görünüyorki, kalp vücudun en hassas organıdır, çünkü hem duygusal hemde fiziksel zedelenmelere maruz kalabilmektedir. Yapılan araştırmalara göre sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde senede 200.000 veya 300.000 civarında kişi kalp krizinden, 700 bin civarında insan kalp ile ilgili hastalıktan dolayı ölmekte ve yaklaşık 1 milyon kişi de kalp ile ilgili sorunlar için her yıl hastanelere baş vurmaktadır.

Bu duruma göre, kalp için yapılan çalışmalarda çok ciddi bir yanlış veya önem verilmesi gereken fakat gözden kaçan bir nokta bulunmaktadır. Bu sonuç, kalp için gerekli otantik ilahi kullanım kılavuzu, kod ve koordinelerin doğru kullanılmamasından, otomatik sistem ile gönüllü eylemlerin bir araya gelip otantik bir şekilde çalıştırılmamasından ve kalbin kendi kendisinin veya başkalarının baskısı altına bırakılarak hür çalışmamasından dolayıdır.

Vücuttaki otomatik çalışan her hücre kendi içindeki görevinin yanı sıra diğerleri ile işbirliği yapmak durumundadır, bu nedenle etrafındaki hücrelerle alış ve veriş diyalogu kurarlar. Böylece, hem kendi içlerinde otantik çalışma düzeni, hem de etrafındakilerle otantik bir uyum gerçekleştiren ahenkli bir sistem oluştururlar. Bu açıkça sergilemektedir ki, her bir birey, tüm insanlık yapısı içinde bulunan tek bir hücre gibidir. Kalp gibi, diğer bütün organlar da, örneğin, beyin, ciğerler, böbrekler, sindirim sistemi gibi, her biri hem kendince ahenkle çalışır hem de diğerleri ile ahenk içinde bulunur. Her hangi birisinde, herhangi bir arıza olmadığı sürece onlar bu otomatik otantik çalışmalarını kusursuz yerine getirirler. Burada hayati önem taşıyan nokta ise her birinin görevlerini yaparak hedeflerine ulaşmaları için belirli otantik bir miktarda polarize ve depolarize edilerek devamlılık sağlayan bir enerji akımına ihtiyaçları olmasıdır. Aynı zamanda, her ihtimale karşı acil durumlar için basınç, noktaları bulunmaktadır. Olağan üstü hallerde bu noktalar sigorta işlevi görerek, gelen fazla enerjiyi gerek emerek, gerek daha geniş bir alana yayarak bu ani şoku atlatmaya çalışmakla yükümlüdürler.

Öbür taraftan, insanın hür iradesi ile işlev yapan, yani çok az bir orana sahip olmasına rağmen, otomatik sistemleri harekete geçirerek çok güç açığa çıkarabilen kısmında yer alabilecek acil durumlarda neler olabilir? Hür irade ile çalışan kısım, otomatik kısımları kontrol edebilir mi, şayet evet ise nasıl? Sadece bu nokta bile, insanın otantik

çalışma klavuzuna son derece ihtiyacının olduğunu ispatlamaktadır. Otantik kod ve koordineler olmadan insan kendi hür seçimi ve otomatik yapısı arasında otantik bir birlik kuracağını veya kuramayacağını nasıl bilebilir. Bu çok önemli bir tartışma ve araştırma konusu olmalıdır. Otomatik çalışma sistemi ile insanın hür seçeneği arasında eşitlik, özgürlük ve adalet söz konusu olabilmesi için, ikisinin de idare mercisinin aynı olması ve bu mercinin her ikisine de aynı derecede otantik bir üstünlüğe sahip olması gerekmektedir. Bu nokta da Vahiy'nin zaruretini ortaya koymaktadır. İnsanların gönüllü eylemleri için gerekli temel kod ve koordineleri ile insan vücudunun otomatik eylemlerinin kod ve koordinelerini yazan aynı merci olmalıdır, ki her ikisinde ahenk içinde, keos oluşturmadan aynı otoriteye itaat etsinler. Tüm sistemleri planlayıp kurallar ile düzene koyup çalıştıran 'İlah' onların tek Yaratıcı'sı olan Allah'tır. Yaratan aynı, kural koyan İlah aynı ve koruyup gözetken Rab aynı olursa, yaratılmış varlıkların hepsi, en küçüğünden en büyüğüne, birbirlerinin baskısından kurtulmuş bağımsız, hür, eşit ve adalet ile çalışabilme imkanına sahip olabilirler.

Bu durumda, İlah'ın planlayıcı ve yönetici, Rab'bın Yaratıcı ve Gözetleyici anlamları iç içe geçmiş bir şekilde tek güç ve bilgi kaynağı olan Allah'a ait olmaktadır. Onun içindir ki, birlik ve bütünlük ancak bir olan Yaratıcı'nın sistemi ile hareket edilirse elde edilebilecektir. Böylece, insanlar gönüllü hareketlerinde aynı kaynaktan gelen temel kod ve koordineleri seçerse ve talimatlara da uyarsa ancak kendi varlığı ve de etrafı ile uyum içerisine otantik olarak girebilir. İşte insan o zaman gerekli olan doğru pin kodları ile otomatik sisteme kendisini entegre edebilir. Aksi takdirde, bu derece karmaşık bir sistem içerisinde kod ve koordineleri tesadüfen bilmek veya tahmin etmek elbette ki imkansız bir durumdur. Böylece, insan vücudundaki ruh, beden ve can arasında otantik enerji akışının zaruretine genel bir göz atıldıktan sonra bu konuyu daha da iyi anlayabilmek için, şimdi de

vücutta otomatik olarak hem kendi içinde hemde etrafı ile işlev yapan, bu enerji dalgalarının ‘Dalga Sınır Sonu Davranışları’na bir göz atalım.

b) Güç, Enerji ve Dalgalar:

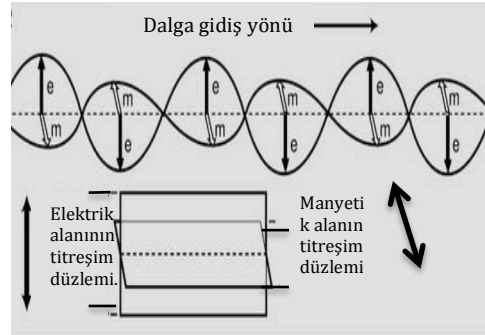
Bu zamana kadar gördük ki, enerji dalgaları dahil her varlığın Yaratıcı kaynağı aynıdır. Aynı zamanda yine gördük ki, insanın hür seçerek ortaya sergilediği eylemler hariç her yaratılmış varlık aynı kaynak tarafından düzenlenmiş, yaratılmış ve kontrol edilmektedir. İnsana hareketini seçme hakkı verilmiştir fakat, aslına bakılırsa insanın önünde üç temel seçenek bulunmaktadır. İnsan, yaşamın temel değerlerini hayat sistemine uygulamak için, ya Yaratıcı tarafından Vahiy ve bilimin örtüşmesi sonucu ile elde edilen değerleri; ya kendi aklına, kültürüne, geleneğine dayanan değerleri; ya da başkalarının, madde ve mana varlıkları da olsa, dolaylı dolaysız kendisine empose edilen değerleri seçmek durumundadır. Ne var ki, birinci şık hariç diğerlerinin hepsi kendisi gibi yaratılmışlar tarafından koyulan değerler olacağından, hatta bazılarının kendi enerjisinden daha düşük enerjiye sahip olduğundan dolayı hürriyet, eşitlik ve adalet kesinkikle sağlanamayacaktır.

Eşitlerin dahi birinin diğerini kontrol etmeye kalması durumunda da enerji dalgaları otantik hareket edemeyeceği için problemler ortaya çıkacaktır. Bu durumda, Yaratıcı’dan başka İlah seçmeye çalışmak iki önemli nokta içerir. Birincisi, yaratılmış olanın yaratılmışı, örneğin ruhun, bedene, bedenine ruha veya bir insanın diğer bir insana, baskı oluşturması. Ruhta, bedende, insanda yaratılmış varlıklardır. Birbirleri ile bir şekilde eş değer taşınmasalar bile yaratılmışlıkta eşittirler, onun için ne kendilerini, ne de başkalarını tamamen kontrol etme hakları ve de kapasiteleri yoktur. Bunu yapmaya kalkarlarsa karşısındaki, ruh veya beden olsun, hem kendisini hem de ötekini baskı altına

koyacaktır, ki bu da onların hür çalışmasını engeller. İkincisi, otomatik sistemde yer almayan, insan seçeneği ile uygulanan baskıdır. Bu da ruhsal, fiziksel ve biyolojik otomatik programlanmış yapıların hepsini baskı altına koyacaktır. Bir bütün olarak vücut doğası dışında uygulanmış programına dahil olmayan koşullar altında çalışmak için zorlanacak, denge bozuluncada önemli arızalar ortaya çıkabilecektir. Her iki durumda da, hürriyet, eşitlik ve adalet yok edileceği için zulüm açığa çıkacaktır. Bu durumda, baskı altında kalan 'Bio enerji sinyalleri' hem kendilerini, hem de etrafındakileri zedeleyecek ve hatta ruh ve bedenle bütünleşmiş sosyal yaşam süren insanın yaşam alanındaki hareketlerine aksederek hayatın her alanını etkileyecektir.

Ne var ki, pratik olarak, Big Bang oluşumu ile gelen ve otomatik program ile çalışan tüm enerji güçlerini, insanın 'özgür irade' gücü baskı altına koyabiliyorsa, burada daha farklı bir enerji türünden bahsediliyor olmalı. Aksi takdirde, sınırlı olsa insanın irade gücünün diğer güçleri kontrol edebilmesini nasıl izah edebiliriz. Bu nokta olağan üstü bir noktadır ve bu konuda uzman olanların irade ve enerji konusuna detaylı eğilmeleri gerekmektedir. Görünüşe göre, insan hariçi hiç bir yaratık bu tür enerjiye sahip değildir. İnsan iradesi ile bilinçli olarak ortaya çıkan bu enerji, ne Big Bang patlaması nedeniyle ortaya çıkan biyolojik yaratılışına, ne de bu aleme dahil olmayan ruh yaratılışına ait görünmemektedir. Çünkü, belirli bir düzeyde de olsa bu irade enerjisi her iki enerjiyi de etkisi altına alabilmektedir. O halde, bu enerji nedir, nasıldır, nasıl bir kanaldan gelmektedir?

Şekil 3.8 Enerji Çalışmasını Gösteren Dyagram.

Görünüyor ki, bu enerji ve olması muhtemel değişik bir kanalın olup olmadığı hakkında araştırmalar yapılmalıdır. Aynı zamanda biliyoruz ki, bu enerji hangi kanaldan gelirse gelsin, ahenk, huzur ve bütünlük için kaynağının diğer kaynaklarla aynı olmasının zorunluluğu vardır. Yine biliyoruz ki, enerjiler etkilenebilir, zedelenebilir, bir halden diğer hale geçebilir fakat hiç bir zaman yok olmazlar, hele hele yaratılmış bir varlığın enerjisi, diğer yaratılmış bir varlığın enerjisini kesinlikle tamamen yoktan var veya vardan yok edemez.

O halde, göremediğimiz fakat varlığını ve çalışma şeklini bildiğimiz enerjinin ne olduğuna, enerji kaynağı ve biyo-sinyaller ve de insan iradesinin bilinçli sinyalleri arasındaki ilişkinin ne olduğuna kısaca bir bakalım. Enerjinin zaman ve mekan içinde varlığın var olmasına ve hareket yeteneği veren güç olduğunu söyleyebiliriz. Enerji iki pozisyonda var olabilir, '*potansiyel enerji*' ki, sadece depolanmış durumda bulunur ve '*kinetik enerji*' ki, hareket halinde olan enerjidir. Bu hareketin sürekliliği, enerji akımının manyetik güç alanı içerisinde, pozitif ve negatif elektrik santrallerinin güç değişimi sayesinde tekrarlanan iletişimi ile elde edilir.

Enerji ana hattıyla, ışık (radyant), ısı, (termal), hareket (kinetik) ve elektrik, kimyasal, nükleer ve yerçekimsel enerjiler olarak sınıflandırılır. Burada dikkat etmemiz bir nokta bulunmaktadır. O da, insanların irade kullanarak bilinçli bir şekilde yönettiği enerjinin sınıflandırılmamış olmasıdır. İnsanın bilinçle kullandığı enerjinin aynı kaynaktan geldiği şüphe götürmez bir durumdadır. Fakat, gördük ki, aynı kaynaktan gelse bile diğer enerjilerden değişik bir kapasiteye sahiptir. O halde, bu enerji hangi kategoriye girmektedir? Diğerlerine dayanan ek bir enerji türümü yoksa kendi başına varlığını yürüten bir tür müdür? Bu enerji nasıl bir akım kullanıyor ki, insan aklına ve kalbine hitap edebiliyor? İnsanlığa faydası göz önünde tutularak, bu

sorular uzmanlar tarafından en kısa zamanda cevaplandırılması gerekmektedir.

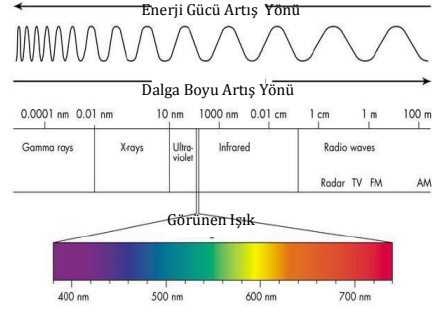
Her iki tür enerji de, potansiyel ve kinetik, üretilip belirli düzenle çalışarak sistemde gerekli işlevleri harekete geçirmektedirler. Örneğin, *“Potansiyel;...kimyasal enerji, atom ve moleküllerin kimyasal bağları arasında depolanan enerjidir...nükleer enerji ise atomun çekirdeğinde depolanmıştır-çekirdeği, nuclieusu, bir arada tutan çekimi oluşturur...Depolanan çekim enerjisi ise pozisyonu veya mekanı belirler. Kinetik;...elektrik enerjisi elektronların hareketidir...radiant enerji dalgaları elektromanyetik enerjidir ve dalga halinde hareket ederler...termal enerjisi maddelerin içinde bulunan enerjidir; maddelerin içindeki atom ve moleküllerin titreşim ve hareketi ile oluşur....ses enerjisi ise madde uzunlamasına göre (sıkıştırma/seyreltme) dalgalar halinde hareket ederler...hareket enerjisi de bir nesnelere ve maddelerin bir yerden başka bir yere harekettir.”*⁴¹²

Görünür veya görünmez her tür enerji dalgalarının tam ortasında var sayılan düz bir denge çizgisi ‘*equilibrium*’ bulunmaktadır. Bütün bu enerji dalgalarının akım davranışları ve başka dalgalarla buluştuğlarındaki etki ve tepkileri, tüm varlıkların Tasarımcısı, Yaratıcısı dolayısı ile de İlah’ı olan Güç tarafından otomatik olarak çok ince ayarlarla ayarlamıştır. Enerji görünmeyen bir varlık olabilir fakat, gücü, kapasitesi ve yaptığı iş ölçülüp varlığı görünür alemde ispat edilebilecek bir varlıktır. Yaratıcının varlığının ispatı da bu konum içerisinde. Kendisi görünmemektedir fakat varlığı eserleri ile O’nun varlığının görünür ispatlarını oluşturmaktadırlar. Buna ilaveten, insanın yetenek ve zekası görünmeyen bu varlıkları aramak, bulmak için donanımlıdır. Görünmeyen varlıkları ispat etmek için çok sayıda

---

412-www.need.org/...exploring Nuclear Energy s; 5

yeni deney ve araçlar icat edilmiş ve de edilmektedir. Onun için, atomun görünüp bilinmediği zaman atom yoktu denilemez. Bu noktada ‘inanç’ ve ‘iman’ hakkında da konuşabilinir. Çünkü bunların anlamı da varlıkları görünmeyen fakat var olarak kabul edilen nesnelere inanmak ve iman etmektir. Ne var ki, bunlarında varlığının kabul edilebilinir olması için yine varlıklarının görünen eserlerden otantik olarak ispat edilebilir olması gerekmektedir. Bu Yaratıcı'nın varlığını ve İlah olmasının vasıflarını da kapsar. Allah ve İlah her ikisinde gözle görünmemekte fakat, eserleri, planı, planın yürürlüğe konulması, ince ayarların varlığı ve bu ayarların korunarak varlıkların varlıklarını devam ettirmeleri ile ve de bunların bilimsel ispatları ile bilinmesi mümkündür. Burada zaman da önemli bir faktördür, çünkü bu sistem zaman aşımına uğramadan kendi kendini update yapa yapa gitmektedir. Varlıklar geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanda da bir eksikliğe mahal vermeden götürülmektedir.

Şekil: 3.9 Görünen ve görünmeyen ışık dalgaları.

Görünmez ışık dalgalarına kıyasla görünür olanlar inanılmaz derecede azdır, fakat bu küçük bölümün birbiri ardına zincirlenmiş ve aşağı yukarı aynı yoğunlukta sıralanmış olması onu görünür hale getirmektedir. O zaman, görünürden yola çıkarak, farzedilen denge hattının her iki tarafına dağılmış dalga boylarını ve yoğunlukları araştırır, keşfeder, uzun veya kısa; yüksek veya düşük yoğunlukta oldukları tespit edilir. Örneğin, biliyoruz ki enerji ışıktır fakat biz o ışığı ancak belli bir dalga uzunluğuna ‘the visible spectrum’ görünür spektruma gelince ancak görebiliriz. Işığın yedi gök kuşağı rengini taşımasına rağmen, insan gözü, 400 ile 700 nanometrelerde bulunan dalga uzunluğundaki ışığı algılayabilmekte ve

de sadece beyaz olarak görmektedir. Bu durumda, enerjinin ve renklerin varlığını inkar etmek ne derece mümkün olur. Buna göre, çıplak gözle görünmemesi bir varlığın var olmamasının delili sayılamaz. İlah olmanın vasıfları da bunu içerir, otantik İlah şekli ile gözle görünmeyebilir, fakat onun varlığı eserleri ile bilimsel ispat edilebilinmelidir. İnsan yaşadığı boyutta ancak fiziki, biyolojik gözleri ile görerek yaşar. Her halükarda bunun nedeni insanın kesin bilgi edinebilmesinin sınırlı olduğudur. Bu konunun bir de psikolojik, mantıki ve ruhsal yönleri de varki bunu daha sonra tartışmak üzere bırakarak, dalgalar konusuna geri dönersek, görürüz ki enerji bir yerden diğer bir yere (+) pozitif ve negatif (-) güçler arasında zincirleme oluşan itme ve yerdeğiştirme reaksiyonu ile taşınmaktadır.

Dalgalar üç ana kategoriye konulabilir;

1-Mekanik dalgaların akımı için vasıta olacak madde gereklidir ve kendi içinde üç farklı çeşit oluşturur; a) enine dalgalar, hedefe doğru dik hareket ederler; b) boyuna dalgalar, hedefe doğru paralel hareket ederler ve c) yüzey dalgaları, hedefe doğru aynı vasıta üzerinde hem enine hem boyuna, yani dik hareket ederler.

2- Elektromanyetik dalgalar, ışık ve radio dalgaları gibi dalgalardır, taşınması, akımı için bir madde vasıtasına gerek duymazlar.

3- Madde dalgaları, bunlar temel parçacıkların davranışını temsil eden dalga kümesidir, elektron ve parçacıklar tarafından belirli koşullar altında üretilirler.

Kısacası, dalgalar hareket ve seyahat ederken geçtiği ortamı yarıp etkileyerek geçerler. Dalgalar, belirli noktalarda yaptıkları titreşimlerle ve taşıdıkları düzenli periyodik değerlerle, hareket ettikleri ortamların 'mediums' ortam karakterleri hakkında bilgi taşırlar. Bir periyodik

değer bir ortamdan diğer bir ortama geçerken değer değişikliğine uğrar. Bu arada şunu aklımızda tutmamız gerekir ki, dalgalar hedefe doğru hareket ederken, ortamda 'medium' da bulunan parçacıklar yerinde sabit kalırlar. Dalgalar düşük

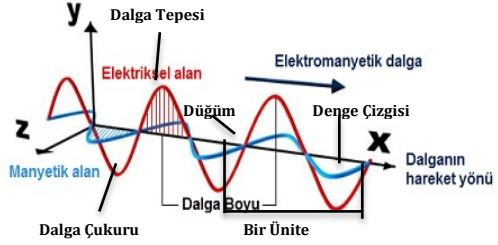

Figure 3.10 İki dalganın bir Denge üzerinde hareketi.

enerji veya yüksek enerji dalgaları taşıyabilirler ve de bir ortamdan diğerine geçerken kendisinde ve karşısındaki ortamda bulunan yoğunluğa göre hareket ederler. Dalgalar, bir mediumdan başka bir mediuma geçerken tam sınırdaki, aksi yönlere seyahat edebilirler, birbirleri ile çarpışabilirler, birbirlerinin güçlerini tamamen emebilir veya konumuna ve karakterine göre belirli bir kısmını geri gönderebilir ve belirli bir kısmını da emebilirler. Buda başka bir soru akla getirmektedir, "Aynı medyumda giden iki dalga örtüşürse ne olur? Dalgaların buluşması ortamın, mediumun, görüntüsü üzerine ne gibi bir etki bırakır?"⁴¹³

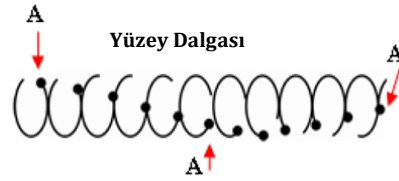

Figure 3.11 Yüzey dalgalarının dönüşü.

Bu noktada farkında olmalıyız ki, biz burada bir ortam boyunca hareket eden ve kendinden farklı bir ortamın sınırına ulaştığında farklı davranış gösteren tek bir dalga akımından bahsediyoruz. Bir dalganın birimi modelde görüldüğü gibi bir daire şeklinde dönerek 'A' noktasından başlar ve aynı noktaya geldiğinde ikinci birim başlar ve

413- physicsclassroom.com/... 'interference of Waves' prg; 5

böyle devam eder gider. Böylece, harmonik bir şekilde devam eden dalgalar 'A' noktalarında 'nodlar' yani düğümler oluştururlar. Her dönme bir döngü alanı oluşturur ve bunun tam ortasındaki noktaya da 'anti-node' anti (açık) düğüm denir. Böylece, zincirleme harmonik döngü meydana getirilmiş olur. Yukarıda bahsettiğimiz gibi, bu döngünün tam ortasında var sayılan doğru bir çizgiye de 'equilibrium' denge çizgisi denir. Dalganın hareket ettiği bir mediumun sona erdiği ve başka bir mediumun başladığı noktaya 'sınır'denir, dalganın bu noktada yaptığı harekete de 'sınır davranışı' denilmektedir. Dalgaların sınır davranışları şu şekillerde katagorize edilmektedirler; a) sınırı sabit uç yansması; b) sınırı sebest uç yansması; c) sınırda dalganın çok yoğun medyumdan az yoğun medyuma geçmesi ve d) sınırda dalganın az yoğun medyumdan çok yoğun medyuma geçmesi. Su ve ışık dalgaları da dahil, tüm dalga türleri yansma, kırılma ve de kırınım karakterlerine sahiptirler.

Biyo-sinyal enerji akışı, pozitif yüklü protonlar, negatif yüklü elektronlar ve denge kurulması için de nötronların birlikte çalışmaları ile elde edilir. Dalgalar halinde enerji akışı, aynı zamanda anti-elektron denilen 'pozitron'un, pozitif ve negative enerji yüklü olabilen 'elektron'un ve lepton ailesine ait olan nütrol yüklü 'nötrino'nun birlikte çalışması ile meydana gelir. "Foton, 'ışık' enerjisi radyasyon frekansına bağlıdır; tüm enerjilerinin fotonu vardır, yüksek enerjili gama ve x-ışınlarından tutunda görünür ışık enerjisine ve de düşük enerji olan kızılötesi ve radyo dalgalarına kadar. Tüm fotonlar ışık hızında hareket ederler. Fotonlar atom altı parçacıklar arasında kabul edilen bozonlardır, elektrik yüklü değildir, (yoğunlukları) sıfır olup, 1/2 unite spin yaparlar; elektromanyetik alanı oluşturup taşıyıcı görevi yaptıkları

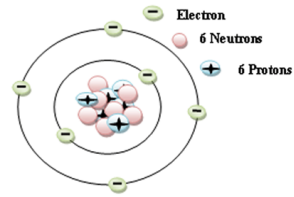

Figure 3.12 Artı ve eksi nütrol atomların davranışları.

*düşünülen alan parçacıklarıdır.”*⁴¹⁴ Pozitron ise atomun temel parçacığıdır, elektronla aynı kütleye sahiptir ve aynı spini (dönüş) yaparlar fakat elektronun aksine pozitif enerji yüklüdür. Ayrıca, pozitron elektronun antiparçacığı olarak da bilinir. *“Pozitronlar, elektronlar gibi, bazı ağır parçacıklarının bozulma ürünleri gibi görünür; elektron-pozitron çiftleri maddede yüksek enerjili fotonları üretilirler...Bir pozitron, kendi içinde varlığını sürdürebilir fakat, madde içinde süresiz var olamaz, onun için eninde sonunda bir elektron ile çarpışacaktır. Bu iki cisim çarpışma sonucu yok olacak ve fotonlar açığa çıkacaktır. Ancak, pozitron önce elektrona bağlanarak positronium denilen kısa yaşam zamanı olan bir ‘atom’ (bozon), oluşturur.”*⁴¹⁵ Nötrinolar da, fermiyum adı verilen atom altı parçacık ailesine aittir. Buların kendince özellikleri vardır. Bozonlar elektronik (-) ve proton (+) veya foton arasında salınımlı akım yaparak dalganın yönünü belirler. Ayrıca kendi karakterinden hiçbir şey kaybetmeden atomun diğer ana parçacıklarının hareketlerine uyum sağlarlar ve de diğer atomaltı parçacıkların aksine (bozonlar) kendilerine özgün dönüş hareketi yaparlar. Örneğin, fotonlar tarafından emilen nötrinolar ışık hızında seyahat edebilirler.

Radyasyon frekansları, ısı, ışık dalgaları ve x-ışınlarında olduğu gibi, dalgalarda bulunan atom ve atomaltı parçacıkların birbirleri ile etkileşimi sonucu ortaya çıkar. Bir pozitron (+) bir electron-nötrino (-) ile etkileşim kurduğunda, imha, (zayıflatma veya yok olma) süreci içine girer ve her ikisinin de yoğunluğu tamamen enerjiye dönüşür, ($E=mc^2$) ve bu enerji dairesel momentum sahibi iki foton tarafından algılanır ve yayılır. *“Bir çift foton ters yönlerde doğru yerlerini terk ederler...ve bir foton maddede yol alırken, bu yolda bir şeylerle etkileşime geçmeden ve etkileşimin tipi belli olmadan o fotonun nereye*

---

414 - www.britannica.com.../photon, 'subatomic particle' prg; 1

415 - encyclopedia2.thefreedictionary.com/.../Positron

kadar gideceğini tahmin etmek mümkün değildir.”⁴¹⁶ Bu etkileşimler ise fotonun karakterine ve yaydığı gücüne bağlı olarak, ya fotoelektrik veya da Compton etkileşimleri oluşturacaktır. Ne var ki, enerjinin yayılma zamanında fotonun yönü sarkaç hareketiyle yarım dönüş yeteneği olan ‘nötrinolar’ tarafından belirlenir. Nötrino’nun electron kadar fotonlarla da etkileşim yeteneği vardır. Artı (+) ve eksi (-) enerji yükleri arasında çekilip itilirken sarkaç hareketi meydana getirir ve sonra da ortama uyum sağlayarak ahenk oluşturur (helyum).

Bütün bunlardan sonra, İlah’ın kelime anlamı ile insan vücudunda oluşan bio-sinyallerin ve dalga sonu davranışlarının arasında ne gibi bir ilişki olabileceği sorgulanabilir. Her şeyden önce şunu iyi bilmeliyiz ki, vücutta olan fiziksel mekanik eksiklikler, bazı biyolojik arızalar veya kayıplar doğal olarak vücutta olması gereken enerji akımını engelliyecilerdir. Bizim bahsettiğimiz konu, insanın bilinçli olarak yönlendirebildiği enerji akımıdır. Bilinçli enerji yönlendirmede oluşacak, eksiklik, fazlalık ve karışıklıklar da insan vücudunun normal enerji bio-sinyal sisteminde, yetersizlik, aşırılık veya da zıtlasmalar oluşturacaktır. Böylece uzuvlar arasında oluşacak enerji uyum bozuklukları ortaya çıkarak, fiziki, ruhi ve psikolojik hastalıkların ana kaynağını oluşturacaktır.

Bunu engelleyebilmek için herşeyden önce, enerji ve enerji dalgalarının değişik durum ve koşullarda nasıl davrandıklarını bilmekle yükümlüyük. İnsan vücudunda bulunan enerji biyo-sinyal sisteminin nasıl çalıştığını en iyi şekilde anlamalıyük. Bu arada da, bu sistemin içinde İlah’ın rolünün ne olduğunu, insan beden, ruh ve psikolojik sağlığına ve bütün bunların ahenk içinde otantik bir şekilde, sıhhatli bir bütünlük sağlamasındaki etkisinin derecesini incelemeliyük. Aynı zamanda aklımızda tutmalıyük ki, Yaratıcı’yı İlah olarak seçip

---

416 - [sprawls.org/...](http://sprawls.org/) ‘Photon interaction-positron interactions- Attenuation’, positron interactions, prg: 4, Attenuation, prg: 1

seçmemek her bireyin özel bireysel hakkıdır. Lakin, bu Yaratıcı'nın tüm diğer yaratıkların da Yaratıcı'sı, İlah'ı ve Rab'bi olduğunun gerçeğini değiştiremez. Tüm varlıklar otomatik O'nun İlah'lığına ve O'nun kod ve koordinelerine sorgusuz sualsiz itaatle kodlandırılmış olmalarını asla etkileyemez.

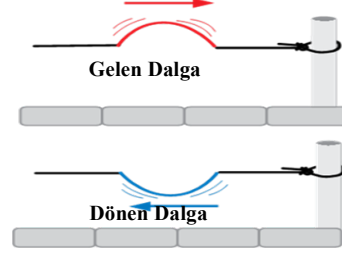

Figure 3.13 Sabit sonlu dalga sınır davranışı.

Şu ana kadar edindiğimiz bilgiye göre, hangi açıdan bakarsak bakalım görüyoruz

ki, enerji dahil tüm varlıkların kaynağı, aynı zamanda tasarım eden, pratiğe koyan ve devamlı şekilde kontrol etmeye gücü yeten, O tek olan Yaratıcı'dır. Sanırım ki, şimdi enerjinin değişik dalga sınır sonu buluşmalarında, gösterdiği davranış şekillerine genel bir göz atabiliriz. Ki, ondan sonra insanın hür seçimi ile yaptığı hareketlerle bu enerji dalga sonu davranışlarına yaptığı etkiyi ve insana geri dönen tepkiyi inceliyip anlayabilelim. Bu konu insanın bedenini, ruhunu ve etrafı ile olan her türlü ilişkiyi içermektedir. Aslında, bu enerji sınır sonu davranışlarının insanların hayatlarındaki en hayati önem taşıyan noktalardan birisi olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. Çünkü, tüm yaratılmışların, küçük ya da büyük, her birinin hem kendi içerisinde hem de etrafındakiler ile mutlaka bir sınırı ve sınır sonu davranış mefhumu bulunmaktadır. Enerji dalga sınır sonu davranışlarını incelerken, insanın kendi içinde ki fiziksel, ruhsal ve psikolojik sınırlarını ve kendisi ile başkaları arasında oluşan kişisel ve sosyal sınırlarını ve davranışlarını aklımızda tutmamız gerekir ki, daha sonra bunların birbirleri ile ne gibi ilişkileri olduğuna bakarken çağrışım yapabilelim.

İlk önce, 'Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı'na bakalım. Sağdaki çizimde de görüldüğü gibi "...dalga sonu sabit olduğu için hareket

etmemektedir. Newton'un üçüncü 'etki ve tepki' yasasına göre, kendisine ulaşan son dalgaya onu ters çevirecek kuvvet uygular ve sınırdaki sabit noktaya ulaşan son dalga gücü, hızı ve boyutu değerleri aynen tam olarak ters tarafta karşıt değerli bir dalgaya dönüşür. Oluşan bu yeni ters değerli dalga, aynı hız, boyut ve değerle hedeften kaynağa doğru geri dönmeye başlar...aynı zamanda sabit (hard) sınırdaki sonda hareket (yerdeğişme) sıfırdır..."⁴¹⁷ Sabit sonda yerdeğişme değeri sıfırdır fakat geri akseden dalganın gücü ile sınıra gelen dalga gücü aynıdır, sadece değerleri ve yönleri birbirilerininin tam tersidir. Dalga değerleri değişmediği sürece gelen dalga ile geri dönen dalga birbirlerini zincirleme nötürleştirerek kaynağa geri dönerler. Gelen dalga değeri ister pozitif olsun ister negatif olsun aynıdır, dalga sınır sonu sabit kalır fakat en son dalga değerleri gelen dalgaya göre tam zıt pozisyona geçerler. Gelen dalga değeri ile giden dalga değerleri değişik değerlere sahipler, birbirleri ile buluştukları zaman daima değer orantılı olarak azalır. Bu konuyu aşağıda tekrar ele alacağımız için şimdilik bu kadar anlamak bizim için yeterlidir.

Öte yandan, 'Serbest Sınır Sonu Dalga Davranışı'na göre sınırdaki davranış tamamen farklıdır. Serbest sınır sonundan "... geri dönen dalganın gücü sınır sonu noktasında sıfırdır ve geri dönen dalga gelen dalga ile aynı güç ve boyut değerlerine sahiptir..." fakat üzerine hiçbir kuvvet uygulanmadığı için

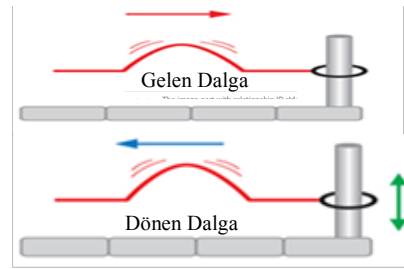

Figure 3.14 Serbest sonlu dalga sınır davranışı.

417-www.acs.psu.edu/... 'Reflection of Waves from Boundaries', 'Reflection from a HARD boundary' prg; 1

gelen dalga aynı tarafta, aynı güç, hız ve boyut değerleri ile geri döner.⁴¹⁸ Bu durumda, geri dönen dalga gelen dalga ile hem aynı değerde hem de aynı tarafta olduğu için birbirlerine eklenerek geri dönerler. Yine Newton'un 'etki ve tepki' kanununa göre, serbest sınır sonu sabit olmadığı için dalganın boyutu ve gücü ters dönemmez, pozitif ise pozitif, negatif ise negatif olarak kalır ve aynı medium üzerinde geri döner. Dalga değerleri değişmediği sürece bu böyle eklenerek geri kaynağa gider, dalga değerleri değiştiği takdirde ise bu seferde orantılı olarak yine birbirleri üzerine eklenip artarak kaynağa döner.

Yukarıda dalgaların sabit bir sınırla karşılaştıklarında nasıl davrandıklarını gördük. Sabit sonlu dalga sınıra sıfır etki ederken, gelen dalganın gücünü pozitif ise negatife, negatif ise pozitive çevirir. Bu hareketle, hem tarafını hem de yönünü değiştirip geri dönen dalga, gelen dalganın değerini kendi değerince azaltır. Şayet, her iki dalga da eş değerde ise birbirlerini tamamen iptal 'nötr' ederler. Sabit sınırlı dalganın aksine, serbest sınırlı dalga, aynı mediumdaki dalganın bulunduğu tarafın değişmesi için hiç bir etki yapmaz. Sabit tutunacak bir yer olmadığı için dalga sınır boyunca dalgalanır ve gelen dalga gücüne eklenerek geri döner. Yani, geri dönen dalga gitmiş olduğu tarafta kalır, pozitif ise pozitif, negatif ise de negatif, fakat geri döndüğü zaman, sabit sınırın tersine, gelen dalga değerini kendi değerine katarak gücünü artırır. Sabit ve serbest sınırlı dalga davranışlarını insanın hür olarak seçtiği İlah ve buna binaen yaptıkları hareket sonucu meydana gelecek olan bio-sinyallerle karşılaştırarak kıyas yapacağız. Fakat, ona geçmeden önce, dalga sınırında değişik yoğunluklarla birbirleri ile karşılaşan dalga sınır sonu davranışlarına da kısaca bir göz atmamız gerekmektedir.

418-www.acs.psu.edu/... 'Reflection of Waves from Boundaries', 'Reflection from a SOFT boundary' prg; 2

Belirli bir yoğunluk üzerinde giden dalgalar değişik bir yoğunlukla karşılaştıklarında iki tür sınır sonu davranışı gösterirler. Birisi ‘Daha Az Yoğunluktan Daha Çok Yoğunluğa Geçen Sınır Sonu Dalga Davranışı’, diğeri ise ‘Daha Çok Yoğunluktan Daha Az Yoğunluğa Geçen Sınır Sonu Dalga Davranışı’dır. Bir dalga, az yoğun ortamdan çok yoğun ortama veya çok yoğun ortamdan az yoğun ortama geçerken, sabit ve sebest sınır davranışlarının aksine, kendi taşıdıkları değerlerin birazını sınırın ötesindeki ortama transfer eder ve birazını da kendisinde tutarak geri kaynağa dönerler. Böylece, dalgaların değerlerine göre sınıra giden dalgalar, iki yoğunluk arasındaki farka göre enerji değeri transfer edilir, fakat daima birazı da, pozitif veya negatif, kaynağa geri döner.

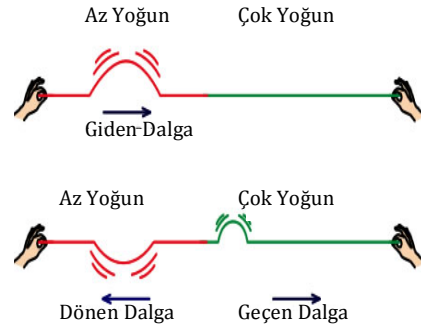

Figure 3.15 Az yoğun ortamdan çok yoğun ortama geçen dalga.

Az yoğun ortamdan gelen dalga daha çok yoğun ortamla buluştuğunda, gelen dalga sınırdan taraf değiştirerek ters döner. Fakat, bunu yaparken iki yoğunluk arasındaki farka göre hareket ederek kendi değerinden az bir değeri transfer eder ve geri kendinde kalan daha çok değeri de sınırdan geri kaynağa döndürür. Orantılı bir şekilde geri dönen dalga ters tarafa, pozitifse negatife, negatifse pozitifse, dönerek geri kaynağa, gelen dalga ile birbirlerinin değerlerini azalarak geri döner. Transfer olan dalda ise yoğunluğu ve gücü başka bir sınırla karşılaşana kadar aynı değerde ve aynı tarafta hareketine devam eder.

Çok yoğun ortamdan gelen dalga daha az yoğun ortamla buluştuğunda aralarındaki yoğunluk oranına göre kendi değerinin çoğunu az yoğun olan ortama iletir ve kendisinde kalan daha az değerle geri kaynağa döner. Ancak, geri dönen dalga sınır sonunda kendisinden daha güçlü bir kuvvetle karşılaşmadığı için ters dönemez, geri daha az güç taşımakla birlikte, pozitifse pozitif, negatifse negatif kalır. Fakat, dönen dalganın kaynağa dönüşü sırasında kaynaktan gelen dalga ile aynı tarafta olduğu için karşılaştıklarında her ikisinin dalga değerleri birbirlerine eklenir. Transfer olan dalda ise yoğunluğu ve gücü başka bir sınırla karşılaşılan kadar aynı değerde ve aynı tarafta hareketine devam eder.

Bu ana kadar, sabit ve serbest sınırlı, az yoğun ortamdan daha yoğun ortama geçen ve daha yoğun ortamdan da az yoğun ortama geçen dalga sınır sonu davranışlarına kısaca bir göz attık. Şimdi de, yapısı tamamen farklı yoğunlukların dalga sonu sınırlarındaki davranışlarına kısaca bakabiliriz. Dalgalar farklı yoğunluk formlarından oluşan sınırlara ulaştığında, yansıtma, kırılmak veya yayılmak şeklinde sınır sonu tepkisi göstermektedirler. 'Yansıtma'nın gücü ve yönü, sınırdaki yeni ortamın yüzey yapısına ve gelen dalganın açısına göre sınır sonundaki yüzeye çarpıp dalgaların geri aksetmesini içerir. 'Kırılma'nın gücü, yönü ve hızı da sınır sonundaki yeni yoğunluğun az veya çokluğu, yansıtıcı veya emici karakterine göre sınır sonundaki kırılmayı, emilmeyi ve yansımayı içerir. 'Kırınım' ise, sınırdaki bulunan bir engel aracılığı ile dalgaların yönünün, hızının, gücünün ve şeklinin değişikliğe uğrayarak devam etmesi ile

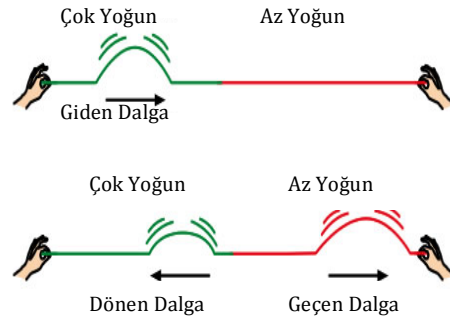

Figure 3.16 Daha yoğun ortamdan az yoğun ortama geçen dalga.

ilgilidir.

Işık, ses ve su dalgaları bu şekilde davranma yeteneği olan dalgalardır. ‘Yansımaya’ yasasına göre, gelen ışın, yansıyan ışın ve ‘normal’ çizgisi yüzeyin aynı tarafında ve aynı açıda olmalıdır. Normal yüzeyin karşıt taraflarındaymış gibi görünselerde, normal ışınlarda gelen dalganın açısı, akseden dalganın açısı ile eşittir. Aynı kaynaktan gelir ve geldiği açı ile geri tek bir yöne akseder. Bu tür ışın yansımaya ‘*duran dalga*’ modeli, aynı zamanda ayna yansımaya da denmektedir. Yansımada ışın tek bir kaynaktan gelmesine rağmen yüzeyin durumuna göre geri birçok farklı yönlere doğru yansıyabilir, bu yansımaya modeline de ‘*dağınık yansımaya*’ denilmektedir.

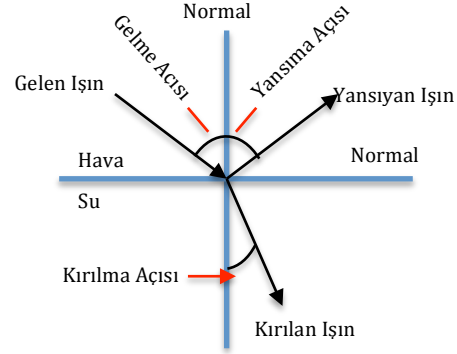

Figure 3.17 Yansımaya ve kırılma dalga davranışı.

Dağınık yansımaya değişik türleride bulunmaktadır fakat bizim o konulara girmemize gerek yoktur. Dağınık yansımaya türleri ışının vurduğu sınır sonu yüzeyinin yapısına bağlıdır. Parlak yüzeyler ışını alır ve ayna gibi tamamen geri yansıtır buna ‘*normal yansımaya*’ denir. Bazı yüzeyler hem ‘*normal yansımaya*’ hem de ‘*dağınık yansımaya*’ yapabilir, örneğin su yüzeyindeki dalga ve yansımalar gibi. Pürüzlü yüzeylerde oluşan dağınık yansımaya, sınırda ışının bulunduğu yeni yüzeyin pürüz

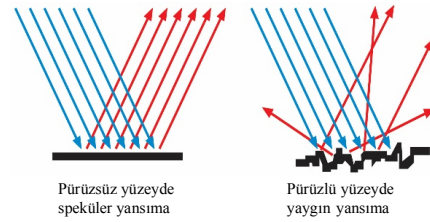

Figure 3.18 Pürüzsüz ve pürüzlü yüzeylerde yansımalar.

türüne oranlı bir yansımaya olacaktır. Yüzeydeki pürüzün yaptığı farklılıklar, ışın dalgasının farklı açılarda geri yansımaya neden olacaktır. Bu durumda, gelen ışının aynı kaynaktan gelmesine rağmen her bir yansımaya noktası, ışını yansıtırken kendi yansıtma kuralına göre hareket edecektir.

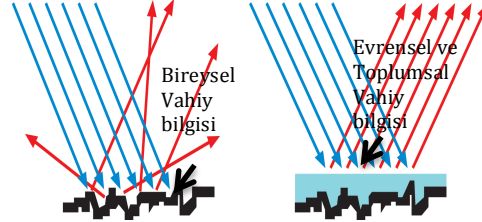

Figure 3.19 Düzleştirilmiş pürüzlü yüzey üzerinde yansımaya.

Ancak, bu pürüzlü yüzey, su veya pürüzsüz parlak bir nesne ile doldurulursa o zaman gelen ışın 'normal yansımaya' kuralına uyarak geri döner. Bu model, vahiy ve bireysel rol modele örnek oluşturabilir. Temelde, değişik bireylere akseden Vahiy, aynı kaynaktan gelmesine rağmen, her bir bireyin öz kişiliğine göre 'Dağınık Yansımaya' oluşturmaktadır. Fakat, vahiy toplumsal veya evrensel uygulamaya konulduğu zaman da 'Normal Yansımaya' modeli ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da, yansımaya kurallarına göre gelen ve geri yansıyan dalga yüzeyin aynı tarafında olması gerekmektedir.

Figure 3.20 Prizmada ışık kırılımı

Kırılma kurallarına göre ise, bir dalganın yeni bir ortam sınır sonuna ulaştığında, bu sefer kırılan dalga yansımaya yüzeyin aynı tarafında değil öbür tarafında oluşması gerekmektedir. Bu noktada, hem yansımaya hem de kırılma kuralları sınır sonunda buluşan iki ortamın yoğunluk farklılıklarına orantılıdır. Görüyoruz ki, çok güçlü yoğunluğa sahip yüzeyler dalgaların kırılmasına müsaade etmeyip olduğu gibi geri yansıtılmaktadırlar. Diğer ortamlardaki sınır yoğunluk farklılıklarında ise, kural olarak bir

dalganın diğerk ortama geçmesine müsade edilir, fakat her iki tarafın birbirlerine olan yoğunluk oranları birinden diğerkine geçiş oranını belirler.

Bazı durumlarda, yeni ortama aktarılan kırılan dalga hız değişikliğine uğramasına rağmen yön değiştirmeden yoluna devam edebilir. *“Bir nesnenin kırılma endeksi ışığın boşluktaki hızı ile ışığın o nesnedeki yol aldığı hıza orantılıdır. Bir ortamdan diğerk ortama geçen elektromanyetik dalganın kırılma indeksi farklıdır, dalga gönderildiği yöne doğru bükülecektir.”*⁴¹⁹

* *“Vakum listenin bir ucundadır. Boşlukta yani havada ilerleyen ışın (hava vakum olarak kabul edilir) ile diğerk nesneye ulaştığında, kırılma normale yakın bir kırılma yer alır.*

* *Gazlara gelince, gazın yoğunluğu arttıkca gelen ışınlar da normale doğru yönelirler.*

* *Sıvı ve sıvı karışımındaki kırılmalar, sıvılardaki yoğunluğun değişmesi paralelinde sistematik ve orantılı hareket ederler.*

* *Yoğun nesnelere, her zaman olmasa da, genelde normale yakın kırılmalar olur.”*⁴²⁰

Nesne yoğunluğuna göre dalga hızı artabilir veya azalabilir, aradaki oluşan fark da dalga eğilme açısını belirler. Buna göre,, *“...bir ortamın (Medium) kırılma indisi, bu ortamdaki ışığın hızı ile ters orantılıdır, çünkü, ‘c’ boşlukta ışık hızını temsil eder, ‘n=1’ boşlukta kırılma*

---

419 -eoeearth.org...‘Refraction’, ‘ source: Nasa, ed, by Peter Saundary’ prg; 1

420-lihgtandmatter.com/...‘Light Matter, pages 801-850’, ‘chapter 31.1, Refraction’ p; 845

*indisini ve de 'n=cv' yi elde ederiz... (n=ortamın kırılma indisi, v=hız, ortamdaki ışık hızı ve c=hız, boşluktaki ışık hızı.)"*⁴²¹

İki ortam arasında ki aktarım ve dağılım üç noktaya bağlıdır; ortama gömülü olan kırılma indeks noktası, gelen ışının sınırdaki açısı ve her iki ortamda bulunan yoğunluk değişikliğine bağlı dalga boyu büyüklüğüdür. Örneğin, prizmaya yönelen beyaz ışık gök kuşağının yedi rengine ayrılır. Kırılma Kanununa göre, beyaz ışık biraz eğilimli yüzeyi olan prizmanın içinden geçerken bu tür kırılma olur. Bu durumda, beyaz ışıkta bulunan fakat çıplak insan gözü ile görünmeyen farklı renkler, her birinin değişik kırılma noktaları olduğundan dolayı, ışığın kırılmasından sonra görünür hale gelir.

Bu kural gökkuşağının oluşumu için de geçerlidir, gökküşağı yağmur damlalarından süzülen beyaz ışığın kırılma sonucu meydana gelir. Aslında, dağılmanın çift kırılma, emme, yansımalar ve negatif kırılma gibi farklı türleri de vardır. Bunlar genellikle çok ince hesaplar gerektiren konulardır onun için bu konuyu da yine uzmanlarına bırakalım ve biz konumuza devam edelim. Ancak, uzmanlar bu konularla insan bilinci, hür seçim sınırlarını ve sınır sonu davranışlarına kıyas ederek incelerse, oldukça yararlı bilgiler elde edilebilir. Bu noktada hatırlamamız gereken önemli bir konu bulunmaktadır. Tüm insanlıkta bir prizma gibi değildir, aynı kaynaktan gelmekte, yaşam enerjisini aynı kaynaktan almakta, iradeyi de aynı iradeden almakta, fakat her bir insanın aldığı kırılma noktası ve derecesi ayrı olduğu için her bir insanda başka başka karakterler, görünüm ve hareketler meydana gelmektedir. Ne var ki, insanın otantik renkleri de ancak otantik prizmadan geçerse ortaya çıkar, aksi takdirde renkler birbirine karışmış seçilemez, hatta belirlenemez

---

⁴²¹-[lihgandmatter.com/...](http://lihgandmatter.com/) 'Light Matter, pages 801-850', 'chapter 31.1, Refraction' p; 847

duruma da olabilir. Kuralların çalışması için her zaman doğru alet doğru metod kullanımı gerekmektedir.

Kırınım da bir sınır sonu davranışıdır ve aynı ortamda devam eden dalganın başka bir ortamla engellenmesi veya rahatsız edilmesi sonucu ortaya çıkar. Bir kez sınırda kendisini rahatsızlık engeli aşan dalga, engelden önceki sahip olduğu alanı doldurmak için yayılma eylemi gösterir. Kırınım derecesi engelde bulunan boşluk ve dalga boyuna orantılıdır.

Aslına bakarsak her dalga kırılma veya dağılım geçirir fakat dalga boyu ne kadar uzun olursa o kadar daha etkisini gösterir. Boşluk ne kadar az olursa, kırılma, yayılma o kadar çok, ne kadar büyük olursa kırınım, dağılım o kadar az olur. Şayet, boşluk dalga boyundan daha büyük olursa kırılma da o kadar zayıf olacaktır. Tek yöne yayılan suyun yüzey dalga cepheleri, her yöne hareket ederek dairesel dalga cepheleri oluşturarak her yöne yayılır. Kırılma, aynı mediumda aynı yöne ilerlerken iki ya da daha fazla engelle de karşılaşabilir ve sonuç olarak kırılan dalgalar birbirleri ile çakışma meydana getirir ki bunada 'dalga kırılması' denmektedir.

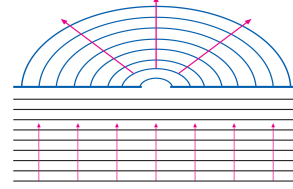

Figure 3.21 Bir aralıktan oluşa dalga yayılımı.

Bu çakışma sırasında, diğer dalgalarda da olduğu gibi yapıcı veya da yıkıcı çakışmalar meydana gelmektedir. Dalgaların frekanslarına bağlı, amplitude (yüksek yüzey) and phaseler (alçak yüzey) birbirleri ile buluşurlar uyum sağlarlar. Dalgalar 'eşit' olduğunda yapıcı çakışmalar meydana gelir, aynıgenlik frekanslarını taşırlar ve aynı safhalarda bulunurlar. Her iki dalganın

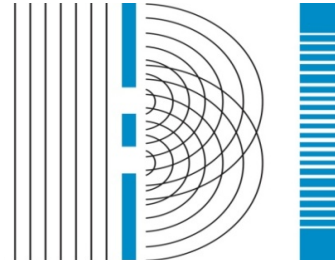
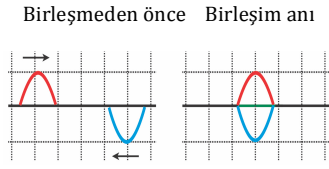

Figure 3.22 İki aralıktan oluşan dalga yayılımı ve karışımı.

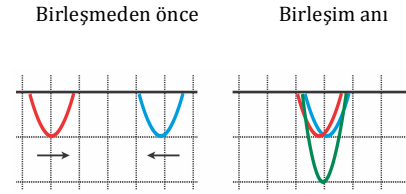

Figure 3. 25 Tam yıkıcı dalga Birleşimi.

tepeleri aynı zamanda birbirleriyle birleşerek değerlerini eklerler ve 'süperpozisyon' denilen daha büyük dalga meydana getirirler. Dalgalar tamamen uyumdan çıkınca da yıkıcı çakışma meydana gelir, bu durumda bir dalganın tepesi diğer dalgasının alt kısmı ile buluşup birbirlerini tamamen iptal ederler,

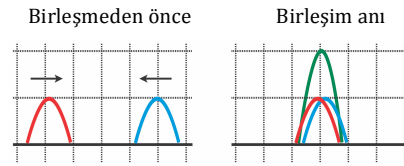
onun için de o noktada dalga olmaz.

Gördük ki, mevcut olan değişik ortamların enerji dalgaları sınır sonlarında yansıma, yayılma, emilme veya iletme şeklinde olmaktadır. Bu eylemler aynı ortam üstünde gelen enerji gücüne ve maddenin formuna orantılı olarak tek tek ya da ortak bir şekilde yer alabilirler. Bazı maddeler bu dört hareketin hiç birinin kendisinde yer almasına müsaade etmezler. İnsan vücudu buna iyi bir örnektir, aynı kaynaktan gelmesine rağmen insan bilincinin diğer enerji dalgalarından bağımsız kendine has enerji dalgaları vardır. Başka bir örnekte, yukarıda bahsettiğimiz, evrende bulunan kara maddedir. Bu kara madde her türlü dalga boylarını tamamen emdiği için her hangi bir yansıma meydana gelmediğinden kendi varlığını dahi görmek mümkün olmamaktadır.

Figure 3.24 Negatif, yapıcı dalga birleşimi.

Yukarda gördüğümüz dört çeşit 'Dalga Sınır Sonu Davranışları'nın sınırdaki davranışlarını gördükten sonra, şimdi de aynı ortam içinde bir kaynaktan gelen, bir sınıra gidip

Figure 3.23 Pozitif, yapıcı dalga birleşimi.

oradan geldiği kaynağa geri dönen dalgalar ile, aynı ortamda, aynı kaynaktan, aynı sınıra doğru giden dalgaların karşılaşp örtüştükleri zaman birbirleri arasındaki oluşun ilişkiye yoğunlaşmalıyız. Çünkü, bu aşamalar ana konumuz olan ‘ilah’ ve ‘insan’ ilişkisini insanın ruhi, biolojik, psikolojik ve sosyal yapısını anlamamızda çok önemli anahtar noktalar oluşturmaktadır. Bu karşılaşmalara equilibriumun, yani enerji dalgasının tam ortasında var sayılan çizginin hangi tarafında olduklarına bakılarak ya ‘pozitif, yapıcı karşılaşma’ veya da ‘negatif, yıkıcı karşılaşma’ denmektedir.

Yapıcı dalgalar, gelen (incident) dalgalar ile sınırdan dönen (reflected) dalgaların birleşmesi ile meydana gelir. Bu dalgaların yükselişlerinde kendilerine has artı değerler taşıyan ‘dalga tepeleri’ ve alçalışlarında da kendine has eksi değerler taşıyan ‘dalga çukurları’ oluştururlar. Ancak, yapıcı dalganın oluşabilmesi için dalgalar aynı tarafta seyahat etmelidir. Dalga ya dalga tepesinin bulunduğu tarafta, veya da dalga çukurunun bulunduğu tarafta olmalıdırlar. Örneğin, belirli değerlere sahip dalgalar birleştiğinde, yeni oluşan dalga her iki dalga değerinin toplam değerine ulaşır. Ünite +1, başka bir ünite +1 ile karşılaşınca ünite +2 oluşur; ünite -1 başka ünite -1 ile karşılaşınca ünite -2’yi oluştururlar. Her iki dalga birleştiğinde ‘*süperpozisyon*’ adı verilen daha yüksek bir dalga oluşmaktadır. Eğer unite +1, ünite +2 karşılırsa, yeni dalga ünite +3 olur ve bu negatif için de aynıdır. Ancak, dalgalar birbirlerini geçtikten sonra birleşmeden önceki kendi original değerlerine geri dönerler ve başka bir alga ile buluşana kadar da kendi değerleri ile yolculuklarına devam ederler.

Diğer taraftan, yıkıcı dalgalar aynı ortamda aynı equilibriumun üstünde her iki tarafında ters yönlere seyahat eden dalgalardır. Doğal olarak, dalganın equilibriumun üst tarafında olan kısmı (+) yüklü, aşağı tarafında olan kısmı ise (-) yüklü olan bu dalgalar aynı equilibrium üstünde birbirleri ile kesişip örtüşükleri zaman, değerleri aynı ise birbirlerinin enerji yüklerini tamamen iptal (0) ederler, yani nötr ederek birbirlerine yok ederler. Bu, hiç bir dalganın olmadığı noktaya yıkıcı dalgaların ‘Sıfır Noktası’ denir. Ancak, bir dalga diğerinden daha büyük bir değere sahipse o zaman yıkım dalgalarında ki birim değeri daha yüksekle alçak değeri arasındaki fark kadar azalma olacaktır. Örneğin, bir birimin değeri +1 olduğunda ve -2 bir birimle karşılaştığında, bir üniteyi iptal ederek geride -1 değerinde bir ünite bırakacaktır. Dalga davranış gereği birbirlerini geçtikleri zaman dalgalar kendi eski original değerlerine geri döner başka dalga ile örtüşene kadar aynı değerle yollarına devam ederler.

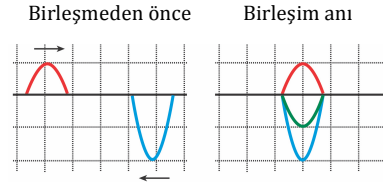

Figure 3. 26 Orantılı yıkıcı dalga birleşimi.

Yukarıda gördüklerimizden sonra şimdi biliyoruz ki, tüm varlığın tek bir sınırsız enerji kaynağı var O da Yaratıcı'dır. Şimdi de ikincil sınırlı enerji kaynaklarının yaydığı enerji paylaşımlarına bir bakalım. Örneğin, Güneşten gelen ışık, operlordan gelen ses, su üzerinde veya ripple tankta oluşturulan dalgalar gibi. Bu dalgalar bazı etkileşimlerde çıplak gözle gözlebilir fakat bazı alanlarda sadece alet yardımları sayesinde görünebilirler. Örneğin, fMRI makineleri ile bazı duyguların beyinde oluşturduğu grafikler çekilebilmekte ve lazer ışınları ile de bazı hastalıklar tedavi edilebilmektedir. O halde bunları, bio-sinyaller yanısıra, electrodinamik, elektromanyetik, elektrostatik dalgalar ve dalga karışımı sinyaller olarak sınıflandırmak mümkündür. Her bir alan ayrıntılı uzmanlık ve çok karmaşık çalışmalar gerektirmektedir, bu

yüzden bir kez daha bu noktayı konunun uzmanlarına bırakıp sadece temeli anlamakla yetinelim. Temelde, ister (+) artı veya (-) eksi olsun güç alış verişinde, yapıcı ve yıkıcı dalgalar aynı davranışlara sahiptirler.

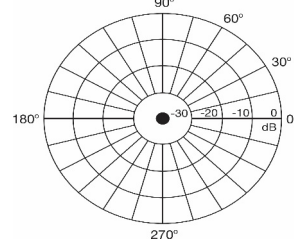

Figure 3.27 Tek kutuplu kaynak.

Daha önce bahsettiğimiz gibi, yaşadığımız boyut zıtlar alemidir ve her varlık zıddı ile bilinmekte ve varlıklarını sürdürmektedirler. Buna binaen, görüyoruz ki, enerji de varlığını pozitif ve negatif enerji akım dönüşümü içerisinde sürdürebilmektedir. Evrende tek kutuplu elektrik veya da manyetik akım kesinlikle mümkün değildir, bu sadece teorilerde kullanılmaktadır. Varlıklar, pozitif ve negatif akımların birbirlerini itmeleri ile akıcı bir güç meydana getirirler. Bu dalga yayılım ve ilerleme hareketleri ile de varlıkların hareket etmeleri ve devamlılığı sağlanır.

Bunun içindir ki, tek ‘Monopol’ kutuplu sonsuz ve sınırsız kaynak (+) ve (-) enerji akımı her ikisinin güç dönüşümü ile meydana gelmektedir. İki kutuplu kaynaklara ‘Dipole’ ve dört kutuplu kaynaklara da ‘Quadrupole’ denir. Bu kutuplar durumlarına göre, birbirlerinin davranışlarına etki ederler. Bunlar, kutup artışlarının oluşması ile meydana gelen, değişik yönlere dalga yönelterek dalga türlerini ve de birbirleri ile oluşan davranış ve ilişkileri belirlerler.⁴²²

Monopol, tek kutuplu kaynak tek bir frekans ile her yöne dairesel simetrik şekilde oluşan dalga yayımlar. Hareket, hız ve reaktivite yoğunluğu kaynağa yakın alanda güçlüdür fakat dalgalar kaynaktan uzaklaştıkça güç kaybederler. Tek kutuplu, tek kaynaklı ve aynı

⁴²² arxiv.org/... 'introduction to magnetic monopoles' by Arttu Rajantie

yoğunlukta hareket eden dalga akımı başka hiçbir dalga girişimine, birleşimine (interference) maruz kalmaz. Ne var ki, herhangi bir yoğunlukta yol alan dalga akımı, kendisinden başka, az veya çok, bir yoğunlukla karşılaştığı zaman dalga sonu davranışları otomatikman harekete geçerler. Bu değişik yoğunluklarda oluşan dalgalar, yukarıda bahsettiğimiz gibi, dalga sınır sonu kanuna göre hareket edecekler ve ikisi arasındaki girişim ve karışım oranı, her iki dalganın sahip olduğu değerlerin arasındaki farka göre yer alacaktır.

İki aynı değerlere sahip fakat aksi istikametlere akımı olan kaynağa da 'dipole' denir. "Dipol iki eş değerde fakat karşıt akıma sahip monopoller içerir ve kısa bir süre bereber olsalarda (magnetik dipole moment) tekrar ayrılırlar...birisi (+) olurken diğeri (-) olur. (Alan ne kadar küçülsede içinde (+, -) değeri kaybolmaz.) Sonuç olarak, sıvı veya hava da bulunan her iki kaynak da ileri geri hareket ederek ses dalgası oluştururlar."⁴²³ Bunlar, isterse elektromagnetik, isterse de elektrodinamik dipoller olsun temel kanunları aynı olan positif ve negatif dönüşüm kurallarına uyarak yer değiştirerek akım sağlarlar.

İki kutuplu kaynağa, aynı frekansta ve aynı ortamda periyodik olarak girişim yapıldığı zaman, nodal ve antinodal birbirine girişen çizgiler gözlenir. Bu girişimlerde, tepe tepe ile çukur da çukur ile bulunduğu zaman yapıcı girişim, tepe ile çukur birleştiği zaman da yıkıcı girişim meydana gelmektedir. Bu durumda, olumlu yapıcı, girişimlerde yansıma çok, olumsuz yıkıcı girişim noktasında daha az yansıma olmaktadır. Böylece, iki

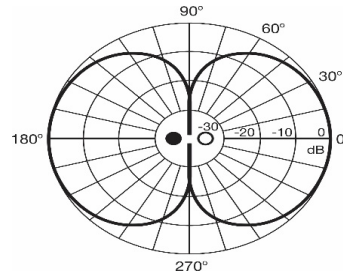

Figure 3.28 İki kutuplu enerji kaynağı.

423-acs.psu.edu/... 'Sound Field Radiated by simple sources', 'Radiation from a dipole source' prg; 1

kutuplu kaynak dalgalarındaki parlak çizgiler yapıcı girişimi, koyu çizgiler de yıkıcı girişimi temsil ederler.

Kuadrupol, dört kutuplu olup, dalgalar dört yöne de eşit akım uygularlar. “Yanal kuadrupolda oluşan akım deseni yonca yaprağı deseni görünümünü alarak...”⁴²⁴ dalga gücü ve girişimleri birbirine benzer desenler meydana getirirler, fakat kaynaktan uzaklatıkça dalga güçleri zayıflar.

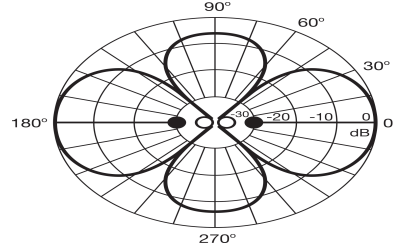

Figure 3.30 Doğrusal dört kutuplu kaynak.

Doğrusal kuadrupol kaynak ise aynı hizada yanyana dizilmiş monopollerden oluşur ve dalgaların akışı güçlü düz bir çizgi oluşturur. Bu kaynak formları fizik veya kimya gibi alanlarda iyonları belirli bir magnetik alan içerisine hapsederek onların farklı dalga frekans ve sıcaklığında nasıl davrandıkları incelenir. “Radyo frekansı (RF) elektrik alanına sıkıştırılan yüklü parçacıkların davranışlarının incelenmesi ilk kez 1954 yılında deneysel olarak uygulanmıştır. Böylece, kısa zamanda daha geniş ve değişik konularıda içeren deneysel incelemelerde de kullanılabilinen son derece güçlü bir araştırma yöntemi olduğu kanıtlanmıştır. Özellikle iyonların doğrusal dörtlü kaynağı RF alanına sıkıştırma metodu bir çok araştıma sistemlerinin temeli haline gelmiştir. Örneğin, az veya çok sayıda olan iyonlar lazerla çok düşük derecelerde

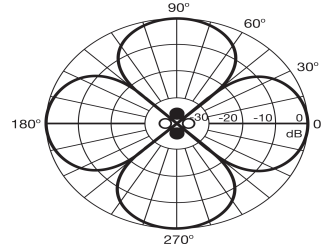

Figure 3.29 Yanal Dört kutuplu kaynak.

424-acs.psu.edu/...:Sound Field Radiated by simple sources', 'Radiation from a lateral quadrupole source, prg; 1

soğutularak optik frekans ölçümü ve Coulomb kristallerin oluşumu ve kuantum hesaplamaları yapılmaktadır. ⁴²⁵

Buradaki amacımız son derece karmaşık dalga sistemlerini içeren bu konuya ayrıntılı bir şekilde girmek değildir. Amacımız her varlığın varlığını idame edebilmesi için hem kendi içerisinde hem de çevresi ile kurduğu ilişkilerde meydana getirdiği mucizevi kusursuz sistematik ilişkilerin varlığından haberdar olmaktır. Bunlar ister bilinçli ister bilinçsiz işlemler olsun, ister kısa ister de uzun vadeli olsun hayati önem taşımaktadırlar. Onun için, sistemde olmayan en ufak bir iç veya dış müdahale doğal düzeni allak bullak edecektir. Bu da sadece varlığın kendi içinde oluşan sistemi bozmakla kalmayacak diğer varlıklarla olan ilişki sistemlerini de zedeleyecektir. Dolayısı ile de tüm sistemler etkilenecek ve aksayamalar yaşanacaktır.

Aslında varlık, ‘birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için’ prensipine dayanmaktadır. Yukarıda varlıkların tek bir kaynaktan var olduğunu gördüğümüze göre bu da gayet doğal olmalıdır. İnce ayarlarla düzenlenmiş bu sisteme uymayan her hareket, küçük veya büyük, ancak karmaşa meydana getirecektir. Bu noktada halihazırda olan sisteme kasıtlı mücadele edebilecek tek varlık insanın ta kendisidir. Bu mudahalenin anahtar noktası da insanın otantik ‘İlah’ seçip seçememe noktasıdır. Bu noktada oluşacak ahenk veya kaos bütün sistemi etkiliyecektir. Tam da bu noktada, bedeni kullanarak hareket eden insan iradesine, hür seçim hakkına ve kendisi için seçtiği ilah konusuna, şu ana kadar bahsettiğimiz konuların ışığı altında yeniden bir göz atmamız gerekir.

Şimdi basit ve net bir şekilde çok daha detaylı bir soru sorabiliriz. İnsan, tüm varlığın tek İlahı, tasarımcısı, düzenleyici ve kontrol eden

---

⁴²⁵-arxiv.org/... Anharmonic contributions in real RF linear quadrupole traps’,

‘introduction’ prg; 1

Yaratıcı'sından vahiy aracılığı ile temel orijinal kod ve koordineleri almadan kendi karmaşık bedenini, ruhunu, bilincini ve toplum ilişkilerini kendi kendine bilip otantik bir şekilde kontrol ve koordine edebilir mi idi? Bilinmeyen ve görünmeyen diğer bütün boyutlar bir yana, insan içinde yaşadığı şu üç boyutu, beden, ruh ve can alemlerini dahi ne tek tek, ne de tümünü otantik olarak tamamen anlamaktan acizdir. Oysa ki, insan gerçekte bir taraftan yaradanı ile, bir taraftan kendi benliği ile diğer bir tarafta da etrafındaki varlıklar ile görünür görünmez otantik bağlar kurmakla yükümlüdür. Ne var ki, bu bağların çalışması için yüzde yüz otantik olması zaruridir. Bu durumda ruhi, psikolojik, pratik ve sosyal ilişkilerin temel otantik şifrelerini içeren rehber, el kitabı, olmadan onları nasıl uygulayıp pratiğe konulacağını bir öğreticiden duyup, pratik olarak görmeden kendi kendine nasıl çözecektir. İrade sahibi de olsa insan dahil hiç bir varlık bütün bu ince ayarlı kod ve koordineleri bilmesi mümkün değildir.

c) İlah ve İnsan Enerji İlişkisi:

Tüm varlıkların her türlü ince ayarlarını, görünen ve görünmeyen kod ve koordinelerini eksiksiz bilen ancak ve ancak gerçek İlah olandır. Onun içindir ki, bilinçli ve akıllı olan insan Allah'tan başka otantik İlah seçmenin mümkün olmayacağını bilecektir. İnsan yaşantısının temellerini otantik İlah'ın değerleri üzerine kurarsa, işte o zaman hayali, asılsız, yanıltıcı, tahmin ve varsayılan yapay değerlerden korunmuş olacaktır. İnsan otantik İlah'ı ve aralarında halihazırda var olan enerji bağını ve otantik temel kod ve koordinatları iyi bilirse, boşa zaman harcamadan bu temelin üzerine kurulabilecek ilim ve bilim ile uğraşacak ve daha derin ve daha geniş bilgi seviyesine ulaşabilecektir. Ne yazık ki insan gözleri önünde halihazırda var olan temel kod ve koordineleri görmemezlikten gelmekte, bireysel veya kültürel saplantılarla kendilerine başka temel değerler ve hedefler arayıp

bulmaya uğraşmaktadır. İnsanın hakikatı inatla yanlış yerde aramaya uğraşması kendisini paramparça etmekte, madden ve manen büyük tahribata uğramaktadır.

Şüphe yok ki, her birey kendisine özgü değerlere sahiptir, hatta ve hatta tek yumurta ikizleri bile ayrı karakterler taşırlar ve hiç bir zaman biri diğerinden iyi veya kötü olarak nitelendirilemezler. Her insan eşit değerdedir fakat eş değerde değildirler. O halde, insanlar bir yandan bireysel sadece kendisine özgün bir varlık olurken, diğer bir yandan da diğerleri ile aynı eşit evrensel haklara sahip olan varlıklardır. İki ayrı insanın aynı şekil ve karakterde olması mümkün değildir, fakat her insanın eşit haklara sahip olması mümkündür. Buna göre, en önemli olan konu insanların aynı olma konusu değil, onların bir şekilde her durumda eşit olmasıdır. Bunun en güzel bir şekilde uygulanabilmesi için insanlar hem kendilerini, hem diğer varlıkları, hem de herşeyin Yaratan'ını çok iyi bilmesi gerekmektedir. Bunun için de insanların her şeyden önce bireysel ve evrensel ihtiyaçlarına cevap verecek temel bilgiye ihtiyaçları vardır.

Ne var ki, insan ne kadar akıllı, iradeli ve bilgili olsa da sonlu ve sınırlarla dolu bir boyutta yaşamaktadır. Onun için insan sadece kendi gayreti ile ne kendisini, ne diğer varlıkları ne de Yaratıcı'sı hakkındaki gerçekleri gereği üzere kavrayamayacaktır. Örneğin, insan Yaratan'dan kendisine ulaşan otantik bilgi olmadan Yaratan'ın kendisini nasıl anlayabilirdi. O'nu O'nun yardımı olmadan bilip anlamak mümkün değildir, çünkü insanın sınırlı aklı O'nu Vahiy ilmi olduğu halde tam manasıyla kavrayamamaktadır, Vahiy olmasaydı O'nun varlığını bilebilirdi belki, fakat vasıflarını anlayabilirmiydi acaba. Zaten Yaratıcı'nın yaratılanlar arasında eşi ve benzeri olmadığı için ne sınırlı akıla ne de kıyasla tam varlığını kavramak bilmek mümkün değildir. İşte tam bu noktada bilinenden yola çıkarak bilinmeyeni anlayıp varlığına ve vasıflarına 'inanmak' yani 'iman'

etme konusu ortaya çıkmaktadır. İnsan zaman ve mekana göre bilgi çemberini genişletse dahi, sadece var olan fakat henüz bilinmeyen bilgileri arayıp bulabilme ve onları elde olan bilgilerle kıyas ederek anlayabilme kapasitesine sahiptir. Fakat bu sınırlı alemde eninde sonunda bir sınıra ulaşmış orada kalmaya da mahkumdur. Bu durum gelecek içinde aynıdır, insanlık ne kadar buluşlar yapsa, bilgi durmadan artsa da önünde duran bir o kadar da bilinmeyenlerle karşılaşacaktır.

Her halükarda insan ne kadar uğraşsa uğraşsın vahiy ile kendisine ulaşan bazı bilgilere ulaşması kesinlikle mümkün olamazdı. Böylece, Vahiy aracılığı ile elde edilen temel ilim ve prensipler insana bu Dünya'da gerekli temel bilgileri sunmakta ve sınırlı bilgisini de sınırsızlaştırmaktadır. Ayrıca insan üstü merciden geldiği için de insanları aynı mesafeye koyarak tam bir hürriyet, eşitlik ve adalet sunmaktadır. İnsanların Vahiy bilgi temelini kullanmadıklarını, hayatlarını sadece kültürel, kişisel veya araştırma sonucu elde ettikleri bilim, ilim ve prensiplerler üzerine kişisel veya da kültürel egemenlik kurduklarını iddia etmeleri kesinlikle gerçekçi değildir. Böyle bir iddia bir yandan otantik İlah'ın haklarını, diğer yandan da insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adalet haklarını ihlal etmek demektir. Çünkü, otantik olarak bulunan ilim ve bilimin asıl sahibi yine Yaratıcı'dır ve onları belirli temel kural ve kanunlara göre koyan da yine aynı Yaratıcı olan İlah'tır ve de hiç bir insan diğer bir insanın yaşam temelini belirleyemez, belirlemeye kalkarsa da bu kölelik, eşitlerin birbirlerine zulüm uygulaması, otantik düzenin ihlali demektir ki bu da zulüm edenini de, edilene de ve etrafındakileri de olumsuz etkiler.

Onun içindir ki, bir insanın veya bir grubun otantike olmamış düzen ve kurallarını yaşam temeli olarak başkaları üzerine zorla uygulamaya koymaya çalışmaları apaçık bir haksızlıktır. Bu sadece insanlar

arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaleti yok etmekle kalmaz, en önce dengeyi bozup zülmü uygulayanı yerle bir eder. Hemen olmasa bile eninde sonunda zülümün sonucu zülm edene geri döner. Tarihe baktığımız da bununla ilgili bir çok örnekler görmekteyiz. Oysaki, İlahi otantik temel değerler atıldıktan sonra zaman ve mekana bağlı fikir, bilgi ve tecrübelerle dayanarak farklı ihtiyaçlara gereken farklı insani ilaveler yapılabilir.

Şimdi, 'İlah'ın kelime anlamına biraz daha derin ve geniş bakmanın zamanıdır ve umulurki yukarıda edinmiş olduğumuz bilgiler bu hayati önem taşıyan anlamı daha iyi kavramamıza vesile olur. Gördük ki, huzur ve mutluluğun anahtarı her türlü ilişkileri otantik bir şekilde oluşturup birliklik ve bütünlük oluşturacak dengeli bir ahenk kurabilmektedir. Büyük Patlama teorisine göre tüm yaratıklar bir kaynaktan gelmiş ve oluşma süresince aşağı yukarı benzer şekillerde gelişmişlerdir. Onun için, tüm varlıkların bir şekilde değilse başka bir şekilde birbirleri ile kaçınılmaz ilişkileri vardır. Bu demektir ki, bir tür varlığa olacak fayda veya zarar her tür varlıkları, insanlar dahil, etkiliyecektir. Yine gördük ki, sadece insanın iradesi hariç her varlık yaratılmalarından bu yana gerçek İlah'ın sistemine otomatik olarak itirazsın uydukları için huzur ve ahenk içerisinde yaşamaktadırlar.

Ne var ki, insan iradesi söz konusu olunca bir sürü sorular ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Büyük Patlama kanalı ile gelen varlıklar neden otomatik düzene bağlı da irade de seçenek var? İnsan bu seçeneği ile otomatik düzeni nasıl ve ne kadar etkisi altına alabiliyor? İrade ve otomatik düzen arasında ortam yoğunluk farkı ve dalga değişikliği, kime göre ve neye göre nedir, ne kadardır? Başka bir Yaratıcı olmadığına göre her ikisinde aynı kaynaktan gelmiş olmasının zarureti ortadadır, fakat ayrı kanallardan gelmiş olması mümkün müdür? Dalgalar iradeye nasıl, varlıklara nasıl ulaşmaktadır ve bu dalgalar birbirlerini nasıl etkilemektedirler? Şayet, iradeye gelen

dalga Büyük Patlama enerjisi içinden geliyorsa diğerlerinden bu kadar açık ve net nasıl ayrılıp sadece insan iradesini etkileyebiliyor? Neden irade enerji gücü diğer güçleri kontrol altına alabiliyor veya gerçekten alabiliyor mu? İradeyi oluşturan dalgalar ile 'Zero Point' arasında herhangi bir ilişki olabilir mi? Anlaşıldığına göre, irade dalga kanalı ve frekansının araştırılması ve diğer kanal ve frekanslarla karşılaştırılması anahtar noktayı oluşturmaktadır. Şayet bu konudaki sorulara gerçekçi cevaplar arıyorsak bu konuların uzmanlarına çok iş düşmektedir. Bu arada şüphesiz ki, soruyu soran da insan, cevap arayıp bulabilecek olan da yine insandır, yani insan kendisine düşen görevi tarafsızca itinayla yapmakla yükümlüdür.

Zamanla oluşan, geçmiş, şimdi ve gelecek ilişkisi insanı bu mefhumlar arasında iradeli bağ kurmaya zorunlu kılmaktadır. Bunun içindir ki, insan varlıkların otomatik gelişmesi paralelinde, kendisini iradeli fakat otantik bir şekilde geliştirmekle mükelleftir. Çünkü, ancak bu şekilde Yaratıcı'sı, kendisi ve etrafındakilerle otantik bağ kurabilecek huzur ve ahenk oluşturabilecektir. Bu da gösteriyor ki iradenin aynı kaynaktan gelmesine rağmen kanalların ayrı olma ihtimali de mümkündür. VeleVKi, bu irade kanalı Büyük Patlama'nın içinden veya dışından veya da henüz bilinmeyen bir kanaldan gelsin, diğer otomatik dalgalar üzerinde belirli bir derece otoritesinin bulunduğu aşıkardır. İrade kanalının hangi kanaldan geliyor olduğu henüz tam bilinmese de ışık süzmesi gibi her bir insana ayrı ayrı ulaştığı gibi insanlığa bir bütün olarakta ulaştığı ortadadır. Aksi takdirde tek yumurta ikizlerinin bile ayrı ayrı iradelere sahip bireyler olduğu, aynı zamanda tüm insanlığın evrensel bütünlüğü konusu nasıl açıklanabilirdi.

Böylece, bu akıl almaz mükemmel ince ayarlarla ayarlanmış sistemin bir parçası olan, irade ve şuur sahibi insana bireysel ve evrensel temel oluşturacak kod ve koordineleri, insan üstü bir merciden tarafsız bir şekilde verilme zarureti açıkca ortaya çıkmaktadır. Bu noktada bireyi

ele alırsak görürüz ki temel kod ve koordineler birinci planda insanların temel değerleri olan duyguları içermektedir. Sonuç olarak zincirleme oluşan etki tepki aşamasıyla duygular da biyolojik ve sosyolojik yapıları içine almaktadır. Aslında, fiziksel ve ruhsal yapı birleşiminden meydana gelen insan bir duygu yumağından başka birşey değildir. Duyguların ilim alanına önce felsefe konusu olarak girdiğini görmüştük. Yine yukarıda gördük ki, konular önce üzüntünün giderilmesi ve sonsuz mutluluğun elde edilmesinin yol ve yöntemlerinin tartışmaları etrafında yoğunlaşmıştır. İnsan için ‘mutluluk’, ‘üzüntü’, ‘umut’ ve ‘korku’ duygular için anahtar kelimeler oldukları kadar ‘ilah’ kelimesinin anlamı için de bir o kadar anahtar kelimelerdir. Onun için, ilah seçimi doğrudan duygularla ilgilidir, dolayısı ile de insan psikolojisini, ruhunu, biyolojisini, sosyal, doğa ve doğa üstü ilişkilerini, yani hayatın her alanını, yanını ve yönünü içerir. Konunun önemine binaen bir kere daha şu soruyu tekrarlayabiliriz. O halde, İlah kelimesinin kelime anlamı nedir?

Kısaca tekrardan özetlemek gerekirse, ilah kelimesinin anlamı aynı bir madolyonun iki yüzü gibidir. Bir yüzü ilahın kendisinde aranan otantik değerleri açıklarken, diğer yüzü de insanlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaleti tam sağlayabilmek için otantik ilah seçilmesinin zaruretini açıklar. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, otantik ilah kelimesi her mekanda ve zamanda ‘huzur, birlik ve bütünlük’ oluşturmak için bütün bireysel ve evrensel değerlerin kilitlerini açan ana anahtar oluşturmaktadır. Otantik İlah, ilah kelime anlamında olması gereken tüm değerleri, hiç bir iç ve dış etki veya tepki olmadan kendi içinde bulundurandır. O halde, her şeyden önce ‘Gerçek İlah’, varlığında başlangıç ve son olmayan; varlığını sürdürmesi için başka bir vara ihtiyacı bulunmayan; her varlığı orijinal var eden; planlarını yapan düzene koyan; hayat veren ve yaşamı idame ettiren; zaman ve mekana bağımlı olmayan; ne şekilde, ne güçte ne de bilgide eşi ve benzeri bulunmayan eşsiz bir güç, akıl ve irade kaynağıdır. Bütün otomatik

varlıklar da, insan bedeni de dahil sorgusuz sualsiz O güce, İlah olarak itaatle yükümlüdür. Bu noktada yaşamak istediği düzeni seçmekte hür olan irade sahibi insan, hayatına düzen koyma hakkını gönüllü olarak kime, kimlere veya neye veriyorsa ilah olarak onu veya da onları seçiyor demektir, fakat Yaratıcı'dan başka seçilen ilah veya ilahlar sadece yaratılan varlıklar oldukları için gerçek İlah vasıflarınının tümünü hiç bir zaman kendilerinde eksiksiz bir şekilde bulunduramayacaklardır.

Otantik İlah varlıklarda bulunan bütün vasıfların sahibi ve enerji kaynağı olarak bütün varlıkların hareketlerini organize eden ve bu organizenin devamını kontrol altında tutabilen tek 'Güç, Bilgi ve İrade' sahibi olan tek 'Kaynak'tır. Otantik İlah, halihazırda var olan fiziksel veya metafiziksel varlık kural ve kanunlarını değiştirme, yeni kurallar koyma veya var olan kuralları iptal hakkına, gücüne ve bilgisine sahip olan tek 'Otorite'dir. O dereceye kadar ki, O 'OL' deyince her şey olabilecek, evren kanunları ile izah etmek mümkün olmasa bile, İsa peygamberin babasız yaratılması bunu içermektedir. Otantik İlah, sınırı ve sonu olmayan bir güç, beceri ve kudret ile birlikte sınırsız 'Görme, Duyma ve Mudahale' etme kabiliyet ve kapasitesine de sahip olan tek 'Güç'tür. Görüp duymasında sınır olmamakla birlikte otantik İlah, bu üç boyutlu alemde 'gözle görünüp kulakla işitilemeyen'dir. Otantik İlah'ın varlığı geçici olan zaman, mekan, hava, su ve ışığa bağlı olmadığı için 'şekil teşkil edilemeyen'dir. Gerçek İlah, var edilen sonlu veya sonsuz alemlerde dahi O'nun posisyonda bulunan başka bir güç, irade ve otorite sahibi bulunmayan, 'eşi, ortağı ve benzri olmayan'dır.

İnsan, varlıklarda açığa çıkmış olan güç, irade veya kapasiteyle kıyasla gerçek İlah'ın asıl gücünü, iradesini ve kapasitesini tam manası ile kavrayamasa da doğal olarak en üst düzey otorite İlah'ındır. İnsan için otantik İlah sevgi, güven, koruma ve gözetme kaynağıdır. O İlah ki,

üzüntülerin tüm kapılarını kapatmaya, mutlulukların tüm kapılarını açmaya sınırsız güç, bilgi ve irade sahibidir. Yeterki insan sadece otantik kod ve koordineleri kullanarak hayatının ana yasalarını kendisine sunacak otantik İlah'ını doğru seçsin. Daha öncede belirtmiştik, ilahsız insan yoktur. İnsan hayatını düzene koyacak değerleri ve kaynağını bir şekilde seçer, seçmeden yaşaması mümkün değildir. Ancak insanın üzüntü, sevinç, umut ve korku dahil, tüm duyguları ve varlığının ihtiyaçlarına hitap edecek, aynı zamanda da hem ilahı, hem kendisi hem de etrafı ile tam manası ile 'ahenk ve huzur' (İslam) sunacak Yaratıcı'dan başka gerçek bir ilah bulması mümkün değildir. Kısacası insanın İlah olarak Yaratıcı'dan başka bir varlıkla tam manası ile otantik bir enerji bağı kurmasının mümkünatı yoktur. Evrende yer alan otantik düzen otoriteleri de O'nun otorite şemsiyesi altınca otantike edildiği ve ilahi dengeyi bozmadığı süreçte otantikesini koruyup geçerli kılacaktır.

İnsan, ancak otantik İlah ile ruhsal ve bilimsel enerji bağı kurduğu zaman sistem bir bütün olarak sukunet ve metanete ulaşabilecektir. Çünkü, bu sistem hayatı meydana getiren alemlerin tümünü kapsamakta sonlu ve sınırlı olan işlevleri sonsuzlukla birleşerek sınırlarından kurturmaktadır. Oysa ki, sonsuzluk alemleri bir yana, insanın sonlu alemleri bile bilme, gerçeği ve geleceği görme sınırları malumdur. Bu durumda, insanın hürriyet, eşitlik ve adalet dengesini bozmadan duygularına ve tüm varlıklara hitap edecek değerlerin temelini, kendisi veya kendisi gibi bir başka bir yaratılmış varlığın atması mümkün görünmemektedir. İnsan üstü İlahi bir bilgi yardımı olmadan, insan üzüntü ve sevinç, korku ve umudun, doğru ve yanlışın tanımını hürriyet, eşitlik ve adalet dengesini bozmadan yapması mümkün değildir. Çünkü, bazı üzüntü görünen olaylar mutluluğa, bazı mutluluk görünen olaylar üzüntüye sebep olabilmektedir. Bazı kişilere göre de doğru ve yanlış mefhumları değişebilmektedir. Birinin doğrusu diğersinin yanlış olabilmektedir. Bu durumda, huzur ve ahengin temeli

olan hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmayan yaşam değerlerinin temelini kim belirleyebilir. Onun içindir ki, şayet insan hür eşit ve adaletle ahenk içinde yaşamak istiyorsa ilahını seçerken tüm bu konuları göz önünde bulundurmak zorundadır.

Yaratan'dan başka seçilen herhangi bir ilah, kendisi yaratılmış olacağından gerçek İlah'ın tüm kapasitelerini kendisinde bulunduramayacağından bahsetmiştik. Yaratan'dan başka yönelinen ilah veya ilahların insanın ihtiyaçlarını ve duygularını otantik, sonsuz bir güç ve bilgi ile eksiksiz olarak bilmesinin mümkünatı yoktur. Öte yandan, Yaratıcı'yı İlah olarak seçen insan hem İlah'ı ile, hem kendi içinde yer alan varlık çeşitleri ile, hem de etrafında bulunan her durum ve türde yer alan varlıklarla otantik uyumlu ve huzurlu bir ahenk kurabilecektir. İnsanı var eden kaynak ve diğer var olanlar ile kendisi arasında oluşturacağı otantik ahenk kendi mutluluğunun olduğu kadar etrafının da mutluluk anahtarıdır. Çünkü, ancak bu durumda mutluluğun tam anahtarı olan hürriyet, eşitlik ve adalet sağlanabilecektir. Böylece, otantik İlah'ın vasıfları tüm yaratılmışların vasıfları üzerinde olduğu ve yaratılmışları sınırlı bir vasıfla sınırlamayacağı için, insanı hem kendi sınırlı vasıflarının baskısından hem de diğer yaratıkların sınırlı baskısından koruyarak, sınırsız ve sonsuz alemlere bireysel ve evrensel kapılar açacaktır. Bu da insanların, madde va manayı içine alan çok geniş kapsamlı sistemler oluşturmasına imkanlar sağlayacak, yaşadığı alemlerde insanın önünü açık tutacak, her halükarda her ihtiyacına otantik cevap verecektir.

Görüldüğü gibi, tüm varlıkları ilgilendiren, hayati bir konu olan 'İlah' konusu, bilinçli veya bilinsiz, doğru veya yanlış ilah seçiminin insanın psikolojisi,

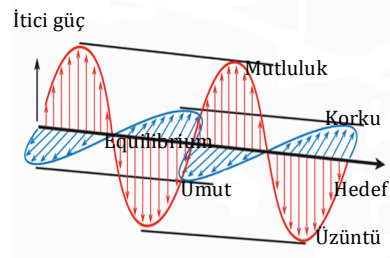

Figure 3.31 Ana duygu dalgaları.

biyolojisi ve sosyal ilişkilerini etkilediğinin etrafında yoğunlaşmaya başladı. Her bir insanın bireysel ömrü umut ve korku, mutluluk ve üzüntü dalgaları arasında zikzaklar çizerek geçer ki, bu dalgalar biyomanyetik sinyal enerji akışı üzerinde büyük bir etki ve tepki gösterirler. Duyguların enerji algı ve veri oranı ilişkisi insan hayatının değişmeyen gerçeklerinden biridir. Ancak, bu akışta ulaşılabilecek aşırı pozitif veya negatif kutuplaşmaların insan biyolojisini, psikolojisini dolayısıyla ile de ruhunu ciddi şekilde etkileyecek bu da doğal olarak sosyal ilişkilere yansıtacaktır. Duygular hayatın her alanını içerdiği için, başıboş bırakılması veya otantik olarak kontrol altına alınmaması da her alan için hayati tehlike oluşturmaktadır.

Onun içindir ki, seçilen İlah otantik olmalı ve hayatın temel unsurlarını geçerli, tarafsız ve dengeli, kod ve koordinelerini sunmalıdır. Öyle ki, her bir insan, kim olursa olsun, nerede olursa olsun O'nun şemsiyesi altında hür, eşit ve adaletle durabilmeli ve bu temel değerleri zedelemeyen hem bireysel hem de evrensel anayasa ihtiyaçlarını gidermelidir. Bilinçli zihnin bilgi giriş ve çıkışlarının dengeli bir şekilde koordinasyon kurabilmesi için, otantik bir sistemle çalışıp dengelenmesi gerekmektedir. Bu da ancak sistemlere gerçek kod ve koordinelerin uygulanması ile elde edilebilir. Bu durumda, gerçek Yaratan'dan başka seçilen hiç bir ilahın bu ilişkilerde kullanılacak olan geçerli şifreleri bilmesinin ve tatbikata koynasının mümkünatı yoktur. Bir şekilde fiziki alemlerde kullanılan şifrelerin elde edilebileceğini ve edildiğini düşünsek bile, ki zaman ve mekan onların bulunan değerlerini bile değişikliğe uğratabilmektedir, mana alemi içeren diğer yarısının bilinmesi ve şifrelerin bulunması imkanına ne kadar şans verilebilir. İnsan sınırlı dünya da sınırlı bir zaman ve mekana sahip bir varlıktır ve genelde kendi irade alemi bile anlamaktan acizdir.

Öbür taraftan Yaratıcı her bir varlığı kendisi planlayıp tatbikata koyduğu için, her varlığı en ince detayına kadar bilmekte ve onların işlevlerinde de tam bir otorite sahibidir, ki buna insanın fiziki ve manevi varlığı da dahildir. Yaratıcı hiç başka bir varlığa uygulamadığı yöntemi insana uygulamış vahiy yolu ile iradenin düzgün çalışması için belirli kodlar, koordineler ve şifreler göndermiştir. Aksi takdirde insan bunları başka bir şekilde, ilmin bazı bilgileri hariç, elde etmesi mümkün olamazdı. Onun içindir ki, insanların yaşamlarındaki temel yasalara olacak, kısıtlı ve sınırlı insan müdahalesi dengede tek taraflı ve ön yargılı değerler meydana getirmekte, bu da insanlar arasında olması gereken hürriyet, eşitlik ve adaleti yerle bir etmektedir. Oysa ki, insanlar otantik İlah'ın insanlığa sunduğu ana temeller üzerine hayatın geri kalan gereksinimlerini inşa etmekte serbest ve yeteri kadar donanımlıdırlar.

Aslında insanlar bireysel ihtiyaçlardan tutun da, her türlü insan ilişkilerine kültürel, geleneksel ve coğrafya şartlarının gereksinimlerine kadar her yöntemi bu ilahi anayasa üzerine inşa edip çalıştırabilirler. Her bir insanın kendisine has bir karakteri olduğunu görmüştük. Bu karakterlerin insanın kişilik kazanmasında iç ve dış faktörler olarak çok önemli rol oynarlar demiştik. Buna göre insanı insan yapan *“hislerin nasıl yaratıldığı, bu konu üzerine çalışma yapanların sorduğu ilk soruların başında gelmektedir. Fakat, hiç kimse konuya deneysel ve bilimsel bir açıdan yaklaşmamaktadır. Bu konu genellikle sadece felsefe ve psikoloji tartışması olarak ortaya çıkmaktadır...Sonuç ise, akılları meşgul eden boş laflarla ve hoş olmayan örneklerle dolu;... tarafsız ve açıkca tartışılmazlığı savunulan bir alan haline gelmiştir. Bunun bir sebebi de, kontrolü mümkün olmayan irade öncesi çok karmaşık faktörlerin irade inşasında önemli rol oynamasıdır. Bu genelde konunun beyin ve*

vücutu içine alan kaleidoscopic (karmaşık bir set) halinde olmasındandır."⁴²⁶

Bu durumda, görülüyor ki, bilinçli veya bilinçsiz iradenin arka planında önceden, zamanla oluşan bazı veriler derlenip depolanmaktadır. Geçmişte depolanan bu veriler, duyuların

kullanım anlarında sergilenen hareketlerle meydana çıkarlar, halihazırda olan hayat düzeninde ve gelecek zaman için önemli rol oynarlar. Bu da genç beyinlerin eğitilmesinde kullanılacak depolama sistemlerinin otantik olmasının önemini vurgulamaktadır. Genç beyinlerin otantik olmayan negatif veriler yerine geçerli pozitif otantik veriler ile depolamasının duygular üzerine etkisi ne olabilir sorusunu ortaya çıkarmaktadır, fakat yine ayrıca çok önem taşıyan bu konu da bizim konumuz dışında kalmaktadır.

Genel olarak bütün duyguları şu dört temel duygular, mutluluk, üzüntü, korku ve umut, altında sıralamıştık. Bu duyguların nasıl çalıştıklarını anlamak için önce dışardan gelen verilerin içerde bulunan verilerle birleşip bireysel karakterleri nasıl etkilediklerini; insanı harekete nasıl geçirdiklerini ve bu hareketlerin sonunda insanın bedenini, ruhunu ve etrafı ile olan ilişkilerini nasıl etkilediğini ispat edip tanımlamak gerekmektedir. Burada 'umut, korku' ile 'mutluluk, üzüntü' dalgalarını birim çemberi üzerinde kosinüs dalgaları ile temsil edebiliriz. Duyguları daima kontrol altında tutmak mümkün değildir. Bunun için insan hayat çemberinin merkezini ve dış sınırlarını otantik olarak tespit etmesi gerekmektedir, ki savrulmadan merkez ile dış sınır

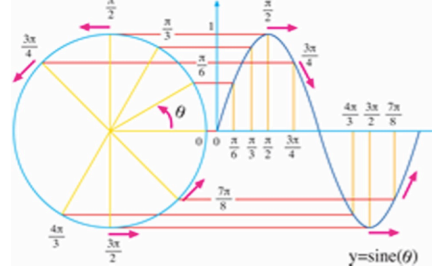

Figure 3.32 Sinüs dalgası birim çemberi.

426-Hand Book of Emotions (2010) s; 47-8

içinde kalabilsin. Ahenkli ve dengeli bir enerji akımı sağlamak için bu bir zarurettir. Ancak bu seferde hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmadan otantik merkezi ve dış sınır değerlerini kim belirleyebilir sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, biraz geri gidip biyo-sinyal dalgalarının sınır sınır sonu davranışlarını ele alarak duygu davranış dalgaları ile kıyas edebiliriz. Bilim bize gösteriyor ki, bir dairenin daire olması için, önce pergelin bir ayağının sarsılmaz bir merkeze yerleşmesi ve diğer ayağında belirlenen sınırı çizmesi zaruridir. Ancak o zaman, merkez ve sınır arasında otantik sınırları belirli bir alan belirlenir.

Bir merkezden aynı ortanda yayılan dalgaların dört tip sınır davranışı olduğunu gördük. Tekrar hatırlarsak bunlar, sabit sınır sonu, sebest sınır sonu, daha az yoğun ortandan daha çok yoğun ortama geçen sınır sonu ve daha çok yoğun ortandan daha az yoğun ortama geçen sınır sonu davranışlarıydı. Biz burada bu dört sınır davranışlarını otantik İlah seçme yöntemi için bilimsel örnek olarak kullanacağız. Yukarıdaki dalga sınır sonu davranışlarından yeteri kadar edindiğimiz bilgiye dayanarak diyebiliriz ki, *'insan otantik İlah seçimini ancak 'Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı Metodu'nu uygulayarak yapabilir'*. Bu metoda göre sabit sınır sonu dalga davranışı, dalganın bir ucunu tüm dalgaların kaynağı ve sonu olan, kendisinden öteye dalga geçmesinin mümkünatı olmayan Yaratıcı Güç'e, diğer bir ucunu da inanç 'iman' kaynağı olan, kendisinden öteye dalga geçirmeyen insanın kalbine sabitler. Aslında bu sistem dalganın başı ile sonunun birleştirilmesi sistemidir, yani dalganın (0) noktasının olduğu yer ki orada ne zaman ne de mekan bulunmaz. Gerçekte, insan bilinçli ve iradeli bir şekilde otantik bir İlah seçmek istiyorsa, bu methodla Yaratıcı'yı İlah seçmekten başka bir alternatifinin olmadığını anlaması gereklidir. Tam bu noktada şu soru aklımıza gelebilir. Neden bu method insan akli ve İlah arasında değilde, insan kalbi ile İlah arasında oluşmaktadır?

Yukarda gördüğümüz gibi Gazali'nin bahsettiği akıl ve kalp arasındaki fark aklın analize edip değerlendirme kapasitesine sahip, kalbinde bunları kabul veya reddetme kapasitesine sahip olmalarıdır. Aklın analizinde bir son yok, fakat kalbin inancı ve kabullenışı bir sondur. O halde, dalgalar akılda sabit son oluşturamazlar fakat kalp oluşturur. Akıl sabit son oluşturamadığı için dalgaların bir ucu akla yerleştirilirse beyin bunu kaldırma kapasitesine sahip olmadığı için büyük problemler çıkacaktır.

Aynı zamanda bu metod göstermektedir ki insan, duygularını enerji olarak kontrollu olarak yönlendirebilen tek varlıktır. Yaratılmışlar arasında insan bilinci ve iradesi üzerinde başka bir güç olmadığını gördük, ancak bu kapasiteye sahip insan bu kapasiteyi kullanarak Yaratan'ın varlığına inanarak O'nu İlah seçip hayatının merkezine bilinçli ve bilimsel bilgilere dayanarak oturabilir. İnsan, bu kapasite ile seçtiği İlah'ının sunduğu dış sınırları kabullenebilir ve gözetebilir. Buna binaen de sınırsız olan bilinç, irade ve kalbin sabit bir şekilde inanış kudretini kullanarak, merkez ile dış sınırı birleştirebileceği gibi, İlah'ı ve kendisi arasında her iki yöne otantik bir şekilde aktif enerji akımı sağlayabilecek sınırsız bir enerji gücü ve kontrol kapasitesine de sahip olabilecektir.

Daha öncede bahsettiğimiz gibi, bütün varlıklar enerji alıp verme konusunda aynı Yaratıcı kaynaktan beslenmektedirler. İnsanın bilinç ve irade enerji kanalı da aynı kaynaktan beslenmekle birlikte, Big Bang kanalından mı, yoksa Big Bang kanalı içinde bilinmeyen başka bir kanaldan mı, yoksa da bütün bu kanalların dışında bilinmeyen ayrı bir kanaldan mı beslenmektedir sorusu, cevap bekleyen ve hayati önem taşıyan sorulardan sadece birisidir. Ana Kaynak, varlıklar ve insan arasındaki bağlar nasıl ve ne şekilde olursa olsun, muhakkak ki, tüm bağlar enerji bağı ile oluşmaktadır. İnsanın bilinçli bir şekilde kurduğu

bağ da irade ve ruh aracılığı ile fiziki bedenini de etkilemektedir. Beden ve ruhun Kaynak ile ve kendi aralarında kendilerine ait kod ve koordineleri olmasına rağmen, belirli bir oranda da insan bilinci ve iradesinin etkisi altında kalmaktadırlar. Bu da insan hareketlerinin otantik olmaması durumunda, bedeni, ruhu ve yaşayan gövdeyi kendi kurallarının dışında çalışmaya zorlayacaktır. İnsanların seçtiği ilahın değerlerine göre yapacağı hareketlere dayanan bu nokta ruh, beden, yaşayan gövde ve duygular arasında sürtüşme ve zıtlışmanın yer alacağı ilk noktadır. Bu nokta ilah seçimi ile başlar otantik ilah seçilmediği sürecede hayat boyu devam eder. Böylece insan bu üç boyutlu alemde kendi kendisine zulüm yapmış olur ve görünmeyen boyutlardaki konumu da ancak boyut değiştirince bilinecektir.

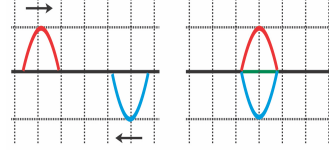

Figure 3.33 Yok edici dalga nötralizasyonu.

Her şeyden önce hatırlamamız gerek ki, biz burada herhangi bir meddeden bahsetmiyoruz. Konu olan bilinç, irade ve ‘iman’ inançtır. Bunlar genel olarak ilk önce düşünce ve duygular üzerinden harekete geçerler ve daha sonra da maddeyi harekete geçirirler. Yaratıcı’dan başka bir ana kaynak olmadığı açısından bakıldığında, bilinç ve iradenin de aynı kaynaktan geldiği de aşikardır ve de doğru çalışması için aynı kaynaktan beslenmesi gerekmektedir. O halde, ana Kaynak, yani merkez ile dış sınır arasında otantik bağ kurabilmesi için gereken ‘bilgi’nin de otantik olması zarureti ortaya çıkmaktadır. İnsan bilinç ve irade kullanılarak elde ettiği her türlü bilgiyi tekrar tekrar kullanım için karar verme vasfı olmayan beyninde depolanmakta fakat, ancak kalp ile aldığı bilgiyi tastik veya inkar edebilmekte, doğru veya yanlış olduğuna karar verebilmektedir. İşte tam bu noktada bireysel ‘inanç’, yani bilgi verilerin kişisel algılanıp tastik veya red edilmesi konusu ortaya çıkmaktadır. Aynı bilgiye sahip değişik bireylerin algı ve veri

değerleri değişik olsa dahi yöntem evrenseldir, her birey aynı yöntemi kullanarak kendince doğru ve yanlış ayırt edebilir, sonunda onlara inanıp veya inanmama kararına varabilir.

Bu duruma göre görünüyor ki, bilinç, irade ve inancın bir ucu Kaynağ'a yani tek Yaratıcı olan İlah'a ve diğer ucu da tek karar verme merci-i olan her insanın kalbine tek tek bağlıdır. Bu konu da çok dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır. Kalbe giden enerji akımının da doğru çalışması için otantikliği ispat edilmiş enerji akım metodu kullanılmalıdır. Ne var ki, kalpdeki sabit sınır sonu davranışı henüz otantike edilememiş konuları içeriyorsa, örneğin Yaratana'nın, Cennet ve Cehennem'in asıl şekilleri gibi. O zaman insan, otantike edilmiş bilgilerle kıyas yolunu seçip 'inanç' mekanizmasını kullanarak kalbinde vahiy, akıl ve maktığa dayanan sabit sınır sonu dalga davranışı oluşturabilir.

Enerji dalga sınır sonu davranışı metodlarına göre enerji bağı kuran İlah ve insan, bu bağlantının formuna, otantik olup olmama derecesine göre aralarında ki çekim gücü, zaman ve mekan mesafası de değişiklik gösterecektir. Bu ilahi merkeze yaklaşım veya uzaklaşım bağlantının doğru, yanlış veya hatalı kuruluşuna göre yer alacaktır. Bunun içindir ki, güçleri ne olursa olsun, duyguların ürettiği dalgalar seçilen ilahın koyduğu değerler üzerinden çalışan algı ve veriye göre olacaktır. Sonuç olarak da, insan algısında oluşan ve geri çıktığı yere dönen bu enerji dalgalarının derecesi seçilen ilahın ne kadar otantik olup olmadığına, enerjinin bilinçle kalbe yönlendirilip yönlendirilmediğine, seçilen ilah otantik olsa dahi verilen değerlerin ne derece doğru olup olmadığına ve doğru uygulanıp uygulanmadığına orantılı olacaktır.

İnsan bir konuyu veya olayı algılayıp inandığında veya da reddettiğinde oluşan positif veya negatif enerji dalgalarını hedef olarak seçtiği otantik İlah'a, yani her şeyin Kaynağı olan varlığa

yönlendirdiğinde, gelen verileri de inanç ve güvenle kalbe yerleştirdiğinde ‘Sabit Sınır Dalga Sınır Sonu Davranışı’ sistemi işleme sokmuş olur. Onun için, giden dalga aynı değerle positif ise negatife, negatif ise positife dönüşerek ters döner ve çıktığı yere geri döner. Sabit Sınır Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı’nda, aynı ortam üzerinde sınıra giden ve dönen dalgalar daima birbirlerinin zıddı olurlar. Bundan dolayı değerleri aynı kaldığı sürece gidiş geliş eksenini üzerinde tamamen örtüşükleri zaman birbirlerini iptal yani nötr ederler. Ayrıldıklarında bir başka zıt değerli dalga ile örtüşene kadar her iki dalga da kendi yönlerinde giderken kendi değerlerini olduğu gibi taşırlar. Sınıra giden dalga ile dönen dalga değerleri farklı ise tam örtüşükleri zaman değeri yüksek olanın değeri, düşerek az değerde olanla eşiy degree gelir, böylece ikiside aynı değere sahip olan bir denge oluştururlar. Birbirlerinden ayrıldıklarında zıt ve değişik değerli başka bir dalga ile örtüşene kadar yine kendi taşıdıkları değerlerle, positif veya negatif, yollarına devam ederler. Giden dalga sınıra giderken, dönen dalga da çıktığı yere geri döner.

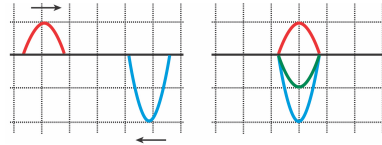

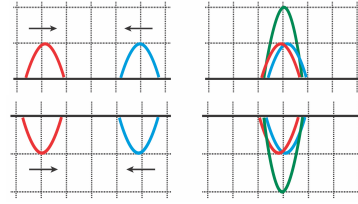
Figure 3.34 Örtüşüğünde azalan dalga pozisyonu.

Böylece, insanın seçerek İlah’ına bilinçli yönelttiği enerji ile seçilen İlah’tan geri gelen enerji iki yönlü dengeli bir döngü oluşturur. Tam kapasite enerji akımı ise sadece tam bir otantik ahenk ile, yani herhangi bir enerji ayrışması, bölünmesi veya katılması olmadan yapılan bağlantı sağlandığı zaman oluşabilir. Bu durumda, insanın algıladığı ve otantik İlah’a yönelttiği duygu gücü dalgası ne kadar güçlü olursa olsun, Yaratıcı İlah’tan, yani Kaynak’tan öteye geçemeyeceği için sabit sınır sonu dalga kuralları otomatikman devreye geçecek ve dalga oradan geri ya nötr olarak, ya da, positif veya negative, minimum değerle dengelenmiş olacak, bunun için de kullanılan diğer varlıklarlada ahenkle çalışarak geri dönecektir. Onun

için giden aşırı güçlü dalga olsa dahi dönen dalga insana ve kullandığı azalarına zarar vermiyecektir. Görünüyor ki, güçlü duyguların insana zarar vermemesi için otantik İlah ve insan arasında Sabit Dalga Sınır Sonu Davranışı Metodunu aktive edilmesi, bunu yapabilmesi için de insanın eğitilmesi gereklidir. Özellikle şok anlarında bu metodun bilinçli bir şekilde uygulanması daha da çok hayati önem taşımaktadır, fakat bunu o durumlarda bilinçli bir şekilde yapabilmek için de özel eğitim ve tecrübe gerekmektedir.

Peki, insan ilah olarak herhangi bir seçimde bulunmaz, bir hedef belirlemez veya da o anda seçilen İlah hedef olarak hatırlanmazsa ne olur. İlahsız insan olmayacağından daha önce bahsetmiştik, fakat insanın ilahının ne veya kim olduğunun farkında olmaması veya bazı şok anlarında hatırlamaması gayet mümkündür. Ani oluşan olay veya durum karşısında gaflette kalan veya şoka giren insanın, oluşan o güçlü duyguları yönelttiği uç serbest kalacağı için Sebest Sınır Sonu Dalga Davranışı otomatikman devreye girecektir. Bu durumda beyinden kontrolsüz çıkan dalga geri beyne iki misli güçle dönecek ve çıktığı yeri vuracaktır. Güç derecesine göre hasar oluşturacak hatta ölüme bile neden olabilecektir.

Beyindeki ani algıdan açığa çıkan kontrolsüz, pozitif veya negatif dalgalar Sebest Sınır Sonu Metoduna göre işlev yapacaktır. Dalga sonu sebest kalacağından ters dönmeden geri dönen dalga, giden dalga ile aynı tarafta olacak ve tam örtüşüklerinde değerleri aynı ise ikiye katlanarak geri dönecektir. Değerleri aynı değilse düşük olan değer yüksek olan değere eklenerek geri dönecektir. Bu dönen dalga çıktığı yere giden dalgadan en çok iki misli veya da ikisi arasındaki orantıya göre daima ilk

Figure 3.35 Örtüşünce artan (+), (-) Dalga pozisyonu.

çıkan dalgadan daha büyük ve güçlü bir şekilde geri dönecektir. Bu birleşmiş güçlü dalga biyo-sinyalizasyon sistemine her an hayati bir darbe vurabilir, otomatik sistemi zedeleyip veya ani şok ile kilitleyebilir. Buradaki birleşme positif veya negatif olsun fark etmez, denge muhakkak bozulacak bazen de tamamen tek tarafa yüklenebilecektir. Hatta ve hatta, bu ani yüksek dalga darbeleri, ani şok anında vücudun onu kaldıramadığı durumlarda vücutta belirli arızalar bırakabileceği gibi ölüme bile neden olabilir.

İnsanın her zaman serbest sınır sonu metoduyla hareket edebildiğini söylemek gerçekçi olmaz, çünkü bu metod an meselesi olan ani durumlarda, insanların boş bulunduğu anlarda daha çok meydana çıkabilir. Çünkü normal durumlarda insanlar belirli bir hedef seçmiş görünmese bile bir hedef muhakkak vardır velevki otantik olsun veya olmasın ve insan bilinçli olarak bunun farkına varsın veya varmasın. Fakat, otantik olmadığı her durumda duygularda oluşan dalga sonları her zaman herhangi başka bir varlıklara çarpıp geri dönecek, dalgaların her biri bir yerde olacak, her biri insanın bir azasını vurarak psikolojinin, vücudun, ruhun dolayısı ile dışarıya vuran hareketlerle toplumun dengesini de alt üst edebilecektir. Bu durum sistemi kendi görevi dışında işlevler yapmaya zorladığı için zamanla insanda çok ciddi hasarlar meydana getirebilir. Aynı zamanda, her bireyin kendisine has algılaması olduğu gibi kendisine has hasarlar da meydana çıkabilir.

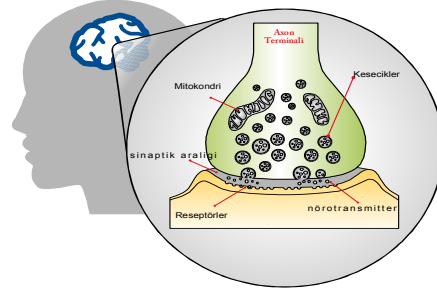

Figure 3.6 Sinapsler

Vücuttaki hastalıkların bir çoğu, vücut enerjisinin az yoğunluktan çok yoğunluğa veya çok yoğunluktan az yoğunluğa geçiş sırasında

meydana gelmektedir. Bu durumlarda enerji alış verişinin yapıldığı biyo-sinyalizasyonlarında otantik enerji akımı sağlanamadığı için otomatik ve otonomik sinir sistemlerinde arıza ve çarpıklık ortaya çıkacak bu da hareketlere aksedecektir. Daha önce gördük ki, insanın biyoloji yapısının enerji sinyalleri dahil irade ve bilinçten daha yüksek kontrollü sinyal mevcut değildir. Bu da gösteriyor ki, üç boyutlu evrende irade ve bilince eş değerde bir yoğunluk ve frekans sahibi olan başka sonlu bir varlık daha yoktur. Onun içindir ki, üç boyutlu alemde bulunan varlıklar insan irade ve bilincinden tamamen değişik dalga frekans değeri taşımaktadır ve diğerlerini bir dereceye kadar etkisi altına alabilmektedir.

Ne yazık ki, insan bilinçli veya bilinçsiz olarak Yaratıcı'dan başka kendisi gibi yaratılmış bir varlığı ilah seçerse ve kendisini ona bağlamak için zorlarsa kendi varlığını oluşturan varlıkların kendi doğalarına zıt ve aykırı çalışmaları için zorluyor demektir. Bu da fiziksel, bedensel ve ruhsal enerji bağlarını karmaşaya sokacak hatta ve hatta sistemin tamamını bloke bile edebilecektir. Bu durum sadece insanı meydana getiren varlıkları değil, tüm varları ve tüm var olan sistemleri içerir. Sistemleri orijinal otantik çalışma sistemlerinden başka bir iş yapmaya zorlamak 'zulüm'dür ve sonuç her zaman hüsrana olacaktır.

Doğal olarak, görünen ya da görünmeyen alemlerde, insanın bedeni ve ruhundan daha fazla veya daha az yoğunluk taşıyan varlıklar bulunacaktır. İnsanlar ise ilah olarak ancak ya Yaratıcı'yı, ya kendi duygularını ya da başka varlıkları seçebilirler. İnsanlık tarihine baktığımız zaman görüyoruz ki, taş toprak gibi yaratılmış maddelerle yapılmış şekiller, gök yüzünde görünen Güneş, Ay ve yıldızlar; hayal güçleri kullanılarak şekil verilen hayali varlıklar; gözle görünmeyen melek, şeytan gibi değişik yoğunluklarda olan varlıklar ilah olarak seçilmiş ve hala da seçilmektedir. Bunlar seçilen ilahın kim veya ne

olduğunun kolayca tespit edilebilen kısmıdır, asıl zor olan kısmı ise, insanın kendi kişiliğinde olan bir şeyi veya kendisi ile doğrudan ilişkisi olan şeyleri somut ve soyut, kolayca tespit edilip anlaşılabilen varlıkları, bilinçli bilinçsiz ilah olarak seçmesidir. Bunlar arasında somut olanlar akıl, düşünce ve duygular, örneğin hırs, kızgınlık, kıskançlık, cimrilik, gurur, kibir ve şehvet olabilir. Soyut olarak da eş, evlat, mal ve mevki olabilir, çünkü insan hayatını, seçerek değer verdiği şeye veya şeylere göre kodlayıp kendisini yönlendirme yeteneğine sahiptir. Bu konuların her biri basit başına çalışma gerektirir, bizim burdaki gayemiz insanlar hayatını düzene koyarken ne değerleri takip edebilir olduklarını ortaya koymaktır.

Ne var ki, Yaratan'dan başka ilah seçilen ne veya kim olursa olsun, insan gibi yaratılmış olmaları sebebiyle Yaratan'ın sahip olduğu Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı oluşturacak ana kaynak olma gereksinimlerini elde edemeyeceklerdir. Her biri kendisine gerekli derecede verilmiş kendilerine has yoğunluk ve frekansta enerji alış verişiyle çalışmaya devam etmekle yükümlüdür. Onun için, hiç bir zaman ne kendi içlerinde ne de başkaları ile sabit sınır sonlu dalga davranışı uygulayamayacaklardır. Sadece Yaratıcı'da sabit dalga sonu davranışı olacaktır fakat kendileri devamlı iletken olacakları için tek taraflı kalacak, insanın akli ve kalp birliği ile yaptığı gibi bilinçli sabit bir son da oluşturamayacaklardır.

İnsanın kendisinden daha çok yoğunluğu bulunan bir varlığı ilah olarak seçmesi halinde aralarındaki enerji bağı, az yoğunluktan çok yoğunluğa geçiş dalga sonu davranışı kuralları sisteme girecektir. Bu durumda, az yoğunluktan gelen enerji dalgası orantıya göre kendi değerinin az bir kısmını kendisinden daha yoğun olan ortama iletecek, daha fazla olan kısmını da ters dönerek zıt değerde geri götürecektir. İkisi arasındaki değer farklılıkları aralarındaki yoğunluk farkına

orantılıdır. Bu noktada biz insanın beden varlığının yoğunluğu ile ilah olarak seçilen varlığın yoğunluk farkından bahsediyoruz.

Dalga az yoğun ortamdan daha çok yoğun ortamın sınırına ulaşınca sınırın ötesindeki yoğunluk daha güçlü olduğu için, kendisine iletilen aralarında olan orana göre daha az değerde olan dalgayı alırken, geri dönen daha çok değer dalgayı ters çevirir. Geri dönen dalga, pozitif veya negatif olsun yukarıda sabit dalga sonu davranışında gördüğümüz gelen dalga ile dönen dalga tam örtüşünce ‘yıkıcı örtüşme’ meydana gelir ve dalgalar zıt tarafta oldukları için tam örtüşükleri zaman değeri yüksek olan az olana oranla değer kaybeder. Böylece, geri dönen dalga daima giden dalgadan daha az değerde olacaktır. Fakat, hiç bir zaman tam bir nötrleşme veya aynı değerde dengeli örtüşme oluşamayacak ve sistemin otantik çalışması için gerekli enerji verileri elde edilemeyecektir. Sonuç serbet sınır davranışı kadar hayati tehlike taşımasa da hiç bir zaman ilah olarak tam otantik işlev yapamayacağı enerji akımını gerektiği derecede çalıştıramıyacağı için, örneğin Alzheimer hastalığı, hücrelerin yeterli enerji alamadıklarından dolayı ölmeleri ile kanser gibi daha birçok psikolojik ve biyolojik problemler meydana gelecektir.

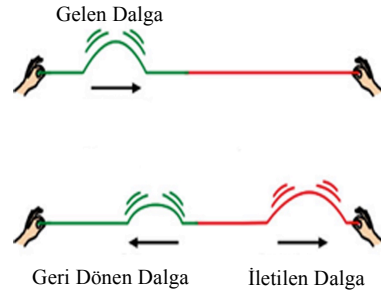

Figure 3.38 Çok yoğunluktan az yoğunluğa geçiş.

Çok yoğun ortamdan az yoğun ortama geçen dalga sınır davranışında da aynı otantik bağ oluşturmama problemi bulunmaktadır. Çok yoğun ortamdan az yoğun ortam sınırına ulaşan dalga kendisinden daha çok değeri az yoğun ortama iletir fakat karşısındaki yoğunluk kendisinden daha az güçlü olduğu için gelen dalgayı ters çeviremez. Onun için geri dönen dalga, iki yoğunluk arasındaki farkla orantılı olarak kendisinde kalan değer ile geldiği taraftan geri döner. Giden dalga ile aynı taraftan geri dönen dalga buluştuklarında ‘yapıcı örtüşme’ meydana gelir, gelen ve giden dalgalar tam örtüşüklerinde dalga değeri ikisinin toplamı olur. Bu durumda dalga çıktığı yere çıktığından daha fazla bir enerji ile geri dönecek ve sistem daima fazla enerji birikimi ve akımına maruz kalacaktır.

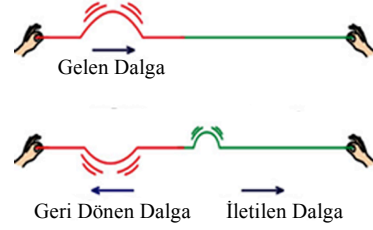

Figure 3.37 Az yoğunluktan çok yoğunluğa geçiş.

Her halükarda iki dalganın birleşmiş olduğu noktalar, değerinin çoğunu az yoğun ortama iletmediği için serbest sınır sonu davranışı gibi tehlikeli bir seviyeye kadar çıkmayabilir. Fakat, sistem uzun süre bu enerji birikimine ve fazla akıma maruz kaldığı, biyo-sinyalizasyon sistemine aşırı yüklenen enerji nötralize edilemediği için sistem bozulmaya başlayacaktır. Yine bu biyolojik ve psikolojik bozulmalara yol açacaktır. Parkinson hastalığı da bu durumlarda çıkacak hastalıklardan sadece biri olabilir. Her iki durumda da duyguların derecesinin artmasına orantılı olarak dalgaların da değeri yükselir, bu da sistemi daha tedirgin edecek ve otantik olmayan baskı altında alacaktır, ki bu her halükarda zülümdür. Çünkü, otantik bağlantı kurulamadığından dolayı gereğinden az veya çok enerjinin davranışı otantik ve ahenk içinde olmayacaktır. Öte yandan, Yaratan İlah seçildiği takdirde ise insan ve İlah arasında sabit dalga sınır davranışı

işleme girdiğinden insandan yayılan dalğanın derecesi ne olursa olsun ikisi arasında ahenk oluşacak ve geri dönen dalga daime denge oluşturarak otomatik sistem ile uyum sağlayacaktır. Bu da doğal olarak sinir sisteminin otantik olarak çalışmasını sağlayacaktır.

Gördük ki, Serbest Dalga Sınır Sonu Davranışı'nda dalgayı tutacak, yönlendirecek veya herhangi bir şekilde etkileyecek sınır ötesi güç olmadığı için giden dalga aynı taraftan dönen dalga ile birleşip iki misli geri insanın sistemini vurmaktadır. Diğer iki geçişli dalga sınır davranışlarında, positif veya negatif, ilah seçimi konusunda sisteme göre otantik olmayan geri dönüş artmış veya eksilmiş dalga değerleri ile olmaktadır. Sabit Dalga Sınır Sonu Davranışı'nda ise dalğanın bir ucu kalpte 'inanç ve iman' ile sabitlenmiş diğer ucu da tüm dalgaların kaynağı olan Güç'te sabitlenmiştir. Otantik bir temele dayanmış insan kalbinde oluşan sabit inanç bağının karşısında, Yaratıcı'dan başka hiç bir İlah sabit otantik dalga sınır sonu oluşturmaya muktedir değildir. Bu bilimsel de isbatlanabilir durumdadır. Aksi takdirde vücut, ruh ve can her biri bir yerde olacak ahenk oluşturamadıkları için her biri ayrı kaos içine düşeceklerdir. Çünkü, vücut otomatik olarak ahenk içinde çalışır olmakla birlikte, bazı organlar irade gücünden etkilenip başka işlevler yapmaya zorlandıklarında tamamen duyarsız kalmamaları için yaratılmışlardır.

Bir taraftan hür seçme irade dalga yoğunluğu, diğer taraftan da seçilen ilahın dalga yoğunluğu, her biri ayrı ayrı değişik değişik yoğunlukta olan, birbirleri ile otomatik ince ayarlarla uyum sağlayan, can, beden ve ruhun ince ayarlarını bozacak ayrı ayrı davranmaları için zorlanacaklardır. Birbirleri ile orantılı ahenkli bir yaşam için ayarlanmış bütünün tüm parçaları iradenin ve yanlış seçilen ilahın kendilerine otantik olarak ayarlanmamış dalga yoğunluklarına uyum sağlayamayacakları için, her biri değişik şekilde etkilenip zorlanacak dolayısı ile de ahenk tamamen bozulmuş olacaktır. Ruh, beden ve

yaşayan gövde hepsi ayrı ayrı irade ve seçilen ilahın yoğunlukları arasında tamamen uyum sağlayamadıkları için hem ayrı ayrı hem de hep birlikte ızdırap çekeceklerdir. Çünkü, bir taraftan irade madde ve yaşayan gövdeye uymak için zorlanacak, diğer taraftan, made ve yaşayan gövde iradeye uymak için zorlanacak diğer bir taraftan da her ikisinde seçilen ilahın değerlerine uymak için zorlanacaklardır. Oysa otantik uyum ve ahenk için her birinin aynı kaynak gücün kod ve koordinelerine uymaları yeterlidir. Her bir varlığın kendi orijinal görevlerini otantik kurallar ile yaparken başka kurallara uymaya zorlanmaları bu yüzden 'zulüm'dür, çünkü onlar bu duruma zorlandıkları için kendi otantik görevlerini yerine getirmekten aciz bırakılırlar.

İrade zulüm görür, çünkü bir yandan ilahtan gelen enerji ile tam bir dolum ve boşalma yani nötr olma ve kendisini temizleyip yeni hareketlere hazır duruma getiremez. Diğer taraftan da kendisi gibi, daha az veya daha çok yoğunluklara uyum sağlaması için zorlandığından daima baskı altında kalacaktır. Bu sınırsız sınırlamaya zorlamaktan başka bir şey değildir, ki bu da irade için sınırsız zulüm olacaktır. Buna bir örnek göstermek gerekirse, ortama göre atomların davranışlarına bakabiliriz. Buldukları alan genişledikçe çok yavaş, daraldıkça da çok çabuk ve hızlı hareket etmeye başlarlar, çok sıkıştırıldıklarında da deli gibi hareket ederler. Normal hareketleri için alanları kendi sayılarına otantik oranda olmak zorundadır.

Dalga kırılma örneğini alırsak da görürüz ki, normal dalga kısıtlayan bir sınıra geldiğinde bu kısıtlı sınırı geçerken orijinal şeklini değiştirip eğilerek geçiyor ve geri kendi orijinal haline gelmesi de bir hayli zaman ve mekan gerektiriyordu. Bu örneklerde gösteriyor ki, herhangi bir sistemde herhangi bir yerinde en ufak bir ahenk bozulması yer aldığı zaman tüm sistem etkilenmektedir. Biliyoruz ki, madde ve ruh aynı kaynaktan gelmektedir, fakat değişik dalga yoğunluklarına sahip

varlıklardır. Onların ikisinin birleşimi üç boyutlu alemde görünüp yaşamalarını sağlamıştır, fakat varlıkları da başka bir yoğunluk içerisinde birleşmiştir. Onun için bu yeni oluşum asıl kaynak ile iletişim kurmada yeni kendisine has bir dalga frekansına sahip bulunmaktadır. Bu frekans ana kaynak ile otantik bir şekilde iletişime geçemezse, iletişimdeki fazla yüklenen veya da doğru çalışması için yeteri kadar enerji sağlamayan iletişim girişimleri (+) da (-) de olsa sistemi baskı altına koyacaktır.

Şu ana kadar edindiğimiz bütün bilgiler gösteriyor ki, en başarılı otantik insan duyguları kontrolü ancak insan kalbi ile otantik seçilmiş ilah arasında, iki tarafıda sabit sınır dalga sonu davranışları sonucu elde edilebilir. Bu iletişimde, her tür enerjinin sabit başlangıç ve sonunu kendisinde bulundurmaya kadir olan ana enerji Kaynağı, tek olan İlah'tır. İnsan ise sabit inanç ile o sabit İlah'a iman ile kalbini kilitlediği zaman ikisi arasında zaman ve mekan içermeyen bir bağ kurulur. Bu bağın sebeplere dayanan otantik bölümünü araştıran ve bilgiye oturtan kısmı ise akıl ve iradedir. Ne yazık ki, bazan akıl ve irade devre dışı bırakılıp İlah ve kalp yalnız bırakılmaktadır. Bu durumda kalbin sebepsiz inanma ve güvenme kapasitesi, İlah'ın mucizeler yapan kapasitesi ile birleşince ortaya, sınırsız inanış ve davranış şekilleri çıkmaktadır. İşte buna gönüllü olarak seçmeye, sebeplere dayansın veya dayanmasın, 'inanç ve iman' denilmektedir. Ne var ki, gerçekte inançın iman durumuna gelmesi bütün var olan sebeplerin bittiği noktada olmalıdır. Aksi takdirde körü körüne, anlamadan inanılanın otantik olup olmadığını bilmeden önce olmamalıdır.

İlah ile insan arasında zaman ve mekan mefhumu olmamalıdır, çünkü sonsuz irade, bilgi ve güç sahibi enerji kaynağı her an insanın kendisi ile, hem bu yaşadığı boyutta hem de yaşadığı ve yaşayabileceği mümkün her boyutlarda bereber olsun. İradeli bir akıl da sınırlı

yaşayan gövde ve sınırsız bir varlık olan ruhun birleşmesi sonucu meydana gelmiş olan insan vasfıdır. İrade ve kalbin vasıflarını doğru kullanan insan da kendisini yaratan ve yöneten bu Enerji Kaynağı'nı iyice anlama, bilme, inanma ve O'na zamansız mekansız ulaşma kapasitesini elde edebilir. Ancak, bu işlemleri iradesi ile bilinçli bir seçimle isteyerek yapmalıdır. Bu şartlarla otantik yapılan doğru bir seçim sadece insanı kendi beden, ruh, psikoloji ve biyoloji sağlığında mutluluğun doruğuna çıkarmakla kalmayacak, aynı zamanda hayatın her yönünü içeren sosyal ilişkilerde de sağlığı ve mutluluğu doruğa taşıyacaktır.

Dolayısı ile de hayatın günlük bireysel ilişkilerinden tutun da kanun, ekonomi, sağlık ve eğitim gibi daha bir çok toplumsal ve evrensel konularda da ahenk ve mutluluğu maksimum dereceye çıkaracaktır. Onun için, bir insan kendisini ne kadar iyi ve doğru bilirse, yapacağı her türlü hareketleri belirleyen ve kontrol eden ilahını da o kadar iyi ve doğru seçecektir ve hayatı da o kadar ahenk içinde olacaktır. Bunun için, kendisi ve diğerleri arasında oluşacak en otantik kod ve koordineleri bulmak zorundadır. Bunu elde ederken de dengenin bozulmaması için kendisi gibi varlık olan diğer varlıklar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adalet sınırlarının belirlenme zaruridir. İşte tam bu noktada da otantik bilgi ve rol modelin zarureti bir kez daha ortaya çıkmaktadır ki, hayatın merkezine oturtulan İlah ile yolculukta insan savrulmadan, sarsılmadan sınırları zorlayıp hem bireysel hem de evrensel dengeleri bozmadan yoluna hür, eşit ve adaletli bir şekilde devam edebilsin.

Bu ana kadar anladık ki, insanı insan yapan irade ve bu iradeyi kullanarak yapabildiği hür seçimdir ve her insan değişik irade algısına ve verisine sahiptir. Her insanda bulunan irade aynı, yani eş değildir fakat eşittir. Bu nedenle, insanın fiziksel yapısı, şekli, rengi ve cinsiyeti ne olursa olsun hepsi aynı değere sahiptir, "... *insanların gövde ve*

entelektüel yapıları 'doğal olarak eşittirler' fakat bu eşitlik olaylara birinci şahıs perspektifinden bakışta bozulur...''⁴²⁷ İnsanların bilinçli irade kısmı alınıp, yaşayan bedene sadece madde ve ruh açısından bakıldığında, insanlar kendi cinsleri arasında aynı olmakla kalmaz, diğer hayvanlarla da aynı kalite ve vasıfları taşırlar. Buna binaen, görüyoruz ki insanlar gerçekte yapıları aynı işlevleri yapsada her biri bir birey ve hiç biri bir diğerine benzemiyor. Fakat, her biri Yaratan güç karşısında eşit değerlere sahip ve her bir birey kendisi ve Yarata'ı arasındaki gönüllü ilişkiyi, hiç birisi diğerininkine benzemeyen bireysel kabiliyet ve vasıflarını kullanarak inşa etmekle yükümlüdür.

Yine gördük ki, insanlar aynı madde, aynı ruh ve aynı canı, yani aynı parçacıklardan, aynı yoğunluktan ve aynı enerji frekansından meydana gelmişlerdir ve de tüm varlıklarla birlikte aynı kaynağı paylaşmaktadırlar. O halde, yaşayan diğer varlıklar ve insanda ki fark, onu oluşturan maddeler ve ruh değil, bilinç ve iradenisini kullanarak hür seçim yapabilmesidir ki ilk bilinçli seçimi ilahını seçmek olur. Sınırlı alemdaki bu hür seçimin sonucu otomatikman sınırsız alemlere aksetmektedir. Çünkü, otantik olarak yapılan her hareket, otantik işlev yapan otomatik hareketlerle ve de kalpteki inanç ve imanla iradeli bir şekilde birleşerek sınırlı ve sınırsız her şeyin kaynağı olan İlah ile birlikte iç içe örülmüş bir şekilde işlev yaparlar. Bu demektir ki, insanda var olan enerji tüm gücü ile çalışmakla kalmıyacak, ana kaynaktan da eksiksiz bir destek alacaktır.

Bu sebepten dolayı, bir madalyonun iki yüzü örneği burada verilebilir. İnsan duyguları dahil, hareketleri bir yandan sınırlı alemin kural ve kanunlarını diğer yandan da sınırsız alemin kural ve kanunlarını içeriyor. Kim olursa olsunlar, nerede olursa olsunlar insanlara aynı kaynaktan, aynı derecede enerji akımı ulaşmaktadır. Ne

---

427-'The Secret History of Emotion (2006)' p; 45

var ki, herkese aynı derecede gelen bu akımdan insanların bireysel algılamalarına ve yaptıkları seçimlere göre bireyleri etkilemektedir. Her insanda bu enerjiye tam yönelme kapasite vardır, fakat O'na ne kadar yöneleceği insanın kendi hür seçeneğine bağlıdır.

Bu arada hatırlamamız gerekmektedir ki, fiziksel gövde kendisine gelen enerjiyi almaya ve harekete geçirmeye otomatik ayarlanmıştı ve fiziksel bir arıza olmadığı sürece de bunu yapacaktır. Fakat, aynı zamanda da irade aldığı enerjiyi belirli bir hedefe doğru yönlendirebilmektedir, bunu yaparken de vücutta çalışan diğer enerji sistemlerini de belirli bir seviyede etkileme kapasitesine sahiptir . Onun için, beden ve irade arasındaki ahenk ve uyum, iradenin de bu enerjiden otantik oranda enerji alma zarureti vardır. Bu duruma göre fiziksel arızalar, genetik hasarlar ve temel eğitim kusurları ayrıca göz önünde tutulup kendi alanlarında çalışılmalıdır. Böylece, ana kaynağın İlah olarak seçilmesi halinde sadece birler ve bireyler arasındaki hürriyet, adalet ve eşitlik sağlanmakla kalmıyacak, sosyal ve evrensel değerlerde de dengeler yerlerine oturacaktır. Onun için, otantik İlah her biri, bireyi, toplumları ve evreni ve de her yaratılmışı her yönü ile bilmelidir. Sınırlı ve sınırsız alemleri tek tek ve ikisi arasında oluşan ilişki işlevlerini bir bütün olarak otantik bir şekilde bilmeli ve gerekli kullanım klavuzlarını da sunacak kapasitede olmalıdır. Hatta, İlah bütün bunları yaparken, dil, kültür, coğrafya ve evrensel değerlerin her birini bilmeli ve her birine hem ayrı ayrı hem de bütünlük sağlayacak temel kod ve koordinatları sunmalıdır.

Bütün bu alanların kapsam içine alınması bir kere daha gösteriyor ki, Yaratıcı Güç'ten başka İlah olma kapasitesine sahip başka bir varlığın olması mümkün değildir. Çünkü, insanlar arasında hürriyet, eşitlik ve adalet sağlanması için ve her bir varlığın birbirleri ile ahenk kurabilmeleri için yaratılmış üstü bir varlığın İlah olma zarureti ortaya çıkmaktadır. Bu evrende görünen varlıkların arasında, irade varlığı ile

en geniş kapasiteye sahip insanlar bile sınırlarla doludur. İnsanlar, kod ve koordineler verildiği halde, henüz kendi duygularını tam kapasite ile otantik çalıştırmaktan yoksunlar, başka varlıkların ihtiyaçlarını doğru olarak tesbit etmeleri ve gidermeleri söz konusu bile değildir. Aynı zamanda, yaratılmış varlıklar yaratılmış olmaları hasebi ile eşittirler, buna insanlarda dahil, herhangi bir yaratığın diğer bir yaratık için ana yaşam kurallarını koyması bu eşitliği yerle bir edecektir. Böylece de hürriyet eşitlik ve adalet ortadan kalkacak bunun yerini baskı ve zulüm alacaktır.

Fakat, hayatın temel kod ve kurallarını tek İlah olan Yaratıcı'dan aldıktan sonra insanlar, diğer faktörleri gözeterek, ana temellere zıt düşmeyen kurallar ve düzenler koyabilir. Bunlar konulurken de coğrafi konumlara, yöreler, töreler, bireysel, kültürel ve evrensel değerler göz önünde tutularak gerekli düzenlemeler yapılabilir. Bunun içindir ki, İlah yaratık üstü olmalıdır ve yaratıkların bireysel ve evrensel her türlü ihtiyacını bilmeli ve adaletli bir şekilde tedarik etmelidir. Bu kod ve koordinatlar zaman, mekan ve değişiklikleri için otantik gelişme potansiyeline sahip olmalıdır ki, otantik olmayan taraflı baskılara mahal verilmesin. Bu temeller, her bir bireyin sınırsız ve kısıtlamasız iç alemlerine, sınırlı ve kısıtlamalı dış alemlerine tüm hitap edecek temeller olmalı ve her mümkün alemin gelişmesi için açık kapılar bulundurmalıdır. Bir taraftan ayrı ayrı her bireysel ruh, beden, kültür ve evren açısından gelişirken diğer taraftan tam bir bütünlük ile evrensel ahenk kurulabilmeli, tüm ayrılıklara rağmen bir bütünlük oluşturabilmelidir. Aynı zamanda, insan kendi hareketlerini seçmekte hür olmalıdır ki, seçtiğinden de sorumlu olsun.

Görüyoruz ki, Yaratıcı dahi insanları baskı altına koymamaktadır, bütün gereken uzuv ve imkanları verip, zarar ve faydaları otantik olarak gösterdikten sonra seçim hürriyetini insanın kendisine bırakmıştır. Hayat sistemi seçimi insane, tek otantik İlah olan Yaratıcı

tarafından direk verilen bir haktır. Buna binaen, ilahi bireysel bir hak olan bu seçim konusunda bireyler birbirlerinin seçimlerine saygı göstermekle yükümlüdür. Bireyler ne ve neyi seçerlerse seçsinler durum aynıdır, çünkü sonunda her seçen kendi seçtiğinden sorumlu olacaktır. 'İlahi Model' ile 'Enerji Dalga Sınır Sonu Davranışları Modelleri'nin ilişkisi tam bu noktada çok önemli yer kaplamaktadır. Çünkü, insanın hür ilah seçiminde tutunabileceği evrensel otantik bir ana kaynağın varlığını ve O kaynakla otantik ilişkinin nasıl kurulacağını örneklerle göstermektedir.

Bütün yaratılmışların, insan iradesi dahil, sınır dışına savrulmaması için insan üstü bir merkez güce bağlı olması ve yine insan üstü bu gücün dış sınırları belirleyen bir sınır belirlemesi gerekmektedir. Bir kere merkez ve dış sınır tarafsız bir şekilde belirlendimi, insanlar hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmadan merkez ve dış sınır arasında kendilerini koyacak bir yer ayarlaması yapabilirler, zaman zaman da merkeze veya sınıra doğru da kayabilirler. Bu alanda, sınırlı ve sınırsız alemleri içeren iki ana manevra pozisyonu olacaktır. Bunlar sınırlı alemde olan pratik hayatın değişik gerekçeleri ve pozisyonları ile sınırsız ruhi alemde olan hayatın görünmeyen değişik dereceleri ve pozisyonlarıdır. Bu uğraşma süresinde tüm resmi tam göremeyen insanlar, zaman zaman ya birini, ya da diğerini ihmal edebilmektedirler. Fakat, gerçekte insan ana merkeze sınırsız tutunup dış sınır çemberini aşmadığı sürece her ikisi de dengede kalacak ve problem olmayacaktır. Problemler dalgaların dış sınırı aşması ile meydana çıkmaktadır. Şu bir gerçektir ki, merkeze doğru küçülen dairenin ve kısalan dalgaın kaynağa olan çekim daha çok güçlendiğinden enerji akımı daha ahenkli hissedilecek, maddi ve manevi

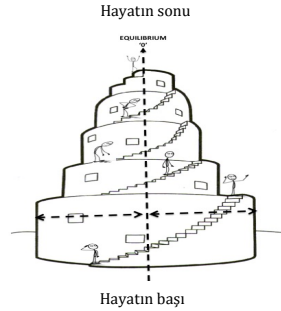

Figure: 3. 39 Hayat Dairesi

mutlulukta o derece artacaktır. Bunun sebebi aranılan mutluluğun hem sınırlı alemde hem de sınırsız alemde doruğa doğru ahenkli bir çekimle yükselişe geçmiş olmasındandır. Fakat merkezden uzaklaşıkca da mutlulukta azalma olmaktadır. Şu bir gerçektir ki, pratik olarak beden gün be gün merkeze yaklaşmaktadır. Tam ulaştığında da zaten bu alemde bağları kopacaktır. Önemli olan ise ya bedenle paralel otantik olarak merkeze varmak ya da ruh kabiliyetini kullanarak merkeze bedenden önce varmaktır, ki usulü ile yapılıncı beden bundan rahatsız olmadığı gibi daha da mutlu olacak ve bu mutluluk her aleme de aksedecektir.

Şimdi, bu noktada modern sosyolojinin sosyal ilişkileri içeren duyguları nasıl tarif ettiğine kısaca bir bakalım.

“Sosyal analizciler insan duyguları hakkında diyorlar ki, ‘insan duyguları ve davranışları, sosyal yapı içinde bireylerin bulunduğu yerdeki kültür tarafından yönlendirilir’. Bireyler pozisyonlar içinde yer alan pozisyonlarda (sosyal tabakalarda) kendilerine has düzenlenmiş ve sunulmuş kültürel sembollere göre davranırlar. İnsan bilinçli değerlendirme (insanın kendi içinde, hem kendisini hem başkalarını hem de içinde bulunduğu durumu değerlendirmesi) ve duygusal uyarılma ile kültürel kurallar ve sosyal yapı değerlerinin birbirlerini etkilemesi sonucunda algı ve duygu sınırlarını belirler... ‘Kültür’ ise, insanların kendi davranışlarını ve başkaları ile olan ilişkilerini düzenlemek için kendilerinin oluşturdukları sembolik sistem olarak tanımlanır. Kültürün anahtar noktalarından birincisi duygu ideolojisidir (farklı durumlara uygun hissi karşılık ve münasip davranış gösterebilmek). İkincisi ise bilgi dağarcığındaki duygu stoklarıdır (zamanla oluşan, ilişkiler zamanında duygusal, sözselsel ve hareketlerle kullanılmaya

hazır duygu tecrübeleri (Turner & Stests, 2005). Genellikle bu unsurlar sosyal tabaka yapılandırma ve bireysel idrak etme seviyelerini yönlendirmede kullanılır."⁴²⁸

Yukardaki alıntı kısaca diyor ki, duygular genellikle insanların kültürden beslenen kişisel tecrübe, mal ve mevki durumlarına göre edindikleri değerler ile yönetilirler. Zamanla depolanan bu değerler bireylerin davranışlarını belirler. Bireyler bu değerleri insan ilişkileri aracılığı ile toplum kültüründen alır, kendi kişisel algılarını da ekler ve topluma yine insan ilişkileri aracılığı ile geri sunar. Duyguların nasıl şekil alıp oluştuğunu anlatan daha bir sürü başka teori ve tanımlamalar da mevcuttur. Hepsi birbirleri ile ya tartışıyor ya hemfikir oluyor ya da olmuyor, fakat hemen hemen hepsi konunun asıl ana noktasına, yani can damarına dokunmadan etrafında dolanıp duruyor. Onun için, yukarıda bahsettiğimiz Serbest Sınır Sonu Dalga Davranışı gibi sonu açık kaldığından bu tanımlar ve teoriler de misli ile artan problemlerle birlikte tekrar tekrar geri gelmekte, bireylere ve toplumlara daha büyük problemler oluşturmaktadırlar.

Bu durumda, sonu sabitlenmemiş, açık bırakılmış temel değerlerin otantik olarak gelişmesi ve geleceğe otantik olarak ulaşması mümkün olamayacaktır. Çünkü, her bir tanım teori ve sadece bir fikirden öteye gidemediği için her biri doğru veya yanlış olabileceği gibi, birisi için doğru olan diğeri için yanlış olabilecektir. Bireysel ve toplum temel değerlerin evrensel doğruluğu, onların otantik olduğunun ispatı ile mümkündür. Bu zaten Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı'nı temsil eder. O halde, 'otantik olmak ne demektir?' Bilimde bir şeyin otantik olması demek, o konunun doğruluğu konusunda tartışmaya yer kalmaması demektir. Bu da demektir ki, o şey doğal kanunlara

---

428-'Hand Book of Emotions (2010)' p; 32

uygundur, yani Yaratıcı ‘İlah’ın koyduğu orijinal düzenle ahenk içinde, ahengi bozmadan ve bozulmadan çalışabilmektedir.

Ne yazıktır ki, sosyal bilim konularının otantik edilme konusunda bilim insanları sınırlı değerler tuzağına düşmekte ve gerekli tanımları sadece sınırlı insan teori ve idolojilerine göre tanımlamaya çalışmaktadırlar. Kim, kim için, neyin otantik olup olmadığına karar verebilir, bireysel ve evrensel ‘en doğru ve ya en yanlış’ları kim, kim için tesbit edebilir, neye göre, kime göre, nereye göre bu değerlerin sınırları belirlenmelidir. İnsalık her yönü ile her boyutu içerdiği için merkezi Yaratan Güç’e bağlı olsa bile hayat çemberinin son sınır değerlerinin, temel doğruların ve yanlışların nerede başlayıp nerede bittiğinin tanımını hürriyet eşitlik ve adaleti bozmadan kim yapabilir. Eşit insanlar sistemi içerisinde adaleti bozmadan temel kuralları koymada kim hakim olma, kim hüküm verme hakkına sahip olacak ki denge bozulmasın.

Sadece bu konu bile ele alınsa Vahy’in zaruret derecesi anlaşılacaktır. Fakat, Vahy’in otantik olmasında bir zarurettir ki, bireysel, sosyal ve evrensel ana temel kurallar değerleri sabit dalga sonu davranışı etkisi sergilesin. Merkez ve dış sınır sabit olunca aradaki dalgalanmalar nötreleşme ve dengelenme kuralına da uyum sağlayacaktır. İnsanlar bu iki sabit bölge arasında bulunan temel bireysel ve evrensel ana noktaların etrafını gereğine göre oluşacak, ihtiyacı giderecek ek kurallarla donatabileceklerdir. Merkezi ve dış sınırı otantik İlah’a bağlı olan bu temel değerlere bağlı olarak ikinci derecede otantikliği onaylanmış geçerli kurallar hürriyet eşitlik ve adalete zarar vermeyeceği gibi uyumsuzluğu minimuma indirecek, ahengi ise maximuma çıkaracaktır.

Ne var ki, ikinci derecede otantike etme konusu genellikle problemlili olmuştur, aslında birinci dereceden seçme ve karar verme hürriyeti

olan insanlar, bu ikinci derece otantike etme konusunda da bulunan ve sunulan değerleri kabul veya red etmede de hürdürler. Her birey de yine kişisel yapılan bu seçimlere saygılı olmalıdır, çünkü bu seçim hakkı otantik İlah tarafından her bir bireyin şahsına verilmiştir, aynı ilah seçiminde olduğu gibi. Görüyoruz ki, her bir birey ilahını seçmekte ve otantik diğer kuralları kabul edip etmemekte serbesttir ve sonucu da kendi şahsına aittir. Şu da bir gerçektir ki, birey ilah olarak her kimi veya neyi seçerse seçsin sadece tek bir otantik İlah vardır ve insanların seçimi bu gerçeği zerre kadar değiştiremeyecek, otantik sistemin varlığına zarar veremeyecektir. Çünkü bu gerçek görünen veya görünmeyen bilinen veya henüz bilinmeyen kanunlarla tesbitlidir. Bunun için her bir birey kendi namına konuya tarafsız bakmak durumundadır. Bu sadece kendisi için değil her bir var için de aynıdır, çünkü tüm varlık aslında ‘birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için’ ilkesi üzerine çalışmaktadır. Bire gelen zarar bütünü, bütüne gelen zarar da biri etkiliyecektir. Çünkü, tüm varlık aslında bir madolyon gibi iki yüzü olan bir bütündür.

Yukarıda gördüğümüz gibi İlah’ın anlamı ve anlaşılması da aynıdır, bir yüzü İlah’ın vasıflarını gösteriyorken diğer yüzü de inancı, kabulü veya red edilmeyi, yani insanların kendisine yaklaşımını göstermektedir. Bireyler kendi hayatlarına düzen koyacak ilahlarını seçmeden önce o ilahın otantik olup olmadığına inanmaları, doğruluğunu kabul etmeleri gerekmektedir ki, onun değerlerini kabul etsinler. Çünkü, *“bir şeyin otantike edilmesi demek, kimlik, duygu, gerçek, doğruluk ve güvenilirlik”*⁴²⁹ mefhumlarını da kendisi ile birlikte getiriyor olması demektir. Bu durumda, ilahın otantike edilmesi, seçeninde otantike edilmesi zorunluluğunu meydana çıkarmaktadır. İnsan ilahını otantike edebilirse aynı zamanda kendisini de otantike etmiş oluyor demektir. Böylece, otantik olanı kabul eden

---

429-‘Authenticity in Culture, Self, and Society (2009)’ s; 8

otantik bir kabulle kabul edilecek demektir. Otantik ilah seçimi sadece ilah ve seçen arasındaki ilişkiyi otantike etmekle kalmıyacak tüm varlık ile otantik ilişki kurmasını da sağlayacaktır. Çünkü, otantik İlah seçimi, otantik seçilmeyi getirmekle birlikte kişinin tüm diğer varlıklarla da otantik bağ kurma ilişkisini içermektedir. İnsanların karar alması genellikle standartlaştırılmış değerleri içermektedir. Bu değerler her bireyin algısı tarafından alınıyor, akıl ve irade ile kabul ediliyor veya edilmiyor ve de kalp tarafından inanılıyor veya da inanılmıyor.

Her halükarda, temel değerlerin otantike edilmeleri sadece fiziki alandaki bireyler ve toplumlar arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaleti içermekle kalmayacak, her bir bireyin kendi ruhu, bedeni, yaşamı ve iradesi arasındaki hürriyet, eşitlik ve adaleti de sağlayacaktır. Aksi takdirde, insan ne derece akıllı ve yetenekli olursa olsun kendisi sınırlı alemin değerleri ile sınılanmış olacağı için sınırsız alemlerin gerektirdiği değerlerin tümünü bilmekten aciz kalacaktır. Oysa ki, insan her alemi kendisinde bulundurmaktadır, sınırlı sınırsız, görünen görünmeyen. Onun için acil ve zaruri bir şekilde kendisini yapan, yaratan ve İlah olarak kural koyan gücü merkeze koymak ve O'nun dış sınırları ile de sınırlarını belirlemek, günlük hayatının her alanını da buna göre ayarlamak zorundadır. Aksi takdirde, hürriyet, eşitlik ve adaleti sağlayamıyan bireylerde toplumlarda denge ve ahenk problemi çekeceklerdir. Çünkü, insan duygu değerleri ve toplum değerlerinin iki ucu bir yana, tek ucu bile açıkta kalsa en ufak yanlışta sarsılacak ve bu yanlış katlanarak geri gelecektir. Sonunda da ne duygu ne de toplum değerleri bu yanlışlıkları kaldırmayıp pes etmeye başlayacaklardır. Bu da açıkca huzur ve ahengin sonu demektir, çünkü her ikisinde de artık hürriyet eşitlik ve adalet hakim değildir.

Bu noktada geri baktığımızda, bu çağından bu yana toplumların nasıl geliştiğini ve çöktüklerini hatırlıyacağız. Bir taraftan nasıl gelişirken

diğer taraftan nasıl ve neden çöktüklerini göreceğiz. Gerçekci baktığımızda da anlayacağız ki, en büyük çöküş nedenlerinden birisi de ‘İlah anlamında ki algılamanın zamanla değişmesi ve doğru ilah seçimi yapmada meydana gelen kaosun getirdiği bir çöküştür.’ Ne yazık ki, ilah anlamı tanımında olan çöküş, devamlı Vahiy güncellenmesine rağmen insan tarihinde en büyük ve şiddetli bir yıkıma maruz kalan bir çöküştür. Bütün bunlar bize tekrar tekrar gösteriyorki, Vahiy zarurettir. Vahiy olmadan ne bireyler ne toplumlar ne de evrensel otantik değerlere hürriyet eşitlik ve adaleti bozmadan ulaşılabilir. Yukarda yine bireylerin kendilerini nasıl ilah ilan ettiklerini ve otantik güç merkezi imiş gibi diğer insan ve varlıklar üzerine kendi bireysel değerlerini ve kurallarını nasıl zorla uyguladıklarını görmüştük.

Yine gördük ki, otantik olmayan durumlarda, bunu yapanlar aslında en çok kendilerine zarar vermekte ve kendi sonlarını kendileri hazırlamaktadırlar. Örnek olarak yukarıda gördüğümüz keşiş ve rahiplerin gelişme aşamalarına kısaca bakabiliriz. Onlar önceleri yaptıkları hareketlere çok saf bir niyetle ilk adımı attılar fakat daha sonra art niyetli veya değil başkalarını baskı altına koymaya başladılar. Yine gördük ki, bazıları da aralarda oluşturulan ve serbest bırakılan açıklıkları din, inanç, kültür adına insanların psikolojisini etkileyerek onların güçlerini kendi menfaatlerine kullanmışlardır ve de hala kullanmaktadırlar. İnsan tarihine bir göz attığımızda, otantik İlah seçimi yerine kendisini ilah ilan edinen veya başkalarının ilah edinildiği olaylarla dolu olduğunu görürüz. Bu durumda, gerçek hürriyet, eşitlik ve adaletten söz etmek elbetteki mümkün olmayacaktır. Çünkü, yaratılmış hiç bir varlık diğer yaratılmış varlıkları kendisinde bir bütün olarak toplayacak ne bir otantik ‘merkez’ ne de ‘dış sınır çemberi’ oluşturabilir.

Bu ana kadar, Yaratıcı'nın tek otantik İlah olduğuna ve otantik İlah arayanların da neden sadece O'nu İlah olarak seçebileceğine Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı'nı örnek olarak gözden geçirdik. Aynı zamanda gördük ki, İlah seçimi insan duygularını dolayısı ile de sıhhatini ve sosyal ilişkilerini çok yakından ilgilendirmektedir. Bu konunun ana noktası ise hayatın temel prensiplerinin kimin tarafından belirleniyor olmasıdır. Yine gördük ki, otantik olarak belirlenen temel prensiplere dayanan ikinci bir otantik arama aşaması oluşturulabilir. Bu noktada da insanların bulacakları veya koyacakları değerler, otantik İlah değerleri içerisinde, merkeze bağlı ve dış sınırları aşmayacak şekilde olduğu sürece çoğunluğun iyiliği için yararlı olacaktır. Bütün bunları yaparken, bilmemek veya gözle görmemek bir şeyin olmadığının kanıtı sayılmamalıdır. Maddi manevi her iki tarafa da dengeli olarak değer verilip gereği yapılmalıdır. Örneğin, otantik İlah olan gözle görülmemeli, şekil şemal verilmemelidir, fakat O herşeyi herhangi boyutta olursa olsun görmeli ve gözetmelidir. Bu değerler otomatik olarak otantik İlah vasıflarını anlayan ve inanan insanların değerlerine de aksedecek ve onların duygu ve hareketlerini motive edecektir. Bu durumda insanlar düşünce ve hareketlerinde kendilerini gören ve gözetleyen İlah olduğu için karanlıkta esnerken bile ağzlarını kapatacaklardır. Bu nokta da başlı başına çalışılması gereken bir konudur, fakat biz konumuza geri dönerek duyguları biraz daha iyi anlamak için değişik modern tanımlara kısaca bir göz atalım.

Görünen odur ki duygular konusu insan hayatının bireysel, sosyal, ruhsal ve bedensel her yönünü kapsayan çok hassas bir konudur. *“Duygular zihinsel gelişmede yer alan bir sistemdir ve insanlar kendilerinde psikik dengeyi (psychic balance) yeniden kurabilmek için gerçeğin aslını değil kendisinin gerçek algılarını değiştirirler.”*⁴³⁰ Bu tanıma göre, insan kendi duygularının ana kaynağıdır, onları

---

430 - 'Philosophy and the Emotions (2003)' edited by Anthony Hatzimoysis, article by Paul E. Griffiths, s; 59

değiştirebilir ve yönlendirebilir. Ne var ki, sonuç olarak insanlar sayısınca değişik algı ve verilere dayanan ve gerçek addedilen bireysel fikirlerle dolu beyler oluşacak demektir. Temel Duygu Modelleri'ne göre "...her duygu kendine has bir mekanizma sonucu ortaya çıkar (beynin çalışma sistemi ise etkilenen tüm sistemi içerir). Bu sistem tecrübe, yeni başlayan tepki eğilimleri, kasıtlı davranışlar (yüz ifadeleri gibi) veya verilen otonomik ve nöroendokrinin (sinir sistemi) yanıtlarını gösterir..."⁴³¹ Görülüyor ki bu modeller fiziksel görünen bedenin mekanik çalışmasına yöneliktir. Duygular iç veya dış etkenlerin beyin sistemini bir şekilde etkilemesi sonucu insanın görünüşüne akseder denmektedir. Bu modeller genelde duyguları evrensel olarak ele alırlar. Değişik duyguların kendilerine özgün mekanizmaları ile yine kendilerine özgün ruhsal ve sinir sistemlerini kullanarak dışa aksettiğini savunurlar. Bu da demektir ki, mekanik bir sistemle yapılan duygu hareketleri ancak mekanik olarak açığa çıkan hareket, yüz, ses ve vucüt ifadeleri ile ölçülebilirler.

Değerlendirme Modelleri de biyolojik mekanizmayı duyguların temeli olarak ele alırlar, fakat nöron neti, idrakı, tecrübe ve kumanda paneli rolünü yapan bilgi birikimini de ekler. Bu modeller de derki, "...değerlendirmeler bir takım şalter düğmelerinin sistematik çalışması gibidir. Belirli şartlar altında meydana gelen bazı sistematik bağlantılar biyolojik temel sistemini tetikler. Bu ya kalıplaşmış verilerdir, ya da Dünya'ya veya etrafındakilerine çok güçlü ve neredeyse karşı konulmaz bir meyildir."⁴³² Kısaca demektedirler ki, duygular oluşan şartlara göre aktive edilip kapatılabilen bir sistemdir. Oluşan şartlara göre aktive edilen duygular da bireylerin ya kalıplaşmış zihinsel algı ve yorumlarının, ya da Dünya'ya ve içindekilere karşı olan zafiyetlerinin dışa aksetmesinden başka bir şey değildir. Her birey aynı şeyi değişik manalarda algılayacak ve

431-'ncbi.nlm.nih.gov/Emotion Generation and Emotion Regulation (2011)', 'Basic Emotion Models' s; 3

432-'ncbi.nlm.nih.gov/Emotion Generation and Emotion Regulation (2011)', 'Appraisal Models' s; 3

verilerini de ona göre oluşturacaklar ve sunacaklardır. Onun içindir ki, bireysel değerlendirmelere dayanan duygu değerleri ortak bir değerle ölçülebilir değildir. Çünkü, algılar bireysel akla, karaktere, bilgi birikimine ve bilinç altına yerleşmiş geçmiş olaylardan etkilenecek ve bu değerlere göre de yorum üretilecektir. Burada duyguların beyinsel işlevleri içerdiğini kabul edebiliriz, fakat sistem Temel Duygu Modelleri'nin iddia ettiği gibi duygular sadece biyolojik ve kalıplaşmış değerler sistemlerini içeren ve istenildiğinde açılıp kapanabilen bir kontrol paneli değildir.

Öbür taraftan, Psikolojik Gelişim Modelleri de duyguların sadece biyolojik ve mental mekanizma tarafından oluşup açığa çıkmadığını savunur. Onlara göre *“duygular kültür kategorileridir ve her kategorinin de ölçülebilir bir veri ile ilişkisi vardır. Bazı psikolojik Gelişim Modelleri de der ki, duygular (her türlü beyin hareketleri) sadece psikolojik etkenlerin karışımı ile ortaya çıkan sonuçtur...”*⁴³³ Böylece, duyguların sadece kültüre dayanan psikolojik kökenli olduğunu iddia ederler. Duygular bireylerin kendi kültürel algılarını, kendi kültürel oluşmuş bireysel bilgi deposu ile ilişkilendirmelerinden sonra meydana çıkan hareketlerle açığa çıkarlar. Bu duruma göre duygularını psikolojik olarak aktive eden insan *“kendisini kendi düşüncelerinin korkutucu kontrolü altına koyuyor...”*⁴³⁴ demektir. Böylece, doğal olarak, kültürel düşünceler otomatik sinir sistemini, bireysel kültürel değerlerle beslenmiş sinir sistemide bireysel düşünceleri ve bu bireysel psikolojik düşüncelerde tekrar kültürü etkilediği için kısır bir döngü devam edip gidiyor demektir. Bu arada, bilinçli veya bilinçsiz yapılan bu düşüncelerin psikolojik algı ve verilerin etkileri de insanların yüz ifadelerine yansyarak insanın ruh halini yüzüne aksettireceğini savunmaktadırlar. Onun için, yüz

---

433-^{ncbi.nlm.nih.gov/Emotion Generation and Emotion Regulation (2011)}

^{Psychological Construction Model}, s; 3

434-^{Psychology-A first Encounter (1988)} s; 322

ifadelerinde oluşan görünüme göre, her türlü duygu tek tek tesbit edilebilir denmektedir. Bu durumda da her türlü duyguların her insana göre ayrı ayrı incelenebileceğini ön görürler. Çünkü, onlara göre her bireyin algı kaynağı, veri ve sonuç arasındaki bireysel kurduğu bağ değeri bireyin kendi yüzüne aksedecek, bu da o bireyin kendi karakteristik değerlerini vurgulayacaktır.

Sosyal Gelişim Modelleri'ne göre de “... duygular, Sosyo-kültürel faktörlerden oluşan kültürel kurallarla belirlenen ve bağlı kalınan sosyal insan yapısı hareketlerdir... duygular, içten gelen irade, beyin ve zihine bağlı bir durum değil, sosyal kültürün insanda açığa çıkış şeklidir.”⁴³⁵ Bu durumda, Sosyal Gelişim Modeline göre duygular ne sadece biyolojik ne psikolojik ne de yüz ifadeleri ile, ancak sosyal ortam derecesi ve bireysel verilerin birleşerek yaptıkları ‘anlam çıkarma’ sonucu açığa çıkarlar. Bu modellerde, duyguların açığa çıkış şeklinin sorumluluğu genel olarak sadece sosyal ve kültürel gelişim değerlerine ve bireylerin onları algılamalarına bağlanmıştır. Onlara göre insan duygularını harekete geçiren değerler bazı kültürel kelimeler, sosyal ilişki biçimleri, özel değerler, semboller, simgeler, sinyaller ve buna benzer sosyal verilerdir.

Ne var ki, bu verilerin değeri ve önem dereceleri toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Bütün modeller aralarında hem fikir olsalar veya olmasalarda görüyoruz ki her model konuya kendi alanı açısından bakarak analiz sunduğu için bize de çok değişik açılardan bakma imkanı vermektedirler. Böylece biz duygu mekanizmasını çok yönlü inceleyip daha iyi anlayabiliriz. Ne var ki, hiç biri konunun ana faktörü olan İlah seçimi ile insan duyguları arasındaki ilişkiye hiç ama hiç değinmemektedir. Halbuki insanlar İlah

---

435 - ncbi.nlm.nih.gov/ ‘Emotion Generation and Emotion Regulation (2011)’ ‘Social Construction Model, s; 4’

seçimi zarureti ile yaratılmışlardır. Böylece sınırsız kod ve koordineler sınırlanmış insan kendisini, başkalarını ve ilahını daha kolay belirleyecek ve tüm evrenleri içeren hayatını daha rahat bir şekilde uyum ve ahenge sokabilecektir. Onun için, ister onu ilah olarak adlandırsın veya da adlandırmasin her insanın bir ilahı veya ilahları vardır. Bir insan ilah olarak Yaratıcı'yı seçmemiş olabilir fakat muhakkak ki onun yerine başka bir ilah veya ilahlar koymak zorundadır. Çünkü, insan yaşamını sürdürebilmek için bir düzen seçmekle yükümlüdür, düzen ise değer gerektirir, değerinde geçerli olması için otantik kaynağının olması gerekmektedir. İnsanın kendi ve başkalarının değerlerini ölçüp otantike edebilmesi, kendisi ve etrafı ile otantik ilişkilerini sürdürebilmesi için, sınırlı ve sınırsız alemleri anlamasına zarureten ihtiyacı vardır. Temelsiz bina olamayacağı gibi, merkez değer olmadan, onu otantike edip, inanıp kabullenmeden ve o merkezi değerlere göre hareket etmeden otantik bir hayat da sürdürmek mümkün değildir.

Buna göre İlah seçme zaruretinin evrensel olduğu gibi insanların duygu sahibi olması da evrenseldir. Buna binaen bütün duyguları düşünce ve harekette dengeye oturtabilmek için 'İlahi Model'e de ihtiyaç vardır ve ilah seçiminden sonra rol model seçimi de ve de bunlar evrenseldir. Sadece bunları tatbikata koymak bireysellik gerektirir. Burada da konu madalyonun iki yüzü gibidir evrensel değer ve uzuvları, bireysel anlayışla kullanmak gibi. Bu da gösteriyor ki, her birey hem bireydir hem de evrensel ve bu ikisini dengede tutabilmek için hem positif hem de negatif haleti ruhaniyeye sahip olmalıdır ki her ikisini de hem ayrı ayrı, hem de bereber dengede tutabilsin. Bu doğal olarak fiziki yapıyı da içine almaktadır ve her biri bir şekilde örtüşmektedir ve de bu konuların yeni bilimsel bakışlarla acilen araştırmalarına ihtiyaç vardır.

Bireysellik sadece bireysel seçimle yapılan hareketlerde ve sonuç olarak ortaya çıkan duyguların kontrolünün yapılması yöntemlerinde açığa çıkmaktadır. Bu da muhakkak ki seçilen ilahın belirlediği değerlere göre şekil alacaktır. Bu arada otantik bilgi ve bu bilgi doğrultusunda yapılacak hareketi doğruya en yakın uygulayabilmek, İlah ile duygular arasında kontrol paneli görevi yapacaktır. İrade, kalp ve İlah arasında ne kadar doğru uygulama olursa da o kadar otantik ilişki kuruluyor demektir. Burada da yine vahiy ve tarafsız rol modellerinin zarureti açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu bireylerin eşit şartlar altında durabilmeleri, hür ve adaletli hareket edebilmeleri için kaçınılmazdır. Aksi takdirde hürriyet eşitlik ve adaleti insanlar arasında kurmak mümkün olmayacaktır. Temel Duygu Modelleri ise duyguları etki ve tepki sistemi ile doğrudan biyolojik mekanizmaya bağlamaktadır, halbuki bu yöntem kapalı derve mekanizması meydana getirmeye ve pratik anında hemen olmasa bile zamanla sistemin sigortalarını attırmaya odaklıdır. Şayet vücut sisteminin enerji akımını, dalgaların sınır sonu davranışlarını hatırlarsak, burada gözden kaçanın ne olduğunu daha kolay anlayabiliriz.

Aynı zamanda otantik İlah seçmek doğru çalışan toprak hattı mekanizması oluşturmak demektir. Yani, sistemin ani yüksek algı sonucu insana yükleyebileceği şok enerjisi emniyetli bir şekilde topraklama ve sistemi nötrleştirerek korumaya alma mekanizmasıdır. Her varlığın kaynağı olan İlah zaten tüm yaratıklarla çok yönlü iletişim içerisindedir, fakat önemli olan insanın bilinçli seçtiği ilahla bilinçli iletişim kurmasıdır. İnsan ancak Sabit Sınır Sonu Dalga Davranış Metodunu kullanarak seçilen otantik İlah ile kendi iradesi, kalbi ve diğer yaratıklar arasında otantik ilişki kurabilecektir. İşte o zaman tüm duyguları, mutluluk veya üzüntü, umut veya korku ve de bunlara bağlı tüm duygular maximum bir denge ve ahenk içerisinde gireceklerdir. Örneğin, sevmek bir taraftan mutluluk ve umut verirken öbür taraftan da sevgisini ve sevdiğini kaybetme korkusu ve üzüntüsü verir.

Bunların iç içe denge ile gitmesi sağlıklı fakat birinden birinin dengeyi bozarak fazlalaşması sağlıksızdır. Her şeyden önce sağlık ve emniyet açısından bu temel denge sisteminin oluşturulması zaruridir. Temel sağlam atıldıktan sonra diğer gerekli noktaları daha iyi görmek ve daha derin analiz etmek mümkün olacaktır.

Diğer taraftan, değerlendirme modelleri duyguları bireylerin geçmiş bilgi verisi ile olay anında örtüşen bilgi verilerinin vücuttaki sinir mekanizmasını harekete geçirmesi ile ortaya çıkan sonuçtur diye niteleyerek kısıtlı değerler ve genelde yanlış merkezler ve sınırlar koymaktadırlar. Örneğin, geçmiş bilgi dağarcığı şimdiki duygu vurgularının ana sebebidir dendiğinde, sebep geçmişte sonuç ise şimdiki zamandadır, bireyi ve etrafındakileri aktif olarak şimdiki zamanda etkilemektedir. Zaman içerisinde döngü sistemi oluşturan bu tür modeller sadece kapalı devre problemlerini içermekle kalmaz, zamanda sınır problemleri de ortaya çıkarırlar. Kapalı devre sistemi oluşturdukları için, kendi içlerinde ve kendi zamanlarında, aslında olmaması gereken devamlı dönen ve sistemde hasar yapabilecek bir enerji akım döngüsü taşımaktadırlar. Bununla kalmayıp aynı zamanda da bu enerji akımını geçmiş ve şimdiki zaman içine hapsederek döngü ve etki alanını sınırlamaktadır. Bu da bireyin ya kendisine ya diğerlerine veya da yapılan harekete yoğunlaştırmaktadır.

Bu modelleri dalga sınır sonu davranış modelleri ile kıyasladığımızda görürüz ki, Serbest Sınır Sonu Dalga Davranış Modeli merkez ve sınır oluşturamama problemleri ile doludur. Bu durumda alınan enerjiyi yalıtması, azaltması veya nötrelleştirmesi söz konusu bile değildir. Değişik zamanlarda bireyler arasındaki oluşabilecek kontrolsüz enerji akımını kaydedip kıyaslama yapıldığında bir hayli kaotik bir desen ortaya çıkacaktır. Hatta, alınacak verilere desen demek bile doğru değildir, çünkü her bireye özel delicesine kontrolsüz karalanmış bir

veri olmaktan başka birşey olmayacaktır. Günümüzün dünyası buraya doğru hızla gitmekte olduğu da gözlenmektedir.

Pisikolojik Değerlendirme Modelleri ise genellikle duyguları pisikolojik önyargılara dayandırmaktadır. Bireylerin kendi kişisel yapısı ile tahminler üreterek kendi duygularını dolaylı olarak motive ve kontrol edebileceklerini savunurlar. Böylece, diğer modellerde duyguların kaynağı beyin, irade ve sosyal değerler, yani fiziksel, ruhsal ve kültürel mekanizmalar olurken bu modellerde kişisel pisikolojik varsayımlar duyguların ana kaynağı olarak ele alınırlar. Varsayımların duyguların üzerine yaptığı etki elbetteki incelenmeye değer bir konudur, fakat bu tür modeller sağlam temellere dayanmadıkları için tek başlarına model olarak ele alınmaları bir hayli problemli görünmektedir. Çünkü, ne depolanmış bilinçli, iradeli veya pisikolojik bilgi dağarcığından, ne şimdiki zamanda elde edilen değişik bilgi algılarından, ne bunların duygulara yaptığı etkilerden, ne de seçilen ana hedefe ve hedeften geri dönen etkilerden bahsedilmemektedir. Sadece tahmin ve varsayıma dayanan enerji akımı, insanın kendi kişiliği ve kendi pisikolojisi arasında kısır döngü yaparak kısa devre oluşturacak ve insanı çok ciddi kişisel ve toplumsal tehlikelere maruz bırakacaktır. Görünüyor ki bu modeller insan hayatında var olan ve hayati önem taşıyan fiziki, ruhi ve sosyal, görünen veya görünmeyen, her türlü sebep ve sonuçları bir bütün olarak incelemenin zarureti gözden kaçırılmaktadır.

Bir insanın enerjisini kendi düzenince denetlemesi, kendi değerince harekete geçirmesi ve bu enerjinin başlangıç yeri ve son hedefini de sadece kendisine yöneltmesi doğal olarak serbest sınır sonu dalga davranış modelini ortaya çıkaracaktır. İnsanın kendi içinde kapalı devre olarak kalan bu enerji akımının, toprak hattı veya herhangi bir şekilde azalma şansı olmadığı gibi sabit sınır sonu dalga davranışının olma imkanı hiç yoktur. Doğal olarak bu noktada, pisikolojinin seçmiş

olduğu hedeflere göre akım değer ölçümü için ‘farklı yoğunluk sınır sonu davranışı modeli’ denenebilir, fakat vücutta oluşacak bu tür çok yönlü ve çok karmaşık akım kaosu içinde ince ayarlarla çalışan otomatik düzene ulaşmak ve onların birbirleri ile otantik ilişki kurmalarını sağlamak mümkün görünmemektedir. Tek yönlü akım ister pozitif, ister negatif yüklü olsun, hiç bir zaman zıt değer ile karşılaşamayacağı için nötreleşmeyecek, kendisinden başka bir medium geçmeyeceğı için de değerde azalma dahi olamayacaktır. Çünkü, akım kendisini zapt edecek herhangi sabit bir merkez, hedef yoksa veya kendisinden az da olsa, çok da olsa başka bir mediuma bağlanmamışsa madden ve manen önüne gelen yeri yakıp yıkacaktır.

Onun için, akım ne kadar güçlü ise serbest sınır sonu dalga davranışı da o kadar hırçın ve kaotik olacak, hem kendisine hem de etrafına hayati tehlikeler yaşatabilecektir. Bu durum, önceden ince ayarlarla ayarlanmış otomatik çalışan sistem içerisinde bile hayati tehlike oluşturan karmaşaya mahal verebilmektedir. Görülmektedir ki, karışık kaotik bağlantılarla otantik bağlar kurmak mümkün değildir. Onun için yapılmaya çalışılan yalnız bağlar ya sisteme çok enerji yükleyecek ya da yeterli enerji sağlanamayacağı için doğru çalışmayacak ya da hiç çalışmayacaktır. Bu da doğal olarak sistemde ya bölgesel arızalar çıkaracak ya da genelin düzgün çalışmasını engelliyecektir.

Bir akım dairesinin belirli bir merkez etrafında emniyetle dönebilmesi için merkezin ve sınır sonunu çemberinin tespit edilip sabitletmesinin zarureti vardır. Ancak o zaman bu iki sınır arasındaki değerler ölçülebilir duruma gelirler. Aksi takdirde sınırsız değişkenlerin, örneğin, her herhangi bir bireyin değişken akıl, psikoloji, algı ve anlayışlarına göre belirlenmiş değerleri tesbit etmek ve o değerleri başkalarına veya evrensel uygulamalara ölçü yapmaya çalışmak hiç bir zaman otantik sonuç vermeyecektir. Zaten, belirli bireylerin değerleri, diğer belirli bireylere değer olarak uygulanırsa hürriyet

eşitlik ve adalet otomatikman ortadan kalmış olacaktır. Oysaki, merkez ve sınırları otantik İlah tarafından belirlenmiş hayat dairesi her bireyi eşit olarak içine alır ve onlara hem bireysel hem de evrensel uyacak şekilde temel kod ve koordineleri tarafsız bir şekilde otantik olarak sunar.

Öyle ki, insanlar bu temel değerleri uyguladıklarında hem kendi içlerinde, hem de etrafları ile hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmadan her alanda, ruhsal, fiziksel, kültürel ve sosyal, ahenk kurabilmelidirler. Aksi takdirde ahenk mümkün olmayacaktır. Sınırsız Gücü İlah olarak kalplerde sabitleştirdikten sonra bilim alanında başka kaynaklar, teori ve disiplinler araştırılabilir ve gerekli alanlarda problemler çözümlerine gidilebilir. Ne var ki, bu noktada da otantik merkezi temel değerler esas alınıp savrulma engellenmelidir. Aksi takdirde yine kaos ve karmaşa çıkacak, otantik ve objektif tesbitler, tanımlar ve geçerli tedaviler yapılamıyacaktır. Kaos içinde kaos insanın kendi içindeki ahengi kurmaya imkan vermezken diğer alanlarda ahenk elde etme düşüncesi hayalden öteye gidemeyecektir.

Bu nedenden dolayı, her şeyden önce her şeyin usulüne, kod ve koordinelerine göre yapılması zarureti vardır. Bu da, insanın bilinçli ve iradeli bir şekilde her varlığı ince ayarlarla düzene koyan ve çalıştıran Yaratan'ı İlah, yani diğerlerinin otomatik olarak itaat ettiği İlah'ı İlah olarak seçmesi ile başlayacaktır. Çünkü, O her türlü enerjiyi, gücü, dalgaları ve parçacıkları her türlü koşullarda oluşturan ve kontrol eden tek ama tek kaynaktır ve güçtür. Yukarıda, otomatik bio-sinyallerinin nasıl çalıştığını ve insanın bilinçli veya bilinçsiz yaptığı seçimleri ile onları nasıl etkilendiğini görmüştük. Onun için, pozitif ve negatif enerji dengesi konusu hiçbir zaman hafife alınmamalıdır. Fakat, bütün bunların sahibinin tek Kaynak Güç olan Yaratıcı, Rab ve tek kontrol edici olan İlah'ın, yani Allah'ın olduğunu hiç ama hiç bir zaman unutmamalıdır.

Bu da gösteriyor ki, duygular evrenseldir ve hatta hayvanların bile duyguları vardır. Ancak, duyguların düzenlenip kontrol edilme şekilleri bireyseldir. Böylece, insanlar için evrensel olan duygular, bireysel irade seçimleri ile bireysel şekillerde kontrol altına alınabilmektedirler. Bu duruma göre de bireyler anahtar oluşturma konumundadırlar. Öyleyse, her şeyden önce bireylerin kendi içlerinde ahenk kurabilmeleri hayati önem taşımaktadır, ki, insan ayağını sağlam yere koysun kendisi ve etrafı ile güçlü bir şekilde muamele edebilsin. Gerçekte duyguların olması zaruridir ve otantik kullanıldığı zaman da faydalıdır. Duygular insanı psikolojik etkiler fiziksel olarak da insanın görünüşüne ve hareketlerine akseder, oradan başkalarını etkiler ve başkalarının hareketleri de geri veya daha başkalarına akseder. Yani, burada da bir döngü söz konusudur. Asıl hedef, duyguları ve duyguları içeren konuları görmemezlikten gelmek, göz ardı etmek yerine, onları iyi tanımaya çalışmak, halihazırda otomatik çalışan sistemle ahenk içine koymaya gayret göstererek, gelebilecek zararı minimuma, faydayı da maksimuma çıkarmayı amaçlamak olmalıdır.

Bu sadece insan ruhu, bedeni, canı ve sosyal ilişkileri için elzem olmakla kalmayıp bütün varlıkları ve birbirleri ile sağlıklı ilişki kurması için de gereklidir. Sadece psikoloji konusu ele alınacak olsa bile, insanlığın karşılaştığı en karmaşık konulardan birisi olduğu görülür. Ancak, insan iradeli ilah seçimi ile önce kendi kişiliğini oluşturacak sonra da bunu hem kendisine hen de etrafına sunma ve kanıtlama imkanı elde edecektir. Otantik İlah seçmesi durumunda ise de İlah ile direk, zaman ve mekan olmaksızın, her zaman ve her yerde bağlantı kurma kabiliyetine de sahip olacaktır. Bu noktada farkında olmalıyız ki, insan aklı bazen bilinçli, bazen de bilinç altı yerleşmiş, depolanmış verilerle kontak kurarak seçimini yapıp ona göre harekete geçmektedir. Onun için, bilinçli ve bilinç altına saklı faktörlerin insan üzerindeki etki ve tepkilerini açığa çıkarıp değerlendirme yapılmasında

seçilen İlah ana rol oynamaktadır. Çünkü, insan seçtiği ilahın değerleri ile hayatını düzene koyacak, kendi içinde de diğer varlıklarla da o değerlere göre muamele edecek, dolayısıyla depolamada aynı değere göre olacaktır.

Görürüz ki, insanın kendi hayatını sadece kendi düşüncelerine göre düzene koymaya çalışması, aldığı ve gönderdiği enerji dalgalarını kesinlikle sabitlemeyecek, kendisine dönüşüm de ya az, ya da gereğinden çok olacak ve sistemde zedeleme yapacaktır. Duyguların kontrol edilemez durumları hayati tehlike taşıyacaktır ve kısa da olsa, uzun da olsa zamanla hem psikolojiyi hem de bedeni tahrip etmesi kaçınılmaz olacaktır.

Şüphesiz ki, otantik İlah'ın seçilmemesi halinde otantik çalışan bir sistem olamayacağı için bu konuyu tartışmanın da bir anlamı yoktur. Elbette ki, otantik bir sistem oluşturamayan bir karmaşasında hayatı düzene koyup kontrol etmesi, sosyal menfaat bir yana, bireylere dahi ruhi, psikolojik ve bedeni menfaatlar sunması da mümkün olmayacaktır. İnsanın hayatında enerji kadar zaman, mekan ve bireylerin geçmişte olan olaylardan edindiği bireysel tecrübeler de yer almaktadır. İnsan kendi dününü bile tam hatırlaması problemlilik iken uzak geçmişini tam eksiksiz otantik olarak hatırlaması mümkün değildir. Aynı konu gelecek içinde söz konusudur, saniye sonra geleceğin ne getireceğini otantik olarak bilmesi mümkün olmayan insan, uzak gelecekte ne kendisine ne de başkaları için hedef koyması kesinlikle otantike edilemez. İnsanlar için geçmiş, otantik olması mümkün olmayan hata oranı yüksek hatırlamalardan, gelecek ise, otantik olması mümkün olmayan bilinmesi varsayımlara dayanan tahminlerden ibarettir.

Onun için duygular sadece psikolojik verilere göre harekete geçirilirse ana temeli aslı olmayan yanıltıcı, hayal gücü bireysel veriler üstüne

kurulmuş olacaktır ki otantike edilmesi kesinlikle mümkün değildir. Otantik verilerin olmayışı aynı zamanda geçerli düzenlerin, gerçekçi motivasyonlarının da olmayışı demektir ki, bu durumda hiç bir otantik amaç ve hedefe ulaşılamaz. Onun için sonuç olarak bireyden çıkan enerji kaynağı aynı bireye bir şekilde geri dönecektir. İnsanın yapısı hem kaynak hemde hedef olma kapasitesine sahip olmadığı için sistemde önemli hasarlar oluşturacaktır. Bu otantik bir döngü olmadığından geri dönerken enerji otantik paylaşımlar ve geçişmeler yapamadığında sistem için gerekli değerden daha az veya da daha çok enerji dönüşümü olacak bu da sistemi otantik kapasite ile doğru olarak çalıştırmayacaktır.

Öte yandan Yaratıcıyı İlah olarak seçmek otomatik olarak, ruhi ve bedeni varlıkları eşit duruma koyacaktır. Her bir varlığın ana kaynağı Yaratıcı olunca O'ndan gelen düzen üzere çalışacak her bir varlık eş olmayan fakat eşit olan bir sistemle görevlerini yapacaklardır. Bu durumda ise akıl ve irade de kendilerince en iyi kapasiteye ulaşma şansı bulacaklardır. Peki bu noktadaki birey kimdir ve nerededir, ruhtamı, bedendemi, iradedemi yoksa her birindemi? Evrensel akıl ve irade de ben denilen bireyi bireysel yapan işte o '*ben*' denilen şeydir ve her birey kendisine özgündür, hiç biri diğerine benzememektedir. Bu ben, yani kişilik bölümüne olacak herhangi bir yanlış müdahale veya kargaşa bireysel öz kimliğin psikolojik gelişmesini etkileyecek ve doğal olarak da duygusal davranışlara yansıtılacaktır. Şu bir gerçektir ki, bireylerin kişilikleri ve kimlikleri oluşurken bir çok değişken değerler etkisinde kalırlar. Yaratıcı Güç hariç hiç bir varlık bu değişken değerlerle tüm insanların üzerinde bir değer koyma hakkına sahip olmadığı için bireylerin kimliğini, kişiliğini, aklını ve iradesini belirleyecek otoriteye ve hakka da sahip değildir. Çünkü, onların her biri aynı pozisyondadır ve birinin diğeri üzerine otorite koyma hakkı yoktur, koymaya çalışıldığında da denge bozulacağı için hürriyet, eşitlik ve adalet ortadan kalmış olacaktır.

Yukarıda gördük ki, önceleri insan ruhunun, aklının ve fikri verilerinin daha iyi anlaşılmaları için onlara temsili karakterler verilmiştir fakat daha sonra mitolojilerde bunlar ilahlaştırılmış, bazen erkek bazen de dişi ilahlar, olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Ne var ki, bu günün dünyasında insanın 'ben' dediği kimlik ve kişiliğini kendi toplum ve kültür değerlerine göre tanımladığı, kendi kişiliği sandığı kısmı 'İlah' adı altında ilah edinmekte ve kendince 'ben' kodunu kullanarak kendi varlığını, hayat düzenini ve etrafındakileri kontrol etmeye çalışmaktadır. Evet, bu noktada 'ben' inkar edilmemelidir, fakat her 'ben' önce kendisinden üstün bir değerde hür eşit ve adaletli bir platformda durmalıdır ki, sonra ben buyum diyerek kişiliğini tesbit edebilsin ve her 'ben'in bu noktada eşit olduğunu anlayıp ne kendisine ne de onlara zarar vermesin. Aksi takdirde meydana gelecek 'ben'lik insanın hem kendisine hem de etrafına zarar vermekten başka hiç bir şey yapmayacaktır. Çünkü, insanın gerçekte kendisi sandığı 'ben' aslında kendisine etki eden bir sürü değişken değerlerin ürünüdür. İnsanların başkalarından, iyi veya kötü, veriler almadan büyüyen katıksız 'ben' oluşturması mümkün değildir. Onun için her zaman 'ben' bir başka 'ben' ile aynı değerdedir. Sadece insanlar 'irade sahibi' olup 'ben neyim, kimim ve nasıl yaşamalıyım' diyebilme kapasitesine sahip olması konusunda diğer varlıklardan ayrılmaktadır. O zaman, insanlar arasında olması zaruri hürriyet, eşitlik ve adaleti bozmadan, baskı oluşturmadan düzen koyabilecek tek otorite sahibi tek İlah olan tek Yaratıcı Güçtür.

Bu zamana kadar Yaratıcı Güç'ten başka, varlıklara tam manası ile hürriyet, eşitlik ve adalet sağlayacak, varlığı organize edecek, yaratacak, kontrol edecek ve devamını sağlayan başka ana bir kaynak görmedik. Her varlık ancak ve ancak ikincil, üçüncül güç rolü alabilmektedir ki, kaynak yine O aynı Yaratıcı Güç'tür. O halde, otantik İlah temel kod ve kordineleri bilip verdiği gibi her bireyin

kişisel, ruhsal ve psikolojik ihtiyaçlarını da bilmeli ve onlara bunları ayrı ayrı eş olmayan fakat eşit değerlerde vererek ihtiyaçlarını da giderebilmelidir. Bu noktada Vahiy ve rol model olarak seçilen insanların zarureti bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Bu *'İlahi Model'* insanlar için hayatın ana prensiplerini insan üstü bir merciden sunar ve insan olan örnekle de sergiler. Böylece sınırsız olan verileri insana göre sınırlayarak, sınırlı insan kabiliyetine uyumlu hale getirir. Bu da insanların kendi ürettikleri sınırsız ve otantik olmayan veriler içinde kaybolmalarını önleyecektir. Ayaklarını sağlam temele yerleştiren insanlar ellerinde bulunan her alanda gerekli her türlü inceleme ve araştırmaları yaparak bu ana prensiplerin etrafını yer, zaman ve mekana göre oluşan ihtiyaçları gidermek için gerekli yan değerlerle donatabilirler. Hatta insanlar isterlerse merkeze sınırsız tutunup merkezin içinde bulunan merkezin sınır içi ötesine de gidebilirler, çünkü arzu edenlere bu özel veriler, kapasite ve gitme imkan da sunulmuştur.

Yaşam düzeninin merkezinin, alt ve üst sınırlarının insan üstü bir merci tarafından otantik olarak belirlenmesini yapan *'İlahi Model'*, insanlar arasında sadece hürriyet, eşitlik ve adaleti sağlamakla kalmayacak, bireysel ve evrensel konuların soyut ve somut alanlarında bilimsel araştırma ve gelişmelere sınırsız imkanlar sağlayacaktır. Çünkü, bu temeli insan yapımı teorileri ve modeller gibi sadece bulunduğumuz boyutun zaman, mekan ve hareketlerine bağımlı ve kısıtlı olmayacaktır. Umulur ki, bilim insanları tüm doğal davranışları incelemeye daha ciddi eğilsin ve gelecek için daha detaylı araştırmalar yapılsın.

Sosyal Gelişme Modeli ise duygular için, sosyo-kültürel ortak davranışları tarafından motive edilmiş insan davranışlarıdır der. *"Toplumsal yapısının' yoğunluğunda, merkezinde ve güçündeki değişgen özellikler, ya sosyal ağda kesişme ile oluşan boğum*

değerlerle, ya da bir grup prestij veya diğer değişik mevki sahibi olan karakterler tarafından kavramsallaştırılır (Turner Stets, 2005).⁴³⁶ Bu durumda da, sosyal kitle, statü ve otorite, insan duygularını motive eden ana faktörleri oluşturmaktadırlar. Bu modeller duygular toplumdaki bireylere akseder, bireylerde yansıyan ve kırılılan duygular bireylerin kendi kişilik değerlerini de katarak geri topluma aksettirir derler. Açığa çıkan biyolojik faktörler de teşhis aracı olarak, kültürel ve sosyal duyguları ve organizeleri yönlendirmede kullanılır. Burada da duygular asıl ana kaynak yerine, ana kaynaktan alınan verilerle hareket eden ikinci kaynaklara yönelir. Bilmemiz gerekir ki, “Doğal olarak, her şey tabiat kanunlarına göre hareket etmektedir. Onun için de her zaman ikinci bir başlangıç olacaktır fakat bu başlangıç hiç bir zaman ilk, ana başlangıç olmayacaktır. Bu sebepten dolayı ikincil olup başarılı iş yapan hareket hiç bir zaman başlı başına bağımsız, tamamen kendi kendine yetkin bir sistem olamaz. Doğanın kanunu gösterir ki: kendisinden önce bir başlatan, harekete geçiren olmadıkça hiç bir şey var olup harekete geçemezdi.”⁴³⁷ Bu noktada da oluş ve bozulmuş kanunu ve ana kaynağı örnek olarak alabiliriz.

Bu arada, her zaman dediğimiz ve de diyeceğimiz gibi, insanlığın her türlü teori, model, araştırma ve çalışmalara ihtiyacı vardır. Çünkü, insanlığın gereksiz üzüntü, korku ve zorluklardan kurtulup dünya ve ahiret mutluluğuna erişmesi gerekmektedir. Geleceğin daha iyi inşa edilmesi için insanların otantik umutlara ulaşması ve bilinmeyenlerin korkularından arınması zaruridir. Ancak, ‘İlahi Model’ hariç diğer tüm modeller genel olarak otantik olan sağlam ana bir temel üzerinde oturmaktan yoksundurlar.

Aynı zamanda, Yaratıcı’nın var olması ve İlk Kaynak olması kadar Yaratıcı’nın İlah olması ve var ettiği şeylerin hayatlarını düzene koyup

---

436 -'Hand Book of Emotions (2010)' s; 33

437 -'Kant (1988)' s; 129

idare eden otorite olması da zaruridir. Yaratıcı'nın Rab olarak yarattıklarını koruması, gözetmesi ve tüm ihtiyaçlarını giderip onları eğiten kaynak olması da zaruridir. Yaratıcı'nın aynı zamanda da her türlü bilginin kaynağı olması ve iradeli olarak yarattığı insanlara yol gösteren bilgi ve rol model sağlaması da zaruridir. Bütün bunlar da görünmeyen Yaratıcı'nın görünen evrende bilinmesi için zaruridir. Öbür taraftan da insanların görünen ve görünmeyen alemleri kapsayacak, bireysel ve evrensel tüm gerekli bilgileri bilecek, varlıkları var edip, düzene koyup tüm gerekli ihtiyaçlarını tedarik edecek insan üstü güce ihtiyaçları vardır. Nerde iyilik, nerde kötülük olduğunu bilecek, varlıkları, özellikle irade sahibi olan insanları, korkularından koruyup umud dolu gelecek sunacak, sonuç olarak da mukafat ve ceza ile herşeyi dengeye oturtacak güç ve otoriteye kimin sahip olma hakkı vardır sorusunu sormak da bir zarurettir.

Aksi takdirde insanlar, görünmeyen potensiyel iyilik ve kötülüğü görüp bilecek, tek tek veya genelde evrensel olabilecek doğa ve de doğa üstü olayları bilip, ya onları aramayı ya da onlardan korunmayı nasıl bilebileceklerdi. Ruh nedir, beden nedir, can nedir, nasıl harmanlanmış ve yaşar hale getirilmiş, nasıl ayrışacak, neye ve nerelere dönüşüm olacak veya olmayacak nasıl bilecekti. Bu evrenden başka evrenler olup olmadığını nasıl bilecekti. Duyguları kim düzene koyacak, kontrol edecek insanların yaşam şartlarını ayarlıyacak bilgi, hak ve otorite sahibi kim olabilirdi. Bir birey diğer birey veya bireylere, bir kültür diğer kültür veya kültürlerle, bir toplum diğer topluma veya toplumlara yaşam temellerinde neleri yapıp, neleri yapmayacaklarını onlara empose edecek olsa bu durum hürriyet eşitlik ve adaleti tamamen ortadan kaldırmazmıydı.

Onun için, bireysel, kültürel, toplumsal ve evrensel yaşam düzenlerinde ki ana temeli oluşturan doğru ve yanlış değerleri belirlemek için seçilen İlah otantik olarak Yaratıcı'dan başkasının

olması mümkünatı yoktur. İnsan üstü bilginin insanlar arasında hürriyet, eşitlik ve adaleti zedelemekten ulaşması için de Vahiy, Vahy'in pratiğe nasıl konacağını göstermesi için de rol model zorunludur. Aksi takdirde hürriyet, eşitlik ve adalet kesinlikle mümkün olmayacaktır. Bireysel, kültürel, toplumsal ve evrensel her bir temel değer, yaşamın ve hayatın her ne alanında olursa olsun hepsi bir İlah otoritesi altında eşit şartlarda yerlerini almalıdır. Doğal olarak, İlah ikinci, üçüncü veya her kaçınıcı olursa olsun kaynaklara gereken gücü, kontrolü ve her türlü kabiliyeti veren ilk ana kaynak olmalıdır. İlah olan bu İlk Kaynak öyle bir kapasiteye sahip olmalıdır ki, her birey, kültür, toplum kendi kişiliklerini ve evrensel değerlerini bu kaynağın değerleri içinde yer alacak şekilde tesbit ve tatbik etme imkanı bulmalıdır. Çünkü, her bireyin kültür, her kültürün toplum, her toplumun evren içinde kendisine has elinde olmayan bireysel, cinsel, kültürel, coğrafi ve iklimsel değişik değerleri bulunacaktır ve bunları tesbit, tatbik ve tatmin etmek zorundadırlar.

Gördük ki, dengenin bozulmaması için varlıkların zaman, mekan ve enerji platformunda eşit durmaları zorunludur. Ne yazık ki, bu konularda modern görüşler olarak sayılıp ortaya konulan teori ve modellerde gerekli olan otantik platform ve eşitliği eşitleyen değerler yer almamaktadır. Her nasılsa, bunlar hala hürriyet, eşitlik ve adaletten bahsederek, bu değerleri ilk temel Kaynak dışında, ikinci, üçüncü kaynaklarda arayıp durmaktadırlar. Onun için de hiç bir zaman olumlu sonuçlara ulaşamamaktadır. Herhalükarda, şayet bireyler, kültürler, toplumlar arasından otantik eşitliğin ana temellerini kaldıracak olursak, hürriyet ve adalette otomatikman kalkacaktır. Böylece onların yerini otantik olmayan otorite, adaletsizlik, baskı ve zulüm alacaktır. Sonuç ise bozulma, yıkılma ve yok olma olacaktır, ki bu baskı yapan ve baskı yapılan içinde aynıdır, ikisinde de bu yıkılıştan kurtuluşu yoktur. Onun içindir ki, eşitler arasında otantik olmayarak ortaya çıkan, bir varlığın diğer varlığa baskısı zulüm ve zorbalıktır. Bu baskı ve zulüm bir

tarafın diğerk bir tarafa yaptığı baskı olarak görünup bir tarafın zararına diğerk tarafın da faydasına imiş gibi algılanılabılır, fakat otantik denge bozulduğu için her iki tarafında zararınadır. Bu noktada oluşan zararın tesbiti, insan değerlerine göre değişkenlik göstersedek, otantik İlah kurallarına göre belirlenmiş ana değerlerle sabitlenmiştir.

Zaten eşitliğin kendi içinde kuralları vardır. Önce varlıkları nitelik ve niceliklerine bakarak unitelere ayırır sonra bu unite içinde aynılık vasıfları taşıyan varlıkları gruplaştırır buna göre de benzerlik ve zıtlıklarını kıyaslayıp karşılaştırma imkanı verir. Gördük ki, bazı özel durumlar hariç, insanlar fiziksel, ruhsal, akıl ve irade verilmesi açısından eşitirler. Sadece verilen akılı ve iradeyi kullanak hür seçtikleri ilah, yani hayatlarını düzene koyan değerleri seçmede değişkenlik göstermektedirler. Onun için, insanlık bütün vasıfları ile kendince bir ünitedir, bireyler kim olursa olsun, hangi yöreden, hangi renkten, hangi cinsten olursa olsun aynı ünitenin parçasıdır. şayet bir parçaya bir fayda veya bir zarar dokunsa, tüm unite bunlardan etkilenir. Örneğin, bütün bir daireye merkezden başka bir yere bir nokta dahi koysanız, o artık bir fazla noktalı bir daire olarak vasıflandırılacaktır. Bu durumda, bir noktayı bazı bireylerin görmemezlikten gelmesi gerçeği ve sonucu değiştiremez.

şayet, tertemiz bir daireye merkez nokta harici bir sürü noktalar konulsa bunlar hem bütünde hem de tek tek bir çok şeyi temsil edebilirler. Biliyoruz ki sebep ve sonucu tesbit edebilmek için hem bireyi hem de bütünü incelemek gerekir ki bu da ayrıca detaylı çalışma içerir. *“Modern duygu teorikleri, bireysel ve sosyal geçmiş dağarcığının bireysel değerlere göre dolu olacağı için bireylerin anlaşılabilinmesi uzun ve karmaşık bir sürü çalışma gerektirecektir.(Alasdair MacIntyre (1983:31))”* derler.⁴³⁸ Onun için.

---

438 -'Authenticity in Culture, Self and Society (2009)' s; 241

otantik ana temel oluşturmak, hayatın her alanında bağımsız, tarafsız ve kesin değerler oluşturmak için gereklidir. Çünkü, ister bireysel, ister evrensel olsun, zaman, mekan ve enerjiye bağımlı eşitler tarafından veya eşitler arasında eşitlik otantike edilemez ve eşitler üstü değer mercii gereklidir.

Bu noktada da eşitlik ve nicelik arasındaki fark iyice anlaşılmalıdır. Gördük ki, sadece bir Yaratıcı var ve her şeyin kaynağı O ve O'nun hiç bir alanda eşi ve eş değerde olacak başka bir varlık yok. İnsanları ele aldığımız da görüyoruz ki, bir taraftan eşitlik varken diğer taraftan da bireysellik var ve hiç biri diğerinin aynı değil. Örneğin, insanın fiziksel yapısı olması eşit fakat hiç bir yapının birbirine benzememeşi bireyselliktir, yapıda bulunan madde aynı, ana detaylar aynı fakat ince detaylar hiç bir şekilde aynı değildir. Her insanın algı, analiz and veri yeteneği vardır, fakat algılama yöntemi son derece aynı, algılanan ise son derece ayrıdır. İrade ve akıl da aynı, herkeste var olan şeylerdir fakat, yine son derece ayrı sonuçlar verecek şekillerde çalışırlar. Her insan, bir yandan eşsiz bir eşi daha olmayan insan, diğer yandan da herkes gibi bir insandır. Bu durumda her bir birey bir ünite içinde eşit olarak nitelendirilebilir, fakat aynı olarak nitelendirilemezler. Buna göre, insanın bir ünitenin içinde bireysel ve eşit olması, eşsiz aynısı bulunmayan bir var olması demek değildir. Hiç bir şekilde benzeri olmamak sadece otantik olan İlah ve Rab olan Yaratıcı'ya aittir. O'nun ne eşi, ne de benzeri vardır. O'nun ne ünitesi ne eşi ne de aynısı vardır. Yaratıcı her şeyin origine edildiği kaynaktır, zaman, mekan ve hareketin olduğu evrende gözle görünmesede kendisinin koymuş olduğu kural, kanun ve otoritesinden dolayı kendi varlığını bildiren bir güce sahiptir.

Onun için, hürriyet, eşitlik ve adalet ancak ve ancak böyle insan üstü bir gücün İlah olarak seçilmesi ile mümkün olacaktır. Çünkü, aksi takdirde hiç bir değer insan varsayımından bağımsız olamayacaktır.

Şimdi geri dönüp tek kaynak olan Yaratan ve yaratılanlar arasında ki ilişki türlerine, enerji dalga sınır sonu davranışlarına, iki veya üç boyutlu dalgaların birbirlerine yapıcı (+) ve yıkıcı (-) girişimlerinin ışığı altında bir kez daha bakalım. Bu bize tabiatın doğal kural ve kanunlarını sergileyerek Yaratıcı'nın İlah seçilmesinin zarureti bir kez daha ispatlayacaktır. Bu aynı zamanda, insanların otantik bilgiye (Vahiy) olan zarureti de bir kere daha ortaya koyacaktır.

Aslında, doğal ve bilimsel kuarallara ve kanunlara tabi olmayan, yani otantik olmayan hiç bir varlık yoktur. İnsanların akıl ve iredesinde yer alan kısıtlı algı ve veri hiç bir varlığın otantik oluşunu engelleyip kısıtlayamaz. İşte, bizim, bu konularda uzman olan kişilerden beklediğimiz İlah kelimesinin tanımının yeniden otantik olarak araştırmaya tabi tutulmasıdır. Bu durumda, tarafsız ve otantik olarak tanımlanabilecek İlah kelime anlamı ve hayata uygulanışı şu anda neredeyse tamamen tıkanmış olan fiziksel ve meta-fiziksel ilimlerinin yollarını gelecek için sonuna kadar açacaktır. Bu içinde yaşadığımız bipolar boyutlu dünyada pozitif ve negatif kutuplaşmaların ne kadar gerekli olduğunun farkındayız. O halde, ana dengenin, yani equilibriumun tesbiti, değerlendirilmesi ve tanımı da yaşam için bir zaruret olduğunu kabul etmeliyiz. Çünkü, hayat sistemi onun etrafında dönmekte, her varlığa hürriyet eşitlik ve adalet ona ve ondaki kaynağa otantik bağlanmakla ancak elde edilebilmektedir. Bu Yaratan ve görünür görünmez her türlü yaratılanların arasında görünmeyen bir bağıdır. Sadece insan iradeli ve gönüllü olarak bu bağı tutunmakla ve gönüllü geri yanıt vermekle yükümlüdür. Diğer varlıklar ise her halükarda otomatikman ona bağlıdırlar ve otomatik enerji alış veriş yapılmaktadır.

Otantik bağ kurma seçiminde Vahiy, yani otantik İlahi bilgi kaynağı kadar, insanların bu bilgiyi pratiğe koyabilmeleri için kendileri gibi insan olan otantik bir rol model zarureti de vardır. Çünkü, İlah'ın

sunduğu ana prensipler yanı sıra insanların yöresel değerlere, coğrafi koşullara, zaman ve mekana bağlı, toplumsal ve kültürel ek kural ve kanunlara da ihtiyaçları vardır. Bütün bu karmaşık ek vey an sistemlerin otantik çalışması, merkezden, equilibriumdan kopmaması için otantik role modele ihtiyaç vardır. Bu rol modellerin de insan olması ve insan üstü güç ile otantik özel bağlarının bulunması da zaruridir. İnsanlara rol model olan insanlar kendilerince başka bir merkez, equilibrium ve dış sınır oluşturamazlar. Role modellerin Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı Modelini hem kendilerinin uygulaması hem de her insanın uygulamaya koyabilmesi için aynı Yaratıcı'yı İlah olarak seçerek örneklerle Pratik olarak göstermesi gerekmektedir.

Ne var ki, ikinci kaynaklar ana temel olan equilibrium yerine koyulmaya çalışılırsa iki tarafıda açık olduğu için her yere savrulacak, ona tutunmaya çalışanları da savuracaktır. *“Dinamik anlama göre, var olan veya var sayılan bir dengeyi çizgisinin iki ucunun davranışı ve potensiyel alternatif kutuplaşmaları belilerler. Bu altarnatif kutuplaşma, şayet güçlü aktive olursa nötreleşme oluşabilir. Dinamik potensiyel ise iki potensiyel rol ile yüklüdür, arabulucu veya yüklenicidir ki bunlar diğerlerinden ayrılırlar, onun için ya bu görevde zorlanırlar ya da içinde boğulurlar.”*⁴³⁹ Burada aktivenin ve nötr olmanın ne kadar anlaşılır açıklandığını tartışabiliriz fakat, tartışma götürmeyen tarafı burada yine İlah mefhumuna kesinlikle yer verimeyişidir.

Şimdi biliyoruz ki eşitler birbirlerini nötralize edememektedirler. Ancak değişik yoğunlukları kadar birbirleri ile alış veriş yapabilmektedirler ki bu hiç bir zaman tam bir nötreleşme imkanı vermemektedir. Tam nötreleşme ancak sabit sınır sonu dalga davranışı

---

439 439-‘Social Interaction Systems’, ‘Theory and Measurements (2001)’ s; 21

ile olmakta bu da sadece Yaratıcı'nın İlah seçilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu durumda, temeli otantik olmayan ilah değerleri ile insanlar hür, eşit ve adalet içinde yaşamaları mümkün olamayacaktır. Buna göre de insanlar arasında ne geçmiş, ne gelecek ne de umut olacak sadece korku, baskı, kölelik, eşitsizlik ve adaletsizlik yer alacaktır. İster bu, insanın kendi içinde olsun ister toplum içinde istersede toplumlar arasında durum değişmeyecektir. Zaruri olan otantik equilibriumun olmadığı yerde, onun yerini otantik olmayan insan hayal gücü, varsayımına dayanan taraflı, hatta kasıtlı taraflı denge çizgisi koymaktadırlar. Onun için de sabit sınır sonu dalga davranışı ne bireyde ne de toplumlarda yer alamamakta, ne positif ne de negatif tam bir nötreleşme oluşmamaktadır. Aynı zamanda ana Yaratıcı enerji kaynağına doğru yönelinmediği için, korkulardan arındırıp umut verecek devamlı bir güç de alınmamaktadır.

Sadece İlah ile insan kalbi arasında oluşabilen Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı'nı hatırlarsak göreceğiz ki, geri dönen dalga gelen dalga ile buluştuğunda depolarizasyon yapıyor ve nötrleştiriyordu. Aynı denge çizgisi, equilibrium üzerinde hareket eden bu dalgalar, değerleri aynı olduğu sürece birbirlerini ardı ardına tamamen nötreleştirerek hedeflerine ulaşmaktadırlar. Değerleri aynı olmasa bile, değerlerini azaltarak veya çoğaltarak birbirlerine zülüm etmez, zorlamaz, yine uyum içinde hedeflerine varana kadar birbirlerini dengeleyerek giderler. İşte bu sistem eşit varlıklar arasında kesinlikle yer alamaz. Onun için de aralarında tam bir nötreleşme de söz konusu olamaz.

Böylece, İlah olarak Yaratıcı'ya yönelmeyip, kendisine, başkasına veya başka tür yaratılmış şeylere yönelen insanlarda hiç bir zaman tam bir nötreleşme olmayacak bireylerin kendi bedeninde, ruhunda ve psikolojisinde denge bozulduğu için toplum da hür, eşit ve adaletli bireylerden meydana gelmiş olamayacaktır. Onun için hem bireylerde hem de toplumlarda bir sürü hastalıkları baş gösterecektir. Dengesiz

insanların önce kendisini sonra etrafındakileri harab ettiği gibi toplumlarda aynı yapacaktır. Bu durumda olan ne birey ne de toplum hiç bir zaman gerçek anlamda bir bütün ünite olamayacaktır. Kendi içinde bütünlük sağlayamayan da daima eksik ve arızalı addedilecektir. Sonuç olarak anlıyoruz ki, tek Yaratıcı olan İlah olarak seçilmediği sürece, İlah ve insan kalbi arasında sabit sınır sonu dalga davranışı yer alamıyacaktır. O zaman da ne huzuru ve bütünlüğü elde etmiş bir birey, toplum ve de tüm insanlığı içine alan evrensel bir ünite oluşamayacak, hürriyet, eşitlik ve adalet dengesi de kurulamayacaktır.

Ayrıca, temel kod ve koordineleri bildiren otantik bilgi, irade, kabiliyet, zaman ve mekan olmadan insanlar ne İlah, ne kendisi, ne de toplumda birbirleri ile otantik bağ kuramazlardı. Çünkü, insan üstü bilgi ve kabiliyetlerin, insan üstü akıl ve iradenin ve de insan üstü zamansız kod ve koordinelerin pratiğe konulabilmesi için hareketin yer aldığı zaman ve mekana ihtiyaç vardır. Şayet bu böyle olmasaydı hürriyet, eşitlik ve adalet tanımları altında bağımsız dengeyi koruyan kanun ve kurallar koymak mümkün olmazdı. Bu durumda da ne bireysel, ne kültürel, ne toplumsal ne de evrensel hür ve eşit kimliklerin adaletli bir şekilde yer olması söz konusu bile olamazdı. Ne var ki, insan isteği ve gayreti olmadan, bilgi edinerek hem Yaratıcı, hem Vahiy, hem de bilimle bağ kurmaya çalışmasaydı, bütün bunları bilmekten anlamaktan ve kendi haklarını, hürriyet, eşitlik ve adalet içinde aramaktan, almayı veya vermeyi bilmekten yoksun ve aciz kalırdı.

Ne olursa, kim olursa olsun, içinde yaşadığımız boyuttaki yaşam zaman, mekan ve enerji, yani harekete dayanmaktadır ve bütün bunlar da değişgenlik içermektedir. Sadece gözle görünmeyen ana kaynaktan, yani İlah'tan insan iradesine oradan da kalbine ulaşan, orada otantik bir inançla düğümlenen enerji equilibriumu, bulunduğumuz boyutun zaman ve mekan mefhumuna tabi değildir. Bulunduğu boyutta insanın

iradesi aracılığı ile kalbine ulaşan bu enerji yoğunluğunun derecesine eşit veya daha yüksek başka bir enerji yoğunluğu yoktur. Onun içindir ki insan sınırlı vasıflar içinde sınırsız vasıflara sahiptir. Buna binaen, sınırlı ve sınırsız değerleri kendi sınırları veya da sınırsızlıkları içerisinde analize etmeli, bilinen ve bilinmeyen denklemleri yaparak tartışmalarını otantik temellere yerleştirmelidir.

Bir kez sınırlı ve sınırsız alemlerin değerleri yap boz parçaları halinde insanın önüne düzülerek tüm resim görülüp anlaşıldıktan sonra parçalardan istenilen tekrardan ele alınarak tek tek inceleme yapılabilir. Bu durumda insan resmin tamamını görmüş ve bu resmin arkasındaki Güçü, İlah'ını bir bütün olarak bilmiş olacağından, O sınırsız Güç'ün sınırlı boyutta görünemeyeceğini anlayacak ve görünenle O'nun varlığını araştırmak, bulmak ispat etmek durumunda kalacaktır. Sonuç olarak, zaman ve mekana bağlı olmayan fakat zaman ve mekanda varlığı ve birliği otantike edilebilen fakat şekli, şemali, mekanı otantike edilemeyen İlah,ı akıl ve irade yolu ile kalp tasdik edebilir, ki buna '*iman*' denir. Görünen otantike edilene dayanarak, görünmeyen ve otantike edilemeyene inanmak.

Zaten bütün alemlerdeki değerleri otantik olarak bilmek sadece Yaratıcı olan tek İlah'a aittir. İnsanın o derece akıl ve iradeye ulaşamayacağı için de bu bütünü tam bilmesi mümkünat içerisinde değildir. Bilgi otantik verilere dayanmadığı takdirde geriye sadece varsayım, tahmin kalır ki o da zaten tüm kapasite ile bile çalışmayan insan akıl ve iradesini karıştırmaktan başka bir işe yaramazdı, fakat gelecek ne gösterir bilinmez. İkinci derece bilgi kaynağı olan insan arayışı sonucu ortaya çıkan bilgi kaynağının ve bilginin otantike edilmesi ise başlı başına karmaşık bir alandır. Ne var ki bu konu bizim konu alanımız dışında kalmaktadır ve umulur ki bu konunun uzmanlarında bu konuları İlah ve insan ilişkisi ışığı altında tekrar gözden geçirirler.

Kısaca diyebiliriz ki, sosyal etkileşimler, oluşumlar ve gelişmeler, bireylerin hem kendi içlerinde, hem başkaları, hem de İlah'ı arasında yer alan, zaman, mekan ve enerji ilişkilerini ve bağlaşımlarını da içeren davranışlardır. Her bireyin kendi kişiliğini ve kimliğini, başkalarının kişiliğini ve kimliğini ve de İlah'ının vasıflarını ana hatları ile tesbit edebilmesi, otantik, bağımsız ve insanüstü bilgi kaynağının var oluşuna bağlıdır. Bu ana temel prensipleri kullanarak kendisinin kendisine, kendisinin başkalarına, başkalarının kendisine, başkalarının başkalarına ve her bir varlığın da İlah'la olan ilişki derecelerini ve etkilerini otantik bilgi kaynağına oturtma imkanına sahip olacaktır. İnsanın içinde yaşamını sürdüreceği, son derece hassas olan insan varlığı ve duygularını, son derece büyük ve karmaşık olan bireysel, toplumsal ve evrensel sistemleri içeren bu alanlarda ilişkilerin geçerli bir şekilde değerlendirilmesi için insan üstü otantik, sarsılmaz ve tarafsız yapılmış bir tasdik merci-i olması zaruridir. İnsan için işte bu nokta da hayati önem taşımaktadır. Kendisini, başkalarını ya da İlah'ını arar ve değerlendirirken, ikinci veya üçüncü değerler olan cinsiyet, renk, mevki, mülk ve servet, ana değerler olan hürriyet, eşitlik ve adaleti zedelememelidir.

d) Kimliğin, kişiliğin, duyguların ve davranışların

Psikolojiye ve topluma aksetmesi:

Görürüz ki, insan hisleri, duyguları, akıl ve iradesi olan ve bunların açığa çıkması için fiziksel, zihinsel, psikolojik, kültürel ve sosyal alanlara ihtiyacı olan bir varlıktır. Her biri diğerinden karşılıklı bir şekilde etkilenmektedirler. Her bir birey eşit değer taşır, onun için de bu konu hem bireysel hem de hep birlikte araştırılması gereken konuları içerir. Duygu verileri bireylerin algı ürünleridir, günlük ve

toplum hayatında anahtar nokta rolü oynarlar. Çünkü onlar bireylerin iç kişilik ve kimliklerinin dışı vurmış şeklidir. O halde, bireyler tarafından yayılarak kültürel ve sosyal davranışlar haline gelen, bireylere, kültürlere kimlik ve kişilik oluşturan duyguların oluşum ve gelişiminin otantik bilgiye dayanma zorunluğu vardır.

Şimdi yukarıda sorduğumuz benzer soruları kişilik oluşturulması açısından da sorabiliriz: Gerçek ve hakikat tesbitinde, bilgi ve değerlendirme sadece bireylerin kişisel akıl ve iradelerine, doyu algılarına, felsefeye, metafizige veya da sadece fiziksel bilime dayanmak yeterli olabilir mi? Bunlardan alınan veriler insanlara kişilik, kimlik vermede adaleti koruyup onları tatmin edebilir mi? Kim kimin kişiliğini, kimliğini oluşturan duyguları ve davranışları biçimlendirime, belirleme hakkı vardır? Bu kişilik ve kimliklerin oluşumunun arkasındaki sebepleri, katkısız ve tarafsız bir şekilde nasıl elde edebiliriz? Sonuçlarla sadece bireylerin duygularını dengelemekle kalmayıp, hürriyet eşitlik ve adaleti de nasıl dengede tutabiliriz?

Aristoteles'in insanın kendisine konsantre olduğunu yukarıda görmüştük, Metafiziğin girişinde derki "*İnsanlarda tabiatı gereği bilme isteği vardır.*"⁴⁴⁰ Öbür taraftan Eflatun bilginin kaynağına konsantre olur ve derki "*İlk önce değer gelir; sonra uyum; üçüncü sebep; dördüncü bilgi; beşinci katıksız mutluluktur.*"⁴⁴¹ Her halukarda, ikiside başka noktalara odaklansalarda insanın doğal olarak bir Yaratıcı tarafından düzenlendiğini vurgularlar. Aynı zamanda da, bir bilginin gerçek olup olmadığını anlamak için kıyaslayıp karşılaştıracak otantik bir değer ölçüsüne sahip olunması gerektiğini savunurlar. Bu da gösteriyor ki, gerçek bilgi insan tabiatını içeren gerçek kod ve koordineleri içererek kendisi, İlah'ı ve etrafı ile doğru bağlar kurmasını sağlayacaktır. Böylece de sonuç da gerçek mutluluğa erişmek

440- 'Aristotle Dictionary (1962)' s; 315 (ME-1.1.980a29)

441- 'The Essential Plato (1999)' s; 1200

olacaktır. Bu temele dayanarak, Aristo bilginin '*gerekliliği*' ve '*zarureti*' hakkında, Plato da bilginin '*saflığı*' ve '*kirliliği*' hakkında konuşmuşlardır. Ne var ki, her ikisinde saf gerçek, saf sebep, ilk presip kaynak ve daha birçok önemli noktalar etrafında dolanıp durmalarına rağmen, asıl püf nokta olan insanın '*İlah seçme*' konusuna, bu saf gerçeğin ve kaynağın O tek İlah'tan olmasının gereksimine ve seçilmesindeki kullanılması gereken saf gerçek değerlere ve bu seçimin zaruretine dokunmamışlardır. Bu seçim yapılırken tek saf bilginin Vahiy, peygamberlerin de bu saf bigiyi saf bir şekilde rol model olarak sergilediklerinden bahsetmemişlerdir. Sınırsız hürriyet, eşitlik ve adaletin ancak ve ancak böyle oluşacak bir denge ile elde edileceğinden söz etmemişlerdir. Sadece bireysel mutluluk üzerine yoğunlanıp, nasıl elde edilebilir diye sadece insanı araştırmışlardır, ki bu da çok tehlikeli kısır bir döngüden başka birşey değildir.

Açıkça görünmektedir ki, insanda doğal olarak öğrenme arzusu vardır. Yine biliyoruz ki, bilgi edinmenin bir çok çeşit kaynak ve yolları da vardır. Şayet insanlık bilgiyi sadece bilime veya sadece inanca kısıtlayıp ikisini bir araya koyup hayat vermez ise gerçeğe ulaşması da mümkün olamayacaktır. İnsan, bir taraftan Büyük Patlama ile gelen ışık dalgalarının kural ve kanunlarını, diğer bir taraftan görünmeyen enerji davranışlarını, bunun yanı sıra da insan duygularını ve sergilediği enerji akım sistemini ve onların taşıdığı bireysel ruhi anlayışı bilmezse, nasıl hayatı ve bu hayatı düzene koyan Kaynağı anlayabilir gerçeği araştırmak için gayret gösterebilir. Yaratılmışların ana kısmının, yani %99.6'sının doğrudan otomatik olduğunu gördük. Geri kalan bir kısmında dolaylı veya şartlı otomatik olduğunu gördük. Bazı konularında bilimsel ispatlandığını biliyoruz, geriye kalanın da ne kadar olacağını tahmin etmek çok zor olmasa gerek. Bu durumda vahiy ilmini göz ardı edip sadece bilime dayanmak demek, insanın kabiliyetini aşan, aklının ulaşamadığı onca bilginin özüne, ruhuna dolayısı ile de İlahi gerçeğe ulaşmamak demek olacaktır.

Şayet, insan bilgide sadece metafiziğe dayanacak olsa, bu sefer görünen ve görünmeyen yönleri ile insanlık bulunduğumuz boyuta sıkışıp kalacak, hür ve pratik iradenin sırlarına eremeyecektir. Bilimsel ispatlanınca da bilim içerisinde kalacak insan varlığının bütününe hitap edemeyecektir. Aristoteles'e göre, "*(ilk felsefe) Oluşu ve şimdiye kadar gelişi araştıran bilim dalıdır ki o, mahiyetin özüne, doğasına ve kendi içinde miras olarak süregelen bireysel ve evrensel değerlere saygı duyar.*"⁴⁴² Aksi takdirde, bütün değerler hayal gücü ve fanteziler kategorisinde sıkışıp kalırlardı. Çünkü, bireysel ve evrensel değerleri asıl seviyelerine göre doğrulamak mümkün olmazdı.

Şayet bilgi, sadece insanların bireysel akılına ve erdemine dayansaydı, muhakkak ki, doğal olarak bireysel değişik taraflı bir temele dayanırdı. Bu durumda ne gibi yardım alınırsa alınsın sebepler sonuç konusu çok problemlili bir konu olarak çıkardı karşımıza. Çünkü, her bir birey, bireysel dağarcığının yardımı ile bilgisini kullanarak sonuca kendi bireysel anlayışı ile varacaktı. Onun için de her olay başka başka algı ve vergi sonucu ortaya ayrı değerlerde çıkacaktı. Platon bu noktada iyi ve kötü ruhlardan da bahseder fakat ruhların varlığının bilimsel ispatını sunmadığı gibi, kaynak da göstermez ve hatta ruhların iyi veya kötü olduğunu nasıl ispat edip otantike edileceğini de göstermez. Fakat, der ki, "*...adalet ruhun mükemmeliğidir, adaletsizlik ise ruhun zaafı ve kusurudur... bu durumda adaletli insan güzel ve mutlu yaşayacak, adaletsiz insan ise mutsuz ve kötü...*"⁴⁴³ Elimizde olmayan nedenlerden, yanlış tercüme ve değişme, dolayısı ile yapıyor olabileceğimiz hatalı eleştirilerden dolayı bu değerli alimlerden özür dilemeliyiz. Fakat, sundukları konular başlı başına tartışmaya açılması gereken konulardır ve günümüz açısından yeniden incelenmelidirler.

442-'Aristotle Dictionary (1962)' s; 343 (ME-5.1.1026a30-32)

443-'Plato the Republic (2000)' s; 36 (353e)

Bu zamana kadar edindiğimiz bilgiler ışığı altında yeniden düşünüp kendimize yeniden sorabiliriz. İnsan, geçmiş zamanlarda da olsa, şimdiki zamanda da olsa Yaratıcı Kaynak'an, yani tek ve gerçek olan İlah'tan, Vahiy bilgisi gelmese idi, şu anda ulaştığı bilgilere ulaşabilirmiydi? Ruh, ruhaniyet, melekler, şeytan, Cennet, Cehennem, iyi ve kötü olarak değerlendirilmeye muhtaç moral değerleri otantik olarak bilmek, anlamak ve tatbik etmek mümkün olabilirmiydi? Yukarıda geçen insan iradesi evren boyutunun üstündedir tezini kabul etsek bile, şayet Yaratan'dan gelen Vahiy bilgisi olmasaydı, insan iradesi ve bilinci herşeyi anlayıp kavrayabilirmiydi?

Saf iradenin herşeyi mükemmel bir şekilde bilebileceği kapasitesi tartışma konusu olabilir. Fakat irade ancak bilgi ve terbiye ile saf hale gelebilir. Çünkü, saf irade kendi yapısından başka yoğunlukta olan varlıklarla birleşmesi sonucu saflığını kaybetmiştir. Bunun içindir ki insanların bireysel ve evrensel temel değerlerini belirleyen ve kişiliklerin oluşturulmasında kullanılan insan üstü Vahiy bilgisi zaruridir. Ancak bu durumda insanlar arasında hürriyet, eşitlik ve adalet uygulanabilir. Aksi takdirde, *“taklitci, (geleneği, kültürü, peygamberi taklit eden kişi) ne iyilik ne de kötülük hakkında taklit ettiklerinin doğruluğunu bilemeyecek ve kesin bilgi sahibi olamayacaktır.”*⁴⁴⁴ Aynı zamanda orijinal otantik hareket bilinip görünmeden taklit edilmesi de mümkün değildir. Şayet orijinal kaynak olmasa, zincirleme oluşan taklidinde olması mümkün olamazdı.

İnsan hayatının temeli Vahiy değerlerine oturmalı denebilir, fakat Vahy'in otantik olup olmadığını araştırmak da Vahy'i hayat ölçüsü olarak seçen insanların birinci görevidir. Çünkü, görünen görünmeyen alemlerdeki olması gereken hürriyet, eşitlik ve adalet ancak otantik Vahiy ile mümkün olacaktır. Bir başka deyimle hayatı bir taraftan sıfır

---

⁴⁴⁴-Plato the Republic (2000)' s; 322 (602a)

noktası olan merkeze oturtan, bir taraftan da dış sınır çemberini belirleyerek insanın sonsuzluk yolculuğuna yardımcı olan değerlerdir. Örneğin, sanat dünyasında bile kopya edilen her şeyin bir orijinal olması zarureti vardır. Orijinal sanat sadece onu ilk yapan sanatçıya aittir, onu sonradan taklit edenler ise her zaman taklitçi olarak kalacaktır. Kopya hiç bir zaman orijinal addedilemez. Bu demektir ki, orijinal sanat kendi orijinal sanatçısının kesin ispatıdır. Elbette, ortada bir çok kopya varsa orijinal sanatı tesbit etmek de bir sanat ister. Onun için, orijinal sanatçıyı arayan önce orijinal sanatı araştırıp bulmak zorundadır. Eşi ve benzeri olmayan sanat, Monaliza gibi, sanatçısını kendi varlığı ile tartışmasız ispat edebilmektedir. Kusursuz kopyalar yapılsa bile, orijinal olmayışları kolayca ispat edilebilir.

Günümüz Epistemolojisi bunu kolaylıkla yapabilmektedir. Orijinal çalışma insana orijinal sanatçısı hakkında gerekli bilgileri verir. İlah'ın değerlerine göre, orijinal Vahiy ilk önce her insanı 'Gerçek İlah' şemsiyesi altında hürriyet, eşitlik ve adalet temeline aynı mesafeye oturtmuş, her insana gereken bireysel ve evrensel değerleri sunduktan sonra, bireysel İlah'a yönelişleri kişilerin kendi seçeneklerine bırakmış olmalıdır. Bu duruma göre, yolculuğa aynı mesafeden başlayan bireyler, kendi seçimlerine göre ya merkeze daha yaklaşmayı ya da oradan uzaklaşmayı seçebilmektedirler. Bu Yaratıcı ve yaratılanlar arasında olan ve herşeyi merkezinde tutan güçlü enerji çekimine tasavvufta 'Aşk' denilmektedir ve sadece insan bu akıma doğru irade seçimi ile diğer otomatik varlıklara kıyasla daha yakına gidebilme kabiliyetine sahiptir. İşte, merkeze aynı mesafede yaratılan insanlar, bireysel iyi ve kötü seçimleri ile merkeze yaklaşabilir veya da uzaklaşabilirler.

Şimdi biliyoruz ki, tüm varlığın merkez ile ilişkisi enerji bağı üzerine kurulmuştur ve enerji dalgaları varlıkların yoğunluk derecesine göre hareket etmektedir. Otantik enerji akım bağı bir yoğunluktan başka bir

yoğunluğa iletilirken belirli otantik işlemlerden geçmektedirler. İnsan iradesi ile seçilen ilah ve insan arasında da daha özel ince ayarlı bir enerji bağı oluşmaktadır. Yine gördük ki, insan ve ilah arasında oluşan bu bağı gücü insanın kendi seçimi ile oluşmaktadır. Onun için insan bu ağı kurmadan önce otantik ilah araştırması ve seçimi yapmak zorundadır. Bunun için insan iradesi saf ve sağlam, bilgiler de doğru olması gerekir. İkisi arasında ne kadar az engel, yani aşırı enerji yüklenmesi, bloke olması veya enerji kaçığı olmazsa, o kadar yaklaşma olacaktır. Bir insan doğa kurallarına ne kadar uygun yaşayabilirse o kadar üzüntü ve sevinç arasında denge kurabilir. Bu da insanın sıfır noktasına daha kolay ve çabuk ulaşmasına vesile olabilir. Denge dalgası merkeze yaklaştıkça daha çok başarı elde edilecektir. Öyleki, artı ve eksi enerji değerleri enerjinin öne doğru hareketi için zaruri olduğu kadar, sevinç ve üzüntü de insan enerjisini dengeleyen unsurlardır ve onu saf mutluluğa doğru götürmektedirler.

Yine gördük ki, ne fizik ne metafizik ne de insan iradesi, akli, fikri veya ruhu bütün insanların bireysel ve evrensel ihtiyaçlarını giderecek ince ayarlı otantik ve adil bilgi üretme kabiliyet ve kapasitesine sahip değildir. Bu nedenle Vahiy ile birlikte, Vahy'in nasıl pratiğe konulacağını gösteren insan rol modellerde de ihtiyaç vardır. Vahiy dilinde peygamber denilen bu rol modeller hayatın her alanında Vahy'in nasıl pratiğe konulacağını teşhir ederler ve Vahy'e inanan insanlarda o rol modelleri kopya ederler. Buradaki kopyanın anlamı Vahy'in pratik edilmesidir, peygamberlerin özel şahsiyetlerinin taklit edilmesi değildir. Peygamberlerin özel şahsiyetleri ve taklit edilen şahsiyetleri arasındaki farkda ayrı bir konudur ve yeni açılarla derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Bütün bunlar olurken, bu üç boyutlu alemde üç boyut kuralları geçerlidir. Zaman, mekan hareket ve mesafe alma bu üç boyut kuralı içindedir, diğer boyutlar bu kurallara uymayabilirler. Onun için, insan nereden geldi, nerede ve nereye gidiyor çok iyi bilmelidir. Bu sınırlı alemde, her boyutu kendisinde

toplayan insana, hür irade verip bütün boyutların bilgisini vermemek zulüm olurdu. Her şeyi yoktan var eden, varlığını devam ettiren Aşk ile yarattıklarını kendisine bağlı tutan Yaratıcı ise hiç zulüm yapmaz. En ufak bir zulüm olsa idi otomatik sistemlerde ahenk içinde çalışamazlardı.

İnsan daha bu içinde yaşadığı üç boyutlu alemin her kural ve kanununu bilemezken, başka alemlerin kurallarını nasıl bilirdi. Lakin, insan bilinenlerden bilinmeyenlere ulaşma kurallarını kullanarak onları da bilmeye çalışmalıdır. Yine anladık ki, merkeze yaklaştıkça merkezin çekimi daha çok artacak ve hayat daha kolaylaşacaktır. Daha çok çekim demek, daha çok huzur ve ahenk ve de daha çok mutluluk demek olacaktır. Bu mutluluk üzüntünün yok oluşundan değildir, fakat üzüntüden de pozitif enerji çıkarabilmeyi bilmek açısındanadır. Yaşadığımız boyutun zıtlar alemi olduğu görmüştük, bir şeyin varlığı ve değeri ancak zıddı ile bilinebilir. Onun için bu alemde üzüntü yok olursa mutlulukta yok olur, konu doğal olarak var olanı yok etmek değildir, konu onun dengede tutulması ve merkezden uzağa değil, merkeze doğru yol alınmasıdır. Merkeze doğru yaklaştıkça mutlu olmanın bir sebebi de, merkeze yaklaştıkça gerçekler daha berrak görünüp anlaşılmaya başlanıyor olmasıdır. Merkezden uzağa doğru gidilince de, hem enerji çekimine karşı çalışıldığı hem de gerçekler tam görünüp kavranılmadığı için insanda bilemedikleri konular hakkında vesvese ve kaygı meydana getirecektir. Aynı zamanda bu doğa kurallarının tersine çalışmak olduğu için sonuç daima hüsrana olacaktır. Çünkü, sadece gerçeği görememekle kalmayacak, var olan enerjisini de doğal çekimin zıddına çalıştırdığı için aşırı güç kullanmaktan bitap düşeceği için de artık ne aklını ne de iradesini kullanacak halı bile kalmayacaktır.

Bu nedenle, insanın bu evrendeki hedefi tamamen üzüntüden kurtulmak ve kesintisiz bir mutluluk elde etmek olmamalıdır.

Halihazırda var olan ahenk ile tüm varlığın kaynağına, kendi kendine ve de diğer tüm varlıklarla uyum içine girmeye çalışmak olmalıdır. Sokrates'in saf mutluluk dediği “Zevk, mutluluk, ruha özgü bir duygudur, oraya ait olduğu için ruh tarafından anında algılanır ve kendi doğası ile otomatikman bağdaştırır (ahenk kurar),”⁴⁴⁵ ve “Ağrı, üzüntü, ise zorlama veya baskı (ahenksizlik) ile yapılan işlevlerin sonucudur.”⁴⁴⁶ Oysaki, sevinç ve üzüntü; umut ve korku alanları insanın hem kendi içinde hen de başkaları ile olan ilişkilerinde kolayca dengesi bozulabilen alanlardır. Onun içindir ki, insanın yol gösteren otantik bilgiye ve de otantik rol modele zaruri ihtiyacı vardır. Aksi takdirde, insanların sayısınca değişik değerler ortaya çıkacak ve her birey kendisinin doğru olduğunu iddia edecektir. Bu duruma göre, ne duygular otantik olarak dengelenebilecek ne de insanlar arasında tam manası ile hürriyet, eşitlik ve adalet uygulanabilecektir. Aynı zamanda gördük ki, insanlar yapay zevk veya mutluluk elde ettiklerinde meydana gelen yapay sarhoşluk ve geçici mutluluk yüzünden hayatın bir parçası olan otantik ve zaruri pratik yaşam alanlarını ihmal etmektedirler. Ne yazık ki, insan mutluluğun aslına ulaşmak isterken, ulaşılan bu yapay zevk veya mutluluk için insan, ya kendi kendisini tökezletebilmekte ya da başkaları bu duyguları kullanarak kendisini istismar ederek sömürebilmektedir. Ki, bu konular da başlı başına bir araştırma alanıdır.

Aynı zamanda da bu tür yapay cesaret veren geçici mutluluklar, insanın kendisinde, etrafındakilerde, psikolojik, fiziksel ve sosyal zedelenmeler, yaralanmalar meydana getirebilir. Bunların bazılarının da ölümcül olabileceği göz önünde tutulmalıdır. Acı ve üzüntü de aynıdır. Bu duygu da yapay panik verebileceğinden insanın kendi sisteminde oluşacak bir şok, hem kendi varlığını ve sağlığını zedeleyip tehlikeye sokacağı gibi hem de etrafındakilerini zedeleyebilir ve hayati

445-‘Aristotle Dictionary (1962)’ s; 392 (RH-Bk. 1.11.1369b33-35)

446-‘Aristotle Dictionary (1962)’ s; 392 -379 (M M-1.12.1188a2-3)

tehlikelere sokabilir. Gördük ki, aşırı sevinç veya aşırı üzüntü zamanlarında insanın fiziksel ve zihinsel yapılarının ya bir bölümü, ya da tamamı bloke olabilmektedir.

Ne yazık ki, acı ve üzüntü de, mutluluk gibi insanların sömürülmesinde kullanılabilir. Acı çekme korkusu, gereken işlevlerin yapılmasını engelleyerek yine denge bozukluğuna mahal verecek zaman zaman da hayati tehlikeler oluşturabilecektir. Aslında, mutluluk ve üzüntü hayati dengede tutan gerçeklerdir, sağlık ve emniyet açısından her ikisinin de var olması zaruridir. Onun içindir ki, onları kod ve kurallarına göre kontrol etmeyi öğrenmek ve dengeye oturtmak, otantik bilgiye, rol modele olduğu kadar zamana da ihtiyaç vardır.

Doğal olarak, otantik uyum ahenk ve denge oluşturduğu için mutluluk, kaos ise uyumsuzluk ve denge bozukluğu ahenksizlik oluşturduğu için acı ve üzüntü vermektedir. Fakat, asıl anahtar nokta ise ikisinden birinin değerinde diğerinden fazla veya az olması veya da birinden birinin olmayışı, tüm dengeleri alt üst edecek olmasıdır. O halde, insanı sınırlı boyuttan sınırsız boyuta gitme yolunda ana faktörlerden olan sevinç ve üzüntünün ana kaynağı kim veya ne olabilir? Yine gördük ki, insanlar en başında Yaratıcı olan İlah'a aynı mesafede durmaktadırlar. O halde, hayat dairesi içerisinde, var olması zaruri bireysel ve evrensel sevinç ve üzüntü noktası nerede başlar ve nasıl dengeye sokulur? Her bir birey için ayrı ayrı başlama noktalarını vardır yoksa herkes aynı noktadan mı başlar? Bunlar da kesinlikle araştırılması gereken konulardır ve sorgulanabilir, fakat sorgulanmayan apaçık ortada olan kısım ise her bir bireyin aynı İlah şemsiyesi altında hür, eşit ve adaletle aynı mesafede duruyor olmasıdır. Onun için, bireysel mutluluk ve üzüntü de bireysel algı, analiz ve veri ile yaşanır ve de bireysel hareketlerle dışa vurur. Sonuç da yine, birazı diğer bireylere veya topluma aksetse bile aslında

hareketin sahibi olan bireyi etkiler. Bireysel ilah seçimi de aynıdır, direk ilah seçimi yapanı etkiler, etrafındakileri ancak dolaylı yollardan etkiler. Örneğin, otantik İlah seçiminde kurulacak olan enerji sabit sınırlar sonu dalga davranışı, ancak ve ancak seçen ve seçilen İlah arasında oluşacak ve bu değerlere göre yapılan hareketler sonucu da ötekilere aksedecektir.

Bu durumda, insan nerede, merkeze ne kadar uzaklıkta veya yakınlıkta olursa olsun otomatik çalışan varlığı, otomatikman enerji kaynağı ile doğru iletişim ile alış ve veri içine girecektir. Zaten de bu durumda zaman ve mekan da artık söz konusu olmaktan çıkacaktır. Çünkü, insan iradesi beden, ruh ve canla aynı kaynağı seçmiş bir bütün oluşturmuştur. Bu, İlah ile de birleşmenin birinci basamağıdır. Çünkü, insan sadece kendi tüm varlığını değil bütün varlıklarla da bir bütün olmuş, otantik olan enerji akımına, bir başka deyimle aşk çekimine kendisini gönüllü olarak bırakmayı seçmiştir. Böylece, bütün otantik otomatik enerjileri ve bilgileri kendi ana gövdesine indirmeye başlamış olacaktır. Her halukarda ana gövde, programlar orijinal ve niyet son derece samimi olsa bile insanın onları yükleyip çalıştırabilmesi için yine orijinal kod ve kordinelere ihtiyacı vardır. Bütün bunların asıl amacı da asıl İlah'ın gücünü ve herşeyin kaynağı olduğunu sergilemesidir. Yani, başa dönmek, asıl kaynaktan gelip asıl kaynağa dönmek demektir ki, tasavvufta buna ölmeden ölmek denmektedir.

Zaten doğa kanunlarına göre de otantik enerji bağlantılar aracılığı ile denge kurulmakta ve sistemler ahenkle çalışabilmektedirler. Böylece sebep ve sonuç zinciri var oluşun temel kanunu durumundadır. Sebep olan İlah seçimide seçime göre sonuçların meydana gelmesine vesile olmaktadır. Otantik olmayan bağlantılarda, gerekenden çok olan enerji sistemin sigortasını atıracak veya yığılım yapacak, az olan enerji de sistemin çalışması için yeterli enerjiyi sağlamıyacaktır. Ne var ki, bir kere doğru bağlantı kuruldu mu, Yaratıcı İlah olarak seçilip,

kalp, irade ve İlah dengesi kuruldu mu, kaynak olan otantik İlah'ın gücü aktive edildiği için O kaynak, kendi koymuş olduğu kural ve kanunları bile değiştirmeye gücü yetecektir. Yeri gelince de insan aklının ve iradesinin kavrayamayacağı mucizeler sergileyebilecektir. Mucizelerin gücü, kural ve kanunları insan aklı ve algıları ile anlayılamıyabilir, bilim ile anlatılamıyabilinir. Örneğin, Musa peygamber zamanında denizin ikiye ayrılması, İsa peygamber'in babasız doğması gibi. Bunlar çok özel mucizelerdir fakat insanların günlük hayatlarında da fark edilen veya edilemeyen çok mucizeler olabilmekte ve insan bunları akılla ifade etmekte zorlanabilmektedir. Fakat, unutmamalıdır ki, insanlar üç boyutlu evrende yaşamakla birlikte, çok boyuta sahip varlıklardır. Bu mucizeler başka boyutların anlaşılmasına vesile olabilir ve insanlığa fazladan güç ve küdret verebilir. İnsan duygularını, sıhhatini, sosyal ilişkilerini dengeleyen İlah ve insan ilişkisi de bir mucizedir ve biz bu mucizeyi anlamaya çalışmaktayız.

Bu noktada insan, şeklinin, gücünün, bilgisinin tarifi mümkün olmayan ve gözle görünmeyen bir İlah'ı seçecek ve onun varlığına şeksiz, şüphesiz inanacaktır, tam bu noktada '*iman*' işin içine girmektedir, insan anlayabildiği kadarını bilerek görerek otantik olarak kabul edecek, lakin anlayamadığı kısımları da otantik bildiklerine dayanıp, inanarak güvenerek kabul edecektir. İşte '*İman*' buna denmektedir. Bilmenin ne zaman imana dönüştüğü kişilere göre değişebilir ve bu konuda özel çalışma isteyen alanlardan birisidir. Her halükarda, her bireyin, inaçtan imana geçtiği bir noktası olacaktır. Çünkü, her varlığı planlayan, yaratan ve pratiğe koyan Yaratıcı Güç'ü, tam manası ile muhakkak ki sadece kendisi bilebilir. Hiç bir yaratılmış varlık O'nun gücü ve kapasitelerini tam anlama ve bilme kapasitesine sahip değildir. Bütün yaratılmışlar arasında sadece insanlar O gücü algılayıp bilinçli olarak bilme konusunda biraz daha fazla lütüflandırılmışlardır, hepsi o kadar.

Buna binaen, her birey durduğu yer neresi olursa olsun, iradesini, inançını ve imanını O kaynağa yönelterek bağ kurma imkanına sahiptir. Bu bağ kurma vasıfları insanın içindeki enerji ve O kaynağın enerjisi ile doğru orantılıdır ki, bu noktayı da enerji üzerine uzman olan şahıslar daha iyi anlatabilirler. Biz konumuza binaen, duyguların, mutluluk, üzüntü, umut ve korku anlarında iradeyi kullanarak, seçerek ve isteyerek O kaynağa yönelinmesine ve burada olabilecek aksaklıkların nasıl dengeleri alt üst edebileceğine bakalım. Anlamaya çalışalım ki, kişi ve ilahı arasında bilinçli, iradeli ve istekli olarak kurulan bağ enerji alanında neler yapıyor. Duygular aracılığı ile insana yüklenen fazla enerjiyi azaltma konusunda, yeterli yükseklik kazanamayan enerjiyi çoğaltma konusunda, dolayısıyla da fiziksel ve psikolojik dengelemeler konusunda ne gibi etki göstermektedir. Buradaki denge aklın, bilincin ve ruhun uyum içinde ahenkle çalışması demektir. Bu da bierlerin ruh ve beden sağlığını içerdiği kadar, toplum ruh ve beden sağlığını da içerir. Onun için, aynı zamanda, çok enerji yüklü sosyal gerginlikler veya da az enerjili zayıf sosyal ilişkilerde dengelenip ahenk içine girebilecektir. Sonuç olarakta, sağlık, ekonomik, eğitim ve kanuni anlaşmazlıklar da daha rahatlamış olacaktır.

Gördük ki, kural olarak Gerçek İlah ile insan kalbi arasında zaman ve mekan bulunmamaktadır, sadece insanın bunu algılaması bilinçli olarak tatbik etmesi gerekmektedir. İnsanın diğer varlıklarla olan ilişkisi ikinci sıradaki sebeplere dayanır ve sonuçta bu ilişkinin niteliğine göre oluşan kurallar çerçevesinde çalışır. Bütün bunları bilip kurallarına göre bilinçli yapmak sonucunda beden, ruh, can ve de sosyal ilişkiler otantik olarak çalışıp kişiyi ve de ilişki kurduğu her şeyi ahenk içine sokup merkeze doğru çekimi güçlendirecektir. Bu da doğal olarak mutluluk derecesinin yükselmesi demektir. Bu arada, otantik kural ve kanunlara göre hayatını düzene koyduktan sonra, insanın

kendisini veya başkalarını sebep olarak görmesi ve sonucu ya kendilerine ya da başkalarına mal etmesi, ya kendisinin merkeze varışını yavaşlatacak ya da merkezden başka yönlere çekilecektir. Bu durumda da kişinin gelişmesi engelenmiş olacaktır. Onun için, herşeyden önce kişinin İlah ile olan ilişkisi otantik temele sağlam bir şekilde oturtulmalıdır. Bu sağlam temele sağlam basarak doğru enerji alan insan, etrafı ile yaptığı muamelelerde sarsılısada düşmeden kaynaktan direk aldığı enerji ile güçlü bir şekilde yoluna devam edebilecektir. Kaynağına ve kendisine güvenen insan güçlü olduğu kadar da mutlu olacak, sevinç ve üzüntü için, ilk etapta ikinci kaynakları suçlamayacak, böylece temelini zayıf olan güçlere dayayarak kendisini de zayıflatmayacaktır.

Bu arada, ikinci sebepler tarafından denge ve ahenk bilinçli olarak bozulduğunda açığa çıkan iyi ve kötü mefhumlarının değerleri ve anlamları kendince bir araştırma alanıdır. Uzmanlar bu değerlerin üzerinde de durmalı ve niteliklerini ve her iki tarafa da olabilecek etkileri aydınlığa kavuşturulmalıdırlar. Örneğin, halkına zulüm eden bir önderin, ailesine zulüm eden bir insanın hem kişilikleri hem de yaptıklarının kendisindeki ve karşısındaki üzerine olan etkileri, sebepleri ve tarihesi araştırılmalıdır. Yaratıcı'nın kurallarına aykırı olan eylemler asla Yaratıcı'ya mal edilmemelidir.

Mutluluk ve üzüntünün yanı sıra diğer ana faktörler de umut ve korkudur demiştik, ki bunlar da hayati ehemmiyet taşıyan faktörlerdir. Bunlarda dengeli algılanıp, dengeli veriler oluşturulmadığı süreçte biyolojik, ruhsal ve sosyolojik önemli problemlere mahal verecektir. Hatta ve hatta ölme ve ödürmelere veya intihara kalkışmalara neden olabilecektir. İlah olarak Yaratıcı'yı bilinçli seçen insan umut ve korku anlarında da İlah ile zaman ve mekan olmadan ilişkide olduğu için, kendisi her iki durumda da güçlü olacaktır. İlk önce kaynağına yönelip ayaklarını sağlam yere basan insan ikinci sebepleri daha açık ve net

görecek dengeli olup olmadığını iradesi ile analiz edebilecek sebeplerini de anlamak için araştıracaktır. Bir kere Merkez ile sebepsiz, engelsiz bağlanıldımı, İlah ile insan arasında oluşan enerji sınır sonu dalga davranışı, Sabit Sınır Sonu Dalga Davranışı olacaktır. Bu method zamanı ve mekanı ortadan kalkacağı için, enerji nötrleşecek ve sistemi olumsuz etkilemeyecektir. Böylece akıl, irade ve kalp otantik çalışma kapasitelerini kaybetmeyeceklerdir. Bu da o an için zaman, mekan ve hareket gibi sınırlı sürtüşmelerin ortadan kalkmasını, dolayısı ile insanın enerji kaynağından tam bir güç desteği elde etmesini sağlayacak ve insan hareketlerini de ona göre yönlendirebilecektir. Sınırlar içinde oluşan sınırsızlık insana mantıklı düşünme zamanı verecektir.

İşte o zaman insan, hareketten önce hareketlerin, görmeden önce görmelerin, konuşmadan önce konuşmaların ve duymadan önce duyulmaların olabildiği aleme ulaşılmış demektir. Bu noktada olan veya olmayan şeyler yine üç boyutlu evrenin kanun ve kuralları ile açıklanamayabilir. Bu dereceye gelen insan artık mutluluk, üzüntü, korku ve umut kaygusundan kurtulup merkeze olan bağının, yani duyduğu aşkı kaybetme veya kazanma kaygusunu duymaya başlar. Böylece, insan seçtiği sınırsız güce sahip İlah'a dayanarak sınırsız bir güven içinde yoluna devam edecektir. Artık onlar için her şey açıkça görünmeye, onun içinde üç boyuta ait olan değerler, gereklilikleri kabul edildiği halde değer kaybetmeye başlarlar. Mutluluk ve üzüntü, umut ve korku kaynağı sadece İlah olduğu için ikinci planda yer alan sebeplere karşı minnet altında ezilmez, kin duymaz, onlardan korkusuna hareket etmez ve onlardan bir beklenti içine de girmezler. Ne var ki, bu nokta yine insan için tehlike arzeden bir noktadır, her ne olursa olsun İlah'ın koyduğu değerlere sadık kalmak zorunluluğu vardır. Bu sadakat insanı geri savrulmaktan veya da zamanından önce merkeze varmak arzusu ile yanıp kavrulmaktan koruyacaktır.

Netice olarak, insanın ikinci sebeplerle olan ilişkilerinde, itaat etmek veya edilmek gibi, teşekkür etmek veya edilmek gibi, bir şey istemek veya istenilmesi gibi durumlarda birbirleri ile hür, eşit ve adaletli bir şekilde muamele edecekler, birbirlerine baskı yapmayacak ve yapılmasına da müsaade etmeyeceklerdir. İnsanlar sosyal yapının hangi derecesinde olurlarsa olsunlar, ne iş yapıyorsa yapsınlar, görünüşleri, renkleri, biçimleri nasıl olursa olsun, Dünya'nın neresinde yaşarlarsa yaşasalar, Yaratıcı Güç olan İlah'ın karşısında aynı pozisyonda durmakta olduklarını bilirler. Her birey hem kendisine, hem etraflarındakilerine hem de İlah'ına karşı ayrı biçimlerde olsa da aynı sorumlulukları taşıdıklarının farkında olurlar.

Hiç bir birey, başka bir bireyin yerine geçemez, sadece kendisinden sorumludur. Hepsi, aynı kaynaktan, aynı sebeple ve aynı sonuç için uğraşmaktadırlar. Fakat, sonucun derecesi insanın hür ve iradeli olarak yapacağı seçime odaklıdır. Bu bireylerin manevi dereceleri de sadece İlah tarafından bilinir. Birey her ne kadar doğru hareket etse bile kendi derecesini dahi tam bilemez sadece tahmin edebilir. Başkalarının derecelerini bilmek ise imkansız bir şeydir. O halde, İlah olarak Yaratıcı'yı seçen insan için her insan hür ve eşittir ve İlah'ın adalet değeri üzere muamele edilmeyi hak ediyor demektir.

Buna binaen, fiziksellik ve cinsiyet ayırımı yapılamadığı gibi seçilen diğer din ve kültürlerde aynı değerlerle değerlendirilmelidir. Onun içindir ki, Yaratıcı'nın İlah seçilmesi sadece bireylerin kendi kişiliklerini değil, aile, iş, arkadaş ve her türlü sosyal ilişkilerinde dengeye oturtacaktır. Bunların sonucu da eğitime, ekonomiye, politikaya ve hayatın her alanına aksedecektir. Her şeye rağmen, insanlar Yaratıcı'dan başka ilahlar seçmeye çalışacaklardır, fakat onları hiç bir zaman otantike edemeyecekleri aşıkardır. Her halukarda, onlar kendilerine verilmiş olan hür ve iradeli seçme hakkını nasıl kullandıysalar öyle karşılık alacaklardır ve sonunda da, Yaratıcı olan

İlah'a kendileri cevap vereceklerdir. Çünkü, bu hak zaten herkese Yaratıcı tarafından bizatihi verilmiştir. İnsanların bu noktada birbirlerine hesap sorma hakları yoktur. Hiç bir kimsenin başka bir kimse ile hür İlah seçim hakkı arasına girme yetkisi yoktur. Bu sadece ve sadece birey ve Yaratıcı'sı arasında olan bir konudur. Bu arada Yaratıcı'yı İlah olarak seçen insan bencillik ve zan üzere yapılabilecek otantik olmayan bilgilerle, hangi zamana ve boyuta ait olursa olsun, hareket etmeyecektir. Çünkü, otantik olmayan, bencil duygularla bir şeyler anladığını sanan ve hareketlerini bunlar üzerine motive eden insanlar kendilerini kandırmaktan başka bir şey yapıyor olmayacaklardır. İnsan ilah seçimini yaptıktan, otantik bilgi kaynağını elde ettikten sonra rol model seçmek aşamasına gelir ki, her bir bireyin bir rol modeli vardır, ister farkında olsun ister olmasın. Başkalarından ve de kendi kişiliğinden bağımsız otantik bir rol model zaruridir. Bu rol model, insanlığa model oluştururken İlah'ın koyduğu değerlerden başka değerler koymamalıdır. Ancak o zaman her insanın duyu, psikoloji, biyoloji ve hareketlerine uygun bireysel ve evrensel değerlere ulaşılabilir.

Bütün bunlar, İlah'ın otantik olarak koyduğu kod ve kordineleri rol model olarak kendi kişiliğini araya katmadan yapması sonucu otantiklik kazanır. Her halükarda, bu rol modelin insan olması da zaruridir. Çünkü, diğer insanlar, bir insanın verilen değerleri nasıl pratiğe koyduğunu görüp taklit edebilmeleri gereklidir. Bu durumda da, her bireyin taklidi kendisince olacağı için, onlar da başkalarına otantik model olamazlar. Otantik model zaten peygamber olarak görevini yapmış, herkes de kendince oradan alacağını almıştır. Bunun aksini yapmak insanlar arasında hürriyet, eşitlik ve adaleti zedelemek, hatta yok etmek demek olacaktır. Bu da zaten otomatikman Vahy'in zaruretini bir kez daha ortaya koymaktadır. Vahiy olarak gelen değer ancak otantik örnek teşkil edecektir, aksi takdirde, bir bireyin diğer bireye ne yapmasını söylemesi veya göstermesi insanlar arasındaki

hürriyet eşitlik ve adaletin dengesini bozacağı için de zulüm meydana çıkacaktır. Onun içindir ki, rol model olarak gönderilen peygamberler bile kendi şahsi davranışları ile Vahiy üzere yaptıkları davranışları daima açıklığa kavuşturmuşlardır. Bu nokta göstermektedir ki, her bireyin İlah olarak Yaratıcı'yı seçmesi zaruridir. Otantik olan rol modeller Vahy'in yanısıra model oldukları konulara kendilerinden şahsi değerler katamazlar. Şayet böyle birşey yapsalardı otomatikman denge kaybolur ahenk bozulur, hürriyet, eşitlik ve adalet temelden yok olurdu.

Tarihe baktığımız zaman, her devirde, insanlar kendilerine modeller edinmişlerdir. Zamanımıza baktığımızda da aynı şeyleri görüyoruz. Bundan anlaşılıyor ki, insanların bir rol modele ihtiyacı vardır fakat söz konusu o modelin otantik olup olmayışıdır. Tarih bize gösteriyor ki otantik olmayan rol model seçilen veya zorla seçtirilenler hürriyet, eşitlik ve adalet dengesini bozdukları için zulüm üstüne zulümler ortaya çıkmış insanlık bu konularda ısrırap üzerine ısrırap çekmişlerdir. Günümüzde de durum çok değişmiş değildir. Bu durumda, aslında zulüm yapanda, yapılanda aynı durumdadır. Başkalarına zulüm yapan, kendisini emniyette zan etmesine rağmen karşısındakine yapmış olduğu zulüm, Serbest Sınır Sonu Dalga Savranışı kuralları gereğince iki misli enerji yüklenmesi ile geri dönüp kendisini daha çok etkiliyecektir. Onun için, kişi karşısındakine yaptığı zulümün gerçekte orantılı misli ile kendi kendisine yapmakta olduğunu anlamalıdır. Bu sadece kişilerin yaptığı zulüm olmayıp kültürel ve sosyal zulüm durumlarında da aynıdır. Otantik olmayan kültürel veya sosyal değerler, bireylerini etkiliyecek ve bireylerden yine bireysel algı ve veri değerlerinin eklenmesine orantılı olarak geri dönecektir. Onun için otantik İlah, otantik Vahiy ve otantik rol model tesbit edilmek zorundadır. Bu durumda ancak insanlık kendi kendisine baskı ve zulüm yapmaktan ve aralarındaki hürriyet eşitlik ve adaleti

zedelemekten kurtulabilirler. Böylece anlıyoruz ki, otantik olmayan örnek de insanlar için örnek olamaz.

Bazı insanlar başka insanların yaptığı güzelliklere ve iyiliklere hayranlık duyarak onların değerlerini pratik etme şekillerini kendilerine daha yakın bulup denemek isteyebilirler. Fakat, bilmelidirler ki o değerleri kişiler kendi algılarını kullanarak aldıkları için bu değerleri veri olarak dışa aktarmaları da değişik ve kişisel olacaktır. Burada kişilerin karakteri kadar eğitiminin de rolü büyüktür. Otantik değerlerde bulunan gaye ve hedef, merkez ve dış sınır şaşmadığı sürece bu değişik değerler yapılan otantik hareketleri süsleyecek, değerlere kişisellik verecek ve daha iyi, daha iyi yapılabilmesi için yeni yeni imkanlar sunabilecektir. Bu velevki bireysel, velevki kültürel, sosyal ya da evrensel seviyede olsun.

Grup veya devlet liderlerinin seçilmesinde de durum aynıdır. Onlar da otantik İlah'ın Vahiy aracılığı ile bildirdiği değerlere ve otantik rol modelin gösterdiği örnekler çerçevesi içinde ve de bu değerlere ters düşmeyen kültürel, coğrafik değerler kullanılarak seçilmelidir. Bu durumda seçilenin seçenler üzerine bir üstünlüğü olmayacaktır, çünkü onlar otantik İlah değerleri altında hürriyetlerini, eşitliklerini ve adaleti koruyacaklar ne kendilerine ne de başkalarına zulüm yapmadan aynı İlah otoritesi altında herkes kendisine düşen görevi yapmaya çalışacaktır. Örnek verecek olursak, rol modeller asıl görevi insanları, enerji dalgaları üzerinde bulunan nodlara yöneltilip o noktalarada bireyleri nötreleştirerek aralarında ki hürriyet, eşitlik ve adaleti sabitleyip yeniden bir sonraki nod ve dalga için enerji yüklenmelerini sağlamaktır.

Ne rol modellerin ne de seçilen liderlerin İlah olarak Yaratıcı'dan gelen otantik değerleri değiştirme yetkileri yoktur. Çünkü, ana değerlerde yapılacak en küçük bir değişiklik değerlerin otantikliğini

bozacağı için ya hiç çalışmayacak veya çalışmada doğru ve geçerli işlev yapamıyacak ve sisteme zarar verecektir. Ne var ki, bütün bunlara rağmen her birey İlah seçmede hürdür ve seçiminden de sadece kendisi sorumludur. Bir birey ilah seçiminden dolayı sadece kendisine değil etrafındakilere de zarar verirse, küçük büyük her verdiği zarar içinde sorumludur. Onun için hür seçim hakkı sınırı da bireylerin hürriyet, eşitlik ve adaletleri için zaruridir.

Otantik değerlere göre yapılmayan her düşünce ve hareketler;

“duyguların, ruhun ve duyguların etkilediği her alanda olumsuz tesir edecektir. Özü oluşturan bu değerler ister insanın kendi karakteri ister de dışardan verilen kişiliği sonucu olsun insanın algılamasını, anlamasını ve veri davranışlarını etkileyecektir. Ne var ki, bu öz değerler otantik olmadıkları sürece insan hiçbir zaman bu değerlerin asıl kaynağı ile direk link kuramayacaktır. Onun için bu öz değerler havada kalan duygular olarak adlandırılır, insan onları istediği yöne yönlendirebilir ve otantik kendi yerlerine yerleşmedikleri sürece sürüklenerek, sağlam bir yere tutunmadıkları için de oraya buraya sallanıp duracaklardır. İdrakta oluşan öz-algılamada değişiklik meydana getiren melikeler çok geniş bir alan oluşturmaktadır. Havada kalan güdü, empati, duygusal meta-deneyimler ve duygu regülasyonlarının aksine oluşunca, korku ve kızgınlık gibi ana temel duyguların oluşumunu tetikler. Bunlar, aynı zamanda temel duyguların yanısıra duygusal olmayan bazı işlevleride etkilerler.”⁴⁴⁷

447-2.bc.edu/‘Core Effect and the Psychological Construction of Emotion’ (2033.vol.110, no.1,145-172)

Bu konuda daha çok şey söylenebilir, her açıdan bakılabilir, fakat şu bir gerçektir ki, duygular insan üzerinde hem positif hem de negatif etki yapmaktadır. Bunun içindir ki öze hitap eden ana etkenler duyguların kontrolünün öğrenilmesinde hayati önem taşımaktadırlar. Şu da bir gerçektir ki, özün duygulara ve hareketlere aksetmesi konusu çok açık tarif edilmemiştir, fakat havada kalan duygu uçlarının nereye bağlanması gerektiğinden hiç bahsedilmemiştir. Onun içindir ki, Yaratıcı'nın bilgi kaynağını, duygu anlarında İlah'a yönelme zaruretini görmeyen insan için sadece duygular değil diğer insani konuları içeren her konu da havada asılı kalacak sağlam bir yere oturamayacaktır. İşte, otantik rol modellerin insanlara öğrettiği ilk nokta budur ve bilim bu modelin temelidir. Çünkü, insan ayağını sağlam yere basamazsa etrafına dikkatle bakıp analiz etme imkanı sağlayamaz. Hayat meşgalelerle dolu zaten, yerini belirlemeyen, etrafını göremeyen, nereye tutunacağını bilemeyen insan en zayıf müşgölde savrulup gidecektir. Otantik temel ve bilgi olmadan hür seçim ile hareket eden insanın, diğer ince ayarlarla ayarlanmış otomatik varlıklarla doğru orantıda ahenk içine girmesi kesinlikle mümkün olmazdı.

Şimdi biliyoruz ki, *“Duyguları düzene koymak insan özünün bilinçli ve kontrollü eğitiminin yapılmasından geçer ki buda, bireylerin kişiliğini kategorize edecektir.”*⁴⁴⁸ O halde, bireylerin hür, eşit ve adaletli bir temel üzere kategorize edilmesi en doğru olanıdır. Bu da sadece ve sadece tek Yaratıcı olan gücün İlah seçilmesi ve O'nun değerleri ile bireyler yetiştirmekle elde edilebilir. Bireyler ancak tek otantik sistem olan sistemle hem kendi içlerinde, hem başka otomatik sistemlerle hemde her sistemin kaynağı olan Yaratıcı ile ahenk oluşturarak hem bireysel kişilik hem de bir bütünlük kurabilirler. Verilen kod ve kordineler kolayca uygulandığı için sanat, bilim, ilim ve hatta bunlara dayanılarak kurulan hayaller bile uyum içinde çalışarak, hertarafa

---

448-2.bc.edu/'Core Affect and the Psychological Construction of Emotion' (2033.vol.110, no.1,145-172)

mutluluk saçacaklardır. İşte o zaman, insanların arasında bulunan en değerli kişisel cevherlerin ortaya çıkacağı aşikardır. Çünkü artık bireyler kısır döngü içinde düşünmek zorunda kalmayacak, ayakları dünyada iken başları Yaratan İlah'ın yanına ulaşabilecektir. Düzenini de kısıtlı insan yapısına sıkıştırmayacak İlah'ının düzeni ile alemleri dolaşacaktır. Açıkça görülmektedir ki, insan ikinci ve yapay kaynaklar arasında dolaşmaktan yeteri kadar sıkılmış, daralmış ve ısırdap çekmektedir ve de artık sağlam bir yere tutunmanın zamanı gelmiş ve geçmektedir.

Sonunda, ilah seçme konusunun zaruri ve hayati bir konu olduğunu gördük ve anladık. Bu konuda otantik bilgi ve rol model kadar bu yolculuğu otantik ilimleri ile aydınlatacak aydın insanlara da ihtiyaç vardır. Vahiy bilgileri, pratik rol model örnekleri, her zaman için zamanın bilimi ile yan yana gitmek zorundadır. Zaten bütün bunlar aynı kaynaktan geldikleri için gerçekte birbirleri ile ters düşmemektedirler. Bu durumda, geriye sadece zamanın günlük olaylarının gerçek hayata uygulanması kalmaktadır. Bu da insanlığın daha rahat yaşaması, zorlukların üstesinden kolayca gelmesi için kullanılacak, bundan da tüm yaratıklar faydalanacaktır. Bütün bunlar olurken hiç bir birey unutmamalıdır ki, her bir bireye hayatını düzene koyma sistemini seçme hakkı Yaratıcı tarafından verilmiştir. İnsanlar yaptıkları ilah seçimlerinin hesabını aynı seviyede olan diğer insanlara sorma veya verme pozisyonlarına sahip değillerdir. Verilecek hesap varsa, o hesabı soracakta o hakkı baştan insanlara veren Yaratıcı olan İlah olmalıdır. Onun için, hiç kimse, hatta peygamberler bile bu konuda hesap soramazlar, sormamışlardır. Onlar bilirlerki bu seçme hakkı da sorumluluğuda insanların kendilerine aittir. İşte tam bu noktada hürriyet, eşitlik ve adalet İlah şemsiyesi altında Yaratıcı tarafından garantiye alınmıştır. Tüm yaratılmışlar arasındaki ve eşitler arasındaki hak ile Yaratan ve yaratıklar, özelliklede insanlar,

arasındaki hak bambaşka bir şeydir. Kısacası, kim ve ne olursa olsun bu konuda yaratık, yaratığa hesap soramaz.

Diğer varlık üniteleri arasında insanlar sadece bir üniteden ibarettir. Bu unitenin bir parçası olan birey, kim olursa olsun, ne olursa olsun, nerede olursa olsun, nasıl yaşamayı seçerse seçsin o ünitenin bir parçasıdır. Onların her biri de aynı şartlara sahiptir, hiç birinin diğerinin hakkına geçme hakkı yoktur. Aynı zamanda insan şunu iyi bilmelidir ki, bir birey diğer bireyi veya bireyleri, veya başka varlıkların haklarını kısıtlamaya kalması, ilk önce kendisine zarar verecektir. Kendi sınırını hakkını genişletmeye kalkışması otantik sistemi bozacağından hem kendisini, hem başkalarını hem de bütünü zedelemiş olacaktır. Böylece de en büyük zararı kendi seçimi ile kendisine yapmış olacaktır.

Buradaki püf nokta, tüm otomatik varlıkların ‘birimiz hepimiz, hepimiz, birimiz için’ parolasını insanların bilinçli olarak seçmelerinin zaruretini anlamalarıdır. Aslına bakıldığında zaten bunun bir zaruret olduğu açıkça görülmektedir. İnsanlık aynı Kaynağa bağlı, aynı enerjiyi kullanıyor, aynı evrende yaşıyor, aynı Dünya’yı paylaşıyor, aynı yönleri kullanıyor, aynı tarihten gelip, aynı zamanı kullanarak aynı geleceğe yöneliyor, değil mi? Bütün bunlar sadece insanı hep beraber sonsuzluğa götüren küprüdür. Yukarda edindiğimiz bilgiye dayanarak şu soruyu yeniden sorup biz de konunun sonunu sabitleyebiliriz. Tek ve eşsiz bir güç olan Yaratan’ın sevgi ötesi bir aşk ile yarattığı insan, O’ndan daha güçlü, daha çok seven, daha detaylı gözetken, daha merhametli koruyan ve daha adil muamele eden bir ‘İlah’ bulup seçmesi mümkün olabilir mi?

Kaynakça

Birinci Bölüm

- Barrow, John D. (1994) *The Origin of the Universe*
The Orion Publishing group, 5 Upper Saint
Martin's Line London WC2H 9EA
- Berry, Arthur (1961) *A Short History of Astronomy-From Earliest
Times Through 19th Century*
Constable and Company ltd. 10 Orange Street
London WS 2
- Brain, Denis (1996) *Einstein 'A life'*
By John Wiley and Sons, Inc. ISBN: 0-471-11459
USA print.
- Comins, Neil F. & Kaufmann III, William J. (2003) *Discovering
the Universe 6th Edition*
Printed in USA Library of Congress Control Number: 2002105822
- Crump, Thomas (2002) *A Brief History of Science –as seen
through the development
of scientific inst.*
Constable & Robinson Ltd. 3 The Lanch.162
Fulham Place Rd. London W6 9ER
- Hawking Stephen W. (1988) *A Brief History of Time*
Transworld Publisher Ltd. 61-23 Uxbridge Road, Ealing, London W55SA
- Greene, Brian (2000) *The Elegant Universe*
Vintage, Random House, 20 Vauxhall Bridge Road London SW1V 2SA
- Kermanshahi, Mohsen (2007) *A model for the Theory of
Everything*
Universal Publisher, Boca Raton, Florida USA ISBN: 1-58112-943-2
- Osborne, Richard (2007) *The Universe: explained, condensed and
exploded*
PO Box 394 Harpenden, Herts, AL5 1XJ, UK

- Nasr, Seyyed Hossein and Leaman, Oliver (2001) *History of Islamic Philosophy*
T.J. International Ltd. Padstow, Cornwall
- Russell, Bertrand (1993) *History of Western Philosophy*
Routledge 11 New Fetter Line, London EC4P 4EE
- Stokes, Philip (2004) *Philosophy 100 Essential Thinkers*
Arcturus Pub.Ltd. 26/27 Bickels Yard, 151-153 Bermondsey St. London SE1 3HA

a) Birinci Bölüm İnternet Kaynakları

- (19) ‘Abu Ali Hasan ibn Al-Hataim (Alhazen) (965-1040)’
Translated by Dr. A.Zahoor
<<http://www.geog.ucsb.edu/~jeff/115a/history/althazen.html>> [09.02.2011]
- (23) ‘Sufi-Al-Sufi (Azophi), (903-986 C.E)’ translated by Dr. A. Zahoor
<www.eso.org/gen-fac/pubs/asclim/espas/iran/sufi.html> [09.02.2011]
- (27) a) ‘Greate Debate’ ‘Obitory of Harlow Shapley –Nature Obituary’ by Dr. Harlow Shapley
(Nature, Vol: 240, pp429-430 (1972) with permission and copyright 1972 by ‘Nature’, Written by Z. Kopal)
<http://antwarp.gsfc.nasa.gov/htmltest/gifcity/shapley_obit.html> [09.02.2011]
- b) ‘Atom’
<<http://www.universetoday.com/82128/parts-of-an-atom/>>[03/06/2012]
- (44) ‘Frequently Asked Questions in Cosmology’ by Edward L. Wright (2011)
<http://www.astro.ucla.edu/~wright/cosmology_faq.html#DN> [09.02.2011]

İkinci Bölüm

- Ali, A.Yusuf, (1983) *The Holy Qur'an*
By Amana Corp. 4411 41 St. Brentwood Maryland
20722 TWX901153 USA WASH

- Al-Azami, Muhamme M. (2003) *The History of The Qur'anic Text from Revelation to Compilation*
By Uk Islamic Academy PO Box 6645 Leicester
LE5 5WT UK ISBN: 1872531 65 2
- Aristotle, (1989) *Metaphysic: Books 1-9*
Loeb Classical Library ISBN: 10:0674992997 13:978-0674992993
- Barnes, Jonathan (2000) Edited by Ted Honderich *The Pre-Socratic Philosophers*
By Routledge 2Park Square, Milton Park,
Abingdon, Oxon, OX14 4RN
- Bryce, Travor (2005) *The Kingdom of Hittites (New Edition)*
Oxford press, Great Clarendon St. Oxford OX2
6DP ISBN 0-19-928132-7 978-0-19-928132-9
- Cottingham, John 'Editor' (2008) *West Philosophy and Anthology*
Blackwell Pub. 9600 Garsington Road, Oxford
OX4 2DQ, UK ISBN: 978-1-4051-2478-2
- Duiker, William J. At el. (2011) *The Essential World History vol:1 to 1800*
By Wadsworth Publishing, 20 Channel Center St.
Boston MA 02210 USA ISBN: 10: 0-495-90295-0 13: 978-0-495-90295-9
- Fahkry, Majid (2004) *A History of Islamic Philosophy*
Colombia University Press, New York Chichester,
West Sussex ISBN: 978-0-231-13221-3
- Fahkry, Majid (2000) *Islamic Philosophy, Theology and Mysticism*
By Oneworld Publications, 185 Banbury Road Oxford OX2 7AR UK
ISBN: 1-85168-252-X
- Gill, Debbie (2003) *The World Religions –The Essential Reference Guide to World's Major Faiths*
By Collins Publishers 77-85 Fulham Place Road, Hammersmith London
W6 8JB ISBN: 0007665997
- Green, Peter (1984) *A Concise History of Ancient Greece to the close of the Classical era*

By Thomas and Hudson Ltd. London

- Guterbock, Hans G. (2002) *Recent Developement in Hittite Archaeology and History*
(Edited by K.Aslihan Yener and Harry A. Hoffner Jr. With the assistance of Simrit Dhesi)
By, Eisenbrauns printed in USA, ISBN 1-57506-053-1
- Heer, Friedrick (1998) *The Medieval World Europe 1100-1350*
By: George Weidenfeld & Nicolson Limited, Orion House, 5 Upper St. Martin's Lane London WC2H 9EA ISBN: 0 75380 505 7
- Herodotus, (Vol.1) Translated by Macaulay, G.C. *The History of Herodotus*
(George Campbell Macaulay 30 March 2011)
Kindle Edition ASIN: B004UJDK61
- Holly Bible –New International Version (1987)*
British Library Cataloguing in Publication data: The Holy Bible 1. Bible 220.5'2 BS195.157
- Hourani, Albert (2002) *The History of The Arab People*
By Faber and Faber Ltd. 3 Queen Square, London WC1N 3AU ISBN: 978-0-571-22664-1
- Kung, Hans Trs. Bowden, John (2007) Islam *Past, Present & Future*
By One World Publication 185 Banbury Road Oxford OX2 7AR UK
ISBN: 978-1-85168-612-4
- Ibn Khallikan (2010) *Ibn Khallikan's Biographical Dictionary, Vol.1*
By Cosimo Classics, P.O. Box 416, Old Chelsea Station New York, NY 10011 ISBN: 978-1-61640-333-1
- Ibn Rushd (1986) by Charles Genequand *Ibn Rushd's Metaphysics 'A translation with Introduction of Ibn Rushd's Commentary on Aristotle's Metaphysics, Book Lam*
By E.J.Brill, Leiden, The Netherlands ISBN: 90 04 08093 7

- Jidejian, Nina (1971) *Byblos Through the Ages*
 Dar el-Machreq Publishers P.O. Box 946 Beirut,
 Lebanon Distribution: Labrairie Orientale P.O. Box 1986 Beirut, Lebanon
 ISBN: 10:2842892933 13:978-2842892937
- Kaya, Mahmut (2002) *Kindi Felsefi Risaleler- 'Kindi
 Philosophical Writings'*
 By Klasik, Millet cad. Gulsen Ap. 19/9 34300
 Aksaray/ Istanbul ISBN: 975-8740-00-8
- Klostermaier, Klaus K. *Survey of Hindiusm*
 State university of New York press
 (63) <<http://www.amazon.co.uk/survey-Hinduism-Klaus-K-Klostermaier>> [01.05.2011]
- Lerner, Ralph (2005) *Averroes on Plato's Republic*
 By Cornell University Press, Sage house, 512 East State St. Ithaca New
 York 14850 ISBN: 13-0-8014-8975-4
- Lewis, Michael et al. (2010) *Handbook of Emotions*
 By The Guildford Press, 72 Spring Street, New York NY 10012 ISBN:
 978-1-60918-044-7
- Lindblom, Johannes (1963) *Prophecy in Ancient Israel*
 By Alden Press in Oxford (Basil Blackwell)
- Mahdi, Muhsin (1962) *Alfarabi's Philosophy of Plato and Aristotle*
 By The free Press of Glencoe, a division of The Macmillan Company
 Printed in USA Catalogue number: 62-11856
- Mitchell, James Ed. (1982) *The Illustrated Reference Book Ancient
 History*
 By W.H. Smith and Sons ltd. ISBN: 0 7112 0344 3
- Ozgur, Sema (2006) *Shamanism and the reflection of the
 shamanist elements in Can
 Goknil's Painting*
 <<http://www.belgeler.com>> [08.05.2011]
- Plato, Ferrari, G.R.F (Editor) Griffith, Tom (Trans.) (2000)
The Republic
 Cambridge University Press The Edinburgh Building Cambridge CB2
 2RU, ISBN: 0 521 48173 2

- Reade, Julian (2000) *Mesopotamia 'British Museum'*
Trustees of British Museum com. Ltd. 46
Bloomsbury st. London WC1B 3QQ ISBN:
0 7141 2181 9
- Rose, Jenny (2010) *Zoroastrianism: An introduction*
I.B.Tauris & Co. mtd. 6 Salem Road, London W2 4BU ISBN: 978
184885 088 0
- Russell, Bertrand (1993) *History of Western Philosophy*
By Rourledge 11 New Fetter Line, London EC4P 4EE ISBN: 0-415-
07854-7
- Sarioglu, Husyin (2003) *Ibn Rusd Felsefesi-The Philosophy of Ibn
Rushd*
By Klasiks Millet Cad. Gulsen Apt. 19/9 343000 Aksaray Istanbul ISBN:
975-8740-04-0
- Singer, Itamar (2002) *Hittite Prayers (writings from the Ancient
World)*
By Society of Biblical Literature, USA print
825 Houston Mill road, Atlanta, GA 30329 USA, ISBN 90-04-12695-3 ;
Orion House, 5 Upper St. Martin's Line, London WC2H 9
ISBN: 0 297 81410 9
- Souli, Sofia A. (2001) *Greek Mythology (Cadogan colour guides)*
By, Michalis Toupis ISBN 10:960540110X 13:9789605401108
- Spindler, Konrad (1994) *The Man in The Ice*
Weidefeld and Nicolson, Orion house, Upper Str. Martin Lane London
XC2H 9EA ISBN: 0 297 81410 9
- Stokes, Philip (2003) *Philosophy 100 Essential Thinkers*
Index Book Ltd. Henson Way, Kettering Northants, NN16 8PX ISBN: 0-
572-02935-7
- Tugcu, Tuncar (2003) *Bati Felsefesi Tarihi-The History of Western
Philosophy-*
By Alesta publications Karanfil Sokak 5/15 Kizilay Ankara ISBN: 975-
7923-45-1
- Wilson, Nigel Guy (2005) *Encyclopaedia of Ancient Greece*

By Routledge ISBN-10: 0415873967 13:978-0415873963

Windelband, Wilhelm (2006) *A History of Philosophers*
Translated by James H Tufts, Ph.D. (first pub.1893) Elibron Classics by
Adamant Media Corporation ISBN: 0-543-96374-8

a) İkinci Bölüm İnternet Kaynakları

(46) ‘Sci/Tech -The Earliest writing found’ ed. Dr. David Whitehouse,
Tuesday, May 4, 1999, published at 08:10 GMT 09:10 UK, ‘stone tablet’, page; 17
<<http://news.bbc.co.uk/1/hi/sci/tech/334517.stm>> [26.03.2011]

(47) ‘The Essential world History’ Vol: 1 to 1800 by William J. Duiker (2011)
<<http://ecology.com/features/originsoflife/index.html>> [26.03.2011]

(48) ‘Sci/Tech -The Earliest writing found’ ed. Dr. David Whitehouse, Tuesday, May 4, 1999
Published at 08:10 GMT 09:10 UK, ‘stone tablet’ page; 17
<<http://news.bbc.co.uk/1/hi/sci/tech/334517.stm>> [26.03.2011]

(51) ‘The ancient Uygur (Uighur) Empire’ by Dr. Haluk Berkmen ‘Forgotten Past’
<<http://www.sonsuz.us/book/export/html/1861>> [24.04.2011]

(52)-(53) ‘Sumerians tablets 2011’ Clay Tablets from Sumer, Babylon and Assyria’ 53 under
tablet number, ‘MS 2110/1’, paragraph; 2
<<http://earth-history.com/sumer/clay-tablets.htm>> [20.04.2011]

(54) ‘Forgotten Past’ -‘The ancient Uygur (Uighur) Empire’, by Dr. Haluk Berkmen
<<http://www.sonsuz.us/book/export/html/1861>> [24.04.2011]

(55)-(56) ‘King Unas corridors, West Wall (313-317) and 55 East Wall (230-319)’ by Wim
van den Dugen
<<http://maat.sofiatopia.org/wenis13.htm>> [11.03.2011]

(57) ‘Shamanism and the reflection of the Shamanist elements in Can Goknil’s painting’ by
Sema Ozgur p; 37
<<http://www.belgeler.com/ara?s=shamanism%2C+ozgur+semap&page1>> [08.04.2011]

- (58) 'The Akkadians' Portion of this work contributed' by Robert A. Guisepi and F. Roy Williams, University of California.
<http://history-world.org/sargon_the_great.htm> [31.03.2011]
- (59) 'Hammurabi', 91792-1750BC' by Rit Nostro (2010)
<<http://www.hyperhistory.net/apwh/bios/b1hammurabi.htm>> [01.05.2011]
- (60) 'Marduk, the Babylonian god'
<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/364416/Marduk>> [31.03.2011]
- (61) 'The Code of Hammurabi (2500BC)' by Charles F. Horne, Ph.D (1915), Translated by L.W.King with commentary
<<http://www.ancienttexts.org/library/mesopotamian/hammurabi.htm>>[13.04.2011]
- (62) 'Ancient History Source Book', 'Code of Hammurabi, c 1780 BCE', by L.W.King with commentary from Charles F. Horne, Ph.D (1915), paragraph; 2
<<http://www.fordham.edu/halsall/ancient/hamcode.asp>> [13.04.2011]
- (64) 'Brahman', paragraph;1
<<http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Brahman>> [01.05.2011]
- (65) 'Samsara'
<<http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Samsara>> [01.05.2011]
- (66) 'India History' Aryans and Dravians-A controversial issue by Aharon Daniel (2005), paragraph; 5
< <http://adaniel.tripod.com/aryans.htm>> [31.03.2011]
- (67) 'Deva', 'Early Vedic religion' paragraph; 1
<<http://newworldencyclopedia.org/entry/deva>> [01.05.2011]
- (68) 'Zarathushtra and His religion'
<<http://www.iranologie.com/history/zarathushtra.htm>> [18.04.2011]
- (69) 'Ahura Mazda', paragraph; 1
<http://newworldencyclopedia.org/entry/Ahura_Mazda> [13.04.2011]
- (70) 'Angra Mainyu', 'Origins and Context', paragraph; 3
<http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Angra_Mainyu>
- (71) 'Zoroaster', under 'Archaeological evidence', paragraph; 2
<<http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Zoroastranism>>

- (72)-(73) 'Duke University', 'Zoroastrianism' overview of 'The Zoroastrian Tradition by Fathan Mehr by Element books 1991
<<http://www.duke.edu/~jds17/zoroast.html>> [18.04.2011]
- (74) 'Zoroastrianism' <<http://www.britanica.com/EBchecked/topic/658081/Zoroastrianism>> [18.04.2011]
- (75)-(76) 'fire-light' 75under the 'Three Grades of fires Used in Worship' and 76under the 'Five Fires or Energies'
<<http://heritageinstitute.com/zoroastrianism/worship/fire.htm>> [18.04.2011]
- (79) 'The Hittites', 'The Hittite occupation of Anatolia', by Guiseppi, Robert A. (2003) under 'The Hittite occupation of Anatolia', paragraph; 8
<<http://history-world.org/hittites.htm>> [19.04.2011]
- (82)-(84) 'Anadolu Medeniyetleri-Civilizations of Anatolia' by Serhat Kucuk
<<http://www.forumdas.net/turk-ve-dunya-tarihi/hitit-inanislari-93323/>
<<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~skucuk/ekitap/anadoluMedeniyetleri.pdf>> [21.04.2011]
- (85) 'Ugarit and the Bible' by Quartz Hill School of Theology, under 'The discovery of Ugarit and the Ugaritic texts', paragraphs; 6-7.
<<http://www.theology.edu/ugarbib.htm>> [22.04.2011]
- (86) 'Archaeological spotlight', 'The Ebla', by Johan Manske 03/04/05, under 'Significance of the Find,' paragraphs; 4, 5
<<http://www.cristianity-science.gr/files/TheEblaTablets.pdf>> [21.04.2011]
- (87) - (88) 'History of Minoan Create'
< <http://www.ancient-greece.org/history/minoan.html>> [28.03.2011]
- (122)-(123)-(124)-(126) 'Gorgias, Encomium of Helen' Translated from the Greek by Prf. Brain R. Donovan (1999), 122 paragraphs 15-10, 123 11, 124 6, 126 8
<<http://www.classicpersuasion.org/pw/gorgias/helendonova.htm#cite>> [09.02.2011]
- (135) 'Asha, The Zoroastrian Concept of Truth and Universal order' By Jayaram V. (2012), paragraph; 2
<<http://www.hinduwebsite.com/zoroastrianism/saha.asp>> [18.04.2011]
- (139) 'Marduk', 'Definition of Marduk'
<<http://oxforddictionaries.com/>> Last sighted [29.11.2012]
- (166) 'Laotse', Tao te King Translated by Gia Fu Feng HTML edition by Dan Baruth

Chapters: 34; 14

<<http://www.iging.com/laotse/LaotseE.htm#14>> [14.03.2011]

(189) 'Empedocles of Acragas' arranged by Hermann Diels, 'fragment 133'
<<http://www.ebu.nb.ca/courses/grphil/IndexGrPh.htm>> enter 'fragments' to
<<http://www.abu.nb.ca/courses/grphil/EmpedoclesText.htm>> [12.07.2012]

(209) 'Reform Judaism' By Rabbi Dr. Jonathan Romain, last update 2009-08.13, under 'The road to reform', paragraph; 1
<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/judaism/sumdivision/reform_1.shtml> [02.09.2011]

(210)-(211) 'Conservative Judaism: How the middle become a Movement' By Rabbi Dr. Louis Jacobs (1920-2006) a Masorti Rabbi, under 'The Theoretical Origin of Conservative Judaism', 210 paragraph; 1, 211 paragraph; 4
<http://www.myjewishlearning.com/history/modern_history/1700-1914/Denominationalism/Conservative.shtml> [10.09.2011]

(212-213) 'Reform Judaism from the point of the view of the reform Jew', under "'Reform" a Misnomer', 212 paragraph; 1, 213 under 'Its Negations', paragraph; 1
<<http://www.jewishencyclopedia.com/articales/12634-reform-judaism-from-the-point-of-view-of-the-reform-jew>> [02.09.2011]

(214) 'Reform Judaism' By Rabbi Dr. Jonathan Romain (2009/08/13) Under 'Reconstructionist Judaism', paragraph; 2
<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/judaism/sumdivision/reconstructionist_1.shtml> [02.09.2011]

(215) 'Humanistic Judaism' By Jane Goldhamer, updated (2001), paragraph; 1, she can be reached by (mjgoldhamer@comcast.net)
<<http://www.home.teleport.com/~hellman/whstishj.goldhamer.html>> [19/09/2011]

(216) 'Mesopotamia', 'The 8 Region of Mesopotamia', 'Israel and Judah' 6 line, 'Mesopotamia's Region of Israel and Judah'
<<http://www.ancientworlds.net/aw/Places/Place/339183>> [05.09.2011]

(217) 'History', 'Ancient Jewish History-The two Kingdoms' under 'The Monark'(920-597BC), Washington University source, copy right by Richard Hooker
<<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/History/Kingdoms.html>> [03.09.2011]

(218)-(219) a) 'Pentateuch of Yemenite Jews' 'Midrash Haggadol on the Pentateuch: Numbers' edited By Dr J.H. Hertz
<<http://books.google.co.uk/books>> last sighted [22.11.2012]

- b) 'The earliest Known Hebrew Illustrates Pentateuch San'a, Yemen, 1206 CE (JTS L64, L64a) by Ora Berger
<http://www.oraberger.co.il/files/earliest_sanaa_pentateuch_text.pdf> Last sighted [22.11.2012]
- (220) 'Jewish History.Com'- 'digging Bible, Bible and beyond'- entry 'Samaritan Pentateuch 1339' -link to British Library
<http://cojs.org/cojswiki/Samaritan_Pentateuch%2C_1339> Last sighted [22.11.2012]
- (221) 'Moses bar-Kepha'
<<http://www.newadvent.org/cathen/02296b.htm>> [20.06.2012]
- (222)-(223)-(224)-(225) 'home'-under 'S'- 'Septuagint Version' 222 under 'Origin of Septuagint- According to Tradition', paragraph; 1, 225 under 'N' 'The new Testament' 'Transmission of the text', paragraph; 1
<<http://www.newadvent.org/cathen/13722a.htm>> [20.06.2012]
- (226) 'home' under 'J' 'St. Jerome', paragraph; 1
<<http://www.newadvent.org/cathen/08341a.htm>> [20.06.2012]
- (227) 'Jewish Oral Law: Talmud- Mishna –Gemara'
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/talmud_&_mishna.html>
- (228) 'Gemara (Talmud)' under 'Description, paragraph; 1, and under 'Talmudic Debate and Dialectic', paragraph; 1
<http://people.ucalgary.ca/~elsegal/Talmud_Map/Gemara.html> [20.06.2012]
- (229) 'Judaism', 'Is Judaism the religion of Moses' by E. Martin, entry 'Judaism' under 'The division of Judaism', paragraph; 2, 4
<<http://www.hope-of-israel.org/judaism.htm>> Last sighted [22.11.2012]
- (230) 'Library', entry 'Masorah-1.3.Oral transmission', paragraph; 1
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0013_0_13385.html> Last sighted [22.11.2012]
- (231) 'History of Karaism' under 'MiddleAges-The Ananites and the Karaites', paragraph; 1
<<http://www.karaite-korner.org/history.shtml>> Last sighted [22.11.2012]
- (233) 'Apocrypha', meaning
<<http://www.audioenglish.net/search/apocrypha.htm?wheret=http%3A//www.audioenglish.net/dictionary/>> [20.06.2012]
- (234) 'Jewish-Roman Wars 66 to 135 A.D. Rome-Versus-Jewish Rebels'

<http://www.heritage.com/www/heritage.php?Dir=wars&FileName=wars_romanjewish.php>
[21.06.2012]

(238) 'The gospel of Mark' under 'Origin of the Gospel', paragraph;
2<<http://www.cristianitydisproved.com/bible.html>
<http://foryourfaith.wordpress.com/2009/12/05/the-gospel-of-mark/>> Last sighted
[22.11.2012]

(239) 'Mark's Good News' (2006) by Hilda Bright
< <http://www.easyenglish.info/bible-commentary/mark-lbw.htm>> [21.06.2012]

(242) 'The apostle Matthew (2012)'
<<http://www.online-bible.org.uk/apostles/apostle-matthew.htm>> [21.06.2012]

(243) 'The authorship of the book of Matthew' by Joe Spivy, paragraph; 9
<<http://www.grandcentralchurch.com/assets/attachments/0B27FA32-04F5-9A2A-6F1732EEE18DAADC.PDF>>

(245)-(246) 'Marcionism' 246 under 'Criticism', paragraphs; 2, 3
<<http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Marcionism>> [22.06.2012]

(247) 'Tertullian', under 'Tertullian: A sketch', paragraph; 5, posted on 10.2011
<<http://www.pertecostalblogger.com/2011/09/tertullian-a-sketch/>> [22.06.2012]

(248) 'Christianity', 'Christian Beliefs-Trinity-The Doctrine of Trinity' under 'History of doctrine of trinity', paragraph; 3
<<http://www.religionfacts.com/christianity/beliefs/trinity.htm>> [22.06.2012]

(251) 'Saints A to Z' under 'L', 'St. Luke'
<http://www.catholic.org/saints/saint.php?sait_id=76> [22.06.2012]

(257) 'Translation of Sahih Muslim, Book 4, translator Abdul Hamid Siddiqui' under chapter: 138, hadith number; 1789
<http://www.iium.edu.my/deed/hadith/muslim/004b_smt.html> [23.06.2012]

(258) 'Sahih Al-Bukhari Vol.6, Book 61, Hadith 513' English translation by Dr. Muhsin Khan
< http://www.sahih-buhari.com/pages/buhari_6_61.php<http://www.hadithcollection.com/sahihbuhakari.html>> Last sighted [22.11.2012]

- (259) ‘Sahih Al-Bukhari Volume 6, Book 61, Hadith 510’ English translation by Dr.Muhsin Khan
<<http://www.hadithcollection.com/sahihbukhari.htm>> Last sighted [22.11.2012]
- (260) ‘Issue of seven letters’ Osman Kaya, Cumhuriyet Universitesi Ilahiyat Fakultesi Dergisi Cilt: Viii/2 s, 219-244 Aralik-2004, Sivas, page; 221.
<<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/949.pdf>>Last sighted [22.11.2011]
- (266)-(267) ‘Samil Islam Ansiklopedisi’, ‘Hanefi Mezhabi-Hanifi school’, by Hamdi Donduren, under ‘about Affan, Ibn’l Medini’, paragraph; 9
<<http://www.islamveakide.trgg/Samil-islam-Ansiklopedisi.thm>>
Last sighted [23.11.2011]
- (269) ‘Malik Bin Enes-Anas’ by Omer Tellioglu
<<http://www.islamveakide.tr.gg/Samil-islam-Aksiklopedisi.htm>>
Last sighted [23.11.2011]
- (270) ‘Shafii School’ by Hamdi Donduren
<<http://www.islamveakide.trgg/Samil-islam-Ansiklopedisi.thm>>
Last sighted [23.11.2011]
- (271)-(272)-(273) ‘Safi Mezhabi- Shafii School’ by Hamdi Donduren, 271 under ‘system of Safi-i School’, paragraph; 2
<<http://www.islamveakide.tr.gg/Samil-islam-Aksiklopedisi.htm>>
Last sighted [23.11.2011]
- (274)-(275)-(276) ‘Hanbeli Mezhabi- Hanbeli School’ by Hamdi Donduren 274 paragraph; 2, 275 under ‘the System of Ahned B. Hanbel’, paragraph; 5
<<http://www.islamveakide.tr.gg/Samil-islam-Aksiklopedisi.htm>>
Last sighted [23.11.2011]
- (336) ‘History of karaism’, ‘Second Temple period-The Sudducees and the Boethusians’, paragraph; 1
<<http://karaite-korner.org/history.shtm>> Last sighted [23.11.2012]
- (337) ‘Karaites’, paragraph; 2
<<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/karaites.htm>> Last sighted [23.11.2012]
- (338) ‘Gaonim’
<<http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Gaonim>>
- (339) ‘St. Anthony’, under ‘Founder of Christian Monasticism’, paragraph; 1

- < <http://www.newadvent.org/cathen/01553d.htm>> Last sighted [23.11.2012]
- (340)** ‘Early Emperors’, ‘Nero, Nero Claudius Drusus Germanicus (15-68 AD)’, paragraph; 28
<<http://www.romen-empire.net/emperors/nero-index.html>> Last sighted [23.11.2012]
- (343)** ‘Who was Arius?’, paragraph; 3
<<http://arian-catholic.org/>> Last sighted [23.11.2012]
- (346)** ‘Monarchianism’, ‘Christtian heresy’, paragraph; 1
<<http://www.britanica.com/EBchecked/388843/Monarchianism>> Last sighted [23.11.2012]
- (347)** ‘Apollinaris-The-Younger’, paragraph; 2
<<http://www.britanica.com/EBchecked/topic/29863/Apollinaris-The-Younger>>
Last sighted [23.11.2012]
- (349)** ‘Priscillian, Spanish bishop’, paragraph; 2
< <http://www.britanica.com/EBchecked/topic/477170/Priscillian>>
Last sighted [23.11.2012]
- (350)** ‘Ulfilas’, ‘bishop of the Goths’, paragraph; 4
<<http://www.britanica.com/EBchecked/topic/614200/Ulfilas>>
Last sighted [23.11.2012]
- (351)** ‘Saint Pachomius’, ‘Egyptian monk’, paragraph; 3
<<http://www.britanica.com/EBchecked/topic/437526/Saint-Pachomius>>
Last sighted [23.11.2012]
- (352)** ‘Benedict of Aniane, the emperor’s monk, Ardo’s life’ translated by Allen Cabaniss, by Cistercian Publication, (2008)’, under ‘The Second Benedict’ page; 11, paragraph; 1
<<http://www.litpress.org/excerpts/9780879073206.pdf>> Last sighted [23.11.2012]
- (353(-354)** ‘History of Buddhism- Mahayana and Theravada’, 353 paragraph; 2, 354 4
<<http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=ab77>>
Last sighted [23.11.2012]
- (355)** ‘History of Buddhism- Buddhist murals: 5th-8th century AD’ paragraph; 5
<<http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=ab77>>
Last sighted [23.11.2012]
- (356)** ‘VII. Shinto’, ‘An Introduction to Shinto, by Dr. Meredith Sprunger’, under ‘The religion of nature worship, emperor worship, and purity’, paragraph; 1

<http://urantiabook.org/archieve/readers/601_shinto.htm>
Last sighted [23.11.2012]

(357) 'Zen Art Tour', 'Overview of Zen Buddhism and its influence on Japanese art' by Mark Schumacher, under 'Why did Japan absorb then assimilate Buddhism?' paragraph; 1
< http://www.onmarkproductions.com/html/zen_art_tour.shtml>
Last sighted [23.11.2012]

(358) 'An introduction to Hinduism', 'Hinduism', by Dr. Meredith Sprunger
Paragraph; 2
<http://urantinabook.org/archive/readers/601_hinduism.htm>
Last sighted [23.11.2012]

(359) 'Religions-Hinduism-History' by Prf. Gavin Flood (2009)
<<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/hinduism/history/history1.shtml#section5>>
[01.05.2011]

(360) 'Pre Islamic Arabian thought, V:1, part: 2, cpt:6, by Prf. Shaikh Inayatullah Chapter:6,
paragraph; 6,7
<<http://www.muslimphilosophy.com/hmp/9.htm>> [03.05.2011]

(361) 'Women in the ancient World', by James C. Thomson, revised July 2010
<<http://www.womenintheancientworld.com/>> Last sighted [23.11.2012]

(363) 'Mezheblerin Dogusu, Appearance of the Schools' 'W.Montgomy Watt as a scholar of
Islamic heresiography' by Fatma Ciftci, page; 22
< <http://www.belgeler.com/blg/tjn/bir-mezhebleri-tarihi-olarak-w-montgomery-waht-w-montgomery-watt-as-a-scholar-of-islamic-heresiography>> Last sighted [23.11.2012]

(364) 'Miscellaneous', 'Counter 124', 'what is the benefit of having the Imam in Occultation?'
< <http://www.montazar.net/html/eng/html/13/003.php?num=85>>
Last sighted [24.11.2012]

(373) 'Gazali'de Iman Bilgi Iliskisi'- 'the relation between the faith and knowledge according
to al-Ghazali' by Fatih Ibis p; 34
<<http://www.belgeler.com/blg/sbr/gazali-de-iman-bilgi-iliskisi-the-relation-between-faith-and-knowledge-according-to-ghazali>> Last sighted [24.11.2012]

(375) 'Averroes the great Muslim Philosopher', by Habeeb Salloum, paragraph; 5
<http://www.alhewar.com/habib_saloum_averroes.htm> Last sighted [24.11.2012]

(376) 'Averroes', 'Doctor, Philosopher, Renaissance Man' by Caroline Stone May/June 2003,
paragraph; 9

<<http://www.saudiaramcoworld.com/issue/3000303/doctor.philosopher.renaisnace.man.htm>>
Last sighted [24.11.2012]

(379) 'Some consideration on Averroes' view regarding women and the role in society' by
Caterina Belo
<<http://jis.oxfordjournals.org/content/20/1/1.abstract>> Last sighted [24.11.2012]

(383)-(384) 'Gazali ve Ibn Rusd' de imkan, imkansizlik ve zorunluluk-Possibility,
Impossibility and Necessity in Ghazali and ibn Rusd' by Omer Bozkurt,
383 page; 186, 384 page; 187
<<http://www.belgeler.com/blg/1h8g/gazali-ve-bn-rd-deimkn-ve-zorunluluk-possibility-and-necessity-in-gazali-and-ibn-rusd>> Last sighted [24.11.2012]

(385) 'Major Islamic Philosophers', 'The philosophers', 'Ibn Rusd site, Ibn Rusd's
Metaphysics', translated by Charles Genequand (1986), pages; 49, 50
<<http://www.muslimphilosophy.com/books/ir-meta.pdf>> Last sighted [24.11.2012]

(389)-(390)-391)-(392)-(393) 'Major Islamic Philosophers', 'The philosophers', 'Ibn Rusd
site, Ibn Rusd's Metaphysics', translated by Charles Genequand (1986), 389- 390 page; 33,
391page; 39, 392 page; 35 and 393 page; 46
<<http://www.muslimphilosophy.com/books/ir-meta.pdf>> Last sighted [24.11.2012]

b) İkinci Bölüm İslam Felsefesi Kitapları

An-Nashar, Ali Sami (1999) *İslamda Felsefi Düşüncenin Doğusu-*
'The birt of Philosophic Islamic thought',
Translated by Osman Tunc
İnsan yayinlari, Keresteciler sitesi M.Akif Cad. Kestane sokak no:1 ist.
ISBN: 975-574-257-3 cilt: 1 and 975-574-258-1 cilt: 2

Blair, Shila (1992) *The Monumental Inscriptions From Early*
Islamic Iran and Transoxiana
Leiden:E.J.Brill ISBN: 90004093672

Boccaccini, Gabriele (2002) *Roots of Rabbinic Judaism: an*
intellectual history, from Ezekiel to Daniel
Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 255 Jefferson

Ave.S.E., Grand Rapids, Michigan 49503/PO box 163, Cambridge CB3
9PU ISBN: 0-8028-4361-1, USA print

Cubukcu, Dr.Ibrahim Agah (1967) *Islam Felsefesinde Allah'in varliginin Delilleri- 'Proof of Existence of Allah in Islamic Philosophy'*
Ilahiyet Fakultesi yayinlari LXIX, Ankara universitesi Basimevi

Fakhry, Majid (2002) *Al-Farabi, Founder of Islamic Neoplatonism - His life, work and Influence*
One World Publication 185 Banbury Road Oxford
OX2 7AR UK ISBN: 1-85168-302-x

Ibn Sina, Ed. Demirli, Ekrem and Turker, Omer (2004) *Ibn Sina Kitab's-sifa Metaphysic-I-and -II-*
Litera-09 Islam Felsefesi Klasikler, Islam
Philosophy classics Icadiye Baglarbasi Yolu 59/3
Icadiye 34674, Uskudar-Istanbul ISBN: 975-
632909-2

L. Ivry, Alfred (1974) *Al-Kindi's Metaphysics 'Translation of Ya'qub ibn Ishaq al-Kindi's Treatise "On First Philosophy" (Fi al-felsefe al-Ula)*
State university New York press, 99 Washington
Avenue, Albany New York 12210 ISBN: 0-87395-
092-5

Mahdi, Muhsin (1962) *Al-Farabi 'Philosophy of Plato and Aristotle*
Cornel University, by the Free Press of Glencoe;
a division of Macmillan Company ISBN-13-978-0-8014-8716-3

Nasr, S.Hossein and Leamen Oliver-Edited (2003) *History of Islamic Philosophy*
By Routledge, 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE ISBN: 0-415-
25934-7

Watt, W.Montgomery Trns.(1994) *The Faith and Practice of Al-Chazali*
By Oneworld Publishers 185 Banbury Road
Oxford OX2 7AR UK ISBN: 1-85168-062-4

Üçüncü Bölüm

- Bales, Robert Freed (2001) *Social Interaction Systems 'Theory and Measurements'*
By Transaction Publisher ISBN-10:0765808722; 13:978-0765808721
- Beck, Levis W. (1988) Ed.(Paul Edwards) *The Great Philosopher 'Kant' Selections*
By Macmillan Publishing Company, 866 Third Avenue, New York 10022,
ISBN: 0-02-307821-9
- Ferrari, G.R.F ed. (2000) Trns, by Griffith, Tom *Plato The Republic*
By The Press of Syndicate of the University of
Cambridge
The Pitt Building, Trumpington Street CB2
1RP ISBN: 0 521 48173 2
- Gross, Daniel M. (2006) *The Secret History of Emotions 'From Aristotle's Rhetoric To Modern Brain Science*
By The University of Chicago Press Limited
London ISBN: 13:978-0-226-30980-4
- Gross, Richard (1996) *Psychology 'The Science of mind and Behaviour'*
By Hodder & Stoughton, 90 Tottenham Court Road, London W1P
9HE,ISBN:0 340 64762 0
- Hatzimoysis, Anthony (2003) *Philosophy and the Emotions*
By The Press Syndicate of the Un.vof Cambridge, The Pitt Building,
Trumping Street, Cambridge CB2 1RP UK ISBN: 0-521-53734-7
- Jowet, Benjamin Trns. (1999) intr. By Alain De Botton *The Essential Plato*
By Alain de Botton
- Kiernan, Thomas P. Ed. (1962) *Aristotle Dictionary*
By Philosophical Library Inc. 15 East 40th Street,
New York 16,N.Y.Library of Congress Catalogue
Card No: 61-10 609

- Krebs, Dennis & Blackman, Roger (1988) *Psychology 'Afirst Encounter*
By Harcourt Brace Javanovic pub.
ISBN: 0-15-572562-9
- Lewis, Michael et al. (2010) *Hand Book of Emotions*
The Gulford Press New York –London
72 Spring Street, New York NY 10012
ISBN: 978-1-59385-650-2
- Open University (2007) Book 1 *From Cell to Consciousness*
Walton Hall, Milton Keynes MK7 6AA
ISBN: 978 0 7492 1430 2
- Open University (2007) *Book 4 'From Cell to Consciousness*
Walton Hall, Milton Keynes MK7 6AA,
ISBN: 978 0 7492 1444 9
- Pinel, John P.J. (1990) *Biopsychology*
By Allyn and Bacon 160 Gould Street Needham Heights MA 02194 USA
ISBN: 0-205-13897-7
- Trilling, Lionel (1971-72) *Sincerity and authenticity*
President and Fellows of Harvard Collage, USA
Lib. Card Number: 72-83468,
ISBN: 0-674-80861-4
- Vannini, Phillip & William, J. Patrick (2009) ed. *Authenticity in Culture, Self and Society*
By Ashgate Pub. Ltd. Wey Count East Union
Road Farnham Surrey, GU9 7PT UK
ISBN: 978-0-7546-7516-7

a) Üçüncü Bölüm İnternet Kaynakları

(397) 'nervous', 'nervous excitation', 'nervous system' paragraph; 6, 7<<http://www.medical-dictionary.com/nervious+excitation>>
[Last sighted 24.11.2012]

- (403) 'Inhibition', 'neural inhibition' by Peter Jonas and György Buzsáki (2007) from University of Freiburg, Germany, paragraph; 1
<<http://www.scholarpedia.org/article/Inhibition>> Last sighted [24.01.2012]
- (404) 'Pyramidal neurons' under 'Dendritic excitability', paragraph; 1,
3<http://www.scholarpedia.org/article/Pyramidal_neurons> Last sighted [24.11.2012]
- (405) 'Acetylcholine', by Marina R. Picciotto, Meenakshi Alreja and J. David Jentsch, pdf, under 'Summary', page; 11
<<http://www.scribd.com/doc/23632790/01-Neurotransmitters-and-Signal-Transduction>> Last sighted [24.11.2012]
- 406) 'glossary', 'locus coeruleus'
<<http://brainexplorer.org/glossary/index.shtml>> Last sighted [25.11.2012]
- (409) 'what are Endorphins?' by Bonnie O'Sullivan, under 'More about Endorphins' paragraph; 3, 5, 19
<<http://www.road-to-health.com/64/What-are-Endorphins.html>>
Last sighted [25.11.2012]
- (410) 'health info source DXN life, vol: 17' by Dr.S.Ranjan, MD, DM, (Cardiology), under, 'Genodermis and Heart', paragraph; 1
<http://www.dxnmalaysia.com/healthinfo/gano_heart.php> Last sighted [25.11.2012]
- (411) 'AV node' (Flash)
<<http://zaf.biol.pmf.unizg.hr/anphys/conduction.swf>> Last sighted [25.11.2012]
- (412) 'Exploring Nuclear Energy- Energy', page: 5
<http://www.need.org/needpdf/ExploringNuclearEnergy_Student.pdf> Last sighted [25.11.2012]
- (413) 'Physics Tutorial- waves-Behaviour of waves', 'c, Interference of Waves', paragraph; 1
<<http://www.physicsclassroom.com/class/Waves/u1013c.cfm>>
Last sighted [25.11.2012]
- (414) 'Photon, subatomic particle', paragraph; 1
<<http://www.britanica.com/EBchecked/topic/458038/pho>> Last sighted [25.11.2012]
- (415) 'Positron', by McGraw-Hill Concise of Physics (2002), paragraph; 1, 2
<<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Positron>> Last sighted [25.11.2012]
- (416) 'Interaction of Radiation with Matter', 'Photon Interactions', by Perry Spraws, Ph.D., 'positron interactions', paragraph; 4', 'Attenuation', paragraph; 1

<<http://www.sprawls.org/ppmi2/INTERACT>> Last sighted [25.11.2012]

(417)-(418) ‘Reflection of Waves from Boundaries’ by Danniell A. Russel (2004-2011),

417 under ‘Reflection from a HARD boundary, paragraph; 1, 418 under ‘Reflecting from a SOFT boundary, paragraph; 2

<<http://www.acs.psu.edu/drussell/Drmos/reflect.htm>> Last sighted [25.11.2012]

(419) ‘Refraction’, content source: NASA, topic editor, Peter Saundary, paragraph; 1

<<http://www.eoearth.org/article/Refraction> >

<<http://www2.jpl.nasa.gov/basics/bse6-6.php>> Last sighted [25.11.2012]

(420)-(421) ‘Light and Matter, pages 801-850, Chapter 31; 31.1, ‘Refraction’, 420 page; 845, 421 page; 847

<<http://www.lightandmatter.com/lmq.pdf>> Last sighted [25.11.2012]

(422) ‘Introduction to Magnetic Monopoles’ by Arttu Rajantie, Department of Physics Imperial College London SW7 2AZ, UK 13 April 2012

<<http://arxiv.org/pdf/1204.3077.pdf>> Last sighted [25.11.2012]

(423)-(424) ‘Sound Fields Radiated’ by Simple Source, ‘Acoustic and Vibration Animations’ by Daniel A. Russell, Ph.D. (2004-2011)’ 423 under ‘Radiation from a dipole source, paragraph; 1, 424 under ‘Radiation from a lateral quadrupole source, paragraph; 1

<<http://www.acs.psu.edu/drussell/demos/rad2/mdq.htm>> Last sighted [25.11.2012]

(425) ‘Anharmonic contributions in real RF linear quadrupole traps’, by J. Pedrojosa et al. (2010), under ‘Introduction’, paragraph; 1

<<http://arxiv.org/pdf/1001.1403.pdf>> Last sighted [25.11.2012]

(431)-(432)-(433)-(435) ‘ Emotion Generation and Emotion Regulation’, ‘ One or Two Depends on your point of View’ by James J. Gross and Lisa Feildman Barrett, (2011), 431 under ‘Basic Emotion Models’ page; 3’, 432 under ‘Appraisal Models’ p; 3, 433 under ‘Psychological Construction Model’ page; 3, 435 under ‘Social Construction Model’ page; 4 <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/article/PMC3072688/pdf/nihms244557.pdf> > Last sighted [25.11.2012]

(447)-(448) ‘Core Affect and the Psychological Construction of Emotion’ by James A. Russell (2033.vol.110, no.1, 145-172) 447 page; 145, 448 page; 151

<<http://www.2.bc.edu/~russeljm/publications/psyc-rev2003.pdf>> Last sighted [25.11.2012]

Grafikler

Grafikler Őukran Yayıncılık adına Ufuk Balmumcu tarafından çizilmiŐtir. Her hakkı Őukran Yayıncılığa aittir.

Yazar hakkında:

Şükran karataş, Ağrı'nın Eleşkirt kazasında Ahıska Türklerinden olan bir ailenin ilk çocuğu olarak 1950 de Dünya'ya gelmiştir. Çocukluğunu ve gençliğini 1954 de ailece göç ettikleri Ankara'da geçirmiş,1978 de Bursa'ya yerleşmiş ve orada gündüzleri çalışıp, geceleri orta ve lise tahsilini tamamlamıştır. 1980 de İngiltere'ye yerleşmiş ve hala orada yaşamaktadır.

Uzunca bir aile sorumluluğu ve İngilizce öğrenme aşamasından sonra, yüksek tahsilini 'Arapça ve İslami İlimler' ve yüksek lisansını da 'Sosyal Bilimler' alanında İngiltere'de tamamlamıştır. Temel ilgi alanı, İlah ve insan ilişkisini bilimsel bir şekilde incelemektir. Halihazırda ikisi İngilizce, ikisi de Türkçe olmak üzere, iki bilimsel, iki roman, dört kitabı mevcuttur.

Kitap Hakkında:

Bu kitap, enerji dalga sonlarının davranlarını örnek alarak, 'İlah ve İnsan' ilişkisine bilimsel açıdan yepyeni bir bakış sunmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ilk önce konuya tarihi açıdan yaklaşır. Daha sonra felsefi görüşleri ve vahisel delilleri gözden geçirir ve sonuç olarak da kendi bilimsel bakışına yönelir.

İlahsız insan olmadığını ve insanın ilah seçiminde tamamen hür olduğunu ve kendi seçiminden kendilerinin sorumlu olduğunu vurgular. Bunun içindir ki, seçilen ilahın otantik olup olmadığını araştırılması zarureti ortaya çıkar. Seçilen ilahın otantik olması, insanlar arasında tam bir hürriyet, eşitlik ve adaletin oluşması, psikolojik, biyolojik ve sosyal huzur ve uyumun sağlanması ile doğrudan orantılı olduğunu vurgular. Bu tezi isbat için de enerji dalga sonu davranışlarını örnek göstererek otantik ilah'ın sadece ve sadece Yaratıcı Güç'ün olabileceğini savunur.